

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI YÜKSEKLİSANS TEZİ
2020-YL-050

EFES MÜZESİ'NDE BULUNAN HELLENİSTİK VE ROMA
İMPARATORLUK DÖNEMİ MEZAR STELLERİ

HAZIRLAYAN
Merve ARINÇ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Murat ÇEKİLMEZ

AYDIN - 2020

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2020

İmza

Merve ARINÇ

ÖZET

EFES MÜZESİ'NDE BULUNAN HELLENİSTİK VE ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ MEZAR STELLERİ

Merve ARİNÇ

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat ÇEKİLMEZ

2020, XXXIII+539 sayfa

Çalışma kapsamında ele alınan mezar stelleri, İzmir ili Selçuk ilçesinde yer alan Efes Müzesi'ne satın alma, hibe ve hediye etme yollarıyla ulaştırılmış eserlerdir. Müzede yürütülen eser tespit çalışmalarında bu kapsamda yetmiş dokuz (79) mezar steli tespit edilmiştir. Eserlerin büyük bir çoğunluğu Ephesos antik kenti ile Selçuk ilçesi çevresinden ele geçmiştir. Ayrıca Torbalı, Kuşadası – Kirazlı Köyü, Acarlar Köyü ve Aydın çevresinden ele geçen ve Efes Müzesi'ne teslim edilen eserler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Farklı alanlarda bulunan söz konusu eserler dönem ve tipoloji açısından da farklı özellikler sergilemekte olup tez çalışması içerisinde detaylı olarak incelenmiştir.

Tez çalışmasının konusunu oluşturan Efes Müzesi Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait mezar stellerinin detaylı olarak sunulabilmesi için daha önce yayınlanan, Ephesos antik kenti başta olmak üzere, Anadolu kentlerine dair mezar stelleri literatürü taranarak Ephesos mezar stellerine ait gelenek, tipoloji ve kronoloji hakkında bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Özellikle eserlerin daha önce ikonografi ve figür tipleri açısından detaylı olarak ele alınmaması ve kentin mezar steli geleneğinin saptanmamış olması çalışmalarımızın bu konular üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Bu doğrultuda Ephesos mezar stelleri kapsamında ölü yemeği/symposium/symposion, veda, atlı/süvari, genre (günlük yaşam) sahneleri, gladyatörlerin yer aldığı steller ve boyalı/kazıma tekniğine sahip stellerin varlığı tespit edilmiştir. Söz konusu sahnelerin yanı sıra figür tipleri ve stellerin tipolojisi detaylı olarak sunulmuştur. Ayrıca Ephesos mezar steli geleneğinin oluşmasında etkin rol oynayan Attika, Smyrna, Lydia Bölgesi ve Byzantion merkezlerinin mezar stelleri ile karşılaştırmalar yapılarak Ephesos mezar steli geleneğinin yerel ve etkileşimli üslubu aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan mezar stellerine dair incelemeler sonucunda eserlerin İÖ. 4. yüzyılın ortalarından İS. 3. yüzyılın başlarına kadar olan geniş bir kronolojiye sahip olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda Ephesos kentinin en yoğun stel üretiminin İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı ile İÖ. 1. yüzyılın başları olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu dönemde yerel özelliklerin görüldüğü stellerin de sayıca fazla olduğu görülmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Arkeoloji, Anadolu, Ionia, Ephesos, Mezar Stelleri.

ABSTRACT

FUNERARY STELAI FROM THE HELLENISTIC AND ROMAN IMPERIAL PERIOD IN THE EFES MUSEUM

Merve ARİNÇ

MSc Thesis at Archaeology

Supervisor: Assoc. Prof. Murat ÇEKİLMEZ

2020, XXXIII+539 pages

The grave stelai examined in this study have been acquired by Efes Museum which is located in Selçuk, İzmir, by purchase, donation and gifts. Seventy nine (79) stelai were identified during the research carried out in the museum within this context. Many of the stelai were retrieved from Ephesos and the vicinity of Selçuk. Moreover, the artefacts submitted to Efes Museum which were recovered from Torbalı, Kuşadası – Kirazlı Köyü, Acarlar Köyü and the Aydın region are also included in this study. These stelai were found in different areas show diverse characteristics in terms of era and typology and are examined in detail in this study.

The previously published literature of the Anatolian grave stelai, primarily Ephesos were searched as to give more detail regarding the Hellenistic and Roman Imperial Era grave stelai of Efes Museum which is the subject of this study and to obtain information on the customs, typology and chronology of Ephesian grave stelai. The lack of detailed research regarding the iconography and figure types and the undetermined state of the custom of grave stelai of Ephesos has steered the focus of our study on these subjects.

Accordingly, the stelai with scenes of funerary banquet/symposium/symposion, farewell, horseman/rider, genre (daily life), stelai with gladiators and painted/engraved stelai were detected among the Ephesian grave stelai. Alongside of these scenes the figure types and the typology of the stelai are presented in detail. Furthermore the local and influenced style of the Ephesian grave stelai through the comparisons with stelai from Attica, Smyrna, Lydian Region and Byzantion.

The stelai examined in this study, were determined to have a wide range in chronology as beginning from the middle 4th century BC to 3rd century AD. The highest rate of stelai production in Ephesos was determined to be between the second half of 2nd century BC and early 1st century BC. Furthermore the research indicates that most of the stelai in this period have local characteristics.

KEYWORDS: Archaeology, Anatolia, Ionia, Ephesos, Funerary Stelai.

ÖNSÖZ

Lisansüstü eğitime başlama kararımı almama sebep olan, uzmanlaşmak istediğim alan başta olmak üzere tüm fikirlerime, düşüncelerime ve karakterime saygı duyarak bilgisiyle her zaman bana yol gösteren, sadece akademik olarak değil, hayata dair de bir baba, bir ağabey yaklaşımıyla her daim desteğini hissettiğim, mesleğime, insanlara ve hayata karşı bakış açımı etkileyen, sonsuz saygı duyduğum çok kıymetli hocam Doç. Dr. Murat ÇEKİLMEZ 'e teşekkür etmekten öte minnet duyduğumu belirtmek isterim.

Çocukluğumdan bu yana her zaman özel bir yeri olan, en güzel anılarımı biriktirdiğim Ephesos antik kentine özgü bir malzeme grubunu çalışmama olanak sağlayan Efes Müzesi Müdürlüğü'ne, büyük desteklerinden, özverili ve yardımsever kişiliğiyle depo çalışmalarında bize sağladığı kolaylıklardan ötürü Efes Müzesi depo sorumlusu Arkeolog Veysel Dağ'a teşekkürlerimi sunarım.

“Efes Müzesi'nde Bulunan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri” adlı yüksek lisans çalışması FEF-18034 numaralı proje ile desteklenmiştir. Bu konuda yardımları için Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü personellerine teşekkür ederim.

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji bölümünde yüksek lisansa başladığım ilk günden bu yana gerek lisansüstü eğitimim için gerekse ihtiyaç duyduğum tüm alanlarda benden desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi. Emre ERDAN 'a ve altı yıldır en iyi dostum olan, bugün bu tezi yapabilmemin ilk vesilesi, her zaman yanımda en büyük destekçilerimden biri olan Arş. Gör. Nihan AYDOĞMUŞ 'a şükranlarımı sunarım.

Efes Müzesi'nde yapılan depo çalışmalarındaki desteklerinden ötürü Uzman Arkeolog Kemal ERSAVAŞ 'a, tezin ilk gününden son gününe kadar her türlü desteği, yardımı ve motivasyonu sağlayan hem ekip arkadaşım hem de dostum olan Uzman Arkeolog Pınar TAŞPINAR 'a, lisans tezimin son günü olduğu gibi yüksek lisans tezimin de son anına kadar yanımda olup bana en büyük desteği veren canım dostum arkeolog Ege KANDEMİRLİ 'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak hayatım boyunca bana sonsuz destek veren, her zaman arkamda duran, gücünü ve ayakları üzerinde duruşunu kendime idol olarak gördüğüm saygıdeğer annem

Hacer ARİNÇ 'a, beni gökyüzünden izlediğine emin olduğum babam Çetin ARİNÇ 'a ve bana verdiği büyük destek, motivasyon ve güçle, her daim yanımda olan, teze benden çok özen gösteren, Jeofizik Mühendisi A. Batuhan ÖZYILMAZ 'a şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
RESİMLER DİZİNİ	xv
GRAFİKLER DİZİNİ	xvii
HARİTALAR DİZİNİ	xix
KATALOG DİZİNİ	xxi
LEVHALAR DİZİNİ.....	xxv
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	xxix
KISALTMALAR DİZİNİ	xxxiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	6
1. EPHEOS ANTİK KENTİ.....	6
1.1. Tarihi Coğrafyası.....	6
1.2. Siyasi Tarihi.....	12
1.3. Yapılan Kazı ve Araştırmalar.....	22
1.4. Antik Kentteki Yapılar.....	29
1.5. Nekropol Alanları.....	41
1.6. Buluntu Yerleri.....	44
2. BÖLÜM	49
2. STEL TİPLERİ.....	49
3. BÖLÜM	61
3. SAHNE TİPLERİ VE İKONOĞRAFI.....	61
3.1. Ölü Yemeği/Symposium/Symposion Sahneleri.....	62
3.2. Veda Sahneleri.....	72
3.3. Süvari ve Atlı Sahneleri.....	81
3.4. Genre (Günlük Yaşam) Sahneleri.....	88
3.5. Gladyatörlerin Yer Aldığı Sahneler.....	96
3.6. Boyalı veya Kazıma Tekniğinde İşlenen Diğer Steller.....	100

4. BÖLÜM	103
4. FİGÜR TIPLERİ, İKONOĞRAFİ VE STİL ÖZELLİKLERİ.....	103
4.1. Erkek Tipleri.....	103
4.1.1. Klinede Uzanan Erkek Tipleri.....	104
4.1.2. Ayakta Erkek Tipleri.....	115
4.1.2.1. Dioskurides Tipi.....	117
4.1.2.2 Hippokrates/Kos Tipi.....	122
4.1.2.3. Diğer Ayakta Erkek Tipleri.....	125
4.1.3. Süvari ve Atlı Tipleri.....	130
4.1.4. Oturan Erkek Tipleri.....	139
4.2. Kadın Tipleri.....	143
4.2.1. Pudicitia Tipleri ve Varyasyonları.....	144
4.2.2. Büyük ve Küçük Herculanumlu Kadın Tipleri.....	165
4.2.3. Diğer Kadın Tipleri.....	171
4.3. Çocuk ve Hizmetçi Tipleri.....	178
5. BÖLÜM	190
5. EPHEOS MEZAR STELLERİNİN STİL ÖZELLİKLERİ, ÖNERİLER VE DİĞER MERKEZLERLE KARŞILAŞTIRMALAR.....	190
5.1. Yerel Üretim Ephesos Stelleri.....	191
5.2. Attika Etkili Ephesos Stelleri.....	194
5.3. Smyrna Etkili Ephesos Stelleri.....	198
5.4. Lydia Bölgesi Etkili Ephesos Stelleri.....	201
5.5. Diğer Bölge Kentleri Etkili Mezar Stelleri.....	205
TARTIŞMA VE SONUÇ	208
KATALOG	219
KAYNAKLAR	362
LEVHALAR VE ÇİZİMLER	383
ÖZGEÇMİŞ	538

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1: Ephesos Hadrianus Tapınağı Friz Detayı.....	10
Resim 2: Caracalla Dönemi (İS. 198 – 217) Ephesos Sikkesi, Arka Yüzde Sağa Dönük Bir Domuz Figürü.....	11
Resim 3: Tournefort Tarafından Çizdirilen Ephesos, Kuşadası ve Takip Kapısı Çizimleri.....	23
Resim 4: Tremaux Tarafından Çekilen Ephesos Fotoğrafları Ve Çizilen Kent Planı.....	25
Resim 5: K. 35 Nolu Mezar Steli Üzerinde Stel Bölümlerinin Gösterimi.....	49

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Buluntu Yerlerine Ait Dağılım Grafiği.....	46
Grafik 2: Stel Tiplerinin Yoğunluk Grafiği.....	50
Grafik 3: Sahne Tipleri Yoğunluk Grafiği.....	61
Grafik 4: Figür Tiplerinin Dağılım Grafiği.....	103
Grafik 5: Erkek Figürlerinin Tipolojik Dağılım Grafiği	104
Grafik 6: Ayakta Betimlenen Erkek Figürlerin Tipolojik Dağılım Grafiği.....	114
Grafik 7: Kadın Figürlerinin Tipolojik Dağılım Grafiği.....	144
Grafik 8: Etkileşim İçindeki Kentlerin Dağılım Grafiği.....	207

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Ephesos ve Yakın Çevresi.....	6
Harita 2: Çukuriçi Höyük, Arvalya Höyük ve Ayasuluk Tepesi.....	7
Harita 3: Ephesos Nekropolleri Genel Görünüm.....	41
Harita 4: Ephesos Nekropollerinin Tarihsel Dağılımı.....	46
Harita 5: Ephesos Nekropolleri Genel Görünüm.....	47
Harita 6: Efes Müzesi'nde yer alan Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stellerinin Dağılımı	47

KATALOG DİZİNİ

K. 1 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	219
K. 2 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	221
K. 3 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	223
K. 4 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	224
K. 5 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	226
K. 6 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	229
K. 7 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	231
K. 8 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	233
K. 9 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	235
K. 10 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	237
K. 11 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	239
K. 12 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	241
K. 13 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	243
K. 14 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	245
K. 15 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	248
K. 16 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	250
K. 17 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	253
K. 18 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	255
K. 19 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	257
K. 20 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	260

K. 21 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	262
K. 22 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	264
K. 23 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	267
K. 24 Veda Sahneli Mezar Steli.....	270
K. 25 Veda Sahneli Mezar Steli.....	272
K. 26 Veda Sahneli Mezar Steli.....	273
K. 27 Veda Sahneli Mezar Steli.....	276
K. 28 Veda Sahneli Mezar Steli.....	279
K. 29 Veda Sahneli Mezar Steli.....	281
K. 30 Veda Sahneli Mezar Steli.....	284
K. 31 Veda Sahneli Mezar Steli.....	286
K. 32 Veda Sahneli Mezar Steli.....	287
K. 33 Veda Sahneli Mezar Steli.....	290
K. 34 Veda Sahneli Mezar Steli.....	292
K. 35 Veda Sahneli Mezar Steli.....	294
K. 36 Veda Sahneli Mezar Steli.....	296
K. 37 Veda Sahneli Mezar Steli.....	298
K. 38 Veda Sahneli Mezar Steli.....	300
K. 39 Veda Sahneli Mezar Steli.....	302
K. 40 Veda Sahneli Mezar Steli.....	304
K. 41 Veda Sahneli Mezar Steli.....	306

K. 42 Veda Sahneli Mezar Steli.....	308
K. 43 Veda Sahneli Mezar Steli.....	310
K. 44 Veda Sahneli Mezar Steli.....	312
K. 45 Veda Sahneli Mezar Steli.....	314
K. 46 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	317
K. 47 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	318
K. 48 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	320
K. 49 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	321
K. 50 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	322
K. 51 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	323
K. 52 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	325
K. 53 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	326
K. 54 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	328
K. 55 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	329
K. 56 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	330
K. 57 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	332
K. 58 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	333
K. 59 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli	335
K. 60 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli	337
K. 61 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	338
K. 62 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	340

K. 63 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	341
K. 64 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	343
K. 65 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	345
K. 66 Gladyatör Mezar Steli.....	346
K. 67 Gladyatör Mezar Steli.....	347
K. 68 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	348
K. 69 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	350
K. 70 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	351
K. 71 Veda Sahneli Mezar Steli.....	352
K. 72 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	353
K. 73 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	354
K. 74 Entablature - Mezar Steli Parçası.....	355
K. 75 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	356
K. 76 Veda Sahneli Mezar Steli.....	357
K. 77 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	359
K. 78 Entablature - Mezar Steli Parçası.....	360
K. 79 Gladyatör Mezar Steli.....	361

LEVHALAR DİZİNİ

Lev. 1 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	383
Lev. 2 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	385
Lev. 3 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	387
Lev. 4 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	389
Lev. 5 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	391
Lev. 6 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	393
Lev. 7 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	395
Lev. 8 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	397
Lev. 9 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	399
Lev. 10 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	401
Lev. 11 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	403
Lev. 12 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	405
Lev. 13 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	407
Lev. 14 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	409
Lev. 15 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	411
Lev. 16 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	413
Lev. 17 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	415
Lev. 18 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	417
Lev. 19 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	419
Lev. 20 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	421

Lev. 21 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	423
Lev. 22 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	425
Lev. 23 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	427
Lev. 24 Veda Sahneli Mezar Steli.....	429
Lev. 25 Veda Sahneli Mezar Steli.....	431
Lev. 26 Veda Sahneli Mezar Steli.....	433
Lev. 27 Veda Sahneli Mezar Steli.....	435
Lev. 28 Veda Sahneli Mezar Steli.....	437
Lev. 29 Veda Sahneli Mezar Steli.....	439
Lev. 30 Veda Sahneli Mezar Steli.....	441
Lev. 31 Veda Sahneli Mezar Steli.....	443
Lev. 32 Veda Sahneli Mezar Steli.....	445
Lev. 33 Veda Sahneli Mezar Steli.....	446
Lev. 34 Veda Sahneli Mezar Steli.....	448
Lev. 35 Veda Sahneli Mezar Steli.....	450
Lev 36 Veda Sahneli Mezar Steli.....	452
Lev. 37 Veda Sahneli Mezar Steli.....	454
Lev. 38 Veda Sahneli Mezar Steli.....	456
Lev. 39 Veda Sahneli Mezar Steli.....	458
Lev. 40 Veda Sahneli Mezar Steli.....	460
Lev. 41 Veda Sahneli Mezar Steli.....	462

Lev. 42 Veda Sahneli Mezar Steli.....	463
Lev. 43 Veda Sahneli Mezar Steli.....	465
Lev. 44 Veda Sahneli Mezar Steli.....	467
Lev. 45 Veda Sahneli Mezar Steli.....	469
Lev. 46 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	471
Lev. 47 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	473
Lev. 48 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	475
Lev. 49 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	477
Lev. 50 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	479
Lev. 51 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	481
Lev. 52 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	483
Lev. 53 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	485
Lev. 54 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	487
Lev. 55 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	491
Lev. 56 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	488
Lev. 57 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	493
Lev. 58 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	495
Lev. 59 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	497
Lev. 60 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	499
Lev. 61 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	501
Lev. 62 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	503

Lev. 63 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	505
Lev. 64 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	506
Lev. 65 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	508
Lev. 66 Gladyatör Mezar Steli.....	510
Lev. 67 Gladyatör Mezar Steli.....	512
Lev. 68 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	514
Lev. 69 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	516
Lev. 70 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	518
Lev. 71 Veda Sahneli Mezar Steli.....	520
Lev. 72 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	522
Lev. 73 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	524
Lev. 74 Entablature - Mezar Steli Parçası.....	526
Lev. 75 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	528
Lev. 76 Veda Sahneli Mezar Steli.....	530
Lev. 77 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	532
Lev. 78 Entablature - Mezar Steli Parçası.....	534
Lev. 79 Gladyatör Mezar Steli.....	536

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çiz. 1 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	384
Çiz. 2 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	386
Çiz. 3 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	388
Çiz. 4 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	390
Çiz. 5 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	392
Çiz. 6 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	394
Çiz. 7 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	396
Çiz. 8 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	398
Çiz. 9 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	400
Çiz. 10 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	402
Çiz. 11 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	404
Çiz. 12 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	406
Çiz. 13 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	408
Çiz. 14 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	410
Çiz. 15 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	412
Çiz. 16 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	414
Çiz. 17 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	416
Çiz. 18 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	418
Çiz. 19 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	420
Çiz. 20 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	422

Çiz. 21 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	424
Çiz. 22 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	426
Çiz. 23 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	428
Çiz. 24 Veda Sahneli Mezar Steli.....	430
Çiz. 25 Veda Sahneli Mezar Steli.....	432
Çiz. 26 Veda Sahneli Mezar Steli.....	434
Çiz. 27 Veda Sahneli Mezar Steli.....	436
Çiz. 28 Veda Sahneli Mezar Steli.....	438
Çiz. 29 Veda Sahneli Mezar Steli.....	440
Çiz. 30 Veda Sahneli Mezar Steli.....	442
Çiz. 31 Veda Sahneli Mezar Steli.....	444
Çiz. 32 Veda Sahneli Mezar Steli.....	445
Çiz. 33 Veda Sahneli Mezar Steli.....	447
Çiz. 34 Veda Sahneli Mezar Steli.....	449
Çiz. 35 Veda Sahneli Mezar Steli.....	451
Çiz. 36 Veda Sahneli Mezar Steli.....	453
Çiz. 37 Veda Sahneli Mezar Steli.....	455
Çiz. 38 Veda Sahneli Mezar Steli.....	457
Çiz. 39 Veda Sahneli Mezar Steli.....	459
Çiz. 40 Veda Sahneli Mezar Steli.....	461
Çiz. 41 Veda Sahneli Mezar Steli.....	462

Çiz. 42 Veda Sahneli Mezar Steli.....	464
Çiz. 43 Veda Sahneli Mezar Steli.....	466
Çiz. 44 Veda Sahneli Mezar Steli.....	468
Çiz. 45 Veda Sahneli Mezar Steli.....	470
Çiz. 46 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	472
Çiz. 47 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	474
Çiz. 48 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	476
Çiz. 49 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	478
Çiz. 50 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	480
Çiz. 51 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	482
Çiz. 52 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	484
Çiz. 53 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	486
Çiz. 54 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	488
Çiz. 55 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	490
Çiz. 56 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	492
Çiz. 57 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	494
Çiz. 58 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	496
Çiz. 59 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	498
Çiz. 60 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	500
Çiz. 61 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	502
Çiz. 62 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	504

Çiz. 64 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	507
Çiz. 65 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	509
Çiz. 66 Gladyatör Mezar Steli.....	511
Çiz. 67 Gladyatör Mezar Steli.....	513
Çiz. 68 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	515
Çiz. 69 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	517
Çiz. 70 Boyalı veya Kazıma Tekniğiyle İşlenen Mezar Steli.....	519
Çiz. 71 Veda Sahneli Mezar Steli.....	521
Çiz. 72 Ölü Yemeği / Symposium / Symposion Sahneli Mezar Steli.....	523
Çiz. 73 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	525
Çiz. 74 Entablature - Mezar Steli Parçası.....	527
Çiz. 75 Atlı/Süvari Sahneli Mezar Steli.....	529
Çiz. 76 Veda Sahneli Mezar Steli.....	531
Çiz. 77 Genre (Günlük Yaşam) Sahneli Mezar Steli.....	533
Çiz. 78 Entablature - Mezar Steli Parçası.....	535
Çiz. 79 Gladyatör Mezar Steli.....	537

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz. Bakınız

cm. Santimetre

Çev. Çeviren

Çiz. Çizim

Edt. Editör

Res. Resim

Gen. Genişlik

Yük. Yükseklik

K. Katalog Numarası

Kal. Kalınlık

Lev. Levha

m. Metre

İÖ İsa'dan önce

İS İsa'dan sonra

PL. Levha

s. Sayfa

Taf. Levha

vd. Ve diğerleri

GİRİŞ

Bu çalışmada, İzmir ili, Selçuk ilçesindeki Efes Müzesi'nde korunan ve müzeye satın alma, hibe ve hediye yollarıyla kazandırılmış olan mezar stelleri değerlendirilmektedir. Eserlerin buluntu yerlerine dair bilgilerin sınırlı olmasına karşın büyük çoğunluğu, Ephesos antik kenti ve çevresi ile Selçuk ilçesi ve çevresinden ele geçmiş olup ayrıca Ephesos'a yakın konumda olan Acarlar Köyü, Kuşadası – Kirazlı Köyü, Torbalı ve Aydın çevresinden ele geçen mezar stelleri de Efes Müzesi'ne teslim edilen eserler arasındadır. Buluntu yoğunluğunun Ephesos antik kenti ve Selçuk olması nedeniyle eserler, Ephesos nekropollerine ait mezar stelleri olarak değerlendirilmiştir. Diğer yandan Ephesos Artemis Tapınağı'nın geniş bir coğrafyaya yayılan mülkiyet alanı ve tespit edilen stilistik özellikler, Efes Müzesi'ne teslim edilen diğer buluntu yerlerine ait stellerin de yine Ephesos mezar steli geleneğine bağlı veya Ephesos merkezinden üretilerek diğer kentlere götürülmüş eserler olabileceğini düşündürmüştür. Bu anlamda Efes Müzesi'nde yer alan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri'ne ait geniş bir kronolojik aralığa sahip yetmiş dokuz mezar steli, tespit edilen farklı stel, sahne ve figür tipleri açısından da ele alınmıştır.

Tez çalışmasının amacı, kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen eserler dışında kalan ve Efes Müzesi'nde yer alan mezar stellerinin tespit edilmesi, stellerin kentin ve bölgenin mezar steli geleneğiyle benzerliklerinin ve/veya farklılıklarının belirlenmesi, daha önce yayınlanan mezar stellerinin daha detaylı ele alınması ve gözden geçirilmesi, Ephesos mezar stellerine ait tipolojinin kurulması, stil özelliklerinin saptanması ve söz konusu eserlerin mezar stelleri alanındaki literatüre kazandırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Efes Müzesi Müdürlüğü tarafından gerekli izinler sağlanmıştır. Söz konusu izinlerin ardından Efes Müzesi'ne ait envanter kayıtları taranmış ve eserlerin tespit çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmayı takiben tespit edilen mezar stellerinin korunduğu depolarda eserlerin ölçülerinin alınması ve fotoğraflanarak belgelenmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Söz konusu bilgiler tez çalışması kapsamında katalog ve levhalar bölümüne eklenmiştir.

Efes Müzesi'nde gerçekleştirilen çalışmaların ardından Ephesos antik kenti, Anadolu mezar steli gelenekleri ve tipoloji üzerine literatür araştırmalarına başlanmıştır. Elde edilen kaynaklar doğrultusunda Ephesos antik kenti tarihçesi, kazı ve araştırma geçmişi ve daha önce yayınlanan Anadolu'nun çeşitli kentlerine ait mezar stelleriyle oluşturulmuş tipoloji

bilgilerine erişilmiştir. Elde edilen veriler Efes Müzesi'nde yer alan Ephesos antik kenti ve yakın çevresindeki kentlerden bulunmuş stellerin stilistik özellikleri, kronolojik gelişimi ve tipolojisi hakkında bilgiler kazanmamızı sağlamıştır. Diğer yandan kaynakların arasında tespit edilen diğer bölgelere ve kentlere ait mezar stelleri, Ephesos mezar stelleri ile diğer kentler arasındaki etkileşimi ve benzerlikleri saptamamızı ve Ephesos stellerinin Anadolu mezar stelleri arasındaki yerini anlayabilmemize katkı sağlamıştır.

Ele alınan mezar stellerinin sahip olduğu stel tipleri, şimdiye kadar kabul edilen ve naiskos form olarak belirlenen tek ve genel bir tip dışında farklı çalışmalarda benzer örneklerle kıyaslanarak daha farklı ve çeşitli alt başlıklara ayrılmıştır. Bunun yanı sıra özellikle bezeme alanlarında tespit edilen sahnelerin, ikonografik olarak irdelenmesi ve kökenlerine dair yapılan araştırmalar, sahnelerin antik dönemde ölü kültüründeki bağlamına dair fikir edinme ve figür tipleriyle olan ilişkinin kurulması açısından yararlı olmuştur. Bu anlamda ikonografi, hem sahne tipleri hem de figür tipleri üzerinden değerlendirilerek sonuç bölümünde bir araya getirilmiştir. Diğer yandan ikonografik değerlendirmeler yazıtlarla desteklenmiş bu anlamda yetmiş dokuz mezar stelinden yirmisinde epigrafik kanıtlara rastlanmıştır. Bunlar arasında en önemlisi, D. Knibbe ve R. Merkelbach tarafından transkripsiyonu yapılan **K.64** nolu stelde tespit edilen on dört satırlık yazıt, sahne ve figür tipleriyle oluşturulan ikonografiyi destekleyici unsurlar içermesidir.

Detaylı olarak incelenen mezar stelleri daha önce de bahsedildiği üzere bir kontekst buluntu içermemektedir. Bu nedenle eserlerin tarihlenmesindeki temel yöntem, figür tiplerinin sahip oldukları stilistik özelliklerin değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Bunun için öncelikle yakın tarihli ve yakın coğrafyada bulunan mezar stellerinde görülen stilistik özelliklerin tespiti, ikincil olarak figür tiplerine kaynak oluşturan serbest yontuların dönemsel gelişimleri dikkate alınmıştır. Bu anlamda çalışmanın materyalini oluşturan Efes Müzesi'nde yer alan yetmiş dokuz mezar stelinin, İÖ. 4. yüzyılın ortalarından – İS. 3. yüzyılın başlarına kadar uzanan geniş bir tarih aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ana hatları beş bölüm halinde detaylandırılmış, katalog ve levhalarla desteklenmiştir. Bu doğrultuda **1. Bölüm**, Ephesos antik kentinin yakın çevresiyle birlikte tarihi coğrafyasını, kentin siyasi tarihini, kazı ve araştırma tarihçesini, kentte bulunan yapıların kısa bir özetini, nekropol alanlarıyla bu alanlarda yapılan çalışmaları ve Efes Müzesi'nde yer alan çalışma kapsamındaki eserlerin buluntu yerlerini kapsamaktadır. Bölüm içerisindeki bilgiler, harita, fotoğraflar, grafik ve tabloyla desteklenmiştir. Özellikle

çalışmanın sorunlarından biri olan buluntu yerlerinin ve malzemenin kontekst buluntu olmayışı söz konusu bölümün buluntu yerleri alt başlığında grafik ve haritalar yardımıyla çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda M. Steskal başkanlığında 2008 yılından itibaren yürütülen çalışmalarda tespit edilen nekropol alanlarıyla Efes Müzesi'nde yer alan eserlerin buluntu alanları kıyaslanarak yeni bir harita oluşturulmuş ve çalışma kapsamındaki eserlerin ait olabilecekleri nekropoller üzerine bir öneri sunulmuştur.

2.Bölüm “*Stel Tipleri*” başlığı altında, ele alınan yetmiş dokuz mezar stelinde tespit edilen stel tiplerinin, diğer merkezlerden özellikle Attika'da ele geçen sayıca fazla malzeme üzerinden oluşturulmuş üç farklı stel tipi tipolojisiyle kıyaslanarak gruplandırılmıştır. Bu anlamda Ephesos mezar stellerinin stel tipi açısından tipolojik sınıflandırılması, karakteristik ve kronolojik özelliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Söz konusu bölümdeki çalışmalar çizim ve grafikte desteklenmiştir.

“*Sahne Tipleri ve İkonografi*” başlığına sahip **3.Bölüm**'de ise, çalışma kapsamında ele alınan eserlerin bezeme alanlarında kaç farklı sahne tipinin yer aldığı belirlenerek söz konusu sahne tiplerine ait köken ve ikonografik araştırmalar yapılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda Ephesos stellerine ait sahne tiplerinin yoğunluk durumu, stil özellikleri ve kronolojik olarak sahne tipi gelişimleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda çalışma bir grafikte desteklenmiş ve köken araştırması sadece Yunan coğrafyası ile sınırlı tutulmamıştır.

Benzer şekilde **4.Bölüm**'de de “*Figür Tipleri, İkonografi ve Stil Özellikleri*” başlığı altında bezeme alanlarındaki figürlerin özellikle serbest yontular başta olmak üzere plastik sanatı içindeki öncülleri ve ikonografileri değerlendirilerek figürlerin sahne tipleriyle olan ilişkilerine ve dolayısıyla ölü kültürüyle olan bağlamına dair bilgiler elde edilmiştir. Diğer yandan bölümde Ephesos mezar stellerinde görülen figür tiplerinin yoğunluk grafiğini oluşturmak ve bir tipoloji yaratmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda hem genel hem de alt başlıklarda grafik çalışmaları bölümdeki önerileri desteklemiştir.

Son olarak “*Ephesos Mezar Stellerinin Stil Özellikleri, Öneriler ve Diğer Merkezlerle Karşılaştırmalar*” başlığına sahip **5.Bölüm**'de, önceki bölümler ve katalog çalışmasındaki bilgiler doğrultusunda, Ephesos mezar stellerinin yerel stil özellikleri ve tipolojisine dair belirlenen özellikler sunulmuştur. Diğer yandan çeşitli merkezlerle olan etkileşimli ortak özellikler taşıdığı tespit edilen steller, en yakın örnekleriyle tablo halinde

verilerek kronolojik olarak sıralanmış ve merkezler arasındaki etkileşimi kanıtlayan özellikler aktarılmıştır.

Sonuç kısmında bütün halinde değerlendirilen bölümlerin ardından katalog ve levha çalışmaları eklenmiştir. Katalog, eserlerin Efes Müzesi'nden alınan envanter bilgileri, depo çalışmaları sırasında alınan ölçülerinin yanı sıra eserlerin detaylı ve açıklayıcı anlatımlarını, araştırma sonucunda tespit edilen olası tarihlerini, yirmi örnekte tespit edilen yazıtların aktarımını ve okunması mümkün olan örneklerin transkripsiyonunu ve eserlerin yayın bilgilerinin sunulduğu bir çalışmayı içermektedir. Tüm eserlerin dört cepheden fotoğraflarının ve çizimlerinin yer aldığı **Levhalar** bölümü katalog bilgilerine dâhil edilmiştir ve desteklemiştir. Son olarak **Kaynakça** bölümünde araştırmada kullanılan kaynaklar ve kısaltmalar detaylı olarak sıralanmıştır.

Çalışmanın kapsamında ele alınan yetmiş dokuz mezar steli arasından otuz bir örnek daha önce herhangi bir çalışmada yayınlanmamıştır. Buna karşın geri kalan kırk sekiz mezar stelinin büyük bir çoğunluğu, Batı Anadolu ve adalar başta olmak üzere Yunan ve Roma kültürlerine ait mezar stellerinin derlendiği, E. Pfuhl ve H. Möbius tarafından 1977 - 1979 yıllarında iki bant halinde yayınlanan *“Die Ostgriechischen Grabreliefs. Text und Tafel Band I-II”* adlı eserlerde ve E. Atalay tarafından 1988 yılında Doçentlik Tezi olarak *“Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri Atölyeler”* adıyla tanıtılmıştır. Söz konusu kapsamlı yayınların yanı sıra, E. Atalay (1973), “Ein Spathellenistisches Grabrelief aus Ephesos”, *Jdl 88, AA*, 231- 24 ayrıca; Knibbe D. – Merkelbach R. (1976). “Grabepigramm aus Ephesos”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Bd. 21, 191 – 192; Mitropoulou E. (1976). *Horses' Heads And Snakes: Banquet Reliefs And Their Meaning*, Atina; Atalay E. (1986). "Doğu Grek Hellenistik Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri". *X. Türk Tarih Kongresi. Ankara 1986 (1990)*, 285-92; Meriç R. (1993). “Neue Ostgriechische Grabreliefs aus Ionien und Lydien. Mit Einem Historisch – Topographischen Exkurs”, *Öjh 62*, 57 – 75; Aybek S. (2004). *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara; Aybek S. (2009). *Metropolis İonia I Heykel, Metropolis'te Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, İstanbul, Homer Kitabevi; Arınç U. (2015). *Hellenistik Dönem Mezar Stellerindeki Hermes ve Herakles Hermeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler

Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Denizli, adlı yayınlarda az sayıda Efes Müzesi'nde yer alan ve çalışma kapsamında ele aldığımız mezar steli yayınlanmıştır.

“Efes Müzesi'nde Bulunan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri” adlı yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından FEF-18034 numaralı proje ile desteklenmiştir. Destekleri nedeniyle Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü ve Bilimsel Araştırma Projeleri koordinatörlüğüne teşekkür ederim.

1.BÖLÜM

EPHESOS ANTİK KENTİ

1.1. Tarihi Coğrafyası

Ephesos antik kenti günümüzde İzmir iline bağlı Selçuk ilçesinin 3 km güneybatısında, Kaistros Nehri'nin (Küçük Menderes Nehri) denize döküldüğü körfezin yakınında, Koressos Dağı (Bülbül Dağı) ve Pion Dağı (Panayır Dağı) arasında yer alır. (**Harita 1**) Kent, bugün kabaca İzmir ve Aydın illeri arasında kalan, Khios ve Samos adalarının da dâhil olduğu Ionia Bölgesi'nin sınırlarındadır. Herodotos, “*Panionia'da toplanan Ionlar*” olarak tanımladığı halklara ait on iki Ion kenti arasında, Ephesos'tan Lydia'da yer alan bir kent olarak bahseder ve Ephesosluların diğer bölgelerden farklı bir dile sahip olduklarını da aktarır¹. Ayrıca Pausanias, Ionia kentlerinin bazı coğrafi özelliklerine dikkat çekerek bu anlamda Ephesos'un Kenkhrios Nehri (Arvalya Çayı), Pion Dağı (Panayır Dağı) ve Halitaia su kaynaklarına sahip bir alanda bulunduğunu belirtir².

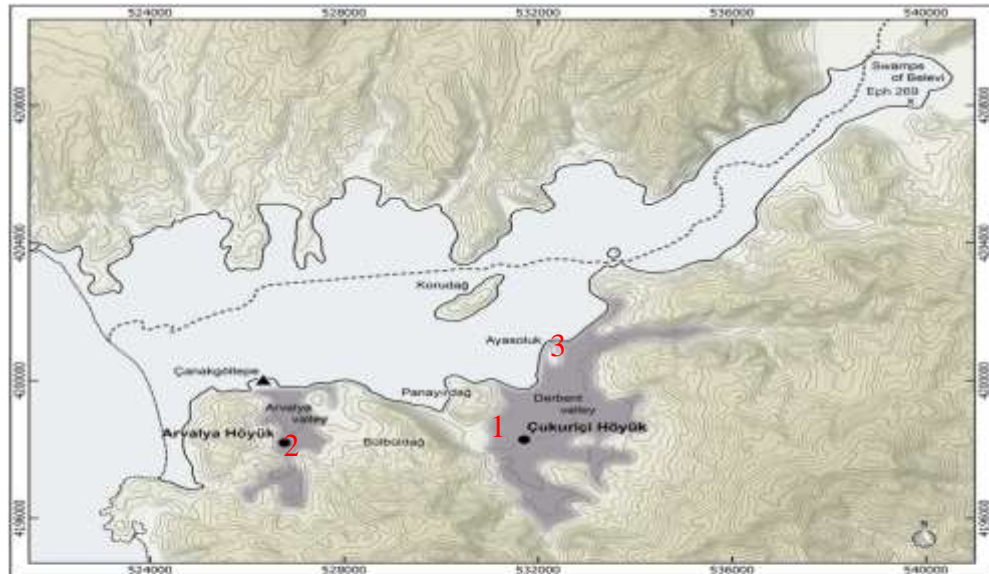
Harita 1: Ephesos ve Yakın Çevresi ³

¹ Hdt. I.142.

² Paus.7.5.10.

³ <http://dare.ht.lu.se/> / 13.11.2019.

Kaistros'u besleyen birçok akarsuyun taşıdığı alüvyonlar nedeniyle Ephesos'un sahip olduğu körfez, zamanla dolarak⁴ kıyı hattında değişimler yaşanmış, bu nedenle de birçok kez yeri değiştirilmiş, liman kenti özelliğini kaybetmiştir. Kente dair ilk yerleşim izleri, Ephesos'un 1 km güneydoğusunda Derbent Çayı'nın yakınında yer alan Çukuriçi Höyük⁵, Arvalya Vadisi'nde yer alan Arvalya Höyük⁶ ve Selçuk ilçe merkezinde bulunan Ayasuluk Tepesi'nde⁷ görülmektedir (**Harita 2**). Sondaj ve jeofizik araştırmaları sonucunda Çukuriçi Höyüğü'nün en az altı farklı yerleşim aşamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ele geçen teraslarda yapılan çalışmalarda Neolitik Dönem tabakasının tarım faaliyetleri nedeniyle tahrip edildiği saptanmış ancak yapılan sondaj çalışmaları, burada İÖ. 7. Binyıl'ın ilk ve ikinci yarısına ait malzemelerin varlığını göstermiştir. Bu nedenle saptanabilen altı tabaka kronolojik olarak Geç Neolitik - Erken Kalkolitik (İÖ.6200 – 6000), Geç Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı olarak belirlenmiş ve kendi içlerinde evrelere ayrılmıştır⁸. Magnesia Kapısı'nın 400 m güneyindeki arkeolojik çalışmalarda ele geçen bulgular doğrultusunda Geç Kalkolitik Dönem, İÖ. 5000 yılının sonlarına dayanmaktadır⁹.

Harita 2: Çukuriçi Höyük, Arvalya Höyük ve Ayasuluk Tepesi¹⁰.

⁴ Plin.5.31.

⁵ Brückner vd. 2015.

⁶ Brückner vd. 2015.

⁷ Erdemgil – Büyükkolancı 1991.

⁸ Horejs 2012.

⁹ Scherrer 2000.

¹⁰ ERC Prehistoric Anatolia/M. Börner

1990 yılında Ayasuluk Tepesi'nde yapılan çalışmalarda ise (İÖ. 2. Binyıl) Orta Tunç, Myken ve Geç Tunç evrelerine ait buluntular ortaya çıkarılmıştır¹¹. Özellikle Orta Tunç Dönemine ait tabaklarda ele geçen sur duvarı, İÖ.1550 Thera volkanik patlamasına ait olduğu düşünülen bir kül katmanı ve Myken mezarları söz konusu alanda bir Myken yerleşimi ve bu yerleşime ait bir savunma sisteminin varlığını düşündürmektedir¹². Ayrıca çalışmalarda ele geçen seramik, mimari ve özellikle bölgeye ait olduğu düşünülen bir mühür, Ayasuluk Tepesi'nin, Hitit İmparatorluk Dönemi metinlerinde önemli bir Arzawa kenti olarak bahsedilen Apasa/Apasas/Apaşas kenti olduğunu düşündürmektedir¹³. Özellikle II. Murşili'nin (İÖ. 1339 – 1306) Arzawa ülkesine olan seferleri sırasında deniz kıyısında konumlanan Apasa'nın oldukça güçlü bir kent olduğu¹⁴ ve İÖ. 14. yüzyılda Arzawa Krallığı'nın merkezi ve kralın ikametgâhı olduğu bilinmektedir¹⁵. Bu dönemde yerleşim düzenini de köy ve kasaba şeklinde küçük topluluklar oluşturmuş bu anlamda Ayasuluk Tepesi dışında Artemis Tapınağı ve çevresi, Panayır Dağı, bugün ki Ephesos Agorasının bulunduğu alan ve Arvalya Höyük yakınlarındaki Çanakgöl Tepesinde yerleşimler tespit edilmiştir¹⁶. Ancak Koressos Dağı yakınındaki limanın alüvyonlar ile dolmasından sonra Ayasuluk Tepesi yerleşimi işlevini kaybetmiştir¹⁷.

İÖ. 2. Binyılın sonunda (İÖ. 1200 – 1000) Batı Anadolu kıyılarına Kıta Yunanistan ve adalar üzerinden özellikle Attika ve Boeotia üzerinden İon kolonizasyonu başlamıştır¹⁸. Özellikle Ephesos körfezi ve Miletos kenti yakınlarında yerleşim kuran İonlar¹⁹, Strabon ve Pausanias'ın aktarımlarına göre, bölgede yaşayan, Karialılar, Lelegler ve Lydialılar gibi yerel halkın bir kısmını Karia Bölgesi'ne sürmüştür²⁰. Batı Anadolu'ya Kaistros Körfezi üzerinden ulaşan, Atina Kralı Kodros'un oğlu Androklos'un önderliğindeki İonlar, Pion Dağı çevresine ve Artemis Tapınağı'nın 1 km batısına yerleşmişler²¹ ve Athenaion ile Hypelaion çevresini, Koressos Dağı yamaçlarının bir kısmını da kentin içine alarak kenti

---

¹¹ Erdemgil – Büyükkolancı 1991; Scherrer 2000.

¹² Büyükkolancı 2005: 65-77.

¹³ Ladstatter vd. 2016; Büyükkolancı 2008: 41–55.

¹⁴ Sevin 2003.

¹⁵ Garstang 1947; Hanfmann 1962.

¹⁶ Ladstatter vd 2016.; Büyükkolancı 2008: 423.

¹⁷ Meriç 1988: 210.

¹⁸ Tekin 2008; Hanfmann 1953; Cook, 1959-1960: 40; Roebuck 1959: 496.

¹⁹ Roebuck 1959: 496.

²⁰ Paus.7.2.8. ; Strab.XIV.1.3.

²¹ Sevin 2016.

surlarla çevirmişlerdir²². Androklos daha sonra Ionların lideri olarak kabul edilmiş²³ ve Ephesos kenti kraliyet merkezi haline gelmiştir²⁴.

Kentin kuruluşuna ve adının etimolojisine dair bilgiler arasında antik yazarlar tarafından iki mit sıklıkla aktarılır. Bunlardan ilki, kentin kuruluşunun Amazonlarla ilişkilendirilmesidir. Strabon, Aiolis ve İonia Bölgeleri'nin daha önce Amazonlar tarafından ele geçirildiğini ve Ephesos, Smyrna, Kyme ve Myrina kentlerinin isimlerini Amazonlardan aldığını söylemektedir²⁵. Plinius ise Amazonlar tarafından kurulup onlardan önce farklı isimlere sahip kentler arasında Ephesos kentini de saymaktadır. Plinius, ayrıca Pion Dağı üzerine inşa edilmiş, Selenus adlı iki nehir tarafından çevrelenmiş Calippa Çeşmesi? ile Diana Tapınağı'na sahip olarak tanımladığı kentin, Troia Savaşı sırasında Alopes, daha sonra Ortygia ve Morges, Smyrna Trakhia gibi isimlerle anıldığını söylemektedir²⁶. Ephesos'un bir dönem Smyrna ismi ile anılması hakkında Strabon, Kallinos adlı Ephesos'lu bir şairin kentten Smyrna olarak bahsettiğini, Smyrna isimli Amazonun kenti ele geçirip adını kente verdiğini söylemektedir ve bir dönem de yine bir Amazon olan Sisyrbe'nin adı nedeniyle Ephesosluların Sisyrbitler olarak anıldığını aktarır²⁷. Pausanias ise kentin ismi ve kuruluşu hakkında ünlü lirik şair Pindaros'un kentin Amazonlar tarafından kurulduğu fikrine karşı çıkar ve kentin Kroisos ile Kaistros Nehri'nin oğlu olduğu düşünülen Ephesos tarafından kurulduğunu ve kentin adını bu gençten aldığını ileri sürer²⁸.

Kente dair diğer bir mit ise Strabon ve Pausanias'ın da bahsettiği ayrıca güncel çalışmalarda da kentin kuruluşuna dair en çok kabul edilen mit olan, Atina Kralı Kodros'un oğlu Androklos'un Atina'dan Batı Anadolu kıyılarına yapılan Ion Göçleri sırasında Ephesos kentini kurduğudur²⁹. Atheneaus tarafından aktarılan mite göre Androklos'un önderliğindeki Ionlar, yeni yerleşim yerleri kurmak için deniz yoluyla Batı Anadolu ve adalara doğru harekete geçerler. Önce Samos (Sisam) Adası'na daha sonra Kaistros Nehri (Küçük Menderes) körfezine ulaşırlar. Burada bir kent kurmak isteyen Androklos, Delphi Apollon Tapınağı kâhinlerine danışmak üzere bir elçi gönderir. Kâhin yeni kentin kurulacağı yeri bir balığın işaretleyeceğini ve bir domuzun da onlara kentin yolunu göstereceğini söyler. Bir gece avladıkları balıkları pişirmek üzere ateş yaktıklarında bir kıvılcımın çalılara

²² StrabXIV.1.21; Sevin 2016.

²³ Paus.7.2.8

²⁴ Strab.XIV.1.3

²⁵ Strab.XII.3.21.

²⁶ Plin.5.31.

²⁷ Strab.XIV.1.4.

²⁸ Paus.7.2.7.

²⁹ Crielaard 2009; Paus.7.2.8, Strab.XIV.1.3., XIV.1.21.; Türkoğlu 1995.

sıçramasıyla bir domuz korkarak kaçmaya başlar. Kâhinin sözlerini hatırlayan Androklos atıyla domuzun peşinden gider ve domuzu öldürdüğü yerde³⁰ Ephesos kentini kurar³¹.

Söz konusu hikâyeyi kanıtlayan herhangi bir arkeolojik veri olmamasına rağmen Androklos ve domuz avı ikonografisi Ephesos kent sikkelerinde ve çeşitli eserlerin üzerinde görülmektedir³² (**Resim 1**). Örneğin, Kuretler Caddesi'nde yer alan Hadrianus Tapınağı frizleri üzerinde domuz avlayan Androklos ile birlikte Amazonlar, Dionysos, Herakles, Apollon ve Athena betimleri yer alır, söz konusu frizler kentin kuruluşuyla ilişkilendirilmektedir³³. Bir diğer olası kanıt ise Androklos'un ölümü hakkında bilgi veren Pausanias tarafından aktarılmaktadır; Kariyalılara karşı savaşan Prienelilerin yardımına gittiği sırada savaşta öldürülen Androklos için Ephesos halkı, Olympieion'dan Magnesia Kapısı'na uzanan yolun üzerinde, silahlı bir erkek heykelinin de yer aldığı bir mezar anıtı yaptırmışlardır³⁴.

Resim 1. Ephesos Hadrianus Tapınağı Friz Detayı³⁵

³⁰ Sevin 2016; Pion Dağı yamaçlarında, Artemision'un 1 km batısı, Koressos Limanı yakınlarında.

³¹ Ath.VII. 361-361; Türkoğlu 1995.

³² Türkoğlu 1995.

³³ Laale 2001.

³⁴ Paus.7.2.9. (Olympieion ile ilgili lokalizasyon önerileri için bkz: Jones 1993: 149-152.

³⁵ Quatember 2013.

Resim 2. Caracalla Dönemi (İS. 198 – 217) Ephesos Sikkesi, Arka Yüzde Sağa Dönük Bir Domuz Figürü ³⁶.

İonia, antik yazarlar tarafından en güzel iklimin yanı sıra en güzel tapınaklara sahip olan bölge olarak anlatılmaktadır. Pausanias tüm İonia kentlerinin Ephesos'ta yer alan Artemis'e taptıklarını ve tüm tanrılardan daha önemli bir kimlik verdiklerini aktarır, bunun nedeni Pausanias'a göre Amazonların görünüşü olarak Artemis ile özdeşleştirilmesi ve tapınağın oldukça eskiye dayanmasıdır. Ayrıca tapınağın boyutları da önemini arttırmıştır³⁷. Artemis Tapınağı, henüz Androklos önderliğindeki İonların kente gelmesinden önce basit bir formda yapılmış ve kentin kuruluşu bu nedenle Amazonlarla ilişkilendirilmiştir³⁸. Ephesos Artemis Tapınağı'nın yanı sıra Miletosluların iki bitirilmemiş Apollon Tapınağı, Kolophonlulara ait Klaros Apollon Tapınağı, Persler tarafından yakılan Samos Hera Tapınağı ve Phokaia Athena Tapınağı, Pausanias tarafından İonia'nın en güzel tapınakları olarak gösterilir³⁹.

Ephesos ve çevresindeki kentlerde yerel halklarla birlikte daha geniş polisler kuran İonlar, Mykale Dağı'nın yakınlarında Samos Boğazı'ndan Ephesos'a giderken kıyıda üç stadion (474 m) içerde, Ephesos'a 24 km, Tralleis'e 5 km uzaklıkta yer alan⁴⁰ her yıl Helikonia Posedion'u için sunularda buldukları Pan-İonia olarak adlandırılan bir birlik

³⁶ Heard – Poole 1892: Kat. No. 208.

³⁷ Paus.4.31.8.

³⁸ The Scientific Monthly 1950: 208-209.

³⁹ Paus.7.5.4.

⁴⁰ Paus.5.31.

kurmuşlardır⁴¹. Panionion adı verilen bu tapınağa İonia'nın on iki kenti dışında Smyrna hariç hiçbir kent dâhil olamamıştır⁴².

Ephesos Kenti denize yakınlığı ve bereketli toprakları ile günümüze kadar önemini kesintisiz sürdürmüştür. Çukuriçi Höyük'ten ele geçen obsidyen ve balık kemikleri burada Neolitik Dönem'den itibaren bir deniz ticaretinin varlığını göstermektedir. Bunun yanı sıra Neolitik, Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı tabakalarından ele geçen kadın idoller, Ephesos'un sadece Artemis ile değil çok daha önce Ana Tanrıça kültüyle önem kazanmış bir kent olduğunu göstermektedir⁴³. İÖ. 3. Binyılın başlarında terk edilen höyük yerleşimlerinden sonra İÖ. 1400 ile İÖ. 1300 yılları arasında Troas'tan Halikarnassos'a kadar Batı Anadolu kıyılarında kullanım gören Myken seramiklerinin ele geçmesi, bu dönemde ticaret yapabilen bir kentin oluştuğunu düşündürmektedir⁴⁴. İÖ. 2. Binyılda Ayasuluk Tepesi'nde görülen yerleşimin Hitit metinlerinde yer alan Apasas olması ile de kentin giderek gelişim gösterdiği görülmektedir. St. Jean Kilisesi'nin çevresinde yapılan çalışmalarda Kent, İÖ. 1. Binyıldaki Yunan göçleri sırasında Panayır Dağ eteklerinde tekrar kurularak gelişimini sürdürmüştür. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Asya Eyaleti başkenti olan kent Hıristiyanlık ve Osmanlı Dönemi'nde de önemini korumuştur⁴⁵.

1.2. Siyasi Tarihi

İÖ. 1. Bin'in ilk yıllarına kadar höyüklerin oluşturduğu yerleşim sisteminden sonra İon göçleri ile düzenli ve sistemli bir yönetimin başladığı İonia Bölgesi'nde, Ephesos 1. Binyıl'ın yarısına kadar *polis* özelliğini elinde bulunduran tek kenttir⁴⁶. Kurucusu ve ilk yöneticisi olan Androklos'un ölümünden sonra kent uzun bir süre için (yaklaşık 400 yıl⁴⁷) Androklos'un soyundan gelen "*Basilidler*" tarafından yönetilmiştir⁴⁸. Bu dönemde özellikle Lydia'nın mitolojik kurucuları *Heraklidler* ve *Mermnadlar* ile evlilik yoluyla iyi ilişkiler kurmuşlar, İÖ. 7. yüzyıl ile İÖ. 6. yüzyıl başlarında, Miletos, Kolophon ve Ephesos gibi kentler Karia ve Lydia halkları ile birleşerek kentlerini güçlendirmişlerdir. *Basilidlerin* yönetimi Lydia Kralı Korisos'un İonia'yı işgaline kadar devam etmiştir⁴⁹.

⁴¹ Strab. XIV.1.20; Cook, 1959-1960: 40; Roebuck 1959: 496.

⁴² Herodotos I.143; Nudell 2017: 7.

⁴³ Ladstatter vd. 2016: 423.

⁴⁴ Erdemgil 1988: 8.

⁴⁵ Ramsay 1901: 167, 170, 174.

⁴⁶ Meriç 1988: 206.

⁴⁷ Erdemgil. 1988: 10.

⁴⁸ Georges 1994: 16; Türkoğlu 1995: 10.

⁴⁹ Georges 1994: 16.

İÖ. 7. yüzyılın ilk yarısında, günümüzde Güney Rusya olarak bilinen bölge üzerinden Anadolu'ya gelen, Lygdamis komutasındaki⁵⁰ Kimmerler tarafından Ephesos kenti ve Artemision yakılarak tahrip edilmiş, kenti alıp alamadıkları tartışmalı olsa da tapınağın temenosunda az sayıda Kimmerler'e ait objelerin ele geçmesi kentte bir süre de olsa Kimmerlerin var olduklarını kanıtlamaktadır⁵¹.

Kimmer saldırıları ardından yaklaşık dört yüzyıl süren Androklos ve ardından gelen Basilidler yönetimi, giderek zayıflamış ve İÖ. 7. yüzyılın ortalarında Pythagoras'ın aristokrat krallığa son verip tiranlık yönetimini getirmesi ile son bulmuştur. Bir sonraki tiran Pindaros döneminde ise Lidya ile olan iyi ilişkilerin bir kanıtı olarak, Lidya Kralı Alyattes'in kızı ile Ephesos Tiranı Pindaros'un evlendiği bilinmektedir. İÖ. 600 yılında ise Yunanistan'da başlayan demokratikleşme hareketleri bölgedeki tiranlık sistemini de etkilemiş ve Ephesos'ta her yıl soylu ve saygın ailelerden seçilen, altı geçici ve bir kalıcı üyeden oluşan *Kuretler* adı verilen konsül yönetiminin başlamasına yol açmıştır. Bu dönemde başlayan yönetim prensibi, Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar eyalet – şehir yöneticileri sisteminde devam etmiştir⁵². Tiranlık ve konsül sistemlerinde kent, ticaret ve dini anlamda gelişme göstermiştir. İÖ. 7. yüzyılın başlarına tarihlenen Artemis Tapınağı'nın, Pythagoras tarafından İÖ. 6. yüzyılın başlarında genişletilmesi⁵³, Lydia ve çevre kentlerle olan ilişkiler ve Ephesos'un kentin gücünü arttırmak için Mykale'deki Melie ve Menderes Magnesiası'na yaptığı seferler buna örnek oluşturur⁵⁴.

İÖ.6. yüzyılda kent, altın çağını yaşamaya başlamıştır. Ticaretin ve idari gücün yanı sıra sanat, edebiyat ve felsefe alanlarında da gelişim göstermiş, dönemin ünlü ozan ve filozoflarına sahip olmuştur⁵⁵. İÖ. 560 yıllarına gelindiğinde Lidya Kralı Kroisos'un, Ephesos'u egemenliği altına aldığı görülür. Bu dönemde Ephesos Artemis Tapınağı ilk kez mermerden periptal düzende inşa edilmeye başlanır. Kroisos, Ana Tanrıça'ya tapınan yerel halk ile göç yoluyla bölgeye gelen Yunan halkının birleşebilmesi için bu tapınağa önem vermiş, *Columnai Caelataelar* ve altın düveler bağışlamıştır. Aynı sebeple halkı Artemision çevresine taşımış, limandan Artemision'a kadar kenti surlarla çevrelemiş ve egemenliği

---

⁵⁰ Scherrer 2000: 11. Aytüre 2017: 340.

⁵¹ Atalay - Türkoğlu 1978: 8; Erdemgil 1988: 5; Scherrer 2000: 15. (Kimmerler'e ait obje olarak, Efes Müzesi Artemision Salonu'nda sergilenen fildişinden yapılmış bir koç figürü gösterilmektedir; Erdemgil 1988:5.)

⁵² Atalay - Türkoğlu 1978: 9; Erdemgil 1988: 10.

⁵³ Roebuck 1959: 506.

⁵⁴ Akurgal 2014: 310, 313; Atalay - Türkoğlu 1978: 9; Scherrer 2000: 15.

⁵⁵ Erdemgil 1988: 5.

boyunca Lydia – Ephesos ilişkilerini korumuştur, ancak kent yine de işgalin etkisiyle duraklama dönemine girmiştir⁵⁶.

Ephesos, Lydia hâkimiyetinde bir barış dönemi yaşamışsa da İÖ. 6. yüzyılda Medleri yenerek Önasya’da büyük bir güç elde eden Pers Krallığı, Akdeniz ve Ege kentlerini elde etmek için engel olarak gördüğü Lydia Krallığı’na karşı harekete geçer, bu durum Batı Anadolu kentleri için de büyük tehdit haline gelir. İÖ. 547/546 yıllarında Lydia Bölgesi’nin başkenti Sardeis, Pers Kralı Kyros tarafından ele geçirilir ve Persler Batı Anadolu’ya ilerler⁵⁷. Kyros, Ion ve Aiolis kentlerine daha önceden teslim olma çağrısına uymadıkları için komutanı Harpagos’u göndermiş ve Phokaia’dan başlayarak tüm Ion kentlerini ele geçirmesini istemiştir. İstila edildikten sonra Ephesos’a, Pers Krallığına sadece vergi ödeme, asker ve gemi ihtiyacına destek verme gibi yükümlülükler vererek onları dini, sanatsal ve kültürel anlamda özgür bırakmış ve hatta ilerlemelerine katkı sağlamıştır. Bu dönemde Karia, Pamphylia ve Lykia Bölgeleri’ni Ionia ile birleştirilmiş ve *Ionia Satraplığı* kurulmuştur⁵⁸.

Kyros’un ölümünden sonra yerine geçen I. Dareios Dönemi’nde, Perslerin Anadolu’nun çeşitli yerlerinde seferler yapmasından ve kendi ticari ilişkilerini engellemesinden dolayı rahatsızlık duyan Miletoslular, Ionia, Karia ve bazı Lykia kentleri ile birlikte Tiran Aristagoras komutasında, İÖ. 499 yılında Perslere karşı bir ayaklanma başlatır⁵⁹. Ephesos bu ayaklanmada herhangi bir etkin rol oynamamış sadece Sardeis’e giden Ionlara rehberlik etmiştir⁶⁰, bu nedenle İÖ. 494 yılında Miletos yakınlarında İonialılar ve Persler arasında yapılan Lade Deniz Savaşı sırasında yenilen Yunanlar arasında Miletos ve Khios gibi ağır cezalara maruz kalmamıştır⁶¹.

İÖ. 479 yılında, Plataia ve Mykale’deki Yunan zaferlerinden sonra Batı Anadolu’daki Persler güçlerini kaybetmiştir, bu durumdan faydalanan Ionlar tekrar ayaklanarak Pers yönetimlerinden kurtulmak istemişlerdir. Ephesos’un da aralarında bulunduğu Batı Anadolu kentleri İÖ. 478/477 yıllarında Atina ve Sparta’nın önderliğinde, merkezi Delos Adası olan, *Delos Deniz Birliği*’ne katılarak Perslere karşı savaşmaya devam etmişlerdir. Ayrıca Aristides birlik için kentlerin gelirleriyle orantılı bir ödeme yapmasını kurallandırmış ve bu anlamda Ephesos, İÖ. 453 yılında 7,5 talent, İÖ. 444 yılında 6 talent ve

---

⁵⁶ Akurgal 2014: 310; Erdemgil 1988: 11-12; Scherrer 2000: 15 – 16; Ladstatter vd. 2016: 423. Georges 1994: 31.

⁵⁷ Tekin 2008: 95.

⁵⁸ Atalay - Türkoğlu 1978: 9; Erdemgil 1988: 12.

⁵⁹ Tekin 2008: 100-101.

⁶⁰ Erdemgil 1988: 13.

⁶¹ Atalay - Türkoğlu 1978: 10; Erdemgil 1988: 14; Scherrer 2000: 16; Türkoğlu 1995: 13.

İÖ. 436 yılında yine 7,5 talent olmak üzere yüksek değerde ödemeler yapmıştır. Bu durum kentin ekonomik anlamda bu dönemdeki gücünü de kanıtlamaktadır⁶².

Peloponessos Savaşı sırasında ise Atina yerine Sparta'nın yanında saf tutan Ephesoslular'ın İÖ. 409/408 yılında, *Ephesos Savaşı* ya da *Ionia Savaşı*⁶³ olarak anılan savaş da yer aldığı görülür. Sparta'nın Perslerle birleşerek Atina'ya cephe almasından sonra Atinalı Thrasyllus, 5000 kişilik bir donanma ile önce Samos'a oradan da Pygela'dan başlayarak Notion, Kolophon ve diğer Lydia kentlerine saldırır. On yedi günlük bu saldırının ardından Ephesos'a da saldırmak için donanmasını hazırlar, bu sırada Ionia Satrapı Tissaphernes de Artemis Tapınağı ve kenti korumak için harekete geçer. Savaşın sonunda Ephesoslular ticaret gemilerini kurtaran Spartalı amiral Lysandros'un bir heykelini yaptırmışlar ve savaşta Ephesos'un yanında olan Syrakusalılar ve Selinuslular'a çeşitli ödüller vermiş ve vatandaşlık hakkı tanımışlardır⁶⁴.

İÖ. 4. yüzyıla kadar birçok kez kendi içlerinde de savaşmış olan Yunanlılar için, çeşitli zaferler kazanarak zayıflattıkları ve en büyük ortak düşmanları olan Persler, hala büyük bir tehdit olarak görülmekteydi. Bu nedenle Pers egemenliğine son vermek adına tüm Yunan devletleri kendi aralarında birleşerek *Panhellenizm* düşüncesiyle bir birlik oluşturmuş ve Makedon Kralı II. Philippos'u komutan ve lider olarak seçmişlerdir⁶⁵. İÖ. 337 yılında Korinthos'da resmi olarak *Korinthos Birliği* adı altında bir *Hellen Birliği* kurulmuştur⁶⁶. Hemen ardından II. Philippos ve oğlu III. Alexandros, Batı Anadolu'daki Pers işgalini sona erdirmek için sefer planları yapmaya başlamış ancak II. Philippos İÖ. 336 yılında öldürülmüştür⁶⁷.

II. Philippos'un ölümünün hemen ardından oğlu III. Aleksandros, Delphi Apollon Tapınağı kâhinlerinin ve Korinthos Birliği'nin desteği ile yeni liderleri olarak tahtta çıkmış ve İÖ. 334 yılında Yunan kentlerini özgürleştirmek ve yeni topraklar fethetmek üzere Makedonia – Pers savaşları için Trakya üzerinden Anadolu'ya doğru harekete geçmiştir⁶⁸. Bu sırada Pers İmparatorluğu'nda yaşanan taht kavgaları ve idari sorunlar, Perslerin Yunan devletleri üzerindeki güçlerini ve yönetimlerini zayıflatmış, sonucunda Yunan devletleri de ayaklanmaya başlamıştır⁶⁹.

---

⁶² Erdemgil 1988: 14; Scherrer 2000: 17.

⁶³ Nudell 2017: 57.

⁶⁴ Xen, Hell. 1.2.6-11; Paus. 6.3.15; Erdemgil 1988: 15; Nudell 2017: 60.

⁶⁵ Tekin 2008: 121-122; Freeman 2013: 300.

⁶⁶ İplikçioğlu 2007: 42.

⁶⁷ Badian 1963: 244; Özer 2006: 11; Tekin 2008: 124.

⁶⁸ Briant 2002: 818; Tekin 2008: 125; Lendering 2009: 61; Freeman 2013: 302.

⁶⁹ Lendering 2009: 74.

Bu süreçte İÖ. 334 yılında, III. Alexandros yaklaşık 35 bin kişilik ordusu ile Hellaspontus'u (Çanakkale Boğazı) geçmiş ve Çanakkale - Biga Çayı yakınlarında yer alan Granikos Nehri yakınlarında Lydia ve Ionia Satrapı Spithridates komutasındaki Pers ordusunu yenerek Batı Anadolu kentlerini Pers istilasından kurtarmak üzere önce Daskyleion'u ele geçirmiş daha sonra Lydia Bölgesi'ne doğru harekete geçmiştir⁷⁰.

Sardes'in işgalinden sonra, Ephesos'a geçerek kentte hâkim olan oligarşiyi yıkarak demokrasiyi getirmiştir. İÖ. 356 yılında III. Alexandros'un doğduğu gece yakılarak büyük hasar gören tapınağın henüz bitirilemediğini gören III. Alexandros, tapınak için ödeme yapmak istemiş ancak Ephesoslular bunu kabul etmeyince Perslere ödenen vergiyi Ephesos Artemis Tapınağı'na ödemelerini istemiştir. Ayrıca Artemis'e sunularda bulunarak Panayır Dağı'na uzanan bir askeri tören de düzenlemiştir. Daha sonra diğer Batı Anadolu kentlerini de ele geçirmek üzere kentten ayrılmıştır⁷¹.

III. Alexandros, Persleri yok ederek Makedonya'dan başlayan ve Hindistan'a uzanan büyük bir imparatorluk kurmuş ancak İÖ. 323 yılının Haziran ayında Babil'de ölmüştür. Bu durum varis belirlemediği imparatorluğu için büyük sorunlara sebep olmuş ve taht kavgaları yaşanmıştır. Daha sonra Eşi Roxane'nin bir erkek çocuk doğurmuş ve III. Alexandros'un henüz çocuk yaşta sayılan kardeşi III. Philippos Arrhidaios tahtın varisleri sayılmış ancak hükmedebilecekleri yaşlara gelene dek imparatorluk *Diadokhlar* olarak bilinen ardılları-yakın komutanlarının kontrolü altına girmiştir⁷².

Diadokhlar arasında imparatorluk, III. Alexandros'un mührünü teslim ettiği Perdikkas'ın merkezi güce sahip olduğu bir düzende, Mısır'da Ptolemaios, Asya'da Antigonos, Makedonya ve Yunanistan'da – III. Aleksandros'un sefere çıkmadan da vekil olarak bıraktığı- Antipatros ve Trakya'da Lysimakhos olacak şekilde bölünmüştür. Ancak Lysimakhos ve Seleukhos arasında İÖ. 301 yılında gerçekleşen İpsos Savaşı sonrasında Thrakia ile birlikte Küçük Asya da Lysimakhos'un eline geçmiştir. Seleukos'un İÖ. 281 yılındaki Korupedion Savaşı'nda Lysimakhos'u öldürmesi ile Diadokhlar arasındaki savaşlar sona ermiş ancak İÖ. 280 yılına kadar da anlaşmazlıklar devam etmiş ve Mısır'da Ptolemaios, Önasya'da Seleukhos ve Makedonya'da Antigonosların kurduğu Hellenistik Krallıklara kadar farklı ittifaklar yapılmıştır⁷³.

Diadokhlar Dönemi'nde birçok kez yönetici değişikliğine uğrayan Ephesos, orta boyutlu bir kentten büyük bir metropolis olmaya başlamıştır. Bu gelişim jeopolitik konumu,

⁷⁰ Erdemgil 1988: 15; Tekin 2008: 126-127; Lendering 2009: 82-86.

⁷¹ Türkoğlu 1995: 34; Scherrer 2000: 17; Tekin 2008: 127-128; Lendering 2009: 88, 92.

⁷² İplikçioğlu 2007: 46; Tekin 2008: 139, 141-142; Freeman 2013: 317.

⁷³ İplikçioğlu 2007: 46-47; Tekin 2008: 146-148

oldukça geniş hinterlanda sahip verimli toprakları ve büyük limanı sayesinde olmuş ve bu dönemde diğer büyük bir kent olan Miletos'un önüne geçmiştir⁷⁴. Antigonos egemenliğinde diğer tüm Asya kentleri gibi özgürlüğünü garanti altına almış ve bağımsızlığını korumuştur. İpsos Savaşı'nda ölen Antigonos'un yönetimi sonrasında, Küçük Asya'yı da kontrolü altına alan Lysimakhos Dönemi'nde kent, tarihindeki en köklü değişimlerden birini yaşar. İÖ. 300 yıllarında Lysimakhos, Küçük Menderes Nehri alüvyonları ile dolmaya başlayan kentin bataklıkta altında kalmaması ve limanın ticari faaliyetlerinin olumsuz etkilenmemesi için Artemision çevresindeki yerleşimi bugünkü konumuna, Bülbül Dağ ile Panayır Dağ arasına taşımış, Hippodamos planlı⁷⁵, Hellenistik karaktere sahip, tiyatro gibi sivil yapıların bulunduğu ayrıca Panayır Dağı'ndan Artemision'a ulaşan kutsal yolun da yer aldığı bir kent olarak yeniden kurmuştur. Yeni kentin çevresini 9 km uzunluğunda, üç adet ana giriş kapısına sahip (Magnesia, Koessos ve Liman Kapıları), geniş ve güçlü surlarla çevreletmiştir. Kente Eşinin adı olan *Arsinoe* ismini vermiş ancak kısa süre sonra kent tekrar Ephesos ismi ile anılmaya devam etmiştir. Diğer yandan Ephesoslular'ın yeni kentte yaşamak istememesi üzerine eski kentin lağımalarını tıkararak sular altında bırakmış ve halkı yeni kentte yaşamaya zorlamıştır ayrıca Lebedos ile Kolophon halklarının bir kısmını da buraya taşıyarak kentin nüfusunun artmasını sağlamıştır. Bu dönemde kent gymnasium, çeşmeler, tiyatro ve stadion gibi yapılarla gelişerek tekrar önemli bir liman kenti özelliğini kazanmıştır⁷⁶.

İÖ. 281 yılında, Lysimakhos'un eşi Arsinoe nedeniyle oğlunu öldürmesi, eşinin Seleukoslar'a sığınması ve kötü yönetim politikaları nedeniyle bazı Anadolu kentlerinin Seleukos'tan yardım istemesi üzerine Pergamon, Sardeis ve Zipoites'in destekleri ile I. Seleukos Nikator, Hermos Vadisi'nde yer alan Korupedion'da Lysimakhos ile savaşır ve Lysimakhos bu savaşta hayatını kaybeder. Savaşın ardından Ephesos ve diğer Batı Anadolu kentleri önce Seleukoslar'ın daha sonra ise Ptolemaioslar'ın eline geçmiştir. Ancak Seleukos Hanedanı'ndan olan III. Antiokhos, Ptolemaioslar'dan bölgedeki kentleri almışsa da İÖ. 190 yılında Roma'ya yenilmiş ve kentlerin hâkimiyetini kaybetmiştir⁷⁷. İÖ. 188 yılında imzalanan Apameia Barış Antlaşması sonrasında Seleukos Hanedanlığı'na ait topraklar, Roma'nın Anadolu'daki destekçileri olan Attalos ve Rhodos Krallıkları arasında paylaşılmış ve Batı Anadolu'da yer alan Hellenistik Krallıklar sona ermiştir. Son olarak

⁷⁴ Ladstatter 2016: 85, 234.

⁷⁵ Wycherley 2011: 35-36; Hippodamos planı, birbirini dik açılarla kesen cadde ve sokakların bulunduğu kent planıdır.

⁷⁶ Ramsay 1901: 170; Atalay - Türkoğlu 1978: 11-12; Türkoğlu 1995: 34-36; Erdemgil 1988: 17; Scherrer 2000: 18-20; Aytüre 2017: 27, 343.

⁷⁷ Erdemgil 1988: 17; Scherrer 2000: 20.

İÖ.133 yılında Pergamon Kralı III. Attalos'un vasiyeti ile Roma Cumhuriyeti'ne bırakılan Batı Anadolu, İÖ.129 yılından itibaren *Asya Eyaleti* olarak anılmıştır⁷⁸.

İÖ. 190 yılından itibaren Roma Cumhuriyeti'nin hâkimiyetine giren ve İÖ. 133 yılında resmi olarak Asya Eyaleti kenti olan Ephesos'da halk, özellikle yüksek vergilerden ve İonia'nın zenginliklerinin Roma'nın çıkarları için kullanmasından memnun değildir bu nedenle, İÖ. 88 yılında ayaklanarak, o dönemde Asya kentlerini ele geçiren Pontus Kralı VI. Mithridates'in yanında yer almışlardır. Mithridates kentteki tüm Romalıların öldürülmesini emrederek yaklaşık 80.000 kişiyi katletmiştir bu durum "*Ephesos Vesper'i (akşam yıldızı)*" olarak anılmaktadır. Ayrıca Romalılara ait anıtlar ve heykeller gibi eserlerin yıkılmasının da emrini vermiştir. Ancak VI. Mithridates ile Roma ordular komutanı Lucius Cornelius Sulla arasında İÖ. 85 yılında Troas Bölgesindeki Dardanos'ta imzalanan barış antlaşması sonucunda bölge, tekrar Roma egemenliğine girmiş ve Ephesoslular, Sulla tarafından cezalandırılmıştır⁷⁹.

Ephesos'ta ve diğer tüm Yunan kökenli kentlerde olduğu gibi en büyük değişim, yeni bir yönetimin başlangıcı olan Roma İmparatorluk Dönemi ile yaşanmıştır. Sonraları Augustus ünvanını alacak olan Octavianus'un İÖ. 31 yılındaki Akarnania' da yer alan Actium yakınlarında yapılan Actium Savaşında ve sonra Octavianus'un Alexandria'yı işgal etmesiyle Marcus Antonius ve Ptolemaios Hanedanı kraliçesi VII. Kleopatra'nın komutasındaki son Hellenistik orduyu yenmesi Hellenistik Krallıkları sona erdirmiştir⁸⁰. Bu dönemde Ephesos, İÖ. 29 yılında Pergamon'nun kaybettiği Asya Eyaleti Başkenti olma ünvanını kazanmış ve "πρώτη" (eyaletin ilk kenti- birinci kenti) olarak tanımlanmıştır⁸¹. İÖ. 1. yüzyıl boyunca Ephesos, kentteki gösteriler, festivaller ve oyunlarla büyük bir ilgi odağı haline gelir, nüfusu artar ve Ephesos Artemis'i tüm Asya'nın tanrıçası olarak kabul edilir, ayrıca tüm kentlerden tüccarlar Ephesos limanına gelerek ticaret yapmaktadır, bu sayede Ephesos kısa bir sürede ticari alanda büyük bir güce ulaşır⁸². Diğer yandan Augustus Dönemi'nde, bugün kentte görülebilen yapıların imar faaliyetlerinin başlamasıyla da oldukça gelişen kent, Eyalet Metropolisliğinin ardından *Prokonsül İkametgâhi* ve *Conventus Merkezi (yargı bölgesi)* olarak ilan edilir⁸³. Sahip olduğu limanın sağladığı zenginliğin yanı sıra Anadolu'yu Ege'ye bağlayan önemli bir noktada bulunması, verimli, geniş hinterlandı

---

⁷⁸ Tekin 2008: 174.

⁷⁹ Erdemgil 1988: 18; Scherrer 2000: 21; Tekin 2008: 156-157; Sevin 2016: 112; Errington 2017: 282.

⁸⁰ İplikçioğlu 2007: 48; Tekin 2008: 174; Errington 2017: 308.

⁸¹ Rigsby 1988: 141.

⁸² Ramsay 1901: 160 – 170.

⁸³ Ladstatter vd. 2016: 425; Sevin 2016: 113.

ve Batı Anadolu bankerliğini elinde bulundurmasıyla birlikte politik anlamda güçlü bir konuma yükselir⁸⁴.

İÖ. 1. yüzyıldaki gelişim aynı şekilde İS. 1. ve 2. yüzyıl boyunca da devam etmiştir. 200.000 kişiyi bulan nüfusu Roma İmparatorluğu'nun en büyük şehirlerinden biri olarak kabul görmesini sağlamıştır ayrıca bu süreçte kent Roma ile oldukça iyi ilişkiler kurmuş ve imparatorlar için tapınaklar inşa ettirmiştir. İS. 1.yüzyıl sonlarında Domitianus Tapınağı, İS. 1. yüzyılın sonu İS. 2. yüzyılın başında Traianus Tapınağı ile Traianus çeşmesi, İS. 2. yüzyıl ilk çeyreğinde Hadrianus Tapınağı yaptırılmıştır. Ayrıca zenginleşen halkla orantılı olarak kentin zengin ailelerine ait günümüzde *Yamaç Evler* olarak adlandırılan oldukça lüks evler yapılmıştır. İS. 2. yüzyılın ortalarında Antonius Pius, kenti Asya'nın en önde gelen metropolü olarak onurlandırmıştır ve zengin bir Ephesoslular olan Vedius Antonius, İmparator Pius onuruna bir gymnasium inşa ettirmiştir. Tüm bu zenginlik ve gelişmelere rağmen daha önce II. Attalos'un bir dalgakıran yaptırması ve İÖ. 66 yılı prokonsülünün dip temizleme çabalarına karşın hala büyük bir sorun olan limanın alüvyonlarla dolarak bataklık halini alması, Hadrianus Dönemi'nde de nehir yatağının çevrilmesi ile dolmasının engellenmesi planlanmış ancak yine başarılı olunamamıştır.⁸⁵

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ephesos'un önemini arttıran bir diğer unsur ise Neokoros unvanına sahip olan ilk kentlerden biri olmasıdır. *Neokoros* tanımı önceleri kişisel bir unvanken İS.1. yüzyılda, İmparatorluk Kültlerine ait tapınakların yapılmasına izin verilen kentleri tanımlamak için kullanılmıştır⁸⁶. Ephesos, İmparator Kültü Tapınaklarının yapımına izin verilen ilk kent değildir ancak kendini Neokoros unvanıyla tanımlayan ilk kentlerden biri olarak bilinir. İmparator Augustus, İÖ. 29 yılında, Pergamon'a Augustus Tapınağı, Ephesos'a ise tüm bölge için ortak olacak bir Roma ve Julius Caesar Tapınağı yapmasına izin vermiştir. Bölgede bu dönemde başka bir imparator kült tapınağı olmaması kentin kendini neokoros olarak tanımlamasına kanıt olarak görülmektedir. Domitianus hâkimiyetinde ise bu kez Augustus'a⁸⁷ adanmış bir imparatorluk tapınağının varlığı ile kent ikinci kez kendini neokoros olarak tanımlar. Ancak kentin resmi olarak neokoros unvanına ait ilk kanıtı Nero Dönemi'nde kullanılan sikkeler üzerinde görülür⁸⁸. Ephesos resmi olarak

⁸⁴ Ramsay 1901: 170; Akurgal 2014: 312; Ladstatter vd. 2016: 425; Sevin 2016: 113.

⁸⁵ Türkoğlu 1995: 49-52; Scherrer 2000: 23; Ladstatter vd. 2016: 425; Sevin 2016: 113.

⁸⁶ Burrell 2004: 5. Burrell 2004: 59: Ephesos'daki Roma ve Julius Ceasar Tapınağı yer tartışmalıdır, yazıtlardan elde edilen bilgilere göre Sebasteion olarak adlandırılan yapının söz konusu tapınak olduğu bilinmektedir ancak kentteki yeri hala belirsizdir. Bir görüşe göre, Devlet Agorası'nda bulunan tapınak Sebasteion olarak tanımlanır.

⁸⁷ Tapınak kent yazıtlarında *Sebasteion* olarak geçmektedir, hem lokalizasyonu hem de adandığı İmparator kesin olarak bilinmemekte olup birçok tartışma mevcuttur.

⁸⁸Friesen 1993: 33-34; Burrell 2004: 60.

Nero Dönemi'nde (İS.54-68) İmparatorluk Neokorosu olduktan sonra, İS. 69-79 yıllarındaki Vespasianus, İS. 117-138 yıllarında Hadrianus, İS.209-211 yıllarında Geta, İS. 218-222 yıllarında Elagabalus ve İS. 253-260 yıllarında Valerianus ve Gallianus ortak yönetimlerinde Neokoros olma hakkına sahip olmuştur⁸⁹.

İS. 1. yüzyılda Ephesos'ta Hıristiyanlık dini anlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İS. 52/53 yıllarında Aziz Paul kente gelerek burada yaklaşık 3 yıl kadar Hıristiyanlık öğretilerini halka yaymaya çalışır ve Ephesos Kilisesi'ni kurar ancak kentteki söz konusu misyonerliğe karşı kuyumcu Demetrios tarafından çıkarılan ayaklanma tiyatrosu paganlar ile Hıristiyanlar arasında büyük bir kavganın yaşanmasına ve Aziz Paul'un kentten ayrılmasına sebep olur⁹⁰. Aziz Paul'un ölümü ardından birçok anlatıma göre Meryem Ana Kilisesi'nde Meryem'e refakat eden Aziz John uzun zamandır burada ikamet etmekte olup olayların ardından kente gelerek Ephesos Kiliselerinin başına geçmiş, *Yuhanna Incili* olarak bilinen incilini burada yazmaya başlamış ve İS. 100 yılında öldüğünde de vasiyeti üzerine bugün Ayasuluk Tepesi'nde bulunan mezara gömülmüştür. Mezarın üzerine, İS. 6. yüzyılda İmparator Justinianus ve Theodora tarafından neredeyse Ayasofya Kilisesi ile yarışacak büyüklükte olarak tanımlanan Aziz John Bazilikası yaptırılmış ve Ephesos önemli bir hac ziyaret noktası olmuştur⁹¹.

İS. 3. yüzyılda Ephesos, kuzeyden gelen Got akınlarının kenti ve tapınağı yağmalaması ve bölgeyi etkileyen oldukça yıkıcı depremlerle ciddi zarara uğrar. Özellikle Yamaç Evler, tiyatro ve güneyindeki yapılar yıkılmış ve bu dönemde halk, yıkıntıların arasında sadece yüzeysel onarımlar gören binalarla yaşamak zorunda kalmış ve yaklaşık yüz yıl gibi uzun bir süre büyük çaplı yeni bir imar faaliyeti görülmemiştir⁹². Depremler ve yağmalarla oldukça gerilemiş olan kentte Artemis'in gücü de sorgulanmaya başlamıştır. Ancak Ephesoslular, İS. 4. yüzyılda Artemis Tapınağı'nı kısmen onarıp kullanılır hale getirmiş ve yüzyılın ortalarında tekrar gıda ve tahıl ürünleri ile ünlenmiştir. Arkeolojik kazılarda elde edilen verilere göre, İS. 3. yüzyıl sonu ile İS. 4. yüzyıl ilk yarısında bir hiatus görülmektedir, yine de bu sürece ait en önemli veri, İS. 284-305 yıllarında yönetimde olan İmparator Diocletianus Dönemi'nde bölgenin iki senatosundan birinin Ephesos olmasıdır⁹³.

---

⁸⁹Dmitriev 2011: 530, Ephesos İS. 130 yıllarına tarihlenen bir yazıtı göre, Hadrianus Dönemi neokorosluğu, ikinci neokorosluk olarak adlandırılmaktadır. Bu durum "*damnatio memorai*" kararı verilen Nero'nun ardından neokorosluk unvanının düştüğünü, bu nedenle Vespasianus'tan sonra Hadrianus'un ikinci olarak sayıldığını düşündürmektedir.

⁹⁰Erdemgil 1988: 19 - 20; Ladstatter 2012: 22.

⁹¹Erdemgil 1988: 20; Scherrer 2000: 27; Büyükkolancı 2001: 28; Ladstatter 2011: 17; Şimşek 2015: 18; Ladstatter vd. 2016: 428.

⁹²Erdemgil 1988: 19; Ladstatter – Pülz 2007: 397; Ladstatter 2011: 4-5; Ladstatter vd. 2016: 428.

⁹³Külzer 2011: 30.

İS. 4. yüzyıl sonları ile İS. 5. yüzyıl başlarından itibaren ise sanatsal ve imar faaliyetleri tekrar başlar, kent merkezi Kuretler Caddesi ve çevresine konumlanır, birçok İmparatorluk yapısı Hıristiyanlık yapısına dönüştürülerek kullanılır ve bir kanal yardımıyla denize bağlanan limanın kullanımı devam eder⁹⁴.

İS. 391-392 yıllarında I. Theodosios, Hıristiyanlığı Ephesos'ta resmi din ilan etmiş ve o zamana kadar devam edebilen pagan inanışlarına karşı tamamen karşı olan emirler göndererek yapıların yıkılmasını ya da Hıristiyan inanışına uygun olarak revize edilmesini sağlamıştır⁹⁵. Bu nedenle İS. 4. yüzyıl sonundan İS. 5. yüzyıla kadar özel mülkiyetten ziyade Hıristiyanlıkla ilişkili yapıların inşa edildiği görülür söz konusu durum sadece Ephesos'ta değil çevredeki tüm kentlerde de aynı şekilde seyretmektedir. Özellikle İÖ 431 yılında II. Theodosios yönetimi altındaki 3. Genel Konsül döneminde Meryem Ana Kilisesi, Yedi Uyuyanlar Mezarlığı ve Aziz John Bazilikası (ilk evre) inşa ettirilmiştir. İS. 527 – 565 yıllarındaki I. Justinianus yönetiminde ise kent Asya Eyaleti'nde *birinci* kent olarak tanımlanmış ve son parlak dönemini yaşamıştır. İS. 4. yüzyıl ile İS. 5. yüzyıl içerisinde Ayasuluk Tepesi'nde birkaç yapının varlığı görülürken İS. 548 yılı ve özellikle I. Justinianus Dönemi'nden sonra kent merkezi Ayasuluk Tepesi'nde görülmektedir ancak yaygın kanının aksine 14. yüzyıla kadar eski kentin kullanımı da sürmüştür⁹⁶.

İS. 7. yüzyılda bölgeye yapılan Arap akınlarından etkilenen Ephesos, bu dönemde *Bizans Thema Thrakesionu'nun* başkenti olarak görülmektedir. Yine bu dönemde ve İS. 8. yüzyılda kent, Aziz John Kilisesi, Magdalalı Meryem Mezarı ve Yedi Uyuyanlar Mağarası ile özellikle Hıristiyanlık açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. İS. 8. yüzyıl ile İS. 9. yüzyılda ise yeniden Araplar'ın ve korsanların istilalarına uğramış, İmparatorlar tarafından bu saldırıların yanı sıra çıkan ayaklanmalar da bastırılmaya çalışılmıştır. İS. 9. yüzyıl itibariyle, kentte Müslüman nüfus giderek artmış, 1071 Malazgirt galibiyetinden sonra Bizans hâkimiyetinin tüm Anadolu'da azalmasıyla Selçuklular Anadolu'da hâkimiyet kurmaya başlamıştır. 1090 ile 1096 yıllarında Ephesos, Türklerin işgaline uğramış ancak Bizans İmparatorluğu tarafından tekrar geri alınmıştır. 1106 - 1107 yıllarında, Ayasuluk Tepesi'ndeki varlığını sürdürse de 1147 yılına ait çeşitli kaynaklarda artık bir "*harabe*" olarak tanımlanmaktadır. 13. yüzyılda Cenevizlilerin hâkimiyetine geçen kent, 24 Ekim 1304 itibariyle Aydınöğulları Beyliği'ne bağlı bir yerleşim halini alır. Daha sonraki süreçte Hıristiyanlık için önemini kaybetmeyen Ephesos, Müslümanların ve Türklerin kentteki

⁹⁴ Scherrer 2000: 27; Ladstatter 2011: 6-7;

⁹⁵ İplikçioğlu 2007: 95; Ostrogorsky 2011: 49.

⁹⁶ Külzer 2011: 31-32.

etkisi ile bu alanda imar faaliyetlerine sahne olur bu duruma ait en iyi örnek 1375 yılında kullanımına başlanan İsa Bey Camii'dir. 1390 yılıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu yönetimine geçen Ephesos, birçok kez yönetim değiştirmiş, ancak 1425 yılında kesin olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir⁹⁷.

1.3. Yapılan Kazı ve Araştırmalar

Ephesos antik kenti ilk kez 17. yüzyıldan 19. yüzyıla çeşitli gezginlerin yazılarında ve seyir defterlerinde karşımıza çıkmaktadır. Batı Avrupa'nın en çok ilgilendiği alanlardan biri olan antik Yunan ve Roma medeniyetleri kalıntılarıdır. Hem antik dönemlerde hem de Hıristiyanlık açısından oldukça önemli bir yere sahip olan Ephesos da her zaman ilgi çeken Batı Anadolu kentlerinin başında gelmiştir.

Ephesos'un, kâşif ve gezginlerin yazılarında, özellikle İngiliz ve Fransız seyyahların güncelerinde ve hatta gravürlerle belgeleme çalışmalarında, 17. yüzyıl itibarıyla görüldüğü bilinmektedir. Bu kişiler arasında ilk örneklerden biri, İngiliz bir gezgin olan Sir George Wheler'dır, 1682 yılında yayınlanan seyahatnamesi "*A Journey into Greece*"⁹⁸ adlı eserde ilk kez Ephesos ve gezdiği diğer Batı Anadolu kentlerini aktarmış, Ephesos'un yanlış olsa da bir krokisini çizmiştir⁹⁹. Wheler'dan birkaç yıl sonra 1698 yıllarında ise Fransız gezgin Corneille Le Brun Ayasuluk ve Artemision'u gördüğünü aktarmıştır. Bu dönemler arasında Ephesos kentini görmüş olan diğer gezginler Richard ve Chandler'dır. Söz konusu gezginlerin yazılarındaki ortak nokta hepsinin Artemision'u görmüş ve hayran kalmış olmasıdır¹⁰⁰.

1700 yılında ise Fransız kralı 14. Louis tarafından botanik araştırmaları yapmak üzere ünlü botanikçi J. P. Tournefort dünyanın çeşitli bölgelerine özellikle Levant'a gezilere gönderilmiştir. Yaptığı seyahatlerinde Ephesos'a da gelen Tournefort diğer gezginlerden daha bilgili ve yetenekli bir araştırmacı olarak görülmektedir bunun en temel sebebi o döneme kadar çizilen en detaylı kent tasvirini, kentin takip kapısı ile o dönem *Scala Nova* olarak bilinen Kuşadası ve çevresinin gravürlerini çizdirmiş olmasıdır, ayrıca Yedi Uyuyanlar, Aziz John ve Meryem Ana Kilisesi çevresinde de araştırmalarda bulunmuştur **(Res.3.)**¹⁰¹.

⁹⁷Scherrer 2000: 33-34; Külzer 2011: 32-38; Ladstatter 2016: 429.

⁹⁸Wheler G. 1682.

⁹⁹Wheler 1682: Pl. 253.

¹⁰⁰Türkoğlu 1995: 89- 90; Scherrer 2000: 34.

¹⁰¹ Türkoğlu 1995: 91-93, Tournefort 1717: 78, 89, 169, 390, 439.

Resim 3. Tournefort tarafından çizdirilen Ephesos, Kuşadası ve Takip Kapısı çizimleri¹⁰².

1842 yılında, bir gezgin olan Fransız C. Texier, Batı Anadolu'ya gelerek araştırmalarda bulunmuş bu süreçte, İzmir'den Ephesos'a ve Ayasuluk'a gelen yolu ve bu yol üzerindeki köy ve kasabaları, bu alanlardaki kalıntıları aktarmıştır. Ephesos'ta ise daha önceki araştırmalardan farklı olarak yanında kalabalık bir ekip ve Osmanlı hükümeti tarafından görevlendirilen bir yazman ile gezilerini sürdürmüş ve daha ciddi araştırmalarda bulunmuştur. Texier, Ephesos kentine dair dönemin ulaşım yollarını, kentin kuruluş hikâyesini, Androklos'a ait olduğu düşünülen mezarı, sur duvarlarının kalıntılarını, tiyatro, gymnasium ve hamamları, Artemision'u, St. Paul'un faaliyetlerini ve Ephesos'un Türkleşme sürecini oldukça geniş kapsamlı aktarmaktadır. Kente dair İsa Bey Camii ve Roma Dönemi yapıları ile ilgili verdiği bilgiler bu dönemde oldukça önemli görülmüştür. Ayrıca Texier ve sonrasında gelen araştırmacılar Ephesos dışında Kuşadası'nda bulunan taş döşemeli yolları, büyük bir kervansaray olarak tanımlanan yapıyı, dörtgen bir kaleyi

¹⁰² Tournefort 1717: 513, 514, 519, 524.

gözlemlemişler ve Aziz George olarak bilinen bir kilisesinin varlığından bahsetmektedirler¹⁰³. Texier daha sonra Ephesos dâhil olmak üzere Batı Anadolu'daki tüm kentlerdeki gezilerini bir kitap halinde kaleme almıştır¹⁰⁴.

1839 yılında L. J. M. Daguerre'nin "*dagerotip (dagurerrétype)*" olarak adlandırılan yöntemle çalışan ilk fotoğraf makinesinin bulunmasıyla gravür ve eskiz çalışmalarının yanı sıra tarihi kalıntılar, fotoğraflanmaya da başlanmıştır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında P. Tremaux, A. Svoboda, F. Bonfils, A. Rubellin, Sebah - Joailler ve E. Krickl, Batı Anadolu'da birçok kentte ve Ephesos'ta fotoğraf çekimi yapmaya başlamıştır. Bu anlamda 1842-1845 yıllarında Batı Anadolu'daki anıtlar ilk kez J. P. G. de Prangey tarafından fotoğraflanır ve bu çekimler arasından İzmir ve çevresindeki kentlerin antik kalıntılarına ait fotoğraflar bulunmaktadır. Daha sonra M. du Camp'ın 1844-1845 yıllarında gezdiği ve 1848'de yayınlanan, Anadolu ve Yunanistan'ı anlattığı¹⁰⁵ içinde Ephesos'un fotoğraflarının da bulunduğu bir eser yayınladığı bilinmektedir. 1863-1868 yıllarında ise P. Tremaux bir yıl boyunca Batı Anadolu'da lithofotoğraf tekniğinde yaptığı çekimleri yayınladı, bu çekimlerde Ephesos Tiyatrosu, Polio Su Kemerli, Takip Kapısı, Ayasuluk Kalesi, Belevi Mousoleumu ve Tümülüsün fotoğrafları görülmektedir¹⁰⁶ **(Resim 4.)**

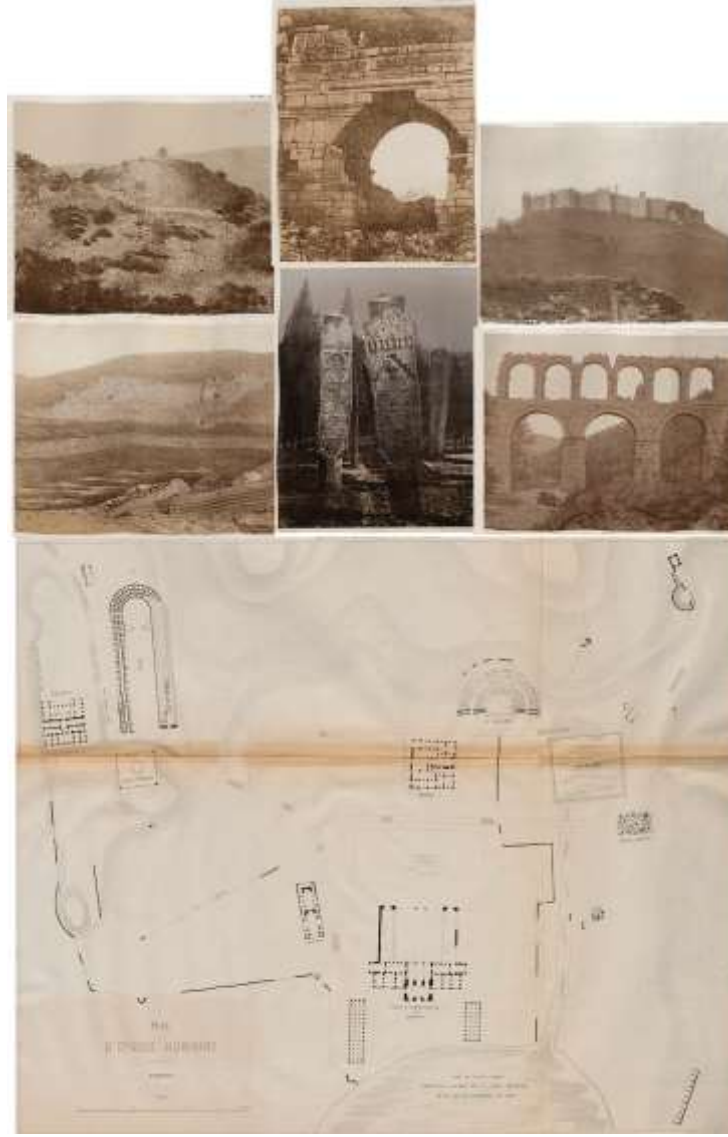
¹⁰³ Türkoğlu 1995; Texier 2010: 148 – 170.

¹⁰⁴ Texier 2010: 148 – 170.

¹⁰⁵ Oliphant – Zigel 1982: 24.

¹⁰⁶ Başgelen 2012.

Resim 4. P. Tremaux tarafından çekilen Ephesos fotoğrafları ve çizilen kent planı¹⁰⁷

A. Svoboda ise 1860 yıllarında Batı Anadolu'nun farklı tekniklerde fotoğraflarını çekmiştir ve yurtdışında gezi yazıları yayımlayan dergilerde basılmıştır. Yine aynı tarihte A. Rubellin'in İzmir'de bir fotoğraf stüdyosu kurduğu ve İzmir ile çevresinin fotoğraflarını çektiği bilinmektedir bu fotoğraflar arasında Ephesos'unda olduğu görülmektedir söz konusu fotoğraflar çekildikten sonra gravür ile de detaylandırılmıştır. 1890 tarihinde ise ilk kez Ephesos'a ait bir fotoğraf Sebah - Joailier tarafından, üzerinde çekildiği tarihle beraber basılmıştır ve Ephesos'a ait döneminin en kaliteli fotoğraflarından oluşan bir albüm olarak değerlendirilir. Bu albümdeki birkaç fotoğraf özellikle kazı ve araştırma tarihçesi bakımından, kentin kazı öncesi durumuna ışık tutması nedeniyle oldukça önemli sayılır¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Tremaux 1858: 46-48.

¹⁰⁸ Başgelen 2012: Res.5.

Ephesos, çok uzun bir süre gezgin ve seyyahların anlatımında yer bulmuş ve tarihin hiçbir noktasında tam olarak önemini kaybetmemiş bir kent olarak, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kazı ve bilimsel araştırmalara ev sahipliği yapmaya başlamıştır. 1858 yılında Aydın – İzmir tren yollarının inşası sırasında mimari olarak bölgeye gelen J. T. Wood bu görevi bölgede bulunduğunu bildiği Artemis/Diana Tapınağı'na ve arkeolojiye olan merakı nedeniyle kabul ettiği düşünülmektedir¹⁰⁹. 1863 yılına kadar elindeki bilgi ve maddiyat yetersizliğinden yeterli veriye ulaşamayan Wood, British Museum ve Osmanlı Hükümeti izni ile bu tarihten itibaren daha kapsamlı çalışmalar yaparak 1867 yılında Artemis Tapınağı'na ulaşmış ve 1877 yılında tüm çalışmalarını “*Discoveries at Ephesus*” adlı kitabında yayımlamıştır¹¹⁰. Kitabın ilk bölümünde kentin tarihçesi, Aziz Luke mezarında ve tiyatrodaki yaptığı çalışmalar, kentin kamusal yapıları, Artemis Tapınağı'nın çevresindeki yol, mezar ve tapınağa ait temenos duvarlarını anlatan Wood, kitabın diğer bölümlerinde 1863 – 1874 yılları arasında Artemis Tapınağı'nda yapılan sezonluk kazıları aktarmaktadır. Ayrıca kazılar sırasında ele geçen Yunanca ve Latince yazıtlar da ayrı bir bölüm halinde aktarılmıştır¹¹¹.

J. T. Wood 'un 1874 yılında İngiltere'ye dönmesinin ardından İngiliz British Museum destekli kazılar, 1904 - 1905 yılları arasında tek sezon olarak arkeoloji alanında daha fazla deneyime ve yeteneğe sahip olduğu düşünülen Hititolog D. G. Hogarth tarafından yürütülmüştür. Bu sezonda ilk kez stratigrafi ve katman takibi yapılarak kazı raporlarına eklenmiş ve Arkaik Dönem Artemis Tapınağı kazıları bitirilmiştir. Ancak Hogarth daha sonra uzmanlağı olan Hitit Arkeolojisine dönerek Karkamış kazılarına devam etmiştir. Hogarth'ın sonrasında Ephesos daha önceden kentte çalışmaya başlayan Avusturyalı ekibin çalışmalarına bağlı kalır¹¹².

British Museum tarafından desteklenen kazıların bitmesinin ardından 1895 yılından günümüze dek araştırmaları Avusturya Arkeoloji Enstitüsü üstlenmiştir. İlk olarak Nisan 1895 - 1896 yıllarında Viyana Üniversitesi Klasik Arkeoloji Profesörü ve Avusturya Arkeoloji Enstitüsü ilk başkanı O. Benndorf, Ephesos'taki sistemli kazı çalışmalarına başlamıştır. 1898 yılı itibari ile Avusturya Arkeoloji Enstitüsü Osmanlı Hükümeti'nin her yıl verdiği izinle beraber Ephesos kentinde topografik, tarihi ve mimari alanlarında araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Söz konusu kazılar 1909 - 1910, 1914 - 1925, 1936 -

---

¹⁰⁹ Ervine 1938: 380-381.

¹¹⁰ Scherrer 2000: 39; Ladstätter vd. 2016: 429.

¹¹¹ Türkoğlu 1995: 96; Wood 1877.

¹¹² Ervine 1938: 383; Lock 1990: 190.

1953 yıllarında ara vermek zorunda kalmıştır. O. Benndrof, 1913 yılına kadar R. Heberdey ile yaptığı çalışmaların ardından 1926 yılına kadar da ayrı bir ekiple Liman - Agora arasında ve Artemision üzerinde kazı çalışmaları sürdürmüştür. Bu dönem kazıları anıtların ortaya çıkarıldığı sezon olarak da anılmaktadır. 1895 yılında başlayan sistematik kazılar 1908 yılına dek; tiyatro, tiyatro gymnasiumu, çeşmeler ve mermer cadde, liman caddesi, agora, Celsus Kütüphanesi, octogonal mezar, çifte kilise ve liman hamamlarında on üç yıl boyunca sürmüştür. 1911 yılında tekrar başlayan kazılar sadece Serapis Tapınağı'nda sürdürülmüştür. Agoranın güney ucundaki Mısır Tanrılarına adanmış kutsal alan restore edilmeye çalışılmıştır. 1921 - 1922 sezonun da kentin biraz daha dışına çıkılarak Aziz John Bazilikasında kazı çalışmaları G. A. Sotiriu sorumluluğunda başlatılmıştır¹¹³.

1926 yılından itibaren kazı başkanı olan J. Keil ise çalışmaları kentin büyük gymnasionları, Yedi Uyurlar Mezarlığı ve Aziz Yuhanna (Aziz John) Bazilikası'na yöneltmiştir. Bu dönemde büyük gymnasionların bulunmasının yanı sıra Belevi Mousoleumu yakınlarında da çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 1926 yılından 1935 yılına kadar Vedius Gymnasium'u, Yedi Uyuyanlar Kilisesi, St. John Bazilikası, Varius Hamamları, Doğu Gymnasium, Domitianus Tapınağı kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu dönem kazılarında çalışılan Doğu Gymnasium'u içerisinden ele geçen çok sayıdaki kadın heykeli nedeniyle yapı *Kızlar Gymnasiumu* olarak da adlandırılmıştır¹¹⁴.

1951 yılında resmi olarak ziyarete açılan kentteki çalışmalar, 1954 yılında F. Miltner'in sorumluluğuna geçmiş olup, bu tarihten itibaren aralıksız devam etmiştir. Ayrıca Ephesos kazıları yine bu tarihle beraber Efes Müzesi arkeologları tarafından ortak yürütülen bir proje olarak sürdürülmüştür. Miltner döneminde kentin, Kuretler Caddesi ve Bizans Şehri olarak görülen bölümü kazılmaya başlanmış bunların yanı sıra Hadrianus Tapınağı ve Aziz John Bazilikası ilk kez bu dönem kazılarında restore edilmeye başlanmıştır. Ayrıca Traianus Çeşmesi de 1950'li yılların çalışmaları içinde keşfedilmiştir. Yine bu dönemle beraber Domitian Caddesi ve çevresinde çalışmalar yapılmaya başlanmış, Celsus Kütüphanesi'nin ön cephesi, Mazaeus ve Mithridates kapıları ile Hadrian kapısı rekonstrüksiyonları üzerinde çalışılmış, bu sezonda kentin bouleuterionu keşfedilmiş, Kuretler Caddesi, Pollio Çeşmesi ve Memmius Anıtı'nda çalışmalar başlamıştır. Bununla beraber odeonla bir kompleks halinde olan yapının bitişiğinde bulunan ek bir odadan 18 Eylül 1956 tarihindeki çalışmalar sırasında Paros mermerinden yapılmış olan, gerçek

¹¹³ Erdemgil 1988: 26; Scherrer 2000: 36; Ladstätter vd. 2016: 429.

¹¹⁴ Wotschitzky 1961: 207; Fossel - Langmann 1983: 65-69; Scherrer 2000: 36.

boyutlara yakın, İÖ 1. yüzyıla tarihlenen, Artemis heykeli açığa çıkarılmıştır. Bu heykelin en önemli noktası onlarca yıldır yapılan çalışmalarda ilk kez Ephesos'a özgü bir Artemis heykelinin ortaya çıkmış olmasıdır. Sonraki günlerde biri büyük biri küçük olmak üzere iki Artemis heykeli daha açığa çıkarılmıştır¹¹⁵.

1960 yılıyla beraber kentin kazıları F. Eichler başkanlığında yürütülmüştür. Bu dönemde Yamaç Evler ve Artemision'un kazılarına dair uzun yıllar sürecek proje çalışmaları oluşturulmuştur. Yine bu dönemde Efes kent kazılarının en önemli isimlerinden olan Bammer A., 1965 yılında Artemis Tapınağı'nın sunağını, 1973 yılında ise Hekatompedus'u keşfetmesiyle beraber altar ve tapınak arasındaki alanda çeşitli çalışmalar yapmıştır. Bammer, Ephesos kazıları sırasında Memmius Anıtı başta olmak üzere birçok yenileme projesinde de yer almıştır aynı zamanda bölgeye ait en erken İon peripteros planlı tapınağı keşfetmesiyle de kazı çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Eichler F. sorumluluğundaki dokuz yılda Skolastikia Hamamları keşfedilmiş, Kuretler Caddesi üzerinde bulunan yapılardan ele geçen yazıtlar ve çeşitli sekmelerden ele geçen heykeltıraşlık eserleri çalışılmıştır. 1969 yılında ise kazı başkanlığı H. Vettters'a geçmiştir. Vettters, Yamaç Ev 1 ve Yamaç Ev 2 sektörlerindeki çalışmaları sürdürmesinin yanı sıra Celsus Kütüphanesi'nin de yenilenmesi için çalışmalarda bulunmuştur. 1970 yılında Bammer A. Artemision'daki günümüzde tapınağa ait tek sütunu ayağa kaldırmıştır. Ephesos'un Langmann G. ve Karweise S. başkanlığındaki çalışmalarda ise kentin tarihsel topografyasını keşfetmek adına daha geniş bir alana yayılması ihtiyacı duyulmuş ve bu doğrultuda Artemision kazılarına ek olarak Agora, Tiyatro, Aziz Meryem kilisesi ve Stadion kazılarına başlanmıştır¹¹⁶.

1995 yılında, kentin Geç Neolitik ve Bronz Çağlara ait en erken yerleşimlerin bulunduğu Çukuriçi Höyüğü keşfedilmiş ve 1998 yılında Efes Müzesi arkeologları tarafından ilk çalışmalar başlamıştır. 2006 yılında ise Avusturya Araştırma Fonu tarafından desteklenen höyükte 2007 – 2010 yılları arasında ilk sistemli kazılar yapılır. 1998 yılı itibariyle kazı uzun bir süre için Krinzinger F. sorumluluğuna geçmiş ve kazı çalışmaları sürdürülmüştür¹¹⁷.

Ephesos kazıları son olarak 2010 yılından beri Avusturya Arkeoloji Enstitüsü ve Efes Vakfı Yönetim Kurulu üyesi, Ladstatter S. tarafından sürdürülmektedir. 2007 yılından

---

¹¹⁵ Wotschitzky 1961: 207-208; Ladstatter vd. 2016: 429-430.

¹¹⁶ Wotschitzky 1961: 207-212; Langmann 1985: 65-69; Erdemgil 1988: 26; Scherrer 2000: 38.

¹¹⁷ Horejs 2017: 11-12.

itibaren Büyükkolancı M. tarafından çalışmaları yapılan Ayasuluk Tepesi ve Aziz John Bazilikası alanında 2012 yılında 2017 yılına dek sürmesi planlanan bir restorasyon ve araştırma projesi planlanmıştır. Bu proje kapsamında kazı alanının 2012 yılında ziyarete açılması planlanarak sırasıyla; İç Kale yapılarının sur duvarları, cami, hamam ve sarnıçların onarımı (2012-2015), Piskoposluk Sarayı Kazı ve Araştırmaları (2012-2015) , Aziz John Kilisesi ve Takip Kapısı'nın röleve, restitüsyon ve restorasyon projesi, Atrium GD köşesinin restorasyon uygulaması, Aziz John Atrium Batı Portik Altyapısına Ayasuluk-St. Jean Galerisi yapımı, Aziz John Kilisesi ve Vaftizhanesi'nde Kapı ve Duvar Restorasyon uygulamaları, Aziz John Kilisesi Bema ve neflerde 1920-1930 yıllarında bulunup belgelenen Mermer Taban Döşemeleri' nin (Opus-Sektile) yeniden yapılması, Takip Kapısı ve çevresinin restorasyon projesi ve uygulamasının yapılması, İsabey Camii Doğu ve Kuzey Kapılarının Onarım Projelerinin yapılması uygun görülmüştür¹¹⁸.

Avusturyalı ekibin S. Ladstatter başkanlığındaki çalışmaları 200 yıldır devam eden kazılarda ortaya çıkarılan malzemenin korunması, restore edilmesi ve yayınlanması üzerine yoğunlaşmıştır. Bu anlamda disiplinler arası bir çalışma sistemi ile kazı, restorasyon ve konservasyon çalışmaları devam etmektedir.

1.4. Antik Kentteki Yapılar

İÖ. 3. yüzyılda Lysimakhos'un kenti yeni yerine taşımamasından sonra yaptırdığı ve kentin gelişmesiyle birlikte değişen surlara uygun inşa edilen kent kapıları dört tanedir. Söz konusu kapıların en önemlilerinden biri Magnesia Kapısı'dır. Ephesos'a girişi sağlayan üç ana kapıdan biri olan Magnesia Kapısı, Meryem Ana Evi'ne ulaşan yoldan gelindiğinde kente girişi sağlamakta ve kentten Magnesia kentine ulaşmaktadır. Yapı J. T. Wood tarafından 1969 yılı çalışmalarında bulunmuştur. İlk olarak İÖ. 3. yüzyılda inşa edilmiş, Vespasianus Dönemi'nde (İS. 69 - 79) onarılmış ve Onurlandırma Kapısı olarak bir zafer takı formuna dönüştürülmüştür. Ayrıca Artemision törenlerinde de Magnesia Kapısı kullanılmaktadır.¹¹⁹

Kent, surları içindeki yolları birbirine bağlayan kapılara da sahiptir, bu kapılardan, Herakles Kapısı, Celsus Kütüphanesi'nden Kuretler Caddesine doğru ilerlendiğinde caddenin ucunda yer alır, İS. 4. yüzyılda son formunu aldığı bilinen kapı, günümüzde oldukça az korunmuştur ve sövelerinde Nemea Aslanı postu giyimli Herakles kabartmaları

¹¹⁸ Erdemgil 1988: 26; Scherrer 2000: 42.

¹¹⁹ Erdemgil 1998: 33.

bulunur. Kent içindeki bir diğer kapı ise Hadrianus Kapısı'dır. Kuretler Caddesi ile Mermer Caddenin kesişim noktasında yer alır. Yapının orijinal formu hakkında çeşitli görüşler olsa da yapının üç girişe sahip olduğu netlik kazanmıştır. Günümüzde Korinth düzeninde iki yanda giriş kısmı dört sütun ve arşitravları görülmektedir¹²⁰.

Ephesos'a ait bir diğer önemli ve mimari açıdan korunabilmiş olan kapı Mazeus - Mithridates Kapısı ya da Ticari Agora Güney Kapısı'dır. Arşitravında yer alan yazıtları sayesinde İS. 3. yüzyıl sonu ile İS. 4. yüzyıl başlarına tarihlenir. Yapının İmparator Augustus, Agrippina ve Livia onuruna yaptırıldığı bilinmektedir. Üç girişli "U" formulu olan kapı, Ephesos'un ticari agorasının güney kapısını da oluşturmaktadır. Üst kısmındaki çatıda eseri yaptıran kişilerin heykelleri yer alır. Arşitravındaki yazıtta ise orta kısımda Eski Yunanca, diğer iki yanda Latince olarak Augustus, Livia ve Mazaeus onurlandırılırken, diğer yazıtta Agrippa, Julia ve Mithridates onurlandırılmıştır¹²¹.

Ephesos'un Hellenistik bir kent olarak İÖ. 3. yüzyıldaki inşasında, Hippodemos kent planı kullanılmıştır bu nedenle kentin birbirini dik kesen caddelerinden özellikle ana arter olarak kabul edilebilecek caddelerinin daha özenli inşa edildiği görülür. Bu anlamda Ephesos'un üç ana caddesinden biri olan Kuretler Caddesi, Herakles Kapısı ve Celsus Kütüphanesi arasında uzanır. Adını ise Prytaneion'da da adları yazan *Kuretler* olarak bilinen rahip ve yönetici grubundan alır. İS. 4. yüzyılda son halini aldığı bilinen caddenin yanlarında Ephesos'un en önemli yapıları bulunur. Tiyatro ve Ticari Agora arasında ise İS. 5. yüzyılda Eutropios tarafından günümüzdeki formuna ulaşan mermerden büyük plakalarla yaptırılan mermer cadde yer alır. Caddeye İS. 1. yüzyılda bir stoa başta olmak üzere İS. 5. yüzyıla kadar çeşitli eklemeler yapılmıştır. Liman hamamı ile büyük tiyatro arasında yer alan cadde, *Arkadiane* ya da liman caddesi olarak adlandırılır. Kente gelen tüccar ve denizcilerin kente ulaşımını sağlayan cadde oldukça büyük mermer taş blokları ve kenarlardaki sütunlar ile inşa edilmiştir. Geç Hellenistik Dönem'de inşa edilen cadde İS. 395 - 408 yılında görev yapan İmparator Arcadius'a adanmış ve adını almıştır. Sütunlu caddenin her iki yanında beş metrelik mozaikli gezinti alanı bulunan stoalar yer alır. Ayrıca caddenin ortalarında dört adet Korinth sütunundan oluşan bir anıt ele geçmiştir bu sütunların üzerlerinde Dört Apostol'un (öncü havariler: Aziz John, Aziz Peter, Aziz Mark, Aziz Paul) heykelleri olduğu düşünülmektedir. Bu yapının stil özellikleri ile Erken Bizans Dönemi

---

¹²⁰ Gür 2007: 196, 198.

¹²¹ Akurgal 2014: 324-325.

özelliklerini yansıtmakta ve böylece İmparator Justinianus Dönemi (İS. 527 - 565) yapısı olarak kabul edilmektedir¹²².

Ephesos'un sivil yapılarından olan evler kentin en önemli araştırma sahalarından biri olan Yamaç Evler ile temsil edilir. 1960 – 1967 yılları ve 1967 - 1983 arasında Vettters H. tarafından yapılan çalışmalardan günümüze kadar yapılan araştırmalar sonucunda evlerin İS. 1. yüzyıldan başlayarak İS. 7. yüzyıla kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yamaç Ev I olarak adlandırılan insula, Kuretler Caddesi üzerinde ve Hadrianus Tapınağı karşısındaki yamaçta yer alan 3000 m² bir alanı kapsar. Yamaç Ev II ise Bülbül Dağı kuzey yamacının batısında, onur anıtlarının arkasında kalan alanda, yaklaşık 4000 m² lik bir alanda yer alır. Ephesos kentinin zengin ailelerine ait olan bu yapılar, çeşitli duvar freskleri, mozaikler, sütunlarla süslenmiştir ve tipik bir Roma Peristyl tipli ev yapısına örnek oluşturur¹²³. Sivil yapılar içinde değerlendirilen diğer bir yapı da “*Aşk Evi*” olarak adlandırılır. Kuretler caddesi ile mermer caddenin kesiştiği noktada Skolastika Hamamı ile bitişik olarak peristyle planda inşa edilmiştir. Yapımı İS. 98 - 117 yıllarına, Trianus Dönemi'ne tarihlenmektedir. Eve hem mermer caddeden hem de Kuretler Caddesi'nden ulaşım mümkündür. Yapının zemininde dört mevsimi tasvir eden bir mozaik, elips formlu bir havuz ve küçük bir hamam ile havuzun tabanında yine çoklu figürlere sahip bir diğer mozaik ele geçmiştir. Mekânın bu isimle anılması pek çok çalışmada yanlış bir değerlendirme olarak görülmektedir¹²⁴. Aşk evi olarak anılmasının sebebi çalışmalar sırasında “*παιδισκεῖον*” kelimesinin yazılı olduğu bir arşitrav bloğuna ait bir parçanın ele geçmesidir ancak bu parçanın ikinci kullanımı olduğunun anlaşılması konuyla ilgili problemi oluşturur¹²⁵.

Ephesos kamu yapıları arasında iki önemli agora da tespit edilmiştir. Bunlardan biri önemli siyasi yapıların arasında bulunan Devlet Agorası'dır. Ele geçen buluntular alanın Geç Hellenistik Dönem'deki varlığını gösterse de Geç Augustus Dönemi'nde son formunu almıştır. Geç Hellenistik Dönem'de, Dor düzenli ve iki katlı Güney Stoa ve Dor planlı bir diğer giriş kapısına sahiptir. Ayrıca agoranın ortasında, frizlerinde Odysseus ve Polyphemos'un betimlendiği İsis ya da Augustus'a adalı bir tapınak ile kuzeydoğu köşede taş kaplı bir tabanın üzerine yerleştirilmiş Arkaik Dönem'e ait pişmiş toprak lahitler ele geçmiştir. Agora, İS. 4. yüzyılda son kullanım evresine sahiptir ancak bu dönemde yapıya

¹²² Atalay – Türkoğlu 1978: 52-53, 64; Erdemgil 1998: 64-65, 93, 98. Akurgal 2014: 203.

¹²³ Scherrer 2000: 101- 106.

¹²⁴ Scherrer 2000: 120; Gür 2007: 126; Akurgal 2014: 201

¹²⁵ Scherrer 2000: 120; Quatember 2017: 32.

(“*παιδισκεῖον*” kelimesini, Quatember 2017 yayınında, “Brothel” olarak tanımlanmaktadır ancak kelimenin dişil ve eril isim hali; kız/erkek çocuk, genç hizmetçi kız/ çocuk köle anlamlarını taşımaktadır. bkz; Çelgin 2011: 486.)

bir stoanın daha eklendiği görülmektedir¹²⁶. Önemli bir ticaret kenti olan Ephesos'un agoralarından biri de Ticari Agora'sıdır. Tetragonos Agora olarak yazılı belgelerde adı geçen agora, Geç Antik Dönem'de Theodosios Forumu olarak bilinmektedir. Mermer Cadde'nin kuzeyinde limana yakın bir noktada konumlanır. İÖ. 3. yüzyılda inşa edilen agora İS. 3. yüzyıl Caracalla Dönemi'nde de varlığını sürdürmüştür. Agoraya girişler tiyatro tarafındaki kuzeybatı kapısı, batıdaki liman kapısı ve Celsus Kütüphanesi yanındaki Güney kapısından yapılmaktadır. Geniş bir meydana sahip agorayı sütunlu stoalar çevrelemektedir. Batı kapıdaki Ion düzenli mimari parçalar yapıyı Hellenistik Döneme tarihlenmiştir. Agora Augustus, Nero ve Caracalla Dönemlerinde de çeşitli restorasyonlar yapılmıştır. Nero Dönemi'nde (İS. 54 - 68) doğu kısma Dor düzeninde iki katlı çift stoa eklenmiş, İS. 3. yüzyıl ile İS. 4. yüzyılda üç geçitli Mazaerus ve Mithridates kapısı eklenmiştir. Ayrıca agora çalışmaları sırasında bir Horologion (su saati), güneş saati ve çok sayıda heykel ele geçmiştir. Ele geçen heykel kaideleri özellikle Ephesos'taki Roma İmparatorluk Dönemi sosyal yaşamı hakkında önemli bilgiler vermektedir¹²⁷.

Kentin önemli yapıları arasında siyasi amaçlı mekânlar da sayılabilir. Hemen hemen hepsi Devlet Agorası çevresinde konumlanır. Devlet Agorası'nın hemen arkasında yer alan bouleuterion, küçük bir tiyatro formundadır. J. T. Wood'un çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan yapıda iki farklı kullanım saptanmıştır; bunlardan ilki senato binası diğeri ise odeon işlevinde, kültürel aktivitelerin gerçekleştiği sosyal bir yapı olarak kullanımıdır. Yaklaşık 1400 - 1500 kişilik olduğu tespit edilen bouleuterionun ahşaptan bir üst yapısı olduğu da düşünülmektedir. İS. 2. yüzyıla tarihlenen yapının bu tarihlendirme önerisi hem podyumda proskenion kısmının bulunmaması hem de inşasını yaptıran kişilerin (Publius Vedius Antonius ve eşi Flavia Paiana) anıldığı yazıtların ele geçmesi ile yapılmıştır. Tonozlu bir altyapı sayesinde Panayır Dağı yamacına inşa edilebilen bouleuterionun podyuma açılan üç giriş kapısı ve podyumun bir metre altında kalan bir orkestra bölümüne sahip olduğu tespit edilmiştir¹²⁸. Devlet Agorası'nın kuzeyinde, Bazilika'nın hemen arkasında ise prytaneion yer alır. Prytaneion, kentin dini seramonilerinin, önemli kabul törenlerinin ve ziyafetlerinin yapıldığı yapılar olarak bilinmektedir. Yapının içerisinde sürekli bir ateşin yandığı Hestia Boulaia Tapınağı bulunmaktadır. Çalışmalarda ele geçen eserler sonucunda Augustus Dönemi'ne tarihlenen yapının Lysimakhos Dönemi'nde kullanılan prytaneion olduğu düşünülmektedir. Dış kısımdaki sütunların Dor düzene sahip

¹²⁶ Erdemgil 1998: 38; Scherrer 2000: 76-78; Akurgal 2014: 331.

¹²⁷ Scherrer 2000: 140-146; Akurgal 2014: 324-325.

¹²⁸ Scherrer 2000: 80-84.; Akurgal 2014: 332.

olduğu ve üzerlerinde burada görevli olan rahiplerin (Kuretlerin) isimlerinin yazılı olduğu saptanmıştır. Prytaneion kazıları sırasında Domitianus Dönemi'ne tarihli (İS. 81 - 96) iki adet Artemis heykeli ele geçmiştir ve bugün Efes Müzesi'nde sergilenmektedir. Yapı seramoni salonundaki kompozit başlıklardaki stilden anlaşıldığı üzere İS. 3. yüzyılda değişikliğe uğramıştır. İS. 400 yıllarında ise Skolastika Hamamları için bir taş ocağı olarak kullanılmıştır¹²⁹.

Kentin kamu yapılarından biri olan gymnasiumlar ise Ephesos'ta üç adet tespit edilmiştir. Bunlardan İS. 2. yüzyıla tarihlenen ve Tiyatro Gymnasiumu olarak adlandırılan yapı, Arkadiane Caddesi'nin doğu ucuna, liman caddesi ve mermer caddenin birleştiği yerin kuzeyine inşa edilmiştir. Kentin hamam-gymnasium yapılarından bir tanesi olarak kullanılan alanda hamam yapısı önünde yapılan dört oturma basamaklı bir platform ile beraber 30 m x 70 m ölçülerinde palestraya sahiptir. Palestranın diğer yerlerinde ise mozaikli stoaların varlığı tespit edilmiştir. Basamakların arkasındaki hamam yapısı ise orta kısımda caldarium, hemen arkasında frigidarium ve orta kısmın iki yanında soyunma odaları, en arkada ise apsidal formlu İmparator kült salonu yer alır. Diğer bir gymnasium ise aynı zamanda İmparatorluk Gymnasiumu olarak da adlandırılan Liman Gymnasiumu'dur. 90 m x 90 m ölçülerindeki gymnasiumun kuzey ve güney kenarlarında derslikler tespit edilmiştir. Palestra alanı 200 m x 240 m ölçülerinde olup Xystoi'den¹³⁰ sonra geçilmektedir. Her bir tarafı stoalarla çevrili alanın üç sütun sırası ile üç nefe ayrıldığı görülmektedir. Üstü açık olan stoa kısmı Xystoi olarak kullanılmış olup Hadrianus Dönemi'nde bu alanın duvarları İmparatorluk Rahibi Cladius Verulanus tarafından mermer kaplatıldığı için gymnasiuma Verulanus Spor Alanı da denmektedir ve liman gymnasiumuna kadar uzanır. Yapının güneyi mermer levhalarla kaplı bir alandır ve burada kazılar sırasında birçok heykel ele geçmiştir ve bu nedenle İmparatorluk salonu olduğu düşünülmektedir. Alanda ele geçen bir yazıttan anlaşıldığı kadarıyla yapı Ephesos'lu Tiberius Cladius Ariston tarafından İmparator Domitianus onuruna yaptırılmıştır. Yine aynı salonda bugün Viyana Müzesi'nde sergilenen bronzdan yapılmış temizlenen atlet heykeli ele geçmiştir¹³¹. Son olarak, Ephesos'ta yaşayan bir zengin olan Publius Veditus Antoninus tarafından İS. 150 yıllarında yaptırılan gymnasium, Veditus Gymnasiumu (Doğu Gymnasium) olarak adlandırılmıştır. Tanrıça Artemis ve İmparator Antoninus Pius'a adanan gymnasium – hamam kompleksi,

¹²⁹ Atalay – Türkoğlu 1978: 81-82; Erdemgil 1998: 50; Scherrer 2000: 84-86.

¹³⁰ Delorme 1960: 288; (*Xytus* ya da *Katastegos* stoalı yapı anlamına gelir ve palestralardan ayrılır, en az 192,8 m uzunluğu ve en az 9 m genişliğe sahiptirler, gymnasiumlarda yoğun koşu çalışmalarının yapılmasına olanak tanıyan bir alan olarak kullanılmıştır.)

¹³¹ Erdemgil 1998: 99-100; Akurgal 2014: 321.

135 m x 75 m ölçülerindedir. Kuzey kısmı kent surları ile bitişik olan yapının giriş kısmı doğudadır, iç kısımda stoalı bir plaestra ve İmparator Salonu yer alır, gymnasiumun tabanı mozaik kaplıdır ve çalışmalar sırasında yine birçok heykel ele geçmiştir. Gymnasium diğer örneklerde olduğu gibi bir hamam yapısına da sahiptir. Frigidarium bölümünde ise Kaistros Nehri personifikasyonu olan heykel havuzun kuzey ucunda ele geçmiştir burada figür elindeki bir amphoradan havuza su dökmektedir, eser bugün İzmir Tarih ve Sanat Müzesi'nde sergilenmektedir¹³².

Kentin önemli kamu yapılarından bir diğeri ise hamamlardır. Halkın sosyalleşmesinde önemli bir yeri olan hamam yapıları Ephesos'ta büyük kompleks halinde iki örnek ile temsil edilmektedir. Bunlardan ilki Varius Hamamı ya da Skholastika Hamamı olarak bilinmektedir. Bazilika yapısının doğusunda kalan yapının Kuretler Caddesi'ndeki Hadrianus Tapınağı kısmında da bir girişi bulunur. İS. 1. yüzyıl sonu, İS. 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Ancak yapı içerisindeki 40 metrelik uzun koridor üzerindeki mozaik kaplama ise İS. 5. yüzyıl özellikleri göstermektedir. Yapının bu evresinde Skolastika adlı Hıristiyan bir zengin kadının hamamı geniş ölçüde restore ettirdiği saptanmıştır. Mermer kesme bloklardan inşa edilmiş yapıda standart olarak frigidarium, tepidarium ve caldarium bölümleri tespit edilmiştir. Yapının doğu girişinde hamamı yaptıran Bayan Skholastika'nın heykeli bir niş içerisinde sergilenmektedir. Hamam ilk olarak üç katlı inşa edilmişse de zaman içerisinde üstteki iki kat çökmüştür. Franz Miltner ise üst kat yapılarını kadınlara ayrılmış bir bölüm olarak değerlendirmektedir. Yapının latrina ve "Aşk Evi" olarak tanımlanan yapılarla da bağlantısı vardır¹³³. Arkadiane'nin kuzeyinde batı-doğu aksı üzerinde büyük bir hamam-gymnasium yapısı ise liman hamamları olarak isimlendirilir. Yapı, hamam, liman gymnasiumu ve palestra olarak üç bölümden oluşmaktadır. Domitianus döneminde yapımına başlanan alanın İS. 4. yüzyıl ortalarında onarıldığı tespit edilmiştir. Girişin karşısında güney alanda heykellerle süslü bir exedra, ön kısımda mozaiklerle kaplı 45 m büyüklüğünde bir giriş bölümü, kuzeyde iki sütunla bir hole açılan merdiven ve burada "Atrium termarum Constantianarum" yazılı bir kitabe ele geçmiştir. Merdivenin yanında ise boğa başlı gırlanlarla süslü bir çeşme yapısı görülmektedir. Kapı tarafında üç nefli bir atriumun dış duvarlarının da tuğladan yapılmış sütunlarla bölümlendiği tespit edilmiştir. Atrium'daki kazılarda ele geçen arkeolojik veriler burada aynı zamanda satışların yapıldığını kanıtlamaktadır. Hamamda standart bölümler ve hypocaust sistemi bulunur.

---

¹³² Scherrer 2000: 168.

¹³³ Scherrer 2000: 120; Akurgal 2014: 326.

Ayrıca bu bölümler dışında oyun, spor ve bakım odaları tespit edilmiştir¹³⁴. Kentte ayrıca Bizans Hamamı/Sarhoşlar Hamamı olarak bilinen İS. 6. yüzyıla ait bir hamam da bulunmaktadır¹³⁵.

Kentlere ait oldukça önemli yapılardan biri de çeşmelerdir. Hayati önem taşıyan suyun kente taşındıktan sonra dağıtılmasını sağlayan çeşmeler aynı zamanda yöneticiler ve zengin halkın propaganda amacıyla da kullandıkları yapılar olmuştur. Bu anlamda Ephesos kentinde şimdiye kadar dört büyük çeşme tespit edilmiştir. Tiyatronun kuzeybatı duvarında yer alan Hellenistik Çeşme, kentte Hellenistik Döneme tarihlenebilen nadir eserlerden biri olarak dikkat çeker. Yapı, İon başlıklarındaki ve yivlerindeki stil özellikleri ile İÖ. 3. yüzyıl ya da geç İÖ. 2. yüzyıla tarihlenir ve şimdiye kadar ki en erken çeşmedir. Bu nedenle tiyatronun ilk evresiyle çağdaş olduğu düşünülen çeşmeye Roma Dönemi'nde küçük bir niş ve iki sütun da eklenmiştir¹³⁶. Devlet agorasının kuzeybatı köşesinde oldukça gösterişli olarak tanımlanan çeşme kalıntıları ele geçmiştir ve burada ele geçen yazıtlar ışığında çeşmenin İS. 80 - 82 yıllarında Gaius Laecanius Bassus tarafından yaptırıldığı tespit edilmiştir. Hyrekdocheion/Laecanius Bassus Çeşmesi olarak adlandırılan çeşmenin ön yüzü Vali Bassus tarafından yaptırılmış, oldukça zengin süslemelere sahiptir ve caddeye bakan bu yüz iki katlı olarak inşa edilmiştir. Bu alanda Tritonlar ve Musalar'dan oluşan heykeller ele geçmiş ve bugün Efes Müzesi'nde sergilenmektedirler. Yapı oldukça büyük boyutlu olması nedeniyle "*Su Sarayı*" olarak da anılmaktadır. Bassus Çeşmesi aynı zamanda hemen karşısında yer alan Devlet Agorasındaki su kaynağı ve bir diğer su depolama sarnıcı ile de bağlantılı olarak yapılmıştır. Yapının ana bölümü yarım daire formundadır ve İS. 2. yüzyılda inşa edilmiştir. Çeşmenin su dağıtan ana havuzunun ölçüleri 12.35 m ile 8.30 m olarak tespit edilmiştir bu havuzun ön kısmında "U" formu bir Aedicula da yer alır. Çeşmeye, Constantius II (İS. 337 - 350) döneminde onarılmış ve eklemeler yapılmıştır. Bu döneme ait yazıtlarda ise yapı *Nymphaion* olarak anılmaktadır. Yapı aynı zamanda İS. 7 - 15 yılları arasında inşa edilen Pollio Sextilius su kemerinin de son noktasıdır. Yapının ikinci katında da bir depolama alanı ile beraber İmparator heykelleri ile süslenmiş bir alan ele geçmiştir¹³⁷.

Ephesos'un iyi korunmuş yapıları arasında sayılan Traianus Çeşmesi ise İS. 102 - 114 yıllarında İmparator Traianus'u onurlandırmak adına iki katlı olarak yapılmıştır. İS. 362 yılında depremden zarar gören yapı çatı kısmındaki değiştirilerek tekrar yapılmıştır. Yapının

¹³⁴ Atalay – Türkoğlu 1978: 44-46; Scherrer 2000: 174.

¹³⁵ Akurgal 2014: 320.

¹³⁶ Atalay – Türkoğlu 1978: 51-52; Akurgal 2014: 322.

¹³⁷ Atalay – Türkoğlu 1978: 79-80; Scherrer 2000: 76.

ilk katı Kompozit, ikinci katı ise Korint başlıklarına sahiptir. Buradaki 5.20 m x 11.90 m ölçülerindeki havuzun ötesinde cephenin merkezindeki niş içerisinde bir Traianus heykeli ele geçmiştir eserin ayağının altında ise Dünya'yı simgeleyen bir obje betimlenmektedir, buradan havuzun içerisine suların döküldüğü düşünülmektedir. Yapının havuzunun kapalı olduğu, üç tarafta da sütunlar ve heykellerle bezeli olduğu belirtilmiştir. Buradaki heykeltraşlık eserlerinden Dionysos, Satyr, Aphrodite ve İmparator heykelleri bugün Efes Müzesi'nde sergilenmektedir.¹³⁸. Devlet Agorası güneyinde Odeion yapısının karşısında, yer alan Pollio Çeşmesi / Domitianus Çeşmesi, ele geçen bir yazıta göre İS. 92-93 yıllarında Ephesos'lu zengin C. Sextilius Pollio tarafından inşa ettirilmiştir. Çeşme, yanlardaki iki söveyi birleştiren büyük bir kemer-niş formunda görülmektedir. Yapının Domitianus Tapınağı tarafındaki cephesi, yüksek bir kemer ve heykellerle süslüdür. Söz konusu heykellerden Zeus Başı, Odysseus ve Polyphemus grup heykeli Efes Müzesi'nde sergilenmektedirler. Yapıdaki bazı heykeltraşlık eserlerinin de İsis Tapınağı'ndan bir deprem sonrası yapının onarımı sırasında getirildiği düşünülmektedir¹³⁹.

Kentin hem Pagan hem de Hıristiyanlık Dönemlerinde kullanılan yapılarından biri olan Bazilika Stoa (Kral Stoası), ele geçen yazıtlara göre İS. 11 yılına tarihlenmektedir. Devlet Agorası kuzeyinde yer alan yapıya agoradan basamaklarla geçiş yapılabilmektedir. Tipik bir Roma bazilikası formunda olan yapı, İon düzeninde, üç nefli ve iki katlıdır. Sütun başlıkları boğa başları ile süslenmiştir, bu durum aynı zamanda oldukça uzun olan arşitravin daha iyi desteklenmesini sağlar. İS. 1. Yüzyılda çeşitli onarımlar geçirmiş, Geç Antik Dönemde ise bir Khalkidikum eklenmiş ve kilise işlevi kazandırılmıştır. Çalışmalar sırasında yapı içinden Augustus, eşi Livia ve Jluo-Cladius hanedanlığına ait portreler ele geçmiştir. Bu durum yapının kilise işlevinden önce İmparatorluk Salonu olarak kullanıldığını düşündürmektedir¹⁴⁰.

Ephesos'un en iyi korunmuş ve en ilgi çeken yapılarından biri olan Celsus Kütüphanesi Anadolu'nun en iyi korunmuş antik kütüphanelerinden de biridir. Celsus Kütüphanesi, Hellenistik Agora/ Tetragnas Agora Güney Kapısı yanında yer alır ve ilk kez 1903-1905 kazı sezonunda ortaya çıkarılmıştır. Restorasyonu ise 1978 yılında tamamlanmıştır. Doğu cephedeki ve ön cephenin ilk katındaki arşitrav yazıtlarından öğrenildiği üzere kütüphane, İS. 110 yıllarında Konsül Tiberius Julius Celsus Aquila

¹³⁸ Erdemgil 1998: 65-66; Gür 2007: 196.

¹³⁹ Scherrer 2000: 90; Akurgal 2014: 194.

¹⁴⁰ Scherrer 2000: 80.

tarafından babası ve aynı zamanda Prokonsül olan Tiberius Julius Celsus Polemaeanus adına 25.000 denar miras bırakılması ardından Tiberius Cladius Aristion tarafından bitirtilmiştir. Ayrıca Tiberius Julius Celsus Polemaeanus'un mezarı da yapının apsisi altındaki mezar odasındadır. Yapının tarihi ile ilgili çeşitli tartışmalar olsa da yapı yazıtlar doğrultusunda İS. 2. Yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. İS. 262 Got akınlarında tahrip olan yapı İS. 5. Yüzyılda kapılarına duvar örülerek merdiven basamakları önüne bir havuz yaptırılmış ve kütüphane cephesi bu havuzun arka fonu olarak süslenmiştir. 2.60 m yükseklikte korunmuş yapıda dokuz basamaktan oluşan bir podyum üzerinde, her iki katta cephede sekiz sütunun arasında zeminde üç giriş kapısı ikinci katta pencereler görülür. Sütunlar kompozit başlıklara sahiptir, arşitrav ise üç fascialıdır. Giriş kapılarının yanlarındaki aedicularda Celsus'un niteliklerini simgelediği düşünülen *Episteme* (bilim), *Sophia* (akıl), *Arete* (erdem) ve *Eunoia* (kader) personifikasyonlarına ait giyimli kadın heykelleri yer almaktadır. İkinci katı zeminle aynı olan yapının çatısı her üç alınlık ile süslenmiş ve alınlıkların ortasına Medusa başları yerleştirilmiştir. Yapının iç kısmında ise insitu olarak duvar kaideleri ve sütun kadieleri ele geçmiş bunlara göre çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca batı duvarında olasılıkla Athena ya da Celsus'un heykellerinin bulunduğu düşünülen bir apsis ve kitap rafları olarak kullanılan on adet niş tespit edilmiştir¹⁴¹.

Kentin en önemli ve en korunmuş yapılarından bir diğeri olan Tiyatro Panayır Dağı eteklerinde Liman Caddesi karşısında yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda, Cavea ve sahne binası İÖ. 2. yüzyılın birinci yarısına tarihlenmiş, Tiyatronun ilk tasarımı ve planının Lysimakhos Döneminde yapıldığı saptanmıştır. Sahne binasını yerleştirmek için orkestranın batısında 75 m uzunluğunda ve yaklaşık 20 m genişliğinde bir teras inşa edilmiştir. İki katlı sahne binası da söz konusu tiyatro terasının üstüne yapılmıştır. 41,65 m uzunluğunda ve 10,77 m genişliğinde, Küçük Asya'daki en büyük Hellenistik sahne binalarından biri olarak kabul edilmektedir. Teras duvarı ile kuzeye doğru bağlantılı olan yapının batı cephesi de terasın batı duvarına paralel olarak uzanmaktadır bu nedenle caveanın tek bir parça halinde inşa edildiği düşünülmektedir. Yapının üst sekmelerinde birçok yeni eklenti ve düzenleme saptanmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise Claudius (İS.41-54), Nero (İS.54-68) ve Traianus (İS.98-117) zamanlarında tiyatro genişletilmiş, İS.3. yüzyılda tam olarak günümüzdeki halini almıştır. İS. 3. Yüzyıl ve İS. 4. yüzyılda depremlerle hasar gören yapı, İS. 8. yüzyılda sur sisteminde kullanılarak tahrip edilmiştir. 25.000 kişilik kapasitesi ile

---

¹⁴¹ Yıldız 2003: 227-243.

Anadolu'nun en büyük tiyatroları arasında olan yapının caveasında altmış altı oturma sırası, iki adet dikey üç adet yatay diazoma ve üç ayrı kerkides tespit edilmiştir. Yapının alt kısmında restorasyon için kullanılmış mermer parçaları ve İmparator'a ait oturma koltuğu (Prohedri) ele geçmiştir. Seyircilerin de alana üst caveadaki girişlerden girebilmesi için vomitarium yapılarının varlığı tespit edilmiştir. Sahne binası ön cephesi kabartmalar, nişli sütunlar (aediculalar), pencereler ve heykellerle süslenmiştir¹⁴².

Ephesos'ta yer alan bir diğer kamusal yapıda Panayır Dağı kuzeybatı yamacında Vedius Gymnasiumu'nun güneyinde yer alan Stadion yapısıdır. Yapıdaki arkeolojik araştırmalar 1993 yılında başlatılmıştır ve araştırmalarda alanın ilk evresinde güney yamaçta oturma basamaklarına sahip bir koşu parkuru olduğu, Hellenistik Dönemde ise batı kısmına bir aphasisin eklendiği belirlenmiştir. Nero Döneminde ise azatlı bir köle olan C. Stertinius Orpex tarafından oldukça büyük bir kompleks haline getirilmiştir. Bu süreçte kuzey kısımda oturma basamakları eklenmiş yapı tonozlu altyapı sistemi ile desteklenmiştir. Dış cephede kemerli geçişlere sahip Stadionun 180 m uzunluğundaki parkuru da orthostatlarla çevrelenmiştir. Ele geçen su kanallarının parkura uzanması Geç Roma Döneminde alanın gladyatör ve su oyunlarında kullanıldığını düşündürmektedir. İS. 3. Yüzyıl ve İS. 4. yüzyıl depremlerinden oldukça etkilenen yapı daha sonra farklı amaçlarla kullanılmıştır¹⁴³.

Ephesos'un simgesi haline gelen ve antik dünyanın yedi harikasından biri olan Ephesos Artemision'u Anadolu'da inşa edilen en erken anıtsal ve tamamı mermerden yapılmış ilk tapınak olarak kabul edilmektedir. İlk evrelerinde peripteros planlı olan tapınak İÖ. 6. Yüzyıl evresinden itibaren dipteros planlı bir Ion Tapınağı olarak inşa edilmeye başlamıştır. 1869- 1874 yıllarındaki John Turtl Wood'un çalışmaları sırasında tapınağın yeri tespit edilmiş ve 1904- 1905 yıllarındaki G.D. Hogarth'ın yaptığı çalışmalarda ise tabansuyu altında kalan Arkaik Dönem Tapınağı ve İÖ. 7. yüzyıla ait bazı kalıntılar saptanmıştır. Söz konusu tapınağın Kroisos Dönemi Tapınağı olduğu anlaşılmış ve İÖ. 6. Yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir. Bu ismi almasının sebebi kenti işgal eden Kroisos'un tapınağı yıkmaması, aksine çeşitli bağışlarda bulunmasıdır. Yapı İÖ. 356 yılında yakıldıktan sonra tekrar inşa edilmiştir bu dönemki inşasından sonra "*Antik Dünyanın Yedi Harikasından biri*" olarak anılmıştır. Tapınağın yanı sıra araştırmacılar tapınağın altarını ortaya çıkarmak için de çalışmalarda bulunmuşlardır. Strabon'un aktardığı İÖ. 4. Yüzyıldaki tapınağın atlarının Praxiteles eserleri ile süslü olması araştırmacıları buraya yönlendirmiştir. Sonucunda 1965 yılında tapınağın batısındaki çalışmalarda sadece Klasik Döneme ait bir altar değil hem

¹⁴² Krinzinger – Ruggendonfer 2017: 475-512.

¹⁴³ Scherrer 2000: 166.

Arkaik Sunak hem de tapınağın Arkaik Dönemden çok daha önceki evrelerine dair buluntular ele geçirilmiştir. Bu doğrultuda alanın İÖ. 10. yüzyılda, tatlı su kaynağı olan bir açık hava kutsal alanı olduğu düşünülmektedir. İÖ. 7. Yüzyıla kadar kullanılan kutsal su kaynağı İÖ. 7. Yüzyılın ortalarında Ephesosluların küçük bir naiskos inşa etmesiyle genişlemiştir. Çalışmalar sırasında çok sayıda yanmış hayvan kemikleri, adaklar ve özellikle Korinthos Orientalizan Dönemi seramikleri ve bronzdan yapılmış Griffon heykelcikleri(protomlar), Dedalik Üslupta çift renkli terracotta figürinler ele geçmiştir. Buluntular araştırmacılar tarafından burada adaha önce bir Ana Tanrıça kültü olduğunu ve İon kolonizasyonu sırasında bu kültürün aşamalı olarak Hellenleştiği kabul edilmiştir. İÖ. 6. yüzyılda Koreisos'un destekleriyle hem tapınak hem de yeni bir altar inşa edilmiştir, İÖ. 5. Yüzyılın ilk yarısında "U" bir yapıya dönüştürülmüş atlar İÖ 4. Yüzyıl onarımları sırasında da heykeltıraşlık eserleri süslü yeni bir form kazanmıştır. Bu yeni form Pergamon Zeus Sunağı ve Roma'daki Ara Pacis Augustae ile kıyaslanmaktadır. İS. 6. yüzyılda ise tapınağın altarı ile birlikte yıkıntı halini aldığı ve mimari parçalarının St John Bazilikasının yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir¹⁴⁴.

Kentin diğer tapınakları ise genellikle İmparatorluk Kültü ve Hellenistik Dönem ile Hellen inancında yer bulan Mısır Tanrılarına aittir. Bunlardan biri olan Serapeion/Serapis Tapınağı, Bülbül Dağı yamacında, Tetragnonos Agora'nın batısında yer alır ve İS. 2. yüzyılın başlarında kuzey-güney yönünde bir temenos alanlı olarak inşa edilmiştir. Temenosun kuzeyinde Korinth düzeninde prostylos planlı ve sekiz sütunlu portikoya bir tapınak yer alır. Cellasının içinde altı adet küçük, bir adet büyük ve dış yüzeyde beş niş bulunur. Temenos alanı ise 6 metrelik iki katlı Korinth düzenindeki stoalarla çevrelenmiştir. İS. 262 depreminde ve kentin sonrasında Gotlar tarafından tahrip edilmesinde oldukça yıkılan yapının mimari parçaları I. Theodosios Döneminde devşirme malzeme olarak çeşitli yapılarda kullanılmış ve cella Hıristiyanlık ile uyumlu bir yapıya dönüştürülmüştür. Tapınağın kime ya da kimlere adalı olduğu netlik kazanmasa da 1926 yılından beri J. Keil tarafından verilen Serapeion adıyla anılmaktadır¹⁴⁵. İÖ. 3. yüzyılın ikinci yarısında Ptolemaiosların hâkimiyetinde olan Ephesos'da, Hellen Panteonuna bağlı kalmak şartıyla Serapis kültürünün yanı sıra İsis kültüne de yer verildiği saptanmıştır. İÖ. 1. yüzyıla ait kistophoroslar üzerinde

¹⁴⁴ Bammer 1974: 202-205; Bammer 1990: 137-160. Ayrıca Plinius tapınağın mimarisi ile ilgili çeşitli bilgiler vermektedir, bkz. Plin.36.21

¹⁴⁵ Scherrer 2000: 148-150. Gür 2017: 201.

Isis'in başlığının görülmesi ve Serapeion'da ele geçen İÖ. 3. yüzyıl sonu İÖ. 2. yüzyıl başlarına ait bir Isis heykeli bu duruma kanıt oluşturmuştur¹⁴⁶.

Kentin *Neokoros* unvanına sahip olmasını sağlayan, İmparatorluk Kültüne ait ilk yapılardan biri ise Domitianus Tapınağıdır. İmparator Kültü Tapınağı ve sunağı, tonozlarla oluşturulmuş bir terasın üzerinde, Devlet Agorasının batısında yer almaktadır. Yapının 1975 yılındaki restorasyonunda, Dor düzenli sütunlara, tonozlu bir alt kata ve Roma'nın düşmanlarını simgeleyen bir erkek bir kadın karyatidlere sahip, kısa kenarda 8 uzun kenarda 14 sütunlu periptal planlı bir yapı olduğu anlaşılmıştır. Tapınağın cephesindeki mimar parçalar daha sonra devşirme malzeme olarak kullanılmış ve Hıristiyanlığın kabulünden sonra tamamen yıkılmıştır. Tapınağa ait sunak ise "U" formu ve heykeltıraşlık eserleri ile süslü frizlere sahip podyumlu bir yapıdadır. Alt kattaki tonozlu yapı ise İmparatorun heykelinin bulunduğu alan olarak düşünülmektedir. Domitianus'un "*damnatio memoriae*" uğramasından sonra yerine Vespasianus'a adanmış olduğu ele geçen yazıtlardan anlaşılmaktadır¹⁴⁷. Çalışmalar sırasında ele geçen bir arşitrav yazıtından Hadrianus'a adandığı anlaşılan, Kuretler Caddesinin kenarında Varius Hamamı içerisinde konumlanan, bir cella ve portikodan oluşan anıt/tapınak yapısı Hadrianus Tapınağı olarak bilinmektedir. Yazıttan anlaşıldığı kadarıyla P. Vedius Antoninus Sabinus tarafından yaptırılarak İS.138 yılında İmparator Hadrianus'a adanmıştır. Ön cephesinde dört adet Korinth sütunu, Suriye tipi alınlığı desteklemektedir, bu sütunlardan orta iki sütunun arasında alınlık kemer formunu alır ve üzerinde Tanrıça Tykhe'nin büstü görülmektedir. Yapının ön kısmında, üzerinde İS.293-305 yılları arasındaki Tetrarch İmparatorların (Diocletianus, Maximianus, Constantius I ve Galerius) heykellerinin bulunduğu yazıtlı kaideleri yer almaktadır. Daha sonra Maximianus'un heykeli kaldırılarak I. Theodosios'un babasının heykeli yaptırılmıştır. Cella girişindeki lentonun üzerinde ise Androklos'un domuz avı, Amazonomakhia, Amazonlar ve Dionysos, Athena, Selene, Apollon, Androklos, Herakles, İmparator Theodosios, Epehesos Artemis'i gibi figürlerin işlendiği dört parça friz görülmektedir. Depremlerden etkilenen yapı Geç Antik Dönemde neredeyse tamamı orijinal parçalarıyla restore edilmiştir¹⁴⁸.

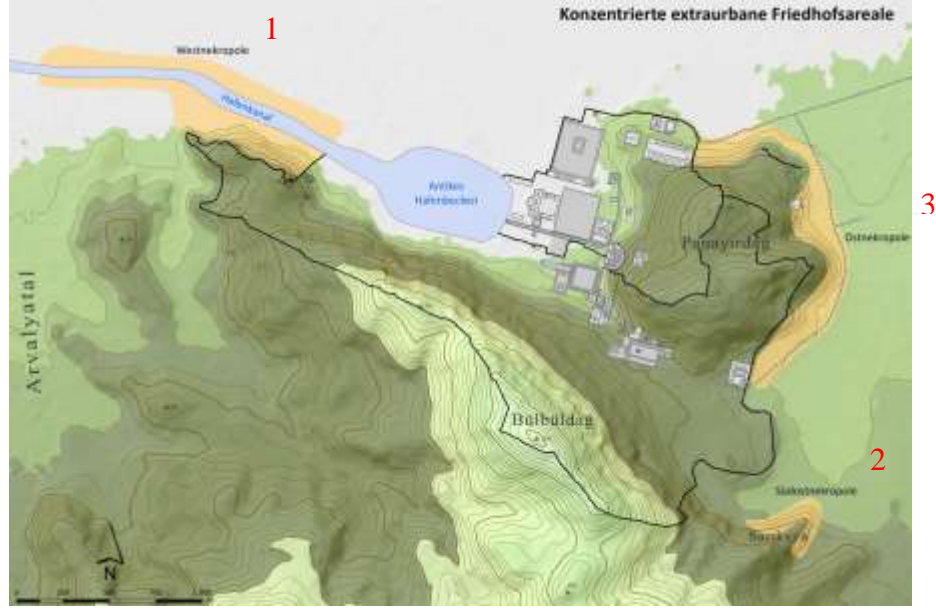
¹⁴⁶ Magie 1953: 173.

¹⁴⁷ Scherrer 2000: 92.

¹⁴⁸ Erdemgil 1998: 72; Scherrer 2000: 118. (Yapının Hadrianus Tapnağı olmadığını dair tartışma için ayrıca bkz. Bowie 1971: 137-141.)

1.5. Nekropol Alanları

Harita 3. Ephesos Nekropolleri Genel Görünüm¹⁴⁹

Avusturya Arkeoloji Enstitüsü tarafından 2008 yılında disiplinler arası başlatılan proje kapsamında, Ephesos kentine ait nekropol alanları araştırılmaya başlanmıştır. Çalışmalar, hem yüzey araştırması hem de kazı yöntemleri ile yapılmış olup mimari, jeofizik, jeoarkeoloji ve biyolojik antropoloji dallarındaki uzmanların destekleri ile yürütülmüştür. Araştırmalar topografik, kronolojik ve kontekst olarak bütünsel biçimde ele alınmıştır. Bunun sonucunda Ephesos nekropolislerinin oldukça geniş çaplı bir topografya ve geniş tarih aralıklı bir kronolojiye sahip olduğu anlaşılmıştır¹⁵⁰.

Ephesos nekropolleri arasında en büyük olan *Liman/Batı Nekropolü*dür. Burada yapılan kazıların ve yüzey araştırmalarının yanı sıra jeofizik, jeoarkeoloji, paleopatoloji ve arkeozooloji çalışmaları sonucunda mezarlık alanının en az 45 hektarlık bir alana yayıldığı ve İS. 2. yüzyıldan İS. 6. yüzyıla aralıksız kullanıldığı saptanmıştır. Liman Nekropolünde yer alan mezarların, şehrin ızgara sistemini takip etmeyen ve Roma Döneminde yapılan liman kanalı çevresinde düzensiz şekilde sıralanmış olduğu tespit edilmiştir. Liman Nekropolündeki yüzey araştırmalarında 355 gömüye ait kalıntılar ele geçmiştir. Verilere istatistiksel açıdan bakıldığında mezarların, ortalama 8m² büyüklüğünde, *opus vittatum* tekniğinde örülmüş taş duvarlara sahip oda mezarlar olduğu görülmüştür. Oda mezarların

¹⁴⁹ Steskal 2017: 177. (C.Kurtze, ÖAI); 1.Liman Nekropolü / Batı Nekropolü, 2.Güneydoğu Nekropolü/Sarıkaya Nekropolü (Bülbül Dağı ve çevresi), 3.Doğu Nekropolü/Panayır Dağı ve çevresi

¹⁵⁰ Steskal 2017: 176.

duvarları içte ve dışta sıva ile kaplıdır, bazı mezarlarda ise duvar resimleri ve nişler görülmektedir. Ayrıca bu oda mezarlarda genellikle üç gömünün yapıldığı ve ahşaptan kapılara sahip oldukları düşünülmektedir. Diğer mezar tiplerine bakıldığında, çoğunluğu lahitlerden oluşur bunun yanı sıra küçük tuğlalardan örülerek yapılmış lahit benzeri mezarlar ve az da olsa ana kayaya oyularak yapılmış khamasorion tipinde mezarlar da saptanmıştır. Mezar alanının, İS. 2. yüzyılda yamaçların mezarlarla dolması nedeniyle İS. 3. yüzyıl itibariyle ovaya yayıldığı, mezar yerlerinin hiyerarşik bir düzenden çok görünürlüğü düşünüldükçe seçildiği ve yeni mezarlık alanının bilinçli olarak planlandığı saptanmıştır. Erişilebilen yüzeysel verilerin dışında jeofiziksel araştırmalar sonucunda alanda binden fazla gömünün olduğu ve bu mezarların da oda mezar ve lahit geleneğini yansıttığı görülmüştür¹⁵¹.

2011 ve 2012 yıllarında, Roma Döneminde yoğun olarak kullanılan iki mezarlık alanı daha tespit edilmiştir. Bu alanlar, Sarıkaya Mevkii ve çevresinde konumlanan yaklaşık 10 hektar büyüklüğünde ki *Güney-Doğu Nekropolü* ve Panayırdağ çevresinde konumlanan 35 hektar büyüklüğündeki büyük *Doğu Nekropolüdür*. Yüzeysel araştırmalarında, Güneydoğu Nekropolünde 74, Doğu Nekropolde ise 99 mezar tespit edilmiştir. Bu alandaki mezar geleneği de yine oda mezarlar ve lahitlerden oluşur. Kentin Roma Döneminden öncesine ait mezarlık alanı hakkında ne yazık ki çok fazla bilgi edinilememiştir. Hellenistik Döneme ait mezarlığın varlığı bu alanlardaki az sayıda sade ve tek kişiye ait örneklerden yola çıkarak söylenmektedir bunun nedeni Hellenistik mezarların daha sade ve gösterişsiz oluşu, tarımsal ve jeolojik faktörler olarak kabul edilir. En iyi bilinen Hellenistik mezarlık Panayır Dağı eteklerinden geçen ve Artemision'a ulaşan tören yolunun çevresinde konumlanmış olan mezarlardır¹⁵². Atalay'a göre, Hellenistik Dönem mezar stellerinin buluntu yoğunluğunun Ephesos sur duvarları dışındaki Panayır Dağ'ın doğu eteklerinde olması ayrıca yüzeysel çok sayıda lahit ve stelin hala görünebilir olması, kentin bu dönem nekropolünün burada olduğunu kanıtlamaktadır¹⁵³.

Genel olarak bakıldığında kente ait nekropollerini şu şekilde konumlandırmak doğru olacaktır; kentin batısında, Bülbüldağ'ın kuzeybatı yamaçlarında ve liman kanalının yanındaki alt ovalarda Roma Dönemine ait Liman Nekropolü bulunur. Kroissos Kapısı ve Magnesia Kapısı önünde ve bu iki kapının kuzey ve güneyindeki alan, Panayırdağ'ın doğu yamacında ve Bülbüldağ'ın kuzeydoğu yamacında yer alan genellikle Roma Dönemi ve

---

¹⁵¹ Steskal 2017: 176-179.

¹⁵² Steskal 2017: 179.

¹⁵³ Atalay 1988: 7-8.

Hellenistik Döneme ait Doğu ve Güneydoğu Nekropolleridir. Ayrıca yine yerleşim yeri dışında kalan eski Tören (Prosession) Yolu bölgesinde de Helenistik Dönem ve Hellenistik Dönemden öncesine ait Arkaik ve Klasik Dönem mezarlıkları bulunur¹⁵⁴.

Diğer birçok antik kent gibi, Ephesos da büyük çaplı nekropollerle çevrelenmiştir. Birkaç örnek dışında, genellikle mezarlık alanları Hellenistik kent surlarının dışında, kent dışı (Extramural) alanlarda yer almaktadır. Bunun nedeni sağlık ve temizlik önlemleri olarak düşünülür. Ancak Geç Hellenistik ve Augustus Dönemlerinde kent içi (İntramural) gömüler az da olsa görülmektedir, söz konusu uygulama Roma Döneminde terk edildiyse de Bizans Döneminde kiliselere ve kilise yakınlarına gömülerin yapılmasıyla tekrar ortaya çıkmıştır. Nekropollerin kentin dışında olması aynı zamanda kente gelen her kişinin kente nerden gelirse gelsin önce bir mezarlığı görmesine sebep olur. Ephesos nekropelleri, hem yamaçlarda ve yüksek yerlerde hem de şehrin hemen dışında tüm kenti çevrelemiş şekilde bulunur. Ancak geneline bakıldığında mezarların en çok kullanılan alanlarda olması ve herkes tarafından fark edilmesi mezarların mimari ve ölü hediyeleri açısından zengin oluşuyla birlikte ele alındığında bir statü göstergesi olarak düşünülmektedir. Aynı zamanda kentin içinde veya kentin içinden görülecek yüksek alanlara konumlanan, ölen kişinin onurlandırılması ile ilişkilendirilen mezar yapıları da mevcuttur. Bu anıtların sahiplerinin Ephesos toplumundaki sahip olduğu önemli rütbeleri, anıt mezarlarının merkezi konumda olmasıyla paralellik gösterir¹⁵⁵.

Kent içinde yer alan ve onurlandırma anıtları olarak düşünülen yapılara bakıldığında anıtların kentin en önemli ve en çok kullanılan caddelerinden olan Kuretler Caddesinde yoğunlaştığı görülür. Bunlara örnek olarak, Kuretler Caddesi üzerindeki VII. Kleopatra'nın kardeşi IV. Arsione'nin mezarı olarak bilinen Oktagon (İÖ. 1. yüzyıl), kentin kurucusu Androklos'u onurlandırmak adına yapılan çeşme ile birlikte bir mezar odasından oluşan Androklos Heroonu (İÖ.1. yüzyıl) , Augustus Dönemine tarihlenen Memmius Anıtı ve Pollio Anıtı ve en önemlilerinden biri olan İS. 2. yüzyıla tarihli Tiberius Julius Celsus Ptolemeanus'a ait Celsus kitaplığı altındaki oda mezar gösterilebilir¹⁵⁶

İS. 3. yüzyılda ani bir şekilde terk edilen kent içine gömü geleneği Geç Antik Dönem ve Hıristiyanlığın yayılmasıyla birlikte kiliselerin yakınına ya da kilise içlerine gömülerin yapılmasıyla tekrar başlar. Kiliselerin kent içinde ya da kent dışında kalması önemsenmeden kiliseyle ilişkili bir alanda bulunan mezarlar intramural olarak kabul

---

¹⁵⁴ Steskal 2011: 244.

¹⁵⁵ Steskal 2011: 243, 246.

¹⁵⁶ Steskal 2011: 248-250.

edilmektedir. Bu durumun en erken örneği Yedi Uyuyanlar Mezarlığı olarak anılan ve kent surlarının dışında kalan mezarlık alanıdır. İS. 249 - 251 yıllarındaki İmparator Decius yönetimi sırasında bir efsanede yer aldığı görülür ancak yazılı kanıtlarda İS. 5. yüzyılda yer almaya başlar. Alanda yapılan araştırmalarda derin bir yarık etrafında İS. 4. yüzyıl mezarlığı bulunur, bu mezarlık 10 mezar odasından oluşur. Aynı dönemde bu alanda bir kilisenin varlığı söz konusudur. Kilisenin batısına da bir tonozlu oda mezar daha eklenerek zamanla çevresine yapılan yeni mezarlarla genişletilmiş ve zamanla 700 mezar inşa edilmiştir¹⁵⁷. Alandaki son araştırmalar yaklaşık olarak 300 yıl boyunca kullanılan bu alanın Küçük Asya’da nadiren rastlanılan erken dönem bir Hıristiyan toplu mezar geleneğine ait olduğunu düşündürmektedir. Ele geçen arkeolojik bulgular da alanın ilk kullanım evresinden itibaren Hıristiyanlıkla ilişkilendirilmiş olduğunu kanıtlamaktadır. Söz konusu yapı Roma İmparatorluğu Ephesos Piskoposluğu tarafından yaptırılmış ve sadece tek bir kesime hitap etmemiştir. Mezarlığın efsaneyle bağlantılı olup olmayacağı ise tartışmalıdır¹⁵⁸. Ayrıca İS. 5. yüzyıla ait Meryem Ana Kilisesi çevresindeki mezarlar, aynı dönemde yaklaşık 500 yıl kullanılan Bizans Sarayı/Şapeli çevresindeki mezarlar ve St. Luke ile St. John mezarları Geç Antik Dönem ve sonrasındaki kent içi gömülere örnek oluşturur¹⁵⁹.

Ephesos Hellenistik ve Roma Dönemi nekropollerinin dışında prehistorik yerleşime ev sahipliği yapan Ayasuluk Tepesi ve çevresinde Myken Döneminden Arkaik Döneme kadar birkaç örnekle temsil edilen mezarlık alanları saptanmıştır¹⁶⁰. Bunun yanı sıra Ephesos’a yaklaşık 14 km uzaklıkta yer alan Belevi yerleşiminde, İÖ. 4. Yüzyılın sonları ile İÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen dönemin mimarisini en iyi yansıtan örneklerden biri olan Belevi Mousoleumu yer almaktadır¹⁶¹. Söz konusu alanlardaki buluntular Ephesos’un nekropol alanlarının genişliği, tarih aralığı ve yapısı hakkında önemli veriler olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.6. Buluntu Yerleri

İncelenen toplamda 79 adet eserin envanter kayıtlarındaki tespiti sırasında bazı mezar stellerinin buluntu yerleri belirlenebilmiş ve kayda alınmıştır. Söz konusu buluntu yerlerinin harita üzerinde konumlandırılması ve istatistiksel dağılımı yapılarak çalışmanın konusu olan stelleri, Ephesos’un bugüne kadar belirlenebilmiş nekropol alanları içine dâhil etmek ve olası yeni alanlar için öneri sunulması amaçlanmıştır.

---

¹⁵⁷ Scherrer 2000: 64-66.

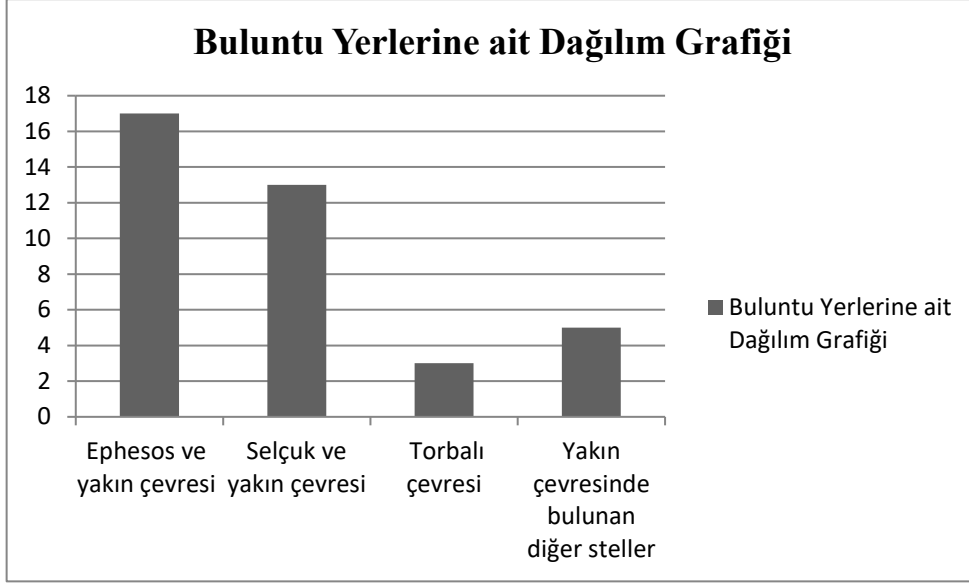
¹⁵⁸ Zimmerman, 2011: 404-405.

¹⁵⁹ Steskal 2011: 253.

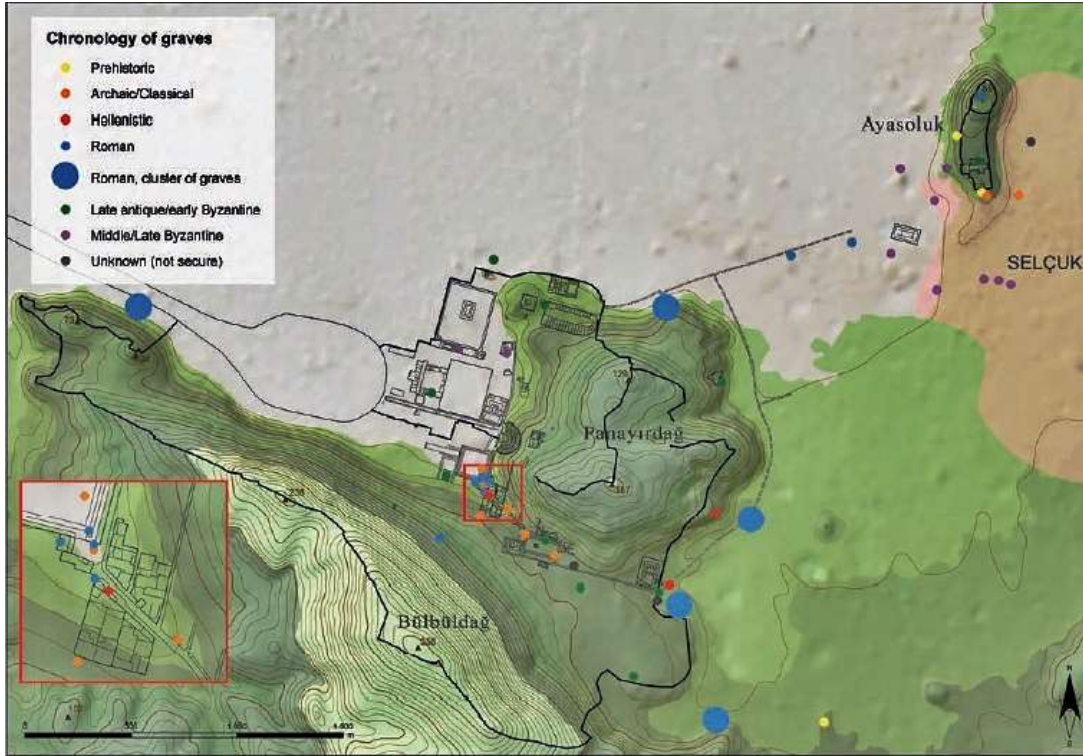
¹⁶⁰ Evren 1996: 22.

¹⁶¹ Heinz 2017: 306.

Envanter No.	Buluntu Yerleri
1.5.75	Ephesos – Doğu Gymnasion yanında
1.7.81	Meryem Ana yolu üzeri, Davut Dereli tarlası
1.13.12	Kale altı mevki
1.17.81	Torbalı
1.33.79	Selçuk
1.40.75	Selçuk çevresi
1.51.79	Torbalı – Pancar, Ayrancılar asfalt üzeri, tarla kıyısı
1.56.80	Bayındır
1.58.79	Ephesos çevresi
1.64.79	Selçuk
1.122.72	Acarlar Köyü
2.15.82	Aydın çevresi
2.35.80	Ephesos çevresi
2.52.80	Torbalı çevresi
3.15.79	St. Jean Bazilika çevresi
4.15.79	St. Jean Bazilika çevresi
6.15.79	Selçuk
23.17.84	Ephesos çevresi
33.1.88	Ephesos
39.1.88	Selçuk – Ephesos çevresi
40.1.88	Ephesos çevresi
252	Ephesos
254	Selçuk – İsa Bey Camisi yanı
295	Ephesos
493	Selçuk çevresi
1394	Selçuk – Kale Mahallesi
1587	Yukarı Agora, a263/1, Ephesos, C.Leaecanius Bassus Çeşmesi
1590	Ephesos – Yamaç Evler II, 5 No’lu oda, H62.
1591	Ephesos – Yamaç Evler
1592	Ephesos – Yamaç Evler, h62-27
1773	Selçuk Kalesi çevresi
1775	Selçuk - İsa Bey İlkokulu çevresi
1993	Selçuk
2022	Kuşadası – Kirazlı Köyü
2394	Ephesos
2584	Ephesos – Panayır Dağ güneydoğu yamacı
2668	Ephesos – Doğu Gymnasion kuzeyi
2728	Ephesos – Yamaç Evler
Toplam: 38	

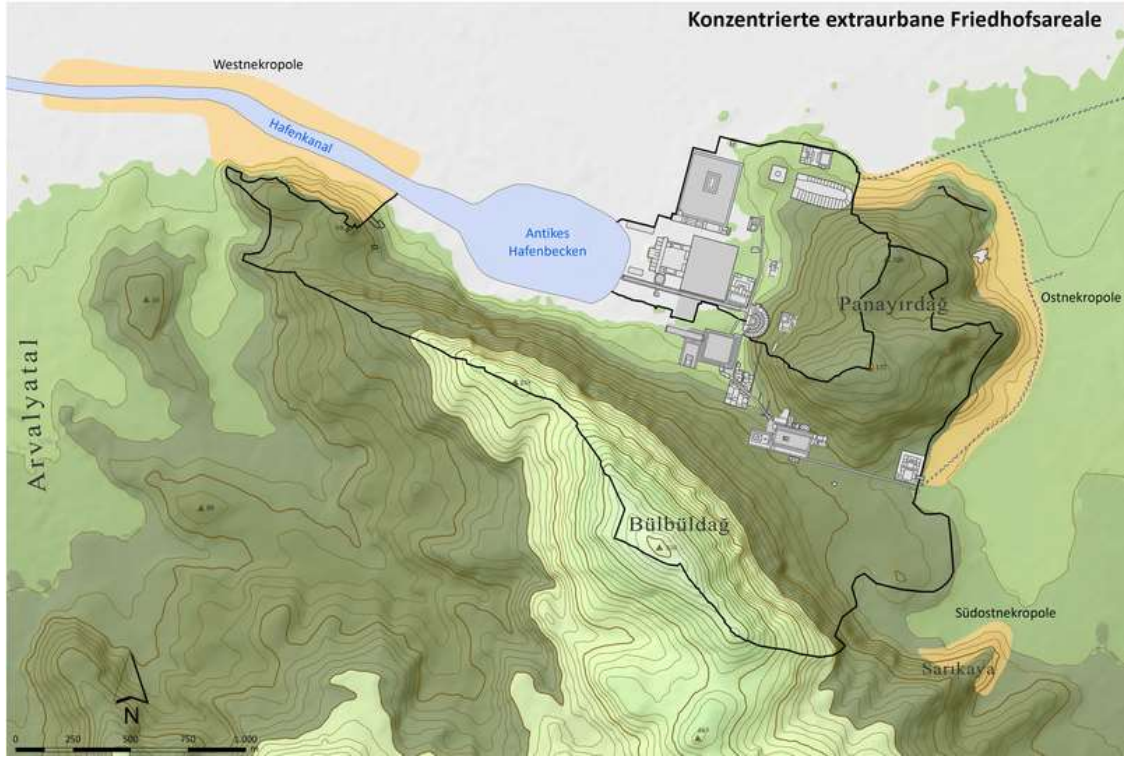

Grafik 1. Buluntu Yerlerine Ait Dağılım Grafiği

Harita 4. Ephesos Nekropollerinin Tarihsel Dağılımı ¹⁶²

¹⁶² Steskal 2017: Fig. 10.11.

Harita 5. Ephesos Nekropolleri Genel Görünüm ¹⁶³

Harita 6. Efes Müzesi'nde Yer Alan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stellerinin Dağılımı ¹⁶⁴.

¹⁶³ OeAW-OeAI/C. Kurtze.

¹⁶⁴ Kırmızı renk: Yoğun buluntu grubu; Ephesos ve çevresi (18), Selçuk ve çevresi (13).

Çalışma kapsamında ele alınan Efes Müzesi'nde yer alan mezar stelleri, herhangi bir kontekt buluntu bilgisine sahip olmamakla birlikte birçoğunun ele geçtiği konum da kesin olarak belirli değildir. İncelenen eserlerin satın alma, hibe etme ve hediye yolları ile Efes Müzesi'ne teslim edilmeleri de buluntu noktalarını belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Buna karşın eserlerin müze envanter kayıtlarında tespit edilen yerleri, gruplandırma yapılarak bugüne kadar kazı ve araştırma çalışmalarında belirlenen nekropol alanlarıyla konumsal açıdan kıyaslanmıştır. Ancak kent içinde Yamaç Evler, Yukarı Agora ve Doğu Gymnasion dışında herhangi bir mekân bilgisi belirlenememiştir. Bu nedenle genel olarak Ephesos ve yakın çevresinden ele geçen on sekiz stelin, kente en yakın nekropol alanı olan Liman/Batı Nekopolüyle ilişkili olabileceği, Selçuk ve çevresinden ele geçen on üç stelin, Doğu Nekropolüyle ilişkilendirilmesi mantıklı görülmektedir. Diğer alanlardan ele geçen stellerin ise Ephesos'un bugüne dek belirlenen nekropol sınırlarına dahil olmayan bölgelerden ele geçmesi mevcut nekropollerle ilişkilendirmeyi mümkün kılmamıştır. Ayrıca Ephesos ve Selçuk çevresinden ele geçen steller ile kurulan nekropol ilişkileri de kesinlik göstermemekle birlikte bir öneri olarak kabul edilmelidir.

Yeşil renk: Orta yoğunlukta buluntu grubu; Torbalı ve yakın çevresi (3).

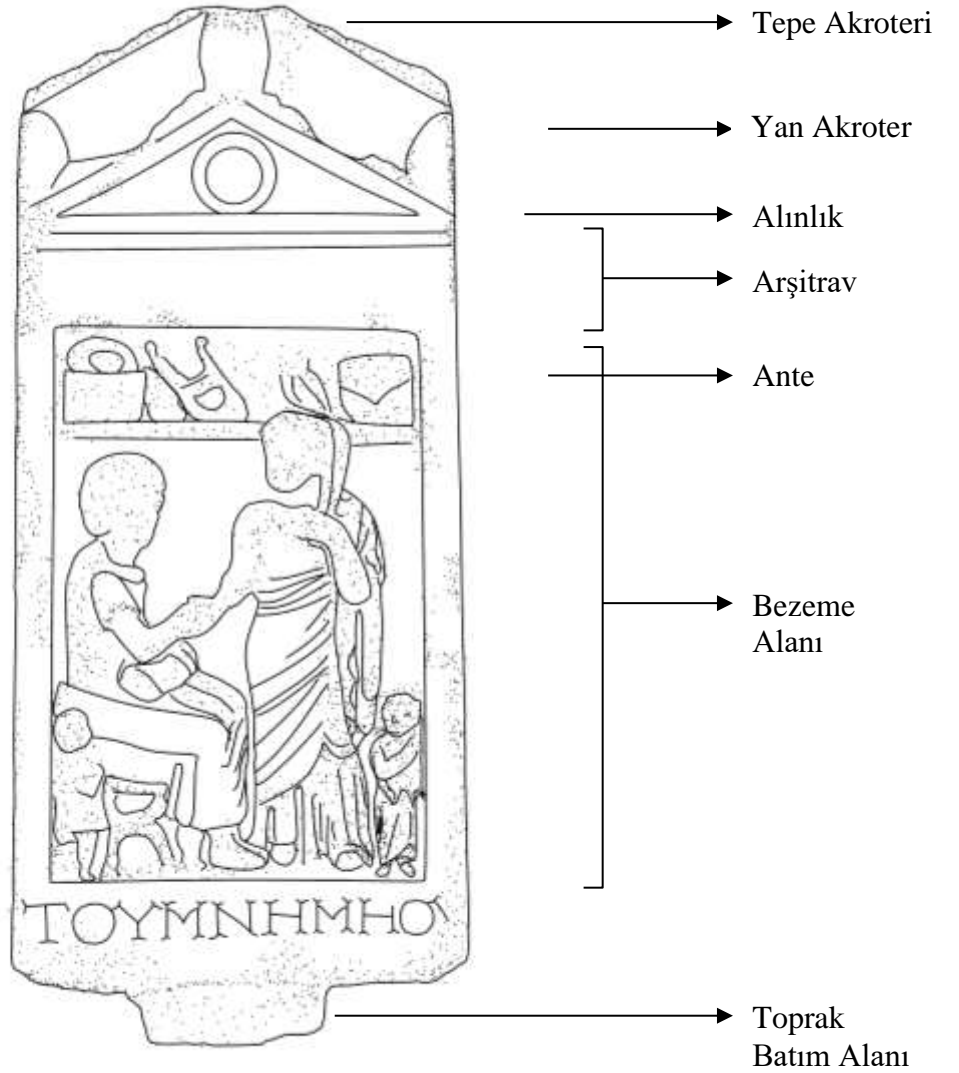
Sarı renk: Az yoğunlukta buluntu grubu; Acarlar köyü (1), Aydın çevresi (1), Kuşadası-Kirazlı Köyü(1).

2. BÖLÜM

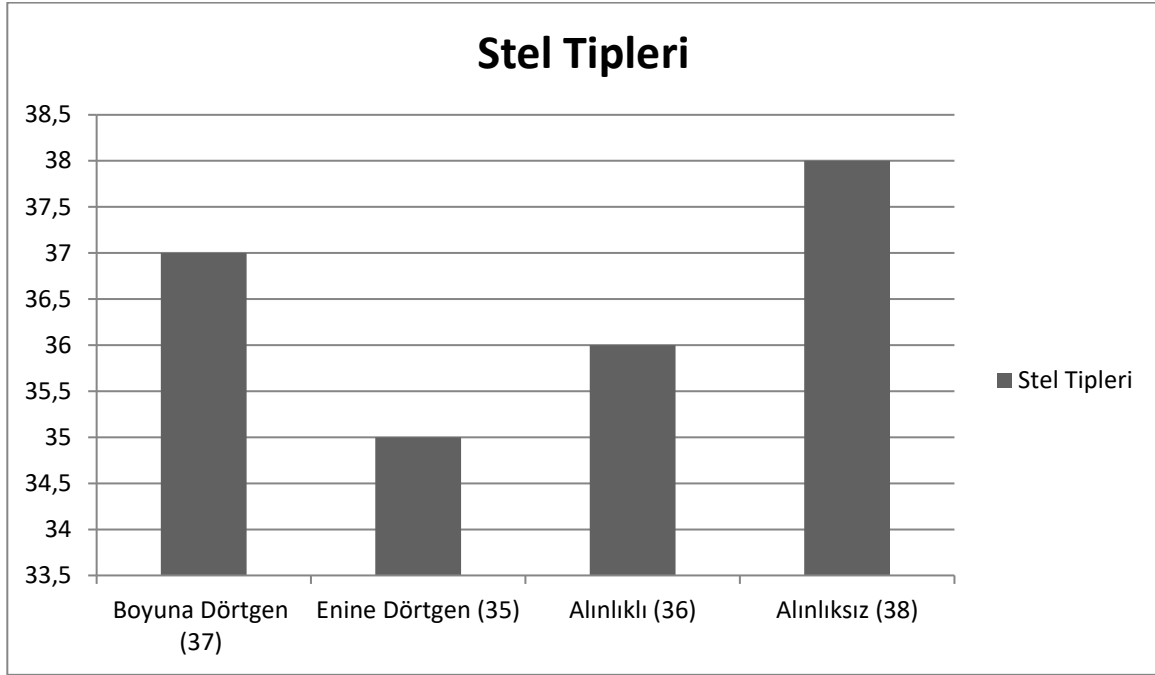
STEL TİPLERİ

Çalışma kapsamında değerlendirilen toplam yetmiş dokuz mezar stelinin tamamının bir tapınağın/kutsal bir yapının cephesi, naiskos şeklinde işlendiği görülmektedir. Mezar stellerinde en üstten başlayarak akroter, alınlık, arşitrav, silmeler, ante başlıkları, ante duvarları olmak üzere eserler mimari açıdan detaylı olarak incelenmiştir.

Resim 5. K. 35 Nolu Mezar Steli Üzerinde Stel Bölümlerinin Gösterimi

Naiskos formlu mezar stelleri çalışma kapsamında alınlıklı/alınlıksız ve boyuna dörtgen/enine dörtgen olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. Bu kapsamda incelenen 79 mezar stelinde, 37 boyuna dörtgen, 35 enine dörtgen, 36 alınlıklı ve 38 alınlıksız form tespit edilmiştir.

Grafik 2. Stel Tiplerinin Yoğunluk Grafiği

Figürlerin bir tapınağın ön cephesi içerisinde gösterilmesi İ.Ö. 6. yüzyılın sonundan itibaren Attika etkisiyle Anadolu stellerinde de sıklıkla kullanılmıştır¹⁶⁵. Klasik Dönem'den itibaren naiskos formu, özellikle Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki mezar stellerinde oldukça yaygın kullanılan bir form haline gelir. Ephesos stellerindeki figürleri ise, bir tapınağın hem ön cephesi hem de çatı bölümündeki antefikslerle temsil edilen yan cephe içinde görmek mümkündür.

Kıta Yunanistan ve Anadolu'daki mezar steli geleneğinde, naiskos formlu stellerin öncesinde, özellikle Atina'da İÖ.10. yüzyıl ve İÖ. 7. yüzyıl arasında, mezar yerlerini belirlemek amacıyla; ilk olarak İÖ. 900'den başlanarak büyük seramik kapların kullanımı bilinmektedir, özellikle Atina'nın kuzeyindeki Kerameikos'ta Geç Geometrik Dönem'de görülen erkek mezarlarındaki kraterler ve kadın mezarlarındaki amphoralar bu geleneğin en

¹⁶⁵ Fıratlı 1965: 114, 270.

iyi temsilcileridir ancak taştan yapılmış dörtgen formlu kabartmalı mezar işaretçileri ilk olarak İÖ. 7. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır¹⁶⁶. İÖ. 10. yüzyıl ile İÖ. 7. yüzyıl aralığında kullanılan dörtgen formlu taş levhaların öncesinde ise, özellikle İÖ. 2. Binyılda Myken kültüründeki ölü gömme geleneklerinde yer alan kraliyete ya da soylu sınıfa ait *tholos* tipi mezarların üzerine yerleştirilen taş levhalar görülmektedir. Ancak söz konusu levhalar özellikle Klasik Dönem’le başlayan kabartmalı mezar steli algısından oldukça uzak görülmektedir¹⁶⁷. Diğer yandan Richter, taş levhaların genellikle Myken geleneklerinde savaşçıları ve avcılarını betimleyen mezar işaretçileri olduğunu ve onların anısına yapıldığını ileri sürmektedir. Yine de bu büyük taş levhaların bir şekilde mezar belirteci olarak kullanımı, stel geleneğinin tartışmalı olan kökenine ait bir unsur olarak düşünülmelidir. Geometrik Dönem ile birlikte kaba işlenmiş ve bezemesiz örnekler Eleusis ve Dipylon gibi merkezlerde ele geçmiş olup İÖ. 7. yüzyıl ile birlikte Kıta Yunanistan, Adalar ve Batı Anadolu’da bezemeli ve süslü örnekler görülmeye başlanmıştır¹⁶⁸.

Arkaik Dönem ile yoğunlaşan dörtgen formlu taş levhalardan yapılmış steller, inhumasyon mezarlarının hemen üzerinde, kremasyon mezarlarında ise urnenin yakınına yerleştirilen ikinci bir mezar belirteçleri olarak kullanılmışlardır¹⁶⁹. İÖ. 6 yüzyılla birlikte mezar işaretleyicisi olarak, erkekler için *Kouros*, kadınlar için *Kore* heykelleri kullanılmış, yine bir aile üyesinin anısına uzun steller ve sütunlar da yapılmıştır ancak Arkaik Dönem mezarlarındaki en yoğun tip, üst kısmında bir siren/sphenks bulunan, gövdede kabartma şeklinde genç bir savaşçının betimlendiği, uzun dikdörtgen formlu stellerdir¹⁷⁰. Söz konusu Arkaik steller, Richter’e göre, İÖ. 610/600 ile İÖ.530/525 arasındaki, üzerinde sphenkslerin yer aldığı özellikle Mısır kökenli ve Dor mimarisinde sıklıkla kullanılan¹⁷¹ *Cavetto* tipinde ya da çift volüt ve lyra formlu başlıklara sahip, birden fazla parçanın birleşimi ile oluşan ilk tip steller ile İÖ. 550/530 – İÖ. 500 yılları arasında görülen önceleri çift daha sonra tek volüt ve palmetten oluşan bir başlıkla sonlanan genellikle tek parçadan yapılmış ikinci tip steller, dönemin karakteristik örneklerini oluşturur ayrıca bazı stellerin gövdesinde genç bir erkeğin dönemin Kouroslarına benzer bir betimi de yer almaktadır¹⁷². En erken örnekler, üzeri sıvalı kireçtaşı ya da mermerden yapılmış olup, gövdelerinde alçak kabartmanın yanı sıra boya ile yazılmış yazıtlar ve figürler yer alır, ayrıca stellerde boya izleri tespit edilmiş, böylelikle

¹⁶⁶ Hermary - Jaeger 2012: 378.

¹⁶⁷ Mylonas 1948: 65.

¹⁶⁸ Richter 1961: 2.

¹⁶⁹ Boardman 2001: 181. Kurtz – Boardman 1971: 57.

¹⁷⁰ Grosman 2013: 10-11.

¹⁷¹ Boardman 2001: 181.

¹⁷² Richter 1948: 863; Richter 1961: 2.

stellerin diğer bağımsız heykelerde olduğu gibi boyalı olabileceği düşünülmüştür. Stellerin gövdesinde genellikle basitçe işlenmiş, ayakta, tek bir figür görülür. Söz konusu figürlerde, atletler ve savaşçılar, köpeğiyle betimlenen erkekler en sık kullanılan kompozisyonlardır. Ancak bu döneme ait mezar stellerinde ve mezar heykellerinde kadın betimleri erkeklerle oranla daha azdır. Stellerde kadınların özellikle oturur şekilde genellikle bir diğer figürle ya da bir çocukla betimlenmesi İÖ. 5. yüzyılın ilk yarısından itibaren görülmektedir bu nedenle erkeklerin betimlendiği stellere ve heykellere kadınlara oranla daha sık rastlanmaktadır¹⁷³. Bu duruma aksi örnekler de mevcuttur. Kadınlara ait mezar heykellerinden biri olan, Paros’lu Aristion imzalı Phrasikleia’nın mezar heykeli, bu duruma dair örneklerden biridir. İÖ. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen eserin kaidesinde yer alan yazıta göre, evlenmeden önce, erken yaşta ölmüş olan kız, başında bir *diadem/stephane*, kırmızı üzerine altın rengi işlemleri bulunan bir khiton ve elinde kapalı bir lotus ile betimlenmiştir. Söz konusu betim bireyin evlenmeden önce ölmüş olması ile ilgili bir ikonografiye ait olmalıdır¹⁷⁴.

Batı Anadolu’da ise uzun ve kabaca işlenmiş levhalardan oluşan mezar stellerinin bilinen örnekleri Troas Bölgesi Neandria’dan¹⁷⁵ ve Aiolis Bölgesi’nde Pitane’den ele geçmiştir, ancak Geç Arkaik Dönem’de Gerede ve Marmaris’ten ele geçen biri atlı diğeri genç bir erkeği tasvir eden figürlü örnekler¹⁷⁶, İÖ. 6. yüzyıla ait Sardeis¹⁷⁷ yazıtlı ve kabartmalı stel örnekleri yanı sıra Attika’dan ziyade Orientalizan etkili *Ionia üslubu*¹⁷⁸ olarak tanımlanan ve Samos, Miletos ve Lydia Bölgesi’nde görülen bir stili de Daskyleion Arkaik Dönem stellerinde görmek mümkündür. Söz konusu stellerden İÖ. 510 yılına tarihlenen *Afirözü Kabartması*, bir symposium sahnesinde kadın figürünün yer alması ile dikkat çekicidir¹⁷⁹.

Mezar steli geleneğinin Anadolu’daki kökenleri açısından önemli bir diğer nokta da Gurgum (Kahramanmaraş), Zincirli Höyük ve Güneydoğu Anadolu’daki Erken Demirçağ yerleşimlerinde ele geçen kabartmalı mezar stelleridir¹⁸⁰. Söz konusu bölgenin Mezopotamya ve Anadolu arasında oldukça önemli bir konumda yer alması nedeniyle geniş bir etkileşim alanı olduğu düşünülmelidir. Bu anlamda, Yunanistan ve Batı Anadolu’dan çok daha önce, İÖ. 1050/900 – 700 yılları arasında üretilen düz ve çerçevesiz stellerin

¹⁷³ Kurtz – Boardman 1971: 85-86.

¹⁷⁴ Brinkmann vd. 2010: 188-217.

¹⁷⁵ Johansen 1951: 66.

¹⁷⁶ Karagöz 1984: 7-8.

¹⁷⁷ Baughan 2013: 6.

¹⁷⁸ Johansen 1951: 73.

¹⁷⁹ Polat 1991: 66.

¹⁸⁰ Tiryaki 2010: 98, 104.

Attika örnekleri ile benzer olduğu ancak mezar stelleri üzerinde yer alan sahnelerin, figürlerin, figürlerle birlikte verilen eşyaların ve kıyafetlerin, çeşitliliği oldukça farklı bir geleneği işaret etmektedir. Bu anlamda genel olarak tüm Anadolu stellerinde gerek konu gerekse figürler açısından Attika'dan farklı olan bir üslubun da varlığı düşünülmelidir. Özellikle kadın figürlerinin Attika'dan daha önce veya paralel dönemlerde Anadolu'da Daskyleion ve Gurgum gibi iki ayrı kültürün örneklerinde görüldüğü üzere mezar geleneği içinde yer alması ayırt edici bir unsur olarak görülmelidir.

Arkaik Dönem ile başlayan kabartmalı ve oldukça süslü başlıklara sahip steller ve mezar heykelleri, sadece zengin aileler tarafından yaptırılan oldukça maliyetli eserler olması gerekçesiyle İÖ. 6.yüzyılın ilk yarısında Solon Yasaları ile daha sonra tarihi net olmayan ikinci bir yasak ile mezar steli yapımı sınırlandırılır. İÖ. 490 - 478 yıllarındaki Pers Savaşları ve sonraki elli yıl Atina ve Attika'da mezar stelleri yok denecek kadar azdır. İÖ. 475 – 440 yılları arasında ise oldukça küçük bir grup basit steller karşımıza çıkmaktadır. Yine bu dönemde Attika'da mezar stellerine alternatif olarak cenaze ikonografisine sahip *beyaz zeminli lekythoslar* üretilir. Boyalı stellerin birçoğunda ise figürler yok olur ve sadece üst kısımda lotus, palmet ve volütten oluşan bir *anthemion* görülür¹⁸¹.

İÖ. 480 yılına kadar kesintiye uğrayan üretim, bu dönemden sonra hareketlenmiş ve İÖ. 430 yıllarında tekrar ortaya çıkmıştır. İÖ. 6. yüzyılın sonu ile İÖ. 5. yüzyılın başlarında, Attika ve Batı Anadolu'daki düz gövdeli çerçevesiz kabartmalı mezar stellerinde genellikle günlük yaşam, aile hayatı ve kahramanlaştırma konuları yer alır¹⁸². Peloponessos Savaşı (İÖ. 431 - 404) ile birlikte heykeltıraşlık eserleri olarak değerlendirilen mezar stelleri ortaya çıkar. Ancak bu döneme kadar stel geleneğindeki kesintinin nedenleri oldukça tartışmalıdır. Diğer yandan Klasik Dönem'de tekrar başlayan kullanım, Arkaik Dönem geleneğinden farklılıklar gösterir; bu dönemde tek başına yapılan *kouros* ve *kore* heykelleri ortadan kalkar, stellerin kalitesinde gözle görülür bir artış vardır, aynı zamanda stellerdeki çeşitlilik sadece zengin kesimin değil aynı zamanda halkın da bu eserlere erişimini sağlamıştır¹⁸³.

Stel tipi olarak incelendiğinde, Arkaik ve Klasik Dönem farkını en iyi gösteren örneklerden biri *Eupheros* stelidir. Arkaik Dönem ile benzer olan özellikleri arasında boyuna dörtgen bir formda olması, üzerinde genç bir atletin profilden betimlenmesi sayılabilir ancak Klasik Dönem'in getirdiği yenilikler figürün duruşunda ve stelin üst

¹⁸¹ Cic. Leg. 2. 64-65; Grossman 2013: 11.

¹⁸² Hermary - Jaeger 2012: 379; Mohr 2015: 441.

¹⁸³ Grossman 2013: 13.

yapısında görülür. Bitkisel ve hayvan motiflerinden oluşan üst yapı terk edilmiş ve dönemin içlerinde daha gelişmiş formunu göreceğimiz naiskos formunun bir prototipi olarak üst yapıda tapınak cephesine ait alınlık ve arşitrav kullanılmıştır. Diğer yandan figür Arkaik Dönem'deki frontal duruştan biraz uzaklaşsa da yine profilden verilen genç bir atleti betimler. Eser İÖ. 420 dolaylarına tarihlenmektedir bunun nedeni hala tek bir figürün sahne alanında yer alması, dönemin geç evrelerindeki oranlara göre stelin daha dar bir yapıda olması ve henüz tam olarak naiskos formunda olmamasıdır. Bu nedenle İÖ. 430 yıllarında canlanan stel geleneğinin ilk örneklerinden olduğu düşünülür¹⁸⁴. Ayrıca Arkaik Dönem'de figürlerin yaşları belirtilmiştir, örneğin köpekle betimlenen erkekler daha yaşlı olarak kabul edilir ancak Klasik Dönem'de bu anlayış terk edilmiştir. Sahne konularında ise atletler ve süvariler dışında müzisyenler gibi figürlerin mesleklerini belirleyen sahne tipleri de Anadolu başta olmak üzere Kıta Yunanistan ve Adalar'da görülür. Bu dönemde kadın tasvirleri yaygınlaşmış ve genellikle hizmetçileri ile günlük yaşam sahneleri içinde betimlenmektedirler¹⁸⁵. Boeitia'da ise bu dönemde naiskos formu stellerde genellikle askeri ve atlı steller görülmekte olup bu sahne tipleri kahramanlaştırma örnekleri arasında sayılmaktadır¹⁸⁶. Ayrıca Thessalia ve Lakonia'da bu döneme ait *kahramanlaştırma* ikonografisinde atlı steller üretildiği görülür¹⁸⁷.

İÖ.5. yüzyıl mezar steli geleneğinin getirdiği yenilikler Attika başta olmak üzere diğer tüm bölge ve kentlere aynı şekilde sadece yerel farklılıklarla yayılmıştır. Dönemle birlikte oldukça büyük boyutlu, hem düz hem de pastoral arka plana sahip steller ortaya çıkar, genelden ziyade daha kişisel betimler-aile yaşamı gibi konular ele alınır. Steller üzerindeki figürlerin betimlenmesinde ise genellikle *Parthenon Frizi* figürleri model alınmıştır; dudak formundaki şişkinlik, yüzün daha ince ve donuk verilmesi, kısa saçlar gibi özellikler mezar stellerinde de görülür. Ancak en ayırıcı unsur kıyafetlerdeki kıvrımların artması, transparanlık ve elastik bir duruştur. Bu evrede iki önemli stel göze çarpar, bunlardan biri *Cat Stele* olarak adlandırılan mezar steli, üzerinde genç bir erkek günlük yaşama ait bir sahnede betimlenir ve Parthenon Frizi'ndeki figürlere dudak yapısı, geniş açıklığa sahip gözler ve kıyafet kıvrımları ile oldukça benzer bir stilde verilir. Diğer önemli örnek ise *Hegeso Steli*'dir; oturan bir kadının betimlendiği stelde karşısında hizmetçi bir kız

---

¹⁸⁴ Pemberton 1989: 47.

¹⁸⁵ Boardman 2005: 68.

¹⁸⁶ Fraser - Rönne 1957: 35.

¹⁸⁷ Johansen 1951: 114.

ölen sahibesine pyksis uzatmaktadır¹⁸⁸. Söz konusu iki stel de dönemin mezar heykeltıraşlığının izlenebildiği örnekler olarak görülür.

Dönem boyunca gelişim gösteren mezar stellerinin, özellikle Atina'da Dipylon Kapısı çevresinde, Kerameikos Bölgesi'nde ve Kutsal Yol güzergâhında en iyi örneklerini görmek mümkündür¹⁸⁹. Parthenon'un inşasıyla başlayan¹⁹⁰ yeni stellerin yapımı İÖ. 317-307 tarihinde yönetici olan Phaleron'lu Demetrios tarafından, oldukça geniş alanlara yayılan nekropollerin heykeltıraşlık eserleri ile dolması ve buradaki stellerin fazla maliyetli olmasından dolayı lüks tüketim olarak görülmüş ve sınırlama getirilmiştir¹⁹¹. Söz konusu yasa ile birlikte mezar stelleri yerine *Trapeza/Mensa* denilen bir çeşit masa veya *Kioniskos/Columella* denilen küçük sütunlar kullanılmıştır. Yazıtlar da yine bu eserlerin üzerine yazılmıştır. Ayrıca steller açısından en büyük sadeleşme de bu süreçte görülmüş ve neredeyse halkın tamamı aynı stelleri kullanmıştır¹⁹².

İÖ. 4. yüzyıldaki yasağın ardından mezar steli geleneği özellikle Atina'da, sütun formundaki mezar anıtlarının arttığı, mezar steli üretimi yapan sanatçıların başka kentlere göç ettiği ve İÖ. 3. yüzyıla dek Atina'da stel geleneğinin oldukça geri kaldığı görülür. Büyük stellerin üretimi durmuş ve İÖ. 2. yüzyıla kadarda tekrar üretilmemişlerdir bunun yerine oldukça mütevazı denilebilecek küçük steller az miktarda da olsa üretilmeye devam etmiştir¹⁹³.

Hellenistik Dönem stel geleneğinin İÖ. 2. yüzyıl örnekleri genellikle İÖ. 4. yüzyıldaki büyük boyutlu stellerin varyasyonları olarak görülür. Ancak bu dönemde daha küçük boyutlu steller ve mermer lekythos gibi seramik formlarına ait mezar belirteçleri kullanılır. İÖ 307 yılından sonra dahi Atina tekrar gösterişli stellerin üretimine dönmemiş onun yerine Kerameikos'ta örneklerini gördüğümüz sütun formlu küçük mezar belirteçlerini kullanmışlardır. Ancak İÖ. 3. yüzyıl sonlarından itibaren stel üretimi Batı Anadolu'da artış göstererek Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar sürmüştür. Klasik Dönem'de görülmeye başlanan naiskos formlu stel tiplerinde aile yaşamına ait sahneler az da olsa bu dönemde de devam eder. Hellenistik stellerde, figürler stelden daha küçüktür ve boyuna dörtgen olan stel boyutları uzamış ancak en oranları küçülmüştür. Naiskos formu, tamamen bir tapınak

---

¹⁸⁸ Ridgway 1981: 144-148.

¹⁸⁹ Boardman 2014: 114.

¹⁹⁰ Boardman 2014: 114

¹⁹¹ Cic. Leg. 2.66

¹⁹² Hermary - Jaeger 2012: 380.

¹⁹³ Moock D. W. 1998: 86; Grossman 2013: 14 – 15.

cephesi formuna uygun olarak akroterler, üzerinde bir kalkan veya bir çelengin bulunduğu alınlık, arşitrav ve bezeme alanının iki yanında yer alan sütunlardan oluşmaktadır. Söz konusu formun en iyi örnekleri Pergamon ve Smyrna gibi büyük merkezlerden gelir. Bu dönemle birlikte sahne tiplerinde yeni konularda işlenmiştir; yan yana eşlerin ve kardeşlerin birlikte serbest birer heykel gibi betimlendiği ayakta figürler ve tek başına hizmetçileri ile gösterilen figürler yeni konular arasındadır. Ancak en önemli iki grubu arka planı zenginleşen atlı steller ve şölen/cenaze yemeği/ symposium olarak bilinen sahne konuları oluşturur¹⁹⁴.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Roma'nın Anadolu ve Kıta Yunanistan'daki egemenliğinin artmasıyla stel tipleri (mezar sunakları, sütun formu mezar belirteçleri, naiskos formu steller), figürler ile sahne tipleri, genellikle Attika geleneklerine dayanır ve Klasik Dönem anıtlarının bir tekrarı gibidir ancak yine de mezar heykeltıraşlığı ve ölü gömme geleneklerinde değişimler görülmektedir. Figürlü betimler tekrar önemini kazanır, aile gruplarından ziyade tek figürler ön plandadır. Cepheden, stelin ortalarında tasvir edilen hem kadın hem erkek figürler, vücutlarının tamamını saran kıyafetlerle betimlenmektedir. Genellikle tek betimlenen figürlerin bazen aileleriyle de betimlendiği görülür. Roma heykeltıraşlığının bir yansıması olarak figürlerin portre özelliklerine daha çok odaklanılmış buna karşın vücutlar Büyük Herculaneum - Küçük Herculaneum Kadın tipleri, çıplak verilen atletik yapıda kahramanlar, aristokratlar ve savaşçılar gibi belirli kalıplara göre yapılmıştır. Geç Hellenistik Dönem ile yeni görülen bir diğer özellik de figürlerin dinsel sembollerle betimlenmesidir; Atina'da Isis ve Smyrna'da Demeter rahibelerinin stelleri bunlara örnek gösterilebilir. Stel tiplerinde değişim yaşanmazken boyutlar Klasik Dönem'de görülmeye alışılan gerçek boyutlu figürlerin yer aldığı büyük ve hatta Geç Klasik stellerde olduğu gibi gerçek boyutların üzerine çıkan büyüklükte figürlerin mimari bir düzen (naiskos) içinde yer aldığı stellerin varlığı görülür. Genellikle Pentelikon mermerinden yapılan steller mimari öğelere sahip simetrik ve derin işlenmiştir. Roma stellerinde genellikle arka plan pürüzsüzdür, figürlerin tenleri parlatılmıştır, keski ve matkap izleri görülebilmektedir¹⁹⁵.

Tarihsel olarak tipolojik gelişimlerini özet halinde ele aldığımız stel tipleri, kapsamlı olarak Conze A. (1893-1922), Bradeen D.W. (1974) Pfuhl E. – Möbius H. (1977-1979) Moock D. W. (1998) ve Grossman J. E. (2013) gibi araştırmacılar tarafından incelenmiştir.

¹⁹⁴ Pfuhl 1905: 47; Lawrence 1927: 34; Bieber 1955: 152; Smith 2013: 192-194.

¹⁹⁵ Yaylalı 1979: 76; Henig 1983: 92; Houbly – Nielsen 1998: 127-140; Grossman 2013: 16-17.

Stel tipolojisi, Moock D. W. , Bradeen D.W. ve Grossman J. E. (özellikle *Atina Agorası* kazılarında ele geçen mezar kontekstlerindeki verilerle) tarafından kapsamlı şekilde ele alınmıştır. Bu anlamda Ephesos stelleri, ilk olarak 37 adet boyuna dörtgen ve 35 adet enine dörtgen formda steller olarak ikiye ayrılmış ve bu grupların içinde 36 adet alınlıklı ve 38 alınlıksız stel tespit edilmiştir. Ephesos örneklerinin tipolojik sınıflandırması için daha güncel veriler olması nedeniyle Moock D. W., Bradeen ve Grossman J. E.'ın stel tipleriyle ilgili önerileri dikkate alınmıştır.

Moock D. W., boyuna dörtgen formlu örnekleriyle ele aldığı stel tiplerini üç ana başlık altında toplamıştır bunlar; düz gövdeli/ çerçevesiz, naiskos ve düz çerçeveli stellerdir. Düz gövdeli/çerçevesiz steller kendi içlerinde *Tip Ia* ve *Tip IIa* olarak ayrılmaktadır¹⁹⁶. *Tip Ia*, çerçevesiz düz bir gövdeye sahiptir, kemer nişli örnekleri de bulunmakla birlikte üstünde akroterlerle süslü bir alınlık yer alır ancak akroterler bazen bir arka plana bitişik de verilebilir. Ephesos stelleri içindeki *Tip Ia* örnekleri; **K.41, K.42, K.58, K.65, K.67, K.69** ve **K.78** numaralı boyuna dörtgen formdaki stellerdir. Söz konusu örnekler, üç adet kemer nişli çerçevesiz stel, iki adet boyalı steller grubuna ait düz gövdeli çerçevesiz stel ve herhangi bir çerçeveye sahip olmayan ancak üst kısmı alınlık ve akroterlere sahip diğer iki stelden oluşur. *Tip IIa* olarak belirlenen grupta ise, çerçevesiz bir stel gövdesi ve stelin üstünde yatay profilli bir arşitrav görülmektedir¹⁹⁷, söz konusu tip Ephesos stelleri içinde sadece **K.60** nolu boyuna dörtgen formlu eser ile temsil edilir.

Naiskos formlu steller olarak belirtilen stel tipi *Tip Ia* ve *Düz Çerçevesiz steller* ile benzerlik göstermektedir. Bu tipteki stellerde akroter, alınlık ve arşitrav diğer iki tip ile benzerken bezeme alanını sınırlayan ante ya da herhangi bir mimari düzene ait sütun başlığının olması ayırıcı bir unsur olarak görülmektedir¹⁹⁸. Ephesos stelleri arasında bezeme alanını sınırlayan sütun ya da ante başlığının net olarak görüldüğü stel örnekleri **K.63** ve **K.74** nolu eserlerdir. Düz Çerçevesiz steller¹⁹⁹ sınıfında ise naiskos formunun akroterler, alınlık ve arşitrav gibi tüm özellikleri görülür ancak en temel fark bezeme alanını iki yandan mimari süslemeleri olmayan çerçeveler sınırlamaktadır. Bu anlamda Ephesos stelleri içinde **K.12, K.18, K.19, K.26, K.35, K.37, K.42, K.62, K.64, K.66** ve **K.70** numaralı eserler örnek teşkil eder.

---

¹⁹⁶ Moock D. W. 1998: 47-51.

¹⁹⁷ Moock D. W. 1998: 47- 49.

¹⁹⁸ Moock D. W. 1998: 50-51

¹⁹⁹ Moock D. W. 1998: 51.

Naiskos formunu, naiskos mimarisinin minyatürü olarak gören Moock D. W.'a göre stel tipolojisindeki sütunlar ve yanlardaki düz çerçeveler İÖ. 5. yüzyıl itibariyle görülmeye başlanır ve Geç Hellenistik Dönem'e kadar tüm kentlerde kullanılan en yaygın formdur. İÖ. 3. yüzyıl ve İÖ. 2. yüzyılda özellikle Batı Anadolu stellerinde bu form Klasik Dönem geleneklerine uygun olarak işlenir. Aynı zamanda naiskos formu ile düz çerçeveli stellerin birbirini etkilemiş olduğu belirtilmektedir. Her iki formda Hellenistik Dönem'in en yaygın formlarıdır ve özellikle düz çerçeveli steller Roma İmparatorluk Dönemi boyunca da kullanılmıştır²⁰⁰.

Bradeen, tıpkı Moock D. W. gibi İÖ. 5. yüzyıl ile İÖ. 4. yüzyıl arasındaki stel tipolojisinde, düz, kalıp yapımı, alınlıklı, akanthus bezemeli, rozetli, kabartmalı örneklerin varlığını savunur ve İÖ. 2. yüzyılda üretimin naiskos formu steller ile tekrar canlandığını tespit etmiştir. Bu anlamda stel tipolojisini *Atina Agorası* kazılarında ele geçen 7000 eser arasındaki kontektlerden sağlar. Tarihsel bir tipoloji oluşturduğu mezar stellerini ise yedi grupta inceler; 1) *Belirteç*; dörtgen formu bezemesiz taşlardan yapılmış mezar belirteçleri, 2) *Stel*; dörtgen formu, üzerinde belirli kalıplarda süslemeler taşıyan, rozetli ya da rozetsiz steller, 3) *Alınlıklı Stel*; üst kısmı çevrelenmiş ya da serbest üçgen formu alınlık bulunan steller, 4) *Akanthus Stel*; üst yapısı akanthus kabartmasına sahip steller, 5) *Kabartmalı Stel*; herhangi bir ante ya da niş bulunmadan yapılan kabartmalara sahip steller, 6) *Naiskos stel*; ante ve entablatura sahip niş içinde kabartmaların bulunduğu steller, 7) *Düz Tepeli Naiskos*; entablaturun bir alınlık şeklinde değil düz olduğu genellikle kabartma olarak bir dizi antefiks ile süslenen steller²⁰¹.

Söz konusu tipoloji açısından Ephesos stellerinde 1., 2., ve 4. tipe uygun stel örnekleri saptanamamıştır. Buna karşın 3. tip stellere ait 36 adet alınlıklı formda stel, Atina Agorası örneklerine bakıldığında 5. ve 7. tipe ait alınlıksız ve boyuna dörtgen forma sahip olan 38 stel örnek gösterilebilir. Ayrıca 6. tip olarak verilen ante ve entablatura sahip nişli steller çalışma kapsamındaki tüm stelleri kapsayan oldukça geniş bir örnek grubuna sahiptir. Bu grupta hem kemer nişli örnekler hem de alınlıklı naiskos formuna sahip Atina Agorası örnekler ile Ephesos stelleri tipolojik açıdan büyük benzerlikler gösterir.

Grossman J. E.'in ele aldığı tipoloji ise daha kapsamlı olup stel tiplerinin yoğun olarak kullanıldığı dönemleri de kronolojik olarak vermektedir. Bu anlamda Braaden D. W.

---

²⁰⁰ Moock D. W. 1998: 51.

²⁰¹ Bradeen 1974: 1.

tipolojisi üzerinden geliştirilen dokuz tip belirlenmiştir. 1) *Düz Çerçevesiz Steller*, üst kısmında bir heykeltıraşlık eseri olan stellerdir ve Klasik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar kullanımı devam eder, 2) *Düz Çerçeveli ve Kabartmalı Sahneye Sahip Steller*, merkezinde sığ kabartmaların bulunduğu stellerdir ve İÖ. 4. yüzyıldan başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar kullanılır. 3) *Alınlıklı Steller*, dörtgen formlu bir gövde üzerinde üçgen bir alınlığın bulunduğu, alınlıkta kalkan, rozet ya da mesleki belirteçlerin yer aldığı stellerdir ve Klasik Dönem'de başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde varyasyonları görülmeye devam eder. 4) *Kemerli Steller*, İÖ. 1. yüzyılla birlikte ortaya çıkan tip standart dörtgen formlu alınlıklı stellerin gövdesine ayrıca bir kemerli niş eklenmesi ile oluşur, kemerin ayakları ise sütun başlığı ya da ante başlığı şeklinde bezeme alanını sınırlamaktadır. 5) *Naiskos formlu steller*, antelerin üzerinde bir entablaturun bulunduğu, bazen hem figürlerin hem nişin üç boyutlu olduğu alınlıklı ve kabartmalı stellerdir. Klasik Dönemden Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar yaygın olarak kullanılmıştır. İÖ. 4. yüzyılın sonlarından itibaren naiskos formunda figürler naiskosun içinde serbest birer figür gibi verilmeye başlanmış hem naiskos hem figür ayrı eserler gibi detaylı işlenmiştir. 6) *Düz Tepeli Naiskoslu steller*, naiskos formunun benzeri olan örneklerde üst yapı düz ya da antefixlerle süslüdür. Hem Klasik hem Roma İmparatorluk Dönemi'nde kullanılmıştır. 7) *Akanthuslu Steller*, bitkisel motifli bir üst yapıya sahip stellerde genellikle akanthus kabartmaları görülür, Klasik Dönem en yoğun görüldüğü evredir, Roma İmparatorluk Dönemine doğru kullanımı azalır. 8) *Rozetli Steller*, rozetlerle süslenmiş olan stellerdir, genellikle alınlık ya da arşitravin altında yer alan ve en erken örneklerini Arkaik Dönem'de gördüğümüz rozet süslemeleri İÖ. 4. yüzyılda popüler hale gelir ve Roma İmparatorluk Dönemi alınlık süslemelerinde de sıklıkla kullanılır. 9) *Akanthus ve Figürlerin bir arada verildiği steller*; akanthuslu stellere ek olarak hayvanların, sirenler ya da yaz tutan kadınlar gibi figürlerin üst yapıda akanthusla birlikte verildiği stellerdir²⁰².

Grossman J. E. tarafından Atina Agorası kazılarında ele geçen steller ile yapılan tipoloji açısından Ephesos stelleri arasında;

2) *Düz Çerçeveli ve Kabartmalı Sahneye Sahip Steller* sınıfına **K.12, K.18, K.19, K.26, K.29, K.35, K.36, K.37, K.40, K.42, K.62, K.64, K.66** ve **K.70** nolu eserler ile temsil edilir.

---

²⁰² Grossman 2013: 19 – 23.

3) *Alınlıklı Steller*, **K.12, K.14, K.15, K.18, K.19, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.32, K.30, K.33, K.35, K.36, K.37, K.40, K.41, K.42, K.43, K.45, K.58, K.61, K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.68, K.69, K.70, K.74, K.76, K.77** ve **K.78** nolu eserler ile temsil edilir.

4) *Kemerli Steller*, **K.41, K.65** ve **K.67** nolu eserler ile temsil edilir.

5) *Naiskos formlu steller*, sadece bezeme alanını sütun ya da ante başlığı ile sınırlayan steller olarak adlandırılmasından dolayı, **K.45, K.63** ve **K.74** nolu eserler ile temsil edilmektedir

6) *Düz Tepeli Naiskoslu steller*, için en uygun örnek **K.60** nolu eserdir, ancak düz bir üst yapıya ya da antefiksli bir üst yapıya sahip olan enine dörtgen formlar da bu gruba dâhil edilmiştir. Bu anlamda **K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.13, K.16, K.17, K.20, K.21, K.22, K.23, K.31, K.34, K.46, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.59, K.60, K.71, K.72, K.73** ve **K.75** nolu eserlerle temsil edilmektedir.

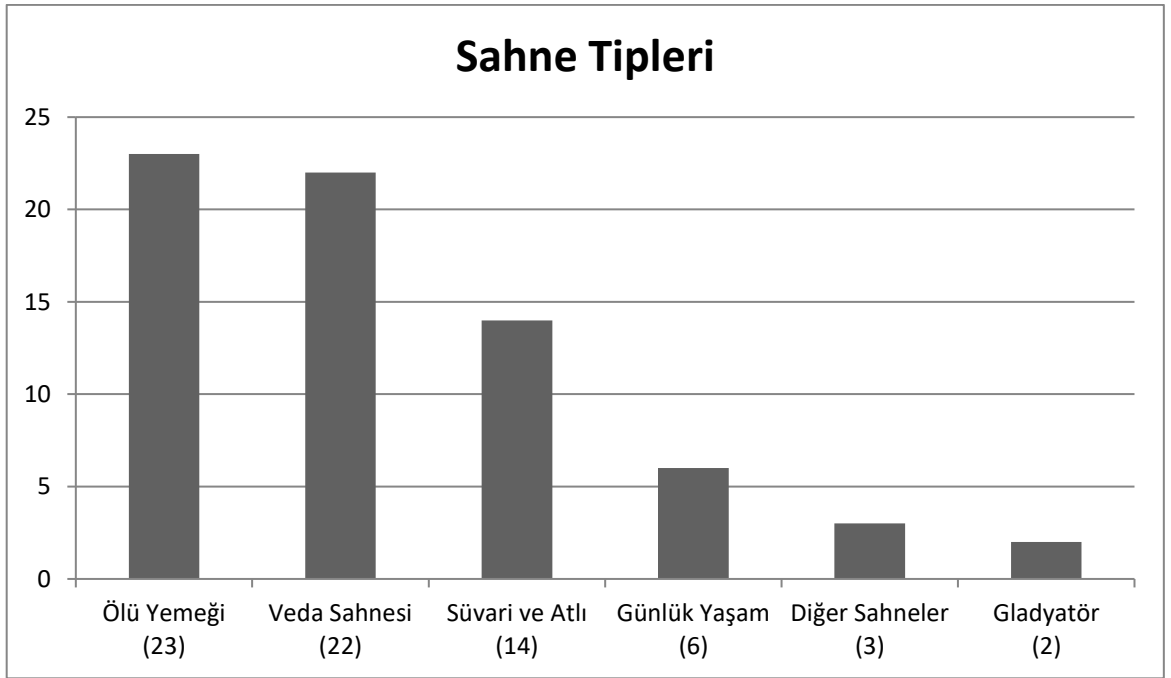
8) *Rozetli Steller* ise alınlıklı stellerde görülmesinden dolayı alınlıklı steller grubunda olan eserlerin bazı örnekleri bu grup altında da örnek teşkil eder, **K.26, K.35, K.37, K.41, K.62, K.64, K.65, K.66, K.68, K.69** ve **K.70** nolu eserlerle temsil edilmektedir.

Braaden D. W., Moock D. W. ve Grossman J. E. tarafından detaylı olarak verilen tipolojiler arasında birbirini takip eden ve birbirinin varyasyonu olan tipler görülmüştür. Üç farklı tipoloji sonucunda, yetmiş dokuz Ephesos mezar steli arasındaki otuz altı örnek alınlıklı ve otuz yedi örnek boyuna dörtgen stelin yoğun olarak Braaden D. W. ve Grossman J. E. tarafından *düz gövdeli çerçevesi*, Moock D. W. tarafından *Type Ila* olarak değerlendirilen formda ve rozetlerle süslü tiplere ait olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sütun veya ante başlıklarına sahip, naiskos formlu örneklerin varlığı da tespit edilmiştir. Diğer yandan otuz sekiz alınlıksız ve otuz beş adet enine dörtgen formda stel arasından otuz altı örneğin hem düz üst yapıya hem de antefiksli örneklere sahip *düz tepeli naiskos formlu* stel tipinde olduğu görülmüştür. Ayrıca üç stel örneği de kemer nişli steller kategorisine dâhil edilmektedir. Ephesos stellerinin tipolojisine bakıldığında alınlıklı ve boyuna dörtgen formların, kendi içlerinde *Düz Gövdeli Çerçevesi*, *Naiskos Formlu* ve *Kemer Nişli* steller olarak ayrıldığını, alınlıksız ve enine dörtgen stellerin ise büyük çoğunluğunun *Düz Tepeli Naiskos* formuna ait olduğu saptanmıştır.

3. BÖLÜM

SAHNE TIPLERİ VE İKONOĞRAFI

Çalışma kapsamında ele alınan mezar stelleri bezeme alanlarında yer alan sahne tiplerine göre detaylı olarak incelenmiştir. Özellikle Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde Batı Anadolu mezar stellerindeki sahne tiplerinin sayıca artması nedeniyle Ephesos mezar stellerinde de farklı tipte sahnelere rastlanmıştır.

Grafik 3: Sahne Tipleri Yoğunluk Grafiği

Çalışma kapsamında ele alınan toplam yetmiş dokuz mezar stelinde altı farklı sahne tipine rastlanmıştır. Bu sahne tipleri arasında en büyük grubu yirmi üç örnekten oluşan ölü yemeği/şölen/symposium/symposion sahneleri²⁰³ oluşturur. İkinci yoğun grup yirmi iki örnekle²⁰⁴ karşımıza çıkan veda sahneli stellerdir. Bu grupta aralarında Dexiosis sahneleri, ayakta duran birden fazla figürün yer aldığı sahneler ve oturan kadınlar olmak üzere üç farklı kompozisyon tespit edilmiştir. Süvari ve atlılardan oluşan üçüncü grup ise on dört örnekten oluşur²⁰⁵. Dördüncü grupta altı örnekle temsil edilen Genre (günlük yaşam)

²⁰³ K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23,

²⁰⁴ K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45.

²⁰⁵ K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59.

sahneleri yer alır²⁰⁶. Sahne tipleri içerisinde daha az örnekle temsil edilen iki gladyatör steli beşinci grubu oluşturur²⁰⁷. Boyalı olan ve günümüze boyalı sahne alanları ulaşamayan stel örnekleri çalışma kapsamında üç mezar steliyle temsil edilir²⁰⁸. Diğer yandan yedi mezar steli²⁰⁹ az korunmuş olmaları nedeniyle parçalar alt başlığında katalog çalışmasına dâhil edilmiştir.

3.1. Ölü Yemeği /Symposium/Symposion Sahneleri

Çalışma kapsamında ele alınan yetmiş dokuz stelin yirmi üçünde ölü yemeği/şölen/symposium sahnelerine rastlanmıştır²¹⁰. Ephesos stellerindeki yemek sahnelerinde erkek, kadın, çocuk, hizmetçi ve sakiler olmak üzere farklı tipte figürler yer almaktadır. Sahnelerde genellikle erkek figürler bir kline üzerinde uzanır, figür sol kolunu mindere dayar ve sağ kolunu yukarı kaldırarak elinde rython ve benzeri içki kapları ya da çelenk tutmaktadırlar. Sol ellerinde ise genellikle bir diğer içki kabı, phiale ya da kline önündeki üçayaklı masa üzerinde yer alan yiyeceklerden biri görülmektedir. Kadın figürler ise Ephesos stellerinde genellikle klinenin ayakucunda ya da diğer merkezlerde olduğu gibi bir diphros ya da klismos/thronos üzerinde oturmaktadır. Erkek ve kadına eşlik eden, genellikle sahnenin kenarlarında yer alan saki, hizmetçi ve çocuk figürler de görülebilmektedir. Ayrıca sahnelerde sol üst köşede bir çerçeve içinde at protomları da yer alır²¹¹.

Özellikle İÖ. 2. yüzyılda mezar stellerinde yoğun olarak kullanılan symposion sahneleri, sadece Batı Anadolu kentlerinde ve adalarda değil Byzantion, Kyzikos, Daskyleion Marmara, Trakya ve Batı Karadeniz gibi Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde ve kentlerinde görülen oldukça yaygın bir sahne tipidir. Anadolu dışında Mısır, Kıbrıs, Suriye, İngiltere ve Güney Rusya gibi dünyanın pek çok yerinde yaygın olarak görülür²¹².

Sahne tipinin kökeni hakkında en çok kabul gören düşünce, sahnenin Yakın Doğu kökenli oluşudur. Özellikle İÖ. 672 – 630 yıllarına verilen Nineve'de ele geçen

---

²⁰⁶ **K.60, K.61, K.62, K.64** nolu stellerde çocukların/gençlerin betimlendiği sahneler, **K.63** nolu stelde sporcu ve **K.65** nolu stelde karada savaşan bir asker yer alır.

²⁰⁷ **K.66** ve **K.67**

²⁰⁸ **K.68, K. 69, K.70.**

²⁰⁹ **K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76, K.77, K.78, K.79**

²¹⁰ **K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23.**

²¹¹ Pfuhl-Möbius 1979: 311; at protomları hem ölen kişi için hem de ailesinin atlı süvarilere ya da atlı kahramanlara ait olduğunu temsil etmektedir.

²¹² Fıratlı 1965: 282 - 284; Çekilmez 2015: 6.

Assurbanipal'in Nineve'de bulunan Kuzey Sarayı'nın bahçesinde eşiyile birlikte betimlendiği kabartma²¹³, sahne tipinin en erken örneği olarak düşünülmektedir. Daha sonra Pers şölen sahnelerinde ve Anadolu'daki Pers kabartmalarında soylu sınıfa ya da kraliçe sınıfına ait bir sahne olarak karşımıza da çıkmaktadır²¹⁴.

Assurbanipal'in kabartmasında sahne, mezar stelleri ile oldukça benzerdir. Assurbanipal uzandığı klinede sol kolunu bir minder üzerine dayayarak elinde bir lotus tutar, sağ kolu ise havada ve sağ elinde bir içki kabı taşımaktadır. Hemen ayakucundaki arkalıklı bir sandalyede eşi oturmakta ve krala eşlik etmektedir. Sahnenin geri kalanında kline önünde yiyeceklerin bulunduğu bir masa ile arka planda hizmetçiler görülür. Kline ya da üzerine uzanılan bir çeşit yatağın varlığı Assurnasirpal II dönemindeki (İÖ 883-859) kayıtlarda, Kuzey Suriye ve Güney Anadolu yerleşimlerinde tespit edilmiştir buna karşın ilk olarak sanatsal tasvir Assurbanipal'in kabartması olarak görülmektedir²¹⁵. Ancak kronolojik olarak öncü olduğu düşünülen söz konusu kabartmanın çok daha öncesinde, İÖ. 3. Binyıl Mezopotamya mühürlerinde görülen ziyafet sahnelerinin varlığı, sahne tipinin kökeni hakkında farklı detaylar sunar. Yunan kültüründeki ziyafet/ölü yemeği/symposium sahnelerinde görülen genel özelliklerin her biri bu mühürler üzerinde görülmez, ancak bir ziyafetin varlığı, bazen bir masa ya da büyük bir içki kabı etrafında oturan, bir ya da daha fazla kişinin pipetler veya ellerinde tutukları içki kaplarıyla betimlenmeleri, yanlarında hizmetçilerinin olması ile desteklenmektedir. Özellikle yönetici sınıfına ait ziyafetler olarak değerlendirilen sahnelerin, Mezopotamya Erken Hanedanlık Dönemi'ndeki (İÖ. 2900-2350) mühürlerde popüler olduğu görülmektedir. Aynı sahne geleneği Akad Dönemi olarak belirtilen kabaca İÖ. 2334 – 2154 yıllarında ve Ur III Dönemi denilen Üçüncü Ur Hanedanlığı Dönemi'nde de (yaklaşık olarak İÖ. 2112 – 2004) gelişerek devam etmiştir. Ayrıca Collon, sahnelerin en erken örneklerinin İÖ. geç 4. Binyıla ait olduğunu ileri sürer ancak yaygın olarak kullanımına bakıldığında Erken Hanedanlık Dönemi ön plana çıkmaktadır²¹⁶.

Söz konusu sahne, ilerleyen süreçte gelişip yaygınlaşmış ve İÖ. 2. Binyılda Levant Bölgesi ile Anadolu'daki mühürler üzerindeki betimlerde de görülmeye devam etmiştir. Sahnelerin ikonografisi genellikle, bir zaferin kutlanması, avcılarının bir araya gelmesi, kraliçe kahramanların onurlandırılması ve yöneticilerin kentler için yaptığı sosyal faaliyetlere ait bir

---

²¹³ Thomason 2010: 205.

²¹⁴ Thönges – Stringaris 1965: 6.

²¹⁵ Baughan 2013: 202.

²¹⁶ Zajdowski 2013: 1. Ayrıca bkz; Collon 1992: 23.

ritüel olarak değerlendirilmektedir. Ancak kesin olarak ne için yapıldıklarını söylemek oldukça zordur yine de bir yönetici ya da aristokrat/zengin sınıfa ait betimler olduğu açıkça görülür. Ebla'da Tapınak B evresine ait İÖ. 1850 yıllarına tarihlenen geniş kâseler üzerinde ziyafet sahnesinde askerler ya da Tapınak D evresine ait İÖ. 1800 yıllarına ait diğer kâseler üzerinde savaştan veya avdan dönen bir grup, ziyafet sahnesinde betimlenmesi bu duruma örnek oluşturur. Anadolu'da ise önemli merkezlerden biri olan Achemhöyük'te Karum I Dönemi III evresinde (İÖ. 18. yüzyıl) fildişi bir kutunun alt panelinde ziyafet sahnesi görülmesi sahne tipinin farklı materyaller üzerinde ve geniş bir coğrafyada uygulandığını göstermesi açısından önemlidir²¹⁷.

İÖ. 1. Binyılda Geç Hitit Kültürüne ait, Karatepe Kalesi - Güney Kapısı ortostatları üzerinde Kral Azatiwatas'a ait şölen sahneleri görülür. İÖ. 8. yüzyıl sonlarına tarihlenen kabartmalarda tahtında oturan kral ve hizmetçileri görülmektedir²¹⁸. Geç Hitit kentlerinden benzer ziyafet sahnesi örnekleri Zincirli kabartmalarında ve Kargamış Su Kapısı ortostatlarında işlenmiştir²¹⁹. Diğer yandan Kıbrıs-Fenike sanatına ait, İÖ. 8. yüzyıl ile İÖ. 7. yüzyılın erken evrelerine tarihlenen bir grup kâse üzerinde, uzanan figürler yer alır. Cesnola Koleksiyonu'nda bulunan, Kıbrıs'ta üretilen ve Kourion'dan ele geçtiği düşünülen bir gümüş kâse üzerinde kral ve kraliçe klineler üzerinde uzanır, her iki figürün önünde meyvelerin olduğu masalar görülür. Bu betim İÖ. 710 - İÖ. 675 tarihlerine verilmektedir. Ayrıca söz konusu sahnenin, gümüş gibi değerli bir madenden elde edilmiş kâse üzerine işlenmiş olması, bu dönemde de klinede uzanan figürlerin bulunduğu sahnelerin zenginlik, lüks ve soylulukla ilişkilendirildiğini kanıtlar niteliktedir²²⁰. Ayrıca bu tip sahneler Markoe'ye göre, adak kabartmalarında sıklıkla kullanılan tahtta oturan tanrılara yönelmiş tören alayındaki kompozisyonun yerine uzanan erkek figürlerin getirilmesi ile oluşur böylelikle hem aristokratik hem de dinsel bir güç göstergesinde bulunulduğunu ifade eder²²¹. Söz konusu erken örneklerin etkisinde oluşan Yunan sanatında görülen sahneler arasında, işlenen konu bakımından her ne kadar benzerlik olsa da Yunan sanatındaki gerek heykel gerekse kabartmalarda erkek figür, sahnede yer alan diğer figürlerden uzakta bir konumda yer alır ve bu sayede daha ayrı bir yerde gösterilir. Bruns - Özgan tarafından değerlendirilen Lykia örnekleri ışığında yapılan yoruma göre ise symposium sahneleri bazı

---

²¹⁷ Ziffer 2005: 133-141.

²¹⁸ Akurgal 2001: 249-250; Sevin 2003: 192-193.

²¹⁹ Tiriyaki 2010: 85.

²²⁰ Markoe 1985: 146 – 156; Baughan 2013: 203.

²²¹ Markoe 1985: 146 – 156.

farklar içermekte olup İÖ. 2. yüzyılda yoğun olarak gördüğümüz formuna Klasik Dönem ile birlikte ulaşmıştır²²².

Yunan sanatında ziyafet sahnelerinin varlığı, İÖ. 8. yüzyılda sıklıkla görülen bir konu haline gelir. Genellikle Geometrik Dönem seramiklerindeki konular ve Homeros'un kahramanlık öyküleri stellerdeki sahneleri de etkiler²²³. Orta Geometrik Dönem (İÖ. 850 – 770) ile birlikte görülen cenaze sahneli büyük seramik kapların yapımı ile farklı mezar belirteçlerinin varlığı söz konusudur, bunlar arasında önemli örneklerden biri de Dipylon Amphorası'dır. Aristokrat bir bireyin mezar anıtı/belirteci olarak kullanılan amphora, büyük boyutları ile İÖ. 8. yüzyıla ait soylu mezarlarının en görkemli örneklerinden biri ve kendinden sonra üç yüzyıl kadar seramik sanatının doruk noktası olarak kabul edilmektedir²²⁴. İÖ. 760-750 tarihlerine verilen ve Dipylon Ressamı'na ait olan eser üzerindeki ana bezeme alanında "prothesis" sahnesi görülmektedir. Sahnede cenaze, aile, arkadaşlar ve ağlayan kadınlar tarafından çevrelenmiştir, oturan ya da dizleri üzerine çökmüş figürler ellerini başları üzerine kaldırarak yas tutmaktadır²²⁵. Ölünün ailesi ve yakın çevresi ile birlikte betimlenmiş olması önemlidir, aynı anlayış symposium sahnelerinde görülen ölünün ailesi ile birlikte betimlenmesinde de görülmektedir.

İÖ. 7. yüzyılın sonlarında Erken Korinth seramiğinde görülmeye başlanan ziyafet sahneleri İÖ. 6. yüzyılda Orta Korinth Dönemi ile birlikte en sık kullanılan sahneler arasına girer. Bu döneme ait önemli örneklerden biri de *Eurytios Krateri*'dir. Söz konusu destekli krater İÖ. 625-600 yıllarına tarihlenmekte olup ana sahnelerinden biri ziyafet temasına aittir. Ana bezeme alanında, Herakles ve Kral Eurytios, oğulları ve kızı ile ziyafet sahnesinde gösterilir, kral ve Herakles, üzerinde yiyeceklerin olduğu masaların ardındaki klinelerde sol kolları üzerine dayanarak uzanmakta ve ellerinde içki kapları tutmaktadırlar²²⁶. Sahne mezar stellerinde görülen ziyafet/ölü yemeği/symposium sahneleri ile oldukça büyük benzerlik taşır. Özellikle himation giyimli profilden işlenen erkeklerin sol kollarını bir mindere yaslayarak uzanmaları, kline önündeki yiyecek taşıyan masalar, içki kapları ve hizmetçilerin/sakilerin varlığı mezar stelleri ile birebir örtüşmektedir.

İÖ. 6. yüzyılın ikinci çeyreğinde Korinth Seramiği etkisinde olan Attika Seramiği'nde de şölen/ziyafet sahneleri görülür. Özellikle C Ressamı tarafından boyanmış

---

²²²Bruns - Özgan 1987: 237.

²²³Johansen 1951: 65.

²²⁴Bohen 1991: 60.

²²⁵Galanakis 2013: 36.

²²⁶Akurgal 1997: 35.

bir kylix üzerinde, tıpkı Korinth örneğinde olduğu gibi şölen/ziyafet sahnesi dikkat çeker, burada iki kline üzerinde himation giyimli profilden verilen erkekler sol kollarını mindere dayamış, uzanmaktadır ve kline önündeki masaların üzerinde yiyecekler görülür²²⁷. İÖ. 530 civarında başlayan Kırmızı Figürlü seramik geleneğinde de ziyafet sahneleri görülmeye devam eder. Geleneğin ilk ressamlarından olan Andokides Ressamı'na ait A Tipi Karınlı Amphora üzerinde Athena ve Herakles birlikte betimlenir, profilden verilen Herakles himation giyimlidir ve kline üzerinde sol kolunu mindere yaslayarak uzanmıştır. Profilden verilen Athena ise kline ucunda ayakta durmaktadır. Herakles sol elinde bir kantharos tutmakta Athena ise elini Herakles'e doğru uzatmakta sol eliyle ise mızrağını tutmaktadır. Kline önünde yiyeceklerin bulunduğu masa yer alır²²⁸. İÖ. 500 - 480 tarihlerine verilen birçok Kırmızı Figürlü seramik üzerinde de sanatçıların ve üretim merkezlerinin üslup farklılıklarıyla birlikte yapıyı devam eder. Nikoxenos Ressamı'na ait olduğu düşünülen bir volütlü krater, Colmar Ressamı'na ait kylix, Panaitios Ressamı'nın boyadığı Herakles ve Busiris'in yer aldığı ziyafet sahnesi, Brygos Ressamı'na ait ziyafet sahneli kylix örneklerinde olduğu gibi, erkek figürler klineler üzerinde mindere yaslanarak uzanır, ellerinde içki kapları tutar ve masalar üzerinde yiyecekler bulunur²²⁹. Söz konusu sahneler, steller üzerinde betimlenen ziyafet/ölü yemeği/symposium sahneleri ile büyük benzerlik taşır. Ancak bunun yanı sıra daha önce de bahsedildiği üzere genellikle soyluluk ve kahramanlıkla ilişkilendirilen sahnelerdir ve bu anlamda tanrı ve tanrıçaların varlığı sahnelerin soylulukla, diğer yandan genellikle atlı/süvari ya da savaş/av frizleri ile sınırlandırılması da kahramanlık temasıyla ilişkilendirilmesini destekleyici unsurlar olarak görülebilir.

Symposium sahnelerini konu alan heykeltıraşlık eserlerinin ayrıca tapınaklara adak olarak bırakıldığı da görülmektedir. Adak heykelleri arasında şimdiye kadar bilinen en erken örneklerden biri *Geneleos Grubu*'dur. İÖ. 6. yüzyılın başlarına tarihlenen heykel grubu, Samos Heraionu Kutsal Yol girişinde ele geçmiştir. Küçük bronz ve pişmiş toprak figürinlerin aksine söz konusu gruba benzer anıtsallıkta adak heykelleri ve mimari süsleme Arkaik Dönem'de çok yaygın değildir. Ancak kısa bir süre için kullanılan ziyafet sahneli adak heykelleri aristokratların betimlemeleri ve İonia'da oldukça yaygın olan kline üzerinde uzanan ölmüş kişileri betimleyen kabartmaların kültürel kökenine dair bir öneri olarak da görülmektedir. Aynı zamanda Anadolu'da Didyma, Myus, Miletos kentlerinde ve Kıbrıs ile

²²⁷Boardmann 2003: 32, Fig. 36.

²²⁸Boardmann 2003: 115, Fig. 161-161.2

²²⁹Richter 1936: 43, Pl.20, 171; 58, Pl. 35, 179; 60, Pl. 37-39, 179. Boardmann 2002: 155, Fig. 253.I-3.

Akdeniz dünyasında benzer eserler ele geçmiştir. Gerçek boyutlardaki Geneleos Grubu'nda figürler podyum üzerindedir, sağ uçta bir çeşit yatak/minder üzerine uzanmış, sol kolunu bir şarap tulumuna/mindere yaslayarak sol elinde rython tutan, khiton ve himation giyimli bir erkek, ayakta üç kore, yine ayakta elinde bir aulos taşıyan diğer bir kore ve sol uçta tahtta oturan giyimli bir kadın görülür²³⁰. Burada mezar stellerindeki betimden ayrılan özellik erkek figürün bir kline üzerinde uzanmaması, yiyeceklerin bulunduğu bir masanın olmamasıdır. Ancak daha önceki ve sonraki örneklerde olduğu gibi uzanan bir erkek, müziyen gibi hizmet eden bir figür ve oturan bir kadından oluşan standart kompozisyon söz konusu eserlerde mevcuttur.

Larisa'da ele geçmiş olan pişmiş toprak frizler arasında İÖ. 560 - 540 tarihlerine verilen, ziyafet/şölen sahnesine ait bir grup mimari terrakotta saptanmıştır, eserler Larisa frizlerinden farklı olarak bir cellaya ait kaplama öğeleri olarak kullanılmış olmalıdır. Üzerindeki renklerin korunmuşluğu ve dış kaplamalardan daha ince olması nedeniyle cellanın iç kısmına friz levhaları oldukları düşünülmektedir. Levhalar üzerinde üç farklı tasvir tespit edilmiş ancak birbirilerini takip edip etmedikleri belirsizdir. Kline A, Kline B ve Kline C olarak tanımlanan levhalardaki sahneler, ölü yemeği ya da kurban seramonisi olarak düşünülür ancak Kjellberg'e göre, frizin boyutlarına uygun herhangi bir büyük boyutlu mezar anıtı tespit edilmemiştir, bu nedenle sahnenin, İÖ. 5. yüzyılın alınlıklarında sıkça görülen tanrılara yapılan bir kurban seramonisine ait olduğu düşünülmektedir. Ayakta betimlenen figürler, tanrılara sunuda bulunan kişiler olarak değerlendirilirken, klinedeki figürlerin ise tanrılarını temsil edildiği düşünülmektedir. Söz konusu eserler arasında Kline A rekonstrüksiyonu en net olan paneldir burada kline üzerinde iki erkek figür uzanmaktadır, erkek figür sol kolunu kline üzerindeki mindere yaslayarak sol elinde bir rython tutmakta ve sağ kolunu yanındaki figüre uzatmaktadır, ikinci figür ise sol kolu ile erkeğin sol bacağına dayanarak sol elinde erkek ile aynı rythonu taşımakta ve sağ elini yukarı kaldırarak yuvarlak ve küçük bir obje tutmaktadır. Sahnede, kline önünde bir masa ve bezeme alanının iki ucunda bir dialos çalan müzisyen ile elinde bir oinokhoe taşıyan sakinin yanı sıra maymun, köpek, horoz gibi hayvanlar ve kılıç gibi savaş araçları da görülür²³¹. Larisa mimari terrakottalarında ilk kez bir friz üzerinde betimlenen ziyafet sahnesi olarak değerlendirilebilecek örneklere benzer olarak Euromos'tan bulunan pişmiş toprak alınlık ve

---

²³⁰ Baughan, 2011: 19-53.

²³¹ Kjellberg 1940: 64, 160-163, Taf. 22-33.

Kebren’de pişmiş toprak sima parçası üzerinde de Arkaik Dönem’e tarihlenen ziyafet/şölen sahneleri tespit edilmiştir²³².

Ege coğrafyası dışında da symposium sahnelerine ait örnekler mevcut olup bunlardan biri de Güney İtalya’da bulunan Poseidonia/Paestum kentinde ele geçmiştir. Yaklaşık olarak İÖ. 700 - 400 tarihleri arasında kullanılan ve “*Dalgıç Mezarı*” olarak adlandırılan taş sanduka mezarın kenar levhalarında İÖ. 470 yılına tarihlenen freskler saptanmıştır. Söz konusu fresklerde Holloway’a göre Attika Kırmızı Figür seramiklerinden etkilenen ve sosyal aktivitelerin gerçekleştiği bir sahne olduğu düşünülen symposium sahnesi yer almaktadır. Mezarın kuzey ve güney uzun levhalarda üç kline üzerinde uzanan erkek figürler ve servis masaları görülür. Her bir erkek sol elinde bir içki kabı tutar ve iki figürün *kottabos*²³³ oynadıkları görülür, ikili uzanan figürlerden bir çifti ise birbirlerine dönük işlenmiştir. Güney freskte uzanan figürler arasında bir figürün lyra çaldığı diğerinin de lyrayı elinde taşıdığı görülür. Kısa kenarlarda ise bir saki, müzisyen ve dansçılar görülür²³⁴. Benzer bir uygulama İÖ. 5. yüzyıla tarihlenen ve Lykia Bölgesi’ndeki Karaburun II Tümülüsü mezar odasına ait duvar resimlerinde ele geçer, burada yüksek rütbeli bir bireyin klineden uzandığı ve sahnede eşiyle hizmetçilerinin ona eşlik ettiği bir kompozisyon görülür. Burada betimlenen hem figürlerin hem de içki kapları gibi yan unsurların Greko - Pers sanatına ait detaylar içermesi, ayrıca Lykia mezarlarında ele geçen ziyafet/ölü yemeği/symposium sahnelerinde klineden birden fazla kişinin uzanıyor ve etkileşim halinde betimleniyor olması da ayırıcı bir unsur olarak dikkat çeker²³⁵.

Antik Dönem Sanatı içinde birçok materyal üzerinde ve çok geniş bir coğrafyada uygulanan ziyafet/ölü yemeği/symposium sahneleri İÖ. 6. yüzyıl ile birlikte Anadolu mezar stellerinde de kullanılan bir sahne halini alır²³⁶. Özellikle Perslerin işgali ile İÖ. 7. ve 6. yüzyıllarda Yunan Sanatı’nın lideri konumundaki Ionia, sanattaki belirleyici etkisini kaybeder, yerine Greko - Pers Sanatı olarak tanımlanan Pers geleneklerinin Yunanlı sanatçılar tarafından yorumlanması ile ortaya çıkan bir üslup görülür. Söz konusu üslup Manyas Gölü çevresi, Daskyleion ve Sardis gibi büyük satraplık merkezlerinden yerel

²³² Ateşlier 2007: 64-66; Cook - Blackman 1964-1965: 35.

²³³ Karatağ 2011: 235; *Kottabos*; Yunan kültüründe oldukça yaygın olan Sicilya kökenli olduğu düşünülen oyundur. Uzanan figürler ellerindeki içki kaplarında kalan içkiyi yere dökmeyen hedefteki diğer bir kaba doğru savurarak kabı doldurmaya çalışırlar burada önemli olan içkinin yere dökülmemesidir, bu durum kişinin başarısıyla geleceği özelliklerde aşk yaşamıyla ilgili şansıyla da ilişkilendirilmekle birlikte bazen bahis usulünde yarışmalara da sahne olur;

²³⁴ Holloway 2006: 366-370.

²³⁵ Mellink 1972: 265; Fabricius 1999: 30-31.

²³⁶ Polat 1991: 41.

merkezlere doğru yayılım gösterir. İÖ. 400 civarına tarihlenen Manyas Gölü yakınında ele geçen ziyafet ve domuz avı sahneli Çavuşköy mezar steli ile aynı tarihe ait Daskyleion buluntuları Greko - Pers üslubunu yansıtmaktadır²³⁷.

Arkaik Dönem’de özellikle Daskyleion ve Kyzikos mezar stellerinde cenaze yemeği sahnesi yoğunluktadır. Fıratlı ve Polat bu kentlerde ve bölgedeki stellerde söz konusu sahnenin sıklıkla bulunmasını İÖ. 547/6 yılı ile başlayan işgalle birlikte bölgeye hâkim olan Pers kültürü ile ilişkilendirmektedir²³⁸. Daskyleion stelleri arasında Köseresul I ve II, Dereköy ve Adda Steli olarak adlandırılan dört adet stel, Polat tarafından cenaze yemeği sahneli steller olarak tanımlanmıştır. Birden fazla sahneli olan stellerdeki cenaze yemeği sahnelerinde kline üzerinde uzanan erkek, taburede oturan kadın ve hizmetçiler/sakiler saptanmış olup eserler genel olarak İÖ. 500 - 400 yılları arasına tarihlenmiştir²³⁹. Daskyleion ve Çavuşköy stellerindeki çoklu sahnelere sahip²⁴⁰ stel tipi ve cenaze yemeği konusu Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerindeki stelleri de etkilemiş olup Kyzikos ve Byzantion başta olmak üzere Marmara Bölgesi’ndeki stel geleneğinde uzun süre kullanılmıştır²⁴¹.

Sahne konusu ve stel tipleri dışında ayrıca bu dönemde Yunan sanatına ait kabartmalarda, kadınların klineler üzerinde değil diphros gibi sandalyelerde klineden ayrı olarak oturdukları görülmektedir. İÖ. 6. ve 5. yüzyıllardaki bu gelenek, İÖ. 400-370 yıllarından sonra kadınların klinenin yakınlarında ya da doğrudan klinenin hizasında bir başka tabureye/sandalyeye oturması ile değişmiştir. Greko - Pers üslubunun yaygın olduğu satraplık merkezlerinden ele geçen kabartmalardaki tasvirlerde ise kadınların genellikle erkeğe yakın bir konumda veya klinede oturdukları görülmüştür. Daskyleion, Theyira, Sardeis ve çevresinde ele geçen mezar stellerinde kadın İÖ. 5. yüzyılın sonlarından itibaren yaygın olarak klinede oturmaktadır buna karşın Attika ve diğer Yunan merkezlerinde İÖ. 4. yüzyıla kadar böyle bir uygulama görülmez. Bu nedenle kadınların erkeklerle klinede birlikte oturması Tire ve çevresindeki mezar stellerini inceleyen Çekilmez tarafından, bir Anadolu geleneği olarak değerlendirilmekte ve Yunan mezar geleneğini etkilediği ayrıca

---

²³⁷ Akurgal 1961: 170-172.

²³⁸ Fıratlı 1965: 283; Polat 1991: 41.

²³⁹ Polat 1991: 36, 111.

²⁴⁰ Möbius 1971: 454; Möbius, söz konusu stelleri “*kathı steller*” olarak tanımlamaktadır ve sahnelerin ölünün hayattaki yaşantısını ve yeteneklerini temsil ettiğini düşünmektedir. Bu nedenle stelde ölen kişiye ait özellikler bir arada verilmek istenmiş ve birden fazla sahne eklenmiştir.

²⁴¹ Fıratlı 1965: 284.

sahne tipinin genel hatlarının da yine Hellenistik Döneme ait stellerine örnek olduğu düşünülmektedir²⁴².

Ephesos stellerindeki ziyafet/ölu yemeği/symposium sahnelerinde ise kadınlar hem klinede hem de diphrosta oturur ayrıca iki stelde erkek figürlere sadece saki eşlik eder. Klineden oturan kadınların bulunduğu on iki stel tespit edilmiştir; **K.2, K.3, K.5, K.6, K.7, K.9, K.12, K.13, K.19, K.21, K.22, K.23**.

Söz konusu stellerde khiton üzerine himation giyimli kadın figürler, klinenin sol ucunda oturur ve genellikle $\frac{3}{4}$ profilden verilmişlerdir. Klinede oturan on iki kadından altısı *Protopudicitia*, dördü *Pudicitia*, bir örnekte (**K.7**) kline üzerindeki kadın yılana elindeki phiale ile bir sıvı sunmaktadır diğer bir örnekteki kadın ise kline üzerinde uzanan erkekle tokalaşması (*Dexiosis*) nedeniyle herhangi bir tipolojiye dâhil edilmemiştir. Diphrosta oturan kadınların bulunduğu steller, **K.1, K.7, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.20** nolu eserlerle temsil edilir. Diğer kadın figürlerinde olduğu gibi khiton üzerine himation giyimli kadınlar klinenin solunda klineye yakın bir konumda diphros üzerinde betimlenmektedir. Genellikle $\frac{3}{4}$ profilden verilen kadınların ikisinde *Protopudicitia*, birinde *Büyük Herculaneumlu Kadın* ve birinde *Pudicitia* tipi görölmektedir. Diğer dört kadın **K.1** ve **K.15** nolu örneklerde olduğu gibi sol ellerinde ya bir obje taşımakta ya da **K.1** örneğinde olduğu gibi yılana²⁴³ elindeki sunu kabından (phiale?) sıvı sunmaktadır. Diğerlerinden farklı olarak **K.4** ve **K.8** nolu eserlerde kline üzerinde uzanan erkeğin yanında bir kadın figürü yoktur ve sahneye içki kabının yanında yer alan saki eşlik eder. Bu tip tek başına betilenen örnekler genellikle ölen kişinin kahramanlığı ile ilişkilendirilmektedir²⁴⁴.

Hem Attika hem de Greko - Pers üslubun etkisinde üretilen ziyafet/ölu yemeği/symposium sahneli Klasik Dönem stelleri, Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi mezar steli anlayışının temelini oluşturur. Sahnenin kökeni ile ilgili kesin görölen birçok örnek olmasına karşın sahnenin ikonografisi oldukça tartışmalıdır. Araştırmacıların bir kısmı, ölen kişinin onurlandırılması amacıyla soylu bir birey olarak ya da kral betimlerine benzer şekilde tasvir edildiğini düşünmektedirler²⁴⁵. Diğer yandan bazı araştırmacılar da sahnenin dinsel unsurlar içerdiğini ve ölümden sonraki yaşam ile ilgili

---

²⁴² Çekilmez 2015: 14-16.

²⁴³ Toynbee 1973: 223; yılana figürü, mezar stellerinde genellikle ölen kişinin ruhunu temsil eder ayrıca, bir hastalıktan iyileşme, doğurganlık, yer altı kültleri ve kehanetle de ilişkilendirilmektedir.

²⁴⁴ Pfuhl-Möbius 1979: 357-358.

²⁴⁵ Broneer 1942: 133; Akurgal 1966: 155; Mellink 1973: 301.

olabileceğini düşünmektedirler²⁴⁶. Sahneye dair kesin olarak bir yorum getirmek zordur ancak yine de nekropol alanlarında ele geçen mezarlarda yiyecek - içecek kapları ve hayvan kemikleri, mezarlık alanında yemekle ilgili bir ritüelin varlığını düşündürmektedir. Ayrıca Homeros, İlyada'da hem Patroklos'un hem de Hektor'un cenaze yemeklerinden bahsetmektedir²⁴⁷. Diğer yandan *perideipnon* olarak bilinen geleneğe dair kesin tanımlayıcı bir unsur olmamasına karşın Kurtz ve Boardmann Menander'in Yeni Komediya türündeki *Aspis* oyununda tanımlanan ekphora sonrasında verilen yemek ile ilgili pasajı ölünün şerefine verilen bir yemek olarak tanımlar²⁴⁸. Polat ise sahnenin bir *Perideipnon*'u temsil ettiğini kabul eder ve antik yazarlardan *Artemidoros*'un anlatılarında, ölünün defnedilmesinin ardından yakınlarından ve akrabalarından oluşan grubun ölen kişiyi onurlandırmak için bir ziyafete katıldığını aktarır ve ölüye en yakın kişinin bir çelenk taktığını söylemektedir²⁴⁹. Bu aktarım özellikle Byzantion stellerinde sıklıkla görülen klinedeki erkeğin karşısındaki kadına uzattığı çelengi akla getirmektedir.

Pfuhl-Möbius göre, Arkaik ve Erken Klasik Dönem'de tanrı ve tanrıçalar için verilen kurban yemeklerinden kahraman kabartmalarına dönüşen sahne ikonografisi Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki steller üzerinde aile içindeki yemekleri ya da bir ziyafeti anlatmak için uygulanmıştır. Bu öneriye ait en önemli örnek İÖ. 3. yüzyıla ait Prag Ulusal Müzesi'nde sergilenen Kyme buluntusu bir steldir²⁵⁰. Burada kline üzerinde uzanan erkek, kahraman betimlerinde olduğu gibi Zeus benzeri yaşlı, saç ve sakallı bir yüz ile geniş ve çıplak üst gövde ile verilmiştir. Ancak sahneyi kahraman kabartmalarından ayıran özellik kline önünde oturan bir çocuk kendisine yönelmiş yılanı bir sunuda bulunmasıdır. Yılanın olması genellikle ruh, ölüm ve hastalıkla ilişkilendirildiği için kahraman kabartmalarında kullanılan bir betim değildir²⁵¹. Benzer özellikler taşıyan, İÖ. 3. yüzyılın sonlarına tarihlediğimiz **K.1** ve **K.2**, İÖ. 200 – 160 yıllarına verdiğimiz **K.3** nolu Ephesos stellerinde Kyme steline benzer olarak erkeklerin sakallı olarak betimlendiği **K.3** nolu stelde ise erkeğin üst gövdesinin çıplak bırakıldığı görülmektedir.

Stellerin tarihlenmesinde ise araştırmacılar genellikle figürlerin dönem modasına göre tarihlendirmeyi uygun görür bu nedenle sadece sahne alanı ya da tipi üzerinden bir tarihleme söz konusu olmamıştır. Buna karşın sahne alanı stellerin gelişimi süresince bir

---

²⁴⁶ Garland 1985: 39, 70.

²⁴⁷ Hom. 23.25-30, 24.800.

²⁴⁸ Kurtz - Boardmann 1971: 146.

²⁴⁹ Polat 1991: 43.

²⁵⁰ Fabricius 1999: 40, Abb. 8.

²⁵¹ Pfuhl - Möbius 1979: 353.

takım değişimler gösterir. Lüks tüketim yasakları nedeniyle az sayıda olan İÖ. 3. yüzyıl örneklerinde sahne alanı stelin bütününe oranla daha az yer kaplar, kalın kenarlar nedeniyle sahne alanının ortasında bir pencere gibi açılır, figürler genellikle plastik detaylara sahip değildir ve alçak kabartma halinde görülür. İÖ. 2. yüzyılla birlikte sahne alanı büyümeye başlar ve yanlarda ante sütunları/plaster ile sınırlandırılır üst yapı gelişim gösterir figürlerin betimlenmesinde ise daha plastik bir üslup söz konusudur. Dönem içerisinde gelişen sahne alanları Geç Hellenistik Dönem’de en yaygın form olan naiskos formunu tamamen yansıtır²⁵². Ephesos ziyafet/ölü yemeği/symposium sahneli stellerde sahne alanı; **K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.9, K.11, K.13, K.17, K.20, K.21, K.23** nolu eserlerde enine dörtgen stel tipinde ve çerçevesiz olarak işlenmiş, stel tipleri bölümünde bahsedildiği üzere bir tapınağın yan cephesini temsil eden antefiksli örneklere sahip ya da dört kenar da sade çerçeveler içinde verilmiştir. **K.12, K.14, K.15** ve **K.19** nolu eserler boyuna dörtgen stel tipi ile birlikte bir tapınağın ön cephesini simgeleyen alınlıklı süslemeye sahiptirler. Diğer yandan **K.3, K.4, K.10** ve **K.16** nolu örneklerde ya hiçbir çerçeve görülmez ya da sadece alt ve üst uzun kenarlarda sade çerçeveler görülür. Bu anlamda Ephesos ziyafet/ölü yemeği/symposium sahnelerinin, genellikle enine dörtgen formlu, *Düz Tepeli Naiskos Formlu* stel tipinde, İÖ. 3. yüzyıl sonlarında ve yoğun olarak İÖ. 2. yüzyılla birlikte görülen geniş bezeme alanına sahip örneklere sahip olduğu görülmektedir

3.2. Veda Sahneleri

Çalışma kapsamında ele alınan yetmiş dokuz stelden yirmi birinde veda sahnelerine rastlanmıştır²⁵³. Söz konusu stellerdeki veda sahneleri, konuları bakımından Dexiosis - Tokalaşma, ayakta betimlenenler ve oturan kadınlar olarak üç alt gruba ayrılır.

Dexiosis sahneli steller, **K.35, K.36, K.37, K.38** ve **K.44**, olmak üzere beş örnekle temsil edilir. Söz konusu örneklerin üçünde (**K.35, K.37, K.38**) bir diphros üzerinde, erkek figür oturmakta ve karşısındaki kadın ile tokalaşmaktadır. **K.36** ve **K.44** nolu stellerde ise bir diphros ve bir thronosta oturan kadınların, karşısındaki erkekler ile tokalaştığı görülür. Ancak burada örnek sayısının az olması nedeniyle dexiosis sahnelerindeki cinsiyet yoğunluğunu saptamak mümkün değildir. Sahnede yer alan kadın figürlerden ayakta duranlar genellikle gövdeleri cepheden başları profilden olacak şekilde betimlenir buna karşın oturan iki kadın figür, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir. Kadınlar tipik olarak khiton üzerine

²⁵² Şahin 2000: 8.

²⁵³ **K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31, K.32, K.33, K.34, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45.**

himation giyer, erkeklerde ise genellikle kısa kollu tunik/khiton ve manto görülür. Sahnelerin yer aldığı stel tipleri ise örneklerin oldukça az korunmuş olmasından dolayı kesinlik göstermez buna karşın korunan örnekler genellikle boyuna dörtgen, alınlıklı ve çerçeveli bir forma sahip stellerdir.

Dexiosis, özellikle mezar stellerinde Klasik Dönem’le birlikte en sık görülen sahne tiplerinden biridir. Söz konusu sahnelerde tokalaşan iki figür sağ ellerini birbirilerine uzatmaktadır, kelimenin kökünde de “δεξία” kelimesi vardır ve sağ el anlamına gelmektedir. Aynı şekilde Grekçe “δεξιόμοι / δεξιόσομοι” ve Latince “*dextrarum iunctio*²⁵⁴” kelimeleri de sağ elini uzatmak, sağ eliyle tokalaşmak anlamına gelmektedir²⁵⁵. Euripides *Medea* adlı oyununda Medea, Iason’un kendisine sağ eliyle verdiği büyük sözü hatırlattığı sahnede *Euripides* sağ elin gücüne vurgu yapmaktadır²⁵⁶.

Sade bir vedalaşma olarak tanımlanan sahnenin, Yunan sanatında ölümden sonraki hayatta tekrar birleşmeyi ve ölen ile yaşayan kişi arasında öldükten sonra dahi devam edecek iletişimi temsil eden bir gösterim olduğu en yaygın düşüncedir²⁵⁷. Klasik Dönem mezar stellerinde karşımıza çıkan *Dexiosis* geleneği Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde, lahitlerinde ve mozaiklerinde de görülen bir konudur²⁵⁸. Latince “*Dextrarum iunctio*” olarak isimlendirilen sahne, Boston, Sanat Tarihi Müzesi’nde sergilenen Vulci buluntusu, İÖ. geç 4. yüzyıla tarihlenen ve Etrüsk sanatına ait bir lahit üzerinde ilk kez evlilik ile ilgili bir sahne olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonraki Roma Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemlerindeki cenaze urnelerinde ve sunaklarında, İS. 2. yüzyıldan İS. 4. yüzyıla kadar kullanılan sikkelerde ve lahitlerde herhangi bir ikonografik değişime uğramadan devamlılık göstermiştir. İmparatorluk Dönemi sikkelerine dair ilk örneklerden biri, Hadrianus ve Sabina’nın tokalaşırken gösterildiği İS. 113 - 117 tarihli bir sestertiustur. Bu betimin ve ikonografinin İS. 3. ve 4. yüzyıllarda da devam ettiği görülmektedir²⁵⁹.

Gardner, söz konusu sahnelerin üç farklı şekilde yorumlanabileceği kanısındadır. Sahnelerde aile bireylerinin vedalaşması olarak karı koca ya da ebeveyn ve çocukları betimlenmiştir. İkinci bir düşünce ölümden sonraki yaşamlarında da günlük hayatlarındaki aktivitelere devam edecekleri ve son olarak da yer altı dünyasına daha önce giden ataları ile

---

²⁵⁴ Ricks 2006: 432.

²⁵⁵ Çelgin 2011: 143.

²⁵⁶ Eur. Med. 1, 15-25.

²⁵⁷ Ricks 2006: 431.

²⁵⁸ Ricks 2006: 432.

²⁵⁹ McCann 1978: 127-128.

birleşme olarak yorumlamaktadır ki bu fikir, antik yazarların Hades'e ulaşan aile bireylerinin yeniden birleştiğine dair anlatılarına dayanmaktadır²⁶⁰.

Moock D. W., sahnenin özellikle İÖ. 4. yüzyılda mezar stellerinde çok yaygın olduğunu söyleyerek bu grubu insanların ilişkilerini gösteren geleneksel bir hareket olarak tanımlar. Ayrıca sahnenin bir yetişkin ile çocuk arasında neredeyse hiç görülmediğini, genellikle yetişkinler arasında bazen her iki figürün ayakta olduğu, bazen birinin oturduğu ya da her ikisinde oturarak tokalaşabileceğini söyleyerek bu sahnenin genellikle ölmüş tek birey için kullanıldığını aktarır²⁶¹.

Johansen, Lakonia'da İÖ. 6. yüzyılda görülen kahraman kabartmalarının Attika mezar stellerindeki aile grupları ile birleştirildiğini ve böylelikle oturarak betimlenen kahramanların veda sahneli stellerdeki ölen kişilerin oturarak betimlenmesine bir köken oluşturduğunu düşünmektedir. Diğer yandan kahramanlar ya da tanrıların yerini alan kişiler için, onurlandırma ya da sunu yapmak yerine hayattaki yakınları ile olan ilişkileri yansıtılmış ve sahne sosyalleştirilmiştir. Johansen buradaki anlayışın ölümsüz tanrılarla ölümlü insanların birlikte gösterilmesi ile ölmüş ve yaşayan bireylerin de bir arada gösterilmesini birbiri ile benzetmektedir²⁶².

Dexiosis, Geç Arkaik Dönem'de mitolojik konulu sahnelerin bulunduğu hem siyah hem kırmızı figürlü seramikler üzerinde görülmeye başlanır. Bu döneme ait eserlerde Herakles ve Athena tokalaşmaktadır. Buradaki Dexiosis, Herakles'in tanrılar tarafından eşit kabul edildiğini temsil eder. Çoğunlukla İÖ. 530 – 520 tarihlerinde eser üreten²⁶³ *Antimenes Ressamı*'na ait boyunlu bir amphora üzerinde Herakles ve kentauros Pholos siyah figür tekniğinde uygulanmıştır. Benzer bir sahne aynı stilde aradaki bir kaç farkla *Castellani Koleksiyonu*'nda yer alan diğer bir boyunlu amphora üzerinde de tespit edilmiştir. Ayrıca Napoli'de bulunan bir diğer boyunlu amphorada da Khiron ve Peleus tokalaşmaktadır ve figürlere eşlik eden bir Hermes görülür²⁶⁴. Erken Klasik Dönem ile birlikte kırmızı figürlü vazolar üzerinde Herakles, yerini Theseus'a bırakır ve babası Poseidon ile tokalaşmakta olduğu sahnelerde görülür. Yeraltı dünyasıyla ilişkilendirilen ilk kullanım ise *Alkimakhos Ressamı* tarafından boyanmış bir lekythos üzerindedir, sahnenin yeraltıyla olan ilişki, Herakles'in Peirithoos'u yeraltından kurtarmasını ifade ettiği düşünülen tokalaşma ile

---

²⁶⁰ Gardner 1896: 185-187.

²⁶¹ Moock D. W. 1998: 76.

²⁶² Johansen 1951: 149.

²⁶³ Boardmann 2003: 110.

²⁶⁴ Beazley 1927: 70-72, Fig.5, Fig.6.

verilmiştir. İÖ. 450 civarına tarihlenen New York'ta sergilenen büyük bir krater üzerindeki tokalaşma ise ölen kadın bireyin Hades'in yanında ki kişilerce karşılanmasını temsil etmesi nedeniyle nadir örneklerden biri olarak görülür. İÖ. 450-420 yıllarına ait kırmızı figürlü seramikler üzerindeki veda sahnelerinde, ölen askerler de askeri eşya ve kıyafetleri ile yer alır. Sahnenin Yunan sanatındaki genel ikonografik yorumundan farklı olarak, Etrüsk ve Roma Sanatı'nda sahnenin evlilik törenleri ile ilişkilendirilmesinin, İÖ. 440 - 420 tarihlerine verilen British Museum'daki bir loutrophoros üzerinde de görülmesidir. Kırmızı figür tekniğindeki eser üzerinde, bir kadın ve bir erkek tokalaşmaktadır ancak figürlerin yanlarında biri meşale taşıyan diğeri ise kadının saçlarını düzeltirken betimlenen iki kadının varlığı sahneyi evlilik ile ilişkilendirmektedir²⁶⁵.

Klasik Dönem mezar stellerinin en popüler sahnelerinden biri olan Dexiosis, aynı zamanda İÖ. 5. yüzyılın başlarından itibaren mezar hediyesi olarak kullanılan beyaz zeminli lekythoslarda da kullanılır. Bu dönemde mezar stelleri ve beyaz zeminli lekythoslar sahne tipleri açısından birbirini oldukça etkilemiştir. Münih'te *Schoen Koleksiyonu*'nda yer alan bir beyaz zeminli lekythos üzerinde sakallı bir erkek ile tokalaşan genç bir erkek görülür, benzer şekilde Zürih'te yer alan bir diğör örnekte de genç bir avcı, babası ve kucağında bir bebek taşıyan kadın tarafından ziyaret edilmektedir ve kadın ile oturan erkek toklaşmaktadır. Benzer birkaç örnekte ise oturan kadını kucağında bebek taşıyan bir kız köle ziyaret etmekte ve oturan kadın ile tokalaşmaktadır. Özellikle Peloponessos Savaşları sonrasında sıklıkla kullanılan lektyhoslar üzerindeki sahne ölen kişinin hayattaki yakınları tarafından ziyaret edildiği ve mezarı başında anıldığı ile ilişkilendirilmektedir²⁶⁶.

Söz konusu sahne sadece mezar stellerinde ya da ölümle ilgili betimlerde değil ayrıca antlaşma ve onurlandırma kabartmalarında da karşımıza çıkmaktadır. Buradaki betimleme özellikle antlaşma kabartmalarında tanrı/tanrıçalar ile kentlerin personifikasyonları ya da kentin tanrı ve tanrıçaları ile tokalaşmasıyla kentlerin birliği ve antlaşmalarını temsil etmektedir. Diğör yandan onurlandırma kabartmalarında da benzer şekilde tanrı veya tanrıçalarla toklaşan, onların yanında sunu yapan kahramanlaştırılan bireyler görülür. Özellikle Lawton tarafından çalışılan Attika yazıtlı/belge kabartmaları arasında genellikle Athena'nın betimlendiği çok sayıda örnek bulunur. İÖ. 424/423 tarihlerine ait Athena ve Methone'nin betimlendiği stel, Atina Dionysos Tiyatrosu'ndan ele geçmiştir. Methone kenti ile Atina arasında mali ve ticari ayrıcılıklara dair dört

---

²⁶⁵ Davies 1985: 627-628.

²⁶⁶ Shapiro 1991: 654-655.

kararnameden oluşur. Athena bir kaya üzerinde oturur ve ayaktaki Methone kentinin personifikasyonu erkek ile tokalaşmaktadır. İÖ. 360/361 yıllarına ait bir onurlandırma yazıtındaki kabartmada Athena'nın karşısında korunmadığı için kimliği belli olmayan bir figür ile toklaştığı görülür. Arşitravındaki yazıtta getirilen restorasyon önerileri nedeniyle dönemin yöneticilerinden Nikophemos'un onurlandırıldığı düşünülmektedir²⁶⁷.

Dexiosis, Hellenistik Dönem ve sonrasında da kullanılan bir sahne tipidir. Alexandria'da boyalı nişli stellerden Güney İtalya mezar odalarındaki fresklere kadar Yunan kültürün hâkim olduğu tüm coğrafyada görülür. Tartışmalı ve kesin bir ikonografiye sahip olmamakla birlikte genel olarak Batı Anadolu ve Attika'da ölen birey ile hayattaki yakınlarını temsil ederken, Etrüsk ve Roma Sanatında daha çok evlilikle ilgili betimlerde kullanıldığını söylemek mümkündür.

Veda sahneleri içinde ayakta betimlenen figürler ise en yoğun grubu oluşturur. Yirmi iki adet veda sahneli stel içerisinde on dört örnek bu gruba dâhil edilmiştir ve **K.24, K.25, K.26, K.27, K.29, K.30, K.33, K.34, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.45** nolu eserler ile temsil edilirler. Ephesos örneklerinde, on dört stelde toplam on bir kadın, on bir de erkek olmak üzere yirmi iki ana figür bulunur. Yedi örnekte ise ana figürlere erkek ya da kız köleler ve bazen her ikisi de eşlik eder. Kadın figürlerde tespit edilen figür tipolojisi Pudicitia Saufeia (3), Büyük ve Küçük Herculenaumlu Kadın varyasyonları ve Pudicitia Baebia (2) olarak tanımlanmıştır. Erkek figürlerde ise yedi Dioskurides tipinde ve bir adet Hippokrates/Kos tipinde figür saptanmıştır. On dört stelin hemen hepsi boyuna dörtgen, çerçeveli ve alınlıklı formdadır ancak **K.34** nolu eser enine dörtgen ve çerçeveli, **K.41** nolu eser ise kemer nişli naiskos formlu stel tipine sahiptir.

Mezar stellerinde ayakta betimlenen figürlerin yer aldığı veda sahnelerinin de ikonografik olarak Dexiosis ile aynı işleve sahip olduğunu ve ölen bireyin yakınları ile vedalaştığını söylemek mümkündür söz konusu sahnelerde değişen en önemli unsur figürlerin duruşlarıdır. Kökeni, genellikle İÖ. 5. yüzyıl kahraman kabartmalarına dayandırılmaktadır. İÖ.340/330 yıllarına verilen ve genç bir erkeğe ait mezar stelinde ölen genç, kahramanlarda görüldüğü gibi sol koluna sardığı himation/khylamis dışında çıplaktır, arkasındaki sütuna dayanmış ve karşısındaki yaşlı erkek ile birlikte ayakta betimlenmiştir. Sahneye eşlik eden ağlayan bir köle, bir lagobolon (avcılara ait bir mızrak) ve köpek ile ölen

²⁶⁷ Lawton 1995: Atina ve Methone Pl.1,fig.2, Athena-Nikophemos Pl.55, fig. 105. Diğer örnekler için: Atina-Thrakia/Neapolis Pl.4. fig. 7 (İÖ. 410-409), Atina-Kios Pl.5, fig.9 (İÖ. 406/405), Atina-Samos Pl.7. fig.12 (İÖ. 403/402)

kişinin kahramandan çok bir avcı olduğu ve sahnenin yüceltmeden ziyade sıradan bir bireyin vedası olduğunu düşündürür. Bu nedenle karşısındaki figür de babası olarak değerlendirilmiştir. Geç Klasik Dönem’de özellikle ayakta betimlenen kompozisyonlarda figürlerin yüzlerindeki üzgün ve kederli ifade ayırıcı bir unsur olarak görülmektedir. Yine bu dönemle birlikte kabartmalarda heykelvari görünüm artmış ve Hellenistik Dönem naiskos formlu stelleri hem konu hem de kabartma üslubu açısından etkilemiştir²⁶⁸.

R.R.R. Smith’e göre Erken Hellenistik Dönem’de söz konusu hüznü ve kederli ifadeler, birbirine dönük olarak ayakta verilen figürler veya aile içindeki vedalar devam eder. Ancak İÖ. 4. yüzyılın sonu ve İÖ. 3. yüzyılın başlarında mezar stellerinde ikonografik olarak birtakım değişiklikler görülür²⁶⁹. Lysippe ve Hieron’un İÖ 330-320 tarihli mezar stelinde Hieron’un yüzünde hala o kederli ifade sürer ancak Lysippe’nin yüz ifadesinde tam tersine bir hüznü görülmez. Söz konusu stel Schmaltz tarafından dönemdeki stil değişimine dair bir örnek olarak gösterilmektedir²⁷⁰. Özellikle İÖ. 5. ve 4. yüzyılda görülen yakın aile ilişkileri, oturarak ya da ayakta Dexiosis sahneleri azalarak sürse de, figürlerin birbirleriyle ilişkili gösterilmesi ve hüznü bakışlar repertuardan tamamen çıkarılmıştır. Ayakta, genellikle cepheden verilen ve betim olarak birbirleriyle ilgisi/teması olmayan figürler görülmeye başlanır. Sahneye bakıldığında eğer bir yazıt korunmamışsa betimlenen kişilerin akrabalık ilişkilerini anlamak zordur. Figür sayıları genellikle üç kişiden fazla değildir, evli çiftler, kardeşler, çocuklar ikili üçlü gruplar halinde yan yana gösterilir. Ephesos stellerinde de bir stelde yan yana bulunan ana figürlerin sayısı üçü geçmez. Bir diğer önemli yenilik ise daha önce figürler, sahne tipleri aracılığıyla soylu, kahraman ya da aristokrat gibi gösterilmekteydi ancak Hellenistik Dönemle birlikte özellikle İÖ. 3.ve 2. yüzyıl stellerinde figürlerin arkasında baş hizalarındaki raflarda günlük hayatlarına dair eşyalar ve tipolojik olarak verilmiştir. Genellikle erkekler vasıflarını ve yaşlarını tipolojik olarak yansıtmakta ya da kendilerini olmak istedikleri statüdeki kişilere benzetmektedir. Yaşlı erkekler çoğunlukla filozoflar/hatipler gibi betimlenmiş, gençler ise gymnasiumdaki sporcular gibi gösterilmiştir. Kadınlar ise daha çok ev yaşantılarını ve meziyetlerini gösteren eşyalarla/sembollerle betimlenmişlerdir²⁷¹. Schmaltz da benzer şekilde ikonografileri hala İÖ. 4. yüzyılın büyük boyutlu Attika stellerine dayansa da betim açısından dönemin mezar stellerine yansıyan stil özellikleri nedeniyle figürlerin birbiri ile alakasız izleyiciye dönük

---

²⁶⁸ Fuchs 1993: 496.

²⁶⁹ Smith 2013: 192-194.

²⁷⁰ Schmaltz 1983: 18-19, Abb.3.

²⁷¹ Smith 2013: 192-194.

(cepheden) gösterildiklerini kabul eder. Bireylerin eğitimleri, yetenekleri ve medeni durumları semboller ya da yazıtlar ile ifade edilir. Figürler her ne kadar Attika stellerindeki aile birliğini yansıtsa da daha sonraki süreçte ortaya çıkacak tek başına betimlenen figürlü stellere temel hazırladıkları görüşündedir. Ayrıca Klasik Dönem'den farklı olarak burada mimari bezemelere sahip naiskos formlarının ve boş olmayan arka planın varlığı, Hellenistik Dönem'in realizm anlayışı ile ilişkilendirilir. Diğer yandan Arkaik ve Klasik Dönemler'in ana temalarından olan kahramanlaştırma, Hellenistik Dönem'de terk edilerek gençler iyi eğitim almış zengin bir aile üyesi olarak gösterilmiştir²⁷².

Sarveis'te 1914 yılında ele geçen ve İÖ. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen *Hermagenes'in kızı Menophila*'nın stelindeki yazıt, arka planda betimlenen eşyaların ve objelerin bireylerin karakterleri ve yaşamlarında yaptıkları işlere dair bilgileri temsil ettiği kesin olarak anlamamızı sağlamıştır. *Menophila*'nın stelinde görülen zambak genç yaşta öldüğünü, kitap yaşamındaki bilgeliğini, çelenk halka olan önemli hizmetlerini (*stephanephoros*²⁷³), Alfa harfi tek çocuk olduğunu ve kalathos marifetli oluşunu simgelemektedir²⁷⁴.

Bu anlamda Ephesos örneklerinde kadınları temsil eden ve günlük yaşamlarına ait objeler kalathos, pyksis ve lyradır. Kalathos genellikle yün - tekstil işleri ile ilişkilendirilir, iğ ve ağırşakla birlikte kadınların işleri içinde anılır²⁷⁵. *Aristophanes'in Lysistrata* adlı eserinde kadınlara ait objeler arasında peçe, ağırşak ve kalathos geçmektedir²⁷⁶. Mücevher veya krem kutuları olarak kullanılan pyksisler de benzer şekilde yorumlanabilir. Ayrıca oturan kadınlar grubunda ele aldığımız **K.28** nolu stelde kadın figürün arkasında asılmış olan lyra, mezar kontekstlerinde, ölen kişinin sosyal hayatında müzisyen olduğu ya da müzik eğitimi aldığı şeklinde yorumlanmaktadır²⁷⁷. Diğer yandan Ephesos stellerindeki erkek figürlerin Dioskurides ve Hippokrates/Kos tipleri de dönemin statütüyü tipolojiye yansıtma özelliğine örnek oluşturmaktadır. Genel olarak Ephesos örneklerinin Hellenistik sanat üslubunun özelliklerini taşıyan ayakta betimlenen figürlerin bulunduğu veda sahnelerine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

---

²⁷² Schmaltz 1983: 243.

²⁷³ Özdil 2018: 197; *Stephanephoros*: Batı Anadolu'da özellikle Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde yaygınlaşan "Çelenk Taşıyan" anlamına gelen bir çeşit dini memuriyettir.

²⁷⁴ Bückler - Robinson 1932: 108-109.

²⁷⁵ Pettitt 2016: 13.

²⁷⁶ Aristoph. Lys. 532.

²⁷⁷ Holloway 2006: 380; Bellia 2014: 34.

Oturan kadınların betimlendiği veda sahneli grup ise Ephesos stellerinde, **K.28** ve **K.32** nolu eserler ile temsil edilen iki örnekten oluşur. **K.32** nolu eserde $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton üzerine himation giyimli Protopudicitia tipinde, diphros üzerinde oturan bir kadın ile karşısında tunik giyimli, cepheden verilen bir erkek betimlenmektedir. Sahne arkasında bir yılanın dolandığı bir ağaç ile diphrosun altında bir kalathos görülmektedir. Erkek figür ise elinde bir phiale tutmakta ve olasılıkla yılanı bir sıvı sunusunda bulunmaktadır. **K.28** nolu örnekte ise cepheden verilen, khiton üzerine himation giyimli Pudicitia tipinde, thronosta oturan bir kadın iki hizmetçi kız ile birlikte betimlenmiştir. Korunan arka planda bir lyra ile sağdaki hizmetçi kızın elinde bir pyxis görülür. Her iki örnekte de Hellenistik Dönem'e özellikle İÖ. 2. yüzyıl örneklerine uygun olarak ana figür geniş bir alan kaplar ve zengin arka plana ya da mesleki objelere sahiptirler.

Mezar stellerinde kadın figürleri, İÖ. 4. yüzyılda sayısız örneğe sahiptir. Bu dönemde özellikle İÖ. 325-310 yıllarına verilen *Demetria* ve *Pamphile* stelindeki gibi oturan bir kadın ile ayakta bir diğer figürün yer aldığı sahneler ve kadınların sivil Atina toplumundaki rolleri ile betimlendikleri sahneler dönemin tipik sahneleri haline gelmiştir. Kadınların sosyal statüleri kıyafetleri, saç stilleri ve duruşları ile verilmiştir. Örneğin, evli kadınların hemen hepsi zemine kadar uzanan khiton ve himation, kız çocukları veya evlilik yaşındaki kızların genellikle peplos/ ve manto, çocukların ise kısa kollu khiton ve henüz evlenmemiş kızların kemerli peplos ve iki omzunu da kapatan bir manto giydiği saptanmıştır. Kıyafetlerin kadınlar hakkında, özellikle yaş ile ilgili bilgi vermesi Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam eder. Genellikle khiton ve himation giyen kadınların yaş tayini İÖ. 4. yüzyıl orijinalinden alınan *Büyük* ve *Küçük Herculaneumlu Kadın* tiplerindeki heykelerde olduğu gibi, himationun başını örtmesi nedeniyle *Büyük Herculaneumlu Kadın*, diğerinde ise saçların açıkta karpuz dillimi şeklinde görülmesi nedeniyle *Küçük Herculaneumlu Kadın* olarak adlandırılmasına neden olmuştur²⁷⁸.

Grossman J. E., oturan figürlerin Parthenon Doğu Frizi'ndeki Olympos Tanrı/Tanrıçaları gibi betimlendiklerini ve bu nedenle mezar stellerinde bir onurlandırma gösterimi olduğunu düşünmektedir. Benzer şekilde Mark, sahnenin ikonografik tanımını, İÖ. 6 ve 5. yüzyıllardaki kırmızı ve siyah figürlü seramikler üzerinde kullanılan Olympos tanrı ve tanrıçalarının bir araya gelmesini betimleyen sahnelerdeki duruşlarına bağlamakta ve bunun sosyal yaşamdaki sahneleri etkilediğini söylemektedir²⁷⁹. Klasik Dönem'den

²⁷⁸ Grossman 2013: 30-31.

²⁷⁹ Mark 1984: 290.

itibaren genellikle mezar stelindeki figürlerin sandalyede, frizdeki tanrı ve tanrıçaların tabureler üzerinde oturması bir farklılık olarak yorumlanmıştır. Ancak hem mezar stellerinde hem de siyah ve kırmızı figürlü vazolarda ya da lekythosların üzerindeki betimlerde diphrosta da oturan birçok ölümlü ve ölümsüz kadın figürün varlığı bu sahnenin yinede onurlandırmayla ilişkili olarak mezar stellerinde kullanıldığını düşündürmektedir²⁸⁰.

İÖ. 440 - 317 yılları arasındaki mezar stellerinde görülen tek başına oturan ve saygın kentlileri betimleyen sahnelerden gelişen²⁸¹ oturan figürlerin yer aldığı veda sahneleri Erken Hellenistik Dönem’de özellikle İÖ. 3. yüzyıl, tek başına oturan kadına eşlik eden bir küçük kız ya da hizmetçiden oluşan kompozisyonlar olarak yaygınlaşır. Figürlere ek olarak arka planda, figürün günlük yaşamına dair eğitimini, karakterini ya da mesleğini ifade eden objeler görülür. Bu gelenek İÖ. 4. yüzyıl stellerinden alınan bir özellik olarak görülür²⁸². Ancak eserleri İÖ. 4. yüzyıldaki stellerden ayıran en önemli nokta Hellenistik Dönem’de ortaya çıkan birbiriyle fiziksel temasın ve hüznü ifadelerin bakışların yok olmasının Ephesos stellerinde de görülmesidir. Her iki örnekte de figürler birbirine doğru değil izleyiciye ya da başka herhangi bir noktaya ifadesiz bir şekilde bakmaktadır. İÖ. 2. yüzyıldan Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar sahne tipinde gözlenebilir bir değişim söz konusudur. Bu değişim kısaca İÖ. 2. yüzyıldaki mekânsal özelliklerin zengin verilmesi ve figürlerin geniş bir alanı kaplaması ile heykelvari görünümünün Roma İmparatorluk Dönemi’ne doğru daha donuk/ süssüz mekânlar ve sadece kabartma olarak işlenen örneklere dönüşmesidir²⁸³.

Diğer yandan **K.32** nolu eserdeki diphrosta oturan kadın ve ayakta betimlenen erkek Pfuhl-Möbius tarafından *Bağışçı ve Sunu Yapanlar* grubunda ayrıca ele alınmıştır. Sahne, atlı/süvari kabartmalarına sahip mezar stelleri ile aynı ikonografiye bağlanır. Grubun ayırıcı en önemli özelliği, bir yılanı sunu yapıyor olmasıdır. Ancak **K.32** nolu eserde yılanı yapılan sunu bir kahraman için değil ölen bir aile ferdi ya da yakını için mezarına yapılan libasyon olarak yorumlanmaktadır. Ephesos örneğindeki sunu, phialenin konumundan dolayı biraz şüphelidir ancak sahnede sunu kabının ve yılanın varlığı yine de bu fikri destekler. Söz konusu grupta, ailenin bir arada betimlendiği steller de Smyrna’dan ve Louvre Müzesi’ndeki birkaç örnekle temsil edilebilir. Buradaki ikonografi genel olarak ölen

---

²⁸⁰ Grossman 2013: 37-38.

²⁸¹ Johansen 1951: 14.

²⁸² Johansen 1951: 14.

²⁸³ Pfuhl-Möbius 1977: 228-229.

ve hayattaki tüm aile bireylerinin bir araya gelerek bir kurban ya da en azından bir sunu yaptığı şeklinde düşünülür²⁸⁴.

Bu anlamda veda sahneli stellerin ikonografisini, kahraman ve onurlandırma kabartmalarından alınan sahnelerin ölen kişilerin aileleri, yakınları ve hizmetçileri ile tasvir edilen ölen kişinin yakınlarıyla son kez bir arada olduğu sahneler olarak yorumlamak mümkündür. Ephesos stellerinin genelinde İÖ. 2. yüzyıl ile birlikte görülen, figürlerin birbiriyle alakasız oluşu, dexiosis sahnelerinde dahi iki figürün başka yerlere bakması ve sahne arkasında ölen kişinin günlük hayatına dair objelerin varlığı görülmektedir. Bu nedenle Ephesos örneklerinin İÖ. 4. yüzyıl kökenli İÖ. 2. yüzyıl veda konulu sahne tipi özelliklerini gösterdiği düşünülmektedir.

3.3. Süvari ve Atlı Sahneleri

Ephesos stelleri arasında bir diğer sayıca fazla olan grup süvari ve atlı figürlerin yer aldığı sahnelerdir. Yetmiş dokuz stelden on dört stel²⁸⁵ bu gruba örnek oluşturur. Söz konusu sahneler genel olarak at üzerinde betimlenen bir süvari, bir sunak ve yılanın dolandığı bir ağaçtan oluşur. Bu anlamda on dört örneğin on birinde sunak, on tanesinde yılan, sekiz tanesinde ağaç ve farklı olarak bir örnekte seyis, bir örnekte ayakta cepheden verilen kadın figürü ve bir diğerinde köpek tespit edilmiştir. Sunakların yedisi dörtgen dördü oval formdadır. Yılanlar ise dokuz örnekte ağaca dolanmış ve bir örnekte zeminden sunağa doğru yönelmiştir. On dört süvariden on ikisi atın üzerinde betimlenirken **K.54** ve **K.55** nolu eserde erkek figürün atın önünde ayakta durmaktadır. On iki örnekte atlar sağa doğru hareket etmekte olup **K.47** ve **K.54** nolu örneklerde atlar stelin soluna doğru hareket etmektedir. Süvarilerin genellikle tunik üzerine khlamys giydikleri görülür ayrıca beş süvarinin sağ elinde bir phiale/sunu kabı taşıdığı, altısının atla aynı yöne baktığı diğerlerinin ise at yönünün tersine dönük betimlendiği tespit edilmiştir. Diğer yandan on dört stelin on üçünde enine dörtgen ve çerçeveli stel tipi, **K.58** nolu örnekte boyuna dörtgen ve alınlıklı ve **K.57** nolu örnek ise tüm stel tiplerinin dışında yuvarlak bir çerçeveye sahip stel tipleri saptanmıştır.

At ve atlılara dair ilk bilgiler ve betimler, Lagaş Kralı Eannatum'un İÖ. 2500 civarına tarihlenen *Akbabalar Steli*'nde görülebilir burada savaş sahnesinde atlı arabalar yer

²⁸⁴ Pfuhl-Möbius 1979: 348.

²⁸⁵ **K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.54, K.55, K.56, K.57, K.58, K.59.**

almaktadır²⁸⁶. Anadolu'da ise İÖ. 3. Binyıl Kültepe kil tabletlerinde ve mühürlerinde savaş ile ilgili sahnelerde görülür²⁸⁷. İÖ. 2. Binyılla birlikte Hitit, Mitanni, Babil ve Hindistan kültürlerine ait eserler üzerinde savaşçılarla birlikte anılır. Ancak İÖ. 2. Binyıldan itibaren siyasi ve sosyal hayatın içinde yer alan atlar ancak Peloponessos Savaşı ile Yunan ordusunda ve kültüründe yoğunluk kazanır. Bu durum birçok araştırmacı tarafından coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel şartlara ayrıca Yunan kültürünün at yetiştiriciliği ile Yakın Doğu kadar ilgili olmaması olarak kabul edilmiştir²⁸⁸.

En erken tasvirler arasında, İÖ. 1650-1550 Mykenai'de bulunan hanedanlık üyelerinin "*Şaft Mezarları*'nda" ele geçen altın bir mühür üzerindeki geyik avı sahnesinde atların çektiği bir araba yer alır, bu tip mühür taşları ya da mühür yüzüklerinde verilen atlı betimlerinin yanı sıra aynı alanda bulunan mezar stellerinde de atların çektiği arabalarda betimlenen ayakta figürler görülür²⁸⁹. Stellerdeki atlı figürler daha büyük boyutlu ve dolayısıyla detaylı işlenmiştir. Girit'te ise İÖ. 15. yüzyıl Linear B tabletlerinde savaş arabaları ve zırhlı savaşçılar, süvariler/atlı figürlerle ilişkilendirilmektedir. Ancak tüm arkeolojik kanıtlara rağmen Yunan kültüründe atlı figürler askeri amaçla erken dönemlerde Mısır ya da Asya kültürlerinde olduğu kadar sık kullanılmamıştır. Diğer yandan birçok antik yazar atların kullanımını hakkında bilgiler vermektedir. Homeros, Troia Savaşı'nda atlı arabaların kullanıldığından detaylı olarak bahsetmiştir. Seneca ise atları, yarış atları, binicilik atları ve askeri/çekme atları olarak kullanım alanlarına göre kategorize eder. Seramikler üzerinde ise İÖ. 8. yüzyılla birlikte hem mitolojik hem de cenaze sahnelerinde olmak üzere çeşitli sahnelerde atlar yer alır²⁹⁰.

İÖ. 8. yüzyılla birlikte başlayan ticaret ve üretimin canlanması ile birlikte büyük bir kolonizasyon süreci başlar, Yunan kent devletleri Güney İtalya'dan Karadeniz'e kadar birçok noktada koloniler kurar ve Batı Anadolu'da özellikle Karia Bölgesi'nde yoğun bir askeri sistem gelişimi yaşanır. Bu dönemdeki sistem, süvarilerden daha az maliyete sahip piyadelere dayanan ağır silahlı askerlerdir. Hem kolonizasyon hem de askeri sistemlerin gelişimi ile birlikte İÖ. 7. yüzyılda aristokrat yönetim yerini tiranlığa bırakır. Diğer yandan İÖ. 6. yüzyılda Olimpiyat Oyunları'nda atlı oyunlar için ayrı mekânların yapılması yaygınlaşan oyunlarla birlikte atlı figürlerin hem siyasi hem de sosyal hayattaki etkileri

---

²⁸⁶ Sevin 2014: 2.

²⁸⁷ Malten 1914: 253.

²⁸⁸ Camp 1998: 3; Sidnell 2006: 24.

²⁸⁹ Mylonas 1951: 135-137.

²⁹⁰ Anderson 1961: 1-14.

sanata yansımıştır²⁹¹. Olimpiyat oyunları ile ilgili olarak özellikle İÖ. 530 yılıyla birlikte yoğun görülen *Panathenia Amphoraları* üzerindeki at oyunları sahnelerinde karşımıza çıkar²⁹². Diğer yandan İÖ. 6. yüzyılda atlı figürler, *Françaois Vazosu*'nun boynunda yer alan Patroklos'un cenaze oyunları gibi *Akropolis 606 Ressamı*'na ait bit dinos ve karınlı amphora üzerindeki atlı savaşçılar, savaş arabaları ve atlı bir savaşçı ile birlikte ağzında bir yılan tutarak uçan kartalın²⁹³ yer aldığı sahnelerde görülmektedirler. Ayrıca Ressam Nearchos Akhilleus ve Londra B 76 Ressamı Hektor gibi kahramanları da atlarıyla birlikte seramikler üzerine resmetmişlerdir²⁹⁴. Bu anlamda atlı figürlerin Yunan kültüründe cenaze, savaş ve kahramanlık ile ilişkilendirildiği, seramikler üzerinde görülebilmektedir.

Atlı stellere dair en erken örneklerden biri İÖ 525 civarına tarihlenen, stil olarak İÖ. 530 tarihli Calvert Steli ile benzeyen Dorylaion buluntusu steldir, Ionia üslubundadır ve hem ön hem arkasında sahne alanları mevcuttur. Ön yüzünde bir atlı ayaktaki hizmetçisi ve köpeği ile birlikte verilmiştir. Johansen bu sahneyi ölen kişinin yaşamına ait bir sahne olarak yorumlar. Benzer sahneler Klazomenai pişmiş toprak lahitler üzerindeki bezemelerde de görülür. Hem stellerde hem de lahitlerde "Pothnia Theron" sahnesinde bir Kybele ya da Ana Tanrıça figürü yer alır. Buradaki tanrıçalar mezarın ve ölen kişinin huzuru ile ilişkilendirilir. Anadolu'dan Batı Yunanistan'a da etki eden uygulamada Frig Bölgesi'nde mezarların koruyucusu Kybele Lydia Bölgesi ve çevresi içinse Ephesos Artemisi kabul edilmekte olup birçok yazıtta Ephesos Artemisi'nin adı geçmektedir²⁹⁵. Ephesos örnekleri içinde her ne kadar bir Ana Tanrıça ya da Artemis betimi olmasa da Ephesos Artemisi'nin atlılarla ilişkilendirilmesi ve Ephesos örneklerinde atlı stellerin tek bir stel tipinde ve yoğun gruplar içinde yer alması dikkat çekicidir.

Atlı figürlerle ilgili bir diğer önemli unsur da *Kahramanlık Kültü*'dür. Bu konuda Antonaccio iki farklı hipotez öne sürer. Bunlardan biri İÖ. 8. yüzyılda Homeros yapıtlarına dayanır diğeri ise halkın atalarına saygı göstermek ya da atalarını onurlandırmak için inşa ettikleri bir gelenektir. Söz konusu geleneğe ait en erken arkeolojik veriler Demir Çağı ve Erken Arkaik Dönem'de özellikle İÖ. 8. yüzyılda Sparta'da görülür. Bu veriler Homeros yapıtlarında anlatıldığından ziyade atalara duyulan bir saygının varlığını kanıtlar. Bu

²⁹¹ Anderson 1961: 1-14.

²⁹² Boardmann 2003: Fig. 269/1, Fig. 299, Fig. 300, Fig. 304/2, Fig. 308.I/2.

²⁹³ Pérez 2011: 33,16: ağzında yılan taşıyan kartal Yunan kaynaklarında savaş ya da kötü bir haberin işaretçisi olarak yorumlanmış ve genellikle savaş, atlılar ve savaş arabalarıyla birlikte betimlenmiştir.

²⁹⁴ Boardmann 2003: 33-36. Fig. 46, Fig. 47, Fig. 48, Fig.49, Fig.54.

²⁹⁵ Johansen 1951: 77-78.

nedenle sözlü gelenekten gelen bir anlayışın Homeros anlatılarında yer bulmuş olan atlı figür geleneği, Arkaik Dönemle birlikte ata kültü ve kahramanlıkla ilişkilendirilmiştir²⁹⁶.

Diğer yandan Korinth, Sparta ve Amyklai'de, İÖ. 5. ve 4. yüzyıllarda, farklı tanrılara adanmış pişmiş toprak plakalar görülür. Bu plakalarda yer alan atlı figürler, *Kahramanlık Kültü* geleneklerine uygun şekilde yerel savaşçılar olarak onurlandırılır. Myken ve Amyklai mezarlarında görülen atlı figürler de bu Kahramanlık Kültü ile ilişkilendirilir, bazı pişmiş toprak levhalarda kahramanın kendisinin dışında ailenin ya da bölgenin yerel kahraman ataları da görülmektedir. Bunlar arasında önemli bir örnek Amyklai'de Sparta soyundan gelmeyen Agamemnon, burada bir Kahraman Kültüne sahip olur ancak halk tarafından ataları olarak değil sadece kahraman olarak tapım görmüştür. Salapata buradaki figürlerin kahraman olmasıyla ilgili en önemli vurgunun yılan olduğunu düşünmektedir²⁹⁷.

Yunan ordusunda ise süvarilere dair en kesin ve detaylı bilgi İÖ. 5. yüzyılda görülür. İÖ. 430 sonlarında süvari birliği 1000 atlı ve 200 atlı okçudan oluşmaktadır. Soylu ve zengin Yunanlı erkeklerin de atlı olarak görev yapmaları yasal bir gereklilik olarak kabul edilir ve ödemeleri hoplitlerin yaklaşık on katı olarak belirlenmiştir. Ancak Peloponnesos Savaşı sonrasında bu ödeme oranı düşürülmüş, sadece atları için ödeme yapılmıştır ve bu nedenle süvariler yalnızca özgür yani zengin kişilerden seçilmiştir. Süvariler genellikle 20-30 yaş arası erkeklerden oluşur ki Peloponnesos Savaşı sırasında bu yaş aralığındaki erkekler Atina toplumunun %5'ini oluşturmaktadır. Devlet ödemelerine ait kayıtlarda askerlerin maaşları (*misthos*) yanı sıra birtakım giderlerinden de bahsedilir, bunlar orduya katıldıklarında tahsis edilecek at ve bir köledir(*hippokomos*²⁹⁸). Süvarilerin yaklaşık olarak orduya alındıktan 10-15 yıl sonra emekli oldukları da bilinmektedir²⁹⁹. İÖ. 445-380 yılları arasında yaşayan logograf Lysias ölen askerler için şöyle bir aktarımda bulunur;

“Anıları hiç eskimeyecek ve şanlıları tüm erkekler tarafından kiskanılacaktır. Doğası ölümlü olarak yas tutanlar, onların mükemmel erdemleri için ölümsüz olarak övünürler. Onlar (ölen kişiler) devlet cenazesi ayrıcalığını alırlar ve onurları güç, bilgelik ve servetleri ile yarışır, çünkü savaşta ölenler ölümsüzlerle aynı onurlara layıktır³⁰⁰.” Bu anlamda tüm askerlerin Yunan toplumu için oldukça önemli bir yeri olduğu açıktır.

---

²⁹⁶ Antonaccio 1994: 389-410.

²⁹⁷ Salapata 1997: 256-257.

²⁹⁸ Thuc. 7.75.5.

²⁹⁹ Pritchard 2018: 439-450.

³⁰⁰ Lys. 2.66.79-80.

Süvari betimlemeleri Arkaik Dönem'den itibaren görülseler de süvarilerle ilgili detaylı betimlemeler de İÖ. 5. yüzyıl ile birlikte yaygınlaşır, İÖ. 4. yüzyılda da devam eder. Atina Agorası örneklerinde at binicileri olarak genellenen bir grup stel içinde süvariler ve avcılar at üzerinde ve çoğunlukla giyimlidir. Figürler bir aristokrat ya da Ephebos olarak verilmiş olup sahnelerdeki at figürleri de saygınlık, zenginlik ve statü sembolü olarak yorumlanır ve ölen kişinin yüksek sosyal sınıfını gösterdiği düşünülmektedir. Aynı şekilde avcılar da atları, hizmetçileri ve avcılıkla ilgili objelerle birlikte betimlenmiştir³⁰¹.

Atlı figürlerin süvarilerle ilişkilendirilmesiyle ilgili en güzel örnek ise Dexileos Steli'dir. İÖ. 394-393 yıllarında Korinthos Savaşı sırasında ölen 20 yaşındaki bir süvariye ait olan stelde atlı bir Atinalı yere düşmüş düşmanına saldırmaktadır. Lysias'ın aktardığı ikonografi Dexileos'un stelinde kesin bir şekilde görülebilmektedir; Dexileos'un mezar steli diğer askeri steller gibi Demosion Sema – Atina'da, Dipylon Kapısı'ndan kentin üç büyük gymnasiumundan biri olan Akademi'ye giden yol çevresinde Mezarlar Caddesi'nde yer alır. Söz konusu yol boyunca birçok mezar bir arada görülür, yolun bir bölümü ise kutsal yola ayrılmaktadır. Ephesos Nekropol alanlarında da benzer şekilde Kutsal Alan'a bağlanan bir yol çevresinde konumlanmış mezarlar saptanmıştır. Ancak steller in situ olarak bulunmadığı için kesin bir yer tespiti söz konusu değildir. Yine de nekropollerin kutsal yolların çevresinde konumlanması Ephesos için de geçerli olması açısından önemlidir. Genel olarak askeri mezarların toplu bir alanda gömüldüğü ve bu alanda devlet tarafından onurlandırıldığı düşünülür. Ayrıca Dexileos'un bir anıtı da Kerameikos'ta görülür bu durum hem Dexileos'un oldukça zengin bir aileden gelmesiyle ilişkilidir hem de ölen askerlerin hem devlet mezarlarında hem de bireysel mezarlarda anıtlara sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir³⁰². Kerameikos'taki stelin yazıtında;

“Thorikos'tan Lysanias'ın oğlu Dexileos.

Teisandros'un medeniyetinde doğdu [MÖ 414/3;

Beş atlıdan biri olan (Dexileos) Korint'te Euboulides 'de [M.Ö. 394/3] öldü³⁰³.”

Dexileos stelindeki bir atlının yerdeki düşmana saldırma sahnesi İÖ. 5. yüzyılda hem seramikler hem de kamu yapılarında özellikle Parthenon batı frizindeki Amazonomakhia sahnesinde görülmesi açısından da önemlidir³⁰⁴. Ancak İÖ. 4. yüzyıldaki söz konusu tipin varyasyonları sıklıkla kullanılsa da Hellenistik Dönemle birlikte formda değişimler görülür.

³⁰¹ Grossman 2013: 49.

³⁰² Hurwit 2007: 35-57.

³⁰³ Hurwit 2007: 38.

³⁰⁴ Hurwit 2007: 41.

İÖ. 2. yüzyılda Rhodos adak kabartmalarında, Telephos Frizi'nde ve Pergamon ile Smyrna mezar stellerinde sıklıkla görülmeye başlayan arka tarafın manzara özelliği süvari stellerinde de görülür. Süvariler, İÖ. 4. yüzyıl örneklerindeki düz arka plandan kurtulmuştur. Ağaç, yılan ve sunak ile birlikte sahne tipinin karakteristik objeleri oluşur. Ölen genç savaşçı/süvari atın üzerinde ya da önünde verilir, stelin bir köşesindeki ağacın üzerinde genellikle bir yılan gövdesine veya dallarına dolanmıştır. Pergamon stellerinde görüldüğü üzere bazen bir kadın, eşi/kardeşi ağacın altında ayakta durabilir, ayakta duran kadınlar genellikle cepheden atlı figürler profilden veya 3/4 profilden verilmektedir³⁰⁵. Lawrence, ölü bireyin kahraman olarak betimlenmesinin bu dönemde Pergamon'a ait bir gelenek olarak değerlendirmektedir³⁰⁶. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise süvariler, Roma ordusunun en önemli kuvvetlerinden biridir, atlılar devletin en önemli propaganda aracı olan zafer sütunları ve anıtlarında da sıklıkla görülür³⁰⁷. Traianus Sütunu'nda Roma ordusunun süvarileri tıpkı Dexileos stelinde olduğu gibi atları ile bir düşman üzerinde betimlenirler ve Hellenistik Dönem'de sıklıkla görülen zengin arka plan ve ağaç, sahneyi yanlarda sınırlamaktadır. Thasos Tiyatro frizlerinde de Roma İmparatorluk Dönemi restoresinde Dionysos ve Ares'e atlı bir figür eşlik eder³⁰⁸. Bu durum Roma İmparatorluk Dönemi'nde de süvarilerin öneminin değişmediğini, aynı şekilde asiller sınıfıyla ilişkilendirildiği³⁰⁹ ancak kahramanlıktan ziyade İmparatorluk propagandası amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Diğer yandan Hellenistik Dönem geleneğindeki ağacın ve arka planın zenginliği hala devam etmektedir.

Atlı figürlerin yer aldığı kabartmalar, her dönemde sosyal gücü ve ölen kişinin bireysel hayatını yansıtmaktadırlar. Mitoslar ve mitolojik savaşlar atlı stellerin ikonografik temelini oluşturur. Atlı figürler hem mezar kültürüne hem de kahraman kültürüne ait figürler olarak görülmektedir, bu anlamda ölen birey, kahraman bir süvari olarak gösterildiği gibi aynı şekilde atlılar koruyucu kahramanlar olarak da betimlenmiştir. Diğer yandan Pergamon stellerindeki gibi kadınlarla birlikte betimlenen atlı süvariler ölen kişinin askerin annesi de olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Atlı figürlerin hepsi süvari ikonografisiyle aynıdır avcıları da betimleyen steller, benzer stilde betimlenir bunun nedeni savaşın olmadığı zamanlar için en seçkin mesleklerden birinin avcılık olmasıdır. Avcı stelleri Thrakia'da oldukça yaygın olan domuz ve köpek ile görülebilir yine de bu tip bir ayırım ancak epigrafik

---

³⁰⁵ Bieber 1955: 152.

³⁰⁶ Lawrence 1927: 34.

³⁰⁷ Eadie 1967: 168, Pl. X, I

³⁰⁸ Pfuhl-Möbius 1979: 312.

³⁰⁹ Malten 1914: 232.

kanıtlarla desteklenmelidir. Bu anlamda bazı Yunan mezarlarına ait örneklerde genellikle kısa yazıtlar yer alır ve az korunmuştur, Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise oldukça uzun yazıtları sayesinde süvari stelleri daha net ayrılabilir³¹⁰.

Steller üzerindeki at, ağaç, sunak ve az sayıdaki örnekte yer alan köpek oldukça tartışmalıdır. Pfuhl-Möbius, at ve yılanın kişinin zaferine hizmet eden ve yeraltına ait kutsal sayılabilecek hayvanlar olarak yorumlar. En yaygın düşünce ise yılanın sunak ve ağaçla birlikte bir sahnede yer almasının tamamen kahramanlığı yansıtmasıdır, sunak kahramanların/süvarilerin/askerlerin geçiş törenindeki kurbanların kesilmesi için kullanılan sunakların temsil etmektedir. Benzer şekilde stellerdeki sunakların da ölen kişinin ruhuna yarar sağlayacağı düşünülür. Ölü yemeği/symposium sahnelerinde de sol üst köşede görülen at, ölen kişi ya da ailenin kahraman atalarının bir temsili olarak yorumlanır. Köpek figürleri ise genellikle avcılarını sembolize etmektedir³¹¹. Malten ise at üzerinde betimlenen figürleri, ölümden sonraki yolculuğun at aracılığıyla yapılacağı inancı ile bağdaştırır. Platon'un *Phaedrus* yapıtında, ruhun figürler aracılığıyla anlatılmaya çalışıldığını ve bunun için atların kullanıldığını söyleyerek biri kanatlı ve süslü diğeri kanatsız ve basit işlenen iki atın ruhu ve bedeni tasvir ettiğini söylemesi, Malten tarafından bir kanıt olarak görülür. Yılan figürü ise ölünün ruhu ve ölümün kendisi olarak değerlendirilmiştir. Yılan yerine atın ve özellikle köpeğin de geçebileceğini düşünür³¹². Toynbee ise Pergamon Zeus Altarı'nda Hekate, Artemis ve Asteria ile birlikte görülen köpekleri av/savaş köpekleri olarak adlandırır ve Greko - Roman kültüründe avcılık ile ilişkilendirir³¹³.

Atlı stellerin birçoğu Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür. Attika, Kıta Yunanistan ile Ege dünyasındaki mezar stelleri arasında sıklıkla görülen bir sahne tipidir. İÖ. 2. yüzyıl örnekleri ile İS. 2. yüzyıl örnekleri ele alındığında ikonografik olarak farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ancak stel tiplerinde genel olarak bir küçülme, figür boyutlarında büyüme ve atlarda orantısız bir küçülme görülür ayrıca steller daha basit işlenmiştir³¹⁴. Figürlerin genel olarak tunik ve khlamys giyimli olduklarını belirtmiştik ancak bir grup örnekte khlamys, başın arka kısmında geriye doğru uçuşur bu uygulama Bithynia mezar stellerinde sıkça kullanılan bir motif olması nedeniyle kökenini söz konusu bölgeden almış olmalıdır. Ephesos stelleri arasında da **K.47, K.48, K.50, K.56,** nolu

³¹⁰ Pfuhl-Möbius 1979: 310-312.

³¹¹ Pfuhl-Möbius 1979: 310-311.

³¹² Malten 1914: 217-222, 225.

³¹³ Toynbee 1973: 102-103.

³¹⁴ Hope 2003: Plate 4.

örneklerde khlamys omuzların arkasında uçmaktadır. Diğer yandan söz konusu veriler ele alındığında atlı figürler arasındaki **K.47** ve **K.55** nolu örnekler ellerinde tuttıkları mızrak nedeniyle ayrıca atlı bir avcı olarak da değerlendirilebilir.

3.4. Genre (Günlük Yaşam) Sahneleri

Ephesos stelleri arasında **K.60, K.61, K.62, K.63, K.64, K.65** nolu eserler günlük yaşama dair sahne tiplerine sahiptir. Sahne tipleri kendi aralarında da çocuklar, avcı, asker ve sporcu olmak üzere ayrılmaktadırlar. Çocuklar/gençler ikisi erkek (**K.60, K.61**) ikisi kız (**K.62, K.64**) çocuk olmak üzere dört örneğe sahiptir. Diğer sahne tipleri **K.65** asker ve **K.63** sporcu olmak üzere birer örnek ile temsil edilir. Çocuk/genç figürlerin yer aldığı sahnelerde erkekler giyimli ve ayaktadır, **K.61** nolu örnekte genç erkeğin yanında bir *Herme* yer alır. Her iki erkek gencin/çocuğun yanında da bir köpek, ayaktaki erkek gence/çocuğa yönelmiştir. Gençler/çocuklar ellerinde **K.61** nolu örnekte üzüm salkımı **K.60** nolu örnekte bir kuş tutmaktadır. **K.64** ve **K.62** nolu eserlerdeki çocuk/genç kız figürleri ise bir thronos ve küçük bir klinede oturmaktadır. Diğerlerinden farklı olarak **K.64** nolu örnekteki genç/çocuk kız figürüne köpeğin yanı sıra ateşli bir sunak da eşlik etmektedir. **K.62** nolu eser de ise klinenin önünde olasılıkla bir köpeğin başı ile arka planda yılanın dolandığı bir ağaç görülür. Her iki kız figürü de ellerinde bir obje/hayvan tutmaktadır. Çocuk figürlerine ait stellerin tipleri boyuna dörtgen, alınlıklı ve çerçevesizdir. Birer örnekle temsil edilen diğer sahnelerde **K.65** savaşçı/asker olarak sınıflanır burada sol elinde yuvarlak bir kalkan sağ elinde kısa bir kılıç ile hamle yapar gibi soluna hareket etmektedir. **K.63** nolu eserde ise *Herme*'ye yaslanmış genç bir sporcu, hizmetçi bir erkekle birlikte betimlenmiştir. Sol koluna sarılı bir khlamys dışında çıplak olan sporcunun sağ omzunda da bir yay bulunur, sağında yer alan hizmetçi ise üçayaklı içinden uzanan bir mızrak? Tutar. *Hermenin* solunda ise bir sadak yer alır. Her iki stel de alınlıklı ve naiskos formudur ancak **K.65** nolu eser kemer nişli naiskos formuna sahiptir.

Dört örnekle temsil edilen çocuk/genç figürlerinin yer aldığı sahneler, Batı Anadolu ve adalarda İÖ. 5. yüzyılla birlikte görülmeye başlanır. Ancak uzun bir süre kullanılmış olması ve zaman içindeki değişimi sahne tipinin sınırlarını çizmeyi zorlaştırır. İÖ. 4. yüzyılda profilden betimlenen çocuklar cephesel betimlenmeye başlamıştır, Hellenistik Dönem'le birlikte ise sadece başın sağa ya da sola doğru çevrildiği görülür. Attika mezar steli geleneğindeki yetişkin figürlerde görülen stilistik özellikleri çocuk/genç figürlerinde de görmek mümkündür. Genellikle ayakta ve bir hayvan ile betimlenen figürler, hayvanları

ellerinde, yerde veya kucaklarında tutmaktadır. Sahne tipine ait en önemli hayvan ise köpektir (Malta Köpeği)³¹⁵. Klasik Dönem'deki çocuk ve hayvanlar arasında göz teması, Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi örneklerinde çok sık görülmez. Diğer yandan özellikle İÖ. 2. yüzyıldaki zengin arka plan ile gösterim geç örneklerde de etkisini sürdürür³¹⁶. Ephesos örneklerinde erkek çocukların köpeklerle temasının olduğu görülür Scholl'a göre bu duruş İÖ. 4 yüzyılda Ionia'da ortaya çıkmıştır³¹⁷. Ancak kız çocuklarında sadece **K.64** nolu örnekte yer alan köpek figürü çocuğa doğru baksa da bir göz teması söz konusu değildir. **K.62** nolu örnekte köpek tam olarak belirlenememiştir ancak ağaca dolanmış yılan ve arşitravındaki zeytin dalı bezeme Hellenistik Dönemle birlikte görülen figürün dışında arka planın da detaylandırılmasına örnek oluşturur.

Mezar stellerinde çocuk figürleri üç ana tipte görülmektedir; yalnız bir çocuk, hizmetçisi ile birlikte betimlenebilir, aile kompozisyonlarında geri planda küçük boyutlu çocuk figürleri görülür ve çeşitli sahne tiplerinde ise hizmetçi çocuklar yer alır. Aile gruplarındaki çocuklar genellikle diğer figürlerden daha küçük boyutludur ancak hizmetçilerle de aynı boyda değillerdir. *Lysarete'nin Steli*³¹⁸ buna güzel bir örnektir, burada diğer büyük boyutlu figürlerin arkasında, daha ufak boyutlu bir kız çocuğu ailenin en küçük çocuğu olarak yorumlanmaktadır. İÖ. 4. yüzyıla tarihlenen stelde kızın diğer kadın figürlerinden farklı olarak uzun ve büyük bir himationa sarılı olduğu tespit edilmiştir³¹⁹. Köleler ise genellikle ölen kişiye bağlı ikincil figürler olarak karşımıza çıkar peplos veya uzun kollu bir kıyafet giymektedirler. Çocuk köle sayısının, aile bireyi çocuklardan fazla olması Yunan toplumunda çocuk kölelerinde yaygınlığını göstermesi açısından önemlidir. Genç kızların yetişkin kadınlardan ayrılması da zordur. Genellikle göğsün hemen altında bir kemerle bağlı kısa kollu bir khiton giyen kadınlar henüz yetişkin sayılmamaktadır. Omuzdan tutturulan himation ise sadece kız çocukları ve köle kızlar tarafından giyilir. Belinde bir kemerle bağlanan peplosun üzerine omuz askısı giyimli kızlar ise henüz evlenmemiş genç kızlardır. Araştırmacılar bu giysileri Athena ve Artemis'in kıyafetleri ile karşılaştırmaktadır³²⁰. Diğer yandan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde ikincil figürlerin ölüyü vurgulamak için orantısız olarak küçüldüğü görülür bu nedenle hizmetçilerle aile bireyi çocukları ayırt etmek zorlaşır. Bu durumda figürlerin kıyafetleri

---

³¹⁵ Scholl 1996: 116.

³¹⁶ Pfuhl-Möbius 1977: 197.

³¹⁷ Scholl 1996: 115-116.

³¹⁸ Conze 1900: Taf. CXLVII, 755.

³¹⁹ Grossman 2007: 310.

³²⁰ Roccas 2000: 253-257.

oldukça önemlidir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ayrıca aile bireyi olan çocuklar yazıtlarında belirtildiğinden büyük gösterilmiş olup yüzlerinde üzgün bir ifade görülür³²¹. Ephesos örneklerindeki erkek çocuklar kısa kollu tunik ve himation, kız çocuklar ise uzun khiton giyimlidir.

Mezar stellerinde çocuklar, bebeklikten ergenlik safhalarına kadar neredeyse her yaş evresinde yer alır. Bebekler çocukluk yaşına gelene kadar genellikle kundakta anneleri ya da sütanneleri ile birlikte verilir ve ölen kadının hala çocuk doğurma yaşında olduğunu vurgulayan bir veda sahnesidir. Hem erkek hem kız çocuklar ise tek başlarına ya da hizmetçileri ile oldukça sık betimlenmişlerdir³²². İÖ. 310 civarına tarihli *Plangon'un Steli'nde* kız çocuğu, kemerli kısa kollu khiton giymiş ve omuz askıları takmaktadır. Sağ elinde oyuncak bir bebek sol elinde bir kuş tutmakta ve önünde büyük bir ördek ona eşlik etmektedir. Arka planda aşık kemiklerinin bulunduğu bir torba ile bir çeşit zil yer alır³²³. Kısa kollu khiton ile omuz askısı kız çocuklarında sıklıkla görülen bir kıyafet olmanın yanı sıra sağ elinde oyuncak bir bebek tutması figürün kız çocuğu olduğunu kanıtlamaktadır. Diğer yandan önünde ve elinde bulunan hayvanlar, aşık kemikleri ve zil de yine çocukların günlük yaşamlarında sıklıkla kullandıkları oyuncaklardandır. Ephesos örneklerinde görülen kız çocuklarının ellerinde tuttıkları objeler aşınmış oldukları için net olarak görülememekte ancak sağ ellerinde bir kuş/güvercin tuttıkları düşünülmektedir.

Erkek çocuklar ise yaşlarına göre çıplak ya da giyimli tasvir edilebilmektedir. Elleriinde kuş ve yanlarında bir köpek bulunması tipik bir özellik olarak yorumlanır. Diğer yandan hizmetçi figürleri erkek çocuk stellerinde kızlara oranla daha fazla görülmektedir. Hizmetçi çocukların ölen aile bireyi çocuklardan daha küçük boyutlu işlenmesi de statüyle ilgilidir. Çocuk üst bir sınıfa dâhilken hizmetçi çocuk ona itaat eden ve statü olarak daha aşağıda olan bireydir³²⁴. Ephesos örneklerinde ise her iki erkek çocuk yanında köpeği ile betimlenmiştir. Ancak **K.61** nolu örnekte köpeğe üzüm salkımı uzatan çocuk, **K.60** nolu örnekte köpeğe uzattığı elinde bir kuş tutmaktadır.

Deighton, çocukların gençliğe geçişlerinde erkeklerin okula başladığını kızların ise evlilik için hazırlandığını bildirmektedir³²⁵. Bu anlamda oyuncakların tapınaklara

---

³²¹ Grossman 2013: 52.

³²² Grossman 2007: 310.

³²³ Conze 1900: Taf. CLVI, 815.

³²⁴ Grossman 2007: 316-317.

³²⁵ Şahin 2013: 55; Yunan kültüründe evlilik yaşı ile ilgili kesin bir sınır olmasa da genellikle kızlar için 14-15 erkekler için 20-30 yaş arası olduğu görülür ancak birçok antik yazar bu konuda farklı görüşlere sahiptir.

bırakılması bir gelenek haline gelmiştir³²⁶ ayrıca çocuk, genç yaşlarına erişmeden öldüyse bunlar mezar hediyeleri olarak da kullanılmıştır. Okul, Yunan toplumunda erkeklerin gittiği gymnaisumlardır. Atina'nın üç önemli gymnasiumu, Akademia, Lyceum ve Kynosarges, Aristoteles ve Platon'un dahi dersler verdikleri yerler olarak bilinir. Bu anlamda gymnasiumlar ve palaestralar genç erkeklerin günlerinin çoğunluğunu geçirdiği bir yer olarak yorumlanır³²⁷.

Ephesos stelleri içinde **K.61** nolu örnekte görülen *Herme*, erkek figürün bir gymnasium öğrencisi olabileceğinin akla getirir. *Hermeler* sütun tamburu ya da plaster şeklinde işlenmiş bir alt gövde üzerinde, bir insan gövdesi ya da yalnızca insan başından oluşan eserlerdir. *Hermeler* buldukları konumlara göre çeşitlilik göstermektedir; *Hermes Hermesi-Sınır Taşı* ya da Mezar Belirteci, Yeraltı ya da Palestralarla ilişkili olabileceği en yaygın kanıdır. Diğer yandan doğurganlık ve bereket ile ilişkili *Aphrodite Pan Hermeleri*, koruyucu vasfında *Apollon ve Hekate Hermeleri*, bedensel ve zihinsel etkinliklerle ilişkili *Athena Hermeleri*'de bilinmektedir³²⁸.

Ancak aralarında *Herakles Hermeleri* oldukça önemli bir yere sahiptir. Gymanisum ve palestralarda heykel olarak kullanılan oldukça fazla sayıda *Herakles Hermesi*'nin varlığı, ayrıca sporculara ait heykelerde, mezar steli ve lahitlerinde görülmesi söz konusu tipin gymnasiumda yer alan erkeklerle ilişkilendirilmesini sağlamıştır. İkonografik olarak bir güç simgesi, sporcuları koruyan bir tanrı ya da sadece dekoratif amaçlarla yer aldığına dair tartışmalar vardır. Diğer yandan *Herakles Hermesi*'nin sadece Batı Anadolu kentlerindeki mezar stellerinde görülmesi de dikkat çekici bir unsurdur. Hellenistik Dönem'le birlikte mezar stellerindeki kompozisyona giren *Hermeler*, Smyrna³²⁹, Halikarnassos³³⁰ ve Myrina³³¹ stelleri başta olmak üzere Batı Anadolu kentlerinde sıklıkla görülür. Pfuhl-Möbius ise *Herakles Hermelerinin* buluntu alanlarının gymnasiumlar olmasını kahramanlık ile ilişkilendirmektedir. Ayrıca stellerdeki figürlerin sporculardan ziyade giyimli, entelektüel görünüşleri gymnasiumda spor dışında birçok faaliyetin varlığına kanıt oluşturur. Üzüm salkımları ise Herakles'in tarım-bağcılıkla olan ilişkilerine dair bir sembol

---

³²⁶ Şahin 2013: 58-59; evlilik törenleri sırasında düğünden bir önceki gün *Proauli*, kız çocuklarının Artemis'e oyuncaklarını sunduğu gün olarak bilinir.

³²⁷ Deighton, 2012: 57, 71-72.

³²⁸ Yıldırım 2012: 229-230.

³²⁹ Pfuhl- Möbius, 1977: Nr. 161, 256, 646, 730.

³³⁰ Pfuhl-Möbius, 1977: Nr. 141.

³³¹ Pfuhl-Möbius, 1977: Nr. 143.

olarak yorumlanmıştır bu nedenlerle *Herakles Hermesleri* koruyucu bir tanrı/kahraman olarak kabul edilir³³².

K.61 nolu stelde her ne kadar *Herme* tipi görünmüyor olsa da Deighton'un verdiği bilgiler, genç bir erkeğin gymnasium eğitimi almasının zorunlu olduğunu gösterir. Bu anlamda stelin genç bir erkeğe ait olduğunu ve gymnasiumda eğitim aldığını düşünmek mantıklı görülmektedir. Diğer yandan **K.60** nolu örnekteki erkek çocuğun, elinde oyuncaklarını temsil eden bir kuş tutması ve eğitimine dair herhangi bir belirtecin olmaması henüz gymnasiumda eğitime başlamayan, gençliğe erişmemiş bir çocuk olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca dört çocuk stelinde de, yanlarında köpeğin olması genellikle köpeklerin evcil hayvanlar olarak birçok evde bulunmasıyla ilişkilendirilmekte aynı zamanda çocuğun günlük hayatında ona eşlik ettiği şeklinde de yorumlanmaktadır.

Diğer yandan bireylerin, bebeklikten çocukluğa ve çocukluktan yetişkinliğe geçişinde önemli bir festival olan *Anthesteria Bayramları* ve bu bayramlardaki *khoustar* çocukların günlük yaşamlarına dair önemli bilgiler sunmaktadır. *Anthesteria Bayramları* Şubat (*Anthesterion*) ayının 11. ve 13. günleri arasında kutlanan, üç günlük Dionysos'a adanmış festivallerdir. İlk günü, Dionysos ile Ariadne'nin evliliğini temsilen, kentin yöneticisi eşyle sembolik bir evlilik töreni yapar, baharın geleceği ve toprağın canlanması, yılın en yeni ve taze şaraplarının açılmasıyla birlikte verilen ziyafetlerle kutlanırdı. Çocuklarla ilgili olan kısmı ise festivalin ikinci günü olan *Khoes* günüdür. *Khoes* gününde üç yaşına girmiş her çocuğa asma yapraklarından yapılmış bir çelenk takılarak *khoustar* (minyatür *oinokhoe*) verilmektedir³³³. *Khoustar* Arkaik Dönem'den İS. 3. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş olan bezeme alanı tamamen bir bebek ve çocuğun günlük yaşamını gösteren sahnelere ait şarap kaplarıdır³³⁴. Çocuk, ilk şarap tadımının da bu kaplar aracılığıyla, çocukluğa geçme aşamasından üç yıl sonraki bayramlarda yapmaktadır³³⁵. Bu anlamda çocukların ellerinde taşıdıkları üzüm salkımları buradaki Dionysos ve şarap kültürüyle ilgili bir belirteç olarak düşünülebilir.

Genel olarak çocuklara/gençlere ait stellerin, ergenliğe erişmeden ölen çocuklara ya da gymnasiumda eğitim gören gençleri tasvir ettiği, yanlarında ya da ellerinde bulunan

---

³³² Pfuhl-Möbius 1977: 46; Yıldırım 2012: 229-232.

³³³ Şahin 2013: 164.

³³⁴ Green 1971: Plate 30-33; Özellikle İÖ. geç 5. yüzyıl ile İÖ. 4. yüzyıl kırmızı figür tekniğinde görülen *khoustar* üzerinde çocukların günlük hayatlarına dair oyun sahneleri, oyuncakları, hizmetçiler ve hayvanlar görülebilmektedir.

³³⁵ Beaumont 2012: 70.

objelerin ve hayvanların günlük yaşamlarına ait objeler/hayvanlar olduklarını söylemek mümkündür. Hermelerin çocukların eğitimleriyle ilgili mekânlara dair semboller olduğu ve dolayısıyla yaşlarına dair bilgiler verdiği görülmektedir. Ayrıca özellikle üzüm salkımı çocuklarla doğrudan bağlantılı olan Anthesteria Bayramlarını akla getirmektedir ancak bu konuda kesin bir kanıt bulunmamaktadır.

K.63 nolu mezar stelinde, bir Hermeye dayanan çıplak erkek figürü, yay, sadak, hizmetçi bir erkek, üçayaklı kazan ve mızrak ile betimlenmesi nedeniyle bir sporcu olarak değerlendirilmiştir. Gymanisumların erkekler için hem bedensel hem de eğitim amaçlı kullanıldıkları bir okul olması göz önüne alındığında burada çeşitli spor dallarında eğitimlerin varlığı bilinmektedir³³⁶. İÖ. 6. yüzyıldan itibaren birçok seramik formu üzerinde çeşitli spor yarışmalarına ya da eğitimlerini betimleyen bezeme alanları görülür. Seramikler üzerinde en çok, stadiyonlarda oldukça erken dönemlerden itibaren başlayan, Homeros'un İlyada'da aktardığı kuralları gösteren koşu yarışları tasvir edilmiştir³³⁷.

Myken Dönemi, Geometrik Dönem ve Arkaik Dönem sanatında, İÖ.1600 tarihli "Saft Mezarlarda" stel örneklerindeki at yarışları, Mykenai'da ele geçen gümüş bir rython üzerinde çıplak, yayıyla birlikte verilen okçular ve Erken Arkaik Dönem'den bir Korinth aryballosu üzerinde savaşçılar yer alır. Özellikle bu sahnelerdeki çıplak savaşçılar ve sporcular Homeros'un cenaze oyunları olarak tanımladığı törenlerde sıklıkla tasvir edilmiş ve kahramanlarla ilişkilendirilmiştir. Çıplak betimlenen savaşçı ve sporcular, Herakles'in Olimpiyat oyunlarında onurlandırılmasının bir temsili olarak yorumlanır. Herakles'in savaşçı bir kahraman olması Olympia'da ele geçen birçok eser üzerindeki kasklar, kalkanlar, mızraklar çıplak kahramanlar ile özdeşleştirilir ve kazanan sporcuların adakları olarak yorumlanırlar. Daha sonra ise söz konusu adaklar Zeus ile birlikte görülür³³⁸.

Yunan kültüründe ölü bir sporcunun yaşıyla ilgili epigrafik bir kanıt yoksa kesin bir bilgi edinmek zordur bunun nedeni yaşlı bir bireyin de sporcu olarak gösterilebilmesidir. Ancak İÖ. 420 civarına tarihlenen genç bir sporcuya ait olan *Eupheros Steli* mezarındaki antropolojik kanıtlar da sahne alanındaki figür ile örtüşmektedir. Bu nedenle ölen bireyi onurlandırmak için yapılan atlet betimleri onurlandırma kabartmalarında ve hatta sikkeler üzerinde dahi görülebilir ancak bir mezar stelinde yer alan genç atlet betimleri söz konusu kişinin günlük yaşamında da atlet olduğunu vurgulaması açısından diğer kabartmalardan

---

³³⁶ Deighton 2012: 73.

³³⁷ Gardiner 1903: 261. Fig. 1-15.

³³⁸ Mouratidis 1985: 213-219, 229.

ayrılır. Böylece bir mezar anıtındaki atlet betimi büyük oranda ölen bireyin sporcu/atlet olduğunu göstermektedir. Onurlandırma ya da zafer ile ilgili genç atlet betimleri ise sadece atlet vücudunu bir kanon olarak algılamamızı gerektirir³³⁹.

Sporcu olarak gymnasiumlarda eğitim gören erkekler *Epheb/Ephebos* olarak tanımlanırlar, daha öncede bahsedildiği gibi hem bedensel hem okul eğitimi gören gençler dönemin şartlarına göre yoğunlaşan eğitimlere tabi tutulmuşlardır. Bu anlamda Hellenistik Dönem’de gymnasiumlarda askeri eğitimlerin/orduya yönelik çalışmaların yoğunlaştığı ve Pax Romana Dönemi’nde askeri ihtiyacın azalmasından dolayı eğitimin daha çok spor amaçlı olduğu görülür. Kyrene’de Hellenistik Dönem’e tarihli bir yazıtta³⁴⁰ *Paidotribai* olarak tanımlanan eğitmenlerin *Epheboslara* gymnasiumlarda okçuluk(*τοξέειν*), binicilik ve silah eğitimi verdikleri bildirilmektedir. Özellikle okçuluk ve silah eğitimleri gymnasium ve epheboslarla ilgili olarak Geç Hellenistik yazıtlarında karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca İÖ. 24/23 yıllarına ait Makedonya’daki Amphipolis kentinin yasalarına göre *Ephebosların* okçuluk, cirit atma, binicilik konularında eğitilmelerini zorunlu kılmıştır. Söz konusu yazıtlar *Ephebosların* yerel askerler olarak da yetiştirildiğini de düşündürmektedir³⁴¹.

K.63 nolu eserimizdeki figürün çıplak oluşu, sadak ve yayın bulunması ayrıca ona hizmet eden bir hizmetçinin varlığı, figürü, onurlandırma ya da kahraman figürlerinden ziyade gymnasiumda eğitilen bir okçu olarak değerlendirmek ve sahne alanını bir sporunun günlük yaşamına dair bir sahne olarak yorumlamayı mümkün kılmaktadır. *Hermenin* hemen üzerinde asılı olan *Disk Torbası* da figürün bir sporcu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Okçuların Ephesos örneğindeki betimi çok yaygın olmamakla birlikte stelimizin oldukça yakın bir örneği, üzerinde çıplak bir erkeğin yaslandığı *Herakles Hermesi* ve hizmetçisi ile birlikte betimlendiği Rhodos mezar stelinde görülmektedir. Fraser da sahne tipini domestik bir sahne olarak tanımlamaktadır³⁴².

Günlük yaşama ait sahneler arasındaki son örneğimiz **K.65** nolu “*Karada Savaşan Askerler*” grubuna ait mezar stelidir. Kemer nişli naiskos formuna ait olan stelin alınlığında ve kemerin hemen üzerinde üç adet rozet/kalkan görülür. Sahne alanında ise sağ göğsünü açıkta bırakan khlamys giyimli bir erkek, yukarı kaldırdığı sağ elinde bir kılıç, vücudunun solunda ve ilerde sol kolunda yuvarlak bir kalkan taşımaktadır. Sol bacağı ilerde olması ve

---

³³⁹ Turner 2012: 229.

³⁴⁰ SEG 9.111.43-45

³⁴¹ Pleket 2012: 324-325.

³⁴² Fraser 1977: 31.

figürün de sola dönük oluşu hareket halinde olduğunu göstermektedir. Roma İmparatorluk Dönemi mezar stellerinde onurlandırılan ya da anılan askerler genellikle bölgesel ve sosyal sınıf farklarını, askeri rütbesin ve görevini yansıtmaktadır³⁴³. Bu anlamda örneğimizde herhangi bir at, generallere özgü bir toga ve benzeri giysi, donanmayla ilişkili olarak bir gemi gibi detayların yer almaması figürün Roma piyade askerlerinden (*Peditatus*) biri olduğunu düşündürmektedir.

Helenistik Dönem askerlerinin/savaşçıların devamı olarak yorumlanan savaşan askerler, mezar stellerinde oldukça az sayıda görülmektedir. Bu durum Roma İmparatorluk Dönemi'nde paralı askerlerin ortaya çıkışı, özellikle Pax Romana Dönemi'nde bölgesel lejyonlar ve sınır askerleri dışında neredeyse gladyatörlerin sayısından bile az asker bulunması ile ilişkilendirilir. Ayrıca İÖ. 8. yüzyıl Homeros Kahramanlarıyla birlikte genellikle askerler/savaşçılar olarak betimlenen kahraman erkek figürleri de Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi mezar stellerinde, atlı süvariler/askerler olarak görülür ancak Hellenistik kökenli bu sahneler Roma İmparatorluk Dönemi stellerinde heykelvari üslupta olmayan daha basit örneklerdir. Bu nedenlerle savaşan asker figürüne sahip mezar steli sayısı azdır. Pfuhl ve Möbius, savaşan askerlerin bulunduğu stellerin sahne alanını en iyi gösteren örneğin III. Alexandros'un Pompei Faun Evi'nden bulunan, İÖ. 333 Issos Savaşı'nı tasvir eden mozaikteki³⁴⁴ askerler olduğunu düşünmektedir³⁴⁵.

Diğer yandan askerlere ait mezarların Erken İmparatorluk Dönemi'nde genellikle kente ait kalelerin dışında olduğu ve buradaki askerlerin belirli savaş dönemlerinde askerlik yaptıkları bilinmektedir. Yaklaşık olarak 250.000 mezar anıtının varlığı tespit edilmiş olup bunlardan çok azı askerleri savaşıırken göstermektedir. Geri kalan stellerde askerlerin mesleki özellikleri epigrafik kanıtlarda görülür ve büst formunda ya da askeri konular dışındaki sahne tiplerinde görülmektedirler. Çoğunluğu İÖ.1. yüzyıl ile İS. 2. yüzyıl arasına tarihlenmektedir. En yoğun buluntu askeri üslerde ve Roma'nın batısındaki bölgelerde ele geçmiştir. Roma İmparatorluk Dönemi askeri mezar stelleri askeri kimliğin, statünün yanı sıra kişisel başarıları ve halktan üstünlüğü de ifade etmek için kullanılmışlardır. Sadece savaşta ölen bir asker değil aynı zamanda mesleği askerlik olan bir erkeğin doğal yollardan ölmesi sonucunda da askeri bir sahne tipine ait stele sahip olduğu tespit edilmiştir. Roma asker mezarlarında Yunan ordusundan ve devlet sisteminden farklı olarak

---

³⁴³ Saller-Shaw, 1984: 128.

³⁴⁴ Bieber 1965: Fig.7.

³⁴⁵ Pfuhl-Möbius 1979: 306-307.

onurlandırma ya da devletin karşıladığı bir anıt yaptırma sistemi olmaksızın asker kendi cenaze masraflarından sorumlu tutulmuştur. Bazı stellerdeki yazıtlardan ise ölen askerin anısına diğer askerlerin steli yaptırdıkları belirtilirken sahne alanlarında da ailesiyle birlikte görülebilmektedirler³⁴⁶. Ephesos örneğimizde ise herhangi bir yazıt veya aile betimi yer almaksızın savaştan bir asker görülmekte olup piyade bir askere ait olduğu yorumu yapılabilmektedir.

3. 5. Gladyatörlerin Yer aldığı Sahneler

Gladyatörlere ait sahne tipleri Ephesos mezar stelleri arasında **K.66** ve **K.67** nolu eserlerle temsil edilir. **K.66** nolu stel boyuna dörtgen, alınlıklı ve çerçeveli stel tipine aitken **K.67** nolu stel kemer nişli naiskos formlu stel tipine sahiptir. **K.66** nolu stelin sahne alanında cepheden verilen ayakta platformda bir erkek sağ elinde uzun bir palmye dalı tutmakta sol eli ise kalkanının üzerindeki miğfere uzanmaktadır. Sahnenin solunda bir podyum/sunak üzerinde köpek figürü erkeğe eşlik eder. **K.67** nolu stelimizin sahne alanında ise ayakta $\frac{3}{4}$ cepheden verilen giyimli bir erkek figür sol elinde bir baston/sopa ve kendisine eşlik eden köpeğinin tasmaını tutmakta, sağ elinde ise bir kırbaç taşımaktadır. Uzun kollu, kısa bir tunik giyimli olan figürün belinde kalın bir kemer bulunmakta olup kemerin solunda bir obje görülmektedir.

Gladyatörler, ilk olarak Etrüsk kültürüne ait, Oskan - Lukania cenaze oyunlarında, savaşlarda ölen kişilerin cenaze törenlerinde esirlerin dövüştürülmesiyle ortaya çıktığı bilinmektedir ancak bu duruma dair antik yazarların anlatıları dışında herhangi bir kanıt ele geçmemiştir. Gladyatör dövüşlerine dair ilk arkeolojik kanıtlar Capua ve Paestum'dan İÖ. 4. yüzyıla ait boyalı mezarlarda görülür. Laghetto Nekropolisi'nde ele geçen İÖ. 4 yüzyıla tarihlenmiş bir mezar levhasında miğferli ve yarı çıplak iki erkeğin kalkan ve mızraklarla dövüşmesi betimlenmiştir. Söz konusu mezarlarda görülen dövüşler, boks müsabakaları ve atlı araba yarışları cenazelerin en önemli gelenekleri olarak kabul edilmektedir. Aynı bölgede birkaç seramik üzerinde de benzer sahnelerin varlığı gladyatörlerin kökenini Etrüsk kültür bölgesindeki cenaze oyunlarına bağlamaktadır³⁴⁷. Bu anlamda Myken kültüründeki cenaze oyunlarından itibaren görülen boks, atlı araba yarışları ve savaşçıların dövüşlerinin kapsayan cenaze ritüelleri akla gelmektedir. Daha sonra Yunan kültüründe kahramanlaştırmayı ve hatta askeri betimleri etkileyen cenaze oyunları Roma kültüründe

---

³⁴⁶ Hope 2003: 84-87.

³⁴⁷ Jacobelli 2003: 5-6.

gladyatör oyunlarının başlamasını sağlamıştır. Gladyatör oyunları İS. 5. yüzyıla, *Venatiolar* ise İS. 6. yüzyıla kadar devam etmiştir³⁴⁸.

Roma kültüründe ise ilk gladyatör dövüşleri Brutus Pera adına oğulları tarafından, İÖ. 264 yılında düzenlenen cenaze törenlerinde yapılmıştır. İÖ. 3. yüzyıldaki bu törenlerde üç çift/altı gladyatör yer alırken İÖ. 2. yüzyıla doğru bu sayı artmıştır, halkın yoğun ilgisi nedeniyle İÖ. 105 yılında Roma Senatosu dövüşleri eğlence amaçlı dövüşler olarak *Munus* ismiyle yasallaştırmıştır, daha sonra *Munus*lara, gladyatörlerin hayvanlarla dövüştüğü *Venatio* oyunları da eklenmiştir. Diğer yandan ilginin artması, oyunlarla birlikte gelişen bir mimarinin de artışını gösterir; amfitiyatrolar, Roma dışında da Pergamon, Kyzikos, Nysa ve Antiokheia³⁴⁹ başta olmak üzere Yunan kökenli kentlerde ve Suriye'den Mısır'a kadar birçok bölgede görülmektedir³⁵⁰. Yine Roma İmparatorluk Dönemi'nde birçok stadiona gösteriler yapılmış ve Batı Anadolu kentlerindeki Yunan tiyatroları gladyatör gösterilerine uygun hale getirilmiştir bunlar arasında, Alinda, Aphrodisias, Kibyra, Ephesos, Hierapolis, Magnesia ve Miletos sayılabilir³⁵¹. Mimarinin yanı sıra mozaikler üzerinde de hemen hemen tüm gladyatör tiplerini birbirleriyle ya da hayvanlarla dövüşürken izlemek mümkündür³⁵².

Her zengin ve özgür vatandaş gladyatör gruplarına sahip olabilirdi. Gladyatörlerin seçiminde ise sıradan vatandaşlar olabildiği gibi daha çok köleler, kürek mahkûmları, Roma'nın hükmettiği bölgelerden gelen esirler, mahkemelerce arenada ölüm cezasına çarptırılmış kişiler (*noxius*) seçilmiştir. Özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde genellikle Gallia ve Thrak halklarından, İmparatorluk Dönemi'nde ise Asya ve Afrika kökenli gladyatörler daha sık görülmüştür. Bunun yanı sıra imparatorlar kendi istekleri ile de seçim yapmışlardır örneğin İmparator Nero zencileri, İmparator Domitianus ise cüceleri dövüştürmüştür. Gladyatörlerin ayrıca her biri kendi bölgesinin yerel silah ve kıyafetleri ile dövüştürülmüştür³⁵³. Gladyatörlerle birlikte kabartmalarda sıklıkla çelenkler ve palmye dalları görülür, çelenkler ölene dek kazandığı dövüşleri temsil eder ve dolayısıyla öldürdüğü kişilerin sayısı kadar işlenmiştir, ellerinde tuttıkları palmye dalı ise son kazandığı zaferi temsil etmektedir³⁵⁴.

---

³⁴⁸ Jacobelli 2003: 6.

³⁴⁹ Carlsen 2014: 441.

³⁵⁰ Malay-Sılay 1991: 7-8.

³⁵¹ Carlsen 2014: 441

³⁵² Blake 1940: Pl. 30.

³⁵³ Malay-Sılay 1991: 11-13.

³⁵⁴ Aydaş 2006: 107.

Gladyatörler, Cumhuriyet Dönemi'nde orduyla benzer silahlar taşımış ve zırh giymişlerdir ancak Augustus Dönemi'nde giysileri, silahları ve dövüşme şekilleri ile tipolojik olarak ayrılmaktadırlar³⁵⁵. Tüm tipler ağır silahlılar ve hafif silahlılar olarak ikiye ayrılmaktadır. **K.66** nolu stelimizin, Laodikeia, Tripolis, Philadelphia, Herakleia, Kyzikos ve Kos gibi merkezlerindeki benzer örnekleri Pfuhl ve Möbius tarafından “*Hareketsiz Ayakta Duran*” gladyatörler olarak genel bir sahne tipine verilmiştir³⁵⁶. Bu anlamda figürlerin tamamının kalkanları üzerinde tuttıkları miğferler ve diğer ellerindeki palmiye dalları ile birlikte ayakta cepheden verildikleri görülür ancak bir gladyatör sınıflamasına alınmamışlardır. Diğer yandan Ephesos örneğindeki kalkanın uzun dikdörtgen formu ve miğferin kenarlarındaki dışa çekik form, betimlenen gladyatörün *Murmillo* tipine ait olabileceğini düşündürmektedir. Yine aynı korpusta yer alan birçok *Murmillo* tipi uzun dörtgen kalkanlar ve geniş dışa çekik kenarlı miğferlerle betimlenir. Diğer yandan Stratonikeia örneklerinde de aynı sahne alanına sahip örnekler *Murmillo* olarak tanımlanmaktadır³⁵⁷.

Murmillo tipindeki gladyatörlerin *Thrax* tipleriyle oldukça benzer silahlar taşıdıkları da bilinmektedir bu nedenle kabartmalarda yer alan figürler *Thrax* ya da *Murmillo* olarak birbirlerinin yerini alabilmektedir³⁵⁸. *Murmillo* tipleri; İÖ. 1. yüzyılda ortaya çıkmış, aynı zamanda *Gallus* adıyla da bilinen gladyatör tipleridir ve bu nedenle Gallia'lı oldukları düşünülmektedir. *Murmillo* ismi ise miğferlerindeki Mırmır Balığı süslemesinden gelmektedir. Genellikle bel altını saran kısa bir önlük olan *Subligaculum* giyen *Murmillo* gladyatörleri, *Galea* (miğfer), *Murmillonicum scutum* (kalkan) ve *Armatura Gallica* (Galia silahları) takmaktadırlar³⁵⁹. **K.66** nolu eserde kıyafet detayları figürün aşınmış olmasından dolayı belirlenememiştir ancak sol kenarda dörtgen uzun bir kalkan ve üzerinde dışa çekik kenarlara sahip bir miğfer görülmesi ve benzer örnekler dikkate alındığında *Murmillo* tipinde bir gladyatöre ait olduğu söylenebilmektedir.

K.67 nolu mezar stelinde ise figür diğer gladyatörlerden farklıdır. Belinde kalın bir kemer (*balteus*) olan tunik ve dizlik (*ocrea*) giyimli, ¾ cepheden verilen figür, sağ elinde bir kırbaç sol elinde ise bir baston/sopa tutmaktadır. Mezar stellerinde sıklıkla betimlenen bir

---

³⁵⁵ Jacobelli 2003: 7.

³⁵⁶ Pfuhl-Möbius 1979: 299-300, Taf. 184-185, Nr. 1226-1234.

³⁵⁷ Aydaş 2006: 105-107.

³⁵⁸ Uzunaslın 2010: 169.

³⁵⁹ Malay-Sılay 1991: 21.

gladyatör tipi olmasa da benzer örnekler figürün bir *Bestiarii* ya da *Paegniarius* olduğunu düşündürür.

Bestiarii tipi, genellikle kısa bir tunik giyen, kırbaç, sopa ve kargı/kısa mızrak taşıyan, arenada hayvanlarla dövüşen (*Venatio*) bir çeşit avcı gladyatördür³⁶⁰. *Venatio* sahnelerinde görülen *Bestiarii* tipleri, Tripolitania Zliten’de bir villada bulunan mozaik bordürlerinde hem gladyatör dövüşleri hem de *Venatio* / Av sahnelerinde görülmektedir³⁶¹. Diğer bir isimleri de *Venator* olan gladyatörlerin, hayvan dövüşleri yanı sıra hayvanları avlayan kişiler oldukları da bilinmektedir. *Venabuli* olarak adlandırılan ahşap şişler, demir uçlu kazıklar ve deri kırbaçların yanı sıra bazen dizlik ve küçük bir kılıç da kullanmışlardır³⁶². Kibyra’da ele geçen iki stel ve mimari frizler üzerinde gladyatörlere ve hayvan dövüşlerine ait sahnelerde, *Bestiarii* figürleri kırbaç kullanarak hayvanlarla dövüşmektedir. Özellikle bir mezar stelinde, Ephesos örneğinde olduğu gibi figür *subligaculum* giyimli, *venatora* özgü olduğu düşünülen kalın bir kemer takmakta ve sağ elinde bir kırbaç taşımaktadır. Yine Kibyra’da ele geçen mimari kabartmalar üzerinde gladyatörlere ait birçok sahne görülür bunlar arasında on beş adet *venatio* sahnesi bulunmaktadır. Sahnelerdeki *Bestiarii* tipleri de kısa tunik giyimlidir ve ellerinde sopa ile kırbaç taşımaktadırlar³⁶³.

Paegniarius tipi ise gerçek bir gladyatör değildir, arenadaki dövüşler arasında sahneye çıkıp halkı sakinleştiren bir çeşit “palyaço” olarak tanımlanmaktadır. Elllerinde öldürücü silahlar taşımamakla birlikte bir diğer *Paegniarius*la sopalar/bastonlar, kırbaçlarla ve oldukça küçük sahte kalkanlarla temsili bir dövüş yapmaktadır³⁶⁴. Parion Tiyatrosu’nda 2015 yılı çalışmalarında caveaya ait iki mermer blok üzerinde tespit edilen gladyatör graffitoları arasında elinde kırbaç tutan bir figür, gladyatörlerle birlikte betimlenmiştir ancak elinde öldürücü bir silah yerine kırbaç olması nedeniyle *Paegniarius* olarak değerlendirilmiştir³⁶⁵.

Ephesos örneğindeki figürün kesin olarak hangi tipi temsil ettiğini belirlemek bu aşamada güçtür. Ancak elindeki kırbaç ve sopa ayrıca gladyatörlere ait *balteus* ve *ocrea*

---

³⁶⁰ Chaniotis-Staebler 2018: 33. (Ancak birçok mahkûm da hayvanlarla dövüştürülme cezası verilerek arenalarda idam cezasına çarptırılmıştır fakat mahkûmlara herhangi bir silah verilmediğinden ve mezar taşlarında işlenmediğinden onları bu grubun dışında tutuyoruz.)

³⁶¹ Parrish 1985: 152.

³⁶² Jacobelli 2003: 17.

³⁶³ Berns - Ekinci 2015: A.6 Fig. 8, C.1-6 Fig. 26-39, C.8 Fig. 42-43, D. Fig. 45.

³⁶⁴ Malay-Sılay 1991: 23-24.

³⁶⁵ Ergürer-Keleş 2018: 18, 26-27.

giyimli olması figürün bir *Bestiarii* olarak düşünülmesini sağlamaktadır. Diğer yandan gladyatörlerin anılması gibi *venatio* dövüşlerinde de ölen bir *venatorun* anılması mantıklı görülmektedir. Yine de her iki tipe ait oldukça az betimin olması kesin bir sonuca varmayı zorlaştırır. Son olarak gladyatörlerin yanında görülen köpekler yine günlük yaşamda onlara eşlik eden hayvanlar olarak yorumlanmıştır³⁶⁶, genel anlamda mezar stelleri üzerinde yer alan köpek figürleri ile ilgili olarak kültürle ilişkili birkaç yorum yapılmışsa da bu konuya dair arkeolojik bir kanıt tespit edilmemiştir. Bu nedenle köpekleri ölen kişilerin günlük yaşamıyla ilişkilendirmek daha mantıklı görülmektedir.

3.6. Boyalı veya Kazıma Tekniğinde İşlenen Diğer Steller

Ephesos mezar stelleri arasındaki son grup, **K.68**, **K.69** ve **K.70** nolu figürsüz stellerdir. Üç örnek de boyuna dörtgen ve alınlıklı formdadır ancak **K.68** ve **K.69** nolu steller çerçevesiz, **K.70** nolu örnek çerçeveli stel tipine sahiptir. Stellerin her birinin alınlığında yuvarlak formda kalkan motifi görülür. Sahne alanlarında **K.70** nolu örnekte sol üst köşede bir çerçeve içinde ağaca dolanarak uzanan yılan görülür, **K.68** nolu stelde sahne alanında sadece tek satır bir yazıt bulunur, **K.69** nolu ise eserde bezeme alanında bir bitkisel çelenk ve hemen altında iki sıra yazıt tespit edilmiştir.

K.70 nolu stelimiz ve diğer benzer örnekler Pfuhl ve Möbius tarafından “*boya ve kazıma ile betimlenen figürlü mezar taşları*” olarak ele alınmıştır. Boyalı steller, genellikle boyuna dörtgen, üçgen alınlıklı ve çerçevesiz stel tipine sahiptir. Sahne alanları, boyama veya kazıma için boş bırakılmıştır. Bu alanlarda ek boya ve polikrom boya izlerinin varlığı saptanmıştır. Boyalı/kazıma figürlü sahneler tek başlarına bir stelin sahne alanı olabilecekleri gibi kabartmalı stellerin genellikle altında ikinci bir sahne alanında da görülürler. Bazı stellerin yazıtlarının altında yer alan geniş ve boş alanların boyama figürlere ait alanlar olduğu da düşünülmektedir³⁶⁷.

Arkaik Dönem’den itibaren, sahne alanlarında alçak kabartma olarak işlenen figürlerin boyandığı ya da tamamen boyayla verilen sahnelerin varlığı bilinmektedir bunlar arasında en erken örneklerden biri de İÖ. 6. yüzyıla tarihlenen *Lyseas Steli*’dir. Ön yüzde khiton ve manto giyimli sakallı bir erkek, sağ elinde bir kantharos tutmaktadır. Figür tamamen boya ile vurgulanmıştır, khiton üzerinde koyu kırmızı, manto kıvrımlarında ise siyah gölgelendirmeler dikkat çeker. Erkek figürünün hemen altında küçük bir sahne alanı

³⁶⁶ Toynbee 1973: 110-111. (Kültle ilgili yorumlar için; Toynbee 1973: 122-124)

³⁶⁷ Pfuhl-Möbius 1979: 563-564.

yine boya ile resmedilmiştir. At üzerinde bir savaşçıyı gösteren sahne ölen bireyin bir savaşçı olduğunu düşündürmektedir. Diğer yandan siyah renkle yapılan kontür uygulaması siyah ve kırmızı figür teknikleri ile karşılaştırılmıştır³⁶⁸.

Benzer şekilde Aleksandria'da da boyalı steller kabartmalı steller kadar yoğun olmasa da tespit edilmiştir. Merriam da boyalı sahnelerin genellikle kabartmalı sahnelerle birlikte görüldüğü kanısındadır. Alexandria stelleri arasında altı boyalı stel tespit edilmiş ve özellikle renkleri üzerinde çalışılmıştır. Bu anlamda seramiklerle aynı boyaların kullanıldığı saptanmış olan steller arasında en detaylı renk tespiti I nolu stelde yapılmıştır. Alınlık ve yazıtta; kırmızı, geisonda; kırmızımsı kahve, sahnenin arka planı koyu bir ana renk, ayakta giyimli erkek figüründeki khlamys; parlak mavi, vücut; açık kahverengi ve ten rengi, gözler, saçlar ve bıyık; siyah, diğer savaşçı figürünün vücudu; koyu kahve, mızrak; siyah, kalkanda ise mavi-kırmızı şeritler ile merkezde siyah bir gorgon başı tespit edilmiştir. Merriam söz konusu stelin konusunu *Lyseas Steli* ile olan benzerliklerinden (savaşçının elinde içki kabı tutması) dolayı savaşçı bir kahramanı betimleyen veda sahnesi olarak yorumlar³⁶⁹. Samos'taki cenaze yemeği sahneli bir stelde ise yazıt ve arka plan kırmızı, naiskos çerçevesi, yılan ve ağaç mavi yeşil renklerde³⁷⁰.

İÖ. 5. yüzyıldan İÖ. 3. yüzyıla kadar kesintisiz olarak Rhodos mezar stellerinde çok yoğun kullanım gören boyalı steller, Rhodos örneklerinde alınlıksız ve çerçevesiz örnekleriyle de karşımıza çıkmaktadır³⁷¹. İÖ. 3. yüzyılın sonlarında ise doğum sırasında ölen bir kadına ait (İÖ.200) *Hediste Steli*, boyalı steller arasında kalabalık sahneyi tanımlayacak kadar geniş bir kısmı ve renkleri oldukça iyi korunmuş bir örnektir. Söz konusu stel aynı dönemde yapılan kabartmalı sahnelerle ifadeler anlamında benzer özellikleri yansıtmakta, doğumda ölen kadının yüzünde acı ve hüznün görülebilmektedir³⁷². Bu durum kabartmalarla boyalı stellerin aynı üslup özelliklerinde yapıldığını göstermesi açısından önemlidir

Attika'da çok fazla görülmemekle birlikte boyalı ve kazımayla yapılmış sahne alanları görülür. Ancak en yoğun buluntu Rhodos'ta ele geçmiştir diğer yandan oldukça benzer şekilde, Kyme'de *Nekropol 877* ve *879* alanlarında on adet boyuna dörtgen formlu alınlıklı ve çerçevesiz mezar steli tespit edilmiş olup İÖ. 2. yüzyıl ile İÖ.1. yüzyıl arasına

³⁶⁸ Richter 1961: 48. Fig. 159-160.

³⁶⁹ Merriam 1887: 263-264. PL. XVII.

³⁷⁰ Pfuhl - Möbius 1979: 564.

³⁷¹ Fraser 1977: 18(a), 18(b), 19(a), 19(b), 20(a), 20(b), 21(a), 21(b), 21(c), 21(d), 22, 23(a), 23(b), 91(b),91(c).

³⁷² Pollitt 1986: 4.

tarhlenmektedir³⁷³. Samos, Ephesos, Mytilene, Eresos, Byzantion, Smyrna, Tigoni, Eleia ve Dardanos çevresinde de yine benzer örnekleri görmek mümkündür³⁷⁴.

Ephesos örnekleri arasında, **K.70** nolu eserimiz Pfuhl ve Möbius tarafından incelenmiş ve üzerinde boya kalıntıları saptanmıştır³⁷⁵. Diğer örneklerimizde ise herhangi bir boya tespiti yoktur ancak boyuna dörtgen alınlıklı formları yazıtların altında sahne alanı olabilecek genişlikte alanların bırakılması nedeniyle eserler boyalı steller grubuna dâhil edilmişlerdir.

---

³⁷³ Ürkmez-Adak 2015: 49-53, Fig.1-10.

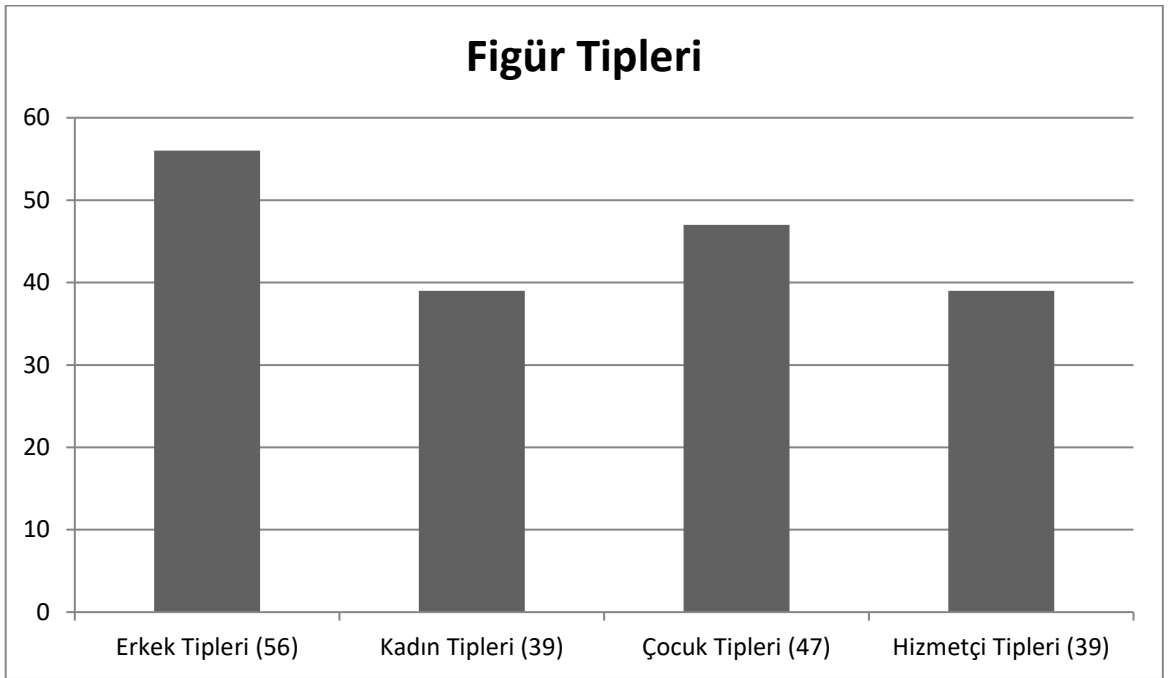
³⁷⁴ Pfuhl-Möbius 1979: Taf. 327, Nr. 2318, Taf. 329, Nr. VII, XI, VI, XII, XIII.

³⁷⁵ Pfuhl-Möbius 1979: Taf. 329, Nr. XIII.

4. BÖLÜM

FİGÜR TIPLERİ, İKONOĞRAFI VE STİL ÖZELLİKLERİ

Çalışma kapsamında değerlendirilen eserler içerisinde kadın, erkek, çocuk ve hizmetçi tipleri olmak üzere dört ana tip belirlenmiştir. Farklı sahne tiplerinin bezeme alanında yer alan dört ana tipte 56 erkek, 39 kadın, 47 çocuk ve 39 hizmetçi olmak üzere toplamda 181 figür tespit edilmiştir. Yoğunluk olarak sırasıyla % 31 oranında erkek, % 22 oranında kadın, % 25 çocuk ve % 22 hizmetçi figür tipleri saptanmıştır.

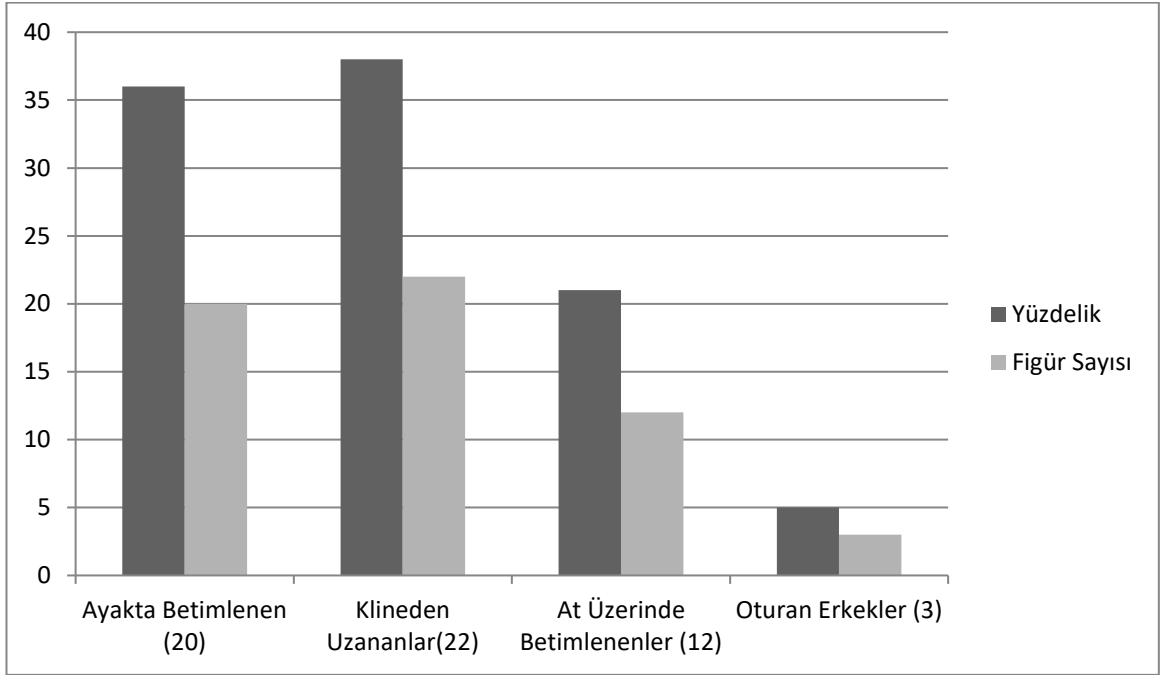

Grafik 4: Figür Tiplerinin Dağılım Grafiği

4.1. Erkek Tipleri

Çalışma kapsamındaki tüm erkek tipleri, ilk olarak ayakta, oturan, klinede uzanan ve at üzerindeki erkekler olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Figürler arasında, 22 klinede uzanan, 20 ayakta, 12 at üzerinde erkek/süvari ve 3 oturan erkek tespit edilmiştir. Yoğunluk olarak ise erkekler sırasıyla %38 kline üzerinde uzanan, % 36 ayakta, %21 at üzerinde ve %5 oturan figür yer alır. Ephesos mezar stellerinde söz konusu dört başlık altında sadece ayakta betimlenen erkek figürleri içinde iki ayrı alt tipolojiye rastlanmıştır. Bunlar 7 Dioskurides ve 1 Hippokrates/Kos tipi erkek figürleridir. Ayakta betimlenen erkekler grubunun tipolojik dağılımında, %35 Dioskurides tipi ve %5 Hippokrates / Kos tipi

yer alırken herhangi bir tipolojiye ait olmayan ayakta erkekler % 60 oranında tespit edilmiştir.

Grafik 5: Erkek Figürlerinin Tipolojik Dağılım Grafiği

4.1.1. Klinede Uzanan Erkek Tipleri

Uzanan erkek figürlerindeki neredeyse yatay olan kompozisyon, diğer duruşlara göre daha kolay verilir. Bu kompozisyonda üst gövde/torso genellikle cepheden ya da $\frac{3}{4}$ cepheden bacaklar ise çok farklı açılardan gösterilmiştir. Uzanan figürler, ölü yemeği/symposium/symposion sahneleri, savaş sahneleri ya da alınlıkların uygun açılarında (kenarlarında) kullanılmak üzere sıklıkla tercih edilmiştir.

Klindeden uzanan erkek tipinin yer aldığı ölü/yemeği/symposion/symposium sahneleri bir önceki bölümde bahsedildiği gibi İÖ. Geç 4. Binyılla birlikte Mezopotamya mühürleri üzerinde görülmeye başlanmıştır³⁷⁶. Ancak bu sahneler İÖ. 3. Binyılla birlikte popüler hale gelmiş ve Tell Brak silindirik formlu mühürler üzerinde³⁷⁷, özellikle Ur silindirik mühürlerinde³⁷⁸ sıklıkla kullanılmış bu sahnelerde yer alan figürlerin mühür sanatının gerekliliği nedeniyle kabartma formundaki figürlerin oldukça çizgisel ve şematik işlendiği görülür. Buna karşın İÖ. 2088 – 2061 yıllarına tarihlenen Mısır 11. Hanedanlık dönemi, Megegi Steli'nde³⁷⁹ perspektif olmaksızın arka arkaya oturan bir kadın ile erkek figür

³⁷⁶ Zajdeowski 2013: 134, 2.

³⁷⁷ Matthew 1997: PL XII, 98-99.

³⁷⁸ Ziffer 2005: Fig.1 – 14.

³⁷⁹ Karageorghis 1999: 17, Fig.2.

görülmektedir. Kline üzerinde oturan figürlerde erkek kadına oranla daha büyük verilmiştir. Karşılarında yer alan kare formu bir pencerede yiyecekleri hemen altında ise diğer figürlerden daha ufak boyutta bir hizmetçi yer alır. Figürlerin dik oturuşu, vücut oranlarının oldukça ince olması, erkeğin üst gövdesinde üç kat şeklinde verilen şematik vücut detayları, takke formu saç stili, el ve ayakların ince uzun olması Mısır heykeltıraşlığında bu evrede görülen uygulamalardır. Ancak sahne Yunan Sanatında görülen ölü yemeği/symposion/symposium sahneleri ile oldukça benzer bir anlayış sergiler. Benzer şekilde İÖ. 2 Binyılda Levant Bölgesi ile Yakınoğu'da, İÖ. 1. Binde ise İtalya, Kıta Yunanistan ve Anadolu'da yaygınlaşan ölü yemeği/symposion/symposium sahnelerinde uzanan veya oturan figürlerin yer aldığı birçok sanat eseri üzerinde aynı katı ve şematik uygulamaları görmek mümkündür³⁸⁰.

İÖ. 645 civarına tarihlenen Assubanipal'in betimlendiği kabartmada³⁸¹, kline üzerinde uzanan erkek figür sol kolunu mindre yaslar, üst gövde dik bir açıyla verilir ve bacaklar detaysız bir formda kline üzerinde uzanmaktadır. Baş, saç ve sakal nedeniyle vücuda göre daha büyük görülmektedir, kollar kısa ancak bacaklar uzundur. Karşısında kline üzerinde bir kadın figür de benzer katı ve şematik üsluba sahiptir. Klineden uzanan erkeklerin betimlendiği bir örnekler arasında Kıbrıs-Fenike sanatına ait metal kaplar da dikkat çekicidir. İÖ. 710 – 675 tarihli Kourion buluntusu gümüş bir kâse³⁸² üzerinde yer alan ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde figürlerin ince klineler üzerinde uzandıkları görülmektedir. Klineye yaslanan sol kollarını dirsekten bükerek yukarı kaldırmış ve sol ellerinde içki kapları taşımaktadırlar. Çizgisel, katı ve şematik üslup burada da devam etmektedir.

Yunan heykeltıraşlığı açısından klinede uzanan erkek figürlerinde, heykeltıraşın söz konusu duruşu betimlemesindeki acemi tutum nedeniyle güçlü üst yapının kavisli işlenmesinden kaçınılmıştır. Bu nedenle erken örneklerde, İÖ. 600 - 580 tarihli Korfu alınlıkları ve İÖ 525 tarihli Siphnos Hazine Binası frizlerinde yer alan uzanan erkek figürlerinde görüldüğü gibi tamamen yatay ya da İÖ. 560 - 550 tarihli Genelaos Grubu'ndaki erkek figürde olduğu gibi üst gövde ile bacaklar dik açıyla verilerek karın kasları üst gövde ve alt gövdenin anatomik bozukluğu ortaya çıkmıştır. İÖ. 560 - 540 yıllarına verilen Larissa mimari terracottalarında ise gövdenin oldukça ince ve hareketle

---

³⁸⁰ Ziffer 2005: 158.

³⁸¹ Baughan 2013: Fig. 133.

³⁸² Karageorghis 1999: Fig. 1.

uyumsuz olduğu, kolların daha kalın ve kasların vurgulandığı başın küçük, saçların ise hacimli verildiği görülmektedir³⁸³.

İÖ. 5. yüzyılın başlarında da aynı açısal bozukluklar hem heykeltıraşlıkta hem de seramikler üzerinde yer alan sahnelerdeki uzanan figürlerde devam eder. Ancak İÖ. 5. yüzyılın ortalarında Olympia Tapınak alınlıklarında yer alan Kladeos ve Alpheios figürleriyle birlikte uzanan erkeklerdeki kas yapısı ve duruş doğru açıyla verilmeye başlanır. Kas hareketleri ve kıvrımlar daha gerçekçidir. Böylelikle Arkaik Dönem figürlerindeki açısal bozukluk yavaş yavaş ortadan kalkar. Dönemin sonunda ise Parthenon Tapınak frizlerinde görüldüğü gibi duruş tamamen doğal ve uyumlu bir forma kavuşur. Hellenistik Dönem'e kadar gelişimi devam eden uzanan figürler Hellenistik Dönem'de oldukça başarılı ve gelişmiş örneklerle sahiptir. Figür duruşlarındaki katı anlayış, yerini tamamen rahatlamış ve oldukça doğal görünüme sahip bir üsluba bırakmıştır. Ayrıca vücudun farklı bölümleri birbirine kontrast hareketler sergilemiş ve her figürde çeşitli duruşlara rastlanmıştır³⁸⁴.

Ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde, figür gelişiminin yanı sıra özellikle İÖ. 150 civarında figürlerle birlikte arka planın da zenginleştiği görülür. Bu durum İÖ. 2. yüzyılda mimari kabartmalarda görülen, ağaç, yılan, sunak, kişisel eşyalar, eşlik eden figür sayısındaki artış gibi unsurların dönemin ortalarından itibaren stellerde de yer almasıyla yaygınlaşır. Özellikle Pergamon'daki Telephos Frizi hem figür gelişimi hem de arka plan uygulamalarıyla adak, atlı/süvari ve ölü yemeği/symposium/symposion sahneli stelleri oldukça etkilemiştir³⁸⁵.

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos mezar stelleri arasında, İÖ. 3. yüzyılın sonlarından İS. 1. yüzyılın ortalarına kadar geniş bir tarih aralığına sahip yirmi üç ölü yemeği/symposium/symposion sahne tipine ait stelde yirmi bir klinede uzanan erkek tipi saptanmıştır³⁸⁶. Erkek figürlerin her biri karşıdan bakıldığında stelin sağında yer alır, sol kolları ile klineye veya mindere yaslanırlar. On sekiz stelde klinenin solunda klinede veya diphrosta oturan kadınlarla birlikte betimlenmiştir. İki örnekte ise klinede uzanan erkeklere sadece birer saki eşlik eder.

On üç erkek figür, khiton/tunik üzerine belde itibaren alt vücudu saran himation giyimlidir, yedi steldeki sekiz figür ise sadece belden itibaren alt vücudu saran himation

³⁸³ Kjellberg 1940: Pl. 24, 28, 31.

³⁸⁴ Richter 1970: 41-43.

³⁸⁵ Carroll - Spillecke 1985: 109.

³⁸⁶ **K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23.**

giyimlidir. Klinede uzanan erkekler sol kolları ile klineye/mindere yaslandığı gibi sağ kolları da farklı duruşlar sergiler.

On dört stelde³⁸⁷ klinede uzanan erkek figür sağ kolunu dirseğinden yukarı doğru bükerek sağ elinde bir içki kabı ya da phiale tutmaktadır. Beş stelde³⁸⁸ yer alan altı uzanan erkek sağ kollarını belin önüne uzatarak yiyecek/phiale/içki kabı gibi objeler taşır. Bir stelde³⁸⁹ ise uzanan erkek figür stelin solunda karşısında oturan kadın figür ile tokalaşmaktadır. Mindere yaslanan sağ kolları ise hafifçe dışa doğru uzatılmış ve sağ ellerinde de benzer şekilde phiale/içki kabı/yiyecek tutmaktadırlar. Sahnelerin tamamında üzerinde yiyeceklerin bulunduğu bir masa ve hizmetçiler görülür. Ayrıca on bir stelde genellikle stelin sol üst köşesine yerleştirilen çerçeve içinde bir at protomuna da rastlanmıştır.

İÖ. 4 yüzyılın ikinci yarısında Atina örneklerinde görüldüğü üzere³⁹⁰, ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde üst gövde/torso cepheden verilen erkek figürleri neredeyse dik denebilecek bir açıdan uzanmaktadır. Bacaklar ise sağ bacak dizden bükülerek sol bacak ise klineye paralel olarak uzanır. Dönemin sonlarında kolların hareketi çeşitlenir yukarı kaldırılan sağ kol öne veya ileriye uzatılabilir. Ancak kabartma formunda daha alçak kabartmalarla daha sığ kıvrımlar görülmeye başlanır.

İÖ. 3. yüzyıla³⁹¹ birlikte Kyme stelinde olduğu gibi figürlerin daha rahat bir form sergilediği görülür. Erkekler cepheden verilmeye devam eder ancak vücut detayları, duruş ve hareket daha doğaldır. Vücudun tamamında hacimli detaylar görülür, göğüs ve karın kasları yansıtılır ve uzanma hareketiyle uyumludur. Diğer yandan İÖ. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğindeki Attika örneklerinde görülen kabarık ve sakal Batı Anadolu ve adalardaki örneklerde de görülür³⁹². Kıvrımlar incelmış ve sayıca azalmış harekete uyumlu formdadır. İÖ. 3 yüzyılın ikinci yarısında Tralleis ve dönemin sonlarında İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan mezar stellerinde³⁹³ görüldüğü üzere khiton/tunik ve himation giyimli erkek figürlerinde hareket biraz daha durağanlaşır. Ancak her figürde kollar, bacaklar ve baş hareketlidir. Khiton kıvrımları düz çizgiler halinde üst gövdenin duruşuna uygun olarak aşağıya uzanır, himation kıvrımları ise bacaklar arasında eğimli, farklı boyutlarda ancak sığ kıvrımlarla paralel olarak bacakları sarar ve bacaklar arasında yoğunlaşır. Sağ kollar

³⁸⁷ K.2, K.6, K.7, K.8, K.9, K.14, K.15, K.16, K.17, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23.

³⁸⁸ K.1, K.3, K.4, K.5, K.13.

³⁸⁹ K.12.

³⁹⁰ Fabricius 1999: 23, Abb.2

³⁹¹ Schmidt 1991: Abb.62; Fabricius 1999: 40, Abb.8.

³⁹² Fabricius 1999: 41, Abb.9.

³⁹³ Fabricius 1999: 42-43, Abb. 10, Abb.11.

genellikle dirsekten bükülerek yukarı kaldırılır ve bir ryhton/iç kabı tutar ancak vücudun önünde phiale/sunu kabı/yiyecek tutan örnekler de görülür. Kabarık saç ve sakal uygulamasının yanı sıra hem kadınlarda hem de erkekler de tok ve hacimli yüz hatlarında düşünceli ifadeler devam etmektedir.

Ephesos mezar stelleri arasındaki **K.1** ve **K.2** nolu örneklerde de figürlerin yüz bölgeleri aşınmışsa da durağan ifade hem vücut hareketlerinde hem duruşlarda hem de yüz hatlarında görülmektedir. Saçlar kısa ve kabarık sakal ise gür işlenmiştir. Düz ve sık kıvrımlara sahip khiton, bacakları saran harekete uyumlu az sayıda dökümlü himation kıvrımı, belin duruşla uyumlu ve doğal olması İÖ. 3. yüzyılın ikinci yarısında görülen özelliklerdir. Ayrıca hareketler bir önceki döneme göre daha durağan ve katıdır. Bu anlamda İÖ. 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonlarında görülen dönem modası, özellikle Samos ve Miletopolis stelleri arasındaki benzer örnekler³⁹⁴ nedeniyle **K.1** nolu Ephesos mezar steli İÖ. 3. yüzyılın ikinci yarısına, **K.2** nolu mezar steli ise İÖ. 3. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.

İÖ. 2. yüzyıl başlarında figür hareketleri oldukça rahatlar, uzuvlar gerçekçi ve kalındır, yastığa yaslanan sağ kol, vücudun önünde uzanan sağ kol ve üst gövdenin duruşu doğal verilmiştir. Himation yumuşak ve dökümlü bir formda, kalın, paralel kıvrımlara sahiptir. Sol kola sarılan himation ise sol kol üzerinde harekete uyumlu olarak dökülür. Samos, Byzantion ve Leiden Müzesi'ndeki mezar steli örneklerinde³⁹⁵ söz konusu dönem modasına uygun özellikler görülür. Benzer stil özellikler, **K.3** ve **K.4** nolu Ephesos mezar stellerinde de görülür. Her iki örnekte de klineden uzanan erkek figürlerde rahat ve doğal hareketlerle uyumlu yumuşak, kalın ve paralel himation kıvrımları görülür. Figürlerin uzunlukları ile uzuvlar orantılı ve uyumludur. **K.4** nolu stelde ayrıca dolgun ve donuk bir yüz hattı görülür. Söz konusu iki Ephesos mezar stelinde **K.3** nolu örnek İÖ.200 – 160, **K.4** nolu örnek ise özellikle Leiden Müzesi örneğine olan benzerliği ve dönem modasındaki ilerleme göz önüne alındığında İÖ. 170 – 150 tarihlerine verilmektedir.

İÖ. 2. yüzyılın ortalarında itibaren ikinci yarısında farklı stil özellikleri ve gelişimi izlenir. Yüzyılın ortalarında, figürlerin hareketinde rahatlık devam eder, uzanma hareketinin verdiği duruş ve kasların hareketi doğaldır. Kollar vücuda yaklaşmıştır. Mindere yaslanan sağ kol ve çeşitli objelerin tutulduğu sağ el göğüs üzerindedir. Himation ve khiton kıvrımları derinleşmiş ve sertleşmeye başlamıştır. Kıvrımlar bel hizasında kıvrım tomarları oluşturur ve sert kıvrımlar birbirine paraleldir. Ephesos stelleri arasında, söz konusu dönem

³⁹⁴ Horn 1972: Taf. 78, 114; Şahin 2000: Lev. XIV, TA 27.

³⁹⁵ Fabricius 1999: Abb. 16, Taf. 11b, H 166 b, Taf. 32, F 36

modasını yansıtan **K.5** nolu mezar stelinde iki kline üzerinde uzanan erkek figürleri tespit edilmiştir. Belden itibaren vücudun alt kısmını saran himation giyimli iki figür de klinelerinin sağında yer alan minderlere sol kolları ile yaslanır sol kol göğsün hemen üzerinde vücuda bitişik durur ve sağ ellerinde bir sunu kabı/içki kabı/yiyecek tutmaktadırlar. $\frac{3}{4}$ cepheden verilen figürlerde karın ve göğüs üzerindeki kaslar belirgin ve uzanma hareketine uyumludur, belden itibaren alt vücudu saran himation kalın derin ve paralel kıvrımlar oluşturmuştur. Baş, omuz ve gövdenin farklı yönlere dönüşüyle oluşturulan hareket kısıtlanmaya başlamış ancak hala doğru verilmektedir. Öne uzatılan sağ kol ise vücuda daha yakın ve durağan bir hareket sergiler. **K.5** nolu Ephesos mezar steli dönem modasının yanı sıra, Halikarnassos, Samos ve Thyera mezar stellerindeki³⁹⁶ çağdaş örnekleri nedeniyle İÖ. 150 – 130 tarihlerine verilmektedir.

İÖ. 2. yüzyılın sonlarına doğru figürler incelik uzamaya başlar. Hareketler ya tamamen katı ve durağan haldedir ya da hareket zorunluluğundan kaynaklanan yapay duruşlar görülür. Özellikle üst gövde ile alt gövde, cepheden veya $\frac{3}{4}$ cepheden verilen figürlerin bel hareketleri birbiriyle uyumsuzdur. Bacakların klineye uzatılışı, önceki evrelerde görüldüğü üzere sağ bacağın dizden bükülerek sol bacağın klineye paralel uzandığı kompozisyonların oldukça yapay formlarına sahiptir. Kıvrımlar ise kalın bant formlu, şematik ve az sayıdadır. Hareketle olan uyum azalmış ve genellikle dikey ya da yatay olmak üzere tek yönlü kıvrımlar görülmektedir. Söz konusu dönem modası **K.6**, **K.7** ve **K.8** nolu Ephesos mezar stellerinde görülmektedir.

K.6 nolu stelde klinenin sağında uzanan belden itibaren alt gövdeyi saran himation giyimli erkek figürde görülür. İnce ve uzun işlenen erkek figür, sağ kolunu dirseğinden hafifçe bükerek yukarı kaldırmış ve bir içki kabı tutmaktadır. Mindere yasladığı sol kolunu göğüs üzerine yerleştirerek sol elinde bir başka obje taşır. Her iki kol da vücuda yakındır ve yukarı kaldırılan sağ kol oldukça şematik verilmiştir. Bacakların hareketi sol bacağın klineye paralel sağ bacağın ise dizden hafifçe bükülerek uzanmasıyla hareket zorunluluğu gösterir. Kıvrımlar oldukça az ve şematik görülür. Tespit edilen özellikler ve Miletopolis mezar stelleri arasındaki benzer örnekler³⁹⁷ **K.6** nolu stelin İÖ. 130 – 100 tarihlerine verilmesini mümkün kılar.

Daha kaliteli bir işçiliğe sahip olduğu görülen **K.7** ve **K.8** nolu mezar stellerinde de benzer uygulamalar görülür. **K.7** nolu stelde, sahenin ortasında bulunan kline üzerinde, khiton/tunik ve belden itibaren alt gövdeyi saran himation giyimli erkek figür yer alır. $\frac{3}{4}$

³⁹⁶ Pfuhl - Möbius 1979: Taf.225, Nr.1554, Taf.225, Nr.1557; Çekilmez 2015: Lev. XIII, K.13.

³⁹⁷ Şahin 2000: Lev. II, TA 3, Lev. III, TA 5, TA 6, Lev. XL, TB 43, Lev. XLIX KA 7.

cepheden verilen erkek sol kolunu mindere yaslayarak sağ kolunu yukarı kaldırmıştır. Sağ elinde bir rython sol elinde ise bir yiyecek/sunu kabı/içki kabı tutmaktadır. Sol bacağı klineye paralel uzanırken sağ bacağı dizinden hafifçe bükerek uzatmaktadır. Figürün uzanmasından kaynaklanan üst ve alt gövde birleşimi bele doğru şekilde yansımaz. Ayrıca khiton/tunik ve himation kıvrımları, bacakların ve kolların hareketi ile uyumlu değildir. Belin hareketinin doğru verilmemesi ve sağ kolun yukarı kaldırılması üst gövdede khiton/tunik kıvrımlarına gerektiği gibi yansıtılmaz bu nedenle düz ve hafif eğimli, kalın bant formlu kıvrımlar görülür. Bel hizasındaki kıvrım tomarı ise khiton ayrı ve kaba işlenmiş, üzerinde çizgisel ve sığ kıvrımlara sahiptir. Bacakların hareketiyle bacaklar arasındaki kıvrımlar oldukça az sayıda ve birbirine paralel verilmiş yapay kıvrımlardır. Klinenin sol ucuna uzatılan sağ ayak üzerinde toplanan himation oldukça yoğun kalın ve çizgisel bir kıvrıma sahiptir.

K.8 nolu stelde ise sahnede tek başına betimlenen klineden uzanan erkek, belden itibaren bacakları saran himation giyimlidir. Sağ bacağı hafifçe dizden bükerek, sol bacağı ise paralel olarak klineye uzatır. Sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmıştır. Sol kolunu mindere yaslamış sol elinde bir phiale taşımaktadır. Uzanma hareketi üst gövdenin anormal bir formda kavisli verilmesi nedeniyle doğru yansıtılamamıştır. Himationun bir ucu da sol kol üzerinden klineye dökülür. Bel üzerinde toplanan kıvrımlar ile bacaklar arasında kalan kıvrımlar sığ, kalın ve metalik formdadır. **K.7** nolu örnekte olduğu gibi burada da sağ ayak klinenin sol ucunda himationun altından çıkmış ve ayak üzerinde kalın, yoğun ve çizgisel kıvrımlar oluşmuştur. Her iki stelde de görülen aynı dönem modasıyla Lydia, Samos, Oslo, Metropolis mezar stellerindeki³⁹⁸ benzer özellikler nedeniyle **K.7** ve **K.8** nolu mezar stelleri İÖ. 125 – 100 tarihlerine verilmektedir.

İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1. yüzyılın başlarında klinede uzanan erkek figürlerde üst gövde kalın ve hacimli alt gövde daha ince ve küçük verilir. Sol kol ise vücutla daha çok birleşir, sağ kolun yukarıya veya öne uzatılması tamamen hareket zorunluluğunu yansıtır. Uzanma hareketi oldukça şematiktir, üst ve alt gövde ya çok dik ya da dik açığa yakın bir kavisle verilmektedir. Sol sağ kola göre daha kısa, üst gövde alt gövdeye göre daha kalın ve hacimli, başlar da vücutla orantısız verilmektedir. Bu durum dönemin uzanan erkek figürlerinde de anatomik bozukluğun olduğu gösterir. Khiton/tunik ve himation kıvrımları sayıca artmışsa da sığ, ince, çizgisel ve tamamen şematik bir forma ulaşmıştır. Ephesos

---

³⁹⁸ Horn 1972: Taf. 85, 164; Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 219, Nr.1517, Taf.220, Nr.1525, Taf.220, Nr.1528; Sonkaya 2019: Res.35, Res.60.

steleri arasında söz konusu dönem modası, **K.9**, **K.12**, **K.13**, **K.14** ve **K.17** nolu mezar stellerinde tespit edilmiştir.

Ephesos mezar steleri arasında **K.12** nolu stel, bir ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde aynı zamanda dexiosis/veda sahnesinin de görüldüğü tek örnektir. Stelin sağında, bir kline üzerinde uzanan erkek figür khiton/tunik ve himation giyimlidir. Himation belden itibaren alt gövdeyi ve sol omzu sararak sol kol üzerinden klineye dökülür. Figürün uzanış hareketi, omuzların fazla dik belin ise daha yatık bir formda verilmesi nedeniyle doğru aktarılmamıştır. Bacakların uzatılmasında ise orantısız bir genişlik görülür. Buna karşın üst gövde biraz daha hacimlidir. Karşısında oturan kadına uzattığı sağ kol ve mindere yaslanan sol kol vücuda göre oldukça ince verilmiştir. Benzer şekilde baş vücuda oranla oldukça küçüktür. Söz konusu oranlar figürün anatomik bozukluğa sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Khiton/tunik ve himation kıvrımlar oldukça şematik ve çizgiseldir. Hem kıyafet detayları hem de kol hareketleri hareket zorunluluğunu yansıtmaktadır.

Benzer şekilde **K.9**, **K.13** ve **K.14** nolu mezar stellerinde yer alan uzanan erkeklerde de uzanma hareketi alt gövde üst gövde ile uyumsuz. Kollar vücuda bitişiktir. **K.14** nolu stelde yukarı kaldırılan kol vücuttan fazla ayrılmaz **K.9** nolu stelde ise yukarı kaldırılması gereken sağ kolun dirsekten belin sağına dayandığı görülür, **K.13** nolu stelde ise figürün üst gövdesi cepheden verilmiştir ve sağ kol belin önünden kline hizasına uzanır. Her üç figür de de klineye uzanma hareketi ve uzuv hareketleri anatomik bozukluk sergiler. **K.14** ve **K.9** tespit edilen kıyafet kıvrımları da çizgisel, sığ ve şematiktir.

K.9, **K.12**, **K.13**, **K.14** ve **K.17** nolu mezar stellerinde tespit edilen dönem modası, çağdaş kabul edilebilecek olan Samos³⁹⁹, Byzantion⁴⁰⁰, Lydia⁴⁰¹, Kyzikos⁴⁰² ve Miletos⁴⁰³ mezar stellerinde de görülmektedir. Bu nedenle söz konusu steller İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1 yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Özellikle **K.17** nolu mezar steli klineden uzanan erkek figürünün küçülen boyutları, hareket zorunluluğunun artması ve şematik bir üsluba sahip olmasıyla Lydia Bölgesi stelleri⁴⁰⁴ arasındaki yakın benzerleri nedeniyle İÖ. 100 – 50 yıllarına tarihlenmektedir.

İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısında, klinede uzanan erkeklerde uzanma hareketi daha dik bir açıyla verilmiş kalçalar kline ucuna yaklaşmış ve bu kompozisyonda figürler uzanmak

³⁹⁹ Fabricius 1999: Taf. 5b, Taf. 10a.

⁴⁰⁰ Fıratlı 1965: Lev. VII, Fig.10, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15.

⁴⁰¹ Sonkaya 2019: Res.27, Res.28, Res.36.

⁴⁰² Saraçoğlu 2000: Lev. I, Res.1, Lev. I Res. 2.

⁴⁰³ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 214, 1475.

⁴⁰⁴ Sonkaya 2019: Res.26, Res. 29, Res. 34.

yerine oturuyormuş izlenimi yaratılmıştır. Bu kompozisyon nedeniyle birkaç örnekte kadından daha yüksek bir seviyede betimlenen klinede uzanan erkek figürler görülür. Kadınlar stelin kenarlarına yakınlaşır ve hizmetliler ile diğer eşyalarda küçülmüştür. Figürlerde de benzer şekilde uzama ve incelme görülür. Uzanan erkeklerde katı bir duruş, uzuvların kısılması ve dizden bükülerek uzatılan bacağın bükülme hareketinin de düzleşmesiyle oluşan yapay bir hareket izlenir. Mindere yaslanan sol kol göğsün üzerinde biraz daha yükselmiş veya kline önüne uzatılmışsa daha kısa bir oranda verilmiştir. Giysi kıvrımları da hareketlerde olduğu gibi katı ve şematiktir. Çizgisel ve şematik kıvrımlar sayıca azalır. Bir önceki evrede olduğu gibi uzuvlarda, alt ve üst gövde ile başın oranında anatomik bozukluklar devam eder.

İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısına ait dönem modasını yansıtan mezar stelleri, Ephesos örnekleri arasında **K.15** ve **K.16** nolu stellerdeki klinede uzanan erkek figürlerinde tespit edilmiştir. **K.15** nolu stelde yer alan uzanan erkek figürü kadın figürden yüksek bir seviyede görülür. İncelip uzayan yapıya sahip olan erkek vücuduna bitişik verilen sol kolunu mindere yaslamış sol elinde phiale/sunu kabı/içki kabı/yiyecek tutmaktadır. Sağ kolunu ise dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış sağ elinde bir rython tutmaktadır. Ancak burada sağ kol dik açıyla yukarı kaldırılmıştır ve sol kola oranla daha uzun verilmiştir. İnce bir yapıya sahip üst gövde dik ve 3/4 cepheden betimlenmiş ancak belin uzanma hareketi oldukça yapay işlenmiştir. Bacaklar benzer şekilde uzanma hareketine uyumsuz genişliktedir. Dizden bükülerek uzanan sağ bacak düz bir hat ile bükülmektedir. Söz konusu oran ve biçim özellikleri figürün anatomik bozukluğa sahip olduğunu kanıtlamaktadır. **K.16** nolu stelde benzer şekilde uzanan erkek figür üst gövde dik açıyla verilmişse de bel daha yatay verilmiştir. Dizden bükülerek uzatılan sağ bacak düz bir hat sergiler. Mindere yaslanan sol kol ve belin sağına dayanarak yukarı kaldırılan sağ kol ince ve vücuda bitişik verilir. Her iki figürde de giysi kıvrımlarında sol kol üzerinden klineye uzanan himation kalın ve metalik formu bir kıvrımla verilirken bacaklar arasında hareket zorunluluğu gösteren bacak hareketlerine uyum sağlamaz ve birbirine paralel şematik ve sığ kıvrımlar olarak uzanır. Tespit edilen dönem modasının yanı sıra Kyzikos⁴⁰⁵, Samos⁴⁰⁶ ve Bursa⁴⁰⁷ stelleri arasındaki benzer örnekler nedeniyle **K.15** ve **K.16** nolu steller İÖ. 100 – 75 arasına tarihlenmektedir.

---

⁴⁰⁵ Fabricius 1999: Taf.27,a-b, Taf.37 a.

⁴⁰⁶ Fabricius 1999: Taf.11, a-b.

⁴⁰⁷ Schmidt 1991: Abb. 73.

İÖ. 1. yüzyılın ikinci yarısında ise bir önceki evrede görülen anatomik bozukluk artar, bel daha yatay, bükülen bacağın düz olarak kaldırılması bu dönemde de devam eder, giysi kıvrımlarında ise şematik, sığ, çizgisel ve hareket zorunluluğu nedeniyle olan yapay kıvrımlar hem sertlik hem de sayıca artmıştır. Bu evrede görülen özellikler **K.19** ve **K.20** nolu Ephesos mezar stellerinde tespit edilmiştir. İki figür de sağ kollarını dirsekten bükerek yukarı doğru dik açıyla kaldırmıştır. Mindere yaslanan sol kol ise vücuda bitişik olarak dirsekten bükülerek göğüs üzerinde ve bel hizasında sunu kabı/içki kabı/phiale/yiyecek tutmaktadır. Kollar vücuda göre ince, **K.19** nolu stelde gereğinden uzun, **K.20** nolu stelde ise kısa verilmiştir. Her iki figürde cepheden verilen üst gövde ile birlikte uzanma hareketi bele doğru şekilde aktarılamamıştır. Giysi kıvrımları her iki figürde de oldukça sert, ince ve şematik verilmiştir. Giysiler figürlerden ayrı işlenmiş izlenimi vermekte ve hareket zorunluluğu nedeniyle kıvrımlar da yapay görünmektedir. Dönem modasının yanı sıra Byzantion⁴⁰⁸, Manyas⁴⁰⁹, Smyrna⁴¹⁰, Thyeira⁴¹¹, Stratonikeia⁴¹² ve Antakya Yöresi⁴¹³ stellerindeki benzer örnekleri sayesinde İÖ. 50 – 25 tarihlerine verilmektedir.

İS. 1. yüzyılın ortalarından itibaren figürler boyut olarak küçülmeye ve kalınlaşmaya başlamıştır. Hem figürlerde hem de giysilerde oldukça şematik bir form izlenir. Khiton/tunik kıvrımları sığ ve düz çizgiler halindeyken himation kumaşları kalın ve hantal görünümüne uyumsuz olarak çizgisel, hareketle uyumsuz ve az sayıda kıvrıma sahiptir. Klineye uzatılan bacaklar tamamen düz formda ve şematik işlenmektedir. Belin ve kolların duruşu hareket zorunluluğunu yansıtır. Benzer şekilde vücut oranlarında ve uzuvlarda da anatomik bozukluklar artarak devam eder. Söz konusu evreye ait olduğu düşünülen Ephesos stelleri arasında **K.21**, **K.22** ve **K.23** nolu örnekler aynı zamanda ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinin görüldüğü son stel grubudur. Kline üzerinde uzanan üç figürde üst gövde dik ve alt gövde dik açıyla birleşir ancak **K.22** nolu örnekte bu duruş biraz daha esnektir. Sağ kollarını dirsekten bükerek yukarı kaldırmış ve ellerinde rython tutmaktadırlar. Kollar da benzer şekilde dik açıyla bükülmüş ve vücuda göre oldukça incedir. Mindere yaslanan sol kol belin solunda vücuda bitişiktir ve sol elle bir phiale/sunu kabı/içki kabı/yiyecek tutmaktadır. Khiton/tunik üzerine sol kol ve belden itibaren alt gövdeyi saran himation giyimli olan erkek figürlerde khiton kıvrımları yok denecek kadar az sayıda, yüzeysel ve duruşla uyumsuzdur. Sol kol üzerine sarılan himation kıvrımı yapay

⁴⁰⁸ Fıratlı 1965: Lev. XVIII, Fig. 33.

⁴⁰⁹ Schmidt 1991: Abb. 75.

⁴¹⁰ Schmidt 1991: Abb.57.

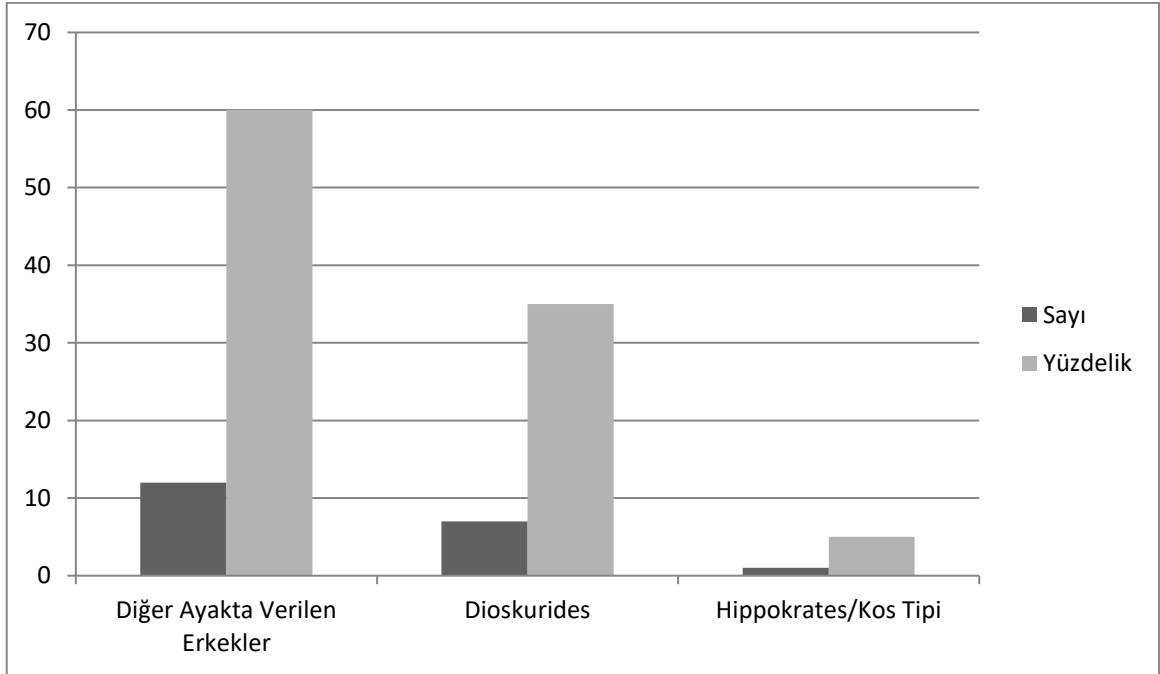
⁴¹¹ Çekilmez 2015: Lev. XX, K.20.

⁴¹² Özgan 1999: Taf.52b.

⁴¹³ Saraçoğlu 1997: Lev. XLVI, Kat. Nr.92, Lev. XLVII, Kat. Nr. 93.

formda bir kütle halinde oldukça detaysız işlenmiştir. Belden itibaren vücudun alt kısmını saran bölümde ise himation kıvrımları öncelikle bel hizasında kıvrım tomarı oluşturmuştur ancak burada da sol kol üzerindeki gibi kütle halinde, figürden ayrı duran ve şematik formda kıvrımlar görülür. Benzer kıvrım formu bacakların arasında da yer alır. İS. 1. yüzyılın ortalarına ait dönem modasını yansıtan üç figür, özellikle Byzantion ve Kyzikos⁴¹⁴ mezar stellerinde ayrıca Attika⁴¹⁵ örneklerinde tespit edilen çağdaş örnekleriyle ele alındığında İS. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

İS. 2. yüzyılın sonlarından İS. 3. yüzyıla ortalarına kadar olan evrede ise uzanan figürler, oldukça katı, dik açıyla sanki otuyor izlenimi veren, tamamen anatomik bozukluğa sahip kalın ve kaba işlenen özellikler sergiler. Khiton/tunik ve himation kalın ve hantal bir görünümle, figürlerle uyuşmayan ve figürlerden ayrı görünen, tamamen çizgisel detaylara sahiptir. Anatomik bozukluklar ve yapay görünüm devam etmektedir. Bu döneme ait çalışma kapsamında ele alınan Ephesos mezar stelleri arasında bir eser tespit edilememiştir ancak İS. 1. yüzyılın ortalarına tarihlediğimiz örneklerimizin stil gelişimi açısından devamı niteliğinde sayılabilecek bazı Lydia mezar steli örneklerinde⁴¹⁶ dönem modasını takip etmek tarafımızca önemli görülmektedir.

Grafik 6. Ayakta Betimlenen Erkek Figürlerin Tipolojik Dağılım Grafiği

⁴¹⁴ Fabricius 1999: 237. Taf. 21, a-b, Taf 22 a, Taf. 27, a-b, Taf. 31, b, Taf. 33 a, Taf. 36 a, Taf. 38 a, Taf 39.

⁴¹⁵ Moock D. W. 1998: Taf. 37 247a, Taf. 38, 257c, Taf.43, 281c, Taf. 45, 289 b, Taf. 59, a, Taf. 61, d, Taf. 552 d.

⁴¹⁶ Işık 1988: Lev.23, Kat. No. 45-46, Lev. 24, Kat. No. 47-48, Lev. 26, Kat.No.51.

4.1.2. Ayakta Erkek Tipleri

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos mezar stelleri arasında, on sekiz stel üzerinde farklı sahne tiplerinde yer alan, ayakta betimlenen yirmi erkek tipi tespit edilmiştir. Bunlar arasında en sık rastlanan sahne tipi veda sahnesidir. Altı stelde ise gladyatörler⁴¹⁷, atlı/süvari figürleri⁴¹⁸, sporcu⁴¹⁹ ve asker⁴²⁰ olmak üzere dört farklı sahne tipi görülür. Tamamı veda sahnesinde yer alan sekiz figür ise Dioskurides ve Hippokrates/Kos tipi olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır.

Sayıda fazla olan Dioskurides tipinde betimlenen erkeklerden **K.26**, **K.29** ve **K.45** nolu stellerde yer alan erkekler, kadın figürleri ve hizmetçileriyle birlikte verilir. **K.41** ve **K.43** nolu stellerde erkek figürler tek olarak görülür. Son olarak **K.25** nolu stelde iki erkek yan yana betimlenmiştir. Hippokrates/Kos tipi, ise sadece **K.27** nolu stelde, bir kadın ve iki hizmetçiyle birlikte verilen erkek figürde görülür.

İÖ. 8. yüzyıldan itibaren yaklaşık iki yüzyıl boyunca frontal ve katı bir üslupta işlenen ayakta betimlenen erkek figürlerinde hem serbest yontularda hem de kabartmalarda İÖ. 5. yüzyılla birlikte simetri algısı değişmeye başlar, ağırlık iki bacağa eşit şekilde dağılmaz ve genellikle bir bacak taşıyıcıdır. Böylelikle figürler iki yönden farklı duruş ve düz bir hat yerine daha kavisli form sergilemektedirler. İÖ. 480 – 460 tarihlerinde pelvis ve omuzlar hafifçe farklı yönlere döndürülür. İÖ. 450 civarında hareketlilik artar ve baş, omuzlar, pelvis ve bacaklar farklı yönlere hareket ettirilir buna karşın Arkaik Dönem'in katı duruşları devam eder ve omuzlar hala oldukça geniştir. Kontrast duruş, esnek vücut ve tek bacağın ağırlığı taşınması gibi uygulamalar yüzyılın sonuna doğru tamamen başarılı örneklerle temsil edilir. Zengin, dengeli ve çok cepheli bir anlayış hâkim olaya başlamıştır⁴²¹.

İÖ. 4. yüzyılda hem duruşlarda hem de giysi detaylarında yumuşama söz konusudur. Vücudun kontrast duruşu artar ve kıvrımlarla birlikte daha çok vurgulanır. Işık gölge oyunları ile ten parlak verilirken, kaslar ve kemikler de vurgulanmaktadır. İÖ. 5. yüzyıldaki tanrısal ifade olarak tanımlanan idealizm anlayışı yerini daha natüralist betimlere bırakır. Bu dönemde giyimli kadınların yanı sıra Knidos Aphroditesinde olduğu gibi çok farklı duruşlarda, narin ve zarif hatlı çıplak kadınlar da görülür. Farklı yönlerde kontrast oluşturan

---

⁴¹⁷ **K.66, K. 67.**

⁴¹⁸ **K. 54, K.55.**

⁴¹⁹ **K. 63.**

⁴²⁰ **K. 65.**

⁴²¹ Richter 1970: 32 - 34.

çok katmanlı yüzeyler, daha kişisel betimler ve İÖ. 5. yüzyıla göre daha cansız ifadeler görülmeye başlanır. İÖ. 4. yüzyılın sonlarına doğru Lysippos'un etkisiyle figürlerin yanlara doğru bükülmeye ve tamamen "S" formuna ulaştığı, vücutların inceldiği ve başların küçültüldüğü bir kompozisyon yaygınlaşır. Ayrıca elastikiyet ve realizm etkisi tüm eserlerde başarılmıştır. İÖ. 4. yüzyıl boyunca süregelen yenilikler etkisini Hellenistik Dönem içinde de gösterir. Heykeller ve kabartmalarda figürlere ek olarak eşyalar ve pastoral arka plan gibi unsurlar eklenir. Hareket halinde verilen anlık duruşların işlendiği figürlerde baş, gövde ve uzuvlar tamamen farklı açılarda ve duruşlarda verilerek hem üç boyutlu bir görünüm hem hareket ve canlılık kazandırılır. Özellikle İÖ. 3. yüzyıl sonları ve İÖ. 2. yüzyılla birlikte çok katmanlı yüzeyler ile derin karşıtlığa sahip kıvrımlara realist duruşun eşlik ettiği görülür. İÖ. 4. yüzyılın ayakta betimlenen figürleri Hellenistik Dönem içinde çok farklı kompozisyonlara dönüşmüşse de İÖ. 2. yüzyıl içinde en çok tekrarlanan sahneler İÖ. 4. yüzyılın Attika mezar stellerinden alınan konular ve duruşlar olmuştur⁴²².

İÖ. 3. yüzyılla birlikte mezar steli geleneği, Attika'ya oranla daha küçük boyutlu ancak kaliteli işçiliğe sahip örnekleri ile Anadolu ve adalarda yoğunlaşmaya başlar. Roma İmparatorluk Dönemi boyunca da devam eden bir gelenek haline gelir. Sahne tipleri ve ikonografi bölümümüzde kısaca değinildiği gibi sahne tiplerinde de değişimler yaşanmış figürlerin sahnelerdeki duruşlar birbiriyle ilgili olmaktan çıkarak izleyiciye dönük, cephesel görünüm kazanmıştır. Çocuk ve hizmetçi figürlerinin oranıyla ana figürlerin oranları arasındaki fark artmış, arka plan zenginleşmiştir. Figürlerin betimlenmesinde bazı temel örnekler bu dönemle birlikte görülür. Özellikle ayakta betimlenen erkek figürleri, gençlerden farklı olarak tunik/khiton üzerine himation giyimli zengin bir erkeği simgeleyen "Aiskhines" ya da filozoflar/entelektüeller olarak Demosthenes veya Hippokrates tiplerinde işlenmişlerdir. İkonografi açısından kadınların günlük hayattaki el becerileri ve meziyetleri, erkeklerin ise felsefe, zengin-aristokratik konumları ve devlet işlerindeki statüsü ile temsil edildiği ve bu vasıfların sembollerinin mezar stelinde yer aldığı tespit edilmiştir⁴²³. Ephesos mezar stellerinde de bu duruma örnek oluşturacak, Dioskurides ve Hippokrates/Kos tipleri görülür.

---

⁴²² Richter 1970: 34 - 36.

⁴²³ Smith 2013: 192-193.

4.1.2.1. Dioskurides tipi

Bieber ve Şahin tarafından⁴²⁴ “*Palliatus*”, Pfuhl ve Möbius tarafından⁴²⁵ “*Normal Tip*”, Yaylalı tarafından⁴²⁶ “*A Tipi*” ve Lewerentz tarafından “*Tip I*” olarak adlandırılan, khiton ve himation giyimli, bir kolun himationa asılı olduğu formda⁴²⁷ betimlenen kompozisyon yaygın olarak, İÖ. 138/137 tarihli Delos’ta ele geçen Klepatra - Dioskurides grubu heykeline göre adlandırılmaktadır⁴²⁸.

Bu tipte figürler, khiton/tunik ve himation giyimlidir. Sol kol genellikle vücuda yakın durur veya dirsek hafifçe bükülerek belin soluna yerleştirilir. Bu duruşta sol el, himationu yukarı doğru çekerek kıvrımların yukarı doğru kavışmasına neden olmaktadır. Tipin en ayırıcı unsuru, dirsekten bükülerek göğsün üzerinde tutulan sağ kolun omuzlardan gelen kıvrımlarla vurgulanması ve göğsün önünde sağ el dışarı çıkacak şekilde himationa sarılmasıdır. Bacak hareketleri değişken olmakla birlikte genellikle sağ bacak sabit ve yana doğru açılan sol bacak hareketlidir. Uzunların değişimleri, hem çeşitli varyasyonların oluşmasına neden olmakta hem de dönem modasını yansıtmaktadırlar. Himation, hareketli olan bacak yönünden, genellikle sağ bacak yanından vücudu önde sararak sol omza doğru sarılır. Uçlar hem arkada hem de önde kumaşın bel hizasındaki elle tutulması nedeniyle paralel ve çapraz kıvrımlar yaratır. Omuzlardaki üst kısım ise sağ kolun göğüs üzerinde himationu khiton görülecek şekilde esnetmesinden dolayı daha dikey ve omuzlardan aşağı dağılan paralel kıvrımlar oluşturur. Genellikle vücudun soluna sarılan himation, sol omzun arkasından aşağıya uzanır ve sol kola sarılarak sol elde tutulur⁴²⁹.

İÖ. 6. yüzyılın son çeyreğindeki Attika Siyah ve Kırmızı Figürlü seramikleri üzerinde, omuzlarda yoğunlaşan kıvrımlar arasında, göğüs üzerine kaldırılan kolun omuzdan gelen kıvrımları tuttuğu belirleyici şema, Ressam Euthymides tarafından boyanan A tipi karınlı amphoralar üzerinde görülmektedir. Buradaki konular Theseus ve Helene ile Hektor’un silah kuşanma sahnelerini içerir ve yaşça büyük sakallı erkek figürlerin vücutlarının sağından soluna sarılı himationların önünde sağ kolun bükülerek omuz kıvrımları arasında asılı formda yerleştirildiği görülür⁴³⁰. Bu anlamda tipin İÖ. 6. yüzyıldan itibaren yaşça olgun erkekleri temsil ettiği düşünülmektedir.

⁴²⁴ Bieber 1959: 374-377; Şahin 2000: 71.

⁴²⁵ Pfuhl, Möbius 1977: 90.

⁴²⁶ Yaylalı 1979: 46.

⁴²⁷ Lewerentz 1993: 18.

⁴²⁸ Zanker 1993: 215, Fig. 3.

⁴²⁹ Lewerentz 1993: 18-21.

⁴³⁰ Boardman 2002: Fig. 33. I, Fig. 34. I.2.

Dioskurides Tipi, İÖ. 5. yüzyıldan itibaren kabartmalarda yer almaya başlar. Hem adak kabartmaları hem de mermer lekythoslar üzerinde, himation ya da khiton üzerine himaton giyimli ayakta betimlenen erkek figürlerinde tek bir ikonografiye bağlı olmaksızın görülmektedir. Tipin İÖ. 5. yüzyıldaki varlığı, İÖ. 4. yüzyıla birlikte Geç Klasik Dönem'deki üslubun Erken Hellenistik Dönem özellikleri ile birlikte işlendiği serbest yontularda görülmeye başlanır. Sağ kolun konumu ve giysinin hareketi kısıtlaması gibi özellikler bu durumu yansıtmaktadır aynı durum yine Roma İmparatorluk Dönemi kopyalarından bilinen Büyük ve Küçük Herculeumlu Kadın tiplerinde de görülür⁴³¹.

İÖ. 4. yüzyıl ile İÖ. 2. yüzyıl arasında gelişen natüralizm, realizm ve bireysellik anlayışları, İÖ. 2. yüzyılda Klasisistik özelliklerle sahip birçok kopya eserin oluşmasını sağlamıştır. Söz konusu kopyalar, İÖ. 1. yüzyıl içlerine kadar yoğun olarak uygulanmışlar ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca da devam etmiştir. Bu anlamda varyasyonları tarihsel gelişim dönem modasına uygun olarak farklı kompozisyonlara ayrılrsa da, İÖ. 340 - 330 tarihlerine verilen Aiskhines ve Sophokles serbest yontuları, Herkulaneum'daki Villa de Papiri'de bulunan ve İÖ. 315 civarına tarihlenen bronz Aiskhines kopyası, Napoli'de yer alan Sophokles Lateran heykeli ile birlikte İÖ. 2. yüzyılda özellikle Batı Anadolu kabarmalarında yaygın kullanıma sahip Dioskurides tipinin kökenini oluşturmaktadırlar⁴³². Özellikle Sophokles Lateran tipi İÖ. 2. ve 1. yüzyıllarda birçok kopyaya sahiptir bu nedenle İÖ. 2. yüzyıl kopyalarına bir model oluşturduğu düşünülmektedir⁴³³.

İÖ. 3. yüzyılda ise az sayıda örnekte görülür, söz konusu evrede Rhodos'taki Demeter Tapınağı'nda ve Pergamon'da ele geçen birkaç eser tespit edilmiştir. Ancak İÖ. 2. yüzyıldan itibaren, İÖ. 4. yüzyıl formlarının kopyaları olarak yorumlanan ve genellikle filozoflarla hatipleri temsil eden Dioskurides tipleri, yaygın olarak Pudicitia tipindeki kadınlar ve hizmetçilerle birlikte hem serbest yontularda hem de mezar stellerinde görülür⁴³⁴. İÖ. 138/137 tarihli Dioskurides ve Kleopatra tipin bu döneme ait en iyi örneği olarak kabul edilmişse de İÖ. 4. yüzyıla tarihli Halikarnassos Mausolleumu'nun çatısında yer alan Maussollos ve eşi Artemisia'nın grup heykeli söz konusu duruşun bir erkek ve kadının yer aldığı grup heykel kompozisyonu açısından da erken örneğini oluşturmaktadır⁴³⁵.

⁴³¹ Fuchs 1993: 219, Abb. 236-237; Lewerentz 1993: 53-56.

⁴³² Bieber 1959: 374-377; Richter 1965: Fig. 680; Lewerentz 1993: 23.

⁴³³ Lawrence 1927: 126.

⁴³⁴ Lewerentz 1993: 53-56

⁴³⁵ Lewerentz 1993: 23.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Latin Komedyası içinde sıklıkla kullanılan tip Plautus'un *Curculia* eserinde “*Fabula Palliata*” (himation pallium olarak isimlendirilmiş) olarak adlandırılmış ve bu nedenle Pallium/Palliatus Tipi olarak tanımlanmaktadır. Bu kullanım Roma İmparatorluk Dönemi ile Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde de uygulanmaya devam etmiştir⁴³⁶. Ancak tip Roma Cumhuriyet Dönemi eserlerinde ve Etrüsk sanatında da örneklere sahiptir⁴³⁷.

Ephesos mezar stelleri arasında altı stelde⁴³⁸ yer alan yedi erkek figürü Dioskurides tipinde betimlenmiştir. Figürlerin tamamı khiton/tunik üzerine himation giyimlidir ve sol bacak sabit sağ bacak yanda ve hareketlidir. Ancak **K.25** nolu stelde yer alan iki figürde sağ bacaklar taşıyıcı ve sol bacak yanda hareketlidir. Figürlerin tamamında sol kol bel hizasından daha aşağıda verilmiş ve giysi kıvrımlarını sol bacağın yanında tutmaktadırlar. **K.26**, **K.29** ve **K.45** nolu stellerde erkek figürlere kadın ve hizmetçi figürleri de eşlik ederken diğer örneklerde sadece erkek figürler görülür. Diğer yandan **K.25** ve **K.26** nolu stellerde yer alan erkeklerde diğerlerinden farklı olarak sol kol üzerinde kısa kollu tunik görülmektedir ve sol omza sarılan himation kıvrımları vücudun sol yanını tamamen kapatmadan göğüs üzerindeki sağ el ile tutulmaktadır. Söz konusu kompozisyon, Pfuhl ve Möbius tarafından⁴³⁹ “*Normal tipin farklı formu*”, Yaylalı tarafından⁴⁴⁰ ise “*C Tipi*” olarak ele alınmıştır. Şemanın tek farkı, sol kolun kısa kollu khiton görülecek şekilde sağ elin kıvrımları tutmasıdır.

Tipin İÖ. 2. yüzyılın boyunca ve İÖ. 1. yüzyıl başlarında özellikle Smyrna atölyelerinde çok sayıda ve büyük ölçekli üretimler, dönem modasına dair önemli veriler sunmaktadır. Smyrna stelleri arasında, İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen mezar stellerinde⁴⁴¹ ayakta verilen erkek figürlerde Dioskurides tipinin yaygınlığı görülür. Bu stellerde görülen figürler söz konusu evrede genellikle sağ bacakları sabit sol bacakları hareketli ve sağ kol göğsün üzerine veya hemen altında omuzlardaki kıvrımlara asılı formda sol omza uzanan kıvrımları tutmaktadır. Dönem modasını yansıtan özellikler ise figürlerin baş, omuz, bel ve bacak hareketlerinin kontrast duruşlara sahip olması ve kıyafet kıvrımlarında ışık gölge oyunları, derin ve harekete uyumlu dağılımın olmasıdır. Özellikle tipin belirleyici unsuru olarak görülen omuzlardaki kıvrım kümelerinde daha esnek, rahat ve

⁴³⁶ Lewerentz 1993: 53-56.

⁴³⁷ Bieber 1959: 383.

⁴³⁸ **K.25, K.26, K.29, K.41, K.43, K.45.**

⁴³⁹ Pfuhl - Möbius 1977: 107.

⁴⁴⁰ Yaylalı 1979: 47.

⁴⁴¹ Schmidt 1991: Abb.22, Abb.23, Abb.24, Abb.25.

dökümlü kıvrımlar görülür ve sol kol da bacağın yanında doğal ve dökümlü kıvrımları tutmaktadır.

Söz konusu doğal ve kontrast harekete uyumlu kıvrımlar İÖ. 2. yüzyılın ortalarından itibaren duruştaki kontrapost hareketler düzleşmeye ve katılaşmaya başlar. Kıvrımlar kalın, derin ancak harekete göre daha durağan bir forma ulaşır. Bir bacağın yana açılması nedeniyle bacaklar arasında kalın metalik kıvrımlar oluşur. Omuzlar üzerindeki kıvrımlar ise dikleşerek paralel, yan yana verilen, kalın bant formu kıvrımlara dönüşmüştür. Söz konusu dönem modası Manisa Müzesi, Sarıgöl örnekleriyle temsil edilen Lydia mezar stellerinde⁴⁴² ve Smyrna örneklerinde⁴⁴³ görülebilmektedir.

İÖ. 2. yüzyılın sonlarında ve özellikle İÖ. 1. yüzyılın başlarından itibaren figürlerdeki duruş, tamamen katı ve düz form olarak kontrapost hareket kaybolur. Kıyafet ve figür birbiriyle uyumsuz ve ayrı parçalar olarak görülmektedir. Hareketler kısıtlanmış ve hareketlerin kıvrımlara aktarımı yapay bir form sergilemektedir. Ayrıca kıvrım detayları sığlaşmış, kalın bant formu yerine çizgisel ve şematik kıvrımlar kullanılmıştır. İÖ. 1. yüzyıl tarihli Koloe, Philadelphia ve Sardeis örneklerinde⁴⁴⁴ dönem modası örnekleri tespit edilmiştir.

Söz konusu kompozisyon, İS. 1. yüzyıla kadar özellikle Attika örneklerinde⁴⁴⁵ olduğu gibi daha şematik ve çizgisel kıvrımların arttığı ve duruşun tek tamamen dik verildiği bir forma ulaşır.

Bu anlamda Ephesos mezar stelleri arasında Dioskurides Tipi de erkek figürlerinin yer aldığı örnekler arasında **K.25**, **K.26**, **K.29** nolu mezar stellerinde, veda sahnelerinde yer alan cepheden verilen Dioskurides tipindeki erkekler İÖ. 2. yüzyıl ikinci yarısında görülen özellikler gösterir. **K.25** nolu mezar stelinde yan yana durmakta olan erkekler kısa kollu khiton ve himation giyimlidir. Sağ bacak taşıyıcı ve sol bacak yanda hareketlidir. Stelin solunda yer alan figürün üst gövdesinin bir kısmı korunmuştur, bu alanda sağ kolu göğüs üzerinde himationun sol omza uzanan kenarını tutmakta ve sağına doğru hafifçe çekerek kısa kollu khitonun hem yaka hem de kol kısmında görünmesini sağlamaktadır. Üst gövdede yer alan kıvrımlar kalın bant formunda ve şematiktir buna karşın bacaklar üzerinde kıvrımlar bant formunda olmasına rağmen daha kavisli bir yapıda hareketle uyumludur. Bu nedenlerle İÖ. 150 -130 tarihlerine verilmesi uygun görülmektedir.

---

⁴⁴² Sonkaya 2019: Res. 66, Res.75, Res.88.

⁴⁴³ Schmidt 1991: Abb. 36, Abb.38, Abb.40.

⁴⁴⁴ Sonkaya 2019: Res. 67, Res.69, Res. 90.

⁴⁴⁵ Moock D. W. 1998: Taf. 52.

Benzer şekilde **K.26** nolu mezar stelinde de kontrapost duruş bozulmuş ve daha az bir kavisle düz bir form oluşmaya başlamıştır. Sağ kol, karın üzerinde dik bir açıyla bükülerek himationun sol omza uzanan kenarını sağa doğru çekmekte ve sol kolda kısa kollu khitonu açıkta bırakmaktadır. Belden ve kalça çevresinde yana doğru yayılan kıvrımlar birbirine paralel ve kalın bant formudur ancak harekete kıyasla daha durağandır. Sağ bacağın yana açılması ve dizin bükülmesi nedeniyle bacaklar arasında kalın metalik formda kıvrımlar oluşmuştur. Söz konusu özellikler ve benzer örnekler dikkate alındığında mezar steli, İÖ. 150-120 tarihlerine verilmektedir.

K.29 nolu mezar stelinde ise veda sahnesinden stelin sağında yer alan erkek figürü hareketin getirdiği bir zorunluluğu yansıtmaktadır. Kolların himation altında hareketi ve sağ bacağın yana açılması oldukça şematik verilmiştir. Kontrapost duruş bozulmuş ve hareket zorunluluğu nedeniyle baş üst ve alt gövde zıt yönlere oldukça yapay bir şemada hareket etmektedir. Bel incelmış ve duruşa uyumlu değildir. Kıyafet kıvrımları da kalın bant formunda şematik ve oldukça yapay işlenmiştir, sağ kolun dirsekten bükülmesiyle oluşan kıvrımların dağılımı ise hareketle uyumlu olsa da az sayıda şematik kıvrımla verilmiştir. Bacakların hareketi ile oluşan metalik formulu sert kıvrımlar iki bacak arasında kalçanın soluna uzanmaktadır. Dönem modasında kullanılan ve belden aşağıya sarkan metalik kıvrımlar erkek figürlerde İ.Ö. 150 tarihinden itibaren görülmektedir. Tespit edilen dönem modası nedeniyle mezar steli İÖ. 140 - 110 tarihlerine verilmektedir.

Yukarıda İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen üç stelin geç dönem örnekleriyle çağdaş olarak kabul edilebilecek İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihleyebileceğimiz **K.41**, **K.43** ve **K.45** nolu steller de Dioskurides tipinde birbirini takip eden bir kronolojiye sahiptir. Bunun yanı sıra steller arasında sadece **K.45** nolu mezar stelinde yer alan Dioskurides tipindeki erkek figüre, Pudicitia Saufeia tipinde bir kadın ile Küçük Herculaneumlu Kız tipinde diğer bir kadın ayrıca bir hizmetçi kız eşlik eder. Diğer iki stelde yer alan erkekler ise tek başına betimlenmiştir. Her üç stelde de veda sahnesini yer alır. Ayrıca grup içinde **K.41** nolu stel, kemer nişli naiskos formuna sahip tek stel olma özelliğini taşımaktadır.

K.41 ve **K.43** nolu mezar stellerinde sahnenin ortasında cepheden verilen khiton/tunik ve himation giyimli Dioskurides tipinde bir erkek figür yer alır. Sağ kolunu dirseğinden bükerek göğüs üzerine yerleştirmiş ve himationun sol omza uzanan kenarını tutmaktadır. Sol kol ise vücudun yanında aşağı uzanır ve himationun sol omuz arkasından aşağıya dökülen kıvrımlara sarılır. Sol bacak sabit ve sağ bacak yana doğru hareketlidir. Bacakların hareketi üst gövdeye yansımamış bu nedenle ben ve omuzlar düzdür. Kıvrımlar

incelerek daha çizgisel bir form almıştır. İÖ. 150 civarında görmeye başladığımız bacaklar arasında hareketten dolayı oluşan metalik sert kıvrımlar burada da yer alır. Ancak kıvrımlar hareketle uyumsuz, kıyafet figürden ayrı bir izlenim sergiler. Sağ bacağın hareketi nedeniyle himationun sağ bacak üzerinden kıvrımları oldukça şematik bir formda yukarı hareket eder. Üst gövdedeki detaylarda da birbirine paralel çizgisel kıvrımlar görülür. Söz konusu özellikler Maionia ve Sardeis kentlerinde ele geçen steller başta olmak üzere birçok Lydia stelinde, Rhodos, Odessos ve Smyrna örneklerinde görülmektedir⁴⁴⁶. Dönem modası ve benzer örnekler dikkate alındığında, **K.41** nolu stel **K.43** nolu stele kıyasla daha yumuşak hatlara ve sayıca fazla kıvrıma sahip olmasıyla İÖ.100 civarına tarihlenirken **K.43** nolu stel daha ince ve sayıca az kıvrımlara ve sert hatlara sahip olması nedeniyle İÖ. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

Söz konusu eserleri takip eden yakın tarihli son mezar steli **K.45** nolu veda sahneli steldir. Pudicitia Saufeia tipinde bir kadın, Küçük Herculaneumlu Kız tipinde bir kadın ve bir hizmetçi kızın Dioskurides tipindeki erke figüre eşlik ettiği sahnede erkek stelin sağında yer almaktadır. Khiton/tunik ve himation giyimli erkek figür cepheden verilmiştir. Kolların solda yanda kıyafet kıvrımlarını tutmak için dirsekten hafifçe bükülmesi, sağ kolun göğüs üzerine yerleştirilerek himationun kenarındaki kıvrım tomarını tutması ve sağ bacağın sabit sol bacağın hafifçe yana açılması hareket zorunluluğunu yansıtan yapay hareketlere sahiptir. Üst vücut daha geniş, kollar vücudun kalınlığına göre daha ince ve alt gövde daha uzun verilmiştir, söz konusu durum anatomik bozukluğu yansıtmaktadır. Özellikle Attika ve Mytilene örnekleriyle⁴⁴⁷ dönem modası birlikte ele alındığında İÖ. 1. yüzyılın sonlarına tarihlenmek mümkündür.

4.1.2.2. Hippokrates/Kos tipi

Çalışma kapsamında ele alınan ayakta betimlenen erkekler grubu içinde bir diğer tipolojik grup Hippokrates/Kos tipi olarak adlandırılan erkeklerdir. Ephesos mezar stelleri içinde söz konusu gruba ait tek örnek **K.27** nolu stelde yer alan erkek figürüdür.

Hippokrates/Kos tipi, Pfuhl ve Möbius tarafından⁴⁴⁸ “*Kos Tipi Erkekler*”, Yaylalı tarafından⁴⁴⁹ “*D Tipi*”, Lewerentz tarafından⁴⁵⁰ “*Tip II*” ve Şahin Tarafından⁴⁵¹ “*Hippokrates Tipi*” olarak sınıflandırılmaktadır. Lewerentz ayrıca tipi “*iki dikey bir çapraz*

⁴⁴⁶ Sonkaya 2019: Res. 83, Res. 89; Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 36, Nr. 163, Nr. 165, Nr.167, Taf. 100, Nr.666.

⁴⁴⁷ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.38, Nr. 177; Moock D. W. 1998: Taf.23,a 151.

⁴⁴⁸ Pfuhl, Möbius 1977: 111.

⁴⁴⁹ Yaylalı 1979: 47.

⁴⁵⁰ Lewerentz 1993: 58.

⁴⁵¹ Şahin 2000: 74.

kıvrım tomarına sahip khiton ve himation giyimli erkekler” olarak da tanımlamaktadır. Khiton üzerine sarılan himation, sağ omuz, arkaya doğru eğimli verilen sağ kol ve göğsün büyük bir kısmını açıkta bırakacak şekilde vücudun sağında soluna doğru sarılmış ve himationun bir ucu sırttan sol omza doğru sarılarak vücudun önüne uzatılmıştır. Sol omuzdan öne uzanan kıvrım tomarı dirsekten bükülerek göğsün soluna yerleştirilen sol kolun altında kalır ve sol elle tutulmaktadır. Sol omuz üzerindeki ucun geri kalan kısmı da sol omuz üzerinden sol kola ve aşağıya uzanır. Himation, Dioskurides tipine oranla daha hareketli ve farklı kıvrımlara sahiptir. Ancak dönem modası varyasyonlar ve kopya eserler üzerinde çeşitlilik yaratır. Genellikle sağ bacak sabit sol bacak yanda dizden bükülerek hareket ettirilmişse de bacak hareketleri de değişkendir ve varyasyonlara sahiptir.

İÖ. 6. yüzyılın son çeyreğinde, (İÖ. 525 - 500) Ressam Euphronios’un boyadığı Kalyx Krater üzerinde yer alan eğitmen ve sporcuların yer aldığı günlük yaşama ait bir sahnede, eğitmenin giydiği himation sağ kolu ve göğsü açıkta bırakarak sol omuz üzerinden dökülür. Benzer şema özellikle aynı dönemde Oltos Ressamı tarafından birçok seramik formu üzerinde çalışılmıştır bunlar arasında Zeus, Poseidon ve Khrion gibi figürlerde aynı kıyafet şemasının kullanımı dikkat çekicidir⁴⁵².

İÖ. 5. yüzyılda ise Dioskurides tipinde olduğu gibi kabartmalarda görülen Hippokrates/Kos tipi, İÖ. 442 - 438 Parthenon Tapınak frizleri arasında kurban töreni, atlıların yer aldığı Kuzey Frizindeki sunu töreninde yer alan erkek figürlerinde benzer şekilde himation sarılışını görmek mümkündür⁴⁵³.

Tip, serbest heykelerde İÖ. 4. yüzyıl ile birlikte görülmeye başlar. İÖ. 340-330 tarihlerine verilen, himation giyimli bir erkek heykeli tipin adlandırılmasını sağlamıştır. Söz konusu heykel 1.90 m yüksekliğinde, Kos’un ilk tıp okullarından birini açtığı için “*Heros Ktistes*”⁴⁵⁴ olarak adlandırılan Hippokrates’in İÖ. 370 yılındaki ölümünden kısa bir süre sonra kendisini onurlandırmak için yapılmıştır. Başın ve elin duruşu ayrıca kahraman olarak nitelendirilmesinden dolayı tanrısal bir ifadeyle betimlenmiş olması İÖ. 4. yüzyıl için tarihleyici özellikler taşır, Attika stelleri arasında da aynı dönemde benzer kompozisyon yoğun kullanım görmüştür. Orijinali İÖ. 330 - 320 tarihlenen Lysippos’un Sokrates heykelinde de aynı giysi şemasını görmek mümkündür. Her iki eser de en önemli unsur sadece himation giyimli olmaları ve khitonun olmayışıdır⁴⁵⁵.

⁴⁵² Boardmann 2002: Fig.24, I.3, Fig.55, I.3, Fig.56, Fig.59.

⁴⁵³ Pollitt 1997: 59, Fig.8, X. 38-43.

⁴⁵⁴ Malkin 1987: 234; *Heros Ktistes*. Kurucu kahraman anlamına gelmektedir.

⁴⁵⁵ Fuchs 1993: 124 -126. Abb. 114, Abb. 116.

Genellikle günlük yaşama dair figürlerde veya aile portrelerinde kullanıldığı düşünülen Hippokrates/Kos tipine ait “*Delphi’li Filozof*” olarak adlandırılan erkek heykeli, Delphi Apollon Tapınağı’nın güneyinde yer alan Daochos Anıtı yakınında bir kadın heykeliyle birlikte ele geçmiştir. Konumu nedeniyle kentin zengin ailelerinden birine ait adak heykel grubu olarak yorumlanmaktadır⁴⁵⁶. Eser hem himationla birlikte khiton giyimli olması hem de bir adak/onurlandırma heykeli olması açısından oldukça önemlidir.

İÖ. 3. yüzyılda da tipin serbest yontulardaki üretimi devam eder. Özellikle Kos Odeionu’ndan ele geçen khiton ve himation giyimli heykelin tipolojik özellikleri mezar stellerinde de sıklıkla görülmektedir. Bu özellikler arasında, bacakların hareketi ile perspektif yaratılması, kompozisyon ve duruş ağırlığının tek yöne verilerek dengesiz bir şema izlemesi, farklı açılardan görülebilen “S” formuna sahip duruş, kollardan birinin arkaya doğru hareket ettirilmesinden dolayı khitonda oluşan hareketlilik gibi detaylar sayılabilir. Ancak iki temel özellik tipin ayırıcı unsuru olarak kabul edilir bunlar, bel hizasında kıvrım tomarı halinde yatay ve çapraz uzanan himation kenarı ile sol omuzdan vücudun önüne uzanan aşağıya doğru kıvrım derinliği azalan bir diğer kıvrım tomarıdır. Tip, söz konusu detaylarla birlikte İÖ. 2. yüzyılda Rhodos ve Kos merkezleri başta olmak üzere Batı Anadolu ve adalarda yoğun kullanım görmüş ve birçok varyasyona sahiptir. Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar kullanımı aralıksız süren tip, Roma imparatorluk Dönemi’nde de onurlandırma heykellerinde, lahit ve stellerde sıklıkla kullanılır. Özellikle Kos, Olympia ve Aphrodisias merkezlerinde birçok heykeltıraşlık eserinde örneklerine rastlanır⁴⁵⁷.

Ephesos mezar stelleri arasında söz konusu Hippokrates/Kos tipinin görüldüğü **K.27** nolu mezar stelinde, sağda, khiton ve himation giyimli erkek figür yer almaktadır. $\frac{3}{4}$ cepheden verilen erkek figür Hippokrates / Kos tipinin İÖ. 3. yüzyıl tarihli Kos Odeionu’ndan ele geçen örnekte olduğu gibi khiton üzerine himation giyimlidir. Himation vücudun solundan sağına doğru sarılarak sırt üzerinden sol omza ulaşan himationun üst ucu vücudun önüne uzatılmış ve dirseğinde bükülerek bel hizasına yerleştirilen sağ kol ile hafifçe sağa doğru çekilmektedir. Sol kol ise üst vücudun sola dönmesi nedeniyle vücudun arkasında kalarak görünmemektedir.. Himation dışında sol omuz ve göğüs üzerinde görülen khiton kıvrımları az sayıda ve kalın bant formundadır. Vücudun geri kalan kısmını saran himation tipin özelliklerine uygun olarak sol omuz üzerinde ve bel üstünde kıvrım tomarlarına sahiptir. Ancak buradaki kıvrımlar da kalın bant formunda birbirini paralel

⁴⁵⁶ Schultz 2007: 29, Fig.15.

⁴⁵⁷ Lewerentz 1993: 58-60, 78, Kat. No.11, 1, Abb. 16.

olarak takip eden bir formdadır. Elin himationu tutuşu ve yana çekişi nedeniyle oluşan kıvrım dağılımı doğal bir kompozisyon sergilese de katılaşmaya başlamıştır. Benzer şekilde sağ bacağın yana açılmasıyla ve dizin bükülmesiyle bacaklar arasında ve sağ bacak üzerinde oluşan kıvrımlar İÖ. 150 civarında görülmeye başlanan metalik formunda kalın kıvrımlar oluşmuştur. Vücudun hareketi, kontrapost duruşun az da olsa devam ettiğini göstermektedir.

K.27 nolu stelde yer alan erkek figüründe görülen özellikler ve işçilik İÖ. 2. yüzyılın ortalarında Smyrna stellerinde⁴⁵⁸ de görülmektedir. Genellikle tek başına veya hizmetçi erkek çocuklarla birlikte işlenen tipin bu dönemde kontrapost duruşa az da olsa sahip olduğu, kıvrımların kalın bant formunda ancak şematik olmayan hareketle uyumlu detaylar görülür. İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısındaki Smyrna⁴⁵⁹ örneklerinde oldukça gerçekçi işlenen, yüksek kabartma formundaki figürlerde baş, omuz, bel ve bacakların farklı yönlere yönelmesi ile oluşan kontrapost duruş oldukça hâkimdir ve buna uyumlu giysi kıvrımları görülmektedir. Khiton ve himation kumaşları birbirinden ayrılabilen ve tipin ayırıcı unsuru olan dikey ve çapraz kıvrım tomarlarında farklı boyutlarda ve yönlerde kıvrım kümeleri görülmektedir. İÖ. 2. yüzyılın sonlarına doğru, İÖ. 120 civarına tarihlenen Miletopolis stelinde⁴⁶⁰ olduğu gibi kontrapost duruş oldukça azalır, kıvrımlar harekete uyumsuzdur ve hareket durağanlaşır. Ayrıca kıvrımlar incelenerek derinliğini kaybeder ve çizgisel bir form sergiler. Söz konusu dönem modaları ve benzer örnekler nedeniyle **K.27** nolu mezar steli İÖ. 150 - 120 tarihine verilebilmektedir.

4.1.2.3. Diğer ayakta erkek tipleri

Çalışma kapsamında ele alınan ayakta erkek figürlerin içinde herhangi bir alt tipolojiye sahip olmayan on bir stelde, on iki erkek figürü saptanmıştır. Söz konusu on iki figür, dört farklı ana sahne tipine ait stellerde yer alır. **K.32**, **K.33** ve **K.34** nolu steller ayakta veda sahnesi, **K.36** ve **K.44** nolu steller dexiosis/veda sahnesi, **K.54** ve **K.55** nolu steller atlı ve süvari figürlerinin yer aldığı steller, **K.66** ve **K.67** nolu steller gladyatörler, sahne tiplerine aittir. Genre (günlük yaşam) sahne tipinde ise **K.63** nolu stel sporcu, **K.65** nolu stel karada savaşan asker tipinin yer aldığı stellere örnek oluşturur.

K.32, **K.33** ve **K.34** nolu stellerde yer alan ayakta veda sahnesinde tespit edilen erkek figürlerde özellikle **K.32** ve **K.34** nolu stellerdeki erkekler benzer kol duruşlarına sahiptir. Diğer yandan **K.34** nolu stelde Hippokrates/Kos tipinde görülen, sağ kolu ve göğsü

⁴⁵⁸ Zanker 1993: Fig.15, Fig.16.

⁴⁵⁹ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 26, Nr. 109.

⁴⁶⁰ Şahin 2000: LXXIV, KX.1.

açıkta bırakan bir himation sarılışı görülür ancak kol duruşları farklıdır bu nedenle tipolojik olarak Hippokrates/ Kos grubuna dâhil edilmez. Her iki figür de sağ kollarını yana açarak ellerindeki phiale ile sunu yapmaktadır. Üst gövde her ikisinde de hafifçe sağa eğilidir ancak hareketli bacakların duruşu üst gövdeye yansımaz. Bacakların hareketi ve kıvrımların harekete uyumu açısından üç erkek figürü de benzer özellikler taşır. Bacaklar arasında hareketten oluşan kıvrımlar ince ve çizgisel bir form almaya başlamıştır. Özellikle **K.34** nolu stelde yer alan erkek figüründe bacaklar arası oluşan metalik sert kıvrımların incelendiği dikkat çekmektedir. **K.32** nolu stelde ise erkek figürün tunik kıvrımlarının tamamı ince çizgisel bir forma sahiptir. **K.33** nolu steldeki erkek figürün ise bacaklar üzerinde kumaş da ince olup kumaşa uyumu olarak ince kıvrımlar gösterir. Duruşların katı bir forma doğru evrilmesi, kıvrımların çizgisel ve hareketle daha az uyumlu duruşu gibi dönem modası özellikleri ve Smyrna, Erythrai gibi merkezlerdeki⁴⁶¹ çağdaşı olan benzer örneklerde de aynı özelliklerin görülmesi her üç eserin de İÖ. 120 - 110 yıllarına verilmesini sağlamıştır.

Veda sahnesi altında ele alınan dexiosis sahne tipine ait **K.36** ve **K.44** nolu stellerde yer alan ayakta betimlenen erkekler karşılarında oturan kadınlarla tokalaşmaktadır ve iki erkek figür de birbirini takip eden bir kronolojiye sahiptir. Stelin solunda $\frac{3}{4}$ profilden verilen erkek figürleri khiton/tunik ve himaton giyimlidir. Dexiosis sahnelerinde yer alan figürlerde İÖ. 2. yüzyılın ortalarında ve ikinci yarısında mezar stellerindeki⁴⁶² tokalaşma hareketi iki figür içinde doğal bir betime sahiptir, $\frac{3}{4}$ duruş, sağ kolun ileriye uzanması bir bacağın yana doğru açılması ve hareketin bele yansması gibi duruş özellikleri doğru verilirken kontrapost duruşun bozulmaya başladığı görülür. İÖ. 2. yüzyıl sonları ve İÖ. 1. yüzyıl başlarında⁴⁶³ ise figürlerde hareket zorunluluğu ile birlikte kontrapost duruşun tamamen bozulduğu gözlemlenir. Kıvrımların azalmış, hareketin durağanlaşmış ve anatomik bozukluklar başlamıştır. Söz konusu dönem modası ve döneme ait benzer örnekler nedeniyle **K.36** nolu stelde yer alan ayakta erkek figürü İÖ. 2. yüzyılın sonları ile İÖ. 1. yüzyılın başına tarihlenmektedir.

İÖ. 1. yüzyılla birlikte dexiosis sahnesindeki erkek figürlerin hareketleri tamamen katı ve durağan bir forma ulaşır. Kıvrımlar sayıca artmış ancak şematik ve çizgisel bir form kazanmıştır. Hareket zorunluluğundan kaynaklanan yapay duruş ve anatomik bozukluk oldukça fazladır. Özellikle İÖ. 1. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Thyeira ve Smyrna

---

⁴⁶¹ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.31, Nr.133, Taf.31, Nr. 136, Taf. 32, Nr.140.

⁴⁶² Horn 1972: Taf.73,132, Taf. 74, 133; Schmidt 1991: Abb.48, Abb. 51, Abb. 54.

⁴⁶³ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 104, Nr.700.

stellerinde⁴⁶⁴ görüldüğü hareketsiz figür üzerinde, düz, aralıklı, paralel, şematik ve hareketsiz kıvrımlar dönem modasını yansıtmaktadır. **K.44** nolu mezar stelinde de İÖ. 1. yüzyılın üçüncü çeyreğinde görülen dönem modası, khiton ve himation kıvrımlarında görülmektedir. Sağ kol ve göğsün büyük kısmını açıkta bırakan himation sarılışı Hippokrates/Kos tipini anımsatmışsa da tipolojik başka bir kanıt sunmaz. Himationun söz konusu sarılışından dolayı bel ve omuz üzerindeki kıvrımlar oldukça detaysız ve kütle halinde işlenmiştir. Ayrıca her iki kol da olması gerekenden uzun işlenerek anatomik bozukluğu yansıtmaktadır. Dönem modası ve benzer örnekler dikkate alındığında **K.44** nolu mezar steli İÖ. 50 - 25 tarihlerine verilmektedir.

Ayakta betimlenen erkek figürlerinin görüldüğü bir diğer grup ise gladyatör stelleridir. **K.66** ve **K.67** nolu steller olmak üzere iki örnekle temsil edilen figürler, stelin ortasında tek figür olarak betimlenmişlerdir ve sahneden bir köpek figürlere eşlik etmektedir. **K.66** nolu mezar stelinde *Murmillio* sınıfına ait gladyatör figürü sağ elinde bir palmye dalı tutmakta ve sol eliyle kalkanın üzerindeki miğfere uzanmaktadır. Bu kompozisyon Batı Anadolu stellerinde en erken İS. 1. yüzyılın ortalarında sıklıkla görülmeye başlar. Bu dönemde ayakta cepheden verilen bir elinde palmye tutarak diğer elini kalkan üzerindeki miğfere uzatan gladyatör şemasında figürlerde kolların iki yana açılması ve bir bacağın hafifçe yana doğru adım atması ile oluşan hareket diğer sahne tiplerinde yer alan figürlerde görülen dönem modasına uygun olarak katı ve hareket zorunluluğu göstermektedir. Kolların ve bacakların hareketi vücuttan daha ayrı ve bir sonraki evrede görülen örneklerle kıyaslandığında daha doğaldır. Anatomik bozukluk da benzer şekilde bir sonraki döneme göre daha az görülür. İS. 2. ve 3. yüzyıllardaki Stratonikeia, Philadelphia, Salbake ve Kos merkezlerindeki stellerde⁴⁶⁵ benzer kompozisyonlar, sığ ve ufak sahne alanlarında vücut oranlarının bozulduğu hareketin katı, kısıtlı ve anatomik bozukluğa sahip, büyük hacimli figürlerle temsil edildiği görülmektedir. **K.66** nolu mezar stelinde yer alan *Murmillio* sınıfına ait gladyatör figüründe de benzer özelliklere rastlanmıştır. Kolları iki yana açması ve bacak hareketleri bir sonraki dönemin örneklerine kıyasla daha rahat ve esnektir. Figür ince ve uzun işlenmiştir. Palmye dalı ince uzun ve yaprak detayları işlenmiştir geç örneklerde bu özellik de giderek bozulacaktır diğer yandan bir podyum üzerinde verilen köpek de orantı ve incelik açısından uyumlu verilmiştir. Söz konusu özellikler ve İstanbul Arkeoloji müzesi, Laodikeia ve Kyzikos gibi

⁴⁶⁴ Schmidt 1991: Abb. 57; Çekilmez 2015: Lev. XX, K.20.

⁴⁶⁵ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 184, Nr. 1230, Taf.184, Nr.1231, Taf. 185, Nr. 1233, Taf. 185, Nr. 1234; Aydaş 2006: 107, 4.

merkezlerdeki⁴⁶⁶ benzer örnekler nedeniyle **K.66** nolu eser İS. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenebilmektedir.

K.67 nolu mezar stelinde ise $\frac{3}{4}$ cepheden betimlenen *Bestiarii* tipindeki gladyatör belinde kalın bir kemer (*balteus*) olan tunik ve dizlik (*ocrea*) giyimlidir ve sağ elinde bir kırbaç, sol elinde ise bir baston/sopa tutmaktadır. Çok yaygın betimlenmeyen tipteki figürler Kibyra mimari kabartmalarında görülmektedir. Buradaki figürler ve **K.67** nolu Ephesos mezar stelinde olduğu gibi **K.66** nolu mezar stelinde bahsedilen geç dönem özellikler görülür. Figür kalın ve hacimlidir. Baş ve kollar vücudun diğer kısımlarına oranla daha büyük ve orantısızdır. Tunik kıvrımları oldukça şematik çizgisel ve az sayıdadır. Kibyra'daki *Bestiarii* figürlerindeki kıyafetler, hacim ve kıvrımlar Ephesos örneğimizle oldukça benzerdir. Kibyra'daki mimari kabartmalardaki hayvan avı/dövüşleri sahnesinde ve kaplanla birlikte tasvir edilen *Bestiarii* tipi gladyatörün yer aldığı bir diğer steldeki benzer örnekler⁴⁶⁷ ve dönem modası dikkate alındığında İS. 140 – 170 tarihlerine verilmektedir.

Ayakta betimlenen erkekler figür tipi içinde değerlendirilen bir diğer sahne tipi de Süvari ve Atlı Sahneler grubuna ait **K.54** ve **K.55** nolu stellerdir. Her iki stelde de bir atın önünde ayakta duran bir erkek figür görülür. **K.54** nolu stelde cepheden, **K.55** nolu stelde $\frac{3}{4}$ cepheden verilen figürler çıplak betimlenmiştir. **K.55** nolu stelde ayrıca mızrak ve kalkan görülmekte bu nedenle de avcı olarak yorumlanmaktadır. **K.54** nolu stelde ise ayakta atıyla birlikte bir atlı görülür ancak stelin ve figürün aşınmasından dolayı figürle ilgili detaylar saptanamamıştır. Ayakta atlarla birlikte betimlenen erkek figürler İÖ. 2. yüzyılın ortalarında Smyrna örneklerinde⁴⁶⁸ olduğu gibi atın eyerlerini veya ellerindeki objeleri tutmakta, uzuvların farklı yönlere hareket ettirilmesiyle de kontrast duruş görülür ve figürler oldukça hareketlidir. İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1. yüzyılın başlarındaki Smyrna, Odessos ve Miletopolis stellerinde⁴⁶⁹ görülen özelliklerde figürlerin hareketlerinin durağanlaştığı figür boylarının uzadığı ve hareketlerin kısıtlandığı görülür. Geç örneklerde ise Pergamon stelinde⁴⁷⁰ görüldüğü gibi figürler hareketsizdir sadece atın eyerini tuttuğu el hareketlidir. Figür ata oranla daha ufaktır ve hacim kazanmıştır. Benzer örneklerle uyumlu görünen özellikler her iki stelin de İÖ. 2. yüzyıl sonları ile İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmesini sağlamıştır.

---

⁴⁶⁶ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 184, Nr. 1226, Taf. 184, Nr. 1227, Taf. 185, Nr. 1232.

⁴⁶⁷ Berns - Ekinci 2015: A.6 Fig. 8, C.1-6 Fig. 26 - 39, C.8 Fig. 42-43, D. Fig. 45.

⁴⁶⁸ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 210, Nr. 1439, Taf. 210, Nr. 1440.

⁴⁶⁹ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 210, Nr. 1441, Taf. 210, Nr. 1446, Taf. 210, Nr. 1448.

⁴⁷⁰ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 211, Nr. 1448.

Ayakta betimlenen erkek grupları içinde *günlük yaşam (genre)* sahneleri arasında **K.63** nolu stelde yer alan sporcu ve **K.65** nolu steldeki karada savaşılan askerler sahne tipinde görülen figür son grubu oluşturur. **K.63** nolu stelde yer alan cepheden verilen çıplak erkek sağ kolu ile bir Herme'ye yaslanmaktadır. Diğer kolunda ise büyük bir yay taşır. Kompozisyona ait örnekler arasında İÖ. 2. yüzyılın başlarına ait figürlerde Samos'tan ele geçen bir mezar stelinde⁴⁷¹ görüldüğü gibi, figürün Herme'ye yaslanma hareketinden dolayı oluşan eğim, hareketli bacaklar ve bu hareketin bele yansması, vücuttan ayrı ve farklı yönlere hareket ettirilen kollar doğal ve uyumlu bir yapı sergiler. İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısında ise Rhodos, Delos ve Smyrna mezar stellerindeki⁴⁷² örneklerde figürlerin yaslanma hareketini sadece tek bir kol ile yaptıkları ve vücudun "S" formunda olduğu, kolların ve bacakların hareketinin kısıtlanmaya başlasa da hala vücuttan ayrı işlendiği görülür. Figürlerin yüzyılın ilk yarısına oranla daha düz bir hatta işlendiği söylenebilir. İÖ. 1. yüzyılla birlikte⁴⁷³ "S" formu daha düzleşerek hareket zorunluluğunu yansıtır. Kollar vücuda yaklaşmış bacakların arasındaki açıklık bele doğru olarak yansıtılmamıştır. Herme'ye sadece eliyle uzanmaktadır ve hareket alanı kısıtlıdır. Ayrıca bu evrede figürlerin boyut olarak uzadığı da görülür. **K.63** nolu Ephesos mezar stelinde ise figür sağ eliyle Herme'ye yaslanmaktadır, katılaşmaya başlayan "S" formuna karşın sol bacağın sabit olan sağ bacak önüne atılmasıyla ve sağ kolun yayın bir ucuna uzanması, figürün hareket alanının henüz İÖ. 1. yüzyıldaki örneklerde olduğu kadar daralmadığını gösterir. Söz konusu özellikler ve benzer örnekler nedeniyle **K.63** nolu mezar steli İÖ. 2. yüzyılın sonu ile İÖ. 1 yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

Pfuhl ve Möbius'un sınıflandırmasına göre **K.65** nolu steldeki *Karada Savaşılan Askerler* sahne tipinde görülen figür stelin ortasında yer alır. Khlamys giyimli asker sağ kolunu başının üzerine kaldırmış sağ eliyle bir kılıç tutmaktadır. Dirseğin bükerek hafifçe öne uzattığı sol kolunda ise yuvarlak bir kalkan taşımaktadır. Sol bacağın bir adım öne atmış ve üst gövdesini öne doğru eğmiştir. Duruş, figürün savaşmakta olduğu anlık bir ifadeyi yansıtıyor olmalıdır. İÖ. 3. yüzyıla tarihlenen Kyzikos stelinde⁴⁷⁴ yer alan asker figürü sol koluna taktığı kalkanı ileriye uzatmış, sağ kolunu dirseğinde hafifçe bükmüş vücudunun sağında kısa bir kılıç tutmaktadır. Sağ dizinin üzerinde sol bacağın ise dizinden bükerek destek almaktadır. Vücudu ise duruştan kaynaklanan bir eğime sahiptir. Anlık hareketin gösterildiği bu figür Ephesos örneğine göre oldukça hareketli ve detaylıdır.

⁴⁷¹ Arınç 2015: Res.39, Kat.No.23.

⁴⁷² Arınç 2015: Res.34 Kat.No.18, Res.45 Kat.No.29 Res.51 Kat.No.35 Res.56 Kat.No.40.

⁴⁷³ Arınç 2015: Res.33, Kat.No.17.

⁴⁷⁴ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 188, Nr. 1270.

Ephesos örneğimizde özellikle kalkanı taşıyan sol kol vücuttan Kyzikos örneğindeki kadar ayrılmaz. İÖ. 2. yüzyıl örneklerinde ise Bursa ve Treviso kentlerinden ele geçen örneklerde⁴⁷⁵ figürlerin hareketi biraz daha durağandır ve anlık hareket burada da görülür. Yerel bir üsluba sahip olan Bursa stelinde bacak hareketleri Ephesos örneğimize nazaran daha fazladır ve giysi kıvrımları daha detaylı işlenmiştir. Ephesos örneğindeki figürün khlamys detayları az sayıda ve ince çizgiler halindedir. Dönemin sonlarındaki Treviso stelinde ise figürün hareket alanında daralma görülür, bacaklar daha az aralıktadır ve kollar vücuda yaklaşmıştır. Anlık hareketten çok daha durağan bir form izlenir. İS.1. yüzyılda ise Bithynia stelleri arasındaki bir örnekte⁴⁷⁶ olduğu gibi figür oldukça ince, anatomik bozukluklara sahip ve detaysız işlenmiş hareketler doğallıktan uzak ve kaba verilmiştir. Hareketin daralması, kolların vücuda oranla daha kısa olması, hareketteki durağanlık gibi üslup özellikleri ve benzer örnekler nedeniyle **K.65** nolu mezar steli, İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

4.1.3. Süvari ve Atlı Tipleri

Yunan Sanatı içinde en sık işlenen sahne tiplerinden biri de süvarilerin, avcılarının ve diğer atlı figürlerin yer aldığı sahnelerdir. Mykenai'daki, "*Şaft Mezarlar*"da ele geçen stellerde yer alan atlılar⁴⁷⁷, Yunan sanatında görülen atlı figürlerin en yakın öncülleri olarak kabul edilebilir. Olympia'da ele geçen ve İÖ. 875 - 825 yıllarına tarihlenen bronz at figürünü ise Yunan Sanatı içinde at figürüne ait en erken örneklerden biridir. Ancak şematize işlenen at figürü bir süvari/binici ile birlikte ele geçmemiştir. Yine de benzer formda bronz at figürlerinin gelişimi ve üretimi İÖ. 700 yıllarına kadar takip edilir⁴⁷⁸. Bir atın üzerinde betimlenen süvari/binici erkek figürleri İÖ. 800 - 775 tarihli yine bir Olympia buluntusu olan terrakotta figüründe görülmektedir. Söz konusu eserde hem at hem de giyimli erkek süvari/binici oldukça şematize, anatomik bozukluğa sahip, detayların firnis ile verildiği stilize bir üslup sergiler⁴⁷⁹.

İÖ. 8. yüzyılın sonları ve İÖ 7. yüzyılın ilk yarısından itibaren atlı arabalar ve sürücüler ya da at üzerindeki süvari/binici figürlerin betimlendiği örnekler, seramikler üzerindeki sahne alanlarında da yaygınlaşır. En iyi korunmuş örneklerden biri olan İÖ. 760 -

⁴⁷⁵ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 189, Nr.1273, Taf. 189, Nr. 1274.

⁴⁷⁶ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 188, Nr.1270.

⁴⁷⁷ Mylonas 1951: 135-137.

⁴⁷⁸ Markman 1969: Fig.6-11.

⁴⁷⁹ Markman 1969: Fig. 14.

750 tarihli *Dipylon Vazosu*⁴⁸⁰ friz bantlarında atlı arabalar ve sürücüler yer alır. Burada figürler atların üzerinde değil, atların çektiği arabaların içinde görülür. Figürler stilize, silüet formunda ve Siyah Firnis tekniğinde işlenmiştir. Benzer stil özelliklerinin yanı sıra daha hacimli ve detaylı figürler, at üzerindeki süvari/binici figürlerin yer aldığı Thebes'ten ele geçen İÖ. 700 - 675 tarihli bir aryballos, İÖ. 650 tarihli *Macmillian Aryballosu*, İÖ. 650 - 640 tarihli *Chigi Olpesi* gibi birçok seramik⁴⁸¹ formu üzerinde tespit edilmiştir. Ayrıca bu gruplarda görülen at üzerinde profilden verilen erkek figürler, atlara oranla oldukça küçük boyutlara ve katı bir duruşa sahiptir. Buna karşın atlar oldukça uzun bacak, boyun ve kuyruğa sahiptir. Bu durum anatomik olarak tasvirlerin doğru oranlara sahip olmadığını ve natüralistik bir stilin başılamadığını göstermektedir.

Atlı figürler erken dönemlerden itibaren mimari kabartmalar üzerinde de görülmeye başlanır. Bunlar arasında en erken örneklerinden biri İÖ. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen Girit Prinias Tapınak A Frizleridir⁴⁸². Tapınak A Frizleri'nde çağdaşı diğer eserlerde olduğu gibi süvari/binici figürler oldukça küçük, şematik ve katı bir duruşa sahipken atların bacakları oldukça uzun, gövdeleri ise kalın ve hacimli verilmiştir. Hem figürler hem de atlar anatomik olarak hala doğru oranlara sahip değildir. Figürlerde görülen söz konusu orantısız ve anatomik bozukluğa sahip duruşlar, yerini İÖ. 6. yüzyılda daha orantılı ve hareketli figürlere bırakır. Bu evrede İÖ. 580 tarihli *Ressam Timonidas*'ın imzası bulunan bir seramik parçası ve İÖ. 530 tarihli *Ressam Amphiaraios* tarafından boyanan kraterin omuz kısmında görülen figürlerde⁴⁸³, erkeklerin boyut ve hacim kazandığı, atların ise bacaklarının gerçeğe yakın işlendiği görülür. Figürler daha canlı ve hareketlidir.

İÖ. 6. yüzyılda, mimari kabartmalar arasında dönem modasını en iyi yansıtan örneklerden biri İÖ. 524 tarihli Siphnos Hazine Binası Frizleridir. Batı, doğu ve güney frizlerde⁴⁸⁴ at ve atlı figürler tespit edilmiştir. Batı ve doğu frizlerde profilden işlenen atlar güney frizde $\frac{3}{4}$ profilden verilir, bu durum figürlerin farklı cephelerden işlenebildiğini kanıtlar niteliktedir. Atlar doğru oranlara yaklaşmıştır, hacimli gövdeler, ince ve narin bacaklar, yukarı kavis yapan göğüs kafesi dönem modasını yansıtır. At üzerinde betimlenen süvari/binici erkek figürler ise daha küçük, katı ve kısıtlı hareketlere sahiptir ve çoğunlukla

⁴⁸⁰ Richter 1915: Pl. XX, XXI, XXIII.

⁴⁸¹ Markman 1969: Fig.17-20.

⁴⁸² Markman 1969: Fig. 21.

⁴⁸³ Markman 1969: Fig. 22 – 23.

⁴⁸⁴ Agard 1938: Fig.8, Fig. 3; Watrous 1982: Fig.16, Fig.18; Moore 1985: Fig.2.

profilinden betimlenmiştir. Frizlerin hem biçim hem de konu bakımından en yakın örnekleri çağdaşı siyah ve kırmızı figür tekniğinde boyanan seramikler üzerinde görülür⁴⁸⁵.

İÖ. 5. yüzyılda, İÖ 468 - 457 tarihli Olympia Zeus Tapınak⁴⁸⁶ alınlıklarıyla birlikte atlı figürlerde özellikle anatomik anlamda büyük bir gelişme yaşanır. Bu gelişim İÖ. 438 - 432 tarihli Parthenon Tapınak frizlerinde⁴⁸⁷ zirve noktasına ulaşır. Anatomi, büyük ölçüde düzelmiş, hareketler çeşitlenmiş ve atın tüm detayları başarıyla yansıtılmıştır. Hem at hem de süvari/binicilerde detaylı ve ince bir işçilik görülmektedir. At ve süvari/binici arasında gerçek oranlara yaklaşılmıştır, erkekler genellikle tunik ve khlamys giyimli, atın üzerinde profilden veya $\frac{3}{4}$ profilden verilmektedir, kollar ileriye uzatılır ve eller atın eyerini kavramaktadır, giysi kıvrımları sığ, ince ancak hareketle uyumlu bir konuma yaklaşır. Parthenon frizlerinde yakalanan bu başarı, Batı Anadolu'daki mezar anıtlarında da görülmeye başlanır bunlar arasında İÖ. 410-390 tarihlerine verilen Nereidler Anıtı⁴⁸⁸, İÖ. 5. yüzyıl stilinden İÖ. 4. yüzyıl stiline geçişi ve dolayısıyla figürlerin gelişimini gösteren en iyi örneklerden biridir. İÖ. 4. yüzyıl boyunca görülecek olan kontrast hareketler ve canlı duruşlar, anlık hareketin işlenmesi, detayların ve oranların doğru aktarımı gibi temel özellikler, Nereidler Anıtı'nın arşitrav frizlerinde yer alan alçak kabartma atlı figürler de verilmeye başladığı görülür. Ancak henüz İÖ. 4. yüzyılın yüksek kabartma olarak işlenen, canlı hareketler ve anatomik detayların verildiği zengin stil özellikleri tam olarak yansıtılamaz.

İÖ. 4. yüzyılla birlikte atlı figürler mezar stellerinde yaygınlaşır. Bu anlamda Keramaikos'ta yer alan İÖ. 393/394 *Dexileos Steli*⁴⁸⁹, kesin olarak tarihlenebilen ve bu nedenle dönem modasını da kesin olarak tarihleyebildiğimiz en iyi örnektir. Oldukça hareketli olan kompozisyonda at, iki ayağı üzerinde şahlanmış hemen altında yere düşen bir düşmanın üzerinde profilden verilmiştir. Buradaki duruş bir sonraki harekette atın düşman askerini ezeceği ya da süvarinin askeri öldüreceği yönünde bir izlenim verir bu nedenle anlık bir duruşu temsil etmektedir. Atın vücudunda ve bacaklarında kasları, baş kısmında gözler, burun delikleri ve ağız gibi birçok detay başarıyla işlenmiştir. Anatomik bozukluk giderilmiş ve daha orantılı bir üslup hâkim olmuştur. Süvari/binici figüründe de at figüründe olduğu gibi hareket artmıştır. Tunik ve khlamys giyimli süvari, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir, tunik kıvrımları hareketle uyumlu ince ve detaylıdır, khlamys ise sırtın arkasında uçuşur.

---

⁴⁸⁵ Agard 1938: 237.

⁴⁸⁶ Markman 1969: Fig. 33-35.

⁴⁸⁷ Markman 1969: Fig. 44-45.

⁴⁸⁸ Childs 2018: 219-221, Fig.49-55.

⁴⁸⁹ Hurwit 2007: 35-57.

Sağ kolunu üst gövdeyle birlikte sağa doğru döndürerek arkasına uzatmıştır. Söz konusu kompozisyon, Parthenon frizlerinde görülen gerçekçi ve detaylı betimlerin, doğru oranların ve hareketli sahnelerin mezar stellerinde de başarıldığını kanıtlamaktadır.

Dexileos Steli ile mezar anıtlarında temsil edilen gerçekçi ve başarılı detayların işlendiği üslup, İÖ. 325-300 yıllarına tarihlenen *İskender Lahti 'nde*⁴⁹⁰ zirve noktasına ulaşır. At figürleri, göz bebeklerine kadar detaylı işlenir ve kas detayları harekete son derece uyumlu verilmektedir. Atın iki arka ayağı üzerinde şaha kalkması ve hemen önünde yer alan Persli bir askere saldırması, arka bacakların hareketle uyumlu olarak bükülmesi, ön ayakların kasılarak öne doğru uzanması, boynun geri çekilerek ağız altında kırışıklar yaratması gibi pek çok detay doğru verilen anatominin sonucudur. Süvari/binicide ise miğferinin boynuzları, yüz detayları tunik ve khlamysin uçuşması, kol hareketlerinin giysi kıvrımlarına yansıtılmasıyla realistik ve canlı bir stil özelliği sergiler.

İÖ. 3. yüzyılda kabartmalar üzerinde, İÖ. 4. yüzyılın etkisi devam eder ve bu etki İÖ. 2. yüzyıla kadar takip edilebilir. Esnek hareketlere sahip atlar, daha cansız ve düz hatlara sahip durağan hareketlerle verilmektedir. Ancak İÖ. 180 – 159 tarihlerine verilen Pergamon Zeus Altar'ı⁴⁹¹ atlı sahnelerinde yer alan özellikler detay ve canlılık konusunda dönemin mezar stellerinden çok daha gelişmiş, detaylı, anlık hareketlere sahip ve canlı figürlere Barok stili yansıtan bir üsluba sahiptir. Bu etki, her ne kadar figür tiplerinde bir esinlenme yaşansa da steller üzerinde bu kadar etkili ve detaylı bir formda işlenememiştir. Anatomik detayların sıklıkla kullanılması hem figürlerde hem de atlarda görülen detaylar daha sakin ve durağan bir üslupla Hellenistik Dönem boyunca devam eder. Bu anlamda, heykeltıraşlık özelliklerindeki stilin aynı dönem içinde kullanım alanı ve amacı ayrıca sanatçı ve yerel üslup açısından da değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Hellenistik Dönem'de atlı figürlerdeki en önemli gelişim ise süvari/binici figürlerinin vücut kaslarının ve hareketlerinin vurgulanmasıdır. Bu stil özelliği, Pergamon Zeus Sunağı figürlerinden alınmış olmalıdır. Kasların ve hareketin vurgulanması süvari/binici figürlerini hem attan ayrı bir figür olarak sunmakta hem de kontrast, ışık gölge ve canlı hareketlerle sahnenin vurgulanmasını sağlamaktadır⁴⁹².

Atlı figürlerin ve süvari/binicilerin at üzerinde betimlendiği sahne tiplerine sahip steller, Hellenistik Dönem'den itibaren özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde Thrakia Bölgesi'nde yoğunlaşır. Dimitrova, Thrakia Bölgesi'ndeki erkeklerin Roma ordusunda çok

⁴⁹⁰ Heckel - Trittle 2009: Fig. 2.3, Fig.2. 4, Fig.2. 5.

⁴⁹¹ Özgan 2018: 155, Res.152, Res.163.

⁴⁹² Markman 1969: 108.

yoğun olarak bulunmalarını Thrakia kökenli süvarilerin, Pannonia, Britanya, Güney Rusya, Mısır, Batı Anadolu kentleri, Tunus ve Roma'ya kadar birçok bölgede asker olarak hizmet etmeleriyle ilişkilendirmektedir. “*Thrakia Süvarileri/Atlıları*” olarak tanımlanan sahne tipleri genellikle 30-40 cm genişliğinde, 20-30 cm yüksekliğindeki steller üzerinde yer alır. Sahnelerdeki süvari/binici figürler genellikle sağa yönelmiş (nadiren de olsa sola yönelen), yürüyen, şahlanmış veya sabit verilen atlar üzerinde görülmektedir. Bu kompozisyona sahip steller Thrakia Bölgesi'ndeki üç yüz elli farklı lokalizasyondan ele geçen iki binden fazla örnek ile temsil edilmektedir. Bu nedenle geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne verilen steller genellikle Thrakia etkili steller olarak kabul edilmektedir⁴⁹³.

Atlı figürlerin betimlendiği sahnelerin en temel özelliği genellikle yılanın sarıldığı bir ağaç ve bir sunağın bulunmasıdır. Söz konusu kompozisyon, hem Apollon ve Asklepios'a adanan adak stelleri hem de mezar stellerinde görülür. Bu durum, iki stel ikonografisinin yazıtlarla birbirinden ayrılmasını zorunlu kılmıştır. Mezar stellerinde genellikle ağaç ve yılan ikonografisi, birçok tartışmaya sebep olmuştur ancak en genel kanı, yılanın khatonik bir simge taşıdığı, ağacın ise yaşam döngüsünü tasvir eden *Hayat Ağacı/Kutsal Ağaç* olarak kullanıldığı yönündedir. Atlı figürlerin yılanlı ağaca dönük olarak işlendiği sahneler İÖ. 3. yüzyılda Atina, İÖ. 2. yüzyılda Pergamon ve Ephesos başta olmak üzere birçok Anadolu kentinde görülmektedir⁴⁹⁴. Thrakia stellerinin, kendilerinden çok daha önce ortaya çıkan Yunan sanatındaki *Kahraman Kültü*'den etkilenerek ortaya çıktığı ve bu kültürün söz konusu stellerin öncüsü olduğu kabul edilir özellikle steller üzerinde Yunanca kökenli “*ἦρωϛ*” kelimesinin görülmesi bu savı desteklemektedir. Diğer yandan Yunan kültüründen kökenini alan bu gelenek İS. 1. yüzyıldan İS. 4. yüzyıla kadar görülen *Danubian Atlıları*'ni da ikonografik olarak etkilemiştir⁴⁹⁵. Ele alınan Ephesos mezar stellerinde de atların ve dolayısıyla süvari/binici figürlerin sağa yönelmiş işlenmesi, yılanın dolandığı bir ağaç ile sunağın varlığı genel olarak görülen özelliklerdir, ayrıca **K.59** nolu Ephesos mezar stelinde korunan yazıtta “*ἦρωϛ*” kelimesi görülmektedir. Bu nedenlerle Ephesos örneklerinin de geniş bir yayılım alanına sahip ve uzun süre kullanılan Thrakia stellerinden etkilendiği düşünülebilir.

Ephesos mezar stelleri arasında on yedi stelde süvari ve atlı figürlerin yer aldığı sahne tipi tespit edilmiştir. Ancak bunlardan sadece on iki mezar stelinde⁴⁹⁶ süvari/binici

---

⁴⁹³ Dimitrova 2002: 209-210.

⁴⁹⁴ Dimitrova 2002: 213-214.

⁴⁹⁵ Dimitrova 2002: 220.

⁴⁹⁶ **K.46, K.47, K.48, K.49, K.50, K.51, K.52, K.53, K.56, K.57, K.58, K.59.**

erkek figürler at üzerinde betimlenmektedir. Atlar, on altı stelde stelin sağına yönelmişken **K.47** nolu stelde sola yönelmiştir. Tüm stellerde profilden verilen atlar, ya tek bacıklarını sunak üzerine doğru kaldırmakta ya da ileriye doğru hareket etmektedir. Süvari/binici figürlerin tamamında tunik ve khlamys görülür, altı figür profilden işlenmiş ve atın eyerini tutmaktadır buna karşın **K.47, K.48, K.49, K.50, K.58** ve **K.59** nolu stellerde süvari/binici erkekler sağ kollarını arkalarına doğru üst gövdeleriyle birlikte döndürerek sağ ellerinde phiale taşımaktadır. Steller arasında yılanın dolandığı ağaç beş stelde görülür **K.46, K.48, K.49, K.56, K.57, K.58** ve **K.59** nolu stellerde ise yılanın dolandığı ağaç yer almaz veya korunmamıştır. Dörtgen ve dairesel sunaklar ise yalnızca **K.49, K.50, K.56** ve **K.58** nolu dört stelde görülmez diğer sekiz stelin tamamında sunak tespit edilmiştir. Son olarak Ephesos stellerinde atlı figürler **K.53** nolu stelde dışında tek figür olarak betimlenmiştir ancak söz konusu stelde ise stelin sağında, sunağın arkasında atın eyerini tutan bir seyis görülmektedir.

İÖ. 3. yüzyıl Batı Anadolu mezar stellerinde, atlı figürlerin dönem modası Miletopolis stellerinde⁴⁹⁷ takip edilebilmektedir. Miletopolis stellerinde atların gövdelerinin süvari/binici figürlere oranla daha hacimli ve kalın verildiği buna karşın bacıkların daha kısa ve ince olduğu, gövdeleri profilden, başlar $\frac{3}{4}$ profilden verilerek hareket sağlandığı ancak bacak hareketleri dâhil olmak üzere durağan bir yapıya sahip oldukları görülmektedir. Ancak süvari/binici figürü atlardan daha büyük ve ön planda görülür. Şaha kalkan atların ve yürüyen/koşan atların arka bacıklarında orantısız bir kısalık mevcuttur. $\frac{3}{4}$ profilden veya profilden verilen süvari/binici figürleri, kısa kollu tunik/khiton ve khlamys giyimlidir. Katı ve durağan bir duruşa sahiptirler. Hareketsiz verilen figürlerin sadece kolları hareket eder ve eller atların eyerindedir. Giysiler ince ve sığ kıvrımlarla oldukça az detaylandırılmıştır.

İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısına ve ortalarına tarihlenen Thyeira/Thyaira⁴⁹⁸, Metropolis⁴⁹⁹, Miletopolis⁵⁰⁰, Manisa ve çevresinde⁵⁰¹ ele geçen steller bu evrede daha canlı ve hareketli figürlerin işlendiğini göstermektedir. Atların bacak ve boyun uzunlukları artmış ve doğru oranlarla verilmiş, yüz ve kas detaylarındaki özen artmış ve kaslar anatomiyle uyumlu halde gelmiştir. Diğer yandan atların üzerinde eyer ve semerin detaylı olarak işlendiği görülür.

---

* On yedi stel arasında yer alan **K.31** nolu stelde sadece bir ayakta bir kadın korunmuş bu nedenle veda sahneli stellerde ayakta betimlenen kadınlar grubunda ele alınmıştır. **K.54** ve **K.55** nolu stellerde ayakta atlı figürler görülür bu nedenle ayakta erkekler grubunda değerlendirilmiştir, **K.73** ve **K.75** nolu steller ise parçalar bölümüne dâhil edilmiştir.

⁴⁹⁷ Şahin 2000: Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB.44, Lev. XLVI KA.1.

⁴⁹⁸ Sonkaya 2019: Res. 39.

⁴⁹⁹ Aybek 2009: Lev. 56, Kat. Nr. 228.

⁵⁰⁰ Pfuhl - Möbius 1979: Taf.191, Nr. 1297; Şahin 2000: Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10.

⁵⁰¹ Durugönül 2015: Kat. No. 69.

Süvari/binici figürleri ise hareketli ve farklı duruşlara sahiptir. Kollar yalnızca eyeri tutmaz, arkaya ya da yanlara dönerek çeşitli objeler taşır ve üst gövdeyle baş farklı yönlere çevrilerek kontrast yaratılır, alt gövde hemen hemen her evrede olduğu gibi genellikle profilden ve sabittir. Figürler hala atlardan daha uzun ve ince bir formdadır, yine de bu evrede atların hacimlerinde azalma ve incelme görülür. Süvari/binici ve at arasında oran farkı normal boyutlara ulaşır. Manisa ve Metropolis örneklerindeki figürlerin giysi detayları kalınlaşmış ve hacim kazanmıştır, kıvrımlar ise daha detaylı işlenmiştir. Bu evrede khlamys, sırtın arkasında daha doğal bir formda uçuşur. Söz konusu dönem modası ve bu döneme ait incelenen örnekler, Ephesos mezar stelleri arasında **K.46**, **K.47**, **K.48** ve **K.49** nolu örneklerle benzerlik gösterir. Atların arka bacak hareketlerinin anatomik bozukluk göstermediği, orantılı bir uzunluğa sahip olduğu ve gövdelerinde enlemesine bir uzama/incelme görülür. Bir önceki evrede görülen katı duruş ve durağanlık süvari/binici figürlerin bir elle eyeri tutmaları diğeri ellerinde phiale veya mızrak taşımalarıyla daha hareketli bir kompozisyona dönüşür. Atların eyerleri ve semerleri de detaylı işlenmiş, süvari/binici figürlerin oturdukları alanda, dörtgen formda atın gövdesinde ince bir katman olarak vurgulanmıştır. **K.47** nolu stelde yer alan süvari/binici figürünün khlamysi sırtın arkasında hacimli ve doğal bir formda uçuşur. **K.48** nolu stelle **K.47** nolu örnek figürlerin ve atların incelik uzaması ve form bakımından oldukça benzerdir. Ancak **K.48** nolu stelde yer alan süvari/binici figüründe kollar eyere uzanır, buna karşın vücudun $\frac{3}{4}$ profilden verilmesi canlı dönem modasına uymaktadır. **K.47** örneğindeki figürde olduğu gibi **K.48** nolu steldeki figürün khlamysi doğal ve hareketli bir formda uçuşur. **K.46** nolu steldeki figürde ise sağ kolunu arkaya uzatması ve üst gövdenin arkaya yönelmesi tunik ve khlamys üzerinde harekete uyumlu farklı boyutlarda ve derinliklerde kıvrımlar yaratmıştır. Son olarak **K.49** nolu stelin oldukça az bir kısmı korunmuş buna karşın bu evrede atların boyunlarının incelik uzaması, figürlerin detaylı giysi ve hareketli duruşları gibi özellikler tespit edilebilmiştir. Süvari/binici figürü, atın sağına sol kolunu uzatarak baş ve üst gövdenin cepheden görülmesini sağlamıştır. Atın korunan boynu, ince, baş öne doğru eğilmiş ve oldukça detaylı verilmiştir. Dört Ephesos stelinde tespit edilen stellerde görülen söz konusu özellikler ve çağdaşı benzer örnekler **K.46**, **K.47**, **K.48** ve **K.49** nolu stelleri İÖ. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmemizi sağlamıştır.

İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı ve İÖ. 1. yüzyılın başlarında görülen mezar stelleri çeşitli merkezlerde, oldukça farklı yerel stil özellikleri sergiler, örneğin bu evrede görülen iki

Lydia steli⁵⁰² arasında oldukça yakın tarihlerde farklı özellikler görülür. Bir önceki evrenin detaylı ve hacimli figürleri devam ederken aynı zamanda incelik uzayan, boyut olarak küçülen süvari/binici figürler ve ince ancak daha büyük boyutlu atlar görülmeye başlanır. Bu dönemin en ayırıcı özelliklerinden biri Aydın Arkeoloji Müzesi örneğinde⁵⁰³ de görüldüğü gibi atların süvari/binici figürlerinden daha büyük görülmesidir. Anatomi bu dönemde tekrar bozulmaya başlar. Genellikle atların şaha kalktığı ve süvari/binici figürlerin tek kollarını kaldırarak bir kılıç ya da mızrakla saldırma kompozisyonu görülür. Ancak hareketler yüzyılın ilk yarısına göre daha katı ve hareket zorunluluğu taşımaktadır. Yürüyen veya tek bacağını kaldırarak hareket eden atlarda ise İÖ. 3. yüzyılda olduğu gibi durağan ve katı bir yapı görülse de figürler daha ince, uzun ve anatomik detaylarla ayrılabilir. Atların boyunları uzayıp incelmeye başlamış ve baş ön plana çıkmıştır.

Özellikle Miletopolis stelleri⁵⁰⁴ arasında İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına ait örneklerde, süvari/binici bacakları ve üst gövde incelmeye başlamıştır, bel ve kalça daha kalın verilir. Khlamys bir kütle halinde sırtın arkasında uçuşur ve şematik, kalın bant formlu kıvrımlar görülür.

Smyrna stelinde⁵⁰⁵ görüldüğü gibi anatomik bozukluk genellikle alt gövdenin üst gövdeye oranla daha uzun verilmesi ya da başın oldukça küçük/büyük işlenmesiyle görülür ancak bazı örneklerde kolların hareketinin üst gövdeyle uyumsuzluğu veya vücudun orantısız ölçüleri de anatomik bozukluğa örnek oluşturur. Atlar ve süvari/binici figürleri çeşitli yönlerden betimlenme özelliğini kaybederek genellikle profilden verilmişlerdir. Dönemin sonlarına doğru figürler oldukça hareketsizdir kol hareketleri tamamen şematik hale gelir. Söz konusu dönem modası ve benzer özellikler Ephesos stelleri arasında **K.50**, **K.51**, **K.52** ve **K.53** nolu mezar stellerinde görülmektedir. Dört stelin tamamında süvari/binici figürleri atlardan daha küçük boyutlara sahipken atlar uzun ve ince bir yapıya ve enine bir uzamaya sahiptir. **K.51**, **K.52** ve **K.53** nolu stellerde yer alan süvari/binici figürlerin üst gövdeleri sağa dönük, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş ve figürler sağ kollarını geriye doğru yönelterek sağ ellerinde bir phiale/sunu kabı taşımaktadır. Bu hareket her üç figürde de katı bir üslupta hareket zorunluluğunu yansıtır. Üst gövdenin dönüş hareketine karşın alt gövde profilden verilmiş ve sabittir bel iki duruşa da uygun verilmemiştir. Bu durum figürlerin anatomik bozukluğunu kanıtlamaktadır. Giysiler kütle halinde ve oldukça az detaya sahiptir. **K.50** nolu stelde yer alan figürde ise khlamysin sırtın arkasında yapay bir dalgalanma ile çizgisel kıvrımlara sahip bir kütle olarak işlenmesi de yine Miletopolis

⁵⁰² Sonkaya 2019: Res.41, Res.42.

⁵⁰³ Saraçoğlu 2000: Pl. II, Fig. 4.

⁵⁰⁴ Şahin 2000: Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

⁵⁰⁵ Pfuhl - Möbius 1979: Taf.196, Nr. 1350.

stellerinde sıklıkla görülen dönem modasını yansıtır. Ayrıca atın sağrısı oldukça ince işlenmiş ve figür buna rağmen orantısız ve anatomik bozukluğa rağmen at figüründen daha küçük görünmektedir. Benzer örnekler ve dönem modası dikkate alındığında **K.50**, **K.51**, **K.52** ve **K.53** nolu mezar stelleri İÖ.130-100 tarihlerine verilebilmektedir.

İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısında bir önceki evrenin stil özellikleri hala takip edilmektedir. Bu özelliklerin yanı sıra Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos stelleri⁵⁰⁶, Miletopolis⁵⁰⁷ ve Aydın Müzesi⁵⁰⁸ örneklerinde görüldüğü gibi atların oranlarında küçülme, bacaklarda kısalma ve şematik hareketler görülürken süvari/binici figürleri daha belirgin işlenir ve büyük oranlara sahiptir. Profilden, dik bir açıyla verilen figürlerde bir önceki evrede görülen katı ve hareketsiz duruş artmıştır. Kollar vücuda yaklaştırılmış, phiale/sunu kabı taşıyan kol arkaya uzanmaksızın sağ bacağın yakınına yerleştirilmiştir. Atların bacakları çoğunlukla bir önceki evreye oranla kısadır ancak hala uzun işlenen bacaklar incelenmiş ve anatomik bozukluklar sergilemektedir. Hem at hem de süvari/binici figürlerinde şematize bir üslup görülür ancak bu dönemde de her kentin yerel stil özellikleri ön plandadır. Ephesos mezar stelleri arasında **K.57** ve **K.56** nolu steller olmak üzere bu evreye ait iki örnek tespit edilmiştir. İki stelde de sahne oldukça benzer, süvari/binici figürleri sağ ellerinde bir phiale/sunu kabını arkaya doğru değil sağ bacağın yanında vücuda bitişik taşımaktadırlar. **K.56** nolu stelde at ile figür arasındaki boyut farkı oldukça net görülmektedir, khlamys omuzların üzerine sırtın arkasında oldukça şematik, çizgisel detaylı bir kütle halinde işlenmiş, uçuşma hareketi görülmezsizin yapay formda verilmiştir. Baş vücuda göre oldukça büyük, sağ kol ise fazla uzundur bu durumda figür anatomik anlamda bozukluklar sergilemektedir. Her iki stelde de atların bacak boyları vücut enlerine göre kısalmış, hareket alanları daralmıştır. **K.57** nolu stelde ayrıca atın ön ayağının hareketi oldukça kısa verilmiştir. Söz konusu özellikler ve benzer örnekler dikkate alındığında **K.56** ve **K.57** nolu steller İÖ. 75-50 yıllarına verilebilmektedir.

İS. 1. yüzyıl sonları ve İS. 2. yüzyıl başlarında ise figürlerin çeşitli oranlarda işlendiği genellikle şematik örnekler görülür. Süvari/binici figürleri tamamen dik açıdan, profilden verilir, $\frac{3}{4}$ profilden verilen örneklerde ise hareket yapaydır ve sadece üst gövde genellikle sağa doğru yönelir ve vücudun geri kalanı bu hareketten etkilenmez. Kollar vücuda bitişik atın eyerini tutmaktadır. Bu evrede atlardaki en önemli özellik yelelerin bir dizi çizgi ile belirtilmesidir. Atların bacakları oldukça kısıtla hareket ettirilir, özellikle İÖ. 2.

⁵⁰⁶ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf.195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

⁵⁰⁷ Şahin 2000: Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

⁵⁰⁸ Saraçoğlu 2000: Pl. II, Fig. 3.

yüzyılda görülen geniş aralıklı canlı bacak kompozisyonları ve hareketleri yoktur. İÖ. 1. yüzyılın ikinci yarısından sonra özellikle atlı süvari stellerinde merkezlere göre işçilik ve stil özelliklerindeki fark oldukça fazladır. Bu anlamda İS. 2. yüzyıla ait bir Odessos steli⁵⁰⁹ ile Miletopolis steli⁵¹⁰ hem kendi aralarında aynı tarihe verilen örneklerde hem de merkezler arasında atın ve süvari/binicinin oranları, detayların verilişindeki özen ve canlılık oldukça değişkendir. Ephesos örnekleri arasında ise **K.58** ve **K.59** nolu stellerde dönem modasına benzer özellikler tespit edilmiştir. Atların yeleleri çizgisel bir dizi halinde verilmiş, bacaklar ince, boyun kısa, özellikle Odessos stellerinde⁵¹¹ görülen bir özellik olarak kuyruk yukarı doğru çizgi formunda işlenmiştir. Süvari/binici figürler ise oldukça şematik, dik bir açıyla verilmiştir. Her iki figürde de khlamys kıvrımları çizgisel, şematik, sığ ve düz kıvrımlardan oluşmuştur. Figürler ellerini eyere uzatmış ve hareketsizdir. **K.58** nolu stelde üst gövde $\frac{3}{4}$ cepheden verilmişse de figür hareketsiz ve cansız işlenmiştir ayrıca kol ve bacaklar gövdeye oranla oldukça kısadır. Benzer özellikler dikkate alındığında **K.58** ve **K.59** nolu stellerde tespit edilen özellikler eserlerin İS. 1. yüzyılın sonları ile İS. 2. yüzyılın başlarına tarihlenmemizi sağlamıştır.

4.1.4. Oturan Erkek Tipleri

Oturan figürler, Yunan heykeltıraşlık sanatı içinde büyük ve sürekliliği olan bir grup olarak görülmektedir. Figür tipinin Yunan Sanatı içinde görülen ilk örnekleri, mezar stellerinde yer alan ikonografiden çok daha farklı bir yapıda tapınaklar, kült heykelleri ve adak heykelciklerinde karşımıza çıkmaktadır.

İÖ. 7. yüzyılın erken evrelerine tarihlenen, Girit'te yer alan Prinias A Tapınağı cephesinde betimlenen oturan tanrıça figürleri Yunan Sanatı içinde oturan figürlerin kullanıldığı en erken örneklerden biridir. Watrous, söz konusu figürlerin Mısır ölü kültüründe yer alan mastabalarda görülen oturan figürlerle oldukça benzerlik taşıdığını ve Prinias A Tapınağı ile Giza Tjetu Mastabası'ndaki oturan figürlerin etkileşim halinde olabileceğini ileri sürer. Bu nedenle Yunan Sanatı içinde görülmeye başlanan oturan figürlerde, Mısır heykel sanatının etkisi olduğu düşünülmektedir⁵¹².

⁵⁰⁹ Dimitrova 2002: Fig.1, Fig.2, Fig.3.

⁵¹⁰ Şahin 2000: Lev. LV, KA.18, Lev. XI, KA. 31, Lev. LXXII, KB.19.

⁵¹¹ Dimitrova 2002: Fig.4, Fig.6.

⁵¹² Watrous 1998: 78.

İÖ. 6. yüzyılda da figürlerin tapınak mimarisinde kullanımı devam eder, bu döneme ait İÖ. 590 - 580 civarına tarihlenen Korfu'da yer alan Korfu Artemis Tapınağı alınlıklarında, alınlığın sol köşesinde oturan bir figür tespit edilmiştir⁵¹³.

Batı Anadolu'da ise oturan figürlerin tapınak ve kültle ilişkilendirilen en önemli örneği, Didyma Apollon Tapınağı kutsal yolunun iki yanında sıralanan *Brankhid* heykelleridir. Tapınağın rahip/rahibelerini temsil eden figürlerin tamamı oturan figürlerden oluşur. Günümüzde Londra'daki British Museum'da sergilenen eserler, İÖ. 550 - 546 tarihlerine verilmektedir⁵¹⁴. Brankhid heykellerinin benzer örneklerinin yanı sıra İÖ. 6. yüzyıl içinde Kuşlu Koreler ve Kourotrophos Tanrıça/kadın gibi oturan figür tipleri terrakotta figürinlerde de karşımıza çıkmaktadır⁵¹⁵.

Söz konusu erken örnekler dikkate alındığında oturan figürlerin ilk olarak mimari kabartmalarda daha sonra serbest yontular üzerinde görüldüğünü ve İÖ. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Yunan Sanatı içinde sıklıkla kullanıldığını söylemek mümkündür.

İÖ. 6. yüzyılda oturan figürler henüz Arkaik Dönem'in katı ve frontal üslubunun dışına çıkamamıştır ayrıca oturdukları koltuk/thronoslarla bir bütün halinde işlenmektedir. Ancak dönemin sonunda figürlerde hareketlilik artar, İÖ. 480 civarına tarihlenen "*Berlin Tanrıçası*"⁵¹⁶ oturduğu thronostan ayrı ve detaylı işlenir ancak hala duruş katı ve frontaldır. İÖ. 450 yılından itibaren frontal duruş terkedilir ve figürler tıpkı ayakta betimlenen figürler gibi hareketli kompozisyonlar içinde yer alır. Genellikle yüksek kabartmalar olarak işlenen figürlerde, üst ve alt gövdenin farklı yönlere hareketi ile kontrast yaratılır ve keskin hatlar yumuşamaya başlar. Parthenon Tapınağı alınlıklarında⁵¹⁷ özellikle Doğu Alınlığın ortasında betimlenen Zeus ve frizlerde görülen diğer oturan figürler, tamamen oturdukları yerden ayrı olarak betimlenir, oldukça rahat verilen kontrast ve anlık hareketler görülür⁵¹⁸.

İÖ. 4. yüzyılla birlikte oturan figürlerin yer aldığı mezar stellerinde kaliteli ve doğal duruşa sahip örnekler görülür. Bu dönemde hem serbest yontularda hem de mezar stelleri ve kabartmalarda figürlerin doğal duruşu, anlık hareketin verilmesi ve kontrast hareket başarıyla tamamlanmıştır.

Hellenistik Dönem'le birlikte realistik ve ani hareketlere sahip, kontrapost duruşun hacim kazandığı çok yönlü eserler görülür. Roma İmparatorluk Dönemi boyunca da eklektik

---

⁵¹³ Rodenwaldt 1939: Taf.1, Taf.2, Taf.25 Taf.26, Taf.27. (Tarihleme hakkında tartışmalar; Rodenwaldt 1939: 194.)

⁵¹⁴ Smith 1892: 16-17.

⁵¹⁵ Nelson 1935: 50.

⁵¹⁶ Wiegand 1926: Taf. 37-44.

⁵¹⁷ Palagia 1993: 29.

⁵¹⁸ Richter 1970: 37.

bir üslupla oluşturulan orijinal eserlerin yanı sıra Klasik ve Hellenistik Dönem eserlerinin kopyaları da sıklıkla üretilmiştir⁵¹⁹. Münih'te yer alan İÖ. 3. yüzyılın sonlarına ait *Sarhoş Yaşlı Kadın* heykeli ve İÖ. 200 civarına tarihlenen *Barberini Faun'u /Uyuyan Satyr* heykeli, İÖ. 2. yüzyıla ait *Priene'li Spinario* (ayağındaki dikenini çıkararak köylü çocuk) olarak bilinen pişmiş toprak figürün ve İÖ. 1. yüzyıla ait *Belvedere Torsosu*, oturan figürlerin hareket çeşitliliği, kontrapost duruşun gelişimi ve heykel sanatındaki realistik anlayışın gelişimini takip etmek için oldukça önemli eserlerdir⁵²⁰. Figürler sadece oturma duruşunda değil, öne ve arkaya yaslanma, kolların, bacakların ve başın farklı yönlere hareket ettirilmesi, hareketlerin biraz sonra farklı bir harekete geçecek şekilde ani ve anlık yansıtılmasıyla figürlerin yaş ve durumlarını başarıyla yansıtan realistik üslup söz konusu örneklerde görülmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos mezar stelleri arasında da üç mezar stelinde⁵²¹, tamamı Dexiosis/Tokalaşma/Veda Sahnesi sahne tipinde yer almak üzere üç figür tespit edilmiştir. $\frac{3}{4}$ profilden betimlenen üç figür de stelin solunda, oturmaktadır. **K.35** ve **K.37** nolu stellerde oturan erkeklerin bir diphros üzerinde oturdukları görülür. **K.35** ve **K.38** nolu stellerde figürler kısa kollu khiton/tunik ve himation giyimliken **2-35-80** nolu stelde yer alan figür sadece tunik giyimlidir. **K.35** ve **K.37** nolu örneklerde erkekler karşılarında ayakta duran kadınlarla tokalaşır ancak **K.38** nolu stelin az bir kısmı korunmuş olduğundan karşısındaki kişinin sadece sağ kolunun bir kısmı görülmektedir.

Dexiosis sahnelerinde yer alan oturan erkek figürler genellikle, İÖ. 3 yüzyılda Atina Ulusal Müzesi'nde ki Menokrita Steli'nde⁵²² görüldüğü üzere $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, kısa kollu khiton/tunik ve himation giyimlidir. Vücut dik, bacaklar hareketli ve sağ kol karşısındaki kadına doğru bir açıyla uzatılmıştır. Kıvrımlar alt gövdede bacak hareketlerine uyar ancak üst gövde hala katıdır yine de khiton ve himation birbirinden ayrılır. Himation daha katı khiton daha yumuşak kıvrımlarla vücudu sarmaktadır. Bu dönemde özellikle figürler hala birbirleriyle hem başların birbirine dönük olması hem de yüzdeki ifadelerle bir ilişki içindedir bu durum İÖ. 2. yüzyıl stellerinde görülmez.

İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısına ve ortalarına tarihlenen özellikle Smyrna ve Ephesos stellerinde⁵²³ yer alan figürlerin boyutları ayakta duran figürlerle orantılıdır. $\frac{3}{4}$ cepheden verilen figürler kısa kollu khiton/tunik giyimlidir. Duruş, bele ve uzuvlara doğru

⁵¹⁹ Richter 1970: 37.

⁵²⁰ Smith 2013: Fig.174, Fig.168, Fig.172, Fig.165.

⁵²¹ **K.35, K.37, K.38.**

⁵²² Möbius 1956: 71, 119, Bei.66a.

⁵²³ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 128, Nr.868, Taf. 128, Nr.869, Taf; Schmidt 1991: Abb.53

yansıtılmıştır. Genellikle stelin solunda verilen oturan erkek figürlerin sol bacakları dışarıdaki sağ bacağın ardından görülecek şekilde hafifçe yukarı eğimli işlenir. Sol ayağın bir adım arkada duruşu ve kolların vücuttan ayrılması ile figürlerin hareketi devam etmektedir. Giysi kıvrımları ise canlı, sayıca fazla, derin ve çeşitli boyutlarda hareketle uyumludur.

İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren⁵²⁴ dönemin sonlarına doğru oturan figürle ayakta duran figür neredeyse aynı boyda verilir. Bu nedenle yüzyılın ilk yarısındaki orantı kaybolmuştur. $\frac{3}{4}$ cepheden duruş üst gövdenin daha katı ve düz işlenmesi, alt gövdede ise sol bacağın daha düz verilmesiyle durağanlaşır. Bir önceki evrede daha hareketli görülen sol kol kucağın üzerine yerleştirilmiştir. Sağ kol ise hareket zorunluluğu göstermekte ve daha durağan bir tavırla öne doğru uzatılarak karşısındaki figürle tokalaşmaktadır. Giysi kıvrımları sayıca az, yüzyılın ilk yarısında görülen örneklerle göre daha sığ ve hareketsizdir.

İÖ. 1. yüzyıla tarihlenen mezar stellerinde⁵²⁵ yer alan oturan erkek figürlerde ise duruş oldukça katıdır ve tamamen hareket zorunluluğunu yansıtır. Sağ kolun tokalaşma hareketi için ileri doğru uzatılması dışında herhangi bir uzuv hareket etmez. Geride kalan sol bacak tamamen düzleşmiştir bazı örneklerde sol ayağın bir adım geri atıldığı giysi kıvrımlarından anlaşılrsa da çoğunlukla her iki ayak yan yana ve hareketsiz verilir. Giysi kıvrımlarında ise şematik, harekete uyumsuz ve sığ formlar görülmektedir.

Ephesos mezar stelleri arasında tespit edilen Dexiosis/Tokalaşma/Veda Sahnelerinde yer alan üç oturan erkek figürü de benzer özellikler yansıtmaktadırlar. $\frac{3}{4}$ cepheden hareket üç figürde de durağandır, **K.35** ve **K.38** nolu stellerde sağ kolun dirsekten itibaren vücuda bitişik verildiği sadece dirsekten itibaren öne doğru uzatılarak tokalaştığı görülür. Buna karşın **K.37** nolu stelde figür sağ kolunu sağ dizine dayamakta ve öne doğru uzatmaktadır ve diğer figürlere göre sol kolunu eğdiği başına dayaması ve sağ ayağını bir adım öne atması ile daha hareketli olduğu görülür. Ancak bu hareket, hem uzuvlardaki orantısız uzunluk ve incelik hem de hareketin katılığı nedeniyle erken örneklerden ayrılır. Üç figürde de üst gövde dik açıyla ve katı bir üslupta işlenmiştir. **K.35** nolu stelde ayrıca İÖ. 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen örneklerde gördüğümüz bir özellik olarak sol bacağın sağ bacak arkasından görünen üst kısmının düzleştiği ve ayakların yan yana verildiği görülür. Sadece **K.35** ve **K.38** nolu stelde görülebilen giysi kıvrımları sığ, çizgisel ve şematik işlenmiştir. **K.38** nolu stelde yer alan figürün himationu khitondan ayrı bir kütle halinde

⁵²⁴ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.127, Nr.866, Taf.127, Nr.867, Taf.129, Nr.872.

⁵²⁵ Pfuhl-Möbius 1977: Taf.126, Nr. 863, Taf. 129, Nr.873, Taf. 129, Nr.877.

verilmiştir, **K.35** nolu örnekte ise kıvrımlar yalnızca bacaklar arasında sayıca az ve şematiktir.

Söz konusu dönem modası eserlerimizin çağdaşı sayılan Samos⁵²⁶, Smyrna⁵²⁷, Rhodos⁵²⁸ ve Khios⁵²⁹ mezar stellerinde de tespit edilmiştir. Bu nedenlerle **K.35**, **K.37** ve **K.38** nolu mezar stelleri İÖ. 2. yüzyılın sonu ve İÖ. 1. yüzyılın başına tarihlenmektedir.

4. 2. Kadın Tipleri

Çalışma kapsamındaki tüm kadın tipleri ilk olarak ayakta ve oturan kadınlar olmak üzere ikiye ayrılmış daha sonra belirli bir tipolojiye sahip olan figürler ayrıca alt gruplarda ele alınmıştır. Ephesos mezar stelleri üzerinde yer alan 26 oturan⁵³⁰ ve 13 ayakta⁵³¹ verilen kadın figürleri arasında beş farklı tip saptanmıştır.

Söz konusu tipler, sırasıyla, 8 Protopudicitia⁵³², 6 Pudicitia Saufeia⁵³³, 3 Pudicitia Baebia⁵³⁴, 2 Pudicitia Fausta⁵³⁵, 2 Büyük Herculaneumlu Kadın⁵³⁶ ve 1 Küçük Herculaneumlu Kız⁵³⁷ olarak sıralanmaktadır. Yoğunluk olarak toplamda 39 kadın sırasıyla % 67 oturan, % 33 ayakta olmak üzere % 18 Protopudicitia, % 15 Pudicitia Saufeia, % 8 Pudicitia Baebia, % 5 Pudicitia Fausta, % 5 Büyük Herculaneumlu Kadın, % 3 Küçük Herculaneumlu Kız oranındadır. Ayrıca herhangi bir tipolojiye dâhil edilemeyen 18 kadın figürü ise % 46 oranındadır.

---

⁵²⁶ Horn 1972: Taf.77, Nr.129.

⁵²⁷ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.127, Nr.864; Zanker 1993: Fig.28.

⁵²⁸ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.127, Nr.865.

⁵²⁹ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.129, Nr.876.

⁵³⁰ **K.1, K.2, K.3, K.5 (2), K.6, K.7(2), K.9, K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23, K.28, K.32, K.36, K.44.**

⁵³¹ **K.24, K.26, K.27, K.29, K.30, K.31, K.35, K.36, K.37, K.39, K.40, K.42, K.45.**

⁵³² **K.2, K.3, K.13, K.15, K.18, K.21, K.22, K.32.**

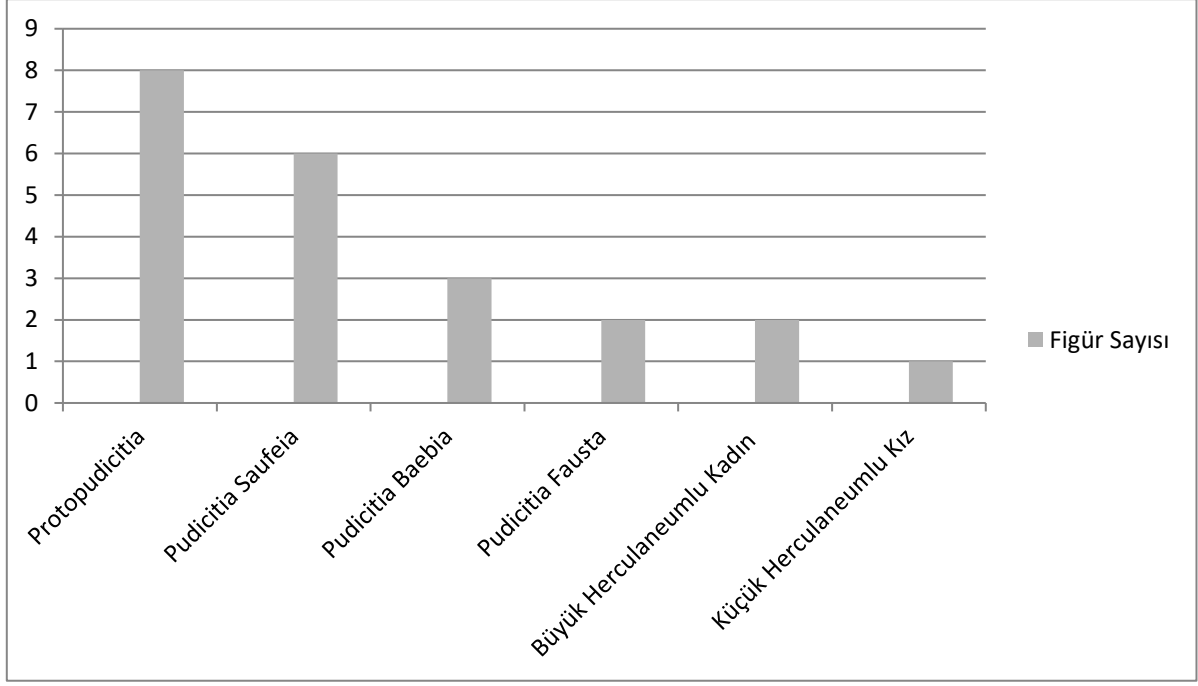
⁵³³ **K.14, K.26, K.28, K.36, K.42, K.45.**

⁵³⁴ **K.19, K.27, K.42.**

⁵³⁵ **K.6, K.23.**

⁵³⁶ **K.7, K.16.**

⁵³⁷ **K.45.**

Grafik 7. Kadın Figürlerinin Tipolojik Dağılımı.

Çalışma kapsamında ele alınan mezar stellerindeki kadın figürlerinin toplamda on sekizi Pudicitia, ikisi Büyük Herculaneumlu Kadın ve biri Küçük Herculaneumlu Kız tipinde olup genellikle ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde veya veda sahnelerinde (ayakta veda sahneleri – dexiosis veda sahneleri) yer alırlar. Pudicitia tipindeki on üç kadın oturan, dört kadın ise ayakta, Büyük Herculaneumlu Kadın tipindeki iki örnek oturan ve Küçük Herculaneumlu Kız tipindeki bir örnek ise ayakta betimlenmiştir. Khiton ve himaton giyimli oturan kadınlar, ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde, genellikle klinenin ucunda ya da bir diphros/thronos üzerinde, stelin solunda oturmaktadırlar ve klinede uzanmakta olan erkeğe doğru profilden veya $\frac{3}{4}$ profilden verilmişlerdir. Oturan kadınların büyük bir çoğunluğu Protopudicitia tipindedir ancak Saufeia, Baebia, Fausta ve Büyük Herculaneumlu Kadın tipinde de örnekler tespit edilmiştir. Ayakta betimlenen kadınlara ise genellikle veda sahnelerinde rastlanmıştır. Cepheden veya $\frac{3}{4}$ cepheden verilen kadınlar, khiton üzerine himation giyimlidir. Ayakta betimlenen kadınlar arasında en çok Pudicitia Saufeia tipine ait örnek olmasına karşın Baebia ve Küçük Herculaneumlu Kız tipinde de az sayıda örnek tespit edilmiştir.

4.2.1. Pudicitia Tipleri ve Varyasyonları

Latince kökenli bir kelime olan Pudicitia, “*tevazu, ihtiyat, iffet, erdemli ve faziletli olma*” anlamlarına gelmekte ve söz konusu ifadelerin personifikasyonu olarak

yorumlanmaktadır⁵³⁸. Pudicitia adı, bir heykeltıraşlık eseri için ilk kez Visconti tarafından örtülü-peçeli, ciddi ve üzgün ifadeli “*Ad talos stola demissa, et circumdata palla*” (ayak bileklerine kadar uzanan, bedeni saran elbise giyimli) olarak tanımlanan, Pio Clementino II Müzesi’ndeki Pudicitia Braccio Nuovo tipinde bir kadın heykeline verilmiştir. İfadesindeki durağanlık, saygınlığı çağrıştırmaktadır ve bu nedenle Visconti, epigrafik olarak bu ismi uygun görür⁵³⁹.

Buna karşın Pudicitia kelimesi, ilk kez Hadrianus Dönemi sikkeleri üzerinde “*erdemini ve faziletini*” personifikasyonu olarak, başını da örten bir himation ve khiton giyimli oturan ya da ayakta sunu yapan kadın tasvirleriyle birlikte görülür ve bu tipteki kadınların sikkeler üzerindeki kullanımı İS. 4. yüzyıla kadar devam eder. Genellikle kutsal/dini erdemlere sahip kraliçeleri ya da imparatorun bireysel kutsallığını simgeleyen figürler olarak yorumlanmaktadır⁵⁴⁰.

Bieber, İÖ. 2. yüzyıla birlikte soylu kadınları ifade eden onurlandırma heykellerinde sıklıkla kullanılan Pudicitia tipindeki kadınları, Delos Kleopatrasında olduğu gibi “*tevazunun personifikasyonu*” olarak nitelendirir⁵⁴¹. Farklı bir yorum olarak Schmidt, tipi “*sütanne*” duruşu olarak tanımlar⁵⁴². Benzer şekilde İÖ. 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen mezar stelleri üzerinde tek başına bir klismos ya da diphros üzerinde oturan khiton ve başı örten bir himation giyimli kadınların, başlarını saran himatonu bir elleriyle tutarak yana doğru açtıkları ve diğer kolları ile yukarıdaki kollarına destek verdikleri kompozisyon, Titthe’nin Steli⁵⁴³ ve Sütanne Paideusis⁵⁴⁴ yazıtlı steli başta olmak üzere dönemin birçok mezar stelinde görülmektedir. Bu durum özellikle Protopudicitia tipinin, Schmidt’in yorumunda olduğu gibi bir sütanne/anneye ait olarak ortaya çıktığını düşündürür.

Diğer yandan aynı kompozisyonun İÖ. 4. yüzyıldan Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar kesintisiz ve değişime uğramaksızın Protopudicitia tipinin, en çok ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerindeki aile betimlerinde yer alan kadınlarda görülmesi, evli bir kadına ait önemli bir betim olduğunu akla getirir. İÖ. 5. yüzyıla tarihlenen Mynno’nun mezar stelinde, bir klismos üzerinde oturan kadın sol elini dirseğinden bükerek yukarı çene hizasına kaldırmış, sağ eli ise kucağındadır ve her iki

⁵³⁸ Bieber 1959: 375; Clair 1996: 147-152.

⁵³⁹ Visconti 1819: 101-105, Taf. 14.

⁵⁴⁰ Clair 1996: 174-152.

⁵⁴¹ Bieber 1959: 380.

⁵⁴² Schmidt 1991: 9-14.

⁵⁴³ Conze 1893: Taf. XXI.

⁵⁴⁴ Conze 1893: Taf. XXII, 1.

elinde yün eğirme objeleri bulunur⁵⁴⁵. Söz konusu örneklerden yola çıkarak, İÖ. 5 yüzyılda ortaya çıkan ve İÖ. 4. yüzyılda sıklıkla görülen oturan khiton ve himation giyimli kadın figürünün, yukarı kaldırdığı bir eliyle himationun ucunu göğsü açıkta bırakacak şekilde tutması ile karakterize edilen Protopudicitia tipine bir köken oluşturduğu düşünülmektedir. Diğer Pudicitia tiplerindeki kol duruşlarının da İÖ. 5. yüzyıldan itibaren görülen ve Protopudicitia olarak adlandırılan söz konusu tipten aldığı kabul edilir⁵⁴⁶.

Yaylalı, Pudicitia tipinin ilk örneklerinin İÖ. 4. yüzyıl stellerindeki oturan kadınlar olduğunu söylemektedir⁵⁴⁷. İÖ. 4. yüzyıla ait Sidon Kraliyet Nekropollerinden ele geçen ve bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunan Sidemara tipindeki "Ağlayan Kadınlar Lahdi" üzerinde, uzun ve kısa kenarlarında yer alan on sekiz kadın figürü arasında Pudicitia tipleri de görülebilmektedir⁵⁴⁸. Rhodos'ta ele geçen Attika stellerine oldukça benzeyen *Kalliarista*'nın mezar stelinde de sağda bir diphros üzerinde oturan, khiton üzerine başı da saran bir himation giyimli kadın yukarı kaldırdığı sağ eliyle başının sağından gelen himationunu tutmakta ve karnı üzerine paralel uzattığı sol koluyla da sağ koluna destek olmaktadır⁵⁴⁹.

Eule ise İÖ. 5. ve 4. yüzyıl Attika mezar stelleri ve Ağlayan Kadınlar Lahti ile geliştiğini düşündüğü Pudicitia tipinin, kolların hareketi ile alt tiplere ayrıldığını belirtmiş, İÖ. 4. yüzyıldan itibaren Attika ve Batı Anadolu mezar stellerinde sıklıkla görülen tipin düşünceli ve yaşlı bir tipi tanımladığını belirtmiştir⁵⁵⁰. Özellikle Ağlayan Kadınlar Lahdi'ndeki prototiplerin başlarının örtülü olması ve elin boyuna veya çeneye doğru götürülmesi keder ifadesi olarak yorumlanır. İÖ. 5. ve 4. yüzyıllarda görülen bu yas ifadesi Hellenistik Dönem'le birlikte ortadan kalkar ve Pudicitia tipleri tıpkı dönemin erkek figürlerinde olduğu gibi kadının saygınlığını ve günlük yaşamına dair önemli vasıflarını gösteren bir figür tipi haline gelir⁵⁵¹.

Pudicitia tipinin özellikle kol hareketlerinin, İÖ. 5. yüzyılda oturan kadınların yanı sıra ölen kişiye eşlik eden, ayakta verilen arka plan figürlerinde de görüldüğünü söylemek mümkündür. Elin çenede veya çene hizasında olması ile yaratılan bu yas duruşu çocuk ve hizmetçi figürlerinde daha iyi görülür⁵⁵². İÖ. 5. yüzyılın sonlarına ait birçok Attika mezar

---

⁵⁴⁵ Johansen 1951: 14, Fig.2.

⁵⁴⁶ Şahin 2000: 65.

⁵⁴⁷ Yaylalı 1989: 479.

⁵⁴⁸ Weller 1970: 219-227.

⁵⁴⁹ Fraser 1977: 9, Fig. 17(a).

⁵⁵⁰ Eule 2001: 15-20.

⁵⁵¹ Eule 2001: 21-22.

⁵⁵² Eule 2001: 22.

stelinde⁵⁵³ oturan kadınlara eşlik eden ayakta, khiton ve himation giyimli figürlerin Pudicitia duruşunda oldukları saptanmıştır. Buradaki ifade ölen kişi için tutulan yasla ilişkili olmalıdır. Ancak özellikle Batı Anadolu stellerinde tip, çoğunlukla ana figürlerde görülür⁵⁵⁴. Ayrıca Tanagra’da Pudicitia tipi, İÖ. 4. yüzyıl pişmiş toprak figürlerinde de kullanılmıştır⁵⁵⁵ İÖ. 3. yüzyılda terrakotta eserlerinde yaygınlaşan Pudicitia tipindeki figürler, Augustus Dönemi’ne kadar yoğun olarak görülür⁵⁵⁶.

Pudicitia tipinin özellikle Batı Anadolu ve adalardaki gelişimi için birkaç önemli eser dikkate alınmaktadır. Bunlardan biri, *Homeros’un Tanrısallaştırılma* kabartması ya da *Arkhealos Kabartması* olarak bilinen, Rhodos heykeltıraşlığı ile ilişkilendirilmiş olsa da Priene’li Arkhealos tarafından yapılan kabartmadır. Söz konusu eserin bezeme alanında Musaların Homeros’a eşlik ettiği görülür. Yazıtına göre İÖ.125 yılına tarihlenen kabartmada özellikle duruşları birçok replika ve varyasyona sahip olan Musaların, Rhodos çevresi ve yakın merkezlerde üretildiği düşünülmektedir. Serbest yontulardaki ise, Delos’ta yer alan İÖ. 138-137 tarihli Kleopatra ve Dioskurides grubundaki Kleopatra duruşun en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilir. Özellikle Rhodos’tan İÖ. 168 tarihli eserler ile Kos ve Samos Heraionu örneklerinde ağır kumaştan dikey kıvrımlı khiton üzerinde vücuda yapışan çok keskin hatlara sahip olmayan bir himation görülür. Delos Kleopatrasında ise himation biraz daha kalın ve az kıvrıma sahipken ağır ve kalın khitonun dikey kıvrımları zemine çok çeşitli kıvrımlarla yayılır, himationun altındaki khiton belirli paralele kıvrımlara sahiptir. Bu durum Rhodos ve adalarda İÖ. 168 tarihli eserlerden Delos eserlerine kadarki İÖ. 2. yüzyıl değişiminin yorumlanması açısından önemlidir⁵⁵⁷.

Pudicitia duruşunda figürün üst gövdesi oldukça dar buna karşın kalçalar geniştir. Bu vücut oranı terrakotta örneklerinde ve özellikle Pergamon heykeltıraşlığında daha fazla dönüş ve kıvrıma sahip olarak karşımıza çıkar. Pudicitia tipindeki figürlerin giysilerinde, özellikle Pergamon örneklerinde olduğu gibi derin kıvrımlı himation ve çok çeşitli kıvrımlara sahip khitonun belde toplanan tomar ya da göğüs altındaki kemer üzerine düşen kıvrımlarının, göğüs ve kalçada toplanması Barok etkiyi yansıtmaktadır. Batı Anadolu’da, özellikle Ionia Bölgesi’nde Erythrai ve Phokaia’daki örneklerinden sonra, Menderes Magnesia’sı heykellerinde de zengin kıvrımlara sahip çok katmanlı kıyafet uygulamasının en iyi örneğini görmek mümkündür. Bieber tarafından kadın kıyafetlerindeki gelişim, İÖ.

⁵⁵³ Conze 1893: Taf. XXXVIII.

⁵⁵⁴ Pfuhl - Möbius 1977: Kat. No. 50-52, 70.

⁵⁵⁵ Pinkwart 1973: 153. Ayrıca bkz: Kleiner 1942: 15, 160.

⁵⁵⁶ Linfert 1976: 146-152.

⁵⁵⁷ Bieber 1955:127-133.

erken 3. yüzyıla ait Rhamnus'tan Themis Heykeli, İÖ. geç 3. yüzyıl Priene heykeltıraşlık eserlerindeki kadın figürleri, İÖ. 2. yüzyıl Batı Anadolu kabartmaları ve heykellerindeki kadın figürleri ve son olarak İÖ. 1. yüzyıl Magnesia heykeli en iyi örnekler olarak sıralanır. Pudicitia tipi ise söz konusu kıyafetlerin gelişimini en net biçimde yansıtan tip olarak yorumlanır⁵⁵⁸.

Pudicitia tipinin Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağ sanatındaki kullanımlarının da varlığı tespit edilmiştir. Özellikle İS. 2. yüzyılda Hellenistik Dönem örneklerinin replikalarının veya benzerlerinin tekrar popüler olduğu ve İS. 4. yüzyıla kadar kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu iki yüzyıl boyunca sikkeler üzerindeki kullanımında bahsettiğimiz tipin personifikasyon olarak kullanımını özellikle İS. 4. yüzyıla tarihlenen Ostia'dan bir Fausta heykelinde Magnesia'daki Saufeia yontusunun benzer özelliklerini ve duruşunu görmek mümkündür. Yine Ostia heykelleri arasında aynı döneme ait Baebia ve Lysandra tiplerine ait örnekler de rastlanmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağın Hellenistik Dönem heykellerinden en önemli farkları ise figürlerdeki saçların dönem modasına uygun olarak matkap işçiliğine ve farklı saç modellerine sahip olmasıdır. Örneğin, Antoninler Ailesi'ne ait kadınlarda örgülü ense topuzlarının görülür, buna ek olarak yine dönem modasına uygun takıların kullanılması da ayırıcı bir unsurdur. İS. 4. yüzyıla ait Pudicitia örnekleri genellikle I. Konstantin'in eşi Fausta Flavia Maxima olarak tanımlanmaktadır. Geç Antik Çağ sanatında ayrıca tip, İS. 5. yüzyılda Antiokhia ve Kartaca mozaikleri gibi farklı sanat eserleri üzerinde de yaygınlaşır⁵⁵⁹.

Söz konusu eserler ışığında, Pudicitia tipinin, İÖ. 5.yüzyıldan itibaren heykeltıraşlık sanatında görülmeye başlandığı söylenebilir. İÖ. 4. yüzyıldan itibaren kol ve bacak duruşları ile varlığını kanıtlar niteliktedir ve İÖ. 3. yüzyılla birlikte duruş, serbest yontularda netlik kazanırken diğer plastik ve koroplastik eserlerde de görülür. İÖ. 2. yüzyıl ve özellikle Geç Hellenistik Dönem'de Batı Anadolu mezar stellerinde yaygın kullanıma sahip olan tip Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağ sanatında da varlığını hem plastik hem de nümizmatik eserler üzerinde görmekteyiz.

Pudicitia tipinin en genel tanımı, vücudu sıkıca saran khiton ve başı da örten himation giyimli kadın figürlerinde, kollardan birinin göğsün hemen altında/karın üzerinden gövdeye paralel uzanması ve dirseğinden büküp çene / boyun hizasına kaldırılan diğer kolun desteklenmesidir. Kompozisyonda, bir bacağın taşıyıcı bir diğerinin yana doğru hareketli olması da belirleyici bir unsurdur. Söz konusu kompozisyonun çeşitlemeleri tipin alt

⁵⁵⁸ Bieber 1955: 127-133.Fig. 499-504, Fig. 508-519, Fig. 513-514, Fig. 521, Fig. 522-525.

⁵⁵⁹ Clair 1996: 147-152.

gruplarını oluşturur. Bu anlamda Ephesos stelleri arasında en yoğun grup Protopudicitia ve Pudicitia Saufeia tipleri olmakla birlikte Baebia ve Fausta tipleri de görülür.

Hellenistik Dönem’de çoğunlukla serbest yontular ile mezar stellerinde kullanılan ve İÖ. 4. yüzyıl Attika mezar stellerindeki öncüllerinden gelişen⁵⁶⁰ Pudicitia tipleri Pinkwart tarafından İÖ. 2. yüzyılda belirli bir arketipten çeşitlendiği düşünülen beş⁵⁶¹, Linfert tarafından Hellenistik Dönem örneklerinin öncüsü olduğu düşünülen ve İÖ. 3. yüzyıl Tegea - Piali kadın yontusundan çeşitlenen yedi⁵⁶², Eule tarafından ise dört⁵⁶³ alt tipe ayrılmıştır.

Linfert, Pudicitia tanımını için bacakların, kolların ve yukarıdaki elin işlevinin net olmamasını, tipin belirsiz olan özellikleri arasında saymakta ve kesin bir tanımın söz konusu olamayacağını söylemektedir. Genel olarak hareketsiz/durağan kadın figürleri ve en sık kopyalanan heykeller olarak tanımladığı eserler arasında tespit ettiği yedi tipte, birbirine çok benzeyen ve birbirinden bağımsız olamayacak özelliklerle, aynı türden çeşitlenmesi mümkün olmayan özellikler tespit etmiştir⁵⁶⁴. Heykeller üzerinden yapılan sınıflandırmada Saufeia ve Baebia hem serbest yontularda en sık kopya edilen hem de mezar stellerinde en çok kullanılan figür tiplerini oluşturur, tipin ve tüm varyasyonların Batı Anadolu’dan özellikle Ephesos ve Smyrna atölyelerinde geliştirildiği düşünülmektedir⁵⁶⁵.

Tipolojik sınıflandırma genellikle Menderes Magnesiası’ndan ele geçen üç kadın heykeline dayanmaktadır ve özellikle iki kadın yontusunun varyasyonları ile farklı tiplere ayrılır. Bu anlamda Magnesia’da ele geçen üç heykel kaidesi üzerindeki yazıtlarda, İÖ.1. yüzyıldaki Asya Eyaleti Prokonsülü olan Lucius Valerius Flaccus’un annesi Baebia, eşi Saufeia ve kızı Polla Valeria onurlandırılmıştır⁵⁶⁶.

Magnesia’dan ele geçen ve Baebia olarak tanımlanan, 2.50 m yüksekliğe sahip heykel, geniş omuzlara ve büyük kollara sahip, zengin kıvrımları olan khiton üzerine başını örten himation giyimli bir kadına aittir. Sağ kol karın üzerinden vücudun soluna doğru uzanırken sol kol dirsekten bükülerek sağ elin üzerine yaslanarak çeneye doğru yönelir. Ancak elin çenede mi yoksa çene hizasındaki himationu tutarak mı konumlandığı belirsizdir. Başını sararak dökülen himationun sağ ucu vücudun önünden sarılarak sol

⁵⁶⁰ Linfert 1976: 147; Yaylalı 1979: 36-39.

⁵⁶¹ Pinkwart 1973: 149; 1.Delos Kleopatrası, 2.Baebia, 3. Saufeia, 4.Braccio Nuovo, 5. Philista.

⁵⁶² Linfert 1976: 147-155; Saufeia, Fethiye Tipi, Braccio Nuovo, Philista, Kleopatra, Baebia ve Lysandra. Ancak Philista ve Kleopatra tipi ile Baebia ve Lysandra tipleri birbiri ile oldukça benzeyen tipler olarak değerlendirilmekte ve kabartmalarla serbest heykellerin birbirini etkilediği düşünülmektedir.

⁵⁶³ Eule 2001: 15-20; Saufeia, Baebia, Kleopatra ve Diodora.

⁵⁶⁴ Linfert 1976: 147.

⁵⁶⁵ Bieber 1955: 131-132; Pinkwart 1973: 153; Linfert 1976: 156; Eule 2001: 21. Ayrıca Clair 1996: 147-152; Pudicitia tipinin İÖ. 4 yüzyıl prototiplerinin de Smyrna ve Ephesos olabileceğini düşünmektedir.

⁵⁶⁶ Kern 1900: 119, Nr. 144-146.

omuzdan arkaya atılır, alt ucu ise kalçanın solundadır. Sol omuzdan gelen diğer ucun ise üst kısmı görülmezken alt ucu sağ kolun altından sol dize doğru uzanır. Her iki uç sağ elin altında birleşerek sol bacak üzerine yayılmıştır. Sol kol üzerine sarılmış kumaşın ise himationun hangi kısmına ait oldu belirsizdir. Sol bacak sabit sağ bacak yanda ve hareketlidir. Bacakların hareketi nedeniyle sağa eğimli ve kalça sola çıkıntılıdır. Vücudun tüm hareketi kıyafete sarılıdır bu nedenle sadece sağ diz kapağı ile sağ göğüs ve kollar giysiler altından fark edilebilmektedir. Duruştaki kontrast, omuz, kalça ve bacakların birbirine olan zıtlığıyla verilmekte, ayak hareketi ile khitonun yerdeki yayılımıyla da konik bir görünüm elde edilmektedir. Kalın ve dolgun olan khiton bacaklar arasında tomar halini alan kıvrımlar sayesinde destekleyici bir özellik kazanır ve derin kıvrımlarla aşağı inen khiton ayaklar üzerine dağılır. Himationun hemen altından görülen saçlar alını sarar, yüzde vücutta olduğu gibi donuk bir ifade görülür, gözler aşağı bakmakta ve ağız hafifçe açılmıştır⁵⁶⁷.

Baebia tipinin oldukça benzer örnekleri farklı tipler olarak Linfert'in sınıflandırmasında yer alır. İÖ. 2. yüzyıla ait Oxford'ta yer alan *Philista Steli*, Venedik'te yer alan *Lysandra Steli* ve İÖ. 138 - 137 tarihli⁵⁶⁸ Delos'tan Kleopatra ve Dioskurides grubundaki *Kleopatra Heykeli*'nde görülür⁵⁶⁹. Her birinde Baebia tipinde olduğu gibi sağ kol karın üzerinde sol kol ise yukarıdadır. Ancak *Philista* tipinde, Baebia'nın aksine sağ bacak taşıyıcı ve yukarı kaldırılan kol sol kol sol yandan eğimli bir şekilde çene hizasına ulaşır. İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısında Ephesos ve Smyrna atölyeleri, tipin en önemli üretim merkezleri olarak kabul edilir. İÖ. 100'den sonra – İÖ. 1. yüzyılda - mezar stellerinde sık görülmeyen tip⁵⁷⁰, kendi içinde istikrarlı bir gelişim sergiler bu nedenle serbest yontudan ayrı olarak ele alınır. Sadece mezar stellerinde kullanılan *Philista* tipi⁵⁷¹ Kyme ve Çanakkale çevresi kentlerinden ele geçen örneklerde de görüldüğü üzere genellikle Ephesos örneklerine oldukça benzer eserlerin bulunması, *Philista* tipinin Ephesos merkezinde üretilmeye başlandığını düşündürmektedir ancak Yaylalı Smyrna mezar stellerinde de sayıca fazla olan *Philista* figür tipinin bir diğer atölyesinin Smyrna⁵⁷² olabileceğini söylemektedir. *Philista* tipi, Baebia serbest yontusundan etkilenip kendi içinde bir gelişim göstermişse de kendisi özellikle Delos Kleopatrası tipini etkilemiştir. *Philista* tipinden alınan

---

⁵⁶⁷ Pinkwart 1973: 149-150.

⁵⁶⁸ Horn 1931: 62.

⁵⁶⁹ Linfert 1976: 152-154. Abb.379-380.

⁵⁷⁰ Yaylalı 1979: 33-36.

⁵⁷¹ Yaylalı 1979: 33-36.

⁵⁷² Yaylalı 1979: 36.

en önemli özellik Kleopatra tipinde de yukarıda olan sol kolun himationu sol taraftan tutmasıdır⁵⁷³.

Baebia tipinin diğer varyasyonu olan, Lysandra stelindeki kadın figüründe ise sol bacak taşıyıcıdır ancak himationa uzanan sol kol dik bir açıyla himationu solda tutar, bu duruş Pudicitiaer arasında kolu dik bir açıyla tutan tek tip olma özelliğine sahiptir⁵⁷⁴. Saufeia tipinin ayna görüntüsü olarak yorumlanan Lysandra tipi Batı Anadolu'nun güneyi, özellikle Rhodos ve Mobolla (Muğla) çevresinde yaygınlık gösterir ancak buluntu yoğunluğuna bakıldığında üretim alanının Smyrna, Ephesos ve Delos olduğu kabul edilir. Tip, Baebia ile daha fazla benzer özellik taşımasından dolayı Linfert ve Schmidt tüm varyasyonlar arasında Kleopatra ile Philista'yı Lysandra ile de Baebia eserlerini birbirine denk örnekler olarak değerlendirmektedir⁵⁷⁵.

Lysandra ve Baebia tipleri kabartmalarda çoğunlukla tek bir ana figür olarak Khios ve Samos stellerinde görülür, bunun dışında genellikle bir ya da birden fazla figürün olduğu sahnelerde de yer almaktadırlar. Kleopatra ve Philista tiplerinde ise en yaygın özellik himationun sol omuz arkasından serbestçe düşerken sağ elin karın üzerinde diğer bir ucu tutmasıdır. Kleopatra tipinde bu durum daha belirgindir, sağ el sol omzun arkasına düşen ucu hafifçe öne doğru çeker⁵⁷⁶.

Baebia tipinin varyasyonları sayılabilecek Kleopatra, Philista ve Lysandra tiplerinde benzer özellikler çoğunluktadır. Bu tipi özellikle İÖ. 2. yüzyıldan Kleopatra ve İÖ. 1. yüzyıl Magnesia Baebia yontuları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinden tartışmak daha doğru olacaktır. Kleopatra yontusu özellikle dönemin kıyafet modasını yorumlamak açısından oldukça önemlidir. Saydam ince bir himationun sıkıca vücudu sarması ve vücut üzerinde sayılacak birkaç kıvrımın varlığı, figürün kavisli duruşu, himationun duruş ve sarılıştan kaynaklı olarak göğüs arasında toplanarak sıkışık bir görünüm alması dönemsel özelliklerdir. Bu nedenle tip, İÖ. 3. yüzyıl Tanagra terrakotalarındaki Winter'ın sınıflandırmasındaki "Tip III"⁵⁷⁷ özelliklerine de sahiptir. Ancak kıvrımların daha basit ve düz işlenmesi, serbest ve ince/saydam oluşu, doğrusal ve daha soyut kıvrımların varlığı İÖ. 2. yüzyıla birlikte görülür. Erken Hellenistik özelliklerinden farklı olan yeni stildeki

---

⁵⁷³ Linfert 1976: 152.

⁵⁷⁴ Linfert 1976: 154-156.

⁵⁷⁵ Linfert 1976: 156; Schmidt 1991: 9-14.

⁵⁷⁶ Schmidt 1991: 9-14.

⁵⁷⁷ Winter 1903: 33, 8

Kleopatra tipi bu nedenle Batı Anadolu mezar stellerinde Baebia varyasyonu olarak daha sık kullanılan bir tip halini alır⁵⁷⁸.

Geç Hellenistik Dönem’de genel olarak tüm Pudicitia tipleri için İÖ. 2. ve 1. yüzyıl eserlerinde önceki dönemlerin modasına dair özellikler görmek mümkündür. İÖ. 1.yüzyıl Delos, Magnesia ve Lagina eserlerinde bu etki eserlerin hala Hellenistik özellikler taşımasıyla kanıtlanabilir. Eserlerde genel duruş ve kıvrımların betimlenmesinde kaba ve basit bir üslup söz konusudur, canlı hareket, şişkin khiton, yere yayılan kıvrım kütleleri ve bacaklar arasındaki yoğun kıvrımlar İÖ. 2. yüzyılın erken evrelerine verilir ve İÖ. 1. yüzyılda azalmıştır. Magnesia eserleri ile birlikte Pudicitia duruşu ve kıvrımları da daha cansız, bir tarafta yoğunlaşan kaba ve katı, doğallıktan uzak kıvrımlar olarak görülür. Khitonun bacakların altındaki sert kıvrımları, koldan sert biçimde aşağıya uzanan bant formulu kıvrımlar, omuzdan aşağıya ve bacak yanında uzanan hafif kavisli ancak donuk kıvrımlar İÖ. 1. yüzyılda sıklıkla görülen uygulamalardır⁵⁷⁹.

Kısaca bahsedilen varyasyonlar ve dönemsel özellikler açısından çalışmamızın konusunu oluşturan Ephesos örnekleri arasında Protopudicitia, Pudicitia ve varyasyonlarına ait on dokuz örnek⁵⁸⁰ saptanmıştır.

K.42 nolu eserde, stelin sağında yer alan **Pudicitia Baebia** tipinde khiton üzerine himation giyimli kadın figürü, yukarı kaldırdığı sol kolunu dik bir şekilde sol omuz hizasına kaldırmış, sağ eliyle diğer kolunu desteklemektedir. Sol bacak taşıyıcı ve sağ bacak yanda hareketlidir. Bu duruş kadın figürünün Baebia varyasyonlarından Lysandra tipinde olduğunu göstermektedir. Söz konusu özelliklere sahip benzer örnekler Byzantion⁵⁸¹, Ephesos⁵⁸², Smyrna⁵⁸³ ve Stratonikeia⁵⁸⁴ gibi merkezler başta olmak üzere diğer Batı Anadolu kentlerinde de tespit edilmiştir. Çağdaş bir örnek Thyeira stellerinde⁵⁸⁵ görülmektedir. Söz konusu örnekte de kalın ve şematik kıvrımların varlığı ile oldukça belirgin olan bir anatomik bozukluk söz konusudur kollar vücuda oranla büyük ve uzun yapılmıştır. Ephesos örneğimizde bu durum kolların vücuda göre oldukça kalın yapılması ile benzenmektedir. Smyrna stellerinde ki Geç Hellenistik örnekler arasında⁵⁸⁶ ise Saufeia

---

⁵⁷⁸ Horn 1931: 63-64.

⁵⁷⁹ Horn 1931: 77-80.

⁵⁸⁰ **K.2, K.3, K.6, K.13, K.14, K.15, K.18, K.19, K.21, K.22, K.23, K.26, K.27, K.28, K.32, K.36, K.42(2), K.45.**

⁵⁸¹ Karagöz 1984: 6, 21, 22.

⁵⁸² Atalay 1988: Lev.13, Kat.No. 22.

⁵⁸³ Yaylalı 1979: 121, 123., Aybek S. vd. 2009: 135, 136, 138.

⁵⁸⁴ Özgan 1999: Taf.51,c, Taf.53, a.

⁵⁸⁵ Çekilmez 2015: Lev. XXIII, K.23.

⁵⁸⁶ Känel 1989: Taf.14,1.

tipinde bir kadın figüründe kıvrımların azaldığı ve bant formuna ulaştığı görülse de henüz anatomik bozuklukların olmadığı ve daha doğal bir duruşa sahip olduğu görülür bu nedenle eserimiz stelden daha sonraki bir tarihe ait olmalıdır. İÖ. 1. yüzyılın daha geç evrelerinde ise figürlerde Miletopolis örneğinde⁵⁸⁷ olduğu gibi doğallıktan uzak bant formu sert kıvrımlar görülür. Ephesos örneğimizde stelin aşınmasından dolayı figür detayları bozulmuşsa da anatomik bozukluğun varlığı, himationun kalın oluşu, duruştaki kavisin azalmış olması, figürün solunda yoğunlaşan kıvrımların katı ve kalın bant formu ve sayıca az oluşu figürü İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmemizi sağlamıştır.

K.27 nolu örneğimizde ise, tanımlanan Pudicitia tipinden farklı kol duruşlarına sahip bir kadın figürü görülmektedir. Kos, Magnesia, Venedik ve Knidos örneklerinde **Pudicitia ve Pudicitia Baebia** varyasyonu olarak tanımlanmaktadır⁵⁸⁸. Horn da benzer şekilde Napoli'den iki örneği kolların duruşunun bilindik tiplerinden farklı olmasına karşın Pudicitia olarak adlandırmaktadır⁵⁸⁹. Baebia tipinin bilinen herhangi bir varyasyonunda kolların duruşu Ephesos örneğimizdeki gibi değildir ancak benzer örneklerin Pudicitia tipi altında yukarı kaldırılan kol ve bacak hareketlerini dikkate alarak varyasyonlara dâhil edilmesi söz konusu örneğimizin de bu açıdan ele alınmasını sağlar. **K.27** nolu eserde, stelin solunda, ayakta cepheden verilen khiton üzerine himaton giyimli kadın figürünün, sol omzu yukarıda sağ omzu aşağıdadır dirseğinden büktüğü sol kolunu sağ omzuna doğru uzatarak başın solundan gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır, yine dirseğinden büktüğü sağ kol ise karnı üzerine paralel olarak belin soluna uzanır. Sağ bacağın sabit sol bacağın yanda ve hareketli olmasından dolayı bel hafifçe sola eğimli sağ kalça çıkıntılıdır. Himation başı da örterek iki yandan omuzlara dökülür, sağ kenarın üst ucu vücudun önünden sarılarak sol omuzdan arkaya atılır ve sol bacağın yanında uzanır sağ alt kenar ise sol elde himationun sol kenarının alt ucuyla birlikte tutulmakta ve sol bacak üzerine yayılmaktadır. Sağ omza yönelen sol el hafifçe himationu çekmekte aynı şekilde bel hizasındaki sağ el de kıvrımları çekmektedir.

Himationun sol omzun arkasına atılması ve sol yandan sol bacağına uzanması, sol kolun çapraz şekilde sağ omza doğru uzatılması ve sağ kolun karın üzerine paralel uzanması Pudicitia Baebia tipi grubunda yorumlanmasını sağlamıştır. Figürün vücudundaki kavis azalmaya, giysi kıvrımları sayıca fazla olmasına karşın İÖ. 150 civarında görmeye başlanılan bant formuna ulaşmıştır İÖ. 2. yüzyılın başlarından ortalarına kadar görülen

⁵⁸⁷ Şahin 2000: Lev. IX, TA 18.

⁵⁸⁸ Eule 2001: Taf. IV, Abb. 20 [KS 12], Abb. 22 [KS 25], Abb. 23 [KS 88], Abb.24 [KS 9]

⁵⁸⁹ Horn 1931: Taf. 41, 1-2.

örneklerden daha sığ kıvrımlara sahip olmasına rağmen İÖ. 1. yüzyıl örnekleri kadar kalın ve yüzeysel formda da değildir. Duruş erken İÖ. 2. yüzyıl tiplerinden farklıdır daha cansız ve hareket zorunluluğu bacakların bele ve üst gövdeye gerektiği gibi yansımamasında görülür.

Benzer özellikler gösteren Thyateria'dan ele geçen bir örnek İÖ. 2. yüzyılın başlarına verilmektedir⁵⁹⁰. Buradaki kadın figürü Kleopatra tipindedir ve hareketin doğallığı, himation kıvrımlarının gergin ve khitonun derin kıvrımlara sahip olması, kontrast ve ışık gölgeye sahip detayların varlığı figür ile giysinin bir bütün halinde verilmesi nedeniyle stel İÖ. 2. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir. İÖ. 125-100 tarihlerine verilen bir başka Ephesos örneğiyle **K.27** nolu eserdeki giysi kıvrımları kıyaslandığında, hem kadın hem erkek figürde oldukça azaldığı kalınlaştığı ve şematikleşmeye başladığı görülür⁵⁹¹. İzmir çevresinden ele geçen ve Leiden Müzesi'nde korunmakta olan İÖ. 2. yüzyıl ortalarına verilen bir stel de ise Ephesos örneğimizde olduğu gibi daha ince, sığ ve sayılabilir himation kıvrımları ile düz bir formda inen khiton ve hareketin getirdiği zorunlu duruş görülebilir. Söz konusu benzer örnekler ve stil özellikleri nedeniyle figür İÖ. 150-120 yıllarına tarihlenmektedir.

Ephesos stelleri arasında **Pudicitia Baebia** grubundaki son örnek **K.19** nolu steldeki kadın figürüdür. Bir ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde klinede oturan kadın, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiş ve khiton üzerine başı da saran himation giyimlidir. Sol kolunu dirseğinden yukarı bükerek başının solundan gelen himationun kenarını tutmakta ve karnı üzerinden vücudunun soluna doğru paralel uzattığı sağ kolu ile sol koluna destek olmaktadır. Oturan kadınlarda saptanan Pudicitia tiplerinde bacak hareketlerinin olmaması nedeniyle eseri bir alt tiplere ayırmak güçleşse de figürün sol kolunu dik bir açıyla sol taraftaki himation kenarına uzatması nedeniyle Lysandra tipine dâhil edilmiştir. Kadın figürünün duruşundaki bozukluk oldukça fazladır dizleri ve bacakların alt kısmı ile kalça ve bacakların üst kısmı $\frac{3}{4}$ lük dönüşle uyumlu bel hareketi görülmemektedir. Hareket, tamamen tipin ve oturuşun getirdiği bir zorunluluktan kaynaklanır ve doğal bir görünümde değildir özellikle sol kol sonradan eklenmiş gibi fazla dik ve düz durmaktadır. Diğer yandan kıvrımlar oldukça şematik, kalın bant formunda ve harekete uyumsuzdur. Söz konusu özellikler çağdaş olarak değerlendirebileceğimiz Byzantion'dan ele geçen İÖ. 1. yüzyıl ölü yemeği/symposium/symposion ve veda sahneli stellerde⁵⁹² yer alan figürlerde de görülür.

⁵⁹⁰ Durugönül 2015: Kat. Nr.:64.

⁵⁹¹ Atalay 1988: Lev. 6, Kat. No 11, Lev. 9, Kat. No 16, Lev. 11, Kat. No. 19.

⁵⁹² Fıratlı 1965: Lev. XVII,33, Lev. XX, 40-41.

İÖ. 2. yüzyıl sonlarına verilen Philadelphia örneğinde⁵⁹³ ise oldukça benzer bir sahne de Protopudicitia tipindeki kadının kıyafet kıvrımları çizgisel ancak sert değildir ve hareketten kaynaklı dönüş hala doğru şekilde verilir. Manisa Müzesi'nden İS. 1. yüzyıla verilen ölü yemeği/symposium/symposion sahneli bir mezar stelinde⁵⁹⁴ yer alan kadın figürünün khiton ve himaiton kıvrımları oldukça şematik, çizgisel oldukça az sayıda geniş kıvrımlar ve vücut oranlarındaki bozulma Ephesos örneğimize göre oldukça fazladır. Söz konusu örnekler ışığında **K.19** nolu mezar stelimiz, İÖ. 1. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir.

Ephesos mezar stelleri arasında sayıca fazla olan **Pudicitia Saufeia** tipi, Magnesia'da ele geçen Vali Flaccus'un eşine ait heykelden adını alır. Saufeia heykeli, 2.12 m uzunluğunda olmasına karşın Baebia tipine göre daha dengeli vücut oranlarına sahiptir. Her iki figürde de kıyafetler ve durağan tavır aynıdır. Ancak kolların ve bacakların duruşu tam zıt pozisyondadır. Saufeia, khiton üzerine başı da saran himation giyimlidir. Sağ kolunu dirseğinden bükerek sol omzuna doğru yukarı kaldırmıştır ancak çene hizasında mı yoksa başın solundan gelen himation kenarını mı tuttuğu belirsizdir. Sol kol göğüs altından karın üzerine paralel vücudun sağına doğru uzanır ve sol kola destek olmaktadır. Sağ bacak taşıyıcı ve sol bacak yanda hareketlidir. Başın üzerinden omuzlara dökülen himationun sağ ucu vücudun önünden sarılarak sol omuz üzerinden sol kola dökülür ve sol bilek üzerinden içeri sarılarak sol bacak üzerine dökülür. Sol kenar da benzer şekilde sol kol üzerinden diğer uçla birleşerek bacak üzerine uzanır. Sağ öndeki kol himationu öne doğru gererek açar ve khitonun yakası görülür. Vücudun sağında yoğunlaşan kıvrımlar ve giysilerinden belirgin olmayan vücut hatları İÖ. 1. yüzyıla ait dönem özellikleridir. Bacakların arasında ve yanlardaki khiton kıvrımları da heykele destek amaçlı kullanılmaktadır⁵⁹⁵.

Özellikle serbest yontular başta olmak üzere en yaygın tip olan **Pudicitia Saufeia**, mezar stellerinde de çoğunlukla İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rhodos, Kos, Smyrna, Ephesos, Sardeis ve Pergamon gibi önemli Batı Anadolu kentlerinde görülür. Kıta Yunanistan'da sayıca az olan tipin özellikle Batı Anadolu'da İÖ. 100 – İS. 50 yılları arasında yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yaylalı, **Saufeia** tipinin Smyrna ve Magnesia arasında kalan bölgedeki kentlere ait atölyelerde üretildiği kanısındadır⁵⁹⁶. **Saufeia** tipi söz konusu dönemde Likya, Bityhnia, Girit ve Güney Rusya dâhil olmak üzere geniş bir alana yayılır. Oldukça fazla varyasyona sahip her iki tipin de serbest yontudaki şimdiye kadar kabul edilen en erken örneği İÖ. 3. yüzyıla tarihlenen Tegea – Piali'de

⁵⁹³ Durugönül 2015: Kat.Nr.:74.

⁵⁹⁴ Durugönül 2015: Kat.Nr.:75.

⁵⁹⁵ Pinkwart 1973:150-151.

⁵⁹⁶ Yaylalı 1979: 36-39.

bulunan bir kadın yontusudur⁵⁹⁷. Pinkwart ise Saufeia heykelinin öncüllerinin İÖ. 160-150 yıllarında ortaya çıktığını düşünür ancak Tegea, Samos ve Rhodos'ta ele geçen erken örnekler bu savı çürütmektedir. Buna karşın orijinaleri bulunamamış olan Saufeia ve Baebia yontularındaki temel özellikler, mantonun sarılışı ve sarkıtılışı, sol kolun önde uzanması ve diğer kola destek olması İÖ. 2. yüzyılda yaygın olarak kullanıldığından tipin erken örneklerinin Pudicitia ile birlikte geliştiğini söylemek mümkündür. Böylelikle stellerdeki kabartma figürlerin heykellerdeki formları takip ettiğini düşünmek mantıklı olacaktır. Bu anlamda İÖ. 3. yüzyıl sonlarından İÖ. 1. yüzyıla kadar yoğun olarak kullanım gören Saufeia ve Baebia tipleri de birbirinin ayna görüntüsü olarak kullanılmıştır⁵⁹⁸.

Mezar stellerinde ise Baebia tipi Saufeia tipinden daha yoğun bir kullanıma sahiptir. Bu tipin üretim merkezinin Smyrna olduğu düşünülmekte ve Batı Anadolu'da yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir⁵⁹⁹. Baebia tipi ise heykel kopyalardan çok mezar stellerinde özellikle İÖ. 2.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ephesos ve çevre merkezlerde sıklıkla görülür. Ancak her iki tipte de İÖ. 2. yüzyıl ortalarındaki örneklerde, vücudun kıyafet tarafından sıkıca sarılması, hacimli vücut kıvrımları ve himationdaki transparanlık gibi ortak olan stilistik özellikler tüm eserlerde görülür⁶⁰⁰.

Saufeia tipinde de Baebia'da olduğu gibi alt tipler olarak kabul edilebilecek eserler vardır. Linfert'in "*Fethiye Tipi*"⁶⁰¹, olarak sınıflandırdığı tipte, Saufeia'dan farklı olarak kollar vücudu daha sıkı sarar, yukarı kaldırılan sol kol sağ omuza gitmeden sol omuz hizasına kaldırılır ve sağ kol hemen dirseğin altından sağ kolu desteklemektedir. Ayrıca himationun sol kola sarılışı çok daha hafif ve serbesttir. İÖ. 100 den itibaren Batı Anadolu'da yaygın olarak kullanılan tip, aynı zamanda İÖ. 2. yüzyılın sonunda İtalya'ya, İS. 2. yüzyılda ise Kuzey Afrika'ya kadar yayılmıştır. Saufeia tipinin Augustus Dönemi'ne kadar yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir ve Fethiye tipinin Saufeia'nın İÖ. 100 civarındaki örneklerine öncülük ettiği düşünülmektedir⁶⁰².

Saufeia'nın bir diğer varyasyonu olarak kabul edilen tip "*Braccio Nuovo*" olarak adlandırılır ve Saufeia'dan farklı olarak himation sol kenarı sol kolun altından, sağ kenar ise sağ elden sol kolun üzerine uzanır ve dikey bir kıvrım tomarı halinde vücudun önünde diğer kenarla birleşmektedir. Batı Anadolu kökenli olduğu düşünülen tip, İÖ. 100 civarında İspanya, Galya ve Atina gibi farklı bölgelerde yaygınlaşır. Figürün kıyafetlerindeki gergin

⁵⁹⁷ Linfert 1976: 147-152. Taf. 67, Abb. 370.

⁵⁹⁸ Eule 2001: 26.

⁵⁹⁹ Eule 2001: 21.

⁶⁰⁰ Pinkwart 1973: 153.

⁶⁰¹ Linfert 1976: Abb. 375.

⁶⁰² Linfert 1976: 147-152.

ve farklı açılara sahip kıvrımlar Saufeia ile ortaklık taşır. Diğer yandan Smyrna üretimi *Hannover Steli* de tipin İÖ. 2. yüzyılda Batı Anadolu'da kullanıldığını kanıtlamaktadır⁶⁰³.

Çalışma kapsamında ele alına Ephesos mezar stelleri içinde tespit edilen altı **Pudicitia Saufeia** tipi, beş örnekte veda sahnesinde ve bir örnekte ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde yer alan kadın figürlerinde görülmektedir. Ayrıca **K.26**, **K.28**, **K.36** ve **K.42** nolu örneklerde Saufeia tipindeki kadınların Saufeia'nın varyasyonu olarak kabul edilen Fethiye tipinde oldukları ve yukarı kaldırılan sol kolun sol omza doğru dik bir şekilde kaldırıldığı tespit edilmiştir.

K.26 nolu örneğimizde stelin solunda yer alan, ayakta, cepheden verilen khiton üzerine başı da örten himation giyimli kadın figürü, **Pudicitia Saufeia/ Fethiye Tipinde** betimlenmiştir. Sağ kolunu dirseğinden bükerek çene hizasının sağında başından gelen himationu tutmaktadır. Sol kol ise karın üzerinden vücudun sağına doğru sarılarak sağ kola destek olmaktadır. Sağ bacak sabit ve sol bacak hareketlidir. Himationun sağ üst ucu sol omuz arkasından sol bacağın arkasına sarmakta ve her iki kenarın alt uçları sol elin üzerinden vücudun önüne dökülmektedir. Kıvrımlar, yüzeyselleşmeye başlamış ve kalın bant formuna ulaşmıştır ancak harekete uyumlu dağılmakta ve sayıca fazladır. Kollarda ise orantısızlık görülmektedir, sol kol vücuda ve diğer kola oranla daha küçük kalır. Diğer yandan figür önceki örneklerde yer alan kadın figürlerine oranla daha ince verilmiştir. İÖ. 170-150 tarihlerindeki Smyrna üretimi örneklerde⁶⁰⁴, figürle birleşen giysi kıvrımlarının daha doğal, hareketin daha canlı, kontrast duruşun ve ışık gölge oyunlarının varlığı görülürken, İÖ. 150-125 tarihli Smyrna mezar stelinde⁶⁰⁵ yer alan kadın figürünün duruşundaki kontrast hareketler bozular, sığ, kalın, sayıca fazla ancak bant formu kıvrımlar vücudun daha durağan hareketine uyumlu dağılmaktadır. Khiton kıvrımları ise ayaklar üzerinden daha az bir alana yayılır. Diğer yandan figür incelmeye başlamıştır. Geç Hellenistik örneklerin tamamında benzer özellikler Smyrna başta olmak üzere İÖ. 2. yüzyıl sonu – 1. yüzyıl başına ait Delos, Kos ve Rhodos merkezlerindeki steller üzerinde de görülür. Yüksek Hellenistik Dönemin gösterişli kıvrımları ve çok yönlü figürleri Geç Hellenistik örneklerin hiç birinde görülmemektedir⁶⁰⁶. Figürün Roma İmparatorluk Dönemi örneklerinde ise özellikle İS. 1. yüzyıl içinde başlarından sonlarına doğru stil gelişimi oldukça farklıdır özellikle Attika stellerinde⁶⁰⁷ stil kesintisiz olarak takip edilebilir. Yüzyılın

⁶⁰³ Linfert 1976: 150-152.

⁶⁰⁴ Yaylalı 1979: Kat.No.1.

⁶⁰⁵ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 84, Nr. 543;

⁶⁰⁶ Schmidt 1991: Abb. 18-20, Abb. 36, Abb. 38, Abb.4

⁶⁰⁷ Moock D. W. 1998: Taf. 52, 342, 346b.

başlarında duruş katı, kıvrımlar kalın bant formunda sert, az sayıda ve şematiktir. Vücut oranlarında ciddi bozukluklar görülür vücudun boyuna göre orantısız verilen baş ve uzuvlar ayrıca kıvrımların harekete olan uyumsuzluğu dönemin en yaygın özellikleridir. Yüzyılın sonuna doğru olan örneklerde ise duruş tamamen katı, neredeyse hareketsizdir, sadece kolların Pudicitia duruşunda olduğu, bacakların ise çok az hareket ettirildiği, bazı örneklerde ise bacak hareketlerinin neredeyse bele ve üst gövdeye yansımadağı görülür. Vücut oranları oldukça bozulur. Kıyafet kıvrımları çizgisel, şematik ve az sayıdadır. Söz konusu örnekler dikkate alındığında Ephesos, **K.26** nolu örneğimizde, Geç Hellenistik Dönemle gördüğümüz hareketin getirdiği zorunlu duruş görülür ayrıca fazla derin olmayan ancak sayıca bir sonraki evreden daha fazla olan kıyafet kıvrımları hareketle uyumludur. Figür incelemeye başlamıştır ve kontrast duruş bozulmaya başlar. Figür, söz konusu stilistik özellikleri nedeniyle İÖ. 150-120 yıllarına tarihlenmektedir

K.26 nolu stel ile yakın tarihten bir diğer Ephesos örneği de **K.28** nolu mezar stelidir. Stelin merkezinde, thronos üzerinde oturan, cepheden verilen khiton ve başı örten himation giyimli Pudicitia Saufeia/ Fethiye Tipinde bir kadın yer alır. Kadın sağ kolunu sağ omzunun hemen üstüne kaldırmış başının sağından gelen himationu tutmaktadır sol kol ise karın üzerine paralel uzanır ve sol el sağ kolu dirseğinden desteklemektedir. Bacaklar da ise sol bacağın bir adım önde olduğu görülür. Sol kolun karın üzerinde tuttuğu himationu germesi, bacakların arasındaki kıvrımların bir adım önde olan bacak nedeniyle dökümlü olması hareketin kıyafet üzerine doğru olarak yansıtıldığını göstermektedir. Diğer yandan bir önceki örneğimizde olduğu gibi kıvrımların kalın bant formuna ulaşması, fazla derin olmayan kıvrımlarda ışık gölge oyunlarının görülmemesi figürde, İÖ. 2. yüzyıl ortalarındaki özellikleri yansıtır. Ancak kıvrım sayısındaki azalış, figürdeki daha cansız hareket her iki eser için de dikkate alınan benzer örneklerle eserin İÖ. 140-120 tarihlerine verilmesini sağlamıştır.

Benzer şekilde Samos⁶⁰⁸ ve Byzantion⁶⁰⁹ örnekleri başta olmak üzere çağdaş dönem modasına sahip stellerle kıyaslandığında İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmeyi uygun gördüğümüz bir diğer stel de, **K.14** nolu mezar stelidir. Klinenin solunda bir diphros üzerinde oturan, ¾ profilden verilen, khiton üzerine başı da örten himation giyimli kadın figürü **Pudicitia Saufeia** tipinde betimlenmiştir. Dirseğinden bükerek yukarı kaldırdığı sağ kolunu sol omzuna çapraz şekilde uzatarak başının sağından gelen himationu tutmakta ve sol kolu ile sağ koluna destek vermektedir. Bir ölü yemeği/symposium/sympoison

⁶⁰⁸ Fabricius 1999: Taf. 5b, H 165, Taf. 7a, H146, Taf. 10a, H 160.

⁶⁰⁹ Fıratlı 1965: Lev. VII, 10, Lev. IX, 14, Lev. X,15.

sahnesinde yer alan diphrosta oturmakta olan kadın figürünün $\frac{3}{4}$ profilden verilisinde henüz İÖ. 1. yüzyıl örneklerindeki orantısal bozulma görülmez buna karşın İÖ. 2. yüzyılın sonlarına doğru görülen metal formlu kalın az sayıda kıvrım ve hareketin getirdiği duruş zorunluluğu görülmektedir.

K.36 nolu mezar stelinde, stelin sağında gövdesi cepheden başı profilden verilen khiton ve himation giyimli kadın **Pudicitia Saufeia/ Fethiye Tipindedir**. Stelin sağında yer alan kadın figürü, sağ kolunu dik olarak yukarı kaldırmış ve sol elini çenesine yaslamıştır. Sol kol karın üzerinden vücuda paralel olarak sağ kolun altından belin sağına ulaşır ve sağ kola destek olmaktadır. İÖ. geç 2. yüzyıl örneklerinde görüldüğü gibi burada da giysi kıvrımlarında azalma ve yüzeysel kalın metalik bir form görülür. Diğer yandan İÖ. 1. yüzyıla birlikte görülen anatomik bozukluk, kolların dik açıyla duruşu, başın vücuda göre fazlaca büyük olması kalçanın sola doğru yapay formdaki çıkıntılı duruşunda mevcuttur. Pudicitia duruşunun getirdiği hareket zorunluluğu yansıtılmış, tek düze, birbirine paralel ve bant formlu kıvrımlar ve duruş doğallıktan uzaktır. Duruşun, özellikle İÖ. 2. yüzyılın sonları – İÖ. 1. yüzyılın başlarında Attika örneklerinde⁶¹⁰ olduğu gibi oldukça katı ve yapay bir forma ulaştığı, baş ve uzuvlardaki bozulmanın ve kıvrım formlarında düz, çizgisel ve metalik görünümün arttığı görülmektedir. Söz konusu özellikler dikkate alındığında eser, Rhodos, Smyrna ve Delos⁶¹¹ gibi merkezlerdeki yakın tarihli benzer örnekleriyle birlikte İÖ. 2. yüzyılın sonları – İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

K.42 nolu mezar stelinde, solda cepheden ayakta verilen khiton ve himation giyimli kadın **Pudicitia Saufeia/ Fethiye Tipinde** betimlenmiştir. **K.45** nolu örneğimizde ise stelin solunda, ayakta ve cepheden verilen, khiton ve himation giyimli kadın figürü Pudicitia Saufeia tipindedir. Her iki örneğimizde de kadın figürlerin kol, bacaklarındaki hareketlerin tipin getirdiği bir zorunluluktan yapıldığı ve vücuda doğru hareketi yansıtamadığı görülür. Yukarı kaldırılan sol kol **K.42** nolu örnekte dik, **K.45** nolu stelde sola doğru hafifçe eğimlidir ve himationun kenarını tutar. İki figürde de sol kollar karın üzerinde belin sağına uzanır ve sağ kolu destekler, burada ellerin kola oranla görülen büyüklüğü orantısal bozulmayı gösterir, benzer şekilde sol kol vücuda göre fazla uzun sağ kol ise kısadır. Bel detayı neredeyse hiç görülmez, bel hizası ve üst gövde bacak hareketlerinden etkilenmemiş, duruş olması gerektiğinden oldukça düz ve hareketsizdir. Himationların kıvrımları **K.42** nolu örnekte aşınmadan dolayı bacaklar üzerinde anlaşıldığı kadarıyla yine **K.45** nolu örnek ile benzerdir. İÖ. 1. yüzyıl örneklerinde olduğu gibi oldukça yüzeysel, sıg ve çizgisel

⁶¹⁰ Moock D. W. 1998: Taf. 21, 147c, Taf. 45, 300.

⁶¹¹ Horn 1972: Bei. 19, 166c; Schmidt 1999: Abb.54, Abb. 59.

sayılabilir kıvrımlar vücut üzerinde aralıklı olarak yayılır. Himaton kolların hareketi ile doğal olmayan bir formda gerilir ve ayakların hemen üzerinde dikey ve yapay khiton kıvrımları görülür. Kendinden önce gelen Geç Hellenistik örneklerin sayıca az ancak doğal kıvrımlı ve daha gerçekçi duruşlarından uzak olan söz konusu özellikler, daha sonra ise İS. geç 1. yüzyıl hem Attika hem Anadolu stellerinde⁶¹² görülen tamamen yapay olan üslup, tipin tümüne yayılmış bir anatomik bozukluk ve oldukça seyrek sayıda kıyafet ve vücut detayı dikkat çeker. **K.42** nolu eserde kadın figürün kıyafet detaylarında **K.45** nolu örneğe göre biraz daha hareketli oluş nedeniyle İÖ. erken 1. yüzyıla ve **K.45** nolu stel İÖ. geç 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos stellerindeki kadın figürlerinde özellikle oturan kadınlar arasında sıklıkla kullanılan tip **Protopudicitia** tipidir. İÖ. 5. ve 4. yüzyıl örneklerinin değişmeksizin Roma İmparatorluk Dönemi'nde de kullanıldığını bilinen tip, Ephesos mezar stelleri arasında çoğunluğu ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde olmak üzere sekiz örnekle⁶¹³ temsil edilir. Protopudicitia tipi, genellikle oturan kadınlar da görülmüşse de İÖ. 4. yüzyıl örneklerinde ayakta betimlenen kadınlarda da görülen bir figür tipidir⁶¹⁴. Oturan kadınlarda genellikle profilden veya ¾ cepheden verilen, khiton üzerine himation giyimli kadınları Pudicitia tipinden ayıran en önemli unsur yukarı kaldırılan elle himationu aynı taraftaki kenarından tutarak khiton görünecek şekilde yana doğru açılmasıdır. Diğer kol ise serbestçe kucağın ya da bacağın üzerine yerleştirilir, serbest duran kol aynı zamanda yukarı kaldırılan kolun yakınında veya altında da olabilmektedir.

Ephesos mezar stellerindeki **Protopudictia** tipleri arasında tespit edilen en erken örnek **K.2** nolu mezar stelinde yer alır. İÖ. 3. yüzyılın sığ ve kalın çerçeveli stel tipinde, figürler özellikle İÖ. 250 civarından itibaren tüm sahneyi dolduracak sayıda veya genişlikte işlenmiştir. Ephesos örneğinde bu durum henüz Yüksek Hellenistik Dönem'de (İÖ.240/230 – 160/150) olduğu gibi geniş aralıklara sahip olmasa da kline ve oturan kadın figürlerinin konumu ve onlara eşlik eden stelin solundaki çocuk figürlerinde görülür. Diğer yandan figürlerin hareketi sınırlı ve katıdır. Alt gövde, İÖ. 3. yüzyılın başlarında olduğu gibi orantısız bir uzunluğa sahip değildir. Kadın figüründe ağır ve kalın giysiler bir diğer dikkat çekici unsurdur. Kalın himation omuzlardan kollara kalın bir kütle halinde sarılır, bacaklar üzerinde ise büyük kalın ve düz hatlı kıvrımlara sahiptir ancak bacakların ufak hareketinden etkilenen kıvrımlar harekete uyumlu olarak bacaklar arasında gerilir. Ayakların birbirine

⁶¹² Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 99, 652; Moock D. W. 1988: Taf.31, 230d.

⁶¹³ **K.2, K.3, K.13, K.15, K.21, K.22, K.32.**

⁶¹⁴ Conze 1900: Taf. 73, Nr. 306, Taf. 108, Nr. 454, Taf. 154, Nr. 859.

çok yakın verilmesinden dolayı khitonun az bir kısmı görülebilmektedir buna karşın İÖ. 3. yüzyılın son çeyreğinde olduğu gibi khiton kıvrımları derinleşmeye başlar bir sonraki evrede söz konusu khiton kıvrımları özellikle Pergamon Zeus Sunağı Frizleri'nde⁶¹⁵ yer alan İÖ. 2. yüzyıl örneklerindeki gibi derin, kavisli ve hareketli kıvrımlarla kontrast hareketlere sahip çok yönlü figürler olarak görülecektir⁶¹⁶. Samos⁶¹⁷ ve Miletopolis⁶¹⁸ kentlerinden ele geçen ve çağdaş özellikler sergileyen mezar stelleri de İÖ. 3. yüzyılın sonları ve İÖ. 2. yüzyılın başlarına verilir. Söz konusu örnekler ve kadın figüründe görülen duruş ile giysi özellikleri nedeniyle Ephesos mezar steli de İÖ. 3. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir.

K.3 nolu mezar stelinde ölü yemeği/symposium/symposion sahnesine klinenin solundaki diphrosta oturan ve $\frac{3}{4}$ cepheden verilen khiton üzerine himation giyimli kadın figür, sol kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmıştır ve hemen altında bacakları üzerinden soluna doğru uzattığı sağ kolu yer alır. Sağ bacağını bir adım öne atmıştır ve sol bacak bu nedenle görülmez. Bir önceki Ephesos örneğinde olduğu gibi khiton ayakların hemen üzerinde ağır ve kalın himationun altından oldukça az bir kısımda görülür. Ancak **K.3** nolu örnekte kadın İÖ. 3. yüzyıl örneklerinden farklı olarak $\frac{3}{4}$ duruşta tek bir ayağa değil bacakların sağa, üst gövdenin ise hafifçe sola doğru dönmesiyle İÖ. 2. yüzyılın ilk yıllarındaki kontrast harekete sahip örnekleriyle benzerlik gösterir. Diğer yandan giysi kıvrımlarında duruşa uygun bir hareket ve yumuşama söz konusudur. Kalça çevresinde ve kucakta toplanan himation kıvrımları bacaklar üzerinde de oturmadan dolayı yukarı doğru hareket etmektedir. Benzer şekilde khitonun göğüsler arasındaki kıvrımlarında da kalın ve duruşa uygun hareket görülür. Daha geç örneklerde duruş başın, üst gövdenin ve bacakların farklı yönlere hareket ederek kontrast sağladığı, kıvrımların sayıca artarak ışık gölge oyunlarına sahip olduğu ve kontrast harekete uyumlu olduğu özellikler görülür. Özellikle Smyrna⁶¹⁹ İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen mezar stellerinde söz konusu özellikleri görmek mümkündür. Yakın tarihli örneklerini Samos ve Byzantion⁶²⁰ stelleri arasında gördüğümüz **K.3** nolu mezar steli, kontrast hareketin henüz başlaması, yumuşak kıvrımların hareketle uyumlu ancak az sayıda olması, giysilerin kalın ve ağır duruşu ile belin güçlü/kalın olmasıyla İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısına, İÖ. 200 - 160 yıllarına tarihlenmektedir.

Protopudicitia duruşuna sahip figür Ephesos mezar stellerinde genellikle ölü yemeği/symposium/symposon sahnesinde yer alır **K.32** nolu stelde ise **Protopudicitia**

⁶¹⁵ Özgan 2018: 158-163.

⁶¹⁶ Schmidt 1991: Abb. 12.

⁶¹⁷ Horn 1972: Taf. 70, 107.

⁶¹⁸ Şahin 2000: Lev. XIV, TA 27, Lev. XLI, TX 1.

⁶¹⁹ Zanker 1993: Fig. 12.

⁶²⁰ Fabricius 1999: Taf. 11b, H 166 b, Taf. 32, F 36.

tipindeki kadın diğer sahne tiplerinden farklı olarak bir veda sahnesinde görülmektedir. Stelin solunda khiton ve başı saran himation giyimli oturan kadın, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir. Ayakların hemen üzerinde küçük bir alanda görülebilen khiton hareketli, derin ve kalın kıvrımlara sahiptir ancak ayakların ve ayak taburesinin üzerine yayılması doğallıktan uzak ve katıdır. Vücudun göğüsler dışında neredeyse tamamını saran himation özellikle sırt ve bel kısmında vücuttan ayrı yapılmış izlenimi vermekte kıvrımlar tek bir yerde toplanmış kütle halinde görülmektedir. Başından gelen kıvrımların kollar, sırt ve bacaklar üzerindeki dökümü harekete uyumsuz, oldukça sert ve katı ayrıca khiton kıvrımlarına göre daha çizgiseldir. Bir önceki evrede Pergamon'dan⁶²¹ ele geçen İÖ. 150 tarihli bir mezar stelinde olduğu gibi giysiler figür ile bütünlük gösterir, kıvrımlar azalmışsa da doğal ve harekete uyumludur. Khiton kıvrımları kalın bant formunda ancak ayaklar üzerinden taban yayılımı hareketli kıvrımlarla verilmiştir. Karın üzerinde ve bacaklar üzerinde himation kıvrımları da farklı açılardadır. Duruş kontrast hareketler gösterir. Daha geç bir örnek, Miletos'tan⁶²² İÖ. 100 civarına tarihlenen veda sahneli bir mezar stelinde görülür, kontrast duruşun bozulduğu, kıvrımların yüzeysel çizgiler ve şematik formda verildiği, hareketin kıyafet detaylarına yansımadağı görülmektedir. Ephesos örneğimizle yakın tarihten Samos buluntusu⁶²³ bir mezar stelinde ise klinenin solunda görülen diphros üzerinde $\frac{3}{4}$ profilden verilen kadının, himation kıvrımları tüm vücudu sarar, khitonun ayaklar üzerindeki hareketli ve derin kıvrımları, himationun sırt ve bel hizasında kıvrımların kalınlaşması ve başı saran himation kenarlarında gruplanan çizgisel kıvrımlar ve kalçalar üzerindeki diğer çizgisel kıvrımların varlığı Samos stelinde de görülmektedir. Ayrıca yine Samos stelindeki özellikleri taşıyan ve daha yerel bir üslupta yapılan Thyeira mezar steli⁶²⁴ de aynı tarihlerde üretilmiş olmalıdır. Benzer örnekler ve tespit edilen özellikler nedeniyle **K.32** nolu steli, İÖ. 120 - 110 yıllarına tarihlenmektedir.

Protopudicitia tipinde bir diğer kadın figürü **K.15** nolu mezar stelinde görülür. Burada, İÖ. 1. yüzyıl örneklerinde olduğu gibi figürlerin incelik uzamasının yanı sıra klinede dik oturan erkek figür kadın figürden daha yüksek bir seviyede verilmiştir ve kadın, stel kenarına yaklaştırılmıştır. Figürler ve eşlik eden objeler simetrik bir düzende yerleştirilir. Masa ve kenarda bulunan hizmetçi de boyut olarak küçülmüştür. Oturan **Protopudicitia** tipindeki kadın, dönem modasına uygun olarak katı bir duruşa, oldukça az sayıda metalik kalın ve şematik kıvrımlara sahiptir ve sağ bacağın oldukça dik açıyla

⁶²¹ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 214, 1477.

⁶²² Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 214, 1475.

⁶²³ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 225, 1557.

⁶²⁴ Çekilmez 2015: Lev. III, K.3.

verilmesinden dolayı arkaya doğru hafifçe eğimli verilmiştir. Özellikle bacakların alt kısmında himationun altından görülen khiton geniş aralıklı sert ve kalın yapay kıvrımlara sahiptir ve sağ ayağın yukarı kaldırılmasıyla oluşan hareket de doğallıktan uzaktır. Söz konusu dönem modasının İÖ. 140-130 yıllarına tarihlenen Thyeira mezar stelinde⁶²⁵ de görmek mümkündür ancak burada henüz giysi detayları Ephesos örneğimize kadar sert ve yapay değildir, figürlerde henüz incelik uzama veya anatomik bozukluk görülmez bu nedenle Thyeira steli Ephesos örneğinden bir önceki evreye ait olmalıdır. Buna karşın “*Manyas Grubu*” olarak adlandırılan bir stel grubu, arasında İÖ. 1. yüzyılın sonlarına tarihlenen örneklerde⁶²⁶ görülen sayısı artmış ancak sığ, çizgi formunda harekete ve duruşa tamamen uyumsuz giysi kıvrımları Ephesos örneğimizde görülmez. Ayrıca bu dönemde kadınların oturuş seviyesinde tekrar bir yükselme görülür. Stilize üsluptaki kıvrımlar ve anatomideki değişim İÖ. 1. yüzyıl içindeki gelişimin en önemli göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu nedenle “*Manyas Grubu*” Ephesos örneğimizden bir sonraki evreye ait olmalıdır. İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenen, Bursa’dan ele geçen bir mezar steli ise Ephesos mezar steli ile oldukça benzer şekilde, bacak hareketi nedeniyle arkaya eğimli kadın figürlerinde ayağın yukarıya kaldırılmasından dolayı oluşan khiton kıvrımlarındaki kalın ve aralıklı sert kıvrım formu, sayıca az ve sert geçişli himation kıvrımlarına sahiptir. Alt gövde ile üst gövde arasında ayrıca kolların uzunluğunda anatomik bozukluk sayılabilecek oran farkları bulunur. Tüm özellikler dikkate alındığında, **K.15** nolu mezar steli İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir.

Manyas Grubu ile oldukça benzer özellikler sergileyen Ephesos örneği **K.18** nolu mezar stelidir. Burada yer alan Protopudicitia tipindeki kadın figürü, Byzantion stellerinde sıklıkla görülen *Çelenkli Tip* ölü yemeği/symposium/sympoison sahnesinde klinenin solunda oturmaktadır, $\frac{3}{4}$ duruşu oldukça yapay, kıvrımlar sığ ve çizgisel formda şematik işlenmiştir. Bu nedenle **K.15** nolu stelden hemen sonraki bir evrede yapılmış olmalıdır ayrıca Byzantion stelleri⁶²⁷ arasındaki benzer örneklerde bu tarihi desteklemektedir. Bu nedenle İÖ. 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmek mümkün olmaktadır.

K.13 nolu ölü yemeği/symposium/sympoison sahnesinin yer aldığı mezar stelinde, detayların aşınmış olmasından dolayı özellikle giysi kıvrımlarına ait tarihleyici bir unsur saptamak güçtür. Buna karşın klinenin solunda oturan **Protopudicitia** tipinde, $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton ve başı örten himation giyimli kadının başın iki yanından göğsü açıkta

⁶²⁵ Çekilmez 2015: Lev. XII, K.12.

⁶²⁶ Schmidt 1991: Abb. 75-76.

⁶²⁷ Fıratlı 1965: Lev. XX, 40-41, Lev. XXIII, 48.

bırakarak kollar üzerinden belin altına ve bacaklara sarılan, bel ve kalça hizasında toplanan himationun, kalın kenarları ve ayakların hemen üstünde kalın ve katı az sayıda kıvrım tespit edilebilmiştir. Diğer yandan kadın figürünün sırttan kalçaya geçişte bel oyuntusunun verilmesine karşın $\frac{3}{4}$ duruş oldukça katıdır ve kolların bacaklara oranla daha kısa olduğu görülür. Bu anlamda figürde anatomik bozuklukların başladığı ve duruşun hareket alanının kısıtlandığı ayrıca korunan sıg giysi kıvrımlarındaki kalın bant formu, daha önce ele alınan **K.32** nolu stelde tartışıldığı gibi, özellikle İÖ. 100 civarına tarihlenen Miletos'tan ele geçen mezar steli⁶²⁸ ve çağdaşlarına olan benzerliği nedeniyle **K.13** nolu mezar steli İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir.

Protopudicitia tipinde kadın figürünün yer aldığı son iki örnek **K.21** ve **K.22** nolu mezar stelleridir ve benzer özellikler taşımaları nedeniyle birlikte ele alınmıştır. Ölü yemeği/sympoisum/symposion sahnesinde yer alan her iki kadın figürü de klinenin solunda oturmaktadır. Khiton ve başı da örten himation giyimli kadınlar $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir. Her iki stelde de figürlerin duruşu doğallıktan uzak ve katıdır. Üst gövde alt gövdeden uzun ve güçlüdür. Kolların uzunluğu, bacakların ince ve kısa duruşu anatomik bozukluğu gösterir. Himationlar, kalın ve neredeyse vücudun tamamını sarar. Kıvrımlar ise kalın, şematik ve yüzeyseldir. Özellikle **K.22** nolu stelde kadın figürünün karın üzerinde toplanan kıvrım tomarı çizgisel ve kütle biçiminde, khiton kıvrımları ayak hizasında düz çizgilerden oluşur. **K.21** nolu eser de ise kıvrımlar sol omuzda kucakta ve bacaklar arasında yoğunlaşmış ancak çizgisel ve yapaydır. Her iki figür için de oturuşun ve **Protopudicitia** duruşunun hem harekete hem giysilere doğru yansıtılmadığı görülür. Ayrıca stelde yer alan yiyeceklerin bulunduğu masalara, **K.22** nolu stelde çocuklar ve **K.21** nolu steldeki saki figürü oldukça küçük ve şematiktir. Diğer yandan her iki örnekte de kalın ve büyük bir çerçeve içinde yine at protomları görülür. Söz konusu özellikler, daha önceki örneklerde de belirtildiği gibi İÖ. 2. yüzyılın sonlarında başlayan ve özellikle İÖ. 1. yüzyılla birlikte sık görülen bozulmaları/değişimleri sergilemektedir. Fabricius, benzer tarihli Byzantion'a özgü *Çelenkli Tip ölü yemeği* sahnelerindeki örnekler için, , İS. 1. yüzyılla birlikte yoğun olarak İS. 2. yüzyılın başlarında genellikle İÖ. 4. yüzyıl Attika ve Geç Hellenistik Dönem Smyrna stellerinden etkilenen kadınların kalın ve ağır giysilerle şematik betimlerinden söz etmektedir⁶²⁹. Byzantion⁶³⁰ ve Kyzikos⁶³¹ stellerinde özellikle İS. 1. yüzyılın ilk yarısına ve ortalarına tarihlenen örnekler Ephesos örneğimizdeki detaylar ve dönem modası ile oldukça

⁶²⁸ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 214, 1475.

⁶²⁹ Fabricius 1999: 237. Taf. 27, a-b, Taf. 31, b.

⁶³⁰ Fabricius 1999: Taf. 21, a-b, Taf. 22 a, Taf. 27,a-b, Taf. 31, b, Taf. 33 a.

⁶³¹ Fabricius 1999: Taf. 36 a, Taf. 38 a, Taf. 39.

benzer özellikler sergiler. Diğer yandan Attika'da⁶³² da birçok denk örnekte aynı anatomik bozuklukları, duruştaki katılığı ve şematik kıvrım özelliklerini hem oturan hem de ayakta verilen kadın figürlerinde görmek mümkündür. Bir sonraki evrede, Lydia stellerinde⁶³³ açıkça görüldüğü üzere İS. 2. yüzyılın sonlarından başlayarak İS. 3. yüzyıla ortalarına kadar olan süreçte boyutları da küçülen ana figürlerin ayakta ise tamamen cepheden ve herhangi bir vücut hattına sahip olmaksızın verildiği, oturan figürler de ise vücudun dik açıyla hareketsiz ve katı verildiği görülür. Kıyafetler, bir kütle halinde kalın, ağır ve tamamen çizgi formunda şematik kıvrımlara sahiptir. Ephesos örneklerinde henüz bu geç özellikleri görmek mümkün değildir. Byzantion, Kyzikos ve Attika stellerinde olduğu giysiler kalınlaşmışsa da bir sonraki evreye oranla biraz daha derin ve hareketlidir. Ana figürlerin boylarında henüz orantısız bir küçülme görülmez buna karşın anatomik bozulma her iki stelin hem erkek hem kadın figürlerinde özellikle uzuvlarda görülür. Tüm bu özellikler dikkate alındığında her iki eseri de İS. 1. yüzyılın ortalarına tarihlemekteyiz.

4.2.2. Büyük ve Küçük Herkulaneumlu Kadın Tipleri

Çalışma kapsamında ele alınan ve tipolojik olarak sınıflandırılabilen son beş örnekten **K.7** ve **K.16** nolu steller **Büyük Herkulaneumlu Kadın**, **K.6** ve **K.23** nolu steller **Pudicitia Fausta**, **1-4-74** nolu stelde ise bir kadın figürü **Küçük Herkulaneumlu Kız** tipindedir.

Yunan kadın kıyafetleri (khiton ve himation) giyimli ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde de en sık kopya edilen kadın tipi **Büyük Herkulaneumlu Kadın** ve **Küçük Herkulaneumlu Kız** tipidir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde birçok Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu mezar stellerinde de sıkça kopya edilmiştir⁶³⁴. Söz konusu tipin ismi 1711 yılında yapılan, İÖ. 1. yüzyılda ilk inşa faaliyetine başlanan ve İS. 42 yılında yeniden düzenlenen Herkulaneum Tiyatrosu kazı çalışmaları sırasında, sahne binası cephesine ait heykeltıraşlık eserleri arasındaki iki kadın heykeline aittir. **Büyük Herkulaneumlu Kadın** olarak tanımlanan heykel 1.95 m, **Küçük Herkulaneumlu Kız** ise 1.70 m ölçülerinde büyük boyutlu serbest yontulardır. Ancak her iki tipe ait kopya eserler neredeyse İÖ. 300

⁶³² Moock D. W. 1998: Taf. 37 247a, Taf. 38, 257c, Taf.43, 281c, Taf. 45, 289 b, Taf. 59, a, Taf. 61, d, Taf. 552 d.

⁶³³ Işık 1988: Lev.23, Kat. No. 45-46, Lev. 24, Kat. No. 47-48, Lev. 26, Kat. No.51.

⁶³⁴ Conze 1911-1922: Taf. CCCCIV- CCCCX, Fig. 1894-1920.

civarından İS. 300 yıllarına kadar görülmektedir. Bu durum tek bir orijinal eserden oldukça uzun bir süre dönem modasına uygun olarak kopyalar üretildiğini düşündürmektedir⁶³⁵.

Her iki kadın yontusunun da Geç Klasik Dönem'e ait orijinallerinin Demeter ve Kore (Persephone) heykellerine ait olduğu düşünülmektedir⁶³⁶. Atina Agorası'ndan ele geçen ve İÖ. 400 civarına tarihlenen Kore (Persephone) heykelinin⁶³⁷ Küçük Herculaneumlu Kız tipinde olması buna kanıt olarak yorumlanabilir.

Dresden Müzesi'nde sergilenen **Büyük Herculaneumlu Kadın** heykelinde görülen, çok sayıda dikey derin yiv formlu kalın kıvrımlar ile khitonun göğüs üzerindeki ince kıvrımları, himationun sarılışının görülebilecek detaya sahip olması ve harekete uyumlu sarılması, kıyafetin tamamında birbirine karışan çapraz kıvrımlar gibi özellikler tipin kökeninin Erken Hellenistik Dönem' verilmesini sağlamıştır. Khitonun bacakların önünde ve yanında, himationun ise sol elde tutulan kalın ve derin kıvrımları, Praksiteles modasının etkisi olarak yorumlan çapraz kıvrımlar Geç Hellenistik Dönem de görülmeyen özelliklerdir. Bu özellikler Geç Klasik Döneme aittir ve Geç Hellenistik Dönem'de idealize edilmiş ölümsüz figürlerin daha doğal, realist ve kişisel formda kopyaları yapılabilmektedir. Her iki kadın figüründe de manto tüm vücudu ve eller dışında kalacak şekilde her iki kolu sarar, buna karşın Büyük Herculaneumlu Kadın'da himation başı da sarmaktadır. Büyük Herculaneumlu Kadın, sağ eliyle himationun sağ kenarını tutmakta ve öne doğru çekerek sol omza giden vücuda yatay olan kıvrımı gevşetmektedir. Bu hareket Bieber'a göre, Praxiteles Okulu veya Lysippos modasına ait bir tutumdur ve yine Erken Hellenistik Dönem'e ait bir özellik olarak yorumlanır⁶³⁸. Diğer yandan yüz ifadesi ve özellikle karpuz dilimi saç modeli İÖ. 3. yüzyıla birlikte Ptolemaios Ailesi'nden II. Berenike'nin sikkeler üzerindeki betiminde⁶³⁹ görülmektedir. Söz konusu özellikler tipin kökeninin Erken Hellenistik Dönem olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Küçük Herculaneumlu Kız tipinde ise, tüm vücuda sarılmış olan himation vücudun sol tarafında sonlanır. Burada sol el himation kumaşını elinin avuç kısmında toplar ve hafifçe öne çeker. Sağ kolunu, vücudun ön kısmında dirseğinden bükerek sol omzuna uzatmıştır ve elin himation dışına çıkabilmesi için öne doğru giysiyi gevşetmektedir. Tipin en önemli özelliği, sağ elin himationu sol omza doğru örtmesi hareketinin verilmesidir bir sonraki harekette himation sol omza doğru atılacak ve kapanacaktır. Bu hareket nedeniyle

---

⁶³⁵ Bieber 1962: 111.

⁶³⁶ Bieber 1962: 112.

⁶³⁷ Stewart 2012: 657, Fig.5.

⁶³⁸ Bieber 1962: 112-113.

⁶³⁹ Wroth 1900: 34. Obv, 296. (İÖ. 246 – 221)

himationun göğüs önünde, kollar arasındaki kıvrımları plastik etkiye sahiptir ancak İÖ. 1. yüzyılla birlikte kolların hareketi gevşer. **Küçük Herculaneumlu Kız** tipi ayrıca Cremer tarafından Saufeia⁶⁴⁰, Şahin tarafından Fausta⁶⁴¹ tipi olarak da adlandırılmıştır. Eule'ye göre, tipin Nikokleia tipiyle birlikte Roma İmparatorluk Dönem kopyalarında kullanıldığı düşünülmektedir. Nikokleia şeması İÖ. 4. yüzyıla ait Knidos'tan ele geçen yazıtsız bir heykel ve İÖ. 340/330 tarihli poloslu bir tanrıça heykelciğinde görülebilmektedir. Eule bu nedenle Nikokleia tipini **Küçük Herculaneumlu Kız** tipinin kökeni olarak görmek ister. Serbest yontularda İÖ. 4. yüzyıl sonlarında Küçük Herculaneumlu Kız Nikokleia'nın yerini alırken Attika stellerinde İÖ. 3. yüzyılda, Batı Anadolu'da ise İÖ. 2. ve 1. yüzyıllarda Küçük Herculaneumlu Kız ile birlikte kullanılmıştır. Her iki serbest yontu kadında da sağ el himationun üst ucunu tutarak sol omza yönelmiştir. Sol el ise himationa sarılmış vücudun sol tarafında yanda durmaktadır. Ancak kolların ve himation sarılışının birçok varyasyonu tespit edilmiştir⁶⁴².

Büyük Herculaneumlu Kadın ve Küçük Herculaneumlu Kız tipleri özellikle İS. 1. yüzyılın ortalarından itibaren mezar stellerinde sıklıkla görülmektedir. Ancak kabartmaların giderek daha stilize ve seri üretim mantığı ile bozulmuş oranlara sahip üretimi tiplerin çok çeşitli varyasyonlara sahip olmasına ve belirleyici özelliklerin yer değiştirmesine sebep olmuştur⁶⁴³. Kyzikos, Miletopolis ve Byzantion'da İÖ. 3. ve 2. yüzyılda, Thyeira'da İÖ. 2. ve 1. yüzyılda görülmektedir⁶⁴⁴. Ele alınan Ephesos örneklerinde yola çıkılarak Ephesos'ta kısıtlı kullanım gören tiplerin İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı ile İS. 1. yüzyılın başlarına kadar kullanım gördüğünü söylemek mümkündür. Ancak Ephesos mezar stellerinde söz konusu tiplerin sayıca az olması kullanım tarih aralığı hakkında kesin bir kanıya varmamızı zorlaştırır.

Ephesos mezar stellerinde **Büyük Herculaneumlu Kadın** tipi varyasyonu **K.7** ve **K.16** nolu stellerde tespit edilmiştir. Her iki mezar steli de ölü yemeği/sympoisum/sympoison sahne tipine sahiptir. **K.7** nolu stelde, klinenin sağında bir diphros üzerinde oturan kadın figürü, cepheden betimlenmiştir. Khiton ve başını saran himation giyimli kadın himationun sardığı sol kolunu dirseğin bükerek yukarı kaldırmış ve himationun başın solundan gelen kıvrımını khitonun yakası görülecek şekilde yanda tutmaktadır. Sağ kol ise sağ dizin üzerinde, kucağında serbest halde durur. Bacaklar yan

⁶⁴⁰ Çekilmez 2015: 54. Ayrıca Bkz: Cremer 1991: 87.

⁶⁴¹ Şahin 2000: 66.

⁶⁴² Eule 2001: 27 – 30.

⁶⁴³ Moock D. W. 1998: 65.

⁶⁴⁴ Şahin 2000: 66; Çekilmez 2015: 54.

yana diphros üzerinden aşağı uzanmaktadır. Kadın genel özellikleri itibariyle Büyük Herculaneumlu Kadın tipinin varyasyonu olarak kabul edilebilir. Tipin orijinal yontusunda kolların hareketi tam tersidir. Sahne tipi Samos mezar stellerinde oldukça yaygın bir forma sahiptir. Bu nedenle Samos stelleri arasındaki benzer örnekler bakıldığında özellikle klinenin sağında oturan cepheden veya $\frac{3}{4}$ profilden verilen kadınlar İÖ. 2. yüzyılın başlarında⁶⁴⁵, vücutları oturuşun hareketinden dolayı kontrast özellikler gösterir, bacaklar sağa üst gövde hafifçe sola dönük olabilmekte, bir bacak önde ve hareketli verilmektedir. Kıyafet kıvrımları dönem modasına uygun olarak daha önce de bahsedildiği gibi harekete uyumlu, yumuşak ve kavisli doğal kıvrımlara sahiptir. Anatomik bozukluklar ise pek sık görülmez. İÖ. 2. yüzyılın sonlarına doğru⁶⁴⁶, kıvrım sayılarında azalma, kalın metal formlu kıvrımlar ve duruştaki hareketin azaldığı görülür. Bir sonraki evre, İÖ. 1. yüzyılın başlarındaki örneklerde⁶⁴⁷ kadının cepheden görünümü hareketsiz ve katıdır, kıvrımlar çizgisel, yapay ve şematiktir. Ayrıca figürün kollarındaki duruşlarda uzunluk ve kalınlık açısından anatomik bozukluklar görülür. Söz konusu özellikler dikkate alındığında **K.7** nolu mezar stelindeki Büyük Herculaneumlu Kadın varyasyonu olan kadın figürü İÖ 125 – 100 yıllarına tarihlenmektedir.

Büyük Herculaneumlu Kadın varyasyonu olan bir diğer örnek **K.16** nolu mezar stelinde görülür. Bir ölü yemeği/symposium/symposion sahnesine sahip stelde, klinenin solunda diphros üzerinde oturan, khiton ve başı saran himation giyimli kadın $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir. Ancak kadın figürünün sadece himation içinde kalan sağ kolunu yukarı kaldırması ve başını hafifçe sağına çevirmesi figüre $\frac{3}{4}$ açıyı verir, vücudun diğer kısmı profilden, dik açıyla neredeyse tek bir hat olacak şekilde verilmiştir. Kucağın üzerindeki sağ kol da vücutla aynı dik duruşa sahiptir. Ayakların ayak taburesi üzerinde durması nedeniyle bacaklarda oluşan duruş da oldukça katıdır. Büyük Herculaneumlu Kadın'da görülen khiton yakası burada oldukça kalın ve şematiktir. Himation neredeyse hiç bir kıvrıma sahip değildir ve tüm vücudu sarar, altta ayaklar ve bacaklar üzerinde görülebilen khiton kıvrımları ise düz, şematik ve çizgisel kıvrımlardır. Byzantion stelleri arasında İÖ. 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen örneklerde⁶⁴⁸ azalan kıvrım sayısı ve durağanlaşan hareket görülürken Ephesos örneğinde kıvrımlar yok denecek kadar azalmış ve hareket tamamen şematik formdadır. Bu anlamda İÖ. 1. yüzyıl başlarına tarihlenen Samos ve Kyzikos örnekleri ile yakın benzerlik

---

⁶⁴⁵ Horn 1972: Taf. 90, 161.

⁶⁴⁶ Horn 1972: Taf. 85, 164.

⁶⁴⁷ Horn 1972: Taf. 91, 166, 169.

⁶⁴⁸ Fabricius 1999: Taf. 24, b, Taf. 28, a, b, Taf. 32, a.

gösterir⁶⁴⁹. Bir sonraki süreçte Byzantion, İÖ. 1. yüzyılın sonlarına tarihlenen mezar stellerinde⁶⁵⁰, giysi kıvrımlarının arttığını ancak yüzeysel, ince çizgi formunda oldukları ve hareketin de şematikleştiği görülmektedir. **K.16** nolu mezar steli dönem modası ve çağdaş örnekleri sayesinde İÖ. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

Küçük Herculaneumlu Kız ve Büyük Hercualneumlu Kadın ile aynı özellikler gösteren Şahin tarafından Nikaia'dan bir stel örneğindeki isim nedeniyle "**Fausta Tipi**" olarak adlandırılan tip ise, himationa sarılı sağ kolunu yukarı kaldırmış, sol kol ise kucakta serbest durmaktadır. Ayırıcı özelliği ise sağ elin himationu tutmuyor olmasıdır. En erken örneği, İÖ. 3. yüzyılda Kyzikos'ta tespit edilmiştir, sonraki dönemlerde de yoğun buluntunun aynı bölge kentlerinde ele geçmesinden dolayı tipin kökeninin Kuzey Batı Anadolu olduğu düşünülmektedir⁶⁵¹. Miletopolis kökenli stellere bakıldığında kline üzerinde oturan ve sağ kollarını üst gövdenin neredeyse görünmeyeceği açıda himationla birlikte yukarı kaldırmış kadın figürleri, Ephesos stellerinde **K.6** ve **K.23** nolu mezar stellerinde de görülmektedir.

K.23 nolu enine dörtgen formlu stel tipinde yer alan ölü yemeği/ symposium/ symposion sahnesinde klinenin solunda oturan ve ¾ profilden verilen khiton üzerine himation giyimli kadın figürünün himationa sarılı sağ kolunu dirseğinden bükerek göğsünün üzerine aldırıldığı ve üst gövdenin görülmesini engellediği, sol kolun ise kucağın üzerinde durduğu görülür. Söz konusu kompozisyon kadın figürünü **Pudicitia Fausta** olarak adlandırmamızı sağlamıştır. Giysi kıvrımlarındaki azalma, himationun vücuda detaysız ve düz formda sarılışı, hareketsiz, katı ve yapay duruş, duruşa göre fazla sağda verilen bacakların ve kolların vücuda oranla kısa ve ince oluşu steli, **Protopudicitia** tipleri arasında ele aldığımız **K.21** nolu eser ile aynı tarihe vermemizi sağlamıştır. Kadınların yanı sıra her iki stelde de saç ve sakal ile betimlenen erkeklerin işleniş stillerinin oldukça yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle **K.23** nolu mezar steli de İS. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenebilmektedir⁶⁵².

K.6 nolu Ephesos örneğinde ölü yemeği /symposium/symposion sahnesinde klinenin solunda oturan bir kadın ¾ profilden verilmiştir. Khiton üzerine başı da saran himation giyimli kadının himationa sarılı sağ kolu göğüs üzerinde sol kolu ise bacakların üzerindedir. Aşınmadan dolayı giysi ve duruş kıvrımları net olarak görülme de tipin en yoğun görüldüğü alanlardan biri olan Miletopolis örneklerinde benzer örnekler tespit edilmiştir.

⁶⁴⁹ Fabricius 1999: Taf. 11, a, b, Taf. 37, a.

⁶⁵⁰ Fabricius 1999: Taf. 27, a, b.

⁶⁵¹ Şahin 2000: 65-66.

⁶⁵² Fabricius 1999: Taf. 21, a-b, Taf 22 a, Taf. 27,a-b, Taf. 31, b, Taf. 33 a. Taf. 36 a, Taf. 38 a, Taf 39.

İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına ait Samos ve Miletopolis örneklerinde⁶⁵³ kadınların detaylı kıvrımlara, kontrast hareketlere ve doğru vücut oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Ephesos örneğinde, kadın figürünün üst ve alt gövdesi henüz orantısız bozukluğa sahip değildir ancak daha ince ve uzun verilmiştir. Diğer yandan kollar ve bacaklar hareket zorunluluğunu yansıtır ve doğallıktan uzaktır. Ancak İÖ. 1.yüzyıla birlikte görülen oturuşun dik açıyla işlenmesi⁶⁵⁴ ya da İÖ. 1. yüzyılın ortaların tarihli örneklerde⁶⁵⁵ olduğu gibi katı ve şematik üslup, sert ve artan kıvrım sayısı burada görülmez aksine kadının sırtında oturuşundan kaynaklı olan bir kavis görülür. Benzer şekilde bacaklar, ayakların ayak taburesi üzerinde durmasından dolayı dizlerin dışarıda olması ve ayaklara doğru dik olmayan bir açıyla inmesi gibi özellikler görülür. Yakın tarihli benzer örnekler, Miletopolis stelleri arasında İÖ. 140-100 arasına verilen ve genellikle ölü yemeği /symposium/symposion sahnesinde yer alan **Fausta Tipi** kadın figürlerinde⁶⁵⁶ görülmektedir. Benzer örnekler dikkate alındığında **K.6** nolu Ephesos mezar stelindeki Fausta tipindeki kadın, İÖ. 130- 100 yıllarına tarihlenmektedir.

Küçük Herculaneumlu Kız tipi ise Ephesos örnekleri arasında sadece **K.45** nolu örnekte yer alan iki kadın figüründen ortada yer alan kadının duruşunda görülür. Aynı stelde yer alan bir diğer kadın figürü de **Pudicitia Saufeia** tipindedir. **Küçük Herculaneumlu Kız** tipindeki figür bir veda sahnesinde yer almaktadır ve stelin sağında **Dioskurides Tipinde** bir erkek ile solunda **Pudicitia Saufeia** tipinde bir kadının varlığı stelin bir ailenin bireylerini betimlediğini düşündürmektedir. Bu açıdan **Küçük Herculaneumlu Kız** tipi ailenin genç kızını temsilen kullanılmış olabilir. Geç Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca Batı Anadolu'da sıklıkla kullanılan tip, Attika stelleri üzerinde de görülmektedir. Özellikle Attika örnekleri **K.45** nolu stelde yer alan **Küçük Herculaneumlu Kız** tipi ile benzerlik gösterir. İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı ve sonlarına⁶⁵⁷ doğru figürlerde figür boyutlarında küçülme, duruşta hareketliliğin ve giysilerde kıvrımların azalması, şematikleşme bu grupta da vardır. Batı Anadolu örneklerinde Thyeira stellerinde⁶⁵⁸ ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde görülen **Küçük Herculaneumlu Kız** tipi, Attika stellerinde genellikle Ephesos stelinde de olduğu gibi veda sahnelerinde görülür. Thyeira ve Attika stellerinde İÖ. 1. yüzyıl özellikle geç örneklerde Ephesos stelinde olduğu gibi çizgisel ve şematik kıvrımlara sahip giysilerin vücudu sıkıca

⁶⁵³ Horn 1972: Taf. 90, 161, Taf. 92, 154-155; Şahin 2000, Lev. XXII, TB 8.

⁶⁵⁴ Fabricius 1999: Taf. 27 a,b.

⁶⁵⁵ Şahin 2000: Lev. XLIX KA 9, Lev. LXXV, KX 3.

⁶⁵⁶ Şahin 2000: Lev II, TA 3, Lev. III, TA 5, TA 6, Lev. XL, TB 43, Lev. XLVIII, KA 6, Lev. XLIX, KA 7.

⁶⁵⁷ Moock D. W. 1998: Taf.49, c, Taf. 54, d, Taf. 56, c,d, Taf. 66, 538b.

⁶⁵⁸ Çekilmez 2015: Lev. IV, K.4, Lev. VIII, K.8, Lev. XXII, K.22.

sardığı ve hareket zorunluluğunda kolların ve bacakların yapay bir şekilde hareket ettirildiği, vücut hatlarının kaybolduğu görülür. Diğer yandan tipin orijinalinde kollar daha yakın bir pozisyondaiken İÖ. 1. yüzyılda aralarındaki mesafenin genişlediği görülür. Himation dışında kalan sağ el himationu sol omza götürme hareketini yapmaksızın göğsün üstünde himationun kenarını tutar ve sağ kol vücuda göre kısa ve ince yapısından dolayı anatomik bozukluk sergiler. Benzer şekilde sol kolun da fazlaca uzun işlendiği görülür. Kıvrımlar sağ omuz, sol bacak ve ayaklar arasında birbirine paralel kıvrımlar ile şematik formu yansıtır. Söz konusu özellikler Thyeira⁶⁵⁹, Attika⁶⁶⁰ ve Ephesos'ta, İÖ. 1. yüzyıl stellerinde stellerinde görülmektedir. İS. geç 1. yüzyıldan İS. 2. yüzyıl sonlarına kadar Attika stellerinde⁶⁶¹ izlenebilen gelişim ise geç örnekler hakkında fikir edinmemizi sağlar. Bu evrede özellikle ayakta betimlenen Küçük Herculaneumlu Kız tipindeki kadın figürleri giysilerin farklı olması ile erkeklerde sık görülen Dioskurides tipinden ayırt edilemeyecek kadar katı, kıvrımsız ve vücut hatları olmaksızın betimlenirler, kıyafetler ağır ve hantal bir görünüm alır, kıvrımlar tamamen çizgiseldir. Bu durumda benzer örnekler ve **K.45** nolu steldeki kadın figürün yansıttığı dönem modası da dikkate alındığında figür İÖ. geç 1. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.

4.2.3. Diğer Kadın Tipleri

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos mezar stellerinde on sekiz kadın figürü ise herhangi bir tipolojik sınıflandırılmaya dâhil edilememiştir. Bir kısmı oldukça az korunmuş bir kısmı ise herhangi bir alt gruba ait olmaması nedeniyle ayakta ya da oturan kadın figürleri olarak değerlendirilmiştir. Herhangi bir tipolojik gruba ait olmayan kadın figürleri, on mezar steli⁶⁶² üzerinde on bir oturan kadın ve sekiz stelde⁶⁶³ ayakta kadın figürü ile temsil edilir.

Ayakta kadınlar grubunda figürlerin, **K.31** nolu stelin dışında tamamı veda sahnesinin bulunduğu stellerde yer alır. **K.31** nolu stelde ise kadın figürü atlılar ve süvarilerin bulunduğu sahneler grubunda görülür. Ayakta betimlenen kadınlar genellikle sahnenin solunda verilmiştir ancak **K.31**, **K.35** ve **K.37** nolu stellerde kadınlar stelin sağında yer alır. Oturan kadınlar ise çoğunlukla ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde, klinenin solunda oturmaktadır. **K.36** ve **K.44** nolu stellerde ise kadın figürleri

⁶⁵⁹ Çekilmez 2015: Lev. VIII, K.8, Lev. XXII, K.22.

⁶⁶⁰ Mook D. W. 1998: Taf. 64, 498b, Taf. 66, c, Taf. 68. 554 b, d.

⁶⁶¹ Mook D. W. 1998: Taf. 46, Taf. 51, c,d, Taf. 62 d.

⁶⁶² **K. 1587, 1590, 252** (iki kadın figürü yer alır), **2022, 1-122-72, 1773, 493, 2591, 250, 2389.**

⁶⁶³ **K.4-15-791-33-79,1993, 33-1-88,1-40-75, 255, 2-35-80, 3-15-79.**

Veda/Dexiosis sahnesinde, stelin sağında oturmakta ve karşısındaki erkekle tokalaşmaktadır.

Ayakta betimlenen kadınlar arasında, **K.24** nolu stelin, solunda, cepheden, khiton üzerine himation giyimli bir kadın figür yer alır. Belden yukarısı kayıp ve eksik olan figürün beli hafifçe soluna dönük, sol bacak sabit ve sağ bacak yanda, hareketlidir. Bacak hareketi nedeniyle khiton kıvrımları ayaklar üzerinden yere yayılır. Himation kıvrımları sol bacak üzerinde toplanmıştır ve khiton kıvrımlarına göre daha incedir. Himation kıvrımları, aşağı doğru kavisli, paralel sayıca az ancak henüz kalın bant formuna ulaşmamış kıvrımlara sahiptir. Bu durumda himationun khitondan ince bir kumaşı temsil ettiği düşünülebilir. Söz konusu özellik, İÖ. 2. yüzyılın başlarında⁶⁶⁴ kadın figürlerin giysilerinde sıklıkla görülür. Ancak bu evrede hareket ve kıvrımların harekete uyumluluğu oldukça başarılıdır. Kontrast hareketler ile bacakların birbirinden daha uzak mesafede konumlandığı görülür. Ephesos örneğinde ise bu durum en azından bacaklar ve bel hareketi açısından daha kısıtlayıcıdır. Kıyafet kıvrımları yüzyılın ilk başlarına oranla azalmış ve daha dar bir formdadır. İÖ. 2. yüzyılın sonları ve erken Roma İmparatorluk Dönemi örneklerinde⁶⁶⁵ ise kıvrımların daha çok kalın bant formunda olduğu, khitonun ayaklar üzerinden yere yayılmadığı, bel ve bacak hareketlerinin yok olduğu daha hareketsiz figürler görülmektedir. Söz konusu özellikler ve benzer örnekler ışığında **K.24** nolu Ephesos mezar stelinin İÖ. 150-130 tarihlerine vermek mümkündür.

K.24 nolu stelin hemen sonraki evresine ait olduğu düşünölen veda sahnesindeki kadın figürlerinin bulunduğu **K.29**, **K.30** nolu steller ile atlı ve süvariler grubundan bir kadın figürünün yer aldığı **K.31** nolu stelde, himationun altında bacaklar üzerinde görölen khiton kıvrımları kalın bant formundadır. Himation, kalınlaşmış ve kıvrımlar daha şematik ve metalik bir form almıştır, hareket ise bir önceki evreye göre durağanlaşır. Kollar göğüs ve karın üzerinde hareket zorunluluğu göstermektedir. Himationun kollar üzerinden bir kütle halinde dökölmesi, tek bir tarafta toplanması, kollardaki şematik tutuşla birlikte yapay bir görünüm sergiler. Ancak her üç kadın figüründe de kalça sağ kısımda hafif bir çıkıntı yapmaktadır bu durum figürün hareketinin, İÖ.100 ile yaygınlaşan düz ve neredeyse vücut hattı verilmeyen bir üsluba henüz ulaşmadığını gösterir. Söz konusu özellikler İÖ. 2. yüzyılın sonlarına doğru özellikle Smyrna mezar stelleri başta olmak üzere birçok Batı Anadolu merkezinde görülür⁶⁶⁶. Daha sonraki süreçte ise söz konusu özelliklere ince, keskin

⁶⁶⁴ Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 61, 371.

⁶⁶⁵ Saraçoğlu 2000: Fig.2.

⁶⁶⁶ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.67, Nr.406 - 410.

ve daha şematik kıvrımlar ve daha durağan figürler eklenecektir. Bu nedenle söz konusu **K.29**, **K.30** ve **K.31** nolu steller İÖ. 140-110 yıllarına tarihlenmektedir.

İÖ. 100 civarında yaygınlaşan vücut hatlarının düzleşmesi, khiton kıvrımlarının kalın bant formunun incelenerek şematik ve doğallıktan uzak işlenmesi, himation kıvrımlarının paralel kıvrımlar halinde sıralanması ve anatomik bozuklukların varlığı, **K.35**, **K.37**, **K.39** ve **K.40** nolu mezar stellerinde yer alan, özellikle **K.35** ve **K.37** nolu stellerde Veda/Dexiosis sahnesindeki kadınlarda görülmektedir. Stelin sağında yer alan kadınlar karşılarında oturmakta olan erkek figüre doğru sadece başlarını çevirmiş ve sağ kollarını uzatmaktadır. Her ne kadar sağ tarafa doğru vücut hareket etmişse de Dexiosis (tokalaşma) hareketinin getirdiği bir zorunlu harekettir. İki kadın figüründe de himation sağ kol üzerinden iki yana kütle halinde uzanır ancak herhangi bir detay görülmeksizin sadece çizgi halinde kıvrımlar görülür. **K.35** nolu stelde yer alan kadının başını örten himationun baş ile omuz arasında kalan alandaki kıvrım da aynı şematik üsluba sahiptir. Her iki kadında da üst gövde kısa alt gövde oldukça uzun verilmiştir. Kadınların bel, göğüs ve bacak hareketleri kıyafet tarafından kısıtlanmış ve detaylandırılmamıştır. **K.39** ve **K.40** nolu mezar stellerinde ise sadece elbise kıvrımlarına ait birkaç detay ile **K.39** kadın figürünün sağ ayakucu korunabilmiştir bu anlamda korunan kıyafet detayların diğer iki örnekle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Ancak eserlerimizin stilistik olarak geç döneme verilen benzerleri olduğunu kabul edebileceğimiz, İÖ. 1. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen, Thyaira stellerinde⁶⁶⁷ deki kadar sert/ince bir kıvrım yapısına sahip olmadığı ve anatominin henüz İÖ. 1. yüzyılın geç evrelerindeki kadar bozulmadığı görülmektedir. Smyrna⁶⁶⁸, Ephesos⁶⁶⁹ ve Lydia stelleri⁶⁷⁰ arasındaki çağdaş kabul edilebilecek benzer örnekler ışığında **K.35**, **K.37**, **K.39** ve **K.40** nolu stellerde yer alan kadın figürleri İÖ. 2. yüzyıl sonları ile İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

Ephesos mezar stelleri arasında tipolojik bir gruba dâhil edilemeyen on stel üzerinde on bir oturan kadın figürü tespit edilmiştir. On stelin sekizinde⁶⁷¹ ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde, kadınlar klinenin solunda bir diphrosta veya klinenin ucunda oturmaktadır ve sağda kline üzerinde uzanan erkek figüre doğru yönelmiştir. **K.36** ve **K.44** nolu stellerdeki diğer iki kadın figürü ise sağda bir diphros ve thronos üzerinde oturmakta, karşısındaki erkek figürle tokalaşmaktadır(Dexiosis).

⁶⁶⁷ Çekilmez 2015: Lev. XXII, K. 22, Lev. XXIII, K.23.

⁶⁶⁸ Zanker 1993: Fig.28; Pfuhl - Möbius 1977: Taf.126, Nr. 863, Taf.127, Nr. 864.

⁶⁶⁹ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.128, Nr. 869.

⁶⁷⁰ Sonkaya 2019: Res.84.

⁶⁷¹ **K.1, K.5, K.7, K.9, K.11, K.12, K.17, K.20,**

K.1 nolu mezar steli grup içindeki en erken örnek olarak görülmektedir. Klinenin solunda bir diphros üzerinde oturan, $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton ve başı örten himation giyimli kadın figürü sağ kolunu dirseğinden hafifçe bükerek öne doğru uzatmıştır. Üst gövde başla birlikte öne doğru eğilmiştir. Sağ bacak ise kıyafetin altından hatları belli olacak şekilde öne bir adım uzatılmıştır. Kıyafet detayları aşınmış olsa da sağ bacak üzerinde khitonun bacak hareketini engellemeye başladığı ve gerildiği görülmektedir. Himation ise başın üzerinden omuzlara ulaşır ve iki yandan göğsü açıkta bırakacak şekilde dökülmektedir. Sağ kol arkasında, bel hizasında da himation kıvrımların hareketi sol kolun duruşuyla gerilmiştir. Söz konusu özelliklerin İÖ. 3. yüzyıl içerisindeki gelişimi Miletopolis mezar stellerinde görülmektedir. İÖ. 3. yüzyılın başlarında oturan kadınlarda⁶⁷² aynı hareketin daha katı bir üslupta işlendiği görülür. Şematik kıyafet kıvrımları da daha kalın ve hantal görülür. Alt gövde daha uzun ve figür blok görünümündedir. Ancak kol ve bacak hareketleri ile figür devinim kazanmaya başlar. İÖ. 3. yüzyılın sonlarına doğru⁶⁷³ figür boyutları doğal görünüme ulaşır. Hala şematik olan kıvrımlar biraz da olsa hacim kazanır, Samos örneğinde⁶⁷⁴ görüldüğü gibi ayak hareketi khitonun yayılmasını sağlar buna bağlı olarak himation kıvrımları canlanmaya başlamıştır. Ephesos, **K.1** nolu mezar stelindeki kadın özellikle Miletopolis stelleri arasında, İÖ. 250 – 225 tarihlerine verilen TA 27 nolu mezar stelindeki kadın figürle, duruşun sırtta oluşturduğu kavis, khiton ve himationun altından görülebilen bacak hatları, bir ayağın öne atılmasıyla oluşan hareket ve bu harekete uyumlu kıvrımlar açısından benzerlik gösterir. Buna karşın Ephesos örneğinde biraz daha yumuşak hatların ve kaliteli işçiliğin olduğunu söylemek mümkündür. İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısından itibaren⁶⁷⁵, klinede erkeğe eşlik eden kadınlarda belin kontrast hareketi sağlamak için döndürüldüğü, kolların ve bacakların zıt hareketler yaptığı ve kıvrımların sayısının arttığı, ışık gölge oyunlarına sahip derin ve hareketli kıyafet detaylarının varlığı görülür. **K.1** nolu eserin henüz İÖ. 2. yüzyılın başlarında görülen özelliklere ulaşmadığı ancak İÖ. 3. yüzyılın başlarındaki katı ve durağan figürlerden de daha gelişmiş bir üslupta yapıldığı görülmektedir. Benzer örnekler ve dönem modası dikkate alındığında **K.1** nolu Ephesos örneği İÖ. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Oturan kadın figürlerinde de daha önceki çağdaş örneklerde gördüğümüz üzere, İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısında itibaren gelişen kontrast hareketler, zıt yönlere uzanan uzuvlar ve artan detaylı kıvrımlar, İÖ. 2. yüzyılın ortalarından itibaren tekrar kısıtlı ve sade bir üsluba

⁶⁷² Şahin 2000: Lev. XII, TA 24, Lev. XLVI, KA 2.

⁶⁷³ Şahin 2000: Lev. XIV, TA 27.

⁶⁷⁴ Horn 1972: Taf. 78, 114.

⁶⁷⁵ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 268, 1872.

sonrasında ise tamamen incelişip uzamış, anatomik bozukluklara, yapay kıvrımlara ve oranlara evrilir. Bu anlamda **K.5**, **K.7** ve **K.9** nolu Ephesos mezar stellerinin de İÖ. 2. yüzyılın ortalarından sonlarına doğru olan değişimi gösterdiği tespit edilmiştir. **K.5** nolu stelde iki çiftin yer aldığı bir ölü yemeği/symposium/symposion sahnesi yer alır. Klinelerin solunda oturan kadınlar khiton ve himation giyimlidir ve $\frac{3}{4}$ cepheden verilmişlerdir. Himation içinde kalan kollar iki yanda olasılıkla klineye dayanmaktadır. Himationun omuzlar üzerinden üst gövdeyi tamamen kapatacak şekilde sarıldığı ve bacakların büyük bir kısmını da kapladığı görülür. Derin khiton ve himation kıvrımları kalın bant formuna ulaşmışsa da harekete uyumludur stelin solundaki kadının sağ ayakucunu kaldırmasıyla oluşan khiton kıvrımlarının ayak üzerinden yayılması ise olması gerektiği gibi doğal verilememiştir. Yere yayılan kıvrımlar düzleşmeye ve zeminde birden kırılmaya başlar. Halikarnassos ve Samos mezar stelleri arasındaki benzer örneklerde de kıvrımlarda ve kadının hafifçe sağına dönme hareketinin durağanlığı görülmektedir. Ancak İÖ. 2 yüzyılın sonlarında ve özellikle İÖ. 1. Yüzyılın başlarında yaygınlaşan şematik üslup henüz burada görülmez. Bu anlamda stilistik özellikler göz önüne alındığında **K.5** nolu stelin İÖ. 150-130 tarihlerine vermek mümkündür.

K.5 nolu stelin takip eden süreçte üretildiğini düşündüğümüz **K.7** nolu mezar stelinde de sahne tipi ölü yemeği/symposium/symposion sahnesidir. Klinenin solunda oturan kadın, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş ve soluna dönerek hafifçe eğilmiştir. Sol elinde tuttuğu phialede solundan gelen yılanı sunu yapmakta ve dirseğinden bükerek soluna uzattığı sağ koluyla phialeye destek olmaktadır. Üst gövdenin bu hareketine karşın bacaklar sağına doğru kontrast bir şema oluşturur. Bu kompozisyon İÖ. 3. yüzyılın sonlarında⁶⁷⁶ ve İÖ. 2. yüzyılın başlarında⁶⁷⁷ görülmektedir. Bu evrede bacakların ve belin birbirine olan farklı açıları uyumlu, farklı açılarda duran kollar belirgin ve dolgundur. Khiton belin dönüş hareketiyle soldan sağa kavislenen kıvrımlar oluşturur. Himation bacaklar üzerinde sağa uzanan ve bacaklar arasında hareketli kıvrımlara sahiptir. Ancak **K.7** nolu örneğimizde söz konusu uyum ve canlılık görülmez. Figürün soluna dönüşü khiton kıvrımlarına yansımaz ve sağa eğimli olması gereken kıvrımlar daha düz, şematik ve kalın bant formundadır. Benzer şekilde bacaklar üzerindeki himation ve hemen altında yere yayılması gereken khitonun da hareketi şematik kalın bant formulu kıvrımlara sahiptir. Sağ omuzdan gelen himationun sağ kenarı kucakta, bacaklar üzerinden sol tarafa doğru bir kütle halinde uzanır buradaki duruşta da kalın bir kütle ucunda çizgisel kıvrımlar mevcuttur. Söz konusu özellikler Ephesos

---

⁶⁷⁶ Fabricius 1999: Abb.11

⁶⁷⁷ Pfuhl - Möbius 1979: Taf. 223, 1546.

örneğimizin İÖ. 125 – 100 aralığına tarihlenen Lydia stelleri⁶⁷⁸ başta olmak üzere İÖ. 2. yüzyılın son çeyreğinde görülen mezar stelleriyle yakın benzerlik taşır. Bu nedenlerle **K.7** nolu mezar steli İÖ. 125 - 100 aralığına vermek mümkündür.

K.9 nolu mezar steli ise **K.7** nolu stelle benzer özellikler sergilemekte ancak kısa bir süre sonra üretilmiş olmalıdır. Klinenin solunda, $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton ve himation giyimli kadın figürü her iki kolunu da dirseğinden bükerek kucağı üzerinde kıyafet kıvrımlarını tutmaktadır. Her ne kadar İÖ. 2. yüzyılın ortalarında görülen harekete uyumlu hem ince ve kalın bant formlu çeşitli ancak az sayıda kıvrım burada görülse de figürler inceliyor ve kadın figüründe görüldüğü üzere uzun bir boyuna karşın küçük bir baş, kalın bir üst gövdeye karşın ince ve kısa kollar görülmektedir. Bu durum İÖ. 2. yüzyılın sonlarında ve İÖ. 1 yüzyılın başlarında görülen anatomik bozukluğu yansıtır. Diğer yandan bir önceki örnekte görülen kalın bant formlu kıvrımların burada incelmeye ve keskinleşmeye başlar. Kadının bir ayak taburesi üzerinde yer alan ayakları üzerinde khiton kıvrımları kalın, derin ve şematik kıvrımlara sahiptir. Figür $\frac{3}{4}$ dönüşü hareket zorunluluğu nedeniyle göstermekte ve kıyafetle vücut hareketleri doğallıktan uzak görülmektedir. Stelin solunda yer alan çocuk figürlerinin giysilerinin daha detaylı korunmuş olması kadın figürünün aşman giysi detayları hakkında daha fazla fikir sahibi olmamızı sağlar. Kadının hemen arkasında yer alan dört çocuk figüründe de İÖ. 150 tarihinden sonra görülen bacaklar arasındaki metalik kıvrımlar mevcuttur. Ancak kıvrımlarda incelmeye ve daha şematikleşen bir form görülür. Kadının bacaklar üzerinde kalan ve aşman kıvrımlarında da aynı dönem modasını görmek mümkün olacaktır. Bu anlamda Lydia stelleri⁶⁷⁹ ve Kyzikos stelleri⁶⁸⁰ çağdaş örneklerini de dikkate alarak Ephesos **K.9** nolu mezar steli İÖ. 2. yüzyılın sonları ile İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenebilmektedir.

K.9 nolu mezar steli ile yakın tarihlere verebileceğimiz diğer örnekler **K.12** ve **K.36** nolu stellerdir. **K.12** nolu mezar stelinde bir ölü yemeği/symposium/symposion sahnesi içinde Dexiosis (tokalaşma) yer alır. Klinenin sol ucunda oturan ve $\frac{3}{4}$ profilden verilen kadın sağ kolunu klineden uzanan erkeğe uzatarak tokalaşmaktadır. İÖ. 2. yüzyılın sonu ve İÖ. 1. yüzyılın başlarında görülen şematik ve bant formlu kalın kıvrımlar buradaki kadın figürünün khiton ve himationunda da mevcuttur. Ayrıca bacakların üst gövdeye oranla daha uzun olması, uzatılan sağ kolun inceliği ve başın küçüklüğü de yine anatomik bozukluğu yansıtır. Kadının oturduğunda da doğallıktan uzak, dik ve simetrik bir tutum görülür. Bu

⁶⁷⁸ Sonkaya 2019: Res.35, Res.60.

⁶⁷⁹ Sonkaya 2019: Res.27-28, Res.36.

⁶⁸⁰ Saraçoğlu 2000: Lev.1, Res.1-2.

özelliklere ek olarak hareket zorunluluğu ve hareketin kıyafete yansımaması, kucakta biriken, bacaklar üzerinde ve bacakların arkasındaki kıvrımların harekete uyumlu olmaması kadın figürünün bir önceki stelde olduğu gibi İÖ. 2. yüzyıl sonları ve İÖ. 1. yüzyılın başlarına vermemizi sağlamıştır.

K.36 nolu stel üzerinde ise Veda/Dexiosis sahnesinde ortada bir diphros üzerinde oturan khiton ve himation giyimli kadın stelin solunda ayakta verilen erkekle tokalaşmaktadır. $\frac{3}{4}$ duruşun getirdiği hareket zorunluluğu, başın gövdeye oranla büyüklüğü, kolların uzunluğu anatomik bozukluğu gösterir. Kıvrımlardaki tek düze, paralel ve düzenli aralıklar doğallıktan uzaktır. Duruş, öne doğru eğimli verilmek istenmişse de katı ve düzdür. Özellikle İÖ. 1. yüzyılın başlarına verilen Samos'ta⁶⁸¹ oldukça benzer bir örnekte de kadın figürünün kıyafet kıvrımlarındaki çizgisel paralel üslup ve duruşun katılığı dikkat çeker. Söz konusu özellikler ve benzer örnekler ışığında **K.36** nolu mezar stelinin İÖ. 2. yüzyıl sonu ve İÖ. 1. yüzyılın başına tarihlenmesi mümkündür.

Aynı tarihlere verebileceğimiz az bir kısmı korunmuş, enine ve çerçeveli stel tipine sahip olan, çerçeve içine alınan at protomundan ve sağa yönelen bir kadın figüründen hareketle ölü yemeği/symposium/symposion sahnesine ait olduğunu düşündüğümüz, **K.11** nolu stelde de az korunmuş figürün uzun ve ince yapısı, kıvrımsız ve hareketsiz himationu ile İÖ. 2. yüzyılın sonları ile İÖ.1 yüzyılın başlarındaki stel örneklerimizle aynı gruba dâhil edilmektedir.

Bir diğer Veda/Dexiosis sahnesi de **K.44** nolu mezar stelinde görülür. Stelin sağında bir thronos üzerinde oturan kadın figür $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş ve khiton üzerine himation giyimlidir. Sağ kolunu hafifçe dirseğinden bükerek öne doğru uzatarak karşısında ayakta duran erkek ile tokalaşmaktadır. Erkeğin sol kolu ise kadının sağ omzuna uzanır. Kadının omuzların üzerinden yanlara doğru uzanarak bacakları saran himationu göğsünü açıkta bırakır ve kemerli khitonun kıvrımları da görülmektedir. Kadın thronos üzerinde $\frac{3}{4}$ profilden verilen duruşun hareket zorunluluğunu yansıtır bu anlamda bel dönüşünün doğallıktan uzak olduğu görülür. Kollar vücuda oranla uzun ve incedir. Üst gövde alt gövdeye göre daha kısa tutulmuştur. Sırttan belin iki yanına ve kucağa sarılan himation kıvrımları, bel ve kalça üzerinde katı bir kütle halinde kucağa sarılır. Kıvrımlar sık, ince ve çizgisel aynı zamanda şematiktir. Göğsün üzerinde khiton kıvrımları da vücudun dönüşüne uyumsuz olarak düz ve çizgiseldir. Daha önceki örneklerimizde ve çalışma kapsamına dâhil edilemeyen başka bir Ephesos stelinde⁶⁸² olduğu gibi İÖ. 2. yüzyılın ortalarında duruşun

⁶⁸¹ Horn 1972: Bei 19, 166c.

⁶⁸² Pfuhl - Möbius 1977: Taf. 128, 869.

daha doğal ve kıvrımların daha yumuşak, kalın ve hareketli olduğu görülür. Bu tarihten itibaren İÖ. 2. yüzyıldan İÖ. 1. yüzyıla kadar olan süreçte Samos, Odessos (Varna), Eresos ve Elai gibi çok çeşitli kentlerin mezar stellerinde⁶⁸³ görüldüğü üzere duruş ve kıvrımlar incelişematiğe ve duruş başlar İÖ. 1. yüzyıldan itibaren de **K.44** nolu örneğimizde olduğu gibi incelen figürler, orantısız anatomik özellikler ve hareket zorunluluğu gibi bozulmalar yaygınlaşır. Tyheria stelleri⁶⁸⁴ arasındaki çağdaş örneklerinde kıvrımlar ve duruştaki bozulmalar oldukça benzer özellikler gösterir. Söz konusu özellikler nedeniyle **K.44** nolu mezar steli, İÖ.50-25 tarihlerine verilmektedir.

İÖ. 50 - 25 yıllarına tarihlenen ve oldukça benzer özellikler gösteren **K.20** nolu mezar stelinde ise ölü yemeği/symposium/ symposion sahnesi yer alır. Burada klinenin sol ucunda bir diphros üzerinde oturan ve $\frac{3}{4}$ profilden verilen kadın figür, khiton ve göğsü açıkta bırakan bir himation giyimlidir. Oldukça az sayıda kıvrıma sahip himation ve ayakların hemen üzerinde bacakları saran khitonun aralıklı, birbirine paralel, şematik ve ince kıvrımlarının yanı sıra duruşun dik ve katı olması, üst gövdeye göre alt gövdenin daha ince verilmesi stelin bir önceki **K.44** nolu eserle aynı döneme tarihlenmesini sağlamıştır.

Ölü yemeği/symposium/symposion sahnesinde yer alan, oturan kadın figürünün oldukça az korunduğu **K.17** nolu stelde bacakların düz ve katı duruşu, kıvrımların sert, kalın ve şematik olması İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısında görülen dönem modası ile uyumludur. Diğer yandan özellikle Manisa Müzesi'nde tespit edilen Lydia stelleri⁶⁸⁵ arasında sahne ve figür tiplerinin oldukça benzer örnekleri de aynı dönemde görülebilmektedir. Bu nedenle **K.17** nolu Ephesos mezar stelimizde İÖ.100 – 50 tarihlerine verilmektedir.

4.3. Çocuk ve Hizmetçi Tipleri

Çalışma kapsamına alınan Ephesos mezar stellerinde, tespit edilen çocuk tipleri, tek başına ve ailesiyle birlikte betimlenen çocuklar olmak üzere ikiye ayrılır. Tek başına betimlenen çocuklara ait dört stel⁶⁸⁶ tespit edilmiştir. Bu stellerde yer alan sahne tipi, genre (günlük yaşam) sahneleridir ve iki stelde kız, iki stelde ise erkek çocuklar görülür. Kız çocuklar oturarak, erkek çocuklar ise ayakta betimlenmiştir. Ailesiyle birlikte betimlenen çocuklar ise Ephesos stelleri arasında kırk figür ile temsil edilir, bunlardan yedisi kız, otuz üçü erkek çocuktur. Bu grup, yoğunluk olarak %18 kız, %82 erkek çocuk figürü olarak ayrılmaktadır. Ailesiyle betimlenen çocukların tamamı, ölü/yemeği/symposium/symposion

⁶⁸³ Pfuhl - Möbius 1977: Taf.135, 904, Taf. 137 920-922, Taf. 143, 956.

⁶⁸⁴ Çekilmez 2015: Lev. IX. K.9, Lev. XV, K.15.

⁶⁸⁵ Sonkaya 2019: Res. 26, Res. 29, Res. 34.

⁶⁸⁶ **K.60, K.61, K.62, K.64.**

sahnelerinde, genellikle stelin solunda, birden fazla sayıda, arka arkaya sıralanan figürler olarak görülmektedir.

Ephesos mezar stellerinde, otuz sekiz hizmetçi tipinde figür tespit edilmiştir. Bunlardan on altı kız, yirmi ikisi ise erkek hizmetçidir. Yoğunluk olarak % 42 kız, % 58 erkek hizmetçi görülür. Hizmetçi figürleri, ölü/yemeği/symposium/symposion, atlı/süvari figürler, genre ve veda sahnelerinde yer almaktadır. Ölü/yemeği/symposium/symposion sahnelerine altı kız, on beş erkek hizmetçi, veda sahnelerinde dokuz kız, beş erkek hizmetçi, atlı ve genre sahnelerinde ise birer erkek hizmetçi yer alır. Bu anlamda ölü/yemeği/symposium/symposion sahnelerinde hizmetçi erkeklerin, veda sahnelerinde ise hizmetçi kızların tercih edildiğini ancak genel olarak erkek hizmetçilerin daha farklı sahne tiplerinde ve sayıca daha fazla görüldüğünü söylemek mümkündür. Ephesos stellerinde, hizmetçi figürleri genellikle cepheden işlenmiştir bu nedenle ölü/yemeği/symposium/symposion sahnelerinde yer alan, profilden betimlenen çocuk figürlerinden kolayca ayrılmaktadırlar.

Olympia buluntusu İÖ. 7. yüzyıl sonu 6. yüzyıl başına tarihlenen bronz bir kabartmada⁶⁸⁷ savaş arabasına binmekte olan bir erkek figür arkasına dönerek bir kadına elini uzatarak vedalaşmaktadır. Kadının omzunda oldukça küçük boyutlu ve şematik bir üslupta işlenen ancak yüz detayları verilen erkek bir çocuk yer almaktadır. Bu durum genel olarak yetişkinler ile çocukların boyut farkının İÖ. 7. yüzyılın sonlarından itibaren vurgulandığını kanıtlamaktadır. İÖ. 6. yüzyılın ilk yarısında ikincil figürler de benzer özellikler sergilemektedir. İÖ. 560 civarına tarihlenen Samothrake buluntusu bir mermer kabartmada⁶⁸⁸ Agememnon, oturarak betimlenirken arkasında, ayakta verilen ikincil figürler profilden işlenmiştir, tek bacakları bir adım önde ve kollarını dirsekten büküp öne doğru uzatmış, birer obje taşımaktadırlar ve ana figüre yönelerek sahnenin merkezindeki figürü vurgulamaktadırlar.

İÖ. 6. yüzyılın ikinci yarısında, Chersonesos stellerinde ince uzun boyutlu (şaft) antemionlu ve alınlıksız stel örneklerinde genellikle gençlerin ve erkek çocukların çıplak, profilden ve frontal duruşa sahip kız çocukların ise giyimli örnekleri görülmektedir⁶⁸⁹. Benzer stil özelliği, Attika örneklerinde İÖ. 530 civarına verilen Megakles Steli'nde de görülür. Daha uzun ve büyük işlenen çıplak bir erkek atlet ve daha ufak boyalarda betimlenen

---

⁶⁸⁷ O'Neill 1979: Fig.148.

⁶⁸⁸ O'Neill 1979: Fig. 155.

⁶⁸⁹ Posamentir 2010: Nr. 53, Nr. 65, Nr. 66.

elinde çiçek tutan genç kızın verildiği stelde, frontal duruştaki figürler profilden işlenmiştir⁶⁹⁰.

İÖ. 6. yüzyılın sonlarında ise Kos stelinde⁶⁹¹ yer alan çıplak çocuk figüründe görüldüğü üzere daha canlı ve detaylı örnekler görülmeye başlanır. Kolların daha doğal hareket ettirilmesiyle frontalite bozulmaya başlamıştır. Erkek çocuk söz konusu stelde bir horoz ve aryballos tutmaktadır. Bu anlamda erken örneklerden itibaren çocukların evcil hayvanları ve günlük eşyalarıyla birlikte betimlendiği anlaşılmaktadır.

İÖ. 5. yüzyılda ise hizmetçi ve çocuk figürleri yoğun olarak, kadınların stellerinde karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar, bebek yaşlarda kadınların kucaklarında veya çocukluk evrelerinde önlerinde, ayakta yer alırken hizmetçiler karşılarında günlük eşyalarını taşımakta veya bebeklerini ölen kadınlara uzatmaktadır⁶⁹². Bu evrede hizmetçiler ölen bireylerle aynı boylardadır ve uzun kollu khiton giyimlidir ancak ölen kadın otururken hizmetçi kızlar ise daha sade betimleri ve ellerinde genellikle bir pyksis veya ölen kişinin günlük yaşamına ait herhangi bir eşyasını tutarak ölen kişiye uzatması nedeniyle birbirlerinden ayrılırlar.

İÖ. 5. yüzyılda tek başına betimlenen çocuklar ise alçak kabartma olarak ayakta ve genellikle sağlarına dönük işlenir. İÖ. 430 tarihlerine verilen Samos ve Smyrna stellerinde⁶⁹³ görüldüğü gibi hacimli vücut yapısına sahip figürler fazla hareketli değildir, bir kolları vücutla bitişikken diğeriyle bir hayvan ya da günlük yaşamlarına ait objeler/oyuncaklar taşırlar. Üst gövde daha hacimli ve vurgulu, giysi kıvrımları sığ ve az, hareketle uyumludur. Hareketler ise bu dönemde katı ve kısıtlı işlenmektedir.⁶⁹⁴

Kız çocukları, İÖ. 5. yüzyılda Anadolu'da özellikle Ionia ve Kyklad sanatında kuş tutarken betimlenmektedir. İÖ. 430 sonrası Attika'da da bu gelenek yaygınlaşır. Elllerinde kuş veya günlük hayatlarına ait oyuncak vb. objeler taşıyan kızlar, genellikle sola dönük işlenir ve stelin zemininde bir hayvan, figürlere eşlik eder. Kuş tutan kız figürleri, Attika'da İÖ. 4. yüzyılla birlikte stilistik açıdan değişime uğrar, figürün katı ve durağan hareketi değişerek, oturma, çömelme ve hayvanlarla oynama gibi erkeklerden daha farklı kompozisyonlar eklenir⁶⁹⁵. Aynı zamanda Attika'da genç bir kadın ile genç bir kız çocuğunun birlikte görüldüğü İÖ. 320 tarihli büyük boyutlu mezar heykel grubunda olduğu

⁶⁹⁰ Norris 2000: 87-88, Slide 6, Fig. 12.

⁶⁹¹ O'Neill 1979: Fig.171.

⁶⁹² Conze 1893: Taf. XXVII, 63, Taf. XXVII, 64, Taf. XXVIII, 66, Taf. XXX, 68.

⁶⁹³ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 11, Nr. 43. Taf. 11, Nr. 45.

⁶⁹⁴ Scholl 1996: 115-116.

⁶⁹⁵ Scholl 1996: 119.

gibi serbest yontularda da hareketlilik artmış, kıyafet kısımları çeşitlenmiştir. Ayrıca figürler yaşlarına göre boy ve giysileri açısından da farklılıklara sahiptir.⁶⁹⁶

Çocuk figürleri her ne kadar İÖ. 5. yüzyılda steller üzerinde görülmeye başlamışsa da İÖ. 4. yüzyıla kadar tek başlarına veya aile grupları içinde çok sık kullanılan bir tema değildir. İÖ. 4. yüzyılla birlikte Yunan Heykel sanatının Klasik Dönem idealizm algısı yerini realist bir üsluba ve günlük yaşam konularına bırakmış bu nedenle konu ve kompozisyon alanı genişlemiştir. Bu değişim Hellenistik Dönem’le birlikte zirve noktasına ulaşır. Özellikle Attika’da *Artemis Brauronia* kültüyle ilişkilendirilen çocukların, stellerde olduğu gibi hayvanlar ve oyuncaklarıyla betimlendiği figürinler görülmektedir⁶⁹⁷. İÖ. 4. yüzyılda, her cinsiyet ve yaşta çocuklar genellikle köpek ve kuşlarla ya da kızlar oyuncak bebekleriyle, erkekler ise terrakotta at arabaları tutarken betimlenmektedir⁶⁹⁸. Kızların betimleri, erkek çocuklara göre daha çeşitli kompozisyonlara sahiptir. Buna karşın erkek çocuklar genellikle ayakta, hayvanlarla oynarken betimlenir. Özellikle çocuk figürlerinin hayvanlara Attika’da kuş, Anadolu’da ise üzüm salkımı uzattığı tespit edilmiştir⁶⁹⁹. İÖ. 4. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle kız çocukları kuşlardan ziyade köpeklerle birlikte betimlenmeye başlanmıştır. Bu evrede hareketler daha mekanik bir hal alır ve genç figürlerle çocuk figürlerinin birbirinden ayırt edilmesi zorlaşır⁷⁰⁰. İÖ. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha önce tamamen profilden işlenen çocukların İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nde yer alan söz konusu döneme ait örneklerde olduğu gibi giderek cepheden veya ¾ cepheden verilmeye başlandığı, çocukların hayvanlar/objelerle olan betiminde belirli bir oranın uygulandığı ve bu evrede profil duruşa ait tek unsurun başların hafifçe yana döndürülmesiyle verildiği görülmektedir⁷⁰¹.

Aynı stil gelişimine sahip ancak ikincil figür olmaları nedeniyle daha detaysız işlenen aile grupları içinde betimlenen çocuk figürlerinde de benzer şekilde her yaş ve cinsiyette çocuklar görülür⁷⁰². Ancak Attika çok sayıda çocuğun aile gruplarıyla birlikte verildiği stelleri pek tercih etmemiştir. Bu sahnelerde hem Attika hem Anadolu’da aile gruplarıyla verilen çocuklar ölen bireye yönelerek figürü vurgulamaktadır. Burada bir ya da birden fazla çocuğun ailesiyle birlikte verilmesi hem ölen ebeveynlerinin mezar kültürünü

---

⁶⁹⁶ Norris 2000: 142, Slide 20.

⁶⁹⁷ Papadimitriou 1963: 116; Pedley 1994: 48, Fig. 30.

⁶⁹⁸ Johansen 1951: 15, Fig. 3.

⁶⁹⁹ Atalay 1986: 285-288.

⁷⁰⁰ Scholl 1996: 120.

⁷⁰¹ Scholl 1996: Taf. 23, Kat. Nr. 98 Taf. 23, Kat. Nr.99, Taf. 32, Kat. Nr.83, Taf. 32, Kat. Nr.362.

⁷⁰² Leader 1997: 699; Grossman 2013: 50.

hem de ailenin bir sonraki nesilde devam edeceğini yansıtır, stellerde yer alan çocuklar da bu yeni nesli temsil etmektedir⁷⁰³.

Hizmetçilerde ise İÖ. 5. yüzyılda olduğu gibi İÖ. 4. yüzyıl örneklerinde de ana figürlerle aynı ya da yakın boylarda, ayakta betimlenen hizmetçi kızlar uzun kollu khiton, erkekler ise çıplak veya kısa kollu tunik/khithon giyimlidir. Hellenistik Dönem’de görüldüğü gibi daha sade kıyafetlere sahip olan hizmetçiler ölen sahiplerine, eğer kadınsa bebeklerini/çocuklarını veya pyksis gibi günlük kullanım eşyalarını uzatmaktadır. Erkeklerde ise veda sahnelerinde genellikle hizmetçi erkekler yanlarında ayakta durarak eşlik eden figürler olarak görülür⁷⁰⁴. Ancak İÖ. 4. yüzyılın ikinci yarısıyla Pergamon’da olduğu gibi aynı oranda betimlenmeyen ölen birey ve hizmetkârların yer aldığı steller de görülmeye başlanır⁷⁰⁵.

Çocukların yaşlarını ve hizmetçilerle olan farklarını en iyi yansıtan özellik giysileridir. Mezar stellerinde bebek, çocuk, genç, ergen ve yetişkinlik dönemlerine kadar her evrede temsil edilen çocukların, yaşlarına ve cinsiyetlerine göre giydiği kıyafetler farklılık gösterir. Bakireler olarak tanımlanan küçük kız çocukları, genellikle khithon veya kemerli peplos üzerine omuzları da saran bir himation giymektedir, bazı örneklerde kız çocuklarının göğüsleri arasından çapraz geçirilen göğüs kemerleri taktıkları ve himationun bir ucunu ellerinde tuttukları da görülür. Hizmetçi kızlar ise genellikle uzun kollu khithon giyimli ve kısa saçlıdır. Kısa kollu khithon veya uzun kemerli peplos ise genç kızlar için tercih edilen bir giysidir⁷⁰⁶.

Erkek çocuklar ise genellikle sadece bir himation giymektedir. Himationun tek bir omzu sarması ve diğer omuzla göğsün bir kısmını açıkta bırakması, himationun karın üzerinde/bel hizasında toplanması ve bir el üzerinden aşağıya uzanması tanrıların betimlendiği eserlerle kıyaslanmıştır. Scholl, bu stilin tek başına betimlenen çocukları tanrılara benzeterek sahnenin sadece bir genre sahnesi olmadığını aynı zamanda onurlandırma ile ilişkili olarak bu figür tipinin ve giysi stiline seçildiğini düşünmektedir. Ayrıca bu dönemde kullanılan himation ve sarılış stili “*ideal kıyafet*” olarak tanımlanmaktadır⁷⁰⁷. Söz konusu himation sarılışı Pfuhl ve Möbius tarafından ise “*Alxenor*

---

⁷⁰³ Schöll 1996: 123-124; Grossman 2013: 10.

⁷⁰⁴ Childs 2018: Fig.187.

⁷⁰⁵ Kosmopoulou 2001: Fig.4, Fig. 5; Childs 2018: Fig.218.

⁷⁰⁶ Grossman 2013: 31-35.

⁷⁰⁷ Schöll 1996: 118.

Tipi” olarak adlandırılmış ve ilk olarak İÖ. 5. yüzyılda Attika örneklerinde sakallı erkek figürlerinde görüldüğü tespit edilmiştir⁷⁰⁸.

Hellenistik Dönem ile birlikte çocuk figürleri boyut olarak küçülür, başlar büyük ve yuvarlak işlenirken saçlar detaylandırılır. Tek başına betimlenen çocuklarda kabartmalar alçak kabartmadan yüksek kabartma formuna dönüşür. Kontrast hareketler, çok yönlülük, çocuğun hayvanlarla şiddetli şekilde oyun oynaması/boğuşması/boğazlaması gibi farklı kompozisyonlar görülür. Bu dönemde tek başına betimlenen çocukları yetişkin stellerinden ayıran en önemli özelliklerden biri de çocukların genellikle, eğlence ya da günlük işlerle ilgili sahne tiplerine ait stellerde yer almasıdır⁷⁰⁹.

Hellenistik Dönem’de hizmetçi figürlerinde boyut olarak küçülme görülür. Buna karşın aile gruplarıyla betimlenen çocukların stil gelişimi ile hizmetçilerdeki dönem modası paralellik gösterir. Kızların giysileri önceki evrelerde olduğu gibi devam eder ancak erkek çocukların, himationla birlikte tunik/kısa kollu khiton ya da khlamys giydikleri de görülür. Erkek hizmetçiler ise yalnızca kısa bir tunik giyimli ya da çıplak olarak tasvir edilmiştir. Çocuk ve hayvan kompozisyonundaki bu evrede özellikle kız çocukları köpekle ilgili olmasa da köpeğin kızlara - genel olarak çocuklara - yönelik işlendiği, üzerlerine doğru zıplama veya ön ayaklarını çocuklara yaslayarak iki ayak üzerinde durma gibi hareketlere sahip olduğu görülmektedir. Hellenistik Dönem’de Batı Anadolu’da özellikle Smyrna ve Ephesos atölyeleri söz konusu özelliklere sahip çocuk figürünün yer aldığı çok sayıda stel üretmişlerdir⁷¹⁰.

Hizmetçiler ise Hellenistik Dönem’de basit, detaysız ve sade giyimleri ile ayırt edilmektedir. Genellikle stelin köşelerine işlenen hizmetçi figürleri İÖ. 2. yüzyılda figürlerin arasında da görülebilmektedir. Ellerinde genellikle sahibinin eşyalarını taşıyan hizmeti figürleri aynı zamanda bir bacağı diğer bacağın önüne atma, Pudicitia duruşunda veya bir koluyla herhangi bir yere yaslanarak sahibine bakma gibi çeşitli pozisyonlarda da görülmektedir. Dönemin hareketlilik anlayışı dolayısıyla hizmetçi figürlere de yansır. Ancak Geç Hellenistik Dönem’ de stelin yanlarına daha çok yaklaştırılan veya çerçeve üzerinde işlenen hizmetçi figürleri boyut olarak daha çok küçülmüş, oldukça detaysız ve çizgisel betimlemelerle ana figürlerin arasında kaybolmuş izlenimi sergilemektedir⁷¹¹.

Ancak genel anlamda aile gruplarıyla birlikte betimlenen çocuk ve özellikle hizmetçi figürleri, bir stel üzerinde tek başlarına tarihleyici bir unsur taşımazlar ve üretim

---

⁷⁰⁸ Pfuhl – Möbius 1977: 197.

⁷⁰⁹ Heubach 1903: 59-60.

⁷¹⁰ Atalay 1986: 285 – 288.

⁷¹¹ Atalay 1986: 288 – 292.

merkezlerine göre yukarıda belirtilen stilistik özellikler arasında değişimler gözlenir. Dönem modası, genellikle yetişkin figürlerle aynıdır sadece tek başına betimlenen çocuklar kendi içinde stil özelliklerine sahiptir. Ailesiyle birlikte betimlenen çocuklar, ikincil figürler olarak kabul edilir bu nedenle daha az detay ve özensiz bir işçilik görülür. Hizmetçiler de benzer bir anlayışla ikincil figürler olarak yorumlanır ve daha özensiz işlenir. Bu anlamda ikincil figürler olarak işlenen çocuk ve hizmetçi figürleri tek başlarına stil özellikleri yansıtamazlar⁷¹².

Ephesos stelleri arasında tespit edilen çocuk figürleri arasında ele alınan ilk grup **K.60, K.61, K.62** ve **K.64** nolu mezar stellerinde görülen tek başına betimlenen çocuklardır. Söz konusu stellerden **K.60** ve **K.61** nolu stellerde ayakta betimlenen giyimli erkek çocukları köpekleri ile oynamaktadır. **K.62** ve **K.64** nolu stellerde ise oturan giyimli kız çocukları köpekleri ile birlikte betimlenmektedir.

K.60 nolu mezar steli, hem ele alınan Ephesos mezar stelleri arasında hem de tek başına betimlenen çocuklar grubuna ait en erken stel olma özelliğini taşımaktadır. Sahnenin merkezinde ayakta, gövdesi $\frac{3}{4}$ cepheden, başı ve ayakları profilden verilen kısa kollu khiton/tunik üzerine himation giyimli erkek çocuk yer alır. Arkadan öne doğru sarılan himationun bir ucu sağ kolunu ve göğsün büyük bir kısmını açıkta bırakmış, karın üzerinde kıvrımlar oluşturarak sol bileğin üzerinden aşağıya uzanır. Sol omuz üzerinden öne doğru sarılan diğer uçta önce sol bileğe sarılarak sol bacağın yanından aşağıya sarkmaktadır. Sağ kol öne doğru hafifçe uzatılmıştır, sağ elinde bir kuş tutan erkek çocuk dizine dayanan bir Malta köpeğine doğru kuş uzatmaktadır. Sağ bacağına bir adım öne atarak sağ dizini köpeğin dayandığı hizada bükümüştür. Söz konusu hareketler giysi kıvrımlarına yansımaz. Az sayıda, farklı boyutlarda sığ kıvrımlar khitonda göğüs üzerinde, himationda ise karın üzerindeki giysi tomarında yoğunlaşır. Sol elden aşağıya uzanan diğer bir tomarda ise ince ve sığ kıvrımlar az sayıda verilmiş ancak bacak üzerine düşen katları, vücudu saran kısımdan ayırt edilebilmektedir.

Benzer stil özellikleri Attika'da bulunan İÖ. 4. yüzyılın ilk çeyreğine ait Hedylos Steli⁷¹³,nde ve Euboia/Karystos buluntusu İÖ 370-360 tarihli Prikon'un stelinde⁷¹⁴ görülmektedir. Sahne alanının merkezinde, gövdesi $\frac{3}{4}$ cepheden, baş ve ayaklar profilden verilmiştir. Himation, Ephesos örneğimizdeki figürle benzer şekilde sol omzu ve göğsün bir kısmını açıkta bırakacak şekilde sarılmıştır. Sol üzerinde toplanan kıvrım tomarları kolun iki

⁷¹² Scholl 1996: 115.

⁷¹³ Scholl 1996: Taf. 32, Kat. Nr. 351.

⁷¹⁴ O'Neill 1979: Fig. 190.

yanından aşağıya uzanır. Hareketteki durağanlık, hareketin kıyafete fazla yansımaması ancak belirli alanlarda yoğunlaşan farklı boyutlardaki kıvrımlar iki stelde de aynı özellikler sergiler. İÖ. 350 – 330 tarihlerine verilen bir diğer Attika stelinde⁷¹⁵ benzer özelliklerin yanı sıra başın ve ayakların da $\frac{3}{4}$ cepheden verildiği, giysi kıvrımlarının sayıca fazla ve sert işlendiği görülmektedir. Bu nedenle Ephesos örneğimizden bir sonraki evreye ait bir örnek olduğu düşünülmektedir. İÖ. 400 – 390 yıllarına verilen, bir diğer Attika⁷¹⁶ örneği ise kompozisyon olarak benzer özellikte olsa da kolların orantısız uzunluğu, giysi detaylarının şematik ve çizgisel işlenmesi nedeniyle Ephesos örneğimize göre daha erken özellikler sergilemektedir. Söz konusu özellikler ve benzer örnekler dikkate alındığında **K.60** nolu Ephesos mezar steli İÖ. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

K.61 nolu mezar steli, tek başına betimlenen erkek çocuklar arasındaki ikinci ve son örnektir. Sahne alanının merkezinde cepheden verilen, kısa kollu khiton/tunik üzerine himation giyimlidir. Sağ kolunu yana doğru açarak sağında iki ayağı üzerine kalkan köpeğe doğru üzüm salkımı uzatmaktadır. Sol kol ise vücudun solunda bel hizasında belin sağından ve sağ omuzdan gelen kıvrımları taşımakta sol el kıvrımları tutmaktadır. Ağırlık sağ bacak üzerine verilmiş sol bacak ise bir adım yana açılmış hareketlidir. Bacakların hareketi belin sola eğimli ve sağ kalçanın çıkıntılı olmasına neden olur böylelikle figür kontrapost bir duruşa sahiptir. Kolların ve bacakların hareketi, belin harekete uyumu oldukça uyumlu işlenmiştir. Kısa kollu khiton/tunik ve himation kıvrımları da benzer şekilde hareketle oldukça uyumlu, çeşitli boyutlarda ve derin verilmiştir. İÖ. 3. yüzyılın geç evrelerine verilen Rhodos mezar stelinde⁷¹⁷ kısa kollu khiton/tunik ve himation giyimli erkek figürde baş, kollar ve bacak Ephesos örneğimizden çok daha hareketlidir. Baş öne eğilmiş ve hafifçe sola çevrilmiş, sağ kol yukarı kaldırılarak elinde bir yuvarlak obje taşımaktadır. Sol kol ise gövdenin solunda daha yukarıda himation kıvrımlarını taşır. Sağ bacak yana açılarak dizden bükülmüş ve sol bacak taşıyıcıdır bacakların hareketi özellikle himation kıvrımlarına yansır, bel hizasında ve bacaklar üzerinde çoğunlukla kalın ancak belde farklı boyutlarda da görülen, Ephesos örneğimize oranla daha katı kıvrımlar oluşmuştur. Bu nedenlerle Ephesos örneğimizden daha erken bir döneme ait olmalıdır.

Sporades'ten bir stelde⁷¹⁸ söz konusu hareket, İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısında da devam etmektedir, ancak elbise kıvrımlarında daha yumuşak formlu geçişler, detaylı işlenen vücut yapısı ve daha yuvarlak kıvrımlar görülmeye başlanır. İÖ. 2. yüzyılın sonlarında ve İÖ. 1.

⁷¹⁵ Scholl 1996: Taf. 17, Kat. Nr. 384.

⁷¹⁶ Scholl 1996: Taf. 4, Kat. Nr. 302.

⁷¹⁷ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 109, Nr. 726.

⁷¹⁸ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 109, Nr. 727.

yüzyılda ise Samos ile Smyrna/ Pagos örneklerinde⁷¹⁹ olduğu gibi kol hareketler kısıtlanır, vücut daha düz bir duruşa evrilmiştir, giysi kıvrımları azalmış, ince ve keskin bir form ulaşımıştır özellikle İÖ. 1. yüzyıl örneklerinde kollar vücuda bitişik, duruş ve kıvrımlar, üzüm salkımının tutlması tamamen hareket zorunluluğunu yansıtır ve şematiktir. Dolayısıyla Ephesos örneğimizdeki hareket ve canlılık göz önüne alındığında Samos ve Pagos örnekleri daha geç bir evreye aittir. Söz konusu erken ve geç olarak ele alınan örnekler ayrıca **K.61** nolu stelde yer alan figürün özelliklerine benzer bir üslupta olduğu tespit edilen İÖ. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen Smyrna ve Khios örnekleri⁷²⁰ de dikkate alındığında **K.61** nolu Ephesos mezar steli İÖ. 160-150 tarihlerine verilebilmektedir.

Ephesos Mezar stelleri arasında tek başına betimlenen kız çocuklar arasında oturarak betimlenen iki kız çocuk figüründen ilki **K.62** nolu mezar stelinde görülür. Küçük bir kline üzerinde oturan kız, sol bacağı bükerek sağ bacağının altına yerleştirmiş ve sağ bacağı dizinden bükerek arkasına doğru yöneltmiştir. Bacakların hareketi gövdeyi sola meyilli kılar bu nedenle figür sol kolunu klineye yaslayarak vücudu destekler. Sağ kolunu ise dirseğinden bükülerek yukarı kaldırmış sağ elinde bir kuş tutmaktadır. Khiton kıvrımları az sayıda, hacimli ve kalındır. Az sayıdaki kıvrım bacakların arasında ve kolların altında kol hareketleri ile uyumlu görülmektedir. Figürün kollarının vücuttan ayrı işlenmesi ve üst vücudunun kontrapost duruşu özellikle İÖ. 2 yüzyılın ilk yarısında ve ortalarında görülen figürlerde izlenen bir özelliktir. Smyrna stellerinde⁷²¹ görülen oturan kız çocukları Ephesos örneğimizle hem hareket hem de kıvrımlar anlamında benzer ve çağdaş özellikler sergiler. Daha geç örneklerde ise İÖ. 2. yüzyıl sonlarına tarihlenen Samos stelinde⁷²² olduğu gibi zorunlu bir hareket görülmektedir. Kuş tutan kol yukarı kaldırılmış ancak vücuda bitişik verilmiş, klineye yaslanan kol oldukça dik bir açıyla yerleştirilmiştir. Giysi kıvrımlarında ise kalın bant formlu hareketin giysiyi germesine uyumsuz olan katı ve sert bir üslup görülmektedir. Söz konusu benzer örnekler ve dönem modası dikkate alındığında **K.62** nolu mezar steli İÖ. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

Tek başına betimlenen kız çocuklarına ait stellerden bir diğeri de **K.64** nolu mezar stelidir. Stelin arşitravın başlayarak sahne altında devam eden on dört satırlık yazıtta⁷²³ ölen bireyin altı yaşında *Stratonike* isimli bir kız çocuğu olduğu belirtilmektedir. Yazıtta yer alan bu ifade, stelin kesinlikle bir çocuk figür için kullanıldığını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca

⁷¹⁹ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

⁷²⁰ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 110, Nr. 730, Taf. 110, Nr. 742.

⁷²¹ Pfuhl – Möbius 1977: Taf.116, Nr. 798, Taf. 116, Nr. 800; Arınç 2015: Lev. XXV, Res. 30, Kat. Nr. 14.

⁷²² Horn 1972: Bei 13, 111a.

⁷²³ Knibbe – Merkelbach 1976: 191-192; Pfuhl – Möbius 1977: 212-213, Taf. 117, Nr. 808.

ikonografik olarak köpek ve sağ elinde tuttuğu kuşun çocuklarla ilişkilendirilmesiyle ilgili de daha net bir detay sunması açısından önemli bir örnektir. **K.62** nolu stelin geç örnekleriyle benzer stil özellikleri gösteren **K.64** nolu stelin sahne alanının solunda, bir thronos üzerinde $\frac{3}{4}$ profilden, uzun kollu khiton giyimli bir kız çocuğu oturmaktadır. Sağ kolunu gövdesine bitişik tutarak dirseğinden bükmüş göğsü üstünde bir kuş tutmaktadır. Sol kol ise sol bacağına hemen üzerinde büyük bir obje taşımaktadır. Khiton giyimli çocuk figürleri, İÖ. 2. Yüzyılın ortaları ve ikinci yarısında Rhodos ve British Museum örneklerinde⁷²⁴ hareket azalmış, kıvrımlar Ephesos örneğimize göre sayıca daha fazladır. Farklı yönlerden betimlenen çocuklar İÖ. 2. yüzyılın bu evresinde katı hareketlere ve kalın ancak yumuşak formlu kıvrımlara sahipken kolların hareketleri çeşitlilik gösterir. Ancak İÖ. 1. yüzyıla birlikte erkek çocuklarda da olduğu gibi hareket zorunluluğu, tamamen katılaştan ve hareketsiz bir duruş kız çocuklarında da bu evrede tespit edilmiştir. Samos stelinde⁷²⁵ olduğu gibi İÖ. 1. yüzyılın geç evresinde, sayıca artan kıvrımların çizgisel ve şematik işlendiği, hareket oldukça kısıtlı verilerek şematik bir üslubun yansıtıldığı görülmüştür. Söz konusu örnekler ve dönem modası dikkate alındığında **K.64** nolu mezar steli, durağan ve katılaştan duruşuna karşın yumuşak ve kalın formlu kıvrımlara sahip olması, saçların detaylı işlenişi ve anatominin doğru verilmesi nedenleriyle İÖ. 2. yüzyılın sonu ve İÖ. 1. yüzyılın başlarına verilmektedir.

Aile gruplarıyla betimlenen çocuk figürleri ise Ephesos mezar stelleri arasında dokuz örnekle⁷²⁶ temsil edilmektedir. Aile gruplarıyla birlikte betimlenen çocuk/genç figürleri, İÖ. 5. ve 4. yüzyıllarda Attika adak stellerinde⁷²⁷ de karşımıza çıkmaktadır. Arkaya arkaya sıralanan farklı boylarda giyimli çocuk figürleri bu evrede daha doğal hareket ve kıvrımlara sahiptir. Kıvrımlar akıcı ve farklı boyutlarda sığ ancak harekete uyumlu özellikler gösterir. Bir bacak bir adım ileride ve bir kol himation kıvrımlarını tutmaktadır ayrıca çocuklar ellerinde farklı objeler taşımaktadırlar.

İÖ. geç 4. yüzyıl ve İÖ. 3. yüzyılda özellikle Attika örneklerinde⁷²⁸ görülen çocuk figürleri, profilden veya $\frac{3}{4}$ profilden betimlenmiş ve klineden uzanan erkek figürle yanında yer alan kadına yönelmiştir. Kız çocukları ve genç kızlar khiton üzerine himation giyimli erkek çocuklar ise sadece himation giyimlidir. Attika örneklerinde erkek çocuklarda *Alxenor Tip* özelliğine uyumlu olarak himationun altında khiton yoktur ve erkek çocukların bir

⁷²⁴ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

⁷²⁵ Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 117, Nr. 809.

⁷²⁶ **K.1, K. 2, K.6, K.9, K.10, K.16, K.19, K.22, K.23.**

⁷²⁷ Comstock – Vermule 1976: Fig. 78; Bobou 2014: Fig. 35-36.

⁷²⁸ Heres – Littrow 1968: Taf. 19, 1 – 2.

omuzlarıyla göğüsleri çıplak işlenmiştir ancak bu durum Ephesos mezar stellerinde İÖ. 3. yüzyılın sonlarına tarihlediğimiz **K.1** ve **K.2** nolu örneklerde görülmez. Burada erkek çocukların himationla birlikte khiton da giydikleri tespit edilmiştir. Atina⁷²⁹ ve Ephesos örneklerinde benzer stil özelliklerine rastlanmıştır. Arka arkaya sıralanan çocuklarda arka sırada bir kız ve bir erkek çocuk daha uzun boylu, ön sırada ise daha kısa boylu verilen küçük kız ve erkek çocuklar görülmektedir. Çocuklar arasındaki bu boy farkı yaşlarıyla ilgili olmalıdır. Dönem modasına uygun olarak sığ ve şematik formulu kıvrımlar görülür. Sağ kollarını giysilerinin içinde göğüs üzerine yerleştiren çocuklar Ephesos örneğinde aşındığı için kesin olarak tespit edilememişse de sağ ellerinde bir obje tutmaktadırlar. **K.1** ve **K.2** nolu mezar stellerinde yer alan çocuk figürleri ikincil figürler olarak değerlendirilmiş, hem Attika stelinde yer alan çocuklar hem de stellerdeki ana figürlerin özellikle Miletopolis stellerindeki tarihlemesi dikkate alındığında dönem modasının ana figürlerle olan benzerliği her iki stelde yer alan çocuk figürlerinin de İÖ. 3. yüzyıl sonlarına tarihlememize neden olmuştur.

İÖ. 2. yüzyıl sonları ile İÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlediğimiz **K.6**, **K.9** ve **K.46** nolu stellerde tespit edilen çocuk figürlerin çağdaş ve benzer örnekleri Ephesos⁷³⁰, Khios⁷³¹ ve Byzantion⁷³² örneklerinde görülmektedir. Aile grubuyla birlikte betimlenen çocuk figürleri hemen hemen her dönemde dik, profilden veya $\frac{3}{4}$ profilden katı bir duruşa sahip olarak görülür. Bu anlamda en ayırıcı unsur kol hareketleri ile giysi kıvrımları olmuştur. Söz konusu örnekler ve Ephesos mezar stellerimizde tespit edilen kol duruşları ve bacak hareketleri İÖ. 3. yüzyıldaki örneklerden daha doğal, kıvrımlar ise detaylı, yumuşak ve hareketle uyumlu verilmiştir.

Söz konusu stelleri takip eden bir tarihe verdiğimiz **K.16** ve **K.19** nolu mezar stellerinde birer erkek çocuk görülür. Ana figürlerle aynı dönem modasına sahip örneklerden **K.16** nolu stelde, stelin solunda $\frac{3}{4}$ profilden verilen erkek çocuk kısa kollu khiton/ tunik üzerine uzun bir himation giyimlidir. Sağ bacağın yana açılışı ve sağ kolun göğüs üzerine yerleştirilmesi hareket zorunluluğu gösterir, çok az sayıda sığ ve ince kıvrıma sahip himation vücuttan ayrı görülmez. Stelin ana figürlerinde görülen stil özellikleri daha önce Kyzikos, Samos ve Bursa stellerinde görülen özellikler kıyaslanarak tarihlenmiştir. Bu durumda ana figürlerle birlikte ele alındığında ikincil figür olara yorumlanan **K.16** nolu steldeki erkek çocuk da İÖ. 100 – 75 tarihlerine verilmektedir. **K.19** nolu stelde ise klinenin

---

⁷²⁹ Heres – Littrow 1968: Taf. 19,2.

⁷³⁰ Heres – Littrow 1968: Taf. 20,1.

⁷³¹ Heres – Littrow 1968: Taf. 20,2.

⁷³² Novakova 2014: Fig. 1,b.

arkasında üst gövdesi ve başı işlenen erkek çocuk kısa kollu khiton/tunik ve himation giyimlidir. Cepheden işlenen çocuk figürün tespit edilebilen himation kıvrımları yine ana figürlerle aynı stil özelliklerine sahip olmakla birlikte ince, keskin ve sert şematik kıvrımlar görülür. Bu nedenlerle Smyrna, Thyeira, Stratonikeia ve Antakya stellerindeki çağdaş örnekleriyle birlikte değerlendirilen ana figürler, İÖ. 50 - 25 yıllarına verilmiş olup **K.19** stelde yer alan erkek çocuk da aynı tarihe verilebilmektedir.

Aile gruplarıyla betimlenen çocukların yer aldığı son grup, İS. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenen **K.22** ve **K.23** nolu mezar stelleridir. **K.22** nolu stelde ana figürlerle aynı giysi detaylarına sahip, oldukça küçük boyutlu, hareket zorunluluğunu yansıtan, şematize ve doğru baş vücut oranına sahip olmayan, kız ve erkek çocuk figürleri klieneye yönelerek sıralanmıştır. Başlar oldukça büyük, gövdeler ise küçüktür, himation kıvrımları katı ve şematik çizgilerle detaylandırılır. Benzer stil özellikleri **K.23** nolu stelde de görülmektedir ancak söz konusu stelde daha iyi bir işçilik görülmektedir. Figürlerin boyları aynı hizada ve uzundur ancak benzer şekilde hareket zorunluluğu ve şematik üslup, çizgisel detaylara sahip giysiler buradaki erkek ve kız çocuklarında da tespit edilmiştir. Her iki stelinde ana figürleri, benzer özellikler ve dönem modasıyla birlikte Kyzikos, Byzantion ve Attika örnekleriyle karşılatırılarak İS. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenmişlerdir bu nedenle stelde yer alan erkek ve kız çocuklarını da aynı tarihe vermekteyiz.

5. BÖLÜM

5. EPHEOS MEZAR STELLERİNİN STİL ÖZELLİKLERİ, ÖNERİLER VE DİĞER MERKEZLERLE KARŞILAŞTIRMALAR

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos antik kentinin Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi mezar stellerinin stilinde genel olarak enine dörtgen formlu, düz tepeli ve naiskos formlu stel tipi kullanılmıştır. Kullanılan sahne tipleri ise ölü yemeği ve süvari/atlı sahneleridir. Bunlardan İÖ. 130/125 – 100 arasına tarihlenen **K.7**, **K.8** ve **K.53** nolu mezar stelleri sahip oldukları hem işçilik hem de stil nedeniyle Ephesos kentinin yerel özelliklerini sergileyen steller olarak belirlenmiştir. Yerel özellikler dışında Ephesos mezar stellerinde genel olarak Attika, Smyrna, Lydia Bölgesi ve Byzantion kentine özgü bazı etkiler saptanmıştır. Çalışma kapsamındaki steller içerisinde İ.Ö. 4. yüzyılın ortalarından başlayıp İ.Ö. 3. yüzyılın sonlarına kadar tarihlenen **K.1**, **K.2**, **K.60** ve **K.71** numaralı mezar stellerinde Attika etkisi karşımıza çıkar. İ.Ö. 2. yüzyıldan başlayarak İ.Ö. 1. yüzyıl boyunca tarihlenen **K.14**, **K.15**, **K.19** ve **K.65** nolu örneklerde Lydia Bölgesi'nin Thyaira/Thyaire, Uzgur, Gevele (Kaleköy), Rahmanlar ve Bayındır gibi yerleşimlerinin stil özelliklerinin etkili olduğu saptanmıştır. Hellenistik Dönem'in en önemli stel üretim merkezi olan Smyrna stelleri etkisi ise İ.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen **K.26**, **K.27**, **K.45**, **K.62** ve **K.74** nolu örneklerde saptanmıştır. Bu yerleşimlerin etkileri dışında sadece **K.18** nolu Ephesos mezar stelinde Byzantion kenti mezar stellerinin etkisi de tespit edilmiştir.

5. 1. Yerel Üretim Ephesos Stelleri

Mezar Steli Tipi: Naiskos formlu,

Sahne Tipi: Ölü yemeği,

Stelin Ölçüleri: Yük: 61 cm, Gen: 47 cm, Kal: 12 cm.

Boy/En Oranı: 1/2.

Çerçeve Boyutu: Yük: 61 cm, Gen: 2, 5 cm.

K.7

K.8

K.53

Ephesos mezar stelleri arasında tamamına yakını korunmuş olan **K.7**, **K.8** ve **K.53** nolu mezar stelleri sahip oldukları hem işçilik hem de stil nedeniyle Ephesos kentinin yerel özelliklerini sergileyen steller olarak belirlenmiştir. Üç stel de İÖ. 130/125 – 100 tarihlerine verilmiş olup kentin İÖ 2. yüzyılın son çeyreğindeki stilini, farklı sahne tiplerinde yansıtmaları açısından da önemlidir. Stel tipi olarak, *Düz Tepeli Naiskos Formlu* steller grubuna dâhil edilmişlerdir. Çerçevelerde herhangi bir sütun, sütun başlığı veya ante saptanmamıştır. Stel tipinin tanımında görülen antefixli üst yapı ise Ephesos'un yerel üslubunu yansıtan söz konusu stellerde görülmemekte buna karşın sade ve düz çerçeveler

kullanılmaktadır. Ayrıca çerçeve kalınlıkları dört yanda eşit olabildiği gibi üst ve alt çerçevelerin ince olabildiği de saptanmıştır.

Bu tipteki örneklerde ölü yemeği/symposium/symposion ve süvari/atlı figürlerin yer aldığı sahneler görülür. Sahnelerdeki en önemli özellik, bezeme alanının tamamına yakını figürlerle doldurulurken geriye kalan alanların figürlerle ilişkili eşyalar veya objelerle doldurulması ve bezeme alanında geniş boşlukların bırakılmamasıdır. Bu anlamda **K.7** nolu stelin ortasında klineden uzanan erkeğin iki yanında kadın figürler yer almakta ve üç ana figür alanın büyük bir kısmını doldurmaktadır. Ancak geriye kalan kısımlarda erkeğin mesleğiyle ilişkilendirilen zırh, miğfer, kalkan ve iki metal tozluk/dizlik gibi askeri eşyalar üst çerçevenin hemen altında alçak kabartma formunda verilmiştir. Erkeğin sağ elinde tuttuğu ve yukarı kaldırdığı rython ise üst çerçeveye birleşir. Stelin sol üst köşesini çerçeveli bir at protomu, sol alt köşesini ise yerde bir krater ile bir platform üzerinde yer alan yüksek ayaklı kantharos doldurur. Hizmetçiler figürlerin hemen yanlarında özellikle sağdaki hizmetçi kız çerçeve ile oturan kadın arasındaki boş kısımda betimlenmektedir. Böylece stelin tamamı yüksek ve alçak kabartma formlu figürler ve eşyalarla bezenmiştir. Benzer şekilde **K.8** nolu stelde at protomu, kalyx krater, saki, masa ve klinenin sağda görülen örtülü ve bezemeli kline ayağı kısmıyla birlikte stelde neredeyse işlenmemiş alan kalmamıştır. **K.53** nolu stelde ise solda yılanın dolandığı ağaç alt ve üst çerçevelerle bütünleşir. Atlı figürünün baş ve üst gövdesinin bir kısmı korunmamışsa da alt gövde oranıyla kıyaslandığında başın üst çerçeveye bitişik veya yakın bir konumda olduğu düşünülmektedir. At figürü ise oldukça hacimli işlenmiş ve stelin merkezindeki en büyük alanı kapsamaktadır, seyisin boyu da atın başıyla oldukça yakın bir seviyede verilmiştir. Söz konusu örnekler, Ephesos stellerinde bezeme alanlarının tamamının işlendiğini ve figürlerin buna uyumlu olarak hacimli yapıldığını kanıtlamaktadır.

Ele alınan üç eserin figür tiplerinde ise Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi mezar stellerinin tamamında görülen hiyerarşik boyut ve giysi farkları tespit edilmiştir. Bu anlamda her üç stelde de ana figürler daha büyük ve hacimli, hizmetçi/seysis figürleri ise küçük boyutlu ve sade giysilerle işlendiği tespit edilmiştir. Erkeklerin giysilerinde, hem belden itibaren alt gövdeyi saran himationlu hem de kısa kollu khiton/tunik üzerine belden itibaren alt gövdeyi saran himation görmek mümkündür bu nedenle giysi seçimlerinde de tek tip anlayış görülmez. Klinede uzanan erkeklerde, Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde sağ kolun hareketi çoğunlukla, kolu dirsekten bükerek yukarı kaldırarak bir içki kabı tutma, yukarıda çelenk tutma ve vücudun

önünde içki kabı/yiyecek tutma gibi üç temel formda görülür. Ephesos stellerinde tespit edilen yerel örneklerde ise erkek figürler sağ kollarını yukarı kaldırarak sağ ellerinde bir içki kabı (rython) tutmakta, sol kollarını ise mindere yaslayarak sol ellerinde bir phiale/sunu kabı taşınmaktadır. Figürlerin sağ bacakları dizden bükülerek, sol bacakları ise klineye paralel şekilde uzatılır ancak her iki figürün sağ ayağı himation altından çıkarılmıştır.

Ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde, klinede uzanan erkek tipleri, ailesiyle birlikte veya tek başına betimlenen erkekler olarak iki ayrı gruba ayrılabilir. Ailesiyle birlikte betimlenen **K.7** nolu steldeki erkek figürle birlikte khiton ve himation giyimli iki kadın figür de betimlenmiştir. En yaygın kompozisyonlardan biri olan ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde klinede uzanan erkek ve ona eşlik eden kadın figürünün bulunduğu sahnelerde kadın, genellikle stelin solunda bir diphrosta veya klinenin sol ucunda oturmaktadır. Genel olarak bakıldığında her iki tipe ait stellerin de bulunduğu Ephesos stelleri arasında yerel üsluba ait **K.7** nolu örnekte kadın kline üzerinde oturmaktadır bu durum Ephesos'un söz konusu kompozisyonlar için kadının erkeğe daha yakın/eşit bir konumda bulunmasının tercih edildiğini düşündürmektedir.

Süvari/atlı figürler ise kısa tunik ve khlamys giyimli, $\frac{3}{4}$ cepheden verilerek sağ kolu arkasına, stelin soluna doğru uzatarak sağ elinde bir phiale tutmaktadır. Ancak at ve figürün yönü stelin sağına doğru verilmiştir. Yılanın dolandığı ağaç atın arkasında stelin solundadır, yuvarlak formlu mezar sunağı stelin sağında yer alır ve hemen arkasında atın eyerini tutan kısa kollu tunik giyimli bir seyis cepheden verilmiştir. Bu anlamda, Ephesos'un yerel stil üslubu süvari/atlı figürlerin yer aldığı sahnelerin genel özellikleri sağa yönelen atlı figürler, yılanın dolandığı bir ağaç ve sunağın işlendiği bir kompozisyon olarak tespit edilmiştir.

5.2. Attika Etkili Ephesos Stelleri

Attika Steli⁷³³

Attika Steli⁷³⁴

Attika Steli⁷³⁵

⁷³³ Fabricius 1999: 23, Abb.2.

⁷³⁴ Bothmer 1958: 190.

Attika Steli⁷³⁶

Çalışma kapsamında ele alınan Ephesos mezar stelleri arasında ölü yemeği/symposium/symposion sahnesine sahip **K.1** ve **K.2** nolu mezar stelleri, genre (günlük yaşam) sahnesine sahip **K.60** nolu mezar steli ve veda sahnesine sahip olduğu anlaşılan **K.71** nolu mezar stelleri tespit edilen stil özellikleri nedeniyle Attika etkili Ephesos stelleri olarak değerlendirilmektedir.

İÖ. 3. yüzyılın sonlarına tarihlediğimiz ölü yemeği/symposium/symposion sahneli **K.1** ve **K.2** nolu mezar stellerinde, İÖ. 4. yüzyılın sonları ve İÖ. 3. yüzyılın başlarına tarihlenen Attika stellerinde olduğu gibi enine dörtgen, üst çerçevenin antefixli olduğu ve yan çerçevelerin ante sütunlarıyla bezendiği, *Düz Tepeli Naiskos Formlu* stel tipi görülmektedir. Çerçeveler üst yapının antefixlerle süslenmesi, yanlarda ise ante sütunları nedeniyle daha kalın ve detaylı işlenmiştir bu nedenle çerçevelerde kalınlık açısından farklılıklar görülmektedir.

Sahne tipi açısından ölü yemeği/symposium/symposion sahnesine ait olan örneklerde hem Ephesos hem de Attika'da, figürlerin bezeme alanlarını dolduracak büyüklükte ve hacimde işlendiği görülür. Özellikle klinede uzanan erkek ve her iki merkezin stellerinde de kline üzerinde oturmakta olan kadın, stelin zeminiyle üst çerçeve arasını tamamen doldurmaktadır. Sahnede ana figürlerle birlikte farklı boyut ve giysilerle betimlenen ikincil figürler, çocuklarla hizmetçiler görülür. Figürler, her iki merkezin

⁷³⁵ Conze 1911-1922: Taf. CCCXCV, Nr. 1862.

⁷³⁶ Scholl 1996: Taf.4, Kat. Nr. 302.

stellerinde de ana figürler stelin sağında, ikincil figürler stelin solunda ve sağa yönelik işlenmiştir. $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, gür saç ve sakala sahip erkekler⁷³⁷, sağ kollarını yukarı kaldırarak sağ ellerinde bir rython ya da sağ kollarını gövdelerinin hemen önüne uzatarak sağ ellerinde bir phiale taşımaktadır. Sol kol ise mindere yaslanarak sol el göğse yakın bir hizada başka bir içki kabı/sunu kabı/yiyecek taşımaktadır. Hemen karşılarında $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton ve himation giyimli kadın figürleri klinenin ucunda oturmakta ve erkek figüre yönelmektedir bu anlamda Ephesos ve Attika örneklerinde yer alan kadınlar da boyut, giysi ve hareketler ayrıca dönem modalarındaki benzerlik açısından oldukça uyumludur. İkincil figürler olarak ele alınan çocuk ve hizmetçi figürleri de her iki merkezde farklı boyut ve giysilerle karşımıza çıkar. Çocuk figürleri farklı boyutlarda, erkekler himation, kızlar khiton ve himation giyimli olarak verilmiş ve profilden veya $\frac{3}{4}$ profilden betimlenmişler ayrıca erkek figüre doğru yönelmişlerdir. Hizmetçi figürleri ise çıplak veya kısa tunik giyimli boyut olarak küçük işlenmişlerdir. Burada dikkat çeken ayırıcı unsur Attika örneklerinde stelin sağında verilen hizmetçinin Ephesos mezar stellerinde solda çocuklarla birlikte verilmesidir. Çocuk figürleri her iki merkezde de erkek figüre doğru yönelmiş ve ellerinde birer obje taşımaktadırlar.

Veda sahnesine sahip olan İÖ. 3. yüzyılın ilk yarısına verdiğimiz **K.71** nolu mezar steli, İÖ. 4. yüzyılın sonu İÖ. 3. yüzyılın başlarına tarihlenen veda sahneli bir Attika steli ile karşılaştırılmıştır. Stel tipi Ephesos örneğimizde stelin oldukça az korunmuş olması nedeniyle belirlenememiştir ancak çalışma kapsamında ele alınan veda sahneli stellerin alınlıklı ve çerçevesiz, naiskos formlu olmaları nedeniyle **K.71** nolu örneğimizin de alınlıklı ve çerçevesiz bir forma ait olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle yakın tarihli Attika örneğindeki stel tipiyle de benzerlik taşıdığı söylenebilir.

Sahne tipi olarak her iki örnekte de stelin solunda, $\frac{3}{4}$ profilden verilen, oturan, khiton ve himaton giyimli kadınlar görülür, sahnenin benzer örnekleri kompozisyonun ölen kadının hizmetçisinden bir pyxis veya günlük yaşamına ait bir eşyayı aldığını/yöneldiğini

---

⁷³⁷Blegen 1962: Pl.61-62, Fig. 1-8; Erkek figürlerin sakallı betimleri Geç Bronz Çağ ile birlikte Myken Sanatı'nın etkisiyle Attika ve Batı Anadolu merkezlerinde Yunan Sanatı örneklerinde bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonraki evrelerde de Yunan kentlerindeki çeşitli sanat alanlarında görülen erkek figürlerinde sıklıkla kullanılmıştır.

Emery 1999: 17-28; İlyada' da sakallı figürlerin bilgelik ve ilahi bir bakış açısına sahip figürler olduğu ve bu nedenle kahramanlaştırıldıkları bilinmektedir. Özellikle Arkaik Dönem 'de sakal, bir yaş belirteci olarak İÖ. 7. yüzyılda kullanılmaya başlanır bu anlamda yaşlı erkeklerin kel/beyaz saçlı ve beyaz sakallı gösterildiği bilinmektedir. Erkeklerde saç ve sakal İÖ. 6. yüzyıla birlikte yaygınlaşır ve Hellenistik Dönem'e kadar kullanılır Hellenistik Dönem'de sakallı erkek betimlerine sık rastlanmaz ancak Roma İmparatorluk Dönemi'nde İmparator Hadrianus ile birlikte sakal tekrar sık kullanılan bir unsur haline gelir.

göstermektedir. Ephesos örneğimizde kadının başındaki sakkos, Attika stelinde başı saran himationla karşımıza çıkar. Kadınların başlarını kapatmaları konusunda farklı giysiler söz konusudur, genellikle yaşça büyük kadınların başlarını himationla örttükleri ve daha genç kadınların veya genç kızların himationu omuzlarından iki yana uzanacak şekilde sardıklarına daha önceki bölümlerde değinilmiştir. Bu nedenle giysi seçimindeki farklılık yaşla ilişkilendirilebilmektedir. Bu anlamda her iki örnekte de pyxisin varlığı ve kadınların giyimlerinden duruşlarına kadar olan benzerlik birbirleriyle etkileşim içinde olduklarını kanıtlar niteliktedir. Bu anlamda her iki örnekte de pyxisin varlığı ve kadınların giyimlerinden duruşlarına kadar olan benzerlik, figürlerin giysilerindeki detaylandırma/kıvrımların azlığı, kollarını öne uzatarak bir pyxis tutmaları ve dönem modası Ephesos stelimizin Attika örneğiyle olan benzerliklerini kanıtlar niteliktedir.

Attika mezar stelleriyle benzerliğe sahip son stel, **K.60** nolu İÖ. 4. yüzyılın ortalarına tarihlediğimiz bir erkek çocuğun yer aldığı genre (günlük yaşam) sahne tipine ait mezar stelidir. İÖ. 4. yüzyılın başlarına tarihlenen Attika örneğinde alınlıklı ve çerçeveli olan stel tipi Ephesos örneğimizde alınlıksız, *Düz Tepeli Naiskos Formlu*, çerçeveli stel tipindedir. Ancak yan çerçevelerin ve arşitrav alanlarının kalınlığı açısından iki stel tipi oldukça benzerdir. Bezeme alanının merkezinde $\frac{3}{4}$ cepheden verilen çocuk figürleri Ephesos örneğimizde kısa kollu khiton/tunik üzerine himation giyimli olup Attika örneğindeki erkek çocuk sadece himation giyimlidir. Ancak himationların sağ kol ve göğsün büyük bir kısmını açıkta bırakarak sol omuzla belden itibaren alt gövdeyi sarması, sol omuzdan ve belden gelen kıvrımların sol kol üzerinden dökülmesi oldukça benzerdir. Diğer yandan her iki figür de başlarını sağına çevirerek sağ bacaklarına dayanmakta olan Malta Köpeği ile sağ ellerini uzatarak oynamaktadır. Kompozisyonun yanı sıra, figürlerin dik duruşu, kol ve bacak hareketleri ve giysilerindeki dönem modası iki merkez arasındaki etkileşimi kanıtlamaktadır.

Ephesos mezar stelleri arasında belirlenen dört mezar steli, yakın tarihlere verilen benzer Attika mezar steli örnekleri karşılaştırıldığında tespit edilen Attika geleneğinin etkisi, İÖ. 4. yüzyılın ortalarından İÖ. 3. yüzyılın sonlarına kadar, ölü yemeği/symposium/symposion, veda ve genre sahnelerinde, stel tipi, sahne tipi ve figürlerin duruşlarıyla stil özelliklerinde yoğun olarak görülebilmektedir. Bu nedenle söz konusu evrede Ephesos'un mezar steli geleneğinin gelişiminde Attika stellerinin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

5.3. Smyrna Etkili Ephesos Stelleri

Smyrna Steli⁷³⁸

Smyrna Steli⁷³⁹

Smyrna steli⁷⁴⁰

⁷³⁸ Pfuhl – Möbius 1977, Taf. 84, Nr. 543.

⁷³⁹ Pfuhl – Möbius 1977, Taf. 89, Nr. 564.

⁷⁴⁰ Pfuhl – Möbius 1977: Taf.98, Nr. 641.

Smyrna Steli⁷⁴¹

Smyrna Steli⁷⁴²

Çalışma kapsamında ele alınan **K.26**, **K.27**, **K.45**, **K.62** ve **K.74** nolu mezar stelleri, stel ve sahne tipleri ile figür tiplerindeki özellikler nedeniyle Smyrna stelleri ile karşılaştırılmıştır. İÖ. 150 - 120 tarihlerine verdiğimiz **K.26** ve **K.27** nolu mezar stelleri ve İÖ. 1. yüzyılın sonlarına verdiğimiz **K.45** nolu mezar steli alınlıklı ve çerçevesiz stel tipine ve veda sahnesine sahip örneklerdir. Aynı stel ve sahne tipi İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı içlerine tarihlenen benzer örnek olarak ele aldığımız Smyrna stellerinde de görülür. Smyrna stellerindeki kalın yan çerçeveler, sahnenin altında kalan yazıt alanı ve en önemlisi detaylı işlenmiş, rozet/kalkan motifinin yer aldığı entablatur şemasında alınlık ve arşitravın verildiği üst çerçeve gibi belirleyici özellikler Ephesos stellerinde de görülmektedir.

Sahnelerde ise her iki merkezde de kadın ve erkeğin yer aldığı veda sahnelerinde kadın solda Pudicitia Saufeia/ Fethiye tipinde veya Pudicitia Baebia varyasyonu olarak,

⁷⁴¹ Pfuhl – Möbius 1977: Taf.116, Nr. 798.

⁷⁴² Pfuhl – Möbius 1977: Taf. 84, Nr. 543.

ayakta, cepheden, khiton üzerine başı saran himation giyimli verilmiştir. Erkek figürler ise stelin sağında, ayakta, cepheden, kısa kollu khiton/tunik üzerine himation giyimli Dioskurides ve Hippokrates/Kos tiplerinde işlenmiştir. Hizmetçi figürler stelin solun kız hizmetçi sağında erkek hizmetçi olmak üzere ufak boyutlarda verilir. Figürler ve giysiler oldukça iyi bir işçilikle işlenmiştir. **K.26** nolu stel ile kıyasladığımız Smyrna örneğinde de figürlerin baş hizasında arka planda yer alan raf üzerinde kadına ve erkeğe dair günlük eşyalar bulunmaktadır. Daha geç bir örnek olan **K.45** nolu stel ve karşılaştırma yaptığımız Smyrna örneğinde de benzer şekilde üç figür cepheden, ayakta, biri Pudicitia Saufeia, bir kadın Küçük Herculanumlu Kız ve bir Dioskurides tipindeki erkekten oluşur. Dönem modası ise hem Ephesos hem de Smyrna örneklerinde birbirini takip eden benzer stil özelliklerine sahiptir.

Benzer şekilde **K.62** nolu genre (günlük yaşam) sahnesinin yer aldığı mezar stelinde de Smyrna'dan ele geçen bir örnekle oldukça yakın stil özellikleri saptanmıştır. Her iki örnek de boyuna dörtgen formlu, alınlıklı ve çerçevesiz stel tipine sahiptir. Entablature kısmı akroterler kalkan/rozet bulunan bir alınlık, Ephesos örneğinde zeytin dalları, Smyrna örneğinde kente özgü olan *Demos Çelengi* ile verilen rozetlerle bezeli arşitrav bölümlerinden oluşmaktadır. Yan çerçeveler her iki örnekte de kalın işlenmiştir. Sahne alanında küçük bir yatak/klinenin sol ucunda, kısa kollu khiton giyimli, cepheden verilen bir kız çocuğu oturmaktadır. Sol el kline üzerine sola eğimli olan gövdeyi destekler, sağ kol ise dirsekten bükülerek yukarı kaldırılmış bir kuş tutmaktadır. Klinenin solunda bir köpek klineye doğru uzanır. Kompozisyon her iki stelde de oldukça benzer hareketlere, giysi detaylarına ve dönem modasına sahiptir.

İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlediğimiz **K.74** nolu Ephesos mezar stelinde ise sadece entablature ve sütun başlıkları korunmuştur. Buna karşın ele alınan Smyrna kökenli mezar steliyle mimari açıdan oldukça benzer özellikler taşımaktadır. Her iki stelde de, yan ve tepe akroterleri, ortasında rozet bulunan geniş ve sığ alınlık, kademelendirilmiş yatay geison hemen altında friz alanı, bir kymation alanı ve arşitrav bulunur. Ancak söz konusu mimari sıralama Smyrna örneğinde çok daha detaylı işlenmiş ve friz alanında rozetlerle birlikte iki *Demos Çelengi* yer almaktadır, Ephesos örneğimizde ise friz alanında bir sıra yazıt görülmektedir. Arşitravın hemen altında Ephesos örneğimizde ante sütun başlığı Smyrna örneğinde ise Korinth Başlığı görülmektedir.

Ele alınan beş Ephesos mezar stelinin, çağdaşı ve benzer örneği olan beş farklı Smyrna steli ile kıyaslanması sonucunda, özellikle alınlıklı ve çerçeveli stel tiplerinde, detaylı işlenen entablature bölümlerinden hareketle stel tipi ve mimari düzen açısından Smyrna stellerinin etkisi görülmektedir. Diğer yandan veda sahnelerinde Pudicitia Saufeia, Pudicitia Baebia, Küçük Herkulaneumlu Kız, Dioskurides ve Hippokrates/Kos tiplerinde, genre sahnelerinde çocuk figürlerin duruş ve giysi özelliklerinde, detaylı ve ince işçiliğe sahip figürlerin oldukça benzer üslupta işlenmesi, Ephesos stellerinin İÖ. 2. yüzyılda Smyrna merkezinin stil özelliklerinin etkisinde kaldığını kanıtlar niteliktedir.

5.4. Lydia Bölgesi Etkili Ephesos Stelleri

Uzgun Steli⁷⁴³

Uzgun Steli⁷⁴⁴

⁷⁴³ Çekilmez 2015, Lev. XVI, K.16.

⁷⁴⁴ Çekilmez 2015, Lev. XXIV, K.24.

Gevele (Kaleköy) Steli⁷⁴⁵

Thyeira/Thyaire Steli⁷⁴⁶

⁷⁴⁵ Çekilmez 2015, Lev. VII, K.7.

⁷⁴⁶ Çekilmez 2015: Lev. VII, K.7.

0 50cm

Rahmanlar Steli⁷⁴⁷

Bayındır Steli⁷⁴⁸

Çalışma kapsamında ele alınan mezar stelleri arasında **K.15**, **K.14**, **K.19** ve **K.65** nolu örnekler stel tipi, sahne ve figür tipleri açısından sahip oldukları stil özellikleri ve dönem modası nedeniyle Lydia Bölgesi kentlerindeki mezar stelleri ile karşılaştırılmıştır.

K.65 nolu stel ile günümüzde Tire Müzesi'nde korunan Uzgur buluntusu steller, stel tipi açısından benzerlikler göstermektedir. Özellikle stellerin yanlar çerçevelerin sütun formunda işlenmesi, sütunların üzerinde kademelendirilmiş bir kemerin varlığı, alınlıklı ve çerçevesiz naiskos formu ile birlikte kemer nişli stel tipi⁷⁴⁹ açısından ortak özellikler göstermektedir. Bu nedenle İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısı içine

⁷⁴⁷ Çekilmez 2015: Lev. VI, K.6.

⁷⁴⁸ Çekilmez 2015: Lev. IX, K.9.

⁷⁴⁹ Fraser 1977: 16a; Şahin 2000: 16. Söz konusu stel tipinin nadir olarak örnekleri İÖ. 5. yüzyılda görülse de, İÖ. 1. yüzyıldan itibaren Roma İmparatorluk Dönemi ve Doğu Roma stellerinde sıklıkla kullanılmıştır.

tarihlenen Uzgur buluntusu stellerin İÖ. 1. yüzyıl başlarına tarihlenen Ephesos örneğimizle etkileşim içinde olduğu düşünülmektedir.

Ölü yemeği/symposium/symposion sahnesine ait çerçevesiz ve alınlıklı stel tipinde olan dörtgen formlu Ephesos stelleri arasında İÖ. 2. yüzyıl sonları ile İÖ. 1. yüzyıl başlarına ve İÖ. 50 - 25 yıllarına verilen **K.14**, **K.15** ve **K.19** nolu örnekler, yakın tarihlere verilen Gevele (Karaköy), Thyaira/Thyaira, Rahmanlar ve Bayındır mezar steli buluntuları ile karşılaştırılmıştır. Steller boyut olarak ince uzun bir formda işlenmiştir. Özellikle **K.15** nolu mezar stelinde kadının erkek figüre göre daha alçak seviyede oturması, ince, uzun figürlerin bezeme alanının tamamını doldurması Gevele (Kaleköy) stelinde de aynı kompozisyonda işlenmiştir.

Hem Ephesos hem de Lydia Bölgesi'nin çeşitli merkezlerinden ele geçen stellerde, dönem modasına uygun olarak Pudicitia Saufeia ve Baebia tipinde verilen kadın figürler stelin soluna yaklaşmıştır, khiton ve himationların giysi detayları şematik ve ince işlenmiş benzer formda figürlerde de incelmeye ve uzama söz konusudur. Erkek figürler kısa kollu khiton/tunik ve himation giyimlidir, sol kollarını mindere yaslayarak sağ kollarını yukarı kaldırmış veya gövdelerinin önünde bir içki kabı/sunu kabı/yiyecek tutmaktadırlar. Kadınlarda görülen dönem modası erkeklerin giysi ve figür boyutlarına da yansır. Diğer yandan hizmetçi figürler ve klinelerin önündeki masalarda da boyut olarak küçülme söz konusudur.

Söz konusu stilistik özellikler ve dönem modası, Lydia Bölgesi mezar stellerinde de Ephesos mezar stellerinde de oldukça yakın bir üslubun varlığını göstermektedir. Bu nedenle **K.14**, **K.15**, **K.19** ve **K.65** numaralı stellerin Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde Lydia Bölgesi kentlerindeki mezar stellerinin etkisini taşıdığı anlaşılmıştır.

5.5. Diğer Bölge Kentleri Etkili Mezar Stelleri

Byzantion Steli⁷⁵⁰

Ephesos kenti mezar stellerindeki özelliklerin stilistik açıdan etkileşim içinde olduğu merkezler arasında tespit edilen en uzak kent Byzantion 'dur. Kente ait stellerde yer alan ölü yemeği/symposium/symposion sahnelerinde, erkek figürün kadına doğru bir çelenk uzatması kentin mezar stellerinde tespit edilen en yaygın ve karakteristik özelliktir. Bu anlamda Ephesos **K.18** nolu mezar stelinin oldukça az bir kısmı korunmuşsa da çerçeveli ve alınlıklı stel tipine sahip olan örneğimizin bezeme alanında kadın figürünün karşısında bir çelenk görülebilmektedir. Diğer yandan Byzantion'dan ele geçen bir stelle karşılaştırılan Ephesos örneğimizde, stelin solunda çerçeveye yaslanan khiton ve himation giyimli kadın, sol eliyle başından aşağıya uzanan himationu tutmakta, sağ kolunu ise sağ bacağın üzerine yerleştirerek sağ elinde bir obje taşımaktadır. Figürün duruşu katı ve durağandır, kollarda hareket zorunluluğu görülür, giysi kıvrımları ise çizgisel, ince ve şematize işlenmiştir. Söz konusu stil özellikleri ve dönem modası karşılaştırılan Byzantion stelinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenlerle İÖ.1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlediğimiz **K.18** nolu Ephesos mezar stelinin söz konusu evrede Byzantion stellerinin etkisinde olduğu görülmektedir

Çalışma kapsamında ele alınan yetmiş dokuz mezar steli arasında dört Attika, beş Smyrna, dört Lydia Bölgesi ve bir Byzantion kentine özgü dönem modası ve stil özelliklerini yansıtan mezar steli tespit edilmiştir. Söz konusu kent ve bölgelerin Ephesos

⁷⁵⁰ Fıratlı 1965: Lev. VII, Fig. 11.

örnekleriyle stel tipleri açısından oldukça benzer özellikler taşıdığı görülür. Bu anlamda Attika etkili stellerde enine dörtgen ve boyuna dörtgen formu stel tipleri yer almakta aynı zamanda *Düz Tepeli Naiskos Formlu* stel tipi kullanılmaktadır. Smyrna etkili stellerde, çerçevesi ve alınlıklı naiskos formu stel tipi yaygındır, Lydia Bölgesi grubunda ise ince uzun, çerçevesi ve alınlıklı stel tipiyle birlikte kemer nişli stel tipi de görülmektedir. Byzantion etkili tek örneğimizde ise benzer şekilde çerçevesi ve alınlıklı stel tipi tespit edilmiştir.

Sahne ve figür tipleri açısından Ephesos mezar stelleri arasındaki en erken örnekler Attika mezar stelleri ile yakın benzerlik gösterir. Attika örnekleriyle ölü yemeği/symposium/symposion, veda sahnesi ve genre (günlük yaşam) sahne tiplerinde ortaklık taşıyan İÖ. 4. yüzyıl ortaları ve İÖ. 3. yüzyıl tarihlerine verilen Ephesos mezar stellerindeki etki, Attika stellerinin İÖ. 317 Phaleron'lu Demetrios tarafından lüks tüketim yasakları⁷⁵¹ kapsamında yasaklanmasına kadar Attika'nın en önemli merkezlerin başında gelmesi sonucunda oluşması muhtemeldir.

Smyrna etkili olduğu tespit edilen İÖ. 2. yüzyıl Ephesos örneklerinde veda sahneleri ve genre (günlük yaşam) sahne tiplerindeki benzerliğin yanı sıra stel ve figür tipleri açısından da benzerlikler saptanmıştır. İÖ. 4. yüzyılda Attika'da olduğu gibi Batı Anadolu'da da Smyrna kenti, özellikle İÖ. 2. yüzyılda stel üretiminde önemli bir rol oynamış ve birçok merkezin mezar steli geleneğini etkilemiştir⁷⁵² bu nedenle Ephesos mezar steli geleneğinde de İÖ. 2. yüzyılda etkin olduğu görülmektedir.

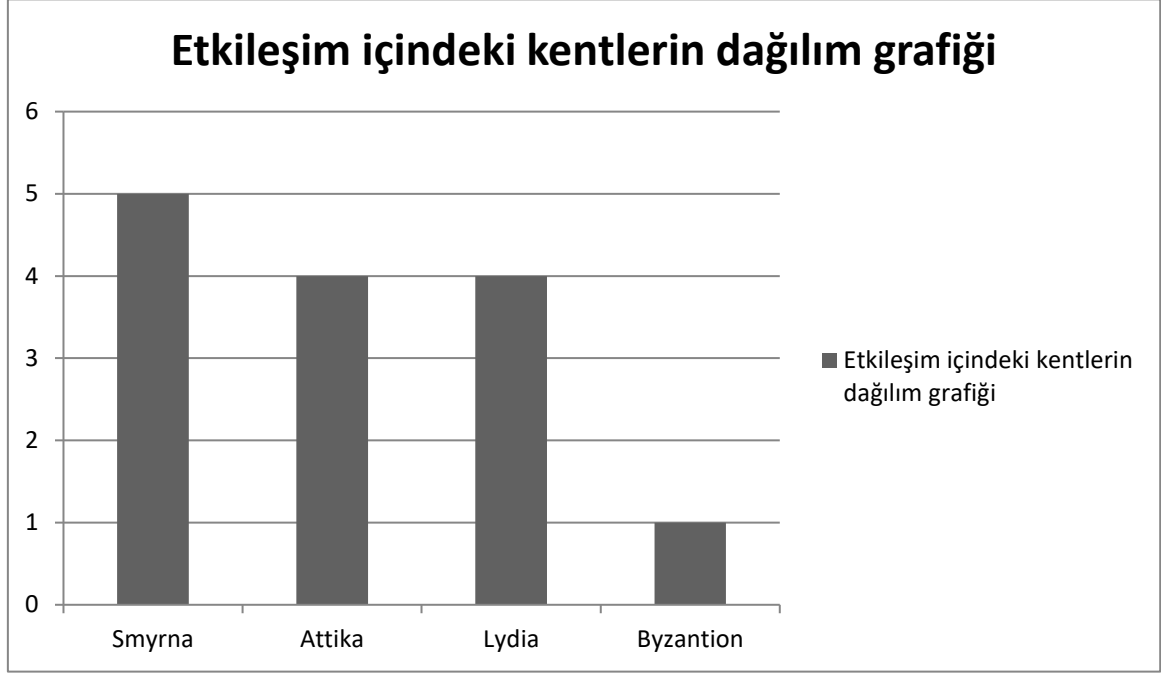
Lydia Bölgesi ve Byzantion etkili stellerde ise ölü yemeği/symposium/symposion sahne tipleri ve figür tiplerinde ayrıca dönem modasında Ephesos stelleriyle benzerlikleri tespit edilmiştir. Ancak İÖ. 2. yüzyılın sonları ve İÖ. 1. yüzyıldaki söz konusu dönem modası ve stil özellikleri Byzantion kenti, Lydia Bölgesi ve Ephesos örnekleri göz önüne alındığında dönemin yaygın stil anlayışının yerel bir yorumu olarak bölgenin mezar stelleri geleneği üzerinde etkin olduğu düşünülmektedir.

Bu anlamda Ephesos stelleri arasında da en yoğun buluntu grubunu oluşturan ölü yemeği/symposium/symposion sahneli stellerin söz konusu dört merkezden etkilenen ayrıca kendi yerel üslubunu da barındıran zengin bir stil anlayışına sahip olduğu söylenebilmektedir. Stel tipi ve veda sahneleri konusunda Smyrna etkisini Hellenistik

⁷⁵¹ Hermary - Jaeger 2012: 380.

⁷⁵² Çekilmez 2011: 107-126; Bağdatlı Çam 2012: 165-182.

Dönem boyunca gördüğümüz Ephesos stellerinde Roma İmparatorluk Dönemi'yle birlikte Anadolu stel geleneğinin yaygın tiplerle uyumlu örnekler ürettiğini düşünmek mantıklı görülmektedir.

Grafik 8. Etkileşim İçindeki Kentlerin Dağılım Grafiği.

Söz konusu stilistik ve tarihsel karşılaştırmalar sonucunda Ephesos mezar stellerinin İÖ. 4. yüzyıl ortalarında İÖ. 3. yüzyıl sonlarına kadar Attika Bölgesi'ne ait özelliklerin, İÖ. 2. yüzyılda yoğun olarak Smyrna stil özelliklerinin, İÖ. 2. yüzyıl sonları ve İÖ. 1. yüzyılda ise başta Lydia Bölgesi yanı sıra Byzantion kentinin özellikleri tespit edilmiştir. Ancak Ephesos mezar stelleri İÖ. 4. yüzyıldan İS. 2. yüzyıl sonuyla İS. 3. yüzyıl başlarına kadar stilistik açıdan etkileşim halinde bulunduğu kentlerin özelliklerinin yanı sıra söz konusu dönemler boyunca kesintisiz üretim yaptığı ve kendi stilistik özelliklerini de geliştirdiği de tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmanın materyalini oluşturan yetmiş dokuz mezar steli, buluntu yerlerinin yoğunluğu ve stilistik açıdan ele alınarak Ephesos antik kentine ait bir eser grubu olarak değerlendirilmiştir. İzmir ili Selçuk ilçesinin 3 km güneybatısında yer alan Ephesos antik kenti ve özellikle Ephesos Artemis Tapınağı geniş mülkiyet alanlarına sahiptir. Stellerimizi buluntu yerleriyle birlikte değerlendirdiğimizde, kent dışından gelen az sayıda örnek ve kent içinde yoğun olarak görülen buluntular, çalışma kapsamında ele alınan mezar stellerini de Ephesos nekropollerine ilişkilendirmemizi mümkün kılar. Diğer yandan Strabon'un "*en iyi ve en ünlü kentler*" arasında saydığı ve Ionia'nın başkenti olarak tanımladığı Ephesos'un, hem büyük bir limana sahip kıyı yerleşimi olması hem de antik dönem boyunca bölgenin en güçlü kentleri arasında yer alması, ilk bölümde kente dair coğrafi ve siyasi tarihçe ile araştırma geçmişi üzerine detaylı bilgiler sunulmasını zorunlu hale getirmiştir.

1.Bölüm'de ele alınan en önemli konu, kentin nekropol alanları ve bu nekropol alanları ile Efes Müzesi'nde yer alan, buluntu yerleri belirlenebilmiş mezar stellerinin ilişkilendirilmesidir. Ephesos Nekropollerine dair en kapsamlı ve uzun soluklu çalışma 2008 yılından itibaren Avusturya Arkeoloji Enstitüsü tarafından M. Steskal koordinatörlüğünde yürütülen nekropolis araştırmaları projesidir. Araştırmalar, Ephesos Nekropollerinin oldukça geniş bir alana yayıldığını ve uzun süre kullanım gördüklerini kanıtlamaktadır. Buna karşın mezar steli açısından buluntu yoğunluğu oldukça azdır.

Çalışma kapsamında ele alınan steller arasında on sekiz mezar steli Ephesos antik kenti içinden veya yakın çevresinden, on üç mezar steli Selçuk ilçesi ve yakın çevresinden ele geçmiştir. Özellikle kent içinde, İS. 150 yıllarına tarihlenen Doğu Gymnasion (Vedius Gymnasionu) alanından İÖ. 150 – 120 yıllarına tarihlediğimiz, veda sahneli, **K.26** ve **K.27** nolu steller, Geç Hellenistik Dönem – Geç Augustus Dönemi arasında ilk yapım evresinin tarihlendiği Yukarı Agora (Devlet Agorası) alanından İÖ. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlediğimiz, ölü yemeği/symposion/symposium sahneli, **K.1** nolu stel ve İS. 1. yüzyıl ve İS. 7. yüzyıl aralığında kullanım gören Yamaç Evler alanından İÖ. 125 – 100 tarihli **K.7**, İÖ. 100 – 75 tarihli **K.16** ve İS. 1. yüzyıl ortalarına tarihlenen **K.23** nolu ölü yemeği/symposion/symposium sahneli mezar stelleri tespit edilmiştir.

Söz konusu eserlerin verildiği tarihlerden daha sonraki evrelere ait yapılarda ele geçmiş olması mezar stellerinin devşirme olarak kullanıldığını veya toprak

akıntısı/kayma/taşınma nedeniyle nekropol alanlarının dışında bir konumda ele geçtiklerini, bu doğrultuda kente en yakın nekropol alanlarına ait olabileceklerini düşündürmektedir. Bu anlamda şimdiye kadar kente ait en büyük nekropol olarak kabul edilen ve İS. 2. yüzyıl - İS. 6. yüzyıl arasında kesintisiz kullanılan Liman/Batı Nekropolü söz konusu mekânların kuzey/kuzeybatısı doğrultusunda dolayısıyla daha uzak bir konumda yer alır. Buna karşın eserlerin ele geçtiği alanlara en yakın nekropol alanı, Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde kullanılan Güneydoğu ve Doğu Nekropolleridir. Panayır Dağı'nın eteklerinden Bülbüldağı yamaçları arasında konumlanan nekropoller, Arkaik Dönem ile Klasik Dönem Nekropolü'nün yer aldığı Tören Yolu'na da yakın bir konumdadır.

Hem konum hem de tarihsel veriler dikkate alındığında, İÖ. 3. yüzyıldan İS. 1. yüzyıl ortalarına tarihlenen söz konusu **K.1, K.7, K. 16, K.23, K.26** ve **K.27** nolu stellerin Güneydoğu ve Doğu Nekropollere ait steller olabilecekleri düşünülmektedir. Bu durum **1. Bölüm**'de **Harita 5** olarak sunulan çalışmada buluntu yerleri ve dağılımının güney ve güneydoğusunda yoğunlaştığının görülmesiyle de desteklenmiştir. Harita çalışması aynı zamanda tezin temel sorunlarından biri olan malzemenin kontekst buluntu olmayışı sorununa dair bir fikir önermesi açısından da önemlidir. Bu anlamda Avusturya Arkeoloji Enstitüsü kazı ekibine ait nekropolis çalışmaları, nekropolislerin konum ve tarihsel verileri ile Efes Müzesi envanter kayıtlarındaki bilgiler doğrultusunda hazırlanan yeni harita ile sorun çözümlenmeye çalışılmış, sonuç olarak Ephesos kent içi/çevresi ile Selçuk çevresi diğer buluntuların da ekseriyetle Güney ve Güneydoğu Nekropollerine ait olabilecekleri kabul edilmiştir.

Ephesos mezar stelleri olarak değerlendirilen yetmiş dokuz mezar steline ait stel tipleri, tez çalışmasının **2. Bölümü**'nde detaylı olarak ele alınır. Burada kronolojik olarak birbirini takip eden üç farklı yayında verilen üç farklı tipolojiye göre sınıflandırılma yapılmıştır. Ancak ilk adımda herhangi bir tipolojiye bakılmaksızın çalışmada ele alınan malzemeler iki temel gruba ayrılmıştır, bunlar enine ve boyuna dörtgen formlu mezar stelleridir. Efes Müzesi mezar stelleri arasında bu anlamda otuz yedi boyuna dörtgen, otuz beş enine dörtgen formda stel tespit edilmiştir. Daha sonra steller, alınlıklı ve alınlıksız olmak üzere farklı iki gruba daha ayrılmış ve otuz sekiz alınlıksız, otuz altı alınlıklı form tespit edilmiştir. Ancak bu noktada bazı eserlerin çerçevelerindeki aşınma veya eksiklik stel tipini belirlemede benzer örneklerin temel alınmasına neden olmuştur.

Söz konusu iki farklı gruplandırma Ephesos mezar steli geleneğinde, boyuna dörtgen formlu stellerin daha sık kullanıldığını, buna karşın genellikle enine dörtgen formlu stellerde görmeye alışkın olduğumuz alınlıksız tipin de daha fazla tercih edildiğini göstermesi açısından önemlidir. **Grafik 2** çalışmasının da kanıtladığı bu durumda Ephesos mezar stellerinde boyuna dörtgen ve alınlıksız stel tipi yaygın olarak kullanılmıştır.

Stel tiplerinin detaylı tipolojisine bakıldığında, D. W. Moock D. W., D. W. Bradeen ve J. B. Grossman J. E. tarafından ele alınan çok sayıda mezar steli Ephesos mezar stellerinin ayrıntılı tipolojisini kurmak için önemli kaynaklar olarak kullanılmıştır. Bu anlamda her üç araştırmacının da genel olarak mezar stellerinin alışılmış naiskos formlu tanımına farklı bir yaklaşım getirdiği görülür. Üç farklı tipolojide de naiskos formlu stel tipi ancak yan çerçevelerinde sütun veya ante başlığıyla entablatura sahip örnekler için kullanılmıştır. Söz konusu naiskos formu, bir tapınağın ön cephesini tanımlamaktadır bu nedenle Ephesos stellerinde naiskos formlu steller gibi genel bir tanımın olmaması gerektiği kanaatindeyiz.

D. W. Moock D. W., D. W. Braaden D. W. D. W. ve J. B. Grossman J. E. tipolojilerinin birbirini takip eden ve yayınlanma tarihleri dikkate alındığında yeni bilgilerle güncellenen çalışmalar olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda her üç tipolojinin sonucunda Ephesos mezar stellerinin stel tipleri, alınlıklı ve boyuna dörtgen formlu mezar stelleri açısından *Type Ila* veya *Düz Gövdeli Çerçeveseli* tiplere aitken, alınlıksız ve enine dörtgen formların *Düz Tepeli Naiskos Formlu* stel tipine sahip olduğu saptanmıştır. Burada naiskos formlu tanımının kabul edilmesi enine dörtgen formlu steller arasında bir tapınağın yan cephesini tanımlayan antefixli üst yapıya ve yanlarda ante sütunlarına sahip bir formun tespit edilmesidir. Böylelikle eserlerin yalnızca tapınağın ön cephesi değil yan cephelerini de yansıtabileceği ve Ephesos'un mezar steli geleneğinde bu varyasyonların da yer aldığı söylenebilmektedir. Ayrıca **K. 45**, **K. 63** ve **K. 74** nolu eserlerin *Naiskos Formlu*, **K. 41**, **K. 65** ve **K. 67** nolu eserlerin ise *Kemer Nişli* stel tiplerine sahip oldukları tespit edilmiştir. **K. 74** ve **K. 78** nolu mezar stellerinde ise zengin süslemeye sahip entablature bölümlerinin korunduğu ve bu açıdan özellikle Smyrna kenti stellerinde görmeye alışkın olduğumuz mimari açıdan zengin üst yapıya sahip stel tiplerinin varlığına dair kanıt oluşmuştur.

Bu doğrultuda Ephesos mezar stellerinin boyuna ve enine dörtgen formlarının kendi içinde ikiye ayrıldığı ancak genel yapı itibarıyla düz gövdeli ve düz tepeli formların yaygın olarak kullanıldığı stel tipi açısından daha sade bir üslubun varlığını söylemek mantıklı

olacaktır. Diğer yandan Anadolu'nun çeşitli merkezlerindeki mezar stellerinde saptanan naiskos form ve kemer nişli formların da burada yer alması Ephesos mezar steli geleneğinin çeşitli merkezlerle etkileşim ve iletişim içinde zengin bir üslup ve biçem yelpazesine sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Ephesos mezar stelleri geleneğine dair bir diğer önemli unsur da **3. bölüm** kapsamında ele alınan sahne tipleri ve ikonografileridir. Çalışma kapsamında ele alınan stellerin Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait eserler olması sahne tiplerindeki çeşitliliği etkilemiştir zira bu evrede özellikle Batı Anadolu'daki stel üretiminde bir artış söz konusudur. Bu artış hem Attika'da yaşanan lüks tüketim yasağı hem de Hellenistik Dönem'in siyasi olaylarının sanata olan etkisi ile açıklanabilir.

Bu doğrultuda ele alınan yetmiş dokuz mezar stelinden tam veya tamamına yakını korunmuş olan yirmi üç stelde ölü yemeği/symposion/symposium sahnesi, yirmi iki stelde veda sahnesi, on dört stelde süvari ve atlı figürlerin yer aldığı sahneler, altı stelde kendi aralarında asker, sporcu ve çocuklar olarak alt gruplara ayrılan genre (günlük yaşam) sahneleri, iki stelde gladyatörlere ait sahneler ve üç örnekte boyalı steller grubuna dâhil edilen sahne tipleri tespit edilmiştir.

Ancak katalog çalışmasının son kısmına eklenen parçalar bölümünde ele alınan bezeme alanları ve figür tiplerinin az bir kısmı korunan mezar stellerinin de sınıflandırılmaya dâhil edilmesiyle Ephesos mezar stellerinde, İÖ. 3. yüzyılın sonlarından İS. 1. yüzyılın ortalarına kadar geniş bir kullanım süresine sahip ölü yemeği/symposion/symposium sahnesi yirmi dört, İÖ. 2. yüzyılın ortalarından İÖ. 1. yüzyıl sonlarına kadar tarihlenebilen veda sahneleri yirmi dört, İÖ. 2. yüzyılın ortalarından İS. 1. yüzyılın sonları – İS. 2. yüzyıl başlarına kadar tarihlenen süvari ve atlı figürlerin yer aldığı sahneler on altı, İÖ. 4. yüzyıl ortalarından İÖ. 1. yüzyıl başlarına kadar uzanan bir tarihe sahip genre (günlük yaşam) sahneleri yedi, İS. 1. yüzyıl ilk yarı ile İS. 140 – 170 tarihlerine verilen gladyatör stelleri ise üç örnekle temsil edilmektedir.

Bu anlamda buluntu sayısı açısından ölü yemeği/symposion/symposium sahneleri ile veda sahneleri eşit yoğunluğa sahiptir. Hemen ardından sırasıyla atlı/süvari figürleri, genre sahneleri, boyalı steller ve gladyatör stelleri gelir. Buna karşın Ephesos mezar steli geleneğinde en uzun süreli kullanıma sahip sahne tipleri, ölü yemeği/symposion/symposium sahnesi, atlı ve süvari figürlerinin yer aldığı sahneler ve genre (günlük yaşam) sahneleridir.

Söz konusu sahneler yaklaşık üç yüz yıl gibi kesintisiz bir kullanıma sahiptir. Veda sahneleri, gladyatör sahneleri ve İÖ. 3. yüzyılın ortalarından Yüksek Hellenistik Dönem'e kadar tarihlenen boyalı steller yaklaşık olarak yüz yıl gibi bir sürede üretilmiş ve kullanılmışlardır. Bu nedenle Ephesos mezar steli geleneğinin sahne tipi açısından en önemli grupları hem buluntu yoğunluğu hem de kullanım süresi açısından ölü yemeği/symposion/symposium sahnesi ve atlı/süvari figürlerinin yer aldığı sahneler olarak kabul edilmelidir.

Ephesos mezar stellerinde saptanan *ölü yemeği/symposion/symposium* sahnelerinde, klinede uzanmakta olan erkek figürler stelin sağında yer alır, sol kollarını kline üzerinde mindere yaslayarak sol ellerinde bir içki veya sunu kabı taşırlar, sağ kollarını yukarı kaldırarak veya gövdelerinin önüne uzatarak bir diğer içki kabını taşımaktadırlar. Kadınlar ise sekiz örnekte diphrosta, altı örnekte klinenin sol ucunda oturmaktadır. Sahnelerin hemen hepsinde bir hizmetçi ve sakinin yanı sıra çocuk figürleri de saptanmıştır. Söz konusu sahnelerde birincil figür olarak değerlendirebileceğimiz stelin sağındaki uzanan erkek, genellikle izleyiciye veya başını hafifçe sağa çevirerek uzak bir noktaya odaklanır ancak sahnede yer alan kadın ve ikincil figürlerin tamamı stelin sağına doğru yönelerek ölen bireyi vurgular. Sahnelerin arka planı genellikle düz/işlenmemiş haldedir ancak stellerin çoğunluğunda sol üst köşede bir at protomu her ne kadar tartışmalı bir konu olsa da kahramanlaştırmanın bir sembolü olarak işlenmiş, buna ek olarak **K. 7** nolu örnekte olduğu gibi askeri malzemelerle birlikte betimlenerek hem bir asker olduğu hem de bir kahraman olarak kabul edildiği vurgulanmaktadır. Bu anlamda ölü yemeği/symposion/symposium sahnelerinin genellikle ölen erkek bireyler için yapıldığı ve kahramanlık kültürüyle ilişkili olabileceği düşüncesi mantıklı görülmektedir. Diğer yandan bölüm içinde detaylı olarak örneklendirilen seramikler üzerinde yer alan sahnelerde de asker, süvari veya avcılarının ölü yemeği/symposion/symposium sahnelerinde tasvirleri söz konusu düşüncüyü destekler. Literatür çalışmaları sırasında genellikle İÖ. 8. yüzyıla verilen sahnenin kökeninin İÖ. 4. Binyıl'a taşınmasını sağlayan Mezopotamya kültürlerine ait silindirik mühürler üzerinde ve İÖ. 2. Binyıl Levant Bölgesi mühürlerinde benzer şekilde zafer kutlaması, avcılık ve onurlandırma sahnelerinde kullanılması söz konusu geleneğin bu evrelerden itibaren aynı ikonografik anlamı taşıdığını kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle aktarılan karakteristik şemaya sahip, Ephesos mezar stelleri arasında saptanan yirmi dört örnekle temsil edilen, ölü yemeği/symposion/symposium sahneli stellerin, kahramanlaştırılan veya onurlandırılan erkek bireyler için yapılmış olabileceğini düşünmek mantıklı görünmektedir.

Diğer yandan söz konusu sahnelerde *Protopudicitia* tipinde kadınların yer alması, tipin S. Schmidt tarafından sütanne veya anne olan kadınlar için kullanıldığına dair yorumuna bir kanıt olarak düşünülür. *Protopudicitia* tipindeki kadın figürlerin ölü yemeği/symposion/symposium sahnelerinde bu anlamda değerlendirilmesinin nedeni sahne tipinin bir ailenin genel olarak betimlenmesiyle ilişkilendirilmiş ve buradaki *Protopudicitia* tipindeki kadınlar anne figürü olarak tarafımızca da kabul edilmiştir.

Ephesos stellerinin en yaygın kullanılan ikinci sahne tipi olan İÖ. 150- 75 yılları arasında kullanım gören *veda sahneli* steller, aralarında ayakta cepheden işlenen çiftler ve dexiosis (tokalaşma) sahnelerinin yer aldığı iki gruptan oluşur. Yirmi dört stelden **K.35**, **K.36**, **K.37**, **K.38** ve **K.44** nolu steller olmak üzere beş örnek dexiosis (tokalaşma) sahnesine aittir kalan on dokuz örnek ayakta cepheden verilen çiftler grubuna dâhil edilmiştir. Dexiosis sahnelerinden üçünde erkekler ikisinde kadınlar otururken tasvir edilmiş ve karşısındaki erkek/kadın ile tokalaşmaktadır ancak burada ölü yemeği/symposion/symposium sahnelerinde olduğu gibi ölen bireyin belirli olduğu veya vurgulandığı bir yön birliği ve ifade görülmez. Benzer durum ayakta cepheden tasvir edilen çiftler grubunda da aynıdır ancak Ephesos mezar stellerinde bu grup içinde kadın figürler genellikle stelin solunda erkekler ise sağında işlenmiştir.

Veda sahneleriyle ilgili olarak ileri sürülebilecek en önemli unsur söz konusu sahneler için seçilen figür tipleridir. Bu anlamda genellikle kadınlar için Pudicitia tipleri, erkekler içinse Dioskurides veya Hippokrates/Kos tipleri tercih edilmiştir. Bu figür tiplerinin ikonografileri dikkate alındığında ayakta cepheden işlenen çiftleri konu alan veda sahnelerinin ölen bireyleri saygın kişilikler olarak yansıttığı veya onurlandırdığı bu doğrultuda kişilerin günlük yaşamlarında da önemli bireyler olarak kabul edildiği düşünülebilir. Dolayısıyla Ephesos mezar stellerinde sıklıkla kullanılan sahne tipinin ölü yemeği/symposion/symposium sahnelerinde olduğu gibi kişiyi onurlandırmak ve saygınlığını vurgulamak amacıyla seçildiğini düşünmek mantıklı görülmektedir.

Ephesos mezar stelleri kapsamında yoğun olarak görülen son grup *atlı ve süvari figürlerinin yer aldığı sahnelerdir*. On altı Ephesos mezar stelinde saptanan sahne tipinde, yılanın dolandığı bir ağaç ve bir mezar sunağı en sık kullanılan motif olarak karşımıza çıkar. Diğer yandan az sayıda görülen seyis, köpek ve mızrak gibi unsurlar da görülmektedir. Tunik ve khlamys giyimli atlı/süvari figürlerin büyük bir kısmı, sağ elinde bir phiale/sunu kabı taşıyarak sola/arkalarına doğru yönelir. Diğer yandan **K.47** ve **K.54** nolu mezar

stellerindeki figürler ellerinde mızrak taşımaktadır ve bu nedenle avcı figürleri olarak değerlendirilmişlerdir ayrıca atlı/süvari sahnelerinde sola doğru yönelen tek örneklerdir. Bunların dışında tüm atlı/süvari figürleri stelin sağına yönelik işlenmiş, yön birliğine sahiptir. Söz konusu şema Ephesos mezar stellerinde süvari ve atlı figürlerin görüldüğü sahne tiplerinin karakteristiğini oluşturur. Ephesos mezar stellerinde görülen karakteristik özellikler Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde “*Thrakia Süvarileri/Atluları*” olarak adlandırılan mezar stelleriyle de çok yakın bir paralellik gösterir bu nedenle söz konusu evrede Thrakia Bölgesi'ndeki atlı/süvari figürlerin yer aldığı sahne tipleriyle Ephesos mezar stelleri arasında belirgin bir etkileşimin varlığı söz konusudur.

Sahne tipine dair en çok kabul edilen düşünce kahramanlık kültü ve ata kültürüne ait betimler olduğu yönündedir. Diğer yandan Ephesos mezar stellerindeki sahne açısından, atlı bir figürlerin yer aldığı Dorylaion steli ve Klazomenai pişmiş toprak lahitleri gibi örneklerde Pothnia Theron sahnesinde görülen Kybele – Ana Tanrıça figürleri ölen bireyin ruhu ile ilişkilendirilmiştir. Bu anlamda Lydia Bölgesi için birçok yazıtta Ephesos Artemisi mezarların koruyucusu olarak kabul edilir⁷⁵³. Dolayısıyla Ephesos mezar stellerinde atlı figürlerin sıklıkla tasvir edilmesi ve İÖ. 2. yüzyılın ortalarında İS. 1. yüzyılın sonu ve İS. 2. yüzyıl başlarına tarihlenen geniş bir zaman diliminde kullanım görmesi oldukça önemlidir. Bu durum, Ephesos kentinde de kahramanlık/ata kültürünün kabul edildiğini ve önemsendiğini akla getirmektedir.

Sahne tipleri arasında yer alan ve altı örnekle temsil edilen genre sahnelerinin farklı alt gruplara sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda özellikle çocuk figürlerinin Attika'da sıklıkla görülen ayakta köpeğiyle oynayan erkek çocuk/genç kompozisyonunda veya Smyrna stellerinde gördüğümüz oturan kız çocuk şemasında işlenmesi, pek çok merkezin stellerinde tespit edilemeyen ve E. Pfuhl ve H. Möbius tarafından *karada savaşan asker* tipinin yer aldığı **K. 65** ve genellikle Attika ile adalara ait mezar stellerinde karşımıza çıkan sporcu gençlerin tasvir edildiği sahnelere ait sporcu genç figürünün yer aldığı **K. 63** nolu steller, Ephesos mezar stellerindeki genre sahnelerinin alt gruplarıdır. Söz konusu sahneler Ephesos'un mezar stelleri geleneğinde farklı merkezlerde görülen yaygın ve nadir örnekleri kapsayan geniş bir sahne tipi anlayışına sahip olduğunu yansıtması açısından oldukça önemlidir. Birçok merkezde ele geçemeyen asker ve sporcu stelleri sahne tipleri seçimiyle

---

⁷⁵³ Johansen 1951, 77-78.

Ephesos'un hem Attika hem de Batı Anadolu etkilerini bir arada bulundurduğunu söylemek mümkündür.

Genre sahnelerinde sahne tipleriyle oluşturulan ikonografiyle uyumlu olarak **K. 64** nolu örnekte yer alan on dört satırlık yazıt, çocuklarla köpek figürlerinin ilişkilendirilmesini kanıtlar niteliktedir. Köpeklerin mezar stellerindeki ikonografisi her ne kadar tartışmalı ve göreceli olsa da özellikle genre sahneleri olarak adlandırılan kompozisyonlarda çocuklarla ilişkilendirilmektedir ve buradaki çocuk figürler özellikle giysileri ile yetişkin figürlerden ayrılır. Bu anlamda **K. 64** nolu stelde tespit edilen yazıtta yer alan stelin altı yaşındaki bir kadına ait olduğu ifadesi de söz konusu çocuk ve köpek ikonografisini kanıtlar niteliktedir.

Benzer şekilde **K. 61** nolu stelde yer alan genç/çocuk figürü sağ elinde bir üzüm salkımı taşımaktadır. Çocuk figürlerinin tasvirinde genellikle günlük yaşamlarına dair objelerle betimlendikleri bilinmektedir. Ancak özellikle Batı Anadolu mezar steli geleneğinde çocukların üzüm salkımı ile betimlenmesi akla *Anthesteria Bayramları* getirmektedir. Tıpkı festivalin ikinci gününde çocuklara verilen khousların üzerinde olduğu gibi, mezar stelleri üzerinde de günlük yaşamlarına dair sahnelerin bulunması, çocukların bayramın ikinci gününde çocukluk veya yetişkinliğe geçişinin khouslarda verilen şarapların içirilmesiyle ilan edilmesi gibi birbiriyle ilişkilendirilen gelenekler, söz konusu *Anthesteria Bayramları* ile genç/çocuk stellerindeki üzüm salkımıyla betimlenen figürlerin ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Gladyatörlerin yer aldığı sahnelerde ise Ephesos mezar stelleri arasında özellikle **K. 67** nolu stel dikkat çekicidir. Bir *Bestiarii* olarak yorumladığımız figür, sıklıkla karşımıza çıkan gladyatör sınıflarına ait betimlerden farklı olarak baston/sopa, kırbaç ve tasmasını tuttuğu bir köpekle birlikte betimlenmiştir. Söz konusu tipin genellikle *Venatio* sahnelerinde hayvanlarla dövüşmesi ve bu dövüşler sırasında kırbaç, sopa veya baston gibi objeler kullanması diğer yandan avcı gladyatörler olarak arenaya dövüşmek üzere getirilecek hayvanları avlaması figürün sahne alanında köpek, kırbaç ve sopa ile betimlenmesiyle uyumludur. Ancak burada önemli olan durum en yakın örneğini Kibyra'da bulduğumuz figürün sıklıkla tasvir edilmeyen bir tipe ait olmasıdır. Bu durum Roma İmparatorluğu'nun siyasi ve ticari anlamda en önemli kentlerinden biri olan Ephesos'ta yapılan gladyatör oyunlarının kent zenginliği ve gücüyle orantılı olduğu düşünüldüğünde sadece çok sık görülen değil aynı zamanda **K. 67** nolu stelde olduğu gibi nadir görülen gladyatör sınıflarının da bulunması mantıklı kılar.

Tez çalışması kapsamında ele alınan mezar stellerinde elli altı erkek, otuz dokuz kadın, kırk yedi çocuk ve otuz dokuz hizmetçi figür tespit edilmiştir. Erkek figürler, sahne tiplerinin yoğunluğuna uyumlu olarak ölü yemeği/symposium/sympoison ve veda sahnelerinde daha sık görülmektedir. Buna karşın tüm sahne tiplerinin tamamı dikkate alındığında farklı figür tiplerine sahip tek sahne tipinin de veda sahneleri olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerle dair saptanan iki farklı figür tipi yedi Dioskurides ve bir Hippokrates/Kos tipi erkekle temsil edilir. Diğer erkek tipleri herhangi bir tipolojiye sahip olmaksızın sahne tipleriyle uyumlu figürlerden oluşur. Bu anlamda Ephesos mezar steli geleneğinde figür tiplerinin büyük çoğunluğunun erkek grubunda herhangi bir tipolojiye ait olmadan sahne tipine uyumlu olarak seçildiğini söylemek mümkündür.

K. 25, K. 26, K. 29, K. 41, K. 43 ve K. 45 nolu stellerde Dioskurides tipinde erkek figürler tespit edilmiştir ve İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısından İÖ. 1. yüzyılın sonlarına kadar verilen bir tarih aralığına sahiptirler. Hippokrates/Kos tipi ise yalnızca **K. 27** nolu mezar stelindeki erkek figürde görülür ve İÖ. 150 – 120 tarihlerine verilmektedir. Bu anlamda figürlerde tespit edilen stil özellikleri ve tarih aralığı dikkate alındığında ayakta erkekler grubundaki figür tiplerinin, özellikle Smyrna mezar stellerinde bu dönem içinde yaygın olarak kullanılan tipler olması ve söz konusu stellerde genellikle Pudicitia tipleriyle birlikte verilen kompozisyonun varlığı, aynı dönemde Ephesos mezar stelleri geleneğinin Smyrna stelleri ile paralel bir anlayışa ve etkileşime sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Çalışma kapsamında incelenen stellerde yer alan kadın figürler ise herhangi bir tipoloji yapılmaksızın öncelikle ayakta ve oturan kadın figürler olarak ikiye ayrılmıştır. Bu doğrultuda on üç ayakta ve yirmi altı oturan kadın figür tespit edilmiştir. Oturan kadınlar genellikle ölü yemeği/sympoison/symposium sahnelerinde yer alır buna karşın ayakta betimlenen kadınların çoğunlukla veda sahneli stellerde görüldüğü saptanmıştır. Söz konusu iki temel figür tipi grubu ayrıca altı farklı alt tipolojiye de ayrılarak detaylandırılmıştır. Bu anlamda yoğunluk sırasıyla *Protopudicitia*, *Pudicitia Saufeia*, *Pudicitia Baebia*, *Pudicitia Fausta*, *Büyük* ve *Küçük Herculanumlu Kadın* tiplerine ait figürler saptanmıştır. Ayrıca otuz dokuz kadın figür arasından yirmi iki kadın figürde söz konusu tipler saptanmışken on yedi kadın herhangi bir tipolojiye dâhil edilememiştir. Bu anlamda erkeklerde saptanan tipolojiye kıyasla Ephesos mezar stellerinde kadın figürlerin daha fazla ve farklı tipolojiye sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Oturan kadın tiplerinde en sık kullanılan tip *Protopudicitia*'dır. Ayakta betimlenen kadınlarda ise en sık *Pudicitia Saufeia* ve varyasyonları görülür. Ephesos mezar stellerindeki ölü yemeği/symposion/symposium sahnesinde *Protopudicitia*, veda sahnelerinde ise genellikle *Pudicitia Saufeia* tipinin seçilmesi daha öncede belirtildiği gibi kadınların ev içi ve toplum içindeki konumları, görevleri veya saygınlıklarıyla ilişkilendirilmelidir. Bu anlamda Ephesos mezar steli geleneğinde söz konusu iki figür tipinin ve ikonografisinin önemsenerek sıklıkla kullanıldığını söylemek mümkündür. Ayrıca Linfert ve Yaylalı özellikle *Pudicitia Saufeia* ve *Pudicitia Baebia* tiplerinin üretim merkezlerinden birinin Ephesos olduğunu ileri sürer, her iki tip içinde Ephesos mezar stellerinde orijinal ve varyasyonlar olarak değerlendirebileceğimiz buluntu yoğunluğu dikkate alındığında bu sav tarafımızca da desteklenmektedir.

Ephesos mezar stelleri geleneğinin oluşumunda belirleyici rollerden belki de en önemlisi kentin diğer merkezlerle olan etkileşimi ve iletişimidir. **5. Bölümde** detaylı olarak ele aldığımız stil özellikleri, etkileşim unsurları ve karşılaştırmaların sonucunda Ephesos mezar stellerinin İÖ. 4. yüzyıl ortalarında İÖ. 3. yüzyıl sonlarına kadar özellikle ölü yemeği/symposium/symposion, veda ve genre sahnelerinde yoğun olarak Attika Bölgesi'ne ait mezar stellerinin, stel, sahne ve figür tiplerinin özellikleriyle uyumlu olduğu saptanmıştır. Figür tiplerinde Attika örneklerindeki erkek ve genç erkek figürlerin sadece himation giyimli olmaları ancak aynı figürlerin Ephesos örneklerinde himationla birlikte tunik/kısa kolu khiton giyimli işlenmeleri stellerin birebir kopya edilmediği ve yerel özelliklerin de eklenerek değerlendirildiğini göstermektedir.

İÖ. 2. yüzyılda ise daha önce bahsedildiği gibi siyasi değişimler sonucunda gelişim gösteren Batı Anadolu heykeltıraşlığı içinde Smyrna atölyeleri, mezar steli özneline büyük bir üretim gösterir bunun sonucu olarak birçok merkezde benzer mezar stelleri üretilmiştir. Ephesos mezar stelleri arasında saptanan veda sahneli steller arasında da ayakta cepheden işlenen çiftler grubunda, çocuk stellerinde ve naiskos formlu stel tipindeki örneklerde Smyrna etkileri saptanmıştır. Özellikle kadın ve erkek figürlerindeki *Pudicitia* ve *Dioskurides* tiplerinin sıklıkla kullanılması, kıyafet detayları, detaylı ve ince bir işçilik gösteren stil özellikleri ile Ephesos mezar stelleri İÖ. 2. yüzyılda önemli ölçüde Smyrna mezar steli geleneğinin etkisindedir.

İÖ. 2. yüzyıl sonları ile İÖ. 1. yüzyılın başlarında ise Ephesos mezar stellerinde stil, diğer merkezlerde de olduğu gibi değişir. Detay ve kalite açısından zayıf örneklerin

görülmeye başlandığı bu evrede Anadolu mezar stelleri açısından da genel bir düşüş söz konusudur. Bu anlamda Lydia Bölgesi ve etkileşim içinde olunan kentler arasında en uzak konumda yer alan Byzantion kentinin etkileri, Ephesos mezar stellerinde özellikle ölü yemeği/symposium/symposium sahnelerinde görülmeye başlanır. Lydia etkileri genellikle stel tiplerindeki incelik uzama, figürlerin daha dar bir alanda ince formlarda işlenmesi ile ortaya çıkarken Byzantion etkisi kente özgü olan çelenk uzatma hareketinin ve stel kenarına yaslanan kadının işleniş biçimi ile görülebilmektedir. Yine de bu evrede genel bir stil değişiminin varlığı ve dolayısıyla kentin en yakın bulunduğu, olasılıkla Kaistros Nehri aracılığıyla sürekli bir iletişim halinde olduğu Lydia kentleri mezar stelleriyle daha büyük bir benzerliğe sahip olmalıdır.

Ephesos mezar stelleri geleneği, tüm bu etkileşim ve iletişim arasında İÖ. 4. yüzyıldan İS. 3. yüzyılın başlarına kadar üretimde bulunduğu mezar stelleri açısından özellikle İÖ. 130 – 100 yılları arasında sayıca fazla olmakla birlikte kendi stil özelliklerini yansıtan mezar stellerini üretmiştir. Ephesos'a ait stil özelliklerinde stel tipi, enine dörtgen *Düz Tepeli Naiskos Form* olarak belirlenmiştir. Bu tipe özgü antefixli yapı yerel stellerde fazla tercih edilen bir özellik değildir ve bu nedenle düz/bezemesiz, yanlarda ince, alt ve üstte kalın çerçeveli steller görülür. Sahne tipi açısından, Ephesos'ta hem yerel özellikleri yansıtan örneklerde hem de buluntu yoğunluğu bakımından sayıca fazla olan diğer stellerde ölü yemeği/symposium/symposion ve süvari/atlı figürlerin yer aldığı sahneler sıklıkla kullanılmıştır. Figür tiplerinde ise beş farklı sahne tipinde kadınların erkeklere göre daha fazla tipolojik özelliğe ve gruba sahip oldukları, erkekler için *Dioskurides*, kadınlar için *Protopudicitia* ve *Pudicita Saufeia* tiplerinin en fazla kullanılan tipoloji olduğu belirlenmiştir. Yaklaşık olarak altı yüz yıllık bir süreç içerisinde Ephesos antik kenti, antik dönemin siyasi ve ticari açıdan en güçlü kentleri arasında olmasıyla ve kentin sürekliliğine paralel olarak Attika, Smyrna, Lydia Bölgesi ve Byzantion kentleri gibi geniş bir coğrafyayla etkileşim içinde, kendi mezar steli geleneğini yaratarak stel üretimini sürdürmüştür. İleride yapılacak olan araştırmalar ve çalışmalar Ephesos mezar steli ve heykeltıraşlığı açısından daha önemli bilgileri bizlere sunacaktır.

KATALOG

Ölü Yemeği/Sympoisum/Symposion Sahneli Steller

K.1. Mezar Steli (Lev. 1), (Çiz. 1)

Müze Envanter Numarası: 1587 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Yukarı agora, a263/1, Ephesos C. Laecanius Bassus Çeşmesi. **Ölçü:** Yükseklik: 35 cm, genişlik: 58 cm, kalınlık: 10,5 cm, çerçeveler solda: 4,5 cm, sağda: 4 cm, ante sütunları üst: 3,5 cm, altta: 4,5 cm, soldan sağa; kadın yükseklik: 23 cm, genişlik: 7 cm, çocuk yükseklik: 11 cm, genişlik: 3,5 cm, erkek yükseklik: 22 cm, genişlik: 7 cm, saki yükseklik: 17 cm, genişlik: 6 cm, krater yükseklik: 9 cm, genişlik: 5,5 cm, oturan kadın yükseklik: 25,5 cm, genişlik: 12 cm, klinede uzanan erkek yükseklik: 18 cm, genişlik: 16 cm, masa: 11 cm x 10,5 cm, arşitrav üzeri 14 adet üçgen formlu antefix yer alır.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli açık gri mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Çerçeveler ve kenarlarda, figürlerin yüzleri ve kıyafet detaylarında kırıklar çeşitli kırıkların dışında tamamı korunmuştur. Ancak tamamında yoğun bir korozyon ve aşınma mevcuttur. Naiskos formu antefixli üst çerçeve, sütun başlığı formunda iki yan çerçeve ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında bir erkek klinede uzanmakta ve bir kadın diphros üzerinde oturmaktadır, söz konusu figürlere bir kadın, bir erkek ve bir kız/erkek çocuk ile bir saki eşlik eder. Klinede uzanan erkek $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, kısa kollu khiton ve beline kadar himation giyimlidir. Başılı boynu cepheden ve düzdür, başında bir çelenk/diadem yer alır. Sol omuz sol kolun yastığa dayanması nedeniyle biraz yukarıda, sağ omuz daha aşağıdadır. Sağ kolunu önüne doğru uzatarak klinenin hizasında sol elinde bir phiale tutmaktadır. Sol kolu ise dirseğinden bükerek yastığa yaslamıştır. Sol bacağı klineye paralel uzanır, sağ bacağı dizinden büküştür. Kıyafet kıvrımları çizgisel ve şematiktir. Klinenin solunda $\frac{3}{4}$ profilden verilen, khiton üzerine başını da örten himation giyimli bir kadın yer alır. Başını hafifçe önüne eğmiş, boynu ve omuzlar düzdür. Sağ kolunu dirseğinden bükerek önüne uzatmış elinde bir obje tutmaktadır. Sağ bacağı diphrostan aşağı uzanır ve sağ ayağını bir adım öne atmıştır. Khiton kıvrımları bant şeklinde ve harekete uyumludur. Hemen arkasında bir krater ile arkasında cepheden verilen bir saki yer alır. Stelin solundan sağına doğru yönelmiş üç figür de profilden verilmiştir. Sol çerçevenin yanında khiton üzerine başını örten himation giyimli bir kadın sağ kolunu bükmüş ve elinde bir obje tutar. Önünde khiton giyimli bir kız çocuk görülür, sağ kolunu dirseğinden bükerek göğsü

hizasında bir obje taşı, sağ ayağı bir adım arkada sol bacağı sabittir. Sakinin yanındaki erkek ise himation giyimlidir, yine sağ kolunu bükmüş ve elinde bir obje tutar, sağ bacağını bir adım yana açmıştır. Üç figüründe kıyafet kıvrımları bant formunda ve şematiktir. Ayrıca bezeme alanında, klinenin önünde üçayaklı bir sehpa da yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği sahnesi grubu içinde “*çocukları ile betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır⁷⁵⁴. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁷⁵⁵, Smyrna⁷⁵⁶, Mytline⁷⁵⁷, Attika⁷⁵⁸, Batı Anadolu ve adalar⁷⁵⁹, Stratonikeia⁷⁶⁰, Mysia Bölgesi⁷⁶¹, Byzantion⁷⁶², Berlin ve Lucca⁷⁶³, Samos⁷⁶⁴, Pergamon⁷⁶⁵, Sardes⁷⁶⁶, Aigai⁷⁶⁷, Adapazarı⁷⁶⁸, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁷⁶⁹, Antakya Yöresi⁷⁷⁰, Bursa, Khios, Londra, Basel⁷⁷¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁷⁷², Bandırma Müzesi⁷⁷³, Çanakkale Müzesi⁷⁷⁴, Malibu⁷⁷⁵, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁷⁷⁶, Berlin⁷⁷⁷, Miletopolis’te⁷⁷⁸ görülmüştür.

⁷⁵⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1790 – 1825.

⁷⁵⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁷⁵⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁷⁵⁷ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁷⁵⁸ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁷⁵⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁷⁶⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁷⁶¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁷⁶² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁷⁶³ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁷⁶⁴ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁷⁶⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁷⁶⁶ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁷⁶⁷ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁷⁶⁸ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁷⁶⁹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁷⁷⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁷⁷¹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁷⁷² Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁷⁷³ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁷⁷⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁷⁷⁵ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁷⁷⁶ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁷⁷⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

Tarih: İÖ. 250 – 200.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 33, Kat. No. 53 (İÖ. 250 – 200)

K.2. Mezar Steli (Lev. 2), (Çiz. 2)

Müze Envanter Numarası: 2728 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos Yamaç Evler, 1971. **Ölçü:** Yükseklik: 32 cm, genişlik: 40 cm, kalınlık: 6 cm, 5 adet antefix: 4 cm, ante sütun başlıkları genişlik: 3,5 cm, çerçeveler alt: 2 cm, üst: 4 cm, bezeme alanı yükseklik: 24 cm, genişlik: 34,5 cm, soldan sağa figürler: 1. figür: 10,5 cm x 4 cm, 2. figür: 10,5 cm x 3 cm, 3. figür: 10 cm x 2,5 cm, 4. figür: 15 cm x 4 cm, büst şeklinde korunmuş kadın: 4 cm x 4 cm, son çocuk figür: 10 cm x 2,5 cm, at protomu: 11 cm x 8 cm, oturan kadın figürü: 24 cm x 10 cm, klinede uzanan erkek: 15 cm x 13.5 cm, masa: 9 cm x 8 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli kirli beyaz mermerden, enine dörtgen, naiskos formulu mezar steli. Üst çerçevedeki antefixlerdeki yan ve alt çerçevedeki küçük kırıklar ile erkek figürün başındaki kırıklar dışında stelin tamamı korunmuş ancak tüm figürlerde yoğun aşınma görülmektedir. Yer yer korozyon mevcuttur. Naiskos formu, üst çerçevedeki antefixler, yanlardaki ante sütunları ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında kline üzerinde uzanan bir erkek, klinede oturan bir kadın ile ayakta altı figür yer alır. Klineden uzanan erkek, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, kısa kollu tunik üzerine bel hizasına kadar himation giyimlidir. Başu cepheden verilmiş, saç ve sakalı gürdür, boynu düz omuzlar aynı hizadadır. Sağ kolunu yana açarak dirseğinden yukarı kaldırmıştır ve sağ elinde bir rython tutar. Sol kol ise mindere yaslanmış sol elinde bir phiale tutmaktadır. Beli yastığa dayandığı için soluna eğilmiştir. Sağ bacağını dizinden bükerek sol bacağını paralel olarak klineye uzatmıştır. Kıvrımlar şematik ve kalın bant formundadır. Karşısında $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton üzerine himation giyimli, *Protopudicitia* tipinde bir kadın oturmaktadır. Profilden verilen başu ve boynu düzdür omuzlar aynı hizadadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış, sağ kolunu beli hizasında soluna doğru uzatarak sol koluna destek olmaktadır. Bacakları klineden aşağıya uzanır sağ bacak bir adım önce sol bacak ise geridedir. Omuzlarından aşağıya uzanan himation kucağından itibaren ayakların üstüne kadar alt gövdesini sarmaktadır. Kıvrımlar bant formunda şematiktir. Arkasında soldan sağa yönelmiş beş figür ve sol çerçevenin önünde cepheden verilen tunik giyimli diğer erkek yer alır. Önde daha küçük boyutta ve profilden verilen üç erkek himation giyimlidir ve sağ kollarını göğüsleri üzerine kaldırmışlar sağ bacakları bir adım geridedir. Arkalarında ise

---

⁷⁷⁸ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

perspektif nedeniyle sadece göğüs hizasında verilen $\frac{3}{4}$ profilden bir erkek ve bir kadın yer alır. Kadın başını örten bir himation giymiştir. Ayrıca bezeme alanında sol üst köşede çerçevesiz bir at protomu ile kline önünde üçayaklı bir sehpa yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer örnekler, Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği sahnesi grubu içerisinde “*çocukları ile betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır⁷⁷⁹. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁷⁸⁰, Smyrna⁷⁸¹, Mytiline⁷⁸², Attika⁷⁸³, Batı Anadolu ve adalar⁷⁸⁴, Stratonikeia⁷⁸⁵, Mysia Bölgesi⁷⁸⁶, Byzantion⁷⁸⁷, Berlin ve Lucca⁷⁸⁸, Samos⁷⁸⁹, Pergamon⁷⁹⁰, Sardes⁷⁹¹, Aigai⁷⁹², Adapazarı⁷⁹³, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁷⁹⁴, Antakya Yöresi⁷⁹⁵, Bursa, Khios, Londra, Basel⁷⁹⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁷⁹⁷, Bandırma Müzesi⁷⁹⁸, Çanakkale Müzesi⁷⁹⁹, Malibu⁸⁰⁰, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁸⁰¹, Berlin⁸⁰², Miletopolis’te⁸⁰³ görülmüştür.

⁷⁷⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1790 – 1825.

⁷⁸⁰ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁷⁸¹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁷⁸² Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁷⁸³ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁷⁸⁴ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁷⁸⁵ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁷⁸⁶ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁷⁸⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁷⁸⁸ Carrol-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁷⁸⁹ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁷⁹⁰ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁷⁹¹ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁷⁹² Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁷⁹³ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁷⁹⁴ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁷⁹⁵ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁷⁹⁶ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁷⁹⁷ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁷⁹⁸ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁷⁹⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁸⁰⁰ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁸⁰¹ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁸⁰² Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁸⁰³ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

Tarih: İÖ. 3. yüzyıl sonları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 42, Kat. No. 65 (İÖ. 150 – 100)

K.3. Mezar Steli (Lev. 3), (Çiz. 3)

Müze Envanter Numarası: 3.5.74 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 35 cm, stel genişliği: 49 cm, kalınlık: 11,5 cm, çerçeve yan: 4 cm, alt: 3 cm, sahne alanı genişliği: 41,5 cm, oturan kadın figürü yükseklik: 32 cm, genişlik: 21,5 cm, klinede uzanan erkek figür yükseklik: 15,5 cm, genişlik: 24 cm, masa yükseklik: 12 cm, genişlik: 21 cm, profilli kline ayağı yüksekliği: 14 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Figürlerin başları, stelin üst kısmı, sol çerçeve ile sağ çerçevenin bir kısmı kırık ve eksiktir. Yer yer kırıklar, korozyon ve aşınmalar da mevcuttur. Naiskos formu alt ve sağ çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında kline üzerinde uzanan bir erkek ile klinede oturan bir kadın yer alır. Sağda, klinenin üzerinde uzanan beline kadar himation giyimli erkek figür soluna dönerek $\frac{3}{4}$ cepheden işlenmiş. Sol kolunun dirseğini yastığa dayaması nedeniyle sol omuz yukarıda, sağ omuz aşağıdadır. Sağ kolunu öne uzatmış bir phiale tutmakta, sol kolunu dirseğinden bükerek yastığa dayamıştır. Bacaklarını klineye paralel olarak uzatmış, sağ bacağı dizinden bükerek yukarı kaldırmış. Beline sardığı himationun iki ucu sol kol üzerine dolanıp aşağı dökülür. Bezeme alanının solunda, diphros üzerinde, sağa doğru $\frac{3}{4}$ profilden verilen, khiton üzerine himation giyimli *Protopudicitia* tipinde bir kadın yer alır. Omuzlar aynı hizada, sağ kolunu önde dirseğinden bükerek kaldırmıştır. Bacaklar yan yana, klineden aşağıya uzanmakta ve ayaklar bir ayak taburesi üzerine basmaktadır. Göğüs altından tutturulan khitonun kıvrımları göğüs üzerinde “V” formunu almıştır, himationun her iki ucu beli sardıktan sonra bacakların arasında toplanır. Bezeme alanında ayrıca klinenin hemen önünde, üzerinde çeşitli yiyeceklerin bulunduğu üçayaklı bir masa yer alır. Ahşap kline ise profillendirilmiş bir ayağa sahiptir.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*klinede uzanan erkek ve klinede oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır⁸⁰⁴. Benzer örnekler Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁸⁰⁵, Smyrna⁸⁰⁶, Mytline⁸⁰⁷, Attika⁸⁰⁸, Batı Anadolu ve adalar⁸⁰⁹,

⁸⁰⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1542-1580.

⁸⁰⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁸⁰⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁸⁰⁷ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁸⁰⁸ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

Stratonikeia⁸¹⁰, Mysia Bölgesi⁸¹¹, Byzantion⁸¹², Berlin ve Lucca⁸¹³, Samos⁸¹⁴, Pergamon⁸¹⁵, Sardes⁸¹⁶, Aigai⁸¹⁷, Adapazarı⁸¹⁸, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁸¹⁹, Antakya Yöresi⁸²⁰, Bursa, Khios, Londra, Basel⁸²¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁸²², Bandırma Müzesi⁸²³, Çanakkale Müzesi⁸²⁴, Malibu⁸²⁵, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁸²⁶, Berlin⁸²⁷, Miletopolis'te⁸²⁸ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 200 – 160.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 32, Kat. No. 52 (İÖ. 200)

K.4. Mezar Steli (Lev. 4), (Çiz. 4)

Müze Envanter Numarası: 251 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 25 cm, stel genişliği: 25 cm, kalınlık: 8,5 cm, çerçeve: 2,5 cm, hizmetçi yükseklik: 14,5 cm, genişlik: 4,5 cm, at protomu yükseklik: 6 cm, genişlik: 6,5 cm, yılan yükseklik: 11 cm, klinede uzanan erkek yükseklik: 10 cm, genişlik: 16 cm, kline yükseklik: 11 cm, genişlik: 19 cm, masa: 9 cm x 8 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Sağ üst kenar, erkeğin

---

⁸⁰⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁸¹⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁸¹¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁸¹² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁸¹³ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁸¹⁴ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁸¹⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁸¹⁶ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁸¹⁷ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁸¹⁸ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁸¹⁹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁸²⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁸²¹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁸²² Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁸²³ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁸²⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁸²⁵ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁸²⁶ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁸²⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁸²⁸ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

başının sağ kısmı ve stelin kenarlarında yer yer oluşan kırıklar dışında tamamı korunmuştur. Figürler üzerinde yoğun aşınmalar mevcuttur. Naiskos formu alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında, kline üzerinde uzanan bir erkek ve solda bir hizmetçi ile birlikte sol üst köşede bir at protomu, kline önünde yılan ve üzerinde yiyeceklerin bulunduğu masa da yer alır. Klineye uzanmış, giysi olarak üzerinde kısa kollu bir tunik üstünde himation olan erkek, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Başını ve boynunu sağına hafifçe çevirmiştir. Başı üzerinde kabarık ve şematik saçların bir kısmı görülür, yüzü ince ve uzun, çenesi sivridir. Omuzları aynı hizada, sol kolunu yastığa dayamış ve dirseğinden bükerek sol göğsü üzerinde rhyton tutmaktadır. Sağ kolunu bacakların üzerinden klinenin önüne doğru uzatmış, elinde yılanı doğru uzattığı bir yiyecek yer alır. Belinin yastığa yaslanması nedeniyle soluna eğimlidir. Sol bacağını klineye paralel uzatırken, sağ bacağını dizinden büküştür. Himationunun bir ucu sağ bacağı üzerinden önde sol bacağa ve klineye kıvrım demeti halinde dökülür, diğer ucu ise sol omuzdan öne gelerek sol kolu bileğe kadar sararak bileğin içinden yastığı üzerine ve klineye uzanır. Kıvrımlar bacakların arasında harekete uyumlu, kalın bant formundadır. Omuzdan gelen ve beli saran kıvrımlar ise şematik verilmiştir. Sahnenin solunda ayakta, tunik giyimli, cepheden verilen erkek bir hizmetçi yer alır. Başının hafifçe sağına çevirmiş, omuzları aynı hizadadır, vücudunu hafifçe soluna doğru döndürür. Sol kolunu dirseğinden bükerek öne doğru uzatmış elinde küçük bir kepçe tutmakta, sağ kolunu ise vücuda paralel olarak aşağı uzatarak elinde bir lekythos? (testi) taşır. Sağ bacak sabit, sol bacak dizden bükülmüş ve hareketlidir. Sol üst köşede yer alan protomda at, başını önüne eğmiştir, başının arkasında kalın bant şeklinde bir sıra yele, başın önünde sivri kulakları, ağız ve burun delikleri betimlenmiştir. Klinenin önünde yer alan yılan ise figüre doğru kıvrılarak uzanmakta ve erkeğin uzattığı yiyeceğe yönelmektedir. Hemen sağında üzerinde yiyeceklerin bulunduğu bir masa ve klinenin profilendirilmiş sağ ayağı yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği Sahnesi grubunda “*bir ya da iki hizmetçiyle betimlenen uzanan erkek*” grubunda ele alınmıştır⁸²⁹. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁸³⁰, Smyrna⁸³¹, Mytilene⁸³², Attika⁸³³, Batı Anadolu ve adalar⁸³⁴,

⁸²⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1504 – 1519.

⁸³⁰ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁸³¹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁸³² Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁸³³ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Schöll 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁸³⁴ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

Stratonikeia⁸³⁵, Mysia Bölgesi⁸³⁶, Byzantion⁸³⁷, Berlin ve Lucca⁸³⁸, Samos⁸³⁹, Pergamon⁸⁴⁰, Sardes⁸⁴¹, Aigai⁸⁴², Adapazarı⁸⁴³, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁸⁴⁴, Antakya Yöresi⁸⁴⁵, Bursa, Khios, Londra, Basel⁸⁴⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁸⁴⁷, Bandırma Müzesi⁸⁴⁸, Çanakkale Müzesi⁸⁴⁹, Malibu⁸⁵⁰, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁸⁵¹, Berlin⁸⁵², Miletopolis'te⁸⁵³ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 170 – 150.

Yayın Bilgisi: Mitropolou 1976, 66, NR. 80; Atalay 1988, Lev. 35, Kat. No. 57 (İÖ. 200 – 150)

K.5. Mezar Steli (Lev.5), (Çiz.5)

Müze Envanter Numarası: 252 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos.

Ölçü: Yükseklik: 36 cm, genişlik: 51,5 cm, kalınlık: 8 cm, çerçeveler: 2,5 cm, alt: 3 cm, bezeme alanı yükseklik: 30 cm, genişlik: 49 cm, at protomu: 7,5 cm x 4,5 cm, solda kız hizmetçi yükseklik: 17,5 cm, genişlik: 6 cm, oturan kadın yükseklik: 27 cm, genişlik: 12 cm, klinede uzanan ilk erkek yükseklik: 15 cm, genişlik: 13 cm, 1. masa: 12 cm x 10 cm, ikinci oturan kadın yükseklik: 26,5 cm, genişlik: 11 cm, klinede uzanan ikinci erkek figür yükseklik: 15 cm, genişlik: 16 cm, sağda diğer hizmetçi yükseklik: 14 cm, genişlik: 4,5 cm,

⁸³⁵ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁸³⁶ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁸³⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁸³⁸ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁸³⁹ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁸⁴⁰ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁸⁴¹ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁸⁴² Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁸⁴³ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁸⁴⁴ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁸⁴⁵ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁸⁴⁶ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁸⁴⁷ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁸⁴⁸ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁸⁴⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁸⁵⁰ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁸⁵¹ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁸⁵² Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁸⁵³ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

diğer masa: 8 cm x 11 cm, krater yükseklik: 9 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Sağ üst köşenin büyük bir kısmı, sağ alt ve sol üst köşelerin bir bölümü, sağ çerçeve üzerindeki yılanın çoğunluğu ve sol erkek figürün başı kırıktır. Çerçevelerin ve figürlerin üzerinde kırıklar görülür. Tamamında yoğun aşınma korozyon mevcuttur. Naiskos formu yan, alt ve üst çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında, kline üzerinde uzanan iki erkek ve aynı kline üzerinde oturan iki kadın yer alır ve bir kız bir erkek, iki hizmetçi de onlara eşlik etmektedir. Solda, klinede oturan kadın $\frac{3}{4}$ cepheden tasvir edilmiştir ve khiton üzerine himation giyimlidir. Baş ve boynu düz, omuzları aynı hizadadır. Kolları vücuduna paralel olarak iki yanda himationun içindedir. Bacaklar yan yana klineden aşağı uzanır, sağ ayak bir adım önde ve sol ayak geridedir. Tüm vücudu sararak dizlerin biraz altında biten himationun altından görünen khiton ayaklar üzerinden yere yayılmaktadır. Kıyafetin kıvrımları harekete uyumlu ve kalın bant formundadır. Hemen solunda $\frac{3}{4}$ profilden verilen, üzerinde kısa kollu tunik ve belinden aşağısını saran bir himation olan, uzanmış bir erkek figürü bulunur. Omuzları aynı hizadadır, sağ kolunu dirseğinden hafifçe bükerek önünde oturan kadın figürün kucağına doğru uzatmıştır, sol kolunu ise yastığa dayamış, dirseğinden bükerek göğsü üzerine kaldırmıştır, sol elinde bir kap tutmaktadır. Arkasında $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, khiton üzerine himation giyimli diğer bir kadın oturmaktadır. Baş sağına dönük, boynu düz ve omuzları aynı hizadadır. Bacakları yan yana aşağı uzanır. Vücudun tamamını saran himation dizlerin altında biter, khiton ise ayakları üzerinden zemine dökülür. Hemen solunda $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, beline kadar himation giyimli uzanan bir erkek yer alır. Baş hafifçe sağına dönük, boyun düzdür. Omuzlar aynı hizadadır. Sağ kolunu öne uzatarak, dirseğinden hafifçe bükmüş ve karşısındaki kadının kucağına yerleştirmiştir. Sol kolunu ise yastığa dayamış ve dirseğinden bükerek göğsün sol tarafına kaldırarak elinde bir kap tutmaktadır. Bel hizasındaki himationun kıvrımları şematik ve kalın bant formundadır. Alanın sağında vücudu cepheden, baş $\frac{3}{4}$ profilden verilen, tunik giyimli erkek hizmetçi yer alır. Her iki elini de bel hizasında birleştirmiş, sol bacağı sabit sağ bacağı diğerinin önüne atarak dizinden büküştür. Hemen arkasında bir amphora görülür. Sol köşede ise çerçeveye dayanmış, $\frac{3}{4}$ profilden verilen khiton giyimli kız hizmetçi yer alır. Başını sağına çevirmiş, sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmıştır. Sol bacak sabit sağ bacağı bükerek bir adım geri atmıştır. Bezeme alanında her iki klinenin önünde, üzerinde yiyeceklerin bulunduğu masalar, sağ çerçeve üzerinde bir yılan ve sol üst köşede bir at protomu da görülmektedir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, benzer steller Ölü Yemeği sahnesi grubunda “iki uzanan erkekle birlikte oturan iki kadın” alt grubunda ele alınmıştır⁸⁵⁴. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁸⁵⁵, Smyrna⁸⁵⁶, Mytline⁸⁵⁷, Attika⁸⁵⁸, Batı Anadolu ve adalar⁸⁵⁹, Stratonikeia⁸⁶⁰, Mysia Bölgesi⁸⁶¹, Byzantion⁸⁶², Berlin ve Lucca⁸⁶³, Samos⁸⁶⁴, Pergamon⁸⁶⁵, Sardes⁸⁶⁶, Aigai⁸⁶⁷, Adapazarı⁸⁶⁸, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁸⁶⁹, Antakya Yöresi⁸⁷⁰, Bursa, Khios, Londra, Basel⁸⁷¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁸⁷², Bandırma Müzesi⁸⁷³, Çanakkale Müzesi⁸⁷⁴, Malibu⁸⁷⁵, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁸⁷⁶, Berlin⁸⁷⁷, Miletopolis’te⁸⁷⁸ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 150 – 130.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 37, Kat. No. 60 (İÖ. 150 – 100)

⁸⁵⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1965-1989.

⁸⁵⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁸⁵⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁸⁵⁷ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁸⁵⁸ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁸⁵⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁸⁶⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁸⁶¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁸⁶² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁸⁶³ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁸⁶⁴ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁸⁶⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁸⁶⁶ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁸⁶⁷ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁸⁶⁸ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁸⁶⁹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁸⁷⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁸⁷¹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁸⁷² Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁸⁷³ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁸⁷⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁸⁷⁵ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁸⁷⁶ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁸⁷⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁸⁷⁸ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

K.6. Mezar Steli (Lev. 6), (Çiz. 6)

Müze Envanter Numarası: 248 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 47,5 cm, stel genişliği: 34,5 cm, kalınlık: 5,5 cm, çerçeve: 3 cm, alt: 3,5 cm, sahne alanı yükseklik: 25,5 cm, genişlik: 44 cm, sol üst köşe protom 8 cm x 9,5 cm, at yükseklik: 7 cm, genişlik: 8 cm, soldan sağa ayaktaki figürler; 1. figür yükseklik: 11 cm, genişlik: 2,5 cm, 2. figür yükseklik: 13 cm, genişlik: 3 cm, 3. figür yükseklik: 9,5 cm, genişlik: 2,5 cm, 4. figür yükseklik: 13 cm, genişlik: 3,5 cm, klinede oturan kadın yükseklik: 23 cm, genişlik: 11,5 cm, klinede uzanan erkek yükseklik: 18 cm, genişlik: 10 cm, kline yükseklik: 11,5 cm, genişlik: 27 cm, kalınlık: 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formu mezar steli. Alt çerçevenin tamamı, stelin sağ kısmı, uzanan erkeğin başı ile sol ve üst çerçevelerin bir bölümü kırıktır. Stelin tamamında kırıklar, yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu üst ve sol çerçeveden oluşur. Bezeme alanında kline üzerinde uzanan erkek ve oturan kadın ile stelin solunda dört çocuk yer alır, stelin sol üst köşesinde bir at protomu da vardır. Klinenin üzerinde, sağ kısımda, $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, belinden aşağısını saran himation giyimli uzanmış bir erkek figür yer alır. Omuzları aynı hizadadır, sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış elinde bir rython tutmaktadır. Sol kolunu ise yastığa dayamış göğsü üzerinde tutmaktadır. Bel klineye yaslandığı için soluna eğimlidir. Sağ bacağı dizinden bükmüştür sol bacak ise klineye paralel uzanır. Klinenin solunda oturan başı $\frac{3}{4}$ cepheden, gövdesi profilden verilen khiton üzerine himation giyimli *Pudicitia Fausta* tipinde kadın yer alır. Başını hafifçe soluna döndürmüştür, sağ kolunu dirseğinden bükerek göğsü üzerinde bir obje veya himation kıvrımlarını tutmaktadır, sol kol ise kucağındadır. Bacakları bitişik, klineden aşağıya uzanır ve ayakları bir ayak taburesi üzerindedir. Himationu başını örterek aşağıya uzanır ancak gövdesine sarılmaz ve üst gövdeyi açık bırakır. Klinenin solunda arka arkaya sıralanmış ve klineye yönelmiş dört erkek çocuk yer alır. Profilden verilen çocukların sol ayakları sabit, sağ ayakları arkada parmak ucundadır ve ellerinde birer obje tutmaktadırlar. Stelin sol üst köşesinde ise profilden verilen bir at protomunu ince bir çerçeve sınırlandırmaktadır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği grubu içerisinde “*çocuklarla birlikte betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır⁸⁷⁹. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁸⁸⁰, Smyrna⁸⁸¹, Mytline⁸⁸², Attika⁸⁸³, Batı Anadolu ve adalar⁸⁸⁴, Stratonikeia⁸⁸⁵, Mysia Bölgesi⁸⁸⁶, Byzantion⁸⁸⁷, Berlin ve Lucca⁸⁸⁸, Samos⁸⁸⁹, Pergamon⁸⁹⁰, Sardes⁸⁹¹, Aigai⁸⁹², Adapazarı⁸⁹³, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁸⁹⁴, Antakya Yöresi⁸⁹⁵, Bursa, Khios, Londra, Basel⁸⁹⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁸⁹⁷, Bandırma Müzesi⁸⁹⁸, Çanakkale Müzesi⁸⁹⁹, Malibu⁹⁰⁰, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁹⁰¹, Berlin⁹⁰², Miletopolis’te⁹⁰³ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 130 – 110.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 35, Kat. No. 56 (İÖ. 150 – 100)

⁸⁷⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1780 – 1825.

⁸⁸⁰ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁸⁸¹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁸⁸² Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁸⁸³ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁸⁸⁴ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁸⁸⁵ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁸⁸⁶ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁸⁸⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁸⁸⁸ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁸⁸⁹ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁸⁹⁰ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁸⁹¹ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁸⁹² Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁸⁹³ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁸⁹⁴ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁸⁹⁵ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁸⁹⁶ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁸⁹⁷ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁸⁹⁸ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁸⁹⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁹⁰⁰ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁹⁰¹ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁹⁰² Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁹⁰³ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

K.7. Mezar Steli (Lev. 7), (Çiz.7)

Müze Envanter Numarası: 1590 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos Yamaç Evler II, 5 no.lu oda, H62, 1962. **Ölçü:** Yükseklik: 61 cm, genişlik: 47 cm, kalınlık: 12 cm, çerçeveler yan: 2 cm, alt ve üstte: 2,5 cm, protom: 11 cm x 9 cm, kantharos: 6 cm, krater: 9 cm, saki: 13 cm x 4,5 cm, klinede oturan kadın: 30 cm x 15 cm, miğfer: 9 cm x 6,5 cm, klinede uzanan erkek: 27,5 cm x 23 cm, thronosta oturan kadın: 29 cm x 10 cm, kalkan: 9 cm, hizmetçi: 16,5 cm x 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli kirli beyaz mermerden, enine dörtgen, naiskos formulu mezar steli. Çerçeveler üzerindeki kırıklar ve at protomundan başlayarak masaya kadar uzanan kırık dışında tamamı korunmuştur. Yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu üst, alt ve yan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında klinede uzanan bir erkek, klineden oturan bir kadın ve diphrosta oturan bir diğer kadın figür yer alır, onlara bir saki ile hizmetçi kız da eşlik etmektedir. Fonda, sol üst köşede çerçeve içinde bir at protomu, sol alt köşede platform üzerinde yüksek ayaklı kantharos, üst çerçevenin altında bir zırh, miğfer, kalkan ve iki metal tozluk/dizlik yer alır. Klinede uzanmış halde olan erkek, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Kısa kollu tunik üstüne bel hizasına kadar himation giyimlidir. Cepheden verilen baş ve boyun düzdür, sol omuz yukarıda sağ omuz biraz daha aşağıdadır. Sağ kolunu kaldırmış, dirseğinden bükmüş, sağ elinde bir rython tutmaktadır. Sol kolunu ise dirseğinden bükerek yastığa dayamış, sol elinde bir kâse/phiale tutmaktadır. Beli klineye ve yastığa dayandığı için soluna eğimlidir. Bacakları klineye paralel uzanmakta ve klinenin sonunda ayağın ucu görülmektedir. Kıyafetlerinin kıvrımları bant formunda ve harekete uyumludur. Klineden oturan kadın $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, khiton üzerine himation giyimlidir. Başını ve boynunu soluna çevirmiş, sol omzu sağ omzundan daha yukarıdadır. Her iki kolunu dirseğinden bükerek göğsü hizasından bir phiale tutmakta ve yılanı beslemektedir. Alt vücudun sağa dönük olmasından dolayı bel soluna eğimlidir. Bacaklar yan yana klineden aşağıya uzanır ve ayaklar alçak bir ayak taburesi üzerindedir. Himationun sağ omuzdan gelen ucu sağ omzun arkasından kucağına getirilmiş buradan aşağıya kıvrım demeti halinde dökülmektedir. Kıvrımlar kalın bant formunda ve hareketle uyumludur. Klinenin sağında bir diphros üzerinde, *Büyük Herkulaneumlu Kadın* varyasyonu tipinde,

cepheden verilen ve khiton üzerine himation giyimli bir diğer kadın yer alır. Başını ve boynunu hafifçe sağa çevirmiştir. Sol omuz aşağıda sağ omuz daha yukarıdadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek başın solundan gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır. Sağ kol ise himationun içinde ve kucağındadır. Bacaklar yan yana klineden aşağıya uzanır ayaklar bir ayak taburesi üzerindedir. Kıyafet kıvrımları kalın bant formunda ve şematiktir. Bezeme alanının solunda bir volütlü krater ve arkasında cepheden verilen tunik giyimli bir saki yer alır sol kol vücuda paralel uzanır ve sol bacağını bir adım yana açmıştır. Sağ çerçeveye yaslanmış cepheden kız hizmetçi cepheden verilmiş ve khiton giyimlidir. Başını soluna eğerek çerçeveye yaslamıştır, kollarını önünde birleştirmiş elinde bir pyksis tutmaktadır. Profilli ayağa sahip örtülü klinenin önünde, üçayaklı üzerinde yiyeceklerin bulunduğu bir masa da yer almaktadır.

Benzer Örnekler: Benzer figürlü steller Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği sahnesi grubu altındaki “*oturan iki kişiyle birlikte betimlenen uzanan erkek*” grubunda ele alınmıştır⁹⁰⁴. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁹⁰⁵, Smyrna⁹⁰⁶, Mytline⁹⁰⁷, Attika⁹⁰⁸, Batı Anadolu ve adalar⁹⁰⁹, Stratonikeia⁹¹⁰, Mysia Bölgesi⁹¹¹, Byzantion⁹¹², Berlin ve Lucca⁹¹³, Samos⁹¹⁴, Pergamon⁹¹⁵, Sardes⁹¹⁶, Aigai⁹¹⁷, Adapazarı⁹¹⁸, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁹¹⁹, Antakya Yöresi⁹²⁰, Bursa, Khios, Londra, Basel⁹²¹, İstanbul Arkeoloji

⁹⁰⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1861 – 1896.

⁹⁰⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁹⁰⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁹⁰⁷ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁹⁰⁸ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁹⁰⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁹¹⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁹¹¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁹¹² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁹¹³ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁹¹⁴ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁹¹⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁹¹⁶ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁹¹⁷ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁹¹⁸ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁹¹⁹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁹²⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII,

Müzesi⁹²², Bandırma Müzesi⁹²³, Çanakkale Müzesi⁹²⁴, Malibu⁹²⁵, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁹²⁶, Berlin⁹²⁷, Miletopolis'te⁹²⁸ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 125 – 100.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1867, Taf. 267 (İÖ. 2. yüzyıl ortaları); Atalay 1988, Lev. 36, Kat. No. 59 (İÖ. 200 – 150)

K.8. Mezar Steli (Lev. 8), (Çiz. 8)

Müze Envanter Numarası: 1.7.81 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Meryemana yolu üzeri Davut Dereli tarlası, 1981, hediye. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 40,5 cm, Stel genişliği: 60,5 cm, kalınlık: 21 cm, bezeme alanını sınırlayan yan çerçevelerin genişliği: 5 x 5,5 cm, sol üst köşede yer alan at protomu yüksekliği: 9 cm, genişliği: 8,5 cm, kline üzerinde uzanan erkek figürün yüksekliği: 19 cm, genişliği: 47 cm, kline genişliği: 49 cm, kalınlığı: 4 cm, krater yüksekliği: 12,5 cm, genişliği: 7,5 cm, saki figürü yüksekliği: 12 cm, genişliği: 7,5 cm, üçayaklı masa yüksekliği: 13 cm, genişliği: 18,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, enine dörtgen-naiskos formlu mezar steli. Yan ve alt çerçevelerin bir kısmı ile bezeme alanının büyük bir bölümü korunmuştur. Stelin üst çerçevesi, yan ve alt çerçevelerin bir bölümü, erkek figürün başı ve sağ kolunun yarısı, sol elinde tuttuğu obje, sahnenin sol altındaki krater gövdesinin bir kısmı ve sakinin bacaklarının bir bölümü kırıktır. Çerçevelerin üzerinde de kırıklar yer alır. Ayrıca birçok yerinde kırıklar onarılmıştır ve oldukça korozyonludur. Naiskos formu bezeme alanını sınırlayan yan, alt ve üst çerçevelerden oluşmaktadır. Bezeme alanı içerisinde kline üzerinde uzanan bir erkek ve ona eşlik eden bir saki yer alır. Kline üzerinde uzanan ve sola doğru $\frac{3}{4}$ cepheden verilen figür belinden ayaklarına uzanan bir himation giymiştir. Omuzları geniş, sol kolunu mindere dayaması nedeniyle sol omzu aşağıda, sağ omzu daha yukarıdadır. Mindere dayadığı sol kolunu öne doğru uzatmış ve sol elinde bir obje tutmaktadır. Sağ kolunu ise yana ve yukarı doğru kaldırmıştır. Sağ bacağı dizinden bükerek yukarı kaldırmış, sol bacağı ise dizden bükerek sağ bacağının altına uzatmış, bu nedenle bel soluna eğiktir. Himation önce sol

---

113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁹²¹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁹²² Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁹²³ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁹²⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁹²⁵ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁹²⁶ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁹²⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁹²⁸ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

kola sarılıp arkaya dolanır, vücudun alt kısmını sardıktan sonra belin sağından soluna doğru ilerleyerek önde aşağı dökülür. Kıvrımlar harekete uyumlu, benzer boyutlarda ve sola doğru uzanmaktadır. Figürün ayağının hemen üzerinde sol çerçeveye dayalı bir at protomu görülmektedir. Klinenin önünde ise solda geniş ağızlı bir kalyks krater, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiş başını klinede uzanan figüre doğru kaldırarak bakan saki figürü elinde bir kap tutar. Kline önünde üçayaklı bir sehpa, sehpayı sarılmış bir yılan yer alır. Kline üzerinde bir yastık, bir yatak, altındaki örtü ve klinenin sağ taraftaki ahşap klinenin ayak kısmı görülmektedir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius benzer tipteki mezar stellerini “*bir ya da iki hizmetçisi bulunan, uzanan erkekler*” grubunda incelemiştir⁹²⁹. Benzer örnekler, Batı Anadolu⁹³⁰, Samos-Rhodos-Byzantion⁹³¹, Ephesos⁹³², Manisa⁹³³, Thyaira/Thyaira çevresi⁹³⁴, Metropolis⁹³⁵, Atina⁹³⁶, Byzantion⁹³⁷, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁹³⁸, Smyrna⁹³⁹, Mytline⁹⁴⁰, Attika⁹⁴¹, Batı Anadolu ve adalar⁹⁴², Stratonikeia⁹⁴³, Mysia Bölgesi⁹⁴⁴, Byzantion⁹⁴⁵, Berlin ve Lucca⁹⁴⁶, Samos⁹⁴⁷, Pergamon⁹⁴⁸, Sardes⁹⁴⁹, Aigai⁹⁵⁰, Adapazarı⁹⁵¹,

⁹²⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Nr. 1488- 1533.

⁹³⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

⁹³¹ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

⁹³² Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

⁹³³ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

⁹³⁴ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

⁹³⁵ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

⁹³⁶ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

⁹³⁷ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

⁹³⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁹³⁹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁹⁴⁰ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁹⁴¹ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁹⁴² Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁹⁴³ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

⁹⁴⁴ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁹⁴⁵ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁹⁴⁶ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁹⁴⁷ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁹⁴⁸ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁹⁴⁹ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁹⁵⁰ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁹⁵¹ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁹⁵², Antakya Yöresi⁹⁵³, Bursa, Khios, Londra, Basel⁹⁵⁴, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁹⁵⁵, Bandırma Müzesi⁹⁵⁶, Çanakkale Müzesi⁹⁵⁷, Malibu⁹⁵⁸, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁹⁵⁹, Berlin⁹⁶⁰, Miletopolis'te⁹⁶¹ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 125 – 100.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 32, Kat. No. 51

K.9. Mezar Steli (Lev. 9), (Çiz. 9)

Müze Envanter Numarası: 2022 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Kuşadası Kirazlı Köyü, 22.4.1969, satın alma-hibe. **Ölçü:** Yükseklik: 42,5 cm, genişliği: 68 cm, kalınlık: 7 cm, çerçeveler: 4 cm, çerçevesi at protomu: 11 cm x 8 cm, soldan sağa doğru: 1. figür: 11 cm x 3 cm, 2. figür: 11 cm x 2,5 cm, 3. figür: 20 cm x 4 cm, 4. figür: 16,5 cm x 5 cm, 5. figür: 21 cm x 5,5 cm, 6. figür: 21 cm x 5 cm, krater: 12 cm, saki: 17 cm x 4 cm, oturan kadın: 27 cm x 11 cm, klinede uzanan erkek: 16,5 cm x 19 cm, masa: 20,5 cm x 14 cm, üstte 7 adet üçgen formlu antefix görülmektedir.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst çerçeve üzerindeki antefixlerin bir kısmı, sol sütununun ve başlığın bezeme alanının solu dâhil bir bölümü, alt çerçevenin bir kısmı, tüm figürlerin başları kırıktır. Sol üstten başlayıp alt çerçeveye uzanan kırık bir hat vardır. Yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu üst çerçevedeki antefixler, yanlarda ante sütunları ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında klinede uzanan bir erkek, klinede oturan bir kadın, arka arkaya sıralanmış altı figür ve bir saki yer alır. Klinede uzanan erkek $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Bel hizasına kadar himation giyimlidir. Cepheden verilen başı ve boynunu sağına doğru eğmiştir, sağ omzu yukarıda, sol omzu aşağıdadır. Sağ kolunu bükerek belinin sağına dayamış yukarı kaldırdığı sağ elinde bir içki kabı tutmaktadır. Sol kolunu ise dirseğinden mindere

⁹⁵² Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁹⁵³ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁹⁵⁴ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁹⁵⁵ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁹⁵⁶ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁹⁵⁷ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁹⁵⁸ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁹⁵⁹ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁹⁶⁰ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁹⁶¹ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

yaslamıştır. Belini yastığa dayamasından dolayı soluna eğimlidir. Bacakları klineye paralel uzanır. Himation kıvrımları bacakları arasında bant şeklinde ve harekete uyumludur. Karşısında kline üzerinde oturan kadın $\frac{3}{4}$ profilden verilmiş ve khiton üzerine himation giyimlidir. Boynu uzun ve düzdür, omzular aynı hizadadır. Her iki kolunu dirseğinden bükmüş kucağına yerleştirmiştir. Bacakları yan yana klineden aşağıya uzanır ve ayakları bir ayak taburesi üzerindedir. Khitonun kıvrımları derin ve kalın bant formunda verilmiştir. Sağında $\frac{3}{4}$ profilden verilen tunik giyimli bir saki ve arkasında ayaklı bir krater yer alır. Kadının başının arkasında ise çerçeve içinde at protomu görülür. Klinenin solunda stelin solundan sağına doğru yönelmiş altı figür görülür. En solda iki küçük erkek çocuk himation giyimlidir, sağ kolları vücutlarına paralel aşağıya uzanır. Önlerinde daha uzun boylu dört erkek figür de $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir, himation giyimli olan figürler himation içindeki sağ kollarını bükerek göğüsleri üzerinde tutmaktadırlar. Sağ bacaklarını bir adım yana açmışlardır. Kıyafet kıvrımları ince bantlar halinde ve harekete uyumludur. Bezeme alanında ayrıca kline önünde dörtgen formlu üzerinde yiyeceklerin bulunduğu bir masa da yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği sahnesi grubu altında “*çocuklarıyla betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır⁹⁶². Batı Anadolu⁹⁶³, Samos-Rhodos-Byzantion⁹⁶⁴, Ephesos⁹⁶⁵, Manisa⁹⁶⁶, Thyeira/Thyaira çevresi⁹⁶⁷, Metropolis⁹⁶⁸, Atina⁹⁶⁹, Byzantion⁹⁷⁰, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna⁹⁷¹, Smyrna⁹⁷², Mytline⁹⁷³, Attika⁹⁷⁴, Batı Anadolu ve adalar⁹⁷⁵, Stratonikeia⁹⁷⁶,

⁹⁶² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1790 – 1825.

⁹⁶³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

⁹⁶⁴ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

⁹⁶⁵ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

⁹⁶⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

⁹⁶⁷ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

⁹⁶⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

⁹⁶⁹ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

⁹⁷⁰ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

⁹⁷¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

⁹⁷² Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

⁹⁷³ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

⁹⁷⁴ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

⁹⁷⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

⁹⁷⁶ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

Mysia Bölgesi⁹⁷⁷, Byzantion⁹⁷⁸, Berlin ve Lucca⁹⁷⁹, Samos⁹⁸⁰, Pergamon⁹⁸¹, Sardes⁹⁸², Aigai⁹⁸³, Adapazarı⁹⁸⁴, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy⁹⁸⁵, Antakya Yöresi⁹⁸⁶, Bursa, Khios, Londra, Basel⁹⁸⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁹⁸⁸, Bandırma Müzesi⁹⁸⁹, Çanakkale Müzesi⁹⁹⁰, Malibu⁹⁹¹, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik⁹⁹², Berlin⁹⁹³, Miletopolis'te⁹⁹⁴ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonu – İÖ. 1. yüzyıl başı.

Yayın Bilgisi: Atalay 1986, Res. 5; Atalay 1988, Lev. 33, Kat. No. 54 (İÖ. 200 – 150)

K.10. Mezar Steli (Lev. 10), (Çiz. 10)

Müze Envanter Numarası: 2390 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 38 cm, genişlik: 27 cm, kalınlık: 9 cm, çerçeveler: 3,5 cm, at protomu: 6 cm x 5 cm, soldan sağa figürler: 1. figür: 23 cm x 4 cm, 2. figür: 24 cm x 4 cm, 3. figür: 18 cm x 5 cm, 4. figür: 19 cm x 4,5 cm, arkada görünen baş: 3 cm x 5 cm, 5. figür: 22 cm x 4,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst ve alt çerçevenin bir kısmı, bezeme alanında altı erkek figür ve sol üst köşede at protomunun az bir kısmı korunmuştur. Özellikle figürler üzerinde kırıklar ve yoğun aşınma mevcuttur. Naiskos formu üst ve alt çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında soldan sağa

⁹⁷⁷ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

⁹⁷⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

⁹⁷⁹ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

⁹⁸⁰ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

⁹⁸¹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

⁹⁸² Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

⁹⁸³ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

⁹⁸⁴ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

⁹⁸⁵ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

⁹⁸⁶ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

⁹⁸⁷ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

⁹⁸⁸ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

⁹⁸⁹ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

⁹⁹⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

⁹⁹¹ Koch 1988, No. 33, No. 34.

⁹⁹² Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

⁹⁹³ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

⁹⁹⁴ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

yönelmiş himation giyimli altı erkek figür yer alır. Tüm figürler *Alxenor* tipinde, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir, sakallı ve gür saçlar, düz bir baş ve boyun görülür. Sağ kollarını göğüsleri üzerine kaldırmışlardır. Sağ bacaklar bir adım yanda ve hareketlidir. Himationlar sağ kol ve göğsün bir kısmını açıkta bırakacak şekilde bir kenar sol omuzdan diğeri sağ kol altından sarılarak vücudun solunda toplanmıştır. Korunan kıyafet kıvrımları bant formunda ve şematiktir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, “*çocuklarıyla betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır⁹⁹⁵. Batı Anadolu⁹⁹⁶, Samos-Rhodos-Byzantion⁹⁹⁷, Ephesos⁹⁹⁸, Manisa⁹⁹⁹, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁰⁰⁰, Metropolis¹⁰⁰¹, Atina¹⁰⁰², Byzantion¹⁰⁰³, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹⁰⁰⁴, Smyrna¹⁰⁰⁵, Mytline¹⁰⁰⁶, Attika¹⁰⁰⁷, Batı Anadolu ve adalar¹⁰⁰⁸, Stratonikeia¹⁰⁰⁹, Mysia Bölgesi¹⁰¹⁰, Byzantion¹⁰¹¹, Berlin ve Lucca¹⁰¹², Samos¹⁰¹³, Pergamon¹⁰¹⁴, Sardes¹⁰¹⁵, Aigai¹⁰¹⁶, Adapazarı¹⁰¹⁷, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁰¹⁸, Antakya Yöresi¹⁰¹⁹, Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁰²⁰, İstanbul Arkeoloji

⁹⁹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1790 – 1825.

⁹⁹⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

⁹⁹⁷ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

⁹⁹⁸ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

⁹⁹⁹ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁰⁰⁰ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹⁰⁰¹ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁰⁰² Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹⁰⁰³ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁰⁰⁴ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁰⁰⁵ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁰⁰⁶ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁰⁰⁷ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹⁰⁰⁸ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁰⁰⁹ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁰¹⁰ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁰¹¹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁰¹² Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹⁰¹³ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁰¹⁴ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁰¹⁵ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁰¹⁶ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁰¹⁷ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁰¹⁸ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

Müzesi¹⁰²¹, Bandırma Müzesi¹⁰²², Çanakkale Müzesi¹⁰²³, Malibu¹⁰²⁴, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁰²⁵, Berlin¹⁰²⁶, Miletopolis'te¹⁰²⁷ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 45, Kat. No. 68 (İÖ. 100 – 50)

K.11. Mezar Steli (Lev. 11), (Çiz. 11)

Müze Envanter Numarası: 493 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk çevresinden bulunmuştur, satın alınmıştır. **Ölçü:** Yükseklik: 20 cm, genişlik: 28 cm, kalınlık: 8,5 cm, sol çerçeve ante başlığı: 4,5 cm, sütun: 3 cm, arşitrav: 3 cm, at protomu: 10 cm x 9 cm, İon sütunu: 10 cm, erkek figür: 13 cm x 4,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst ve sol çerçevenin az bir kısmı, İon sütunu ile sınırlandırılan at protomu ve bezeme alanına ait bir kadının oldukça az bir kısmı dışında kırık ve eksiktir. Profilli üst çerçevenin bir kısmı ve bir antefix korunabilmiştir. Tamamında yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu üst ve yan çerçeveden oluşur. Bezeme alanında, ayakta, profilden verilen, başını da örten himation giyimli bir kadın yer alır. Hemen arkasında bir İon sütunun sınırladığı çerçeve içerisinde profilden verilen at protomu görülür.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, benzer örnekler “*Ölü Yemeği sahnesi*” grubu altında “*uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır¹⁰²⁸. Batı Anadolu¹⁰²⁹, Samos-Rhodos-Byzantion¹⁰³⁰, Ephesos¹⁰³¹, Manisa¹⁰³², Thyaira/Thyaira çevresi¹⁰³³,

---

¹⁰¹⁹ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁰²⁰ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁰²¹ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹⁰²² Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁰²³ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁰²⁴ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁰²⁵ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁰²⁶ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁰²⁷ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

¹⁰²⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1542 – 1646.

¹⁰²⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹⁰³⁰ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹⁰³¹ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹⁰³² Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁰³³ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

Metropolis¹⁰³⁴, Atina¹⁰³⁵, Byzantion¹⁰³⁶, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹⁰³⁷, Smyrna¹⁰³⁸, Mytline¹⁰³⁹, Attika¹⁰⁴⁰, Batı Anadolu ve adalar¹⁰⁴¹, Stratonikeia¹⁰⁴², Mysia Bölgesi¹⁰⁴³, Byzantion¹⁰⁴⁴, Berlin ve Lucca¹⁰⁴⁵, Samos¹⁰⁴⁶, Pergamon¹⁰⁴⁷, Sardes¹⁰⁴⁸, Aigai¹⁰⁴⁹, Adapazarı¹⁰⁵⁰, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁰⁵¹, Antakya Yöresi¹⁰⁵², Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁰⁵³, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁰⁵⁴, Bandırma Müzesi¹⁰⁵⁵, Çanakkale Müzesi¹⁰⁵⁶, Malibu¹⁰⁵⁷, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁰⁵⁸, Berlin¹⁰⁵⁹, Miletopolis'te¹⁰⁶⁰ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 47, Kat. No. 71 (İÖ. 150 – 100)

¹⁰³⁴ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁰³⁵ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹⁰³⁶ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁰³⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁰³⁸ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁰³⁹ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁰⁴⁰ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹⁰⁴¹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁰⁴² Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁰⁴³ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁰⁴⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁰⁴⁵ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹⁰⁴⁶ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁰⁴⁷ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁰⁴⁸ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁰⁴⁹ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁰⁵⁰ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁰⁵¹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹⁰⁵² Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁰⁵³ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁰⁵⁴ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹⁰⁵⁵ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁰⁵⁶ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁰⁵⁷ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁰⁵⁸ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁰⁵⁹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁰⁶⁰ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

K.12. Mezar Steli (Lev. 12), (Çiz. 12)

Müze Envanter Numarası: 1.122.72 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Acarlar Köyü. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 46 cm, stel genişliği: 33 cm, kalınlık: 7 cm, alınlık yüksekliği: 4,5 cm, oturan kadın figür yüksekliği: 25 cm, uzanan erkek figür yüksekliği: 14 cm, genişliği: 16 cm, yan çerçevelerin yüksekliği: solda 14 cm, sağda 15 cm, bezeme alanı genişliği: 24 cm, arkada/üstte 1 adet delik: 1,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen formlu mezar steli. Üst alınlık kısmı, sol çerçevenin çoğunluğu, sağ çerçevenin alt kısmı ve alt çerçevenin bir kısmı kırıktır. Üstte alınlıktan alt çerçeveye kadar figürler ve stelin yüzeyi aşınmıştır. Erkek ve kadın figürlerin başları, sol ve sağda bulunan hizmetçilerde kırılmalar ve yoğun aşınmalar görülür. Stel tipi alınlık ve çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında klinede, uzanan bir erkek ve oturan bir kadın, solda bir kız, sağda bir erkek hizmetçi eşlik eder. Klinede uzanmış erkek figür kısa kollu tunik ve himation ile tasvir edilmiş, vücudunun üst kısmı cepheden, belden altı sola profilden işlenmiştir. Başını sağına çevirmiş, sol kolunu mindere yasladığı için yukarıda sağ omzu daha aşağıdadır. Sağ kolunu öne kadına doğru uzatarak tokalaşmaktadır. Sol kol ise dirsekten mindere yaslanmıştır. Beli oturuştan dolayı sola eğimlidir. Sağ bacağını dizinden bükerek klineye uzatmakta sol bacak ise kline üzerinde paralel ve düzdür. Sol omzunda khiton üzerindeki himation mindere ve klineye uzanmaktadır. Himationun bacaklar arasında ince şematik kıvrımları görülür, khiton kıvrımları ise göğüs üzerine dökülmektedir. Karşısında klineden oturan, $\frac{3}{4}$ profilden işlenen kadın figürü khiton üzerine himation giyimlidir. Başını sağına çevirmiş, sağ kolunu öne doğru uzatarak erkek figür ile tokalaşmaktadır. Bacaklar düz ve bitişik olarak aşağıya uzanır ve ayaklar tabure üzerindedir. Himation ve khiton bacaklar üzerinde ve altta kalın şematik kıvrımlara sahiptir. Hemen sağında ayakta, giyimli bir kız hizmetçi sağa profilden betimlenmiş ve iki eliyle önünde bir kalathos tutmaktadır. Erkeğin hemen solunda ise ayakta bir erkek hizmetçi başını klinedeki erkek figüre doğru kaldırmış, bir ayağını diğerinin önüne atmış ve vücudunun sol tarafıyla stel çerçevesine dayanmaktadır. Erkeğin uzandığı klinenin solda görünen tek uzun ayağı yuvarlak şeritler ile bezenmiş ve detaylandırılmıştır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*klinede uzanan erkek ile klinede oturan kadın tokalaşması (Dexiosis)*” grubunda incelenmiştir¹⁰⁶¹. Benzer örnekler, Batı Anadolu¹⁰⁶², Batı Anadolu¹⁰⁶³, Samos-Rhodos-Byzantion¹⁰⁶⁴, Ephesos¹⁰⁶⁵, Manisa¹⁰⁶⁶, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁰⁶⁷, Metropolis¹⁰⁶⁸, Atina¹⁰⁶⁹, Byzantion¹⁰⁷⁰, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹⁰⁷¹, Smyrna¹⁰⁷², Mytiline¹⁰⁷³, Attika¹⁰⁷⁴, Batı Anadolu ve adalar¹⁰⁷⁵, Stratonikeia¹⁰⁷⁶, Mysia Bölgesi¹⁰⁷⁷, Byzantion¹⁰⁷⁸, Berlin ve Lucca¹⁰⁷⁹, Samos¹⁰⁸⁰, Pergamon¹⁰⁸¹, Sardes¹⁰⁸², Aigai¹⁰⁸³, Adapazarı¹⁰⁸⁴, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁰⁸⁵, Antakya Yöresi¹⁰⁸⁶, Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁰⁸⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁰⁸⁸, Bandırma

¹⁰⁶¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1756-1761.

¹⁰⁶² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf.255, 1756, Taf. 256, 1758, 1759, 1761.

¹⁰⁶³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹⁰⁶⁴ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹⁰⁶⁵ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹⁰⁶⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁰⁶⁷ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹⁰⁶⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁰⁶⁹ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹⁰⁷⁰ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁰⁷¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁰⁷² Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁰⁷³ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁰⁷⁴ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹⁰⁷⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁰⁷⁶ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁰⁷⁷ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁰⁷⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁰⁷⁹ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹⁰⁸⁰ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁰⁸¹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁰⁸² Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁰⁸³ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁰⁸⁴ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁰⁸⁵ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹⁰⁸⁶ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁰⁸⁷ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁰⁸⁸ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

Müzesi¹⁰⁸⁹, Çanakkale Müzesi¹⁰⁹⁰, Malibu¹⁰⁹¹, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁰⁹², Berlin¹⁰⁹³, Miletopolis'te¹⁰⁹⁴ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 16, Kat. No. 27 (İÖ. 175 – 150)

K.13. Mezar Steli (Lev. 13), (Çiz. 13)

Müze Envanter Numarası: 1.31.90 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 39 cm, stel genişliği: 54,5 cm, kalınlık: 8,5 cm, bezeme alanı yüksekliği: 32 cm, genişliği: 45 cm, çerçeve kalınlığı: 4-4,5 cm, saki figür yüksekliği: 19 cm, genişliği: 8 cm, krater yüksekliği: 12 cm, genişliği: 6 cm, oturan kadın figürü yüksekliği: 29 cm, genişliği: 15 cm, klinede uzanan erkek figür yüksekliği: 30 cm, genişliği: 16cm, masa yüksekliği: 13 cm, anteler solda 31.5 cm, sağda 32.5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen-naiskos formlu mezar steli. Stelin tamamına yakın bir bölümü korunmuştur. Çerçevelerin üzerinde özellikle sağ ve alt çerçevede kırıklar oluşmuş, bezemeli kline ayağı, erkek figürün dayandığı yastık ve figürün sol kolu kırılmış, ayrıca üç figürün de yüzlerinde kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Sol üst köşede yer alan at protomu kırılmış, fon üzerinde asılı olan sadak da oldukça aşınmıştır. Stelin tamamında yoğun korozyon yer alır. Naiskos formu, bezeme alanını dört yönden sınırlayan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanındaki kline üzerinde, oturan bir kadın ve uzanan erkek figür ile ön kısımda onlara eşlik eden bir saki yer alır. Stelin sağında, klinede uzanan, cepheden, giyimli erkek başını hafifçe soluna çevirmiş ve omuzları düzdür. Sol kolunu kline üzerinde bulunan yastığa dayamış elinde olasılıkla bir içki kabı tutar. Sağ eliyle klinenin ön kısmında bulunan sehpa üzerindeki yiyeceklere uzanır. Sağ bacağı dizinden bükmüş, sol bacağı ise kline üzerinde düz şekilde uzatmıştır. Klinenin sol ucunda $\frac{3}{4}$ profilden, *Protopudicitia* tipinde, khiton üzerine himation giyimli oturan bir kadın yer alır. Başını hafifçe sağına çevirmiş, omuzlar düzdür. Sol kolunu dirseğinden bükerek eliyle başının solundan gelen mantonun kıvrımlarını tutar, sağ kolunu ise sol kolun altına uzatır. Her iki bacak bitişik olarak klineden aşağı doğru verilmiş bu nedenle bel de düzdür. Ayakları altında bir ayak taburesi yer alır. Elbise detayları aşınmadan dolayı tespit

¹⁰⁸⁹ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁰⁹⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁰⁹¹ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁰⁹² Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁰⁹³ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁰⁹⁴ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

edilememiş ancak himationun başı örtterek kucakta toplandığı, khitonun ayaklar üzerinden yere doğru yayıldığı ve himationun ayakların biraz üstünde bittiği görülebilmektedir. Kadının arkasında ayakta ve sağa dönük, kısa kollu tunik giyimli erkek hizmetçi, cepheden verilmiş ve başını soluna çevirmiştir. Sol kolunu önünde duran destekli kratere doğru uzatmış sağ kolu ise arkada, vücuda paralel, aşağı uzanmış, bir kepçe tutmaktadır. Bezeme alanının sol köşesinde bir at protomu, fon üzerinde kını içinde bir kılıç ve yanında sadak yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*klinede uzanan erkek ve klinede oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır¹⁰⁹⁵. Batı Anadolu¹⁰⁹⁶, Ephesos¹⁰⁹⁷, Smyrna¹⁰⁹⁸, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁰⁹⁹, Metropolis¹¹⁰⁰, Magnesia¹¹⁰¹, Stratonikeia¹¹⁰², Byzantion¹¹⁰³, Dardanos ve çevresi¹¹⁰⁴, Samos¹¹⁰⁵, Atina¹¹⁰⁶, Batı Anadolu¹¹⁰⁷, Samos-Rhodos-Byzantion¹¹⁰⁸, Ephesos¹¹⁰⁹, Manisa¹¹¹⁰, Thyaira/Thyaira çevresi¹¹¹¹, Metropolis¹¹¹², Atina¹¹¹³, Byzantion¹¹¹⁴, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹¹¹⁵, Smyrna¹¹¹⁶, Mytiline¹¹¹⁷, Attika¹¹¹⁸, Batı Anadolu ve adalar¹¹¹⁹, Stratonikeia¹¹²⁰, Mysia Bölgesi¹¹²¹,

¹⁰⁹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1542-1580.

¹⁰⁹⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹⁰⁹⁷ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹⁰⁹⁸ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142,

¹⁰⁹⁹ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹¹⁰⁰ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹¹⁰¹ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹¹⁰² Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹¹⁰³ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹¹⁰⁴ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹¹⁰⁵ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236.

Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹¹⁰⁶ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹¹⁰⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹¹⁰⁸ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹¹⁰⁹ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹¹¹⁰ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹¹¹¹ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹¹¹² Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹¹¹³ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹¹¹⁴ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹¹¹⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹¹¹⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atacı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹¹¹⁷ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹¹¹⁸ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹¹¹⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹¹²⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

Byzantion¹¹²², Berlin ve Lucca¹¹²³, Samos¹¹²⁴, Pergamon¹¹²⁵, Sardes¹¹²⁶, Aigai¹¹²⁷, Adapazarı¹¹²⁸, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹¹²⁹, Antakya Yöresi¹¹³⁰, Bursa, Khios, Londra, Basel¹¹³¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹¹³², Bandırma Müzesi¹¹³³, Çanakkale Müzesi¹¹³⁴, Malibu¹¹³⁵, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹¹³⁶, Berlin¹¹³⁷, Miletopolis'te¹¹³⁸ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları- İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.14. Mezar Steli (Lev. 14), (Çiz. 14)

Müze Envanter Numarası: 54.15.74 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:**

Bilinmiyor. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 69 cm, stel genişliği: 60 cm, kalınlık: 13 cm, çerçeve: 5,5 cm, alt: 15 cm, toprağa batım kısmı yükseklik: 15 cm, genişlik: 27,5 cm, kız hizmetçi yükseklik: 18 cm, genişlik: 6 cm, kadın yükseklik: 28 cm, genişlik: 10 cm, dipphros: 11 cm, erkek figür yük: 16 cm, genişlik: 20 cm, masa yükseklik: 14 cm, erkek hizmetçi yükseklik: 8,5 cm, genişlik: 7 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen mezar steli. Stelin üst kısmı figürlerin başının üstünde ve erkek figürün sağ kolu kırıktır. Figürler ve eşyalar oldukça aşınmış, kırıklıdır. Yan çerçevelerin bir kısmı, sahne alanının tama yakını ve toprak batım alanının

¹¹²¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹¹²² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹¹²³ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹¹²⁴ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹¹²⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹¹²⁶ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹¹²⁷ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹¹²⁸ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹¹²⁹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹¹³⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹¹³¹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹¹³² Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹¹³³ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹¹³⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹¹³⁵ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹¹³⁶ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹¹³⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹¹³⁸ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

büyük bir bölümü korunmuştur. Bezeme alanında kline üzerinde uzanan bir erkek figüre ve diphrosta oturan kadına bir kız, bir erkek hizmetçi eşlik eder. Klinede uzanan ve $\frac{3}{4}$ cepheden verilen erkek figür kısa kollu tunik/khithon üzerine himation giyimlidir. Baş ve boyun düzdür. Omuzlar aynı hizada, sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmıştır. Sol kolunu yastığa dayamış, göğsünün üzerinde tutmaktadır. Beli klineye dayandığı için soluna eğimlidir, sağ bacağı dizinden bükmüş sol bacak klinede paralel uzanmaktadır. Himationun bir ucu sol omzunu sararak sırtına, daha sonra belin sağına ve bacakların üzerinden klineye dökülmektedir. Himation bel hizasında bir tomar halinde toplanmıştır, hareketle uyumlu kalın kıvrımlar görülür. Klinenin sol ucunda bir diphros üzerinde oturan, *Pudicitia Saufeia* tipinde $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, khithon üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Başını sağına çevirmiş, sağ omuz yukarıda sol omuz daha aşağıdadır ve vücut sola dönüktür. Sağ kolunu dirseğinden bükerek başının sağından gelen himationu tutmakta, sol kolunu ise kucağında diğer kolunun altına doğru götürmüştür. Sağ bacak biraz daha önde, sol bacak daha geridedir. Himationu bacaklar arasında harekete uyumlu olarak gerilmekte ve kalın bant formu kıvrımlar oluşturmaktadır. Stelin sol köşesinde ayakta, $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, khithon giyimli bir kız hizmetçi yer alır. Önde iki elinin arasında bir kalathos tutmaktadır. Sağ bacağı sabit sol bacağı yanda ve hareketlidir. Sağ köşede cepheden, ayakta ve giyimli bir erkek hizmetçi, tunik giyimlidir. Klinenin önünde üzerinde yiyeceklerin bulunduğu bir masa da yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği grubu içerisinde “uzanan erkek ve soldaki sandalyede oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹¹³⁹. Batı Anadolu¹¹⁴⁰, Ephesos¹¹⁴¹, Smyrna¹¹⁴², Thyaira/Thyaira çevresi¹¹⁴³, Metropolis¹¹⁴⁴, Magnesia¹¹⁴⁵, Stratonikeia¹¹⁴⁶, Byzantion¹¹⁴⁷, Dardanos ve çevresi¹¹⁴⁸, Samos¹¹⁴⁹, Atina¹¹⁵⁰, Batı Anadolu¹¹⁵¹, Samos-Rhodos-Byzantion¹¹⁵², Ephesos¹¹⁵³, Manisa¹¹⁵⁴, Thyaira/Thyaira

¹¹³⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1581-1641.

¹¹⁴⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹¹⁴¹ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹¹⁴² Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹¹⁴³ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹¹⁴⁴ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹¹⁴⁵ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹¹⁴⁶ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹¹⁴⁷ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹¹⁴⁸ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹¹⁴⁹ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236.

Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹¹⁵⁰ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹¹⁵¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

çevresi¹¹⁵⁵, Metropolis¹¹⁵⁶, Atina¹¹⁵⁷, Byzantion¹¹⁵⁸, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹¹⁵⁹, Smyrna¹¹⁶⁰, Mytline¹¹⁶¹, Attika¹¹⁶², Batı Anadolu ve adalar¹¹⁶³, Stratonikeia¹¹⁶⁴, Mysia Bölgesi¹¹⁶⁵, Byzantion¹¹⁶⁶, Berlin ve Lucca¹¹⁶⁷, Samos¹¹⁶⁸, Pergamon¹¹⁶⁹, Sardes¹¹⁷⁰, Aigai¹¹⁷¹, Adapazarı¹¹⁷², Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹¹⁷³, Antakya Yöresi¹¹⁷⁴, Bursa, Khios, Londra, Basel¹¹⁷⁵, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹¹⁷⁶, Bandırma Müzesi¹¹⁷⁷, Çanakkale Müzesi¹¹⁷⁸, Malibu¹¹⁷⁹, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹¹⁸⁰, Berlin¹¹⁸¹, Miletopolis'te¹¹⁸² görülmüştür.

¹¹⁵² Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹¹⁵³ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹¹⁵⁴ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹¹⁵⁵ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹¹⁵⁶ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹¹⁵⁷ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹¹⁵⁸ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹¹⁵⁹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹¹⁶⁰ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹¹⁶¹ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹¹⁶² Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹¹⁶³ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹¹⁶⁴ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹¹⁶⁵ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹¹⁶⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹¹⁶⁷ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹¹⁶⁸ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹¹⁶⁹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹¹⁷⁰ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹¹⁷¹ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹¹⁷² Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹¹⁷³ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹¹⁷⁴ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹¹⁷⁵ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹¹⁷⁶ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹¹⁷⁷ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹¹⁷⁸ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹¹⁷⁹ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹¹⁸⁰ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹¹⁸¹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹¹⁸² Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.15. Mezar Steli (Lev. 15), (Çiz. 15)

Müze Envanter Numarası: 39.1.88 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk-Ephesos çevresi, 4.1.1988, etütlük eserler arasında saptanmıştır. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 96 cm, stel genişliği: 42 cm, kalınlık: 13 cm, yan çerçeve: 4,5 cm, yazıt alanı yükseklik: 44 cm, sahne alanı yükseklik: 52 cm, genişlik: 37 cm, kadın figür yükseklik: 37 cm, genişlik: 24,5 cm, erkek figür yükseklik: 24 cm, genişlik: 24,5 cm, masa: 19 cm x 12 cm, hizmetçi yükseklik: 18 cm, genişlik: 6 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Üst, sol ve alt çerçeveler kırıktır. Bezeme alanında yer alan figürlerin yüzleri, kıyafetleri, kline, diphros, masa, ayak taburesi ve sahne alanı altındaki yazıtlı bölüm oldukça aşınmıştır. Stel tipi sağ çerçeve ve sahneyi sınırlayan zeminden oluşur. Bezeme alanında, klinede uzanan erkek figüre ve diphrosta oturan kadına, bir erkek hizmetçi de eşlik eder. Stelin sağında, klinede uzanan, başı cepheden, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden verilen, kısa kollu tunik üzerine beline kadar himation giyimli bir erkek yer alır. Başını hafifçe sağına eğmiş, boynu düzdür. Omuzlar aynı hizadadır, sağ kolunu yukarı kaldırarak dirseğinden bükmüş sağ elinde bir rython tutmaktadır. Sol kolunu ise yastığa dayamış, dirseğinden bükerek öne doğru uzatmıştır sol elinde de bir obje (phiale?) tutar. Beli klineye yaslandığı için sola eğimlidir, sol bacak klineye paralel uzanırken sağ bacağını dizinden büküştür. Beline kadar giydiği himation sağ bacağın üzerinde sabitlenerek soluna, sonra belini arkasından sararak tekrar sağ bacak üzerinden klinenin üzerine dökülmektedir. Kıvrımlar kalın ve şematiktir. Bezeme alanının solunda diphros üzerinde oturan, $\frac{3}{4}$ profilden verilen, khiton üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. *Protopudicitia* tipindeki kadın, başını sağa çevirmiş boynu düz, omuzları aynı hizadadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek başından gelen himationu tutmakta ve elinde bir obje taşımaktadır. Sağ kolu ise sağ bacağı üzerindedir. Profilden verilen bacaklar yan yana diphrostan aşağı uzanır. Başından gelen himation omuzlardan aşağıya inerek bacakları üzerine sarılmıştır. Kıyafetlerinin kıvrımları kalın bant şeklinde ve oldukça

şematiktir. Bezeme alanının sağ alt köşesinde tunik giyimli, ayakta ve cepheden işlenen bir erkek hizmetçi ve hemen sağında üzerinde yiyeceklerin bulunduğu üç ayaklı bir sehpa yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği grubu içerisinde “uzanan erkek ve soldaki sandalyede oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹¹⁸³. Batı Anadolu¹¹⁸⁴, Ephesos¹¹⁸⁵, Smyrna¹¹⁸⁶, Thyeira/Thyaira çevresi¹¹⁸⁷, Metropolis¹¹⁸⁸, Magnesia¹¹⁸⁹, Stratonikeia¹¹⁹⁰, Byzantion¹¹⁹¹, Dardanos ve çevresi¹¹⁹², Samos¹¹⁹³, Atina¹¹⁹⁴, Batı Anadolu¹¹⁹⁵, Samos-Rhodos-Byzantion¹¹⁹⁶, Ephesos¹¹⁹⁷, Manisa¹¹⁹⁸, Thyeira/Thyaira çevresi¹¹⁹⁹, Metropolis¹²⁰⁰, Atina¹²⁰¹, Byzantion¹²⁰², Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹²⁰³, Smyrna¹²⁰⁴, Mytline¹²⁰⁵, Attika¹²⁰⁶, Batı Anadolu ve adalar¹²⁰⁷, Stratonikeia¹²⁰⁸, Mysia Bölgesi¹²⁰⁹, Byzantion¹²¹⁰, Berlin ve Lucca¹²¹¹, Samos¹²¹², Pergamon¹²¹³, Sardes¹²¹⁴,

¹¹⁸³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1581-1641.

¹¹⁸⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹¹⁸⁵ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹¹⁸⁶ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹¹⁸⁷ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹¹⁸⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹¹⁸⁹ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹¹⁹⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹¹⁹¹ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹¹⁹² Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹¹⁹³ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹¹⁹⁴ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹¹⁹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹¹⁹⁶ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹¹⁹⁷ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹¹⁹⁸ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹¹⁹⁹ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹²⁰⁰ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹²⁰¹ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹²⁰² Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹²⁰³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹²⁰⁴ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atacı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹²⁰⁵ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹²⁰⁶ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹²⁰⁷ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹²⁰⁸ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹²⁰⁹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹²¹⁰ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹²¹¹ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

Aigai¹²¹⁵, Adapazarı¹²¹⁶, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹²¹⁷, Antakya Yöresi¹²¹⁸, Bursa, Khios, Londra, Basel¹²¹⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹²²⁰, Bandırma Müzesi¹²²¹, Çanakkale Müzesi¹²²², Malibu¹²²³, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹²²⁴, Berlin¹²²⁵, Miletopolis'te¹²²⁶ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 100 – 75.

Yazıt: Sahne altında yer alan kısımda iki satırlık yazıt

[ ]οιο [ ]ο
Αργ[ ]αω[ ]

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.16. Mezar Steli (Lev. 16), (Çiz. 16)

Müze Envanter Numarası: 1591 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos Yamaç Evler, 1962.5.62.15, 15.05.1995 **Ölçü:** Yükseklik: 27 cm, genişlik: 39 cm, kalınlık: 8 cm, alt çerçeve: 3 cm, kadın yükseklik: 21 cm, genişlik: 6 cm, hizmetçi yükseklik: 10.5 cm, genişlik: 3 cm, klinede oturan kadın yükseklik: 20 cm, genişlik: 12.5 cm, klinede uzanan erkek yükseklik: 12.5 cm, genişlik: 17 cm, masa yükseklik: 8.5 cm, genişlik: 6.5 cm, erkek hizmetçi yükseklik: 9 cm, genişlik: 3 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli gri mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Çerçevelerin büyük bir kısmı, ağaç, yılan, soldaki kadının sol ayağı ve sağdaki hizmetçinin sol ayağı kırık ve eksiktir. Naiskos formu, alt çerçeveden oluşur. Bezeme

¹²¹² Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹²¹³ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹²¹⁴ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹²¹⁵ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹²¹⁶ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹²¹⁷ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹²¹⁸ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹²¹⁹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹²²⁰ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹²²¹ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹²²² Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹²²³ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹²²⁴ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹²²⁵ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹²²⁶ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

alanında kline üzerinde uzanan bir erkek ve diphrosta oturan bir kadın ile ayakta giyimli bir diğer erkek yer alır. Bu figürlere bir erkek bir hizmetçi kız da eşlik etmektedir. Klinede uzanan figür $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, kısa kollu tunik ve beline kadar himation giyimlidir. Baş ve boynu sağına dönüktür. Sol omzu daha yukarıda sağ omzu aşağıdadır. Sağ kolunu öne ve dirseğinden hafifçe bükerek yukarı kaldırmış sağ elinde bir phiale tutmaktadır. Elinin arkasındaki ağaca dolanmış yılanı uzatmıştır. Sol kol yastığa yaslanmış dirseğinden bükerek vücudunun önüne uzatmıştır. Bel klineye ve yastığa dayandığı için soluna eğilidir. Sağ bacak dizini bükerek sol bacağına paralel olarak klineye uzatmıştır. Belin solundan sağına doğru vücudun önünden sarılan himationun ucu arkadan sol omzunun üzerine çıkarak öne doğru uzanır. Kıyafet kıvrımları bant formunda ve şematiktir. *Büyük Herkulaneumlu Kadın* tipinde $\frac{3}{4}$ cepheden verilen kadın solda bir diphros üzerinde oturmaktadır. Khiton üzerine himation giyimlidir. Baş ve boynu düzdür, başını örten himationun altından ensesinde topuz yaptığı saçları görülür. Sol kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış başın sol yanından gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır. Sağ kol ise dizleri üzerinde durur. Bacakları diphrosa paralel aşağıya uzanır ve ayakları bir ayak taburesi üzerindedir. Bezeme alanının solunda, ayakta duran, $\frac{3}{4}$ cepheden ve himationlu, *Dioskurides* tipinde bir erkek çocuk tasvir edilmiştir. Soluna dönük olan erkek çocuğun baş ve boynu düz, sol omuz biraz yukarıda sağ omuz aşağıdadır, himationun içindeki sağ kolunu dirseğinden bükerek sol omzuna doğru götürmüştür, sol kol ise vücuda paralel olarak aşağıya uzanır. Beli düzdür, sağ ayağını bir adım yana açmıştır. Hemen önünde $\frac{3}{4}$ profilden betimlenen khiton giyimli bir hizmetçi kız yer alır. Saçları, başın arkasında topuz yapılmıştır, sağ kolunu bükmüş göğsü hizasında bir pyksis tutmaktadır. Stelin sağında baş profilden vücudu cepheden verilen tunik giyimli erkek hizmetçi yer alır. Ellerinin bel hizasında üst üste birleştirmiş ve sağ bacağına bir adım yana açmıştır. Ayrıca klinenin önünde, üzerinde yiyeceklerin bulunduğu üçayaklı bir masa da yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından benzer örnekler, Ölü Yemeği sahnesi grubun içerisinde “çocukları ile betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹²²⁷. Batı Anadolu¹²²⁸, Ephesos¹²²⁹, Smyrna¹²³⁰, Thyeira/Thyaira çevresi¹²³¹, Metropolis¹²³², Magnesia¹²³³, Stratonikeia¹²³⁴, Byzantion¹²³⁵, Dardanos ve çevresi¹²³⁶,

¹²²⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1790 – 1825.

¹²²⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹²²⁹ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹²³⁰ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹²³¹ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹²³² Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹²³³ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

Samos¹²³⁷, Atina¹²³⁸, Batı Anadolu¹²³⁹, Samos-Rhodos-Byzantion¹²⁴⁰, Ephesos¹²⁴¹, Manisa¹²⁴², Thyaira/Thyaira çevresi¹²⁴³, Metropolis¹²⁴⁴, Atina¹²⁴⁵, Byzantion¹²⁴⁶, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹²⁴⁷, Smyrna¹²⁴⁸, Mytline¹²⁴⁹, Attika¹²⁵⁰, Batı Anadolu ve adalar¹²⁵¹, Stratonikeia¹²⁵², Mysia Bölgesi¹²⁵³, Byzantion¹²⁵⁴, Berlin ve Lucca¹²⁵⁵, Samos¹²⁵⁶, Pergamon¹²⁵⁷, Sardes¹²⁵⁸, Aigai¹²⁵⁹, Adapazarı¹²⁶⁰, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹²⁶¹, Antakya Yöresi¹²⁶², Bursa, Khios, Londra, Basel¹²⁶³, İstanbul Arkeoloji

---

¹²³⁴ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹²³⁵ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹²³⁶ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹²³⁷ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹²³⁸ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹²³⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹²⁴⁰ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹²⁴¹ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹²⁴² Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹²⁴³ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹²⁴⁴ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹²⁴⁵ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹²⁴⁶ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹²⁴⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹²⁴⁸ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹²⁴⁹ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹²⁵⁰ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹²⁵¹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹²⁵² Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹²⁵³ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹²⁵⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹²⁵⁵ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹²⁵⁶ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹²⁵⁷ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹²⁵⁸ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹²⁵⁹ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹²⁶⁰ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹²⁶¹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹²⁶² Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹²⁶³ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

Müzesi¹²⁶⁴, Bandırma Müzesi¹²⁶⁵, Çanakkale Müzesi¹²⁶⁶, Malibu¹²⁶⁷, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹²⁶⁸, Berlin¹²⁶⁹, Miletopolis'te¹²⁷⁰ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 100 – 75.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 41, Kat. No. 64 (İÖ. 100 – 50)

K.17. Mezar Steli (Lev. 17), (Çiz. 17)

Müze Envanter Numarası: 2389 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 24,5 cm, genişlik: 16 cm, kalınlık: 5 cm, çerçeve: 2 cm, üstte: 4 cm, toprak batım alanı yükseklik: 2 cm, genişlik: 9,5 cm, klinede uzanan erkek: 8 cm x 7,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli gri mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst, sağ ve alt çerçeve ile toprak batım alanının bir kısmı, bezeme alanında klinede uzanan erkeğin bacaklarından üstü ve sağ kolunun bir bölümü, karşısında oturan kadının ise sadece bacakları korunmuştur. Stelin geri kalanı kırık ve eksiktir. Yoğun korozyon ve aşınma mevcuttur. Naiskos formu profilli üst çerçeve, yan ve alt çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında klineden uzanan bir erkek ile karşısında oturan bir kadın yer alır. Klinede uzanan erkek $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, beline kadar himation giyimlidir. Başı cepheden ve düzdür. Omuzları aynı hizadadır, sağ kolunu yana ve dirseğinden bükerek yukarı kaldırmıştır. Sol kolunu ise dirseğinden bükerek bir yastığa dayamış elinde bir phiale tutmaktadır. Beli yastığa dayandığı için soluna eğimlidir. Sağ bacağı dizinden bükerek sol bacağına ise paralel olarak klineye uzatır. Karşısında oturan kadının bacakları diphrostan aşağıya yan yana paralel olarak uzanır ve ayakları bir ayak taburesi üzerindedir. Ayrıca kline önünde üçayaklı bir masa da yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer örnekler Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği Sahnesi grubu içerisinde “uzanan erkek ve oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹²⁷¹. Batı Anadolu¹²⁷², Ephesos¹²⁷³, Smyrna¹²⁷⁴, Thyaira/Thyaira çevresi¹²⁷⁵, Metropolis¹²⁷⁶, Magnesia¹²⁷⁷,

¹²⁶⁴ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹²⁶⁵ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹²⁶⁶ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹²⁶⁷ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹²⁶⁸ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹²⁶⁹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹²⁷⁰ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

¹²⁷¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1542 – 1646.

¹²⁷² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹²⁷³ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹²⁷⁴ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹²⁷⁵ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹²⁷⁶ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

Stratonikeia¹²⁷⁸, Byzantion¹²⁷⁹, Dardanos ve çevresi¹²⁸⁰, Samos¹²⁸¹, Atina¹²⁸², Batı Anadolu¹²⁸³, Samos-Rhodos-Byzantion¹²⁸⁴, Ephesos¹²⁸⁵, Manisa¹²⁸⁶, Thyaira/Thyaira çevresi¹²⁸⁷, Metropolis¹²⁸⁸, Atina¹²⁸⁹, Byzantion¹²⁹⁰, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹²⁹¹, Smyrna¹²⁹², Mytline¹²⁹³, Attika¹²⁹⁴, Batı Anadolu ve adalar¹²⁹⁵, Stratonikeia¹²⁹⁶, Mysia Bölgesi¹²⁹⁷, Byzantion¹²⁹⁸, Berlin ve Lucca¹²⁹⁹, Samos¹³⁰⁰, Pergamon¹³⁰¹, Sardes¹³⁰², Aigai¹³⁰³, Adapazarı¹³⁰⁴, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹³⁰⁵, Antakya Yöresi¹³⁰⁶, Bursa,

---

¹²⁷⁷ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹²⁷⁸ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹²⁷⁹ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹²⁸⁰ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹²⁸¹ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹²⁸² Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹²⁸³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹²⁸⁴ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹²⁸⁵ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹²⁸⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹²⁸⁷ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹²⁸⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹²⁸⁹ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹²⁹⁰ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹²⁹¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹²⁹² Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹²⁹³ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹²⁹⁴ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹²⁹⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹²⁹⁶ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹²⁹⁷ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹²⁹⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹²⁹⁹ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹³⁰⁰ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹³⁰¹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹³⁰² Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹³⁰³ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹³⁰⁴ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹³⁰⁵ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹³⁰⁶ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

Khios, Londra, Basel¹³⁰⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹³⁰⁸, Bandırma Müzesi¹³⁰⁹, Çanakkale Müzesi¹³¹⁰, Malibu¹³¹¹, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹³¹², Berlin¹³¹³, Miletopolis'te¹³¹⁴ görülmüştür,

Tarih: İÖ. 100 – 50.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 38, Kat. No. 61 (İÖ. 100 – 75)

K.18. Mezar Steli (Lev. 18), (Çiz. 18)

Müze Envanter Numarası: 4.39.72 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 23 cm, stel genişliği: 18,5 cm, kalınlık: 8 cm, alınlık yükseklik: 7 cm, genişlik: 11 cm, çerçeve genişliği: 3 cm, oturan kadın figür yükseklik: 16 cm, genişlik: 11 cm, çelenk: 4 cm x 4 cm.

Tanım ve Tipoloji: Boyuna dörtgen formlu mezar steli. Alınlık ve sol çerçevenin bir kısmı korunmuş, bezeme alanının büyük çoğunluğu eksik ve kırıktır. Stel tipi alınlık ve sol çerçeveden oluşur. Korunan bezeme alanında, solda diphros üzerinde oturan, khiton üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Klinenin az bir kısmı görülmekte olup arka planda bir adet çelenk yer alır. Stelin solunda çerçeveye yaslanmış, klinede oturan kadının üst gövdesi $\frac{3}{4}$ cepheden, alt gövdesi ise profilden verilmiştir. Başını sağına çevirmiş, omuzlar aynı hizada, sağ kol önde ve dirsekten bükülmüş sağ bacağın üzerindedir, sol kolunu dirseğinden bükerek eliyle başın solundan gelen himationun kıvrımlarını tutmaktadır. Beli düzdür, bacaklar yan yana tabureden aşağı uzanır. Khiton yuvarlak yakalıdır, göğüs altında şematik kıvrımların bir kısmı görülebilmektedir. Himation, başı örterek kolların üzerinden aşağı uzanır. Kıyafetin kıvrımları oldukça sert ve şematiktir.

Yazıt: Taş yapısından ve aşınmadan dolayı tespit edilemeyen iki sıra yazıt yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer örnekler, Pfuhl-Möbius tarafından, “*klinede uzanan çelenk tutan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır¹³¹⁵. Batı Anadolu¹³¹⁶, Ephesos¹³¹⁷, Smyrna¹³¹⁸,

¹³⁰⁷ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹³⁰⁸ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹³⁰⁹ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹³¹⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹³¹¹ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹³¹² Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹³¹³ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹³¹⁴ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

¹³¹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1647-1755.

¹³¹⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹³¹⁷ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹³¹⁸ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

Thyeira/Thyaira çevresi¹³¹⁹, Metropolis¹³²⁰, Magnesia¹³²¹, Stratonikeia¹³²², Byzantion¹³²³, Dardanos ve çevresi¹³²⁴, Samos¹³²⁵, Atina¹³²⁶, Batı Anadolu¹³²⁷, Samos-Rhodos-Byzantion¹³²⁸, Ephesos¹³²⁹, Manisa¹³³⁰, Thyeira/Thyaira çevresi¹³³¹, Metropolis¹³³², Atina¹³³³, Byzantion¹³³⁴, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹³³⁵, Smyrna¹³³⁶, Mytiline¹³³⁷, Attika¹³³⁸, Batı Anadolu ve adalar¹³³⁹, Stratonikeia¹³⁴⁰, Mysia Bölgesi¹³⁴¹, Byzantion¹³⁴², Berlin ve Lucca¹³⁴³, Samos¹³⁴⁴, Pergamon¹³⁴⁵, Sardes¹³⁴⁶, Aigai¹³⁴⁷, Adapazarı¹³⁴⁸, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹³⁴⁹, Antakya Yöresi¹³⁵⁰, Bursa, Khios, Londra, Basel¹³⁵¹, İstanbul Arkeoloji

¹³¹⁹ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹³²⁰ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹³²¹ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹³²² Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹³²³ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹³²⁴ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹³²⁵ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236.

Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹³²⁶ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹³²⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹³²⁸ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹³²⁹ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹³³⁰ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹³³¹ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹³³² Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹³³³ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹³³⁴ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹³³⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹³³⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹³³⁷ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹³³⁸ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹³³⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹³⁴⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹³⁴¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹³⁴² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹³⁴³ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹³⁴⁴ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹³⁴⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹³⁴⁶ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹³⁴⁷ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹³⁴⁸ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹³⁴⁹ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹³⁵⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev.

Müzesi¹³⁵², Bandırma Müzesi¹³⁵³, Çanakkale Müzesi¹³⁵⁴, Malibu¹³⁵⁵, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹³⁵⁶, Berlin¹³⁵⁷, Miletopolis'te¹³⁵⁸ görülmüştür.

Tarih: İÖ. 1. yüzyılın ikinci yarısı.

Yazıt: Taş yapısından ve aşınmadan dolayı tespit edilemeyen iki sıra yazıt yer alır.

[ ]O

O[ ]M

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 46, Kat. No. 70

K.19. Mezar Steli (Lev. 19), (Çiz. 19)

Müze Envanter Numarası: 295 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos.

Ölçü: Yükseklik: 66 cm, genişlik: 44 cm, kalınlık: 6,5 cm, alınlık yükseklik: 17 cm, alınlık içindeki figür: 7,5 cm x 16 cm, sol akroter: 9 cm x 7 cm, arşitrav yükseklik: 14,5 cm, arşitrav üzerindeki girland frizinde bukranon: 5 cm x 6 cm, 1. girland genişlik: 17 cm, 2. girland genişlik: 16 cm, çerçeveler solda: 4,5 cm, sağda: 4 cm, bezeme alanı yükseklik: 30 cm, genişlik: 34,5 cm, kız hizmetçi yükseklik: 13 cm, genişlik: 6 cm, oturan kadın yükseklik: 29 cm, genişlik: 13 cm, kline arkasındaki erkek çocuk yükseklik: 10,5 cm, genişlik: 6 cm, klinede uzanan erkek figür yükseklik: 18 cm, genişlik: 21,5 cm, erkek hizmetçi yükseklik: 7 cm, genişlik: 4 cm, masa: 12,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Açık gri, orta tanecikli mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Akroterler, alınlığın ve ortasındaki figürün büyük kısmı, arşitravdaki girland frizinin çoğunluğu, bezeme alanının alt kısmı, figürlerin başları ve masa kırıktır. Tamamında yoğun aşınma ve korozyon görülür. Stel tipi sol akroter, alınlık ve ortasındaki figür, arşitrav ve girland frizi ile sahne alanını sınırlayan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında kline üzerinde uzanan bir erkek ile klinede oturan bir kadına iki hizmetçi ile bir erkek çocuk eşlik eder. Klinede uzanan ve $\frac{3}{4}$ cepheden verilen erkek kısa kollu tunik üzerine himation giyimlidir. Saçları ve sakalı gür verilmiş, başı ve boynu düzdür. Sol omuz sol kolun yastığa dayanması nedeniyle yukarıda sağ omuz daha aşağıdadır. Sol elinde bir kantharos

---

LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹³⁵¹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹³⁵² Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹³⁵³ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹³⁵⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹³⁵⁵ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹³⁵⁶ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹³⁵⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹³⁵⁸ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

tutmakta, sağ kolunu ise dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış sağ elinde bir rython tutmaktadır. Beli vücudunu yastığa dayadığı için sağına eğimlidir. Sağ bacağını bükerek, sol bacağını klineye paralel uzatmaktadır. Himation, belinin solunda tutturulmuş, vücudun önünden sağına, oradan arkaya sarılmış ve ucu sol omzun üzerinden öne uzatılarak sol kol üzerinden klineye dökülmüştür. Kıyafet kıvrımları oldukça şematik ve bant formundadır. Hemen karşısında solda, *Pudicitia Baebia* tipinde oturan bir kadın yer alır. $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş ve khiton üzerine himation giyimlidir. Baş ve boynu düz, omuzları aynı hizadadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek başından gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır, sağ kolunu ise sol dirseğinin altına yerleştirmiş diğer koluna destek olmaktadır. Her iki bacak da yan yana klineden aşağıya uzanır. Kıyafet kıvrımları şematik ve kalın bant formundadır. Kadının solunda, ayakta ve cepheden verilen erkek çocuk yer alır, manto giyimlidir. Başını hafifçe sağına eğmiştir, sağ kolu göğsün üzerinde, sol el manto altından görülmektedir. Stelin sol çerçevesine yaslanmış bir kız hizmetçi, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, khiton giyimlidir. Başını kadın figüre doğru hafifçe kaldırmış, elinde bir pyxis tutmaktadır. Sağ kenarda ise bir erkek hizmetçi yer alır. Ayrıca klinenin önünde bir masa da görülmektedir. Alınlığın ortasında dizleri üzerinde, tunik giyimli bir erkek ve arşitravda bukranonlarla tutturulmuş girlandlar yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından benzer eserler, Ölü Yemeği sahnesi grubu altında, “çocukları ile betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹³⁵⁹. Batı Anadolu¹³⁶⁰, Ephesos¹³⁶¹, Smyrna¹³⁶², Thyeira/Thyaira çevresi¹³⁶³, Metropolis¹³⁶⁴, Magnesia¹³⁶⁵, Stratonikeia¹³⁶⁶, Byzantion¹³⁶⁷, Dardanos ve çevresi¹³⁶⁸, Samos¹³⁶⁹, Atina¹³⁷⁰, Batı Anadolu¹³⁷¹, Samos-Rhodos-Byzantion¹³⁷², Ephesos¹³⁷³,

¹³⁵⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1780 – 1825.

¹³⁶⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹³⁶¹ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹³⁶² Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹³⁶³ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹³⁶⁴ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹³⁶⁵ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹³⁶⁶ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹³⁶⁷ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹³⁶⁸ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹³⁶⁹ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹³⁷⁰ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹³⁷¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹³⁷² Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹³⁷³ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

Manisa¹³⁷⁴, Thyaira/Thyaira çevresi¹³⁷⁵, Metropolis¹³⁷⁶, Atina¹³⁷⁷, Byzantion¹³⁷⁸, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹³⁷⁹, Smyrna¹³⁸⁰, Mytiline¹³⁸¹, Attika¹³⁸², Batı Anadolu ve adalar¹³⁸³, Stratonikeia¹³⁸⁴, Mysia Bölgesi¹³⁸⁵, Byzantion¹³⁸⁶, Berlin ve Lucca¹³⁸⁷, Samos¹³⁸⁸, Pergamon¹³⁸⁹, Sardes¹³⁹⁰, Aigai¹³⁹¹, Adapazarı¹³⁹², Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹³⁹³, Antakya Yöresi¹³⁹⁴, Bursa, Khios, Londra, Basel¹³⁹⁵, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹³⁹⁶, Bandırma Müzesi¹³⁹⁷, Çanakkale Müzesi¹³⁹⁸, Malibu¹³⁹⁹, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁴⁰⁰, Berlin¹⁴⁰¹, Miletopolis'te¹⁴⁰² görülmüştür.

Tarih: İÖ. 50 – 25.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1793, Taf. 259 (İÖ. 1.yüzyıl); Atalay 1988,

¹³⁷⁴ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹³⁷⁵ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹³⁷⁶ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹³⁷⁷ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹³⁷⁸ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹³⁷⁹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹³⁸⁰ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹³⁸¹ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹³⁸² Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹³⁸³ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹³⁸⁴ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹³⁸⁵ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹³⁸⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹³⁸⁷ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹³⁸⁸ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹³⁸⁹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹³⁹⁰ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹³⁹¹ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹³⁹² Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹³⁹³ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹³⁹⁴ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹³⁹⁵ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹³⁹⁶ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹³⁹⁷ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹³⁹⁸ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹³⁹⁹ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁴⁰⁰ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁴⁰¹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁴⁰² Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

K.20. Mezar Steli (Lev. 20), (Çiz. 20)

Müze Envanter Numarası: 250 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 47. 5 cm, stel genişliği: 67 cm, kalınlık: 12 cm, kadın yükseklik: 31 cm, genişlik: 14 cm, klinede uzanan erkek yükseklik: 17 cm, genişlik: 25. 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, naiskos formlu mezar steli. Tüm kenarlar, figürlerin başları, erkeğin sağ kolu, kadının ayakları, masanın ayakları ile masanın sağ tarafına dolanan yılanın büyük bir kısmı kırık ve eksiktir. Tamamında yoğun korozyon ve aşınma mevcuttur. Korunan bezeme alanında klinede uzanan bir erkek ile thronosta oturan bir kadın yer alır. $\frac{3}{4}$ cepheden verilen ve beline kadar himation giyimli erkek, sağ kolunu yukarı kaldırmış, sol kolu ile yastığa dayanmaktadır. Beli klineye yaslandığı için sola eğimlidir. Sağ bacağı dizinden bükerek uzatmış sol bacak ise klineye paraleldir. Himation kıvrımları kalın bant şeklinde ve şematiktir. Stelin solunda, thronos üzerinde oturan, üst gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden bacakları profilden verilen, khiton üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Sağ eli kucağındadır. Sağ bacağı bir adım öne atmış sol bacak geridedir, ayaklar bir ayak taburesi üzerinde durur. Himationu göğsü açıkta bırakacak şekilde başı sararak bacaklara kadar uzanır, göğüs kısmında khiton kıvrımları da görülmektedir. Sahnenin sağında masanın sağ ayağında bir yılan da yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği Sahnesi grubu içerisinde “*kline üzerinde uzanan erkek ve soldaki sandalye üzerinde oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır¹⁴⁰³. Batı Anadolu¹⁴⁰⁴, Ephesos¹⁴⁰⁵, Smyrna¹⁴⁰⁶, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁴⁰⁷, Metropolis¹⁴⁰⁸, Magnesia¹⁴⁰⁹, Stratonikeia¹⁴¹⁰, Byzantion¹⁴¹¹, Dardanos ve çevresi¹⁴¹², Samos¹⁴¹³, Atina¹⁴¹⁴, Batı Anadolu¹⁴¹⁵, Samos-Rhodos-Byzantion¹⁴¹⁶, Ephesos¹⁴¹⁷,

¹⁴⁰³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1581-1641.

¹⁴⁰⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹⁴⁰⁵ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹⁴⁰⁶ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹⁴⁰⁷ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹⁴⁰⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹⁴⁰⁹ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹⁴¹⁰ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹⁴¹¹ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹⁴¹² Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹⁴¹³ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236.

Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹⁴¹⁴ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹⁴¹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

Manisa¹⁴¹⁸, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁴¹⁹, Metropolis¹⁴²⁰, Atina¹⁴²¹, Byzantion¹⁴²², Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹⁴²³, Smyrna¹⁴²⁴, Mytiline¹⁴²⁵, Attika¹⁴²⁶, Batı Anadolu ve adalar¹⁴²⁷, Stratonikeia¹⁴²⁸, Mysia Bölgesi¹⁴²⁹, Byzantion¹⁴³⁰, Berlin ve Lucca¹⁴³¹, Samos¹⁴³², Pergamon¹⁴³³, Sardes¹⁴³⁴, Aigai¹⁴³⁵, Adapazarı¹⁴³⁶, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁴³⁷, Antakya Yöresi¹⁴³⁸, Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁴³⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁴⁴⁰, Bandırma Müzesi¹⁴⁴¹, Çanakkale Müzesi¹⁴⁴², Malibu¹⁴⁴³, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁴⁴⁴, Berlin¹⁴⁴⁵, Miletopolis'te¹⁴⁴⁶ görülmüştür.

¹⁴¹⁶ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹⁴¹⁷ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹⁴¹⁸ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁴¹⁹ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹⁴²⁰ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁴²¹ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹⁴²² Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁴²³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁴²⁴ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁴²⁵ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁴²⁶ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹⁴²⁷ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁴²⁸ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁴²⁹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁴³⁰ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁴³¹ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹⁴³² Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁴³³ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁴³⁴ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁴³⁵ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁴³⁶ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁴³⁷ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹⁴³⁸ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁴³⁹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁴⁴⁰ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹⁴⁴¹ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁴⁴² Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁴⁴³ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁴⁴⁴ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁴⁴⁵ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁴⁴⁶ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

Tarih: İÖ. 50 – 25.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.21. Mezar Steli (Lev. 21), (Çiz. 21)

Müze Envanter Numarası: 1.13.12 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Kale altı mevkii. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 49 cm, stel genişliği: 57,5 cm, kalınlık: 10,5 cm, bezeme alanını sınırlayan çerçeveler üstte: 7,5 cm, altta: 6 cm, yanlarda: 4,5 cm, sol ante başlık genişliği: 5 cm, sütun genişliği: 3 cm, sol üstte yer alan at başlı protom yüksekliği: 14 cm, genişliği: 10 cm, protomu sınırlayan çerçeve: 2 cm, at başı yüksekliği: 9 cm, genişliği: 8,5 cm, bezeme alanı yüksekliği: 37 cm, genişliği: 50 cm, saki figürü yüksekliği: 17 cm, genişliği: 9 cm, kline ucunda oturan kadın figürü yüksekliği: 33,5 cm, genişliği: 16 cm, klinede uzanan erkek figürü yüksekliği: 21 cm, genişliği: 24 cm, kline yüksekliği: 15 cm, genişliği: 43,5 cm, masa: 14,5 x 10 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen-naiskos formlu mezar steli. Tamamına yakın kısmı korunmuş, alt çerçeve ve bezeme alanının alt kısmında bir parça kırıktır, çerçeve kenarlarında da ufak kırıklar oluşmuştur. Ön yüzde stelin tamamında, özellikle figürlerin yüzlerinde yoğun korozyon ve aşınma görülür. Naiskos formu yanlarda daha ince alt ve üstte daha kalın olan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanı içerisinde, kline üzerinde uzanan giyimli bir erkek, klinenin ucunda oturan giyimli bir kadın ve ayakta çıplak saki yer alır. Kline üzerinde uzanan, vücudunun üst kısmı cepheden erkek kısa kollu ve yuvarlak yakalı khiton üzerine bele kadar sarılı bir himation giymiştir. Başı soluna dönük ve cepheden, saçları hacimli ve sakalları gür verilmiştir. Sol omuz yukarıda sağ omuz biraz daha aşağıdadır. Sağ kolunu yana ve dirseğinden bükerek yukarı kaldırılmış elinde bir rython/içki kabı tutmaktadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek yastığa dayar. Öne uzattığı sol elinde bir obje (phiale/kâse/yiyecek) taşımaktadır. Figürün beli yatağa dayandığı için sola eğimlidir. Bacakların ise az bir bölümü görülür, sağ bacak daha üstte ve sol bacak klineye bitişiktir. İlk olarak belin önde sağında tutturulan manto önden arkaya dolanır, arkadan belin sağına, karnı üzerinde paralel ilerleyerek belin soluna ulaşır, buradan çapraz yükselerek sol kola sarılır ve açılarak aşağı dökülür. Khiton ve himation kıvrımları sert ve şematiktir. Erkeğin ayakucunda oturan, sağa doğru $\frac{3}{4}$ cepheden verilen kadın, khiton üzerine başını da örten bir himation giymiştir. Omuzlar geniş ve düzdür. Sol kolunu öne uzatmış ve kucağındaki elbise kıvrımını tutmaktadır. Sağ kolunu dirseğinden bükükten sonra elini başının sağına uzatıp başının sağından dökülen mantonun kıvrımlarını tutar. Sol kolun öne uzanıp sol bacağı üzerinde

kıvrımları tutması ve sağ kolunun duruşu nedeniyle *Protopudicitia/ Büyük Herculaneumlu Kadın* tipinin varyasyonu olmalıdır. Beli düz, bacaklar yan yana ve sabit şekilde aşağı uzanır. Khitonun göğüs üzerindeki kıvrımları, başını örterek omuzlardan aşağı inen himationun kıvrımları ve bacaklar arası kıvrımlar şematik ve serttir. Klinenin solunda yer alan çıplak, ayakta ve cepheden işlenen bir saki yer alır, sağ kolunu başının üzerine kaldırmış sol elinde ise bir phiale tutmaktadır. Bezeme alanının sol üst köşesinde çerçeve içinde at protomu, kline önünde bir sehpa ve üzerinde yiyecekler yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer tipteki mezar stelleri, Pfuhl-Möbius tarafından “uzanan erkek ve oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹⁴⁴⁷. Benzer örnekler, Batı Anadolu¹⁴⁴⁸, Ephesos¹⁴⁴⁹, Magnesia¹⁴⁵⁰, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁴⁵¹, Metropolis¹⁴⁵², Bursa¹⁴⁵³, Byzantion¹⁴⁵⁴, Samos¹⁴⁵⁵ ve Atina’da¹⁴⁵⁶ Batı Anadolu¹⁴⁵⁷, Ephesos¹⁴⁵⁸, Smyrna¹⁴⁵⁹, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁴⁶⁰, Metropolis¹⁴⁶¹, Magnesia¹⁴⁶², Stratonikeia¹⁴⁶³, Byzantion¹⁴⁶⁴, Dardanos ve çevresi¹⁴⁶⁵, Samos¹⁴⁶⁶, Atina¹⁴⁶⁷, Batı Anadolu¹⁴⁶⁸, Samos-Rhodos-Byzantion¹⁴⁶⁹, Ephesos¹⁴⁷⁰, Manisa¹⁴⁷¹, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁴⁷², Metropolis¹⁴⁷³, Atina¹⁴⁷⁴, Byzantion¹⁴⁷⁵, Bursa, İstanbul Arkeoloji

¹⁴⁴⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Nr. 1542-1646.

¹⁴⁴⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223 Nr.1544, Taf. 224 Nr. 1556, Taf. 227 Nr. 1563, Taf. 227 Nr. 1567, Taf. 227 Nr. 1569.

¹⁴⁴⁹ Atalay 1988, Lev. 33 Kat. No. 54, Lev. 34 Kat. No. 56, Lev. 36 Kat. No. 59, Lev. 40 Kat. No. 40, Lev. 42 Kat. No. 65.

¹⁴⁵⁰ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73, Kat. Nr. 74

¹⁴⁵¹ Çekilmez 2015, Lev. III K.3, Lev. IV K.4, Lev. V K.5, Lev VI K.6, Lev VII K.7.

¹⁴⁵² Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 222, Lev. 56, 226.

¹⁴⁵³ Şahin 1996, Res. 3, Res. 6.

¹⁴⁵⁴ Fıratlı 1964, Planche XXIII 33, Planche XXIV 20, 30, Planche XXV 36, 38, 39, Planche XXVI 41.

¹⁴⁵⁵ Fabricius 1999, Abb. 11, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. Inv. No. 212, Taf. 7 Inv. No. 206, Taf. 8.

¹⁴⁵⁶ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 148, 151, 221, 421, Taf. 41, Kat. Nr. 495.

¹⁴⁵⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹⁴⁵⁸ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹⁴⁵⁹ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹⁴⁶⁰ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹⁴⁶¹ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹⁴⁶² Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹⁴⁶³ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹⁴⁶⁴ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹⁴⁶⁵ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹⁴⁶⁶ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹⁴⁶⁷ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹⁴⁶⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹⁴⁶⁹ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹⁴⁷⁰ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹⁴⁷¹ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁴⁷² Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹⁴⁷³ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁴⁷⁴ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

Atina ve Smyrna¹⁴⁷⁶, Smyrna¹⁴⁷⁷, Mytline¹⁴⁷⁸, Attika¹⁴⁷⁹, Batı Anadolu ve adalar¹⁴⁸⁰, Stratonikeia¹⁴⁸¹, Mysia Bölgesi¹⁴⁸², Byzantion¹⁴⁸³, Berlin ve Lucca¹⁴⁸⁴, Samos¹⁴⁸⁵, Pergamon¹⁴⁸⁶, Sardes¹⁴⁸⁷, Aigai¹⁴⁸⁸, Adapazarı¹⁴⁸⁹, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁴⁹⁰, Antakya Yöresi¹⁴⁹¹, Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁴⁹², İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁴⁹³, Bandırma Müzesi¹⁴⁹⁴, Çanakkale Müzesi¹⁴⁹⁵, Malibu¹⁴⁹⁶, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁴⁹⁷, Berlin¹⁴⁹⁸, Miletopolis'te¹⁴⁹⁹ görülmüştür.

Tarih: İS. 1. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.22 Mezar Steli (Lev. 22), (Çiz. 22)

Müze Envanter Numarası: 249 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

¹⁴⁷⁵ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁴⁷⁶ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁴⁷⁷ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁴⁷⁸ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁴⁷⁹ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹⁴⁸⁰ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁴⁸¹ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁴⁸² Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁴⁸³ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁴⁸⁴ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹⁴⁸⁵ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁴⁸⁶ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁴⁸⁷ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁴⁸⁸ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁴⁸⁹ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁴⁹⁰ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹⁴⁹¹ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁴⁹² Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁴⁹³ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹⁴⁹⁴ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁴⁹⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁴⁹⁶ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁴⁹⁷ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁴⁹⁸ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁴⁹⁹ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

Ölçü: Stel yüksekliği: 33,5 cm, stel genişliği: 42 cm, kalınlık: 6 cm, çerçeveler: 3 cm, sahne alanı yükseklik: 22 cm, genişlik: 36 cm, sol üst köşe at protomu: 8 cm x 7,5 cm, soldan sağa figürler: 1. figür: 7 cm x 3 cm, 2. figür: 7 cm x 2,5 cm, 3. figür: 7,5 cm x 4,5 cm, 4. figür: 8 cm x 2,5 cm, 5. figür: 9 cm x 3 cm, 6. figür: 10 cm x 2,5 cm, 7. figür: 10,5 cm x 4 cm, 8. figür: 10,5 cm x 4 cm klinede oturan kadın: 22,5 cm x 11,5 cm, klinede uzanan erkek: 11 cm x 12,5 cm, masa: 7 cm x 6 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Yan ve alt çerçevenin az bir kısmı dışında tüm kenarlar kadın ve erkek figürün başlarına kadar stelin üst kısmı, at protomunun bulunduğu sol üst ve sağ alt kenarlar kırıktır. Alt çerçevedeki yazıt ve stelin tamamında yoğun korozyon ve aşınmalar mevcuttur. Naiskos formu yan ve alt çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında kline üzerinde uzanan erkek ve oturan kadına, 8 çocuk? (7 çocuk/1saki?) eşlik eder ayrıca bir kalyx krater ile sol üst köşede çerçeve içinde at protomu da görülür. Stelin sağında klinede uzanmış halde, $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, tunik üstüne belden aşağısını saran himation giyimli erkek yer alır. Omuzları aynı hizadadır, sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış elinde rython/çelenk tutmaktadır. Sol kol ise yastığa yaslanmış ve kline önündeki masada bulunan yiyeceklere uzanır. Himationu, sağ kalça üzerinden öne belin soluna, oradan arkaya sarılarak tekrar sağ kalça üzerinden kline üzerine dökülür. Himationu belde kıvrım tomarı halinde verilmiş, kıyafet kıvrımları şematik ve kalındır. Klinenin solunda, *Protopudicitia* tipinde, $\frac{3}{4}$ profilden verilen, khiton üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Başını erkeğe çevirmiştir. Sol kolunu dirsekten bükerek yukarı kaldırmış başın solundan gelen ve göğsü açıkta bırakan himationu tutmaktadır. Sağ kol ise vücuda bitişik, sağ el kucağı üzerinde durmaktadır. Sağ bacağı bir adım ileriye atmış sol bacak geridedir. Başından gelen ve göğsü açıkta bırakan himation ayakların üzerine kadar uzanır. Bacakların hareketi nedeniyle sağ bacağın ve belin arkasında şematik ve kalın kıvrımlar oluşturur. Khiton “V” formunda göğsün üzerine dökülürken göğüs altında tomar halinde şematik kıvrımlar görülür, ayakların arkasında ise khiton kıvrımları kalın bant şeklinde zemine dökülür. Sol çerçeveden klineye doğru arka arkaya sıralanan ve profilden verilen, himation giyimli figürler yer alır. Başlarını klinedeki figürlere doğru çevirmişler, sağ kolları himation içinde dirsekten bükülerek sol omza doğru uzatılmış himationun ucunu tutmaktadırlar. Sol çerçeveye bitişik olasılıkla bir plaster üzerinde kalyx krater ve hemen üzerinde çerçeve içinde at protomu da sahneye eşlik eder.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği Sahnesi grubu içerisinde “çocuklarla birlikte betimlenen uzanan erkek ve oturan kadın” grubunda ele alınmıştır¹⁵⁰⁰. Batı Anadolu¹⁵⁰¹, Ephesos¹⁵⁰², Magnesia¹⁵⁰³, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁵⁰⁴, Metropolis¹⁵⁰⁵, Bursa¹⁵⁰⁶, Byzantion¹⁵⁰⁷, Samos¹⁵⁰⁸ ve Atina’da¹⁵⁰⁹ Batı Anadolu¹⁵¹⁰, Ephesos¹⁵¹¹, Smyrna¹⁵¹², Thyaira/Thyaira çevresi¹⁵¹³, Metropolis¹⁵¹⁴, Magnesia¹⁵¹⁵, Stratonikeia¹⁵¹⁶, Byzantion¹⁵¹⁷, Dardanos ve çevresi¹⁵¹⁸, Samos¹⁵¹⁹, Atina¹⁵²⁰, Batı Anadolu¹⁵²¹, Samos-Rhodos-Byzantion¹⁵²², Ephesos¹⁵²³, Manisa¹⁵²⁴, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁵²⁵, Metropolis¹⁵²⁶, Atina¹⁵²⁷, Byzantion¹⁵²⁸, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹⁵²⁹, Smyrna¹⁵³⁰, Mytiline¹⁵³¹, Attika¹⁵³², Batı

¹⁵⁰⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1780 – 1825.

¹⁵⁰¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223 Nr.1544, Taf. 224 Nr. 1556, Taf. 227 Nr. 1563, Taf. 227 Nr. 1567, Taf. 227 Nr. 1569.

¹⁵⁰² Atalay 1988, Lev. 33 Kat. No. 54, Lev. 34 Kat. No. 56, Lev. 36 Kat. No. 59, Lev. 40 Kat. No. 40, Lev. 42 Kat. No. 65.

¹⁵⁰³ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73, Kat. Nr. 74

¹⁵⁰⁴ Çekilmez 2015, Lev. III K.3, Lev. IV K.4, Lev. V K.5, Lev VI K.6, Lev VII K.7.

¹⁵⁰⁵ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 222, Lev. 56, 226.

¹⁵⁰⁶ Şahin 1996, Res. 3, Res. 6.

¹⁵⁰⁷ Fıratlı 1964, Planche XXIII 33, Planche XXIV 20, 30, Planche XXV 36, 38, 39, Planche XXVI 41.

¹⁵⁰⁸ Fabricius 1999, Abb. 11, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. Inv. No. 212, Taf. 7 Inv. No. 206, Taf. 8.

¹⁵⁰⁹ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 148, 151, 221, 421, Taf. 41, Kat. Nr. 495

¹⁵¹⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹⁵¹¹ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹⁵¹² Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹⁵¹³ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹⁵¹⁴ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹⁵¹⁵ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹⁵¹⁶ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹⁵¹⁷ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹⁵¹⁸ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹⁵¹⁹ Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹⁵²⁰ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹⁵²¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹⁵²² Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹⁵²³ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹⁵²⁴ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁵²⁵ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹⁵²⁶ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁵²⁷ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹⁵²⁸ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁵²⁹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁵³⁰ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁵³¹ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁵³² Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

Anadolu ve adalar¹⁵³³, Stratonikeia¹⁵³⁴, Mysia Bölgesi¹⁵³⁵, Byzantion¹⁵³⁶, Berlin ve Lucca¹⁵³⁷, Samos¹⁵³⁸, Pergamon¹⁵³⁹, Sardes¹⁵⁴⁰, Aigai¹⁵⁴¹, Adapazarı¹⁵⁴², Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁵⁴³, Antakya Yöresi¹⁵⁴⁴, Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁵⁴⁵, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁵⁴⁶, Bandırma Müzesi¹⁵⁴⁷, Çanakkale Müzesi¹⁵⁴⁸, Malibu¹⁵⁴⁹, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁵⁵⁰, Berlin¹⁵⁵¹, Miletopolis'te¹⁵⁵² görülmüştür.

Tarih: İS. 1. yüzyıl ortaları.

Yazıt: Sahne altında, alt çerçeve üzerinde tek satır yazıt

[ ] Εωνγονπα [ ] Ο.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 44, Kat. No. 67 (İÖ. 100 – 50).

K.23. Mezar Steli (Lev. 23), (Çiz. 23)

Müze Envanter Numarası: 1592 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos, Yamaç Evler h62-27, 15.05.1995. **Ölçü:** Yükseklik: 31 cm, genişlik: 65 cm, kalınlık: 7 cm, çerçeveler yan: 5 cm, alt: 4 cm, bezeme alanı solda yükseklik: 20,5 cm, sağda yükseklik: 21,5 cm, yan yana 7 figürün yükseklikleri: 17,5 cm-18,5 cm arası, genişlikler 4 cm-4,5 cm,

¹⁵³³ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁵³⁴ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁵³⁵ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁵³⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁵³⁷ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

¹⁵³⁸ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁵³⁹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁵⁴⁰ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁵⁴¹ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁵⁴² Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁵⁴³ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹⁵⁴⁴ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁵⁴⁵ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁵⁴⁶ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹⁵⁴⁷ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁵⁴⁸ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁵⁴⁹ Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁵⁵⁰ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁵⁵¹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁵⁵² Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

saki yükseklik: 15 cm, genişlik: 6,5 cm, krater: 7 cm x 3,5 cm, at protomu: 7 cm x 7 cm, oturan kadın yükseklik: 24 cm, genişlik: 10 cm, klinede uzanan erkek yükseklik: 12,5 cm, genişlik: 13,5 cm, masa: 9 cm x 8,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İri tanecikli gri mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Alt ve üst çerçeveler ile yan kenarlarda oluşan kırıklar ve figürlerin yüzleri, bacakları ve sakinin alt gövdesi, üzerindeki at protomunda, sağ çerçeve üzerindeki yılında oluşan kırıklar dışında tamamı korunmuştur. Yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu üst ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanı içerisinde klinede uzanan bir erkek, klinede oturan bir kadın, bir saki ve ayakta beş erkek ile iki kadın figür yer alır. Klinede uzanır durumda tasvir edilen erkek, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, kısa kollu tunik üzerine belden aşağısını saran himation giyimlidir. Baş ve boynu cepheden verilmiş ve düzdür, saçları ve sakalları kabarık işlenmiştir. Sağ omzu yukarıda sol omzu biraz daha aşağıdadır. Sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış sağ elinde bir rython tutmaktadır. Sol kolunu ise mindere yaslamıştır. Beli yastığa dayanmasından dolayı soluna eğimlidir. Himationu önde belin solundan sağına doğru oradan arkaya sarılmış ve sol kol üzerinde klineye dökülmektedir. Kıvrımlar oldukça şematik ve bant formundadır. Hemen karşısında profilden verilen, khiton üzerine himation giyimli Büyük Herculaneumlu tipinde bir kadın yer alır. Baş ve boynu düzdür. Sağ kolunu dirseğinden bükerek sol omuzdan gelen himationu tutmaktadır. Beli düz ve dik, bacaklar klineden aşağıya paralel uzanmaktadır. Kadının arkasında cepheden verilen tunik giyimli bir saki yer alır. Sakinin solunda soldan sağa yönelmiş yedi figür arka arkaya sıralanmıştır. Solda, arka arkaya duran dört erkeğin, başları profilden, gövdeleri ise $\frac{3}{4}$ profilden verilmiş ve manto giyimlidirler. Sağ kollarını bükerek sol omuzları hizasında birer obje tutmaktadırlar ve sağ bacaklarını bir adım yana açmışlardır. Önlerinde profilden verilen, khiton üzerine başını da örten himation giyimli bir kadın da sağ kolunu göğsü üzerine kaldırarak bir obje taşır. Önünde yer alan bir erkek ve bir diğer kadın figür de diğerleri ile aynı duruşu sergiler. Yedi figürün kıyafet kıvrımları da şematik ve çizgiseldir. Ayrıca bezeme alanında kline önünde üçayaklı bir masa ile sakinin başı üzerinde çerçeve içerisinde at protomu da görülür.

Benzer Örnekler: Benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, Ölü Yemeği sahnesi grubu altında “*çocukları ile betimlenen, uzanan erkek ve oturan kadın*” grubunda ele alınmıştır¹⁵⁵³. Benzer steller Batı Anadolu¹⁵⁵⁴, Ephesos¹⁵⁵⁵, Magnesia¹⁵⁵⁶, Thyeira/Thyaira

¹⁵⁵³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1790 – 1825.

¹⁵⁵⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223 Nr.1544, Taf. 224 Nr. 1556, Taf. 227 Nr. 1563, Taf. 227 Nr. 1567, Taf. 227 Nr. 1569.

çevresi¹⁵⁵⁷, Metropolis¹⁵⁵⁸, Bursa¹⁵⁵⁹, Byzantion¹⁵⁶⁰, Samos¹⁵⁶¹ ve Atina'da¹⁵⁶² Batı Anadolu¹⁵⁶³, Ephesos¹⁵⁶⁴, Smyrna¹⁵⁶⁵, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁵⁶⁶, Metropolis¹⁵⁶⁷, Magnesia¹⁵⁶⁸, Stratonikeia¹⁵⁶⁹, Byzantion¹⁵⁷⁰, Dardanos ve çevresi¹⁵⁷¹, Samos¹⁵⁷², Atina¹⁵⁷³, Batı Anadolu¹⁵⁷⁴, Samos-Rhodos-Byzantion¹⁵⁷⁵, Ephesos¹⁵⁷⁶, Manisa¹⁵⁷⁷, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁵⁷⁸, Metropolis¹⁵⁷⁹, Atina¹⁵⁸⁰, Byzantion¹⁵⁸¹, Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna¹⁵⁸², Smyrna¹⁵⁸³, Mytline¹⁵⁸⁴, Attika¹⁵⁸⁵, Batı Anadolu ve adalar¹⁵⁸⁶, Stratonikeia¹⁵⁸⁷, Mysia Bölgesi¹⁵⁸⁸, Byzantion¹⁵⁸⁹, Berlin ve Lucca¹⁵⁹⁰, Samos¹⁵⁹¹, Pergamon¹⁵⁹², Sardes¹⁵⁹³,

---

¹⁵⁵⁵ Atalay 1988, Lev. 33 Kat. No. 54, Lev. 34 Kat. No. 56, Lev. 36 Kat. No. 59, Lev. 40 Kat. No. 40, Lev. 42 Kat. No. 65.

¹⁵⁵⁶ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73, Kat. Nr. 74

¹⁵⁵⁷ Çekilmez 2015, Lev. III K.3, Lev. IV K.4, Lev. V K.5, Lev VI K.6, Lev VII K.7.

¹⁵⁵⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 222, Lev. 56, 226.

¹⁵⁵⁹ Şahin 1996, Res. 3, Res. 6.

¹⁵⁶⁰ Fıratlı 1964, Planche XXIII 33, Planche XXIV 20, 30, Planche XXV 36, 38, 39, Planche XXVI 41.

¹⁵⁶¹ Fabricius 1999, Abb. 11, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. Inv. No. 212, Taf. 7 Inv. No. 206, Taf. 8.

¹⁵⁶² Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 148, 151, 221, 421, Taf. 41, Kat. Nr. 495

¹⁵⁶³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 223, 1543, Taf. 224, 1548, 1549, Taf. 225, 1554, Taf. 228, 1575.

¹⁵⁶⁴ Atalay 1988, Lev. 32 Kat. No. 52, Lev. 33, Kat. No. 53-54, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 38, Kat. No. 61.

¹⁵⁶⁵ Aybek-Atacı-Tuna 2009, 141, 142.

¹⁵⁶⁶ Çekilmez 2015, Lev. III, K.3, Lev. V, K. 5, Lev. VII, K.7, Lev. VIII, K. 8.

¹⁵⁶⁷ Aybek 2009, Lev. 55, 220, 221, 226.

¹⁵⁶⁸ Durugönül 2015, Kat. Nr. 73-75.

¹⁵⁶⁹ Özgan 1999, Taf. 52, a.

¹⁵⁷⁰ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, Planche XXV 36, 38, 39.

¹⁵⁷¹ Yıldırım 2014, Lev. XIX, K19 a,b, Lev. XX, K20 a, Lev. XXII, K22, a, Lev. XXIV, K24, a, Lev. XXVI-A a.

¹⁵⁷² Fabricius 1999, Taf. 3, Inv. No. 208, Taf. 5, Inv. Nr. 212, Inv. Nr. 207, Taf. 6 a, b, Taf. 8, Inv. Nr. 236. Schmaltz 1983, Tf. 23, Tf. 31.1.

¹⁵⁷³ Scholl 1996, Taf. 40, Kat. No. 151, Kat. No. 148, Kat. No. 221, Lev. 41, Kat. No. 495, 136.

¹⁵⁷⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 176 Nr. 1505, Taf. 177 Nr. 1504, Taf. 218 Nr. 1512, 1515, 1516.

¹⁵⁷⁵ Fabricius 1999, Taf. 2, Inv. No. 127, Taf. 7 Inv. No. 350, Taf. 13 Inv. No. II S 224. Taf. 18 Inv. Nr. Ma 4320. Taf. 25, Inv. Nr. 4952.

¹⁵⁷⁶ Atalay 1988, Lev. 34, Kat. No. 56, Lev. 35, Kat. No. 57, Lev. 36, Kat. No. 59, Lev. 40, Kat. No. 63, Lev. 42, Kat. No. 65.

¹⁵⁷⁷ Durugönül 2015, Kat. No. 73, Kat. No. 74.

¹⁵⁷⁸ Çekilmez 2015, Lev. II K.2, Lev. X K.10, Lev. XI K.11.

¹⁵⁷⁹ Aybek 2009, Lev. 55, 220, Lev. 56, 226.

¹⁵⁸⁰ Scholl 1996, Taf 41, Kat. No. 267.

¹⁵⁸¹ Fıratlı 1964, Planche XXIV, 29, 30, 32, Planche XXVI, 37.

¹⁵⁸² Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

¹⁵⁸³ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

¹⁵⁸⁴ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

¹⁵⁸⁵ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

¹⁵⁸⁶ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

¹⁵⁸⁷ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

¹⁵⁸⁸ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

¹⁵⁸⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

¹⁵⁹⁰ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

Aigai¹⁵⁹⁴, Adapazarı¹⁵⁹⁵, Kyzikos, Bursa ve Çavuşköy¹⁵⁹⁶, Antakya Yöresi¹⁵⁹⁷, Bursa, Khios, Londra, Basel¹⁵⁹⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁵⁹⁹, Bandırma Müzesi¹⁶⁰⁰, Çanakkale Müzesi¹⁶⁰¹, Malibu¹⁶⁰², Thasos, Odessa, Paros ve Selanik¹⁶⁰³, Berlin¹⁶⁰⁴, Miletopolis'te¹⁶⁰⁵ görülmüştür.

Tarih: İS. 1. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 43, Kat. No. 66. (İÖ. 100 – 50)

Veda Sahneli Steller

K.24. Mezar Steli (Lev. 24), (Çiz. 24)

Müze Envanter Numarası: 4.15.79, **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** St. Jean Bazilika çevresi, 10.04.1979, kaçak kazı sonucunda tespit edilmiştir. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 31 cm, stel genişliği: 33 cm, kalınlık: 12 cm, çerçeve: 5 cm, alt: 13 cm, toprağa batım kısmı: 7 cm x 15 cm, kız hizmetçi figür yükseklik: 10 cm, genişlik: 5.5 cm, pyksis: 4.5 cm x 5 cm, ana figür yükseklik: 19 cm, genişlik: 13.5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Bezeme alanının az bir kısmı, sol ve alt çerçevenin bir bölümü ve toprak batım alanı korunmuştur. Yer yer korozyon ve kırıklar mevcuttur. Korunan bezeme alanında ayakta giyimli bir kadın ve ona eşlik eden bir hizmetçi kız yer alır. Stelin sağ kısmında olasılıkla bir erkek figürün

¹⁵⁹¹ Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170, Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

¹⁵⁹² Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

¹⁵⁹³ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

¹⁵⁹⁴ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

¹⁵⁹⁵ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

¹⁵⁹⁶ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

¹⁵⁹⁷ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

¹⁵⁹⁸ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

¹⁵⁹⁹ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

¹⁶⁰⁰ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

¹⁶⁰¹ Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

¹⁶⁰² Koch 1988, No. 33, No. 34.

¹⁶⁰³ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

¹⁶⁰⁴ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

¹⁶⁰⁵ Şahin 2000, Lev. I, TA. 1-2, Lev. II, TA. 3-4, Lev. III, TA. 5-6, Lev. IV, TA.7-8.

sağ ayağı ile mantosunun bir bölümü de korunmuştur. Cepheden tasvir edilen kadın, khiton üzerine himation giyimlidir. Sol bacak sabit ve taşıyıcı, hareketli sağ bacak yandadır. Alttaki khiton poderes, ayak uçlarını açıkta bırakıp kaideye kadar tüm vücudu sarar. Dizin üzerinden vücudu saran mantonun her iki ucu vücudu sardıktan sonra sol kola dolanarak açılır ve aşağı dökülür. Bezeme alanının sol çerçevesine sırtını dayayan, sağa doğru $\frac{3}{4}$ cepheden işlenen hizmetçi kız elinde kadına doğru uzattığı dörtgen formlu pyksisi tutmaktadır. Sağ bacağı sabittir, sol bacağı dizinden bükmüş, sağ bacağın önüne atmıştır. Elbise kıvrımları kalın ve şematiktir.

Benzer Örnekler: Benzer steller, Pfuhl-Möbius tarafından “*ayakta, cepheden tasvir edilen çiftler*” grubunda incelenmektedir¹⁶⁰⁶. İstanbul Arkeoloji¹⁶⁰⁷, Phokaia¹⁶⁰⁸, Verona, Venedik, Atina¹⁶⁰⁹, Smyrna¹⁶¹⁰, Münih¹⁶¹¹, Attika ve adalar¹⁶¹², Stratonikeia¹⁶¹³, Byzantion¹⁶¹⁴, Samos¹⁶¹⁵, Ephesos¹⁶¹⁶, Adapazarı¹⁶¹⁷, Antakya Yöresi¹⁶¹⁸, Malibu¹⁶¹⁹, Batı Anadolu ve Adalar¹⁶²⁰, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁶²¹, Yalova ve Tlos¹⁶²², Karadeniz Bölgesi¹⁶²³, Roma¹⁶²⁴, Thyeria/Thyarie¹⁶²⁵, Kyme¹⁶²⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁶²⁷, Bandırma Müzesi¹⁶²⁸, Çanakkale Müzesi¹⁶²⁹, Kyzikos¹⁶³⁰, İzmir Müzesi’nde¹⁶³¹ bulunmaktadır.

¹⁶⁰⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 80-94.

¹⁶⁰⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁶⁰⁸ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁶⁰⁹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁶¹⁰ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁶¹¹ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁶¹² Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁶¹³ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁶¹⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁶¹⁵ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁶¹⁶ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁶¹⁷ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁶¹⁸ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁶¹⁹ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁶²⁰ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁶²¹ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁶²² Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁶²³ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁶²⁴ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁶²⁵ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

Tarih: İÖ. 150 – 130.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No: 16.

K.25. Mezar Steli (Lev. 25), (Çiz. 25)

Müze Envanter Numarası: 77.39.78 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 33 cm, stel genişliği: 32 cm, kalınlık: 8 cm, solda korunan çerçeve: 13,5 cm, erkek yükseklik: 31 cm, genişlik: 13 cm, hizmetçi yükseklik: 13 cm, genişlik: 4,5 cm, kadın yükseklik: 26 cm, genişlik: 13,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, naiskos formlu mezar steli. Sol çerçevenin bir kısmı, bezeme alanında başı ve ayakları eksik bir erkek, belden aşağısı korunmuş ayakları ve üst gövdesi kırık bir diğer erkek figür ile yüzü ile ayakları kırılmış erkek hizmetçi korunmuştur. Yer yer korozyon ve aşınmalar mevcuttur. Naiskos formu sol çerçeveden oluşur. Bezeme alanında iki erkek figüre bir hizmetçi eşlik etmektedir. Solda, *Dioskurides* varyasyonu tipinde, ayakta ve himation giyimli erkek yer alır. Himationun içinde kalan sağ kolunu, dirseğinden bükerek göğsü üzerinde, sol omuzdan gelen kıvrımları tutmaktadır. Sol kol ise yanda vücuda paralel olarak aşağı uzanır ve sol bacak hizasında bir obje? tutmaktadır. Bel sol ayağın hareketinden dolayı sağa eğimli ve sola çıkıntılıdır. Sağ bacak taşıyıcı, sol bacak yanda ve hareketlidir. Himationun sağ ucu sağ kolu sararak sol bacağın üzerine dökülür, sol omuzdan gelen diğer uç da yine sağ el ile tutulur, kıvrımlar sol bacağın üzerinde bir kıvrım demeti halinde aşağı uzanır. Alanın sağında himation giyimli, ayakta ve cepheden verilen *Dioskurides* tipinin varyasyonu şeklinde diğer erkek yer alır. Sağ bacak sabit, sol bacak yanda ve hareketlidir. Himationu diğer erkek figürle aynı sarılış özelliğini gösterir, sol bacak üzerinden aşağı uzanan kıvrım demeti görülür. Her iki figürün de kıyafet kıvrımları kalın bant şeklindedir, harekete uyumlu olarak dökülür. İki figürün ortasında, ayakta, tunik giyimli, cepheden verilen erkek hizmetçi yer alır. Soluna dönük, omuzları aynı hizada, kollar belin üzerinde birleştirilmiş ve sol bacağı diğerinin önüne atmıştır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, “iki ya da daha fazla sayıda ayakta duran erkekler” grubunda ele alınmıştır¹⁶³². İstanbul Arkeoloji¹⁶³³, Phokaia¹⁶³⁴, Verona, Venedik, Atina¹⁶³⁵,

¹⁶²⁶ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁶²⁷ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁶²⁸ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁶²⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁶³⁰ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁶³¹ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

¹⁶³² Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 340 – 363.

¹⁶³³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁶³⁴ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁶³⁵ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

Smyrna¹⁶³⁶, M n h¹⁶³⁷, Attika ve adalar¹⁶³⁸, Stratonikeia¹⁶³⁹, Byzantion¹⁶⁴⁰, Samos¹⁶⁴¹, Ephesos¹⁶⁴², Adapazarı¹⁶⁴³, Antakya Y6resi¹⁶⁴⁴, Malibu¹⁶⁴⁵, Batı Anadolu ve Adalar¹⁶⁴⁶, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁶⁴⁷, Yalova ve Tlos¹⁶⁴⁸, Karadeniz B6lgesi¹⁶⁴⁹, Roma¹⁶⁵⁰, Thyeria/Thyarie¹⁶⁵¹, Kyme¹⁶⁵², İstanbul Arkeoloji M zesi¹⁶⁵³, Bandırma M zesi¹⁶⁵⁴, Çanakkale M zesi¹⁶⁵⁵, Kyzikos¹⁶⁵⁶, İzmir M zesi'nde¹⁶⁵⁷ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 150 – 130.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.26. Mezar Steli (Lev. 26), (iz. 26)

M ze Envanter Numarası: 1.5.75 **Bulunduğu Yer, Tarih ve M zeye Gelişi:** Ephesos, Doğu Gymnasion yanında bulunmuş ve 1975 yılında m zeye getirilmiş. **6lu:** Stel y ksekliği: 87 cm, stel genişliği: 41 cm, kalınlık: 13 cm, çerçeve kalınlığı: 3 cm, korunan  st alan genişliği: 40 cm, alınlık y ksekliği: 15 cm, genişliği: 20 cm, alınlık içerisindeki kalkan apı: 7 cm, arşitrav y ksekliği: 5 cm, genişliği: 32,5 cm, sağda artarda duran kız

¹⁶³⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15, 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁶³⁷ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁶³⁸ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁶³⁹ 6zgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁶⁴⁰ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁶⁴¹ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁶⁴² Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁶⁴³ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁶⁴⁴ Saraoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁶⁴⁵ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁶⁴⁶ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁶⁴⁷ Karag6z 1983, Fig. 5-8.

¹⁶⁴⁸ Karag6z 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁶⁴⁹ Karag6z 1983, Fig. 21-24.

¹⁶⁵⁰ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁶⁵¹ ekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁶⁵² Bağdatlı am 2012, Fig. 1-2.

¹⁶⁵³ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁶⁵⁴ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁶⁵⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁶⁵⁶ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁶⁵⁷ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

hizmetçilerden büyük figür yüksekliği: 24 cm, genişliği: 4 cm, küçük figür yüksekliği: 19 cm, kadın figürü yüksekliği: 41 cm, genişliği: 12,5 cm, erkek figürü yüksekliği: 42 cm, genişliği: 13,5 cm, soldaki erkek hizmetçi yüksekliği: 16 cm, genişliği: 5 cm bezeme alanı altında yazıtlı bölmenin yüksekliği: 22 cm.

Tanım ve Tipoloji: İri tanecikli beyaz mermerden, naiskos formlu mezar steli. Alınlığın büyük bir kısmı, sağ akroterin az bir bölümü, bezeme alanının tamamı, alanı sınırlayan çerçevenin sağda daha çok, solda ise daha az bir kısmı ve stelin alt kısmı korunmuştur. Tepe ve sol akroterler ile sağ akroterin büyük bir kısmı, alınlık ve arşitravin sol tarafta kalan bölümü, sahneyi sınırlayan sol çerçevenin büyük bir kısmı, bezeme alanında erkek ve kadın figürlerin yüzleri, kadın figürün sağ eli, hemen arkalarındaki raf ve üzerindeki objelerin birçoğu, solda çerçeveye yaslanmış erkek hizmetçinin başı ve sol eli, yazıtlı alanın sol kenarı ve stelin toprak batım parçası kırıktır. Stelin tamamında, özellikle figürlerin başlarında yoğun korozyon görülmektedir. Naiskos formu, tepe ve yan akroterler, alınlık ve içerisinde bir kalkan rozeti ile bezeme alanını sınırlandıran çerçeveden oluşur. Bezeme alanında ayakta, giyimli iki figür ve onlara eşlik eden üç figür yer alır. Sağdaki Dioskurides tipinde erkek, ayakta, yuvarlak yakalı ve kısa kollu tunik üzerine himation giyimlidir. Başını hafifçe sağına çevirmiş, omuzlar hareketsiz ve geniştir. Sağ kolunu dirseğinden bükmüş, sağ eliyle omzunun solundan dökülen manto kıvrımlarını tutar. Vücuduna paralel aşağıya uzattığı sol elinde ise olasılıkla bir rulo şeklinde kâğıt tutar. Sağ bacağının hareketi nedeniyle beli sağına eğik, belinin solu ise tam tersine dışa taşkın verilmiştir. Sağ bacağı öne doğru ve hareketli, vücudun ağırlığı ise hareketsiz sol bacağa verilmiştir. Mantonun bir ucu belin sağına dolanmış, arkadan belin soluna, oradan belin sağına dolanarak elbise tutturulmuş sonra çapraz sol omuza yükselerek, oradan da sol bacağa doğru çapraz şekilde açılarak dökülür. Karnı üzerinde metal sertliğinde şematik bant şeklindeki kıvrımlar yer alır. Elbise hareketi engellediği için sağ ayaktan belin sol tarafına doğru çapraz ve gergin kıvrımlar oluşmuştur. Erkek figürün sağında cepheden, ayakta ve khiton üstüne himation giyimli *Pudicitia Saufeia* tipinde bir kadın yer alır. Başını hafifçe soluna çevirmiş, sağ omzu yukarıda sol omzu daha aşağıda verilmiştir. Sol kolunu dirseğinden bükerek karnı üzerinde paralel uzatır, sağ kola alttan destek olur, desteklenen sağ kolunu ise dirseğinden bükükten sonra sağ eliyle başının sağından dökülen mantonun kıvrımlarını tutar. Sol bacağının hareketine karşın bel sağına doğru eğrilmiştir. Sol bacağı yanda ve hareketli, sağ bacağı ise arkada taşıyıcıdır. Vücudunun sol tarafında tutturulan himationun bir ucu başı da örtecek şekilde arkadan vücudunun sağını sarar. Himationun bir ucu sağ kol altından sol

omuza çapraz ilerler, açılarak aşağı dökülür. Altta kalan diğer uç ise sol kola sarılarak aşağı dökülür. Kadının yanında iki hizmetçi kız görülür arkada betimlenen figürün sadece cepheden verilen başı görülmektedir. Öndeki Pudicitia tipinde verilen hizmetçi kız ise cepheden, ayakta ve uzun khiton giyimli verilmiştir. Başını kadına doğru, soluna ve yukarı kaldırmış, sağ eliyle sol koluna alttan destek olur, sol eliyle başını destekler. Sol bacağına sağının önüne atmıştır. Erkeğin yanında ise Pudicitia tipinde, tunik giyimli cepheden bir erkek hizmetçi yer alır. Bezeme alanının fon kısmında, üst tarafında, kadın ve erkeğin boyun hizasında, oldukça aşınmış bir raf ve eşyalar görülmekte, üzerinde bir kalathos yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer tipteki mezar stelleri, Pfuhl-Möbius tarafından “*ayakta, cepheden tasvir edilen çiftler*” grubunda ele alınmıştır¹⁶⁵⁸. Söz konusu gruplandırma içerisinde Pudicitia duruşlu kadınların bulunduğu steller bir alt başlıkta sınıflandırılmıştır buradaki stellerin hem naiskos formlu stel tipinde olması hem de figür tipleri ile benzerlik göstermektedir¹⁶⁵⁹. Ephesos¹⁶⁶⁰, Byzantion¹⁶⁶¹, Anadolu¹⁶⁶², Lydia Bölgesi¹⁶⁶³, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁶⁶⁴, Smyrna¹⁶⁶⁵, Atina¹⁶⁶⁶, İstanbul Arkeoloji¹⁶⁶⁷, Phokaia¹⁶⁶⁸, Verona, Venedik, Atina¹⁶⁶⁹, Smyrna¹⁶⁷⁰, Münih¹⁶⁷¹, Attika ve adalar¹⁶⁷², Stratonikeia¹⁶⁷³, Byzantion¹⁶⁷⁴, Samos¹⁶⁷⁵, Ephesos¹⁶⁷⁶, Adapazarı¹⁶⁷⁷, Antakya Yöresi¹⁶⁷⁸, Malibu¹⁶⁷⁹, Batı

¹⁶⁵⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 80-94.

¹⁶⁵⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 80, Nr. 508, 524, Taf. 82, Nr. 529, 530, 532, Taf. 83, Nr. 533, 535, 538, 539.

¹⁶⁶⁰ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁶⁶¹ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁶⁶² Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁶⁶³ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁶⁶⁴ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁶⁶⁵ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁶⁶⁶ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁶⁶⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁶⁶⁸ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁶⁶⁹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁶⁷⁰ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁶⁷¹ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁶⁷² Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁶⁷³ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁶⁷⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX. Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁶⁷⁵ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

Anadolu ve Adalar¹⁶⁸⁰, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁶⁸¹, Yalova ve Tlos¹⁶⁸², Karadeniz Bölgesi¹⁶⁸³, Roma¹⁶⁸⁴, Thyeria/Thyarie¹⁶⁸⁵, Kyme¹⁶⁸⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁶⁸⁷, Bandırma Müzesi¹⁶⁸⁸, Çanakkale Müzesi¹⁶⁸⁹, Kyzikos¹⁶⁹⁰, İzmir Müzesi'nde¹⁶⁹¹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 150 – 120.

Yazıt: Sahne altında üç satır yazıt;

Ἀθηναῖς φιλέρωτος /

γυνὴ δέξενξιδος /

χρηστὴ χαῖρε ‘

Çeviri: Philerotos'un kızı

Dekseudios'un karısı

Soylu/Saygıdeğer Athenais, selam sana/elveda!

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 12, Kat. No. 21 (İÖ. 100)

K.27. Mezar Steli (Lev. 27), (Çiz. 27)

Müze Envanter Numarası: 2668 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos-Doğu Gymnasium kuzeyi, 21.5.1971, satın alma. **Ölçü:** Yükseklik: 69 cm, genişlik: 52 cm, kalınlık: 12 cm, çerçeve: 6 cm, yazıtlı alan yükseklik: 24 cm, harf boyutu: 2.5 cm, bezeme alanı yükseklik: 45.5 cm, genişlik: 39 cm, kız hizmetçi: 16 cm x 5.5 cm, kadın figür: 41 cm x 15 cm, erkek figür: 45 cm x 15 cm, erkek hizmetçi: 17 cm x 4.5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, boyuna dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Figürlerin başları ve yan çerçevelerin bir kısmı dâhil stelin üstü, sağ alt kenar ve alt

¹⁶⁷⁶ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁶⁷⁷ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁶⁷⁸ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁶⁷⁹ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁶⁸⁰ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁶⁸¹ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁶⁸² Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁶⁸³ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁶⁸⁴ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁶⁸⁵ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁶⁸⁶ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁶⁸⁷ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁶⁸⁸ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁶⁸⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁶⁹⁰ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁶⁹¹ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

kısmın büyük bir bölümü, soldaki kız hizmetçinin çoğunluğu, sağdaki erkek hizmetçinin başı ve ayakları kırıktır ayrıca figürlerin ayak ve bacak hizasından sağ kenardan sola uzanan bir kırık hat ve yazıtlı alanın solunda yukarıdan aşağıya bir diğer geniş kırık hat görülür. Aşınmalar ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu yan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında ayakta giyimli bir erkek ve bir kadın figür yer alır onlara bir kız bir erkek iki hizmetçi eşlik etmektedir. Solda, ayakta, *Pudicitia Baebia* varyasyonu khiton üzerine himation giyimli kadın cepheden verilmiştir. Sol omuz yukarıda sağ omuz aşağıdadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek göğsünün soluna kaldırmış himation kıvrımlarını tutmaktadır. Sağ kolunu ise belinin hizasında hafifçe bükerek belin soluna uzatmış himationu hafifçe yukarı çekmektedir. Sol bacağın hareketi nedeniyle bel sola eğimli ve sağa çıkıntılıdır. Sağ bacak sabit ve taşıyıcı, sol bacak bir adım yanda ve hareketlidir. Başından gelen himationun bir sol kolu sararak sol kolun altından aşağıya dökülürken diğer ucu sağ kolu içerde bırakarak göğsün üzerinden sol omuz arkasından aşağıya dökülür. Kıyafet kıvrımları yoğun, harekete uyumlu ve kalın bant formundadır. Sağda, ayakta, $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, *Hippokrates/Kos* tipinin varyasyonu olan kısa kollu tunik üzerine himation giyimli bir erkek yer alır. Üst gövde sola, alt gövde sağa dönüktür. Sağ omuz yukarıda sol omuz aşağıdadır. Himationun dışında kalan sağ kolunu dirseğinden bükerek belin soluna uzatmış himation kıvrımlarını tutmaktadır. Sol ise vücuda paralel olarak aşağıya uzanır. Bel sağ ayağın hareketi nedeniyle sağına eğimli ve sola çıkıntılıdır. Sağ bacak bir adım yanda ve hareketli, sol bacak sabit ve taşıyıcıdır. Kıyafet kıvrımları kalın bant formunda, harekete uyumlu ve yoğundur. Solunda, ayakta, cepheden verilen kısa kollu tunik giyimli erkek hizmetçi sağ çerçeveye yaslanmıştır. Sağ omzu yukarıda sol omzu aşağıdadır. Sağ kolunu bükerek sol omzuna götürmüş sağ koluyla bel hizasında diğer koluna destek olmaktadır. Sol bacağın sabit olan sağ bacağın önüne atmış ve dizinden büküştür. Sol çerçeveye yaslanmış kız hizmetçi ise profilden verilmiş khiton giyimlidir.

Benzer Örnekler: Veda sahnesi grubundaki benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, “*ayakta cepheden çiftler*” grubunda ele alınmıştır¹⁶⁹². Ephesos¹⁶⁹³, Byzantion¹⁶⁹⁴, Anadolu¹⁶⁹⁵, Lydia Bölgesi¹⁶⁹⁶, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁶⁹⁷, Smyrna¹⁶⁹⁸, Atina¹⁶⁹⁹, İstanbul

¹⁶⁹² Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 524 – 623.

¹⁶⁹³ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁶⁹⁴ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁶⁹⁵ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁶⁹⁶ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁶⁹⁷ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁶⁹⁸ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

Arkeoloji¹⁷⁰⁰, Phokaia¹⁷⁰¹, Verona, Venedik, Atina¹⁷⁰², Smyrna¹⁷⁰³, Münih¹⁷⁰⁴, Attika ve adalar¹⁷⁰⁵, Stratonikeia¹⁷⁰⁶, Byzantion¹⁷⁰⁷, Samos¹⁷⁰⁸, Ephesos¹⁷⁰⁹, Adapazarı¹⁷¹⁰, Antakya Yöresi¹⁷¹¹, Malibu¹⁷¹², Batı Anadolu ve Adalar¹⁷¹³, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁷¹⁴, Yalova ve Tlos¹⁷¹⁵, Karadeniz Bölgesi¹⁷¹⁶, Roma¹⁷¹⁷, Thyeria/Thyarie¹⁷¹⁸, Kyme¹⁷¹⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁷²⁰, Bandırma Müzesi¹⁷²¹, Çanakkale Müzesi¹⁷²², Kyzikos¹⁷²³, İzmir Müzesi'nde¹⁷²⁴ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 150 – 120.

Yazıt: Sahne altında 3 satır ile stelin arka yüzünde oldukça aşınmış bir diğer yazıt alanı görülür.

Cephede sahne altında yer alan yazıt:

Θεόξενος Θεοξένου
Βοί[v]α Περιγένου

¹⁶⁹⁹ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁷⁰⁰ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁷⁰¹ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁷⁰² Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1-2,

¹⁷⁰³ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15, 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁷⁰⁴ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁷⁰⁵ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁷⁰⁶ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁷⁰⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁷⁰⁸ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁷⁰⁹ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁷¹⁰ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁷¹¹ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁷¹² Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁷¹³ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁷¹⁴ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁷¹⁵ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁷¹⁶ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁷¹⁷ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁷¹⁸ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁷¹⁹ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁷²⁰ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁷²¹ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁷²² Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁷²³ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁷²⁴ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Μήτηρ Δε Θεοξένου.

Çeviri:

Theoksenos'un oğlu Theoksenos
(*Boiv/v]α*) ve Theoksenos'un annesi Perigenos.

Arka yüzde görülen yazıt:

[ ] ωμ[ ]ση[ ]οκ[ ]
[ ]ιλυκο[ ]οσαπολ[ ]
[ ]λ[ ]ουζα[ ]
[ ]ε[ ]
[ ]λ[ ]η[ ]δου[ ]οι[ ]
[ ]α[ ]οι[ ]ο[ ]η[ ]
[ ]ινημπ[ ]θ[ ]Φα[ ]π[ ]α[ ]

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 571, Taf. 90 (İÖ. 2. yüzyıl ortaları); Atalay 1973, Abb. 6 (Geç Hellenistik), Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17 (İÖ. 150 – 100)

K.28. Mezar Steli (Lev. 28), (Çiz. 28)

Müze Envanter Numarası: 1285 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 70 cm, genişlik: 56 cm, kalınlık: 12 cm, yan çerçeve: 6,5 cm, alt çerçeve: 9 cm, bezeme alanı yükseklik: 57 cm, genişlik: 39,5 cm, soldaki kız hizmetçi: 29 cm x 7,5 cm, kythera: 9 cm x 7 cm, thronosta oturan kadın: 37 cm x 10 cm, thronos: 16 cm x 23 cm, sağdaki kız hizmetçi: 30 cm x 10 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli açık gri mermerden, boyuna dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Ortadaki figürün başından itibaren stelin üst kısmı, sağ çerçeve ve köşe, sol köşe, sağ çerçevenin büyük bir kısmı sol çerçevenin bir bölümü ve figürlerin yüzleri kırık ve eksiktir. Naiskos formu yan ve alt çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında thronosta oturan bir kadına iki hizmetçi eşlik etmektedir. Thronosta, *Pudicitia Saufeia* tipinde, khiton üzerine himation giyimli, oturan kadın cepheden verilmiştir. Başını hafifçe soluna çevirmiş, boynu düz ve omuzları aynı hizadadır. Sağ kolunu dirseğinden bükerek kaldırmış başının sol tarafından gelen himationu tutmaktadır. Sol kolunu ise gövdesinin önünde bükerek diğer kolun altına yerleştirmiştir. Beli düz, bacakları thronostan aşağıya uzanır ve ayakları bir ayak taburesi üzerindedir. Başını saran himationun sağdan gelen ucu kıvrım

demeti halinde sol omza, oradan sol kolu sararak vücudun soluna doğru açılmaktadır. Khiton ise ayakları üzerinden tabureye yayılır. Kıyafet kıvrımları harekete uygun, derin ve kalın bant formundadır. Sol çerçeveye yaslanmış, $\frac{3}{4}$ profilden verilen, khiton giyimli kız hizmetçi sol kolunu bel hizasında sağına doğru sarmış, sağ kolunu bükerek yukarı kaldırmıştır. Sağ bacağını ise sol bacağı önüne atmaktadır. Sağ çerçeveye dayanmış olan kız hizmetçi, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Sağ kolunu sol elinde tuttuğu pyksisin üzerine kaldırmıştır. Sol bacağı sabit sağ bacağı yanda ve hareketlidir. Thronosun üst kısmı kolçakları ve ayak taburesi profillidir. Korunan üst sol köşede, rafın altında bir kythara yer alır.

Benzer Örnekler: Veda sahneli benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, “yalnız ya da bir kadın ve bir küçük kız ile birlikte betimlenen kadınlar” grubu altında “cepheden ya da yarı cepheden betimlenen kadınlar” grubunda ele alınmıştır¹⁷²⁵. Ephesos¹⁷²⁶, Byzantion¹⁷²⁷, Anadolu¹⁷²⁸, Lydia Bölgesi¹⁷²⁹, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁷³⁰, Smyrna¹⁷³¹, Atina¹⁷³², İstanbul Arkeoloji¹⁷³³, Phokaia¹⁷³⁴, Verona, Venedik, Atina¹⁷³⁵, Smyrna¹⁷³⁶, Münih¹⁷³⁷, Attika ve adalar¹⁷³⁸, Stratonikeia¹⁷³⁹, Byzantion¹⁷⁴⁰, Samos¹⁷⁴¹, Ephesos¹⁷⁴², Adapazarı¹⁷⁴³, Antakya

¹⁷²⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 882 – 898.

¹⁷²⁶ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁷²⁷ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁷²⁸ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁷²⁹ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁷³⁰ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁷³¹ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁷³² Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁷³³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁷³⁴ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁷³⁵ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁷³⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁷³⁷ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁷³⁸ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁷³⁹ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁷⁴⁰ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁷⁴¹ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁷⁴² Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁷⁴³ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

Yöresi¹⁷⁴⁴, Malibu¹⁷⁴⁵, Batı Anadolu ve Adalar¹⁷⁴⁶, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁷⁴⁷, Yalova ve Tlos¹⁷⁴⁸, Karadeniz Bölgesi¹⁷⁴⁹, Roma¹⁷⁵⁰, Thyeria/Thyarie¹⁷⁵¹, Kyme¹⁷⁵², İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁷⁵³, Bandırma Müzesi¹⁷⁵⁴, Çanakkale Müzesi¹⁷⁵⁵, Kyzikos¹⁷⁵⁶, İzmir Müzesi'nde¹⁷⁵⁷ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 140 – 120.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 890, Taf. 132 (İÖ. 2. yüzyıl); Atalay 1988, Lev. 23, Kat. No. 38 (İÖ. 150 – 100)

K.29. Mezar Steli (Lev. 29), (Çiz. 29)

Müze Envanter Numarası: 1.33.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk, 28.3.79, satın alma. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 48 cm, stel genişliği: 44,5 cm, kalınlık: 10 cm, çerçeve kalınlık: 6,5 cm x 6,5 cm, yazıtlı alan yüksekliği: 18 cm, genişliği: 34 cm, harf boyutu: 1,5 cm, solda hizmetçi yüksekliği: 12,5 cm, genişliği: 3,5 cm, kadın figürü yüksekliği: 21 cm, genişliği: 8 cm, köpek yüksekliği: 4,5 cm, genişliği: 5,5 cm, erkek figür yüksekliği: 25 cm, genişliği: 9,5 cm, sağdaki hizmetçi figür yüksekliği: 10,5 cm, genişliği. 2,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce ve beyaz mermerden boyuna dörtgen-naiskos formlu mezar steli. Üst bölüm ve çerçeveler figürlerin başlarına kadar kırılmış, yan çerçevelerin korunan kısımlarında da kırıklar oluşmuştur. Bezeme alanında kadın ve erkek figürlerin başları, elleri, hizmetçilerin yüzleri kırılmış ve aşınmıştır. Stelin alt kısmının da büyük çoğunluğu kırıktır. Stelin tamamında korozyon görülmektedir. Naiskos formu yanda alanı sınırlayan iki çerçeveden oluşur. Bezeme alanında ayakta, giyimli iki figüre bir kız bir erkek hizmetçi ile köpek eşlik eder. Sağda, Dioskurides varyasyonu tipindeki erkek, ayakta, himation giyimli ve cepheden verilmiştir. Baş sola eğimli, sağ omuz yukarıda sol omuz biraz daha aşağıdadır. Sağ kol

¹⁷⁴⁴ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁷⁴⁵ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁷⁴⁶ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁷⁴⁷ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁷⁴⁸ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁷⁴⁹ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁷⁵⁰ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁷⁵¹ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁷⁵² Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁷⁵³ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁷⁵⁴ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁷⁵⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁷⁵⁶ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁷⁵⁷ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

himation içerisinde dirsekten bükülmüş göğüs üzerinde, sol kol ise yanda ve dirsekten bükülmüş önde manto kıvrımlarını tutmaktadır. Sağ bacak önde ve hareketli sol bacak taşıyıcı ve sabittir bu nedenle bel, sağa eğimli ve sola çıkıntılıdır. Himation üzerinde, kolların ve bacağın hareketi nedeniyle kalın ve sert kıvrımlar oluşmuştur. Sağında ayakta, khiton üzerine himation giyimli, cepheden tasvir edilmiş kadın yer alır. Başını sağına eğmiş, boynu düz, sol omuz yukarıda sağ omzu ise aşağıdadır. Sağ kol himationdan çıkarılmış ve dirsekten bükülmüş, göğüs üzerindedir, sol kol ise yine dirsekten bükülerek sol omuzdan gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır. Bacaklar sabit ancak kalça sağa çıkıntılıdır. Baş örtene himationun bir ucu arkadan sağ kolun altına, oradan göğsü açıkta bırakarak sol omza doğru getirilmiş, sol elde tutulmaktadır, sağ taraftan gelen ucu ise sol kolunun üzerinden bir kısmı aşağı dökülürken diğer kısmı yine sol eliyle tutulmaktadır. Khiton ve himation kıvrımları sert ve kalındır. Kadının yanında ¾profilde, ayakta, uzun khiton giyimli kız hizmetçi görülür. Başını soluna, kadın figürüne doğru çevirmiştir, sağ kol karın üzerinde sol kolunu ise dirsekten yukarı bükmüş, elinde bir obje tutmaktadır. Kadın ve erkek figür arasındaki köpek, ön ayaklarıyla erkek figürün sağ bacağına dayanmış, arka ayakları sabit, kuyruğu havadadır. Erkek figürün solunda çerçeveye dayanmış ayakta, tunik giyimli erkek hizmetçi, cepheden verilmiş, başını sağına ve yukarı çevirerek erkek figüre bakmaktadır. Sağ kolunu sol omzuna doğru sarmış ve sol bacağı sağın önündedir.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*ayakta cepheden çiftler*” grubunda “*kadınlar ve erkekler için tipik duruşlar*” alt başlığında değerlendirilmektedir¹⁷⁵⁸.

Benzer örnekler, Batı Anadolu¹⁷⁵⁹, Ephesos¹⁷⁶⁰, Magnesia¹⁷⁶¹, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁷⁶², Smyrna¹⁷⁶³, Byzantion¹⁷⁶⁴, Atina¹⁷⁶⁵, Anadolu ve Kıta Yunanistan¹⁷⁶⁶, Ephesos, Byzantion¹⁷⁶⁷, Anadolu¹⁷⁶⁸, Lydia Bölgesi¹⁷⁶⁹, Thyeira/Thyaira çevresi, Smyrna¹⁷⁷⁰, Atina¹⁷⁷¹, İstanbul

¹⁷⁵⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 524-623.

¹⁷⁵⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

¹⁷⁶⁰ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

¹⁷⁶¹ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

¹⁷⁶² Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

¹⁷⁶³ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

¹⁷⁶⁴ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

¹⁷⁶⁵ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

¹⁷⁶⁶ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

¹⁷⁶⁷ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁷⁶⁸ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁷⁶⁹ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁷⁷⁰ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁷⁷¹ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

Arkeoloji¹⁷⁷², Phokaia¹⁷⁷³, Verona, Venedik, Atina¹⁷⁷⁴, Smyrna¹⁷⁷⁵, Münih¹⁷⁷⁶, Attika ve adalar¹⁷⁷⁷, Stratonikeia¹⁷⁷⁸, Byzantion¹⁷⁷⁹, Samos¹⁷⁸⁰, Ephesos¹⁷⁸¹, Adapazarı¹⁷⁸², Antakya Yöresi¹⁷⁸³, Malibu¹⁷⁸⁴, Batı Anadolu ve Adalar¹⁷⁸⁵, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁷⁸⁶, Yalova ve Tlos¹⁷⁸⁷, Karadeniz Bölgesi¹⁷⁸⁸, Roma¹⁷⁸⁹, Thyeria/Thyarie¹⁷⁹⁰, Kyme¹⁷⁹¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁷⁹², Bandırma Müzesi¹⁷⁹³, Çanakkale Müzesi¹⁷⁹⁴, Kyzikos¹⁷⁹⁵, İzmir Müzesi'nde¹⁷⁹⁶ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 140 – 120.

Yazıt: Bezeme alanı altında iki satır yazıt;

Μενοδοθε Μετροδορου

Φιλοξενος Μετροδορου

Çeviri:

¹⁷⁷² Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁷⁷³ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁷⁷⁴ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁷⁷⁵ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁷⁷⁶ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁷⁷⁷ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁷⁷⁸ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁷⁷⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁷⁸⁰ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁷⁸¹ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁷⁸² Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁷⁸³ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁷⁸⁴ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁷⁸⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁷⁸⁶ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁷⁸⁷ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁷⁸⁸ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁷⁸⁹ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁷⁹⁰ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁷⁹¹ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁷⁹² Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁷⁹³ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁷⁹⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁷⁹⁵ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁷⁹⁶ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Methrodoros'un kızı Menodothe

Methrodoros'un oğlu Philoksenos.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 10, Kat. No. 18 (İÖ. 150 – 125)

K.30. Mezar Steli (Lev. 30), (Çiz. 30)

Müze Envanter Numarası: 1993 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk, 30.10.1968. **Ölçü:** Yükseklik: 36 cm, genişlik: 19 cm, kalınlık: 6 cm, çerçeve: 4 cm, figür yükseklik: 32 cm, genişlik: 14 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, boyuna dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Sol çerçevenin bir kısmı ve bezeme alanında kadın figürünün bacaklarının bir kısmı dışında tamamı korunmuştur. Stelin geri kalanı kırık ve eksiktir. Naiskos formu sol çerçeveden oluşur. Bezeme alanında ayakta ve giyimli bir kadın figür yer alır. Cepheden verilen kadın khiton üzerine himation giyimlidir. Baş ve boynu düzdür, omuzlar aynı hizadadır. Himation içindeki sağ kolunu dirseğinden bükerek eliyle başının solundan dökülen manto kıvrımlarını tutar. Sol kol ise yine dirseğinden bükülerek belin solunda himation kıvrımlarını tutmaktadır. Beli sol bacağın hareketli olması nedeniyle sola eğimli sağa çıkıntı yapmaktadır. Sağ bacak sabit ve taşıyıcıdır. Başını örten himation başının iki yanında kıvrım demetleri oluşturarak aşağıya uzanır omuzlar üzerinden göğsün ufak bir kısmını açıkta bırakarak kolları sarar, her iki ucu da sol kol üzerinde toplanarak buradan aşağıya dökülmektedir. Bacakların üst kısmında himationun altından khiton da görülür. Kıvrımlar yoğun, kalın bant formunda ve hareketle uyumludur.

Benzer Örnekler: Veda sahneli benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, ayakta kadınlar ya da cepheden tasvir edilen kız çocukları grubu altında “*normal tipteki kadınlar*” grubunda ele alınmıştır¹⁷⁹⁷. Batı Anadolu¹⁷⁹⁸, Ephesos¹⁷⁹⁹, Magnesia¹⁸⁰⁰, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁸⁰¹, Smyrna¹⁸⁰², Byzantion¹⁸⁰³, Atina¹⁸⁰⁴, Anadolu ve Kıta Yunanistan¹⁸⁰⁵, Ephesos¹⁸⁰⁶, Byzantion¹⁸⁰⁷, Anadolu¹⁸⁰⁸, Lydia Bölgesi¹⁸⁰⁹, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁸¹⁰, Smyrna¹⁸¹¹,

¹⁷⁹⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 452 – 482.

¹⁷⁹⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

¹⁷⁹⁹ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

¹⁸⁰⁰ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

¹⁸⁰¹ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

¹⁸⁰² Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

¹⁸⁰³ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

¹⁸⁰⁴ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

¹⁸⁰⁵ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

¹⁸⁰⁶ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁸⁰⁷ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

Atina¹⁸¹², İstanbul Arkeoloji¹⁸¹³, Phokaia¹⁸¹⁴, Verona, Venedik, Atina¹⁸¹⁵, Smyrna¹⁸¹⁶, Münih¹⁸¹⁷, Attika ve adalar¹⁸¹⁸, Stratonikeia¹⁸¹⁹, Byzantion¹⁸²⁰, Samos¹⁸²¹, Ephesos¹⁸²², Adapazarı¹⁸²³, Antakya Yöresi¹⁸²⁴, Malibu¹⁸²⁵, Batı Anadolu ve Adalar¹⁸²⁶, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁸²⁷, Yalova ve Tlos¹⁸²⁸, Karadeniz Bölgesi¹⁸²⁹, Roma¹⁸³⁰, Thyeria/Thyarie¹⁸³¹, Kyme¹⁸³², İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁸³³, Bandırma Müzesi¹⁸³⁴, Çanakkale Müzesi¹⁸³⁵, Kyzikos¹⁸³⁶, İzmir Müzesi'nde¹⁸³⁷ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 140 – 110.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 8, Kat. No. 15 (İÖ. 150 – 100)

---

¹⁸⁰⁸ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁸⁰⁹ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁸¹⁰ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁸¹¹ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁸¹² Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁸¹³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁸¹⁴ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁸¹⁵ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁸¹⁶ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁸¹⁷ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁸¹⁸ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁸¹⁹ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁸²⁰ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁸²¹ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁸²² Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁸²³ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁸²⁴ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁸²⁵ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁸²⁶ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁸²⁷ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁸²⁸ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁸²⁹ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁸³⁰ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁸³¹ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁸³² Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁸³³ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁸³⁴ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁸³⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁸³⁶ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁸³⁷ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

K.31. Mezar Steli (Lev. 31), (Çiz. 31)

Müze Envanter Numarası: 1.40.75 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk çevresi, 3.10.75. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 27 cm, stel genişliği: 20,5 cm, kalınlık: 5 cm, sahne alanı yüksekliği: 22,5 cm, genişliği: 13,5 cm, ayakta kadın figürü yüksekliği: 19 cm, genişliği: 5,5 cm, ağaç yüksekliği: 19,5 cm, genişliği: 2 cm, ateşli sunak yüksekliği: 4 cm, genişliği: 2 cm, atın bacak yüksekliği: 4,5 cm, genişliği: 4 cm.

Tanım ve Tipoloji: Beyaz ve ince tanecikli mermerden enine dörtgen-naiskos formlu mezar steli. Üst, sağ ve alt çerçeve ile bezeme alanının bir bölümü korunmuş diğer kısımlar kırık ve eksik. Korunan alanda yoğun korozyon ve kırıklar mevcuttur. Kadının başı, üst gövdesi, kolları ve sol bacağı oldukça aşınmıştır. Ağaç, üzerine sarılı olan yılan, atın korunan ön bacağı ve sunakta kırıklar mevcuttur. Naiskos formu, üst ve yan çerçeveden oluşur. Bezeme alanında ayakta, khiton üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Yılanın sarılı olduğu bir ağaç ile ona eşlik eder. Ayakta, giyimli ve cepheden işlenen kadın elbise içindeki sağ kolunu dirseğinden bükerek sağ elini sol göğsünün üzerine uzatıp elinde yelpaze tutar. Sol kol vücuda paralel, aşağı uzanır. Sol omzu ile stelin sol çerçevesine yaslanır. Sol bacağın hareketi nedeniyle beli hafifçe sola doğru eğilmiş, sol bacağı öne doğru ve hareketli, sağ bacağı ise yanda sabittir. Sağında, aşağıdan yukarı doğru dolanarak uzanan bir yılanın bulunduğu, iki dalı korunmuş ağaç ve zeminde dörtgen formlu, üzerinde ateş yanan bir sunak bulunur. Atın başı oldukça şematiktir, bir bacağı önde yukarıya kaldırmış ve hareketlidir.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*dini objelerle betimlenen atlı*” grubunda ele alınmıştır.¹⁸³⁸ Ancak korunan figüre uygun olarak benzer örneklerde veda sahnesinde yer alan kadınların bulunduğu örnekler kullanılmıştır. Batı Anadolu¹⁸³⁹, Ephesos¹⁸⁴⁰, Magnesia¹⁸⁴¹, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁸⁴², Smyrna¹⁸⁴³, Byzantion¹⁸⁴⁴, Atina¹⁸⁴⁵, Anadolu ve Kıta Yunanistan¹⁸⁴⁶, Ephesos¹⁸⁴⁷, Byzantion¹⁸⁴⁸ Anadolu¹⁸⁴⁹, Lydia Bölgesi¹⁸⁵⁰,

¹⁸³⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1313-1390.

¹⁸³⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 199, 1366, Taf. 200, 1375, 1377, 1378, Taf. 201, 1379.

¹⁸⁴⁰ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

¹⁸⁴¹ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

¹⁸⁴² Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

¹⁸⁴³ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

¹⁸⁴⁴ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

¹⁸⁴⁵ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

¹⁸⁴⁶ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

¹⁸⁴⁷ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁸⁴⁸ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁸⁴⁹ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁸⁵⁰ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

Thyeira/Thyaira çevresi¹⁸⁵¹, Smyrna¹⁸⁵², Atina¹⁸⁵³, İstanbul Arkeoloji¹⁸⁵⁴, Phokaia¹⁸⁵⁵, Verona, Venedik, Atina¹⁸⁵⁶, Smyrna¹⁸⁵⁷, Münih¹⁸⁵⁸, Attika ve adalar¹⁸⁵⁹, Stratonikeia¹⁸⁶⁰, Byzantion¹⁸⁶¹, Samos¹⁸⁶², Ephesos¹⁸⁶³, Adapazarı¹⁸⁶⁴, Antakya Yöresi¹⁸⁶⁵, Malibu¹⁸⁶⁶, Batı Anadolu ve Adalar¹⁸⁶⁷, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁸⁶⁸, Yalova ve Tlos¹⁸⁶⁹, Karadeniz Bölgesi¹⁸⁷⁰, Roma¹⁸⁷¹, Thyeria/Thyarie¹⁸⁷², Kyme¹⁸⁷³, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁸⁷⁴, Bandırma Müzesi¹⁸⁷⁵, Çanakkale Müzesi¹⁸⁷⁶, Kyzikos¹⁸⁷⁷, İzmir Müzesi'nde¹⁸⁷⁸ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 140 – 110.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 28, Kat. No. 44 (İÖ. 175 – 150)

K.32. Mezar Steli (Lev. 32), (Çiz. 32)

¹⁸⁵¹ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁸⁵² Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁸⁵³ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁸⁵⁴ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁸⁵⁵ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁸⁵⁶ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁸⁵⁷ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁸⁵⁸ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁸⁵⁹ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁸⁶⁰ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁸⁶¹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁸⁶² Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁸⁶³ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁸⁶⁴ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁸⁶⁵ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁸⁶⁶ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁸⁶⁷ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁸⁶⁸ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁸⁶⁹ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁸⁷⁰ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁸⁷¹ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁸⁷² Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁸⁷³ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁸⁷⁴ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁸⁷⁵ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁸⁷⁶ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁸⁷⁷ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁸⁷⁸ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Müze Envanter Numarası: 409 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 1,13 m, genişlik: 64,5 cm, kalınlık: 11,5 cm, çerçeveler yanlarda: 6,5 cm, alt: 51 cm, oturan kadın yükseklik: 48 cm, kalathos: 11 cm x 9,5 cm, ağaç: 37 cm, erkek figür yükseklik: 60 cm, genişlik: 30 cm, yılan yükseklik: 30 cm.

Tanım ve Tipoloji: Büyük tanecikli, açık gri renkli, açık mavi damarlı mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Ayaktaki figürün başından itibaren üst kısım, ağaç ve yılanın bir bölümü, sol alt köşe ve toprak batım alanı kırık ve eksiktir. Yan çerçevelerde ve stelin ortasında çapraz şekilde derin bir kırık görülür. Yer yer aşınmalar ve korozyon mevcuttur. Stel tipi yan çerçevelerden ve zeminden oluşur. Bezeme alanında diphros üzerinde oturan giyimli bir kadın ve ayakta giyimli bir erkek yer alır. Diphros üzerinde, *Protopudicitia* tipinde, oturan kadın, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir, khiton üzerine himation giyimlidir. Başını hafifçe yukarı kaldırarak ayaktaki figüre bakmaktadır, yanakları dolgun, çenesi oval, boynu kalın ve düzdür. Sol omzu yukarıda sağ omzu biraz daha aşağıdadır. Sol kolunu kucağına dayadığı dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış başın solundan gelen himationunu tutmaktadır. Sağ kol ise himationun içinde ve kucağındadır. Bacakları yan yana aşağıya uzanır ve ayakları profilli bir ayak taburesi üzerinde durmaktadır. Himationu sol eliyle tutarak göğsü açıkta bırakmıştır ve göğüs altında bir kemer ile tutturulan khitonun harekete uyumlu bant şeklindeki kalın kıvrımları görülür. Himation başı da sararak iki yandan aşağıya uzanır ve sol kolu içine alarak sağa doğru vücuda sarılmıştır. Ayakların hemen üzerinden görülen khitonun kıvrımları da kalın bant şeklinde ve harekete uyumlu, ayak taburesi üzerine yayılmaktadır. Himation kıvrımları bant formunda ancak daha şematiktir. Diphrosun minderi belirgin ve ayakları profillidir. Hemen altında büyük ve dışa çekik ağızlı bir kalathos görülür. Karşısında, ayakta cepheden verilen erkek tunik üzerine khlamys giyimlidir. Sol omzu yukarıda sağ omzu daha aşağıdadır. Sağ kolunu yana ve öne doğru uzatmış, sağ elinde omphaloslu bir phiale tutmaktadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek sol eli ile beli hizasında mantonun kıvrımlarını tutmaktadır. Beli, sol bacağın hareketli olması nedeniyle hafifçe sola eğimlidir. Sağ bacağı profilden verilmiş ve sabittir, sol bacak ise sol yana doğru bir adım açılmış, hareketlidir. Ayağında sandaletlerine ait taban ve ayağın üzerindeki birkaç bağcık detayı korunabilmiştir. Manto sol omuzdan aşağıya dökülerek sol el ile bel hizasında tutularak sol bilek üzerinden tekrar aşağıya dökülmektedir. Kıyafeti kıvrımları kalın bant formunda ve hareket ile uyumludur. İki figür arasında birkaç dalı korunabilen olasılıkla bir palmye ağacına dolanan yılan görülebilmektedir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, *Bağışçılar ve Sunu Yapanlar* grubu altındaki

“bağışçılar” grubunda ele alınmıştır¹⁸⁷⁹. Batı Anadolu¹⁸⁸⁰, Ephesos¹⁸⁸¹, Magnesia¹⁸⁸², Thyaira/Thyaira çevresi¹⁸⁸³, Smyrna¹⁸⁸⁴, Byzantion¹⁸⁸⁵, Atina¹⁸⁸⁶, Anadolu ve Kıta Yunanistan¹⁸⁸⁷, Ephesos¹⁸⁸⁸, Byzantion¹⁸⁸⁹, Anadolu¹⁸⁹⁰, Lydia Bölgesi¹⁸⁹¹, Thyaira/Thyaira çevresi¹⁸⁹², Smyrna¹⁸⁹³, Atina¹⁸⁹⁴, İstanbul Arkeoloji¹⁸⁹⁵, Phokaia¹⁸⁹⁶, Verona, Venedik, Atina¹⁸⁹⁷, Smyrna¹⁸⁹⁸, Münih¹⁸⁹⁹, Attika ve adalar¹⁹⁰⁰, Stratonikeia¹⁹⁰¹, Byzantion¹⁹⁰², Samos¹⁹⁰³, Ephesos¹⁹⁰⁴, Adapazarı¹⁹⁰⁵, Antakya Yöresi¹⁹⁰⁶, Malibu¹⁹⁰⁷, Batı Anadolu ve Adalar¹⁹⁰⁸, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁹⁰⁹, Yalova ve Tlos¹⁹¹⁰, Karadeniz Bölgesi¹⁹¹¹,

¹⁸⁷⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1470 – 1481.

¹⁸⁸⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

¹⁸⁸¹ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

¹⁸⁸² Durugönül 2015, Kat. No. 66.

¹⁸⁸³ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

¹⁸⁸⁴ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

¹⁸⁸⁵ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

¹⁸⁸⁶ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

¹⁸⁸⁷ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

¹⁸⁸⁸ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁸⁸⁹ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁸⁹⁰ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁸⁹¹ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁸⁹² Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁸⁹³ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁸⁹⁴ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁸⁹⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁸⁹⁶ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁸⁹⁷ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁸⁹⁸ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁸⁹⁹ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁹⁰⁰ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁹⁰¹ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁹⁰² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX. Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁹⁰³ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁹⁰⁴ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁹⁰⁵ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁹⁰⁶ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁹⁰⁷ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁹⁰⁸ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁹⁰⁹ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁹¹⁰ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

Roma¹⁹¹², Thyeria/Thyarie¹⁹¹³, Kyme¹⁹¹⁴, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁹¹⁵, Bandırma Müzesi¹⁹¹⁶, Çanakkale Müzesi¹⁹¹⁷, Kyzikos¹⁹¹⁸, İzmir Müzesi'nde¹⁹¹⁹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 120 – 110.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1473, Taf. 213 (İÖ. 2. yüzyıl); Atalay 1988, Lev. 24, Kat. No. 39 (İÖ 150 – 100)

K.33. Mezar Steli (Lev. 33), (Çiz. 33)

Müze Envanter Numarası: 235, **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 38 cm, stel genişliği: 36 cm, kalınlık: 14,5 cm, yan çerçeve: 6 cm, alt çerçeve: 7,5 cm, sahne alanı yükseklik: 30 cm, genişlik: 24 cm, figür yükseklik: 30 cm, genişlik: 14 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Sağ ve alt çerçevenin az bir kısmı ve bezeme alanında belden aşağısı korunmuş bir erkek figür dışında stelin geri kalanı kırık ve kesiktir. Yer yer korozyon ve aşınmalar mevcuttur. Stel tipi sağ ve alt çerçeveden oluşur. Korunan bezeme alanında cepheden verilen, ayakta ve himation giyimli erkek figür yer alır. Sağ bacak sabit, sol bacak dizden bükülmüş hareketlidir. Himationun bir ucu sol dizin üzerinden, diğeri sol bacağın yanından aşağı dökülmektedir. Kıvrımlar kalın bant şeklinde ve harekete uyumludur.

Benzer Örnekler: Benzer özellikteki mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından “*normal tipteki erkekler*” grubunda ele alınmıştır¹⁹²⁰. Batı Anadolu¹⁹²¹, Ephesos¹⁹²², Magnesia¹⁹²³, Thyera/Thyaira çevresi¹⁹²⁴, Smyrna¹⁹²⁵, Byzantion¹⁹²⁶, Atina¹⁹²⁷, Anadolu ve Kıta Yunanistan¹⁹²⁸, Ephesos¹⁹²⁹, Byzantion¹⁹³⁰, Anadolu¹⁹³¹, Lydia Bölgesi¹⁹³², Thyera/Thyaira

¹⁹¹¹ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁹¹² Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁹¹³ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁹¹⁴ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁹¹⁵ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁹¹⁶ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁹¹⁷ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁹¹⁸ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁹¹⁹ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

¹⁹²⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Nr. 156 – 249.

¹⁹²¹ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

¹⁹²² Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

¹⁹²³ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

¹⁹²⁴ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

¹⁹²⁵ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

¹⁹²⁶ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

¹⁹²⁷ Mooock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

¹⁹²⁸ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf.

¹⁹²⁹ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

çevresi¹⁹³³, Smyrna¹⁹³⁴, Atina¹⁹³⁵, İstanbul Arkeoloji¹⁹³⁶, Phokaia¹⁹³⁷, Verona, Venedik, Atina¹⁹³⁸, Smyrna¹⁹³⁹, Münih¹⁹⁴⁰, Attika ve adalar¹⁹⁴¹, Stratonikeia¹⁹⁴², Byzantion¹⁹⁴³, Samos¹⁹⁴⁴, Ephesos¹⁹⁴⁵, Adapazarı¹⁹⁴⁶, Antakya Yöresi¹⁹⁴⁷, Malibu¹⁹⁴⁸, Batı Anadolu ve Adalar¹⁹⁴⁹, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁹⁵⁰, Yalova ve Tlos¹⁹⁵¹, Karadeniz Bölgesi¹⁹⁵², Roma¹⁹⁵³, Thyeria/Thyarie¹⁹⁵⁴, Kyme¹⁹⁵⁵, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁹⁵⁶, Bandırma Müzesi¹⁹⁵⁷, Çanakkale Müzesi¹⁹⁵⁸, Kyzikos¹⁹⁵⁹, İzmir Müzesi'nde¹⁹⁶⁰ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 120 – 110.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 5, Kat. No. 8 (İÖ. 150 – 100).

---

¹⁹³⁰ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁹³¹ Karagöz 1984, Res. 19.

¹⁹³² Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁹³³ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁹³⁴ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁹³⁵ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁹³⁶ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁹³⁷ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁹³⁸ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁹³⁹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁹⁴⁰ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁹⁴¹ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁹⁴² Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁹⁴³ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁹⁴⁴ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁹⁴⁵ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁹⁴⁶ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁹⁴⁷ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁹⁴⁸ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁹⁴⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁹⁵⁰ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁹⁵¹ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁹⁵² Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁹⁵³ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁹⁵⁴ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁹⁵⁵ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁹⁵⁶ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁹⁵⁷ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁹⁵⁸ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

¹⁹⁵⁹ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

¹⁹⁶⁰ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

K.34. Mezar Steli (Lev. 34), (Çiz. 34)

Müze Envanter Numarası: 254 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk, İsa Bey Cami yanından bulunmuştur, 1950. **Ölçü:** Yükseklik: 41 cm, genişlik: 30 cm, kalınlık: 8 cm, alt çerçeve: 5,5 cm, sol figür yükseklik: 33 cm, genişlik: 10 cm, sağ figür yükseklik: 33 cm, genişlik: 19 cm, yılan: 7,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: İri tanecikli gri mermer, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Yarısı kırık ve eksik olan stelin bezeme alanındaki figürlerin başları kırıktır. Ortadaki sunağın büyük bir kısmı kırıktır. Tamamında yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Bezeme alanında ayakta ve giyimli iki erkek yer alır. Sağda, cepheden verilen, ayakta himation giyimli erkek görülür. Sağ omzu aşağıda sol omzu yukarıdadır. Sağ kolunu yana ve öne doğru uzatarak elinde bir phiale tutmaktadır. Sağ kolu ise vücuda paralel aşağıya uzanır. Bel sağ ayağın bir adım ileriye atılıp dizden bükülmesi ile sola çıkıntılı ve sağa eğimlidir. Sol bacak arkada ve sabittir. Himationun bir ucu sağ kol ve göğsü açıkta bırakarak sol omuzdan gövdenin önüne getirilmiş, diğer ucu ise beli sararak gövdenin solunda diğer uç ile birleştirilmiştir, sol omuzdan dökülen kıvrım sol kolu da içine alarak aşağıya dökülür. Kıvrımlar bant şeklinde ve harekete uyumludur. Ayakta, cepheden verilen, himation giyimli diğer erkek sunağın arkasında durmaktadır. Himationun bir ucu kıvrım demeti halinde sağ omuzdan belin soluna doğru dolanır. Sol kol öne doğru uzatılmış diğer erke figürün sol kolu altında görülür ve sol elde bir obje tutmaktadır. Erkek figürün önünde sunağın üzerinde phialeye doğru yönelmiş olasılıkla bir yılan yer alır ancak oldukça aşınmış ve kırıktır.

Benzer Örnekler: Benzer figür tiplerine sahip mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından “*kendine özgü tipler*” grubu içinde ele alınmıştır¹⁹⁶¹. Batı Anadolu¹⁹⁶², Ephesos¹⁹⁶³, Magnesia¹⁹⁶⁴, Thyeira/Thyaira çevresi¹⁹⁶⁵, Smyrna¹⁹⁶⁶, Byzantion¹⁹⁶⁷, Atina¹⁹⁶⁸, Anadolu ve Kıta Yunanistan¹⁹⁶⁹, Ephesos¹⁹⁷⁰, Byzantion¹⁹⁷¹, Anadolu¹⁹⁷², Lydia Bölgesi¹⁹⁷³,

¹⁹⁶¹ Pfuhl-Möbius 1977, Nr. 108- 155.

¹⁹⁶² Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

¹⁹⁶³ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

¹⁹⁶⁴ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

¹⁹⁶⁵ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

¹⁹⁶⁶ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

¹⁹⁶⁷ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

¹⁹⁶⁸ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

¹⁹⁶⁹ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

¹⁹⁷⁰ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

¹⁹⁷¹ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

¹⁹⁷² Karagöz 1984, Res. 19.

Thyeira/Thyaira çevresi¹⁹⁷⁴, Smyrna¹⁹⁷⁵, Atina¹⁹⁷⁶, İstanbul Arkeoloji¹⁹⁷⁷, Phokaia¹⁹⁷⁸, Verona, Venedik, Atina¹⁹⁷⁹, Smyrna¹⁹⁸⁰, Münih¹⁹⁸¹, Attika ve adalar¹⁹⁸², Stratonikeia¹⁹⁸³, Byzantion¹⁹⁸⁴, Samos¹⁹⁸⁵, Ephesos¹⁹⁸⁶, Adapazarı¹⁹⁸⁷, Antakya Yöresi¹⁹⁸⁸, Malibu¹⁹⁸⁹, Batı Anadolu ve Adalar¹⁹⁹⁰, Smyrna, Sardes ve Antalya¹⁹⁹¹, Yalova ve Tlos¹⁹⁹², Karadeniz Bölgesi¹⁹⁹³, Roma¹⁹⁹⁴, Thyeria/Thyarie¹⁹⁹⁵, Kyme¹⁹⁹⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi¹⁹⁹⁷, Bandırma Müzesi¹⁹⁹⁸, Çanakkale Müzesi¹⁹⁹⁹, Kyzikos²⁰⁰⁰, İzmir Müzesi'nde²⁰⁰¹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 120 – 110.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 49, Kat. No. 74 (İÖ. 50 – 25)

¹⁹⁷³ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

¹⁹⁷⁴ Çekilmez 2011, Fig. 1.

¹⁹⁷⁵ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

¹⁹⁷⁶ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

¹⁹⁷⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

¹⁹⁷⁸ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

¹⁹⁷⁹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

¹⁹⁸⁰ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

¹⁹⁸¹ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

¹⁹⁸² Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

¹⁹⁸³ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

¹⁹⁸⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

¹⁹⁸⁵ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

¹⁹⁸⁶ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

¹⁹⁸⁷ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

¹⁹⁸⁸ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

¹⁹⁸⁹ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

¹⁹⁹⁰ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

¹⁹⁹¹ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

¹⁹⁹² Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

¹⁹⁹³ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

¹⁹⁹⁴ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

¹⁹⁹⁵ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

¹⁹⁹⁶ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

¹⁹⁹⁷ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

¹⁹⁹⁸ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

¹⁹⁹⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²⁰⁰⁰ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²⁰⁰¹ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

K.35. Mezar Steli (Lev. 35), (Çiz. 35)

Müze Envanter Numarası: 255 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 64 cm, genişlik: 27,5 cm, kalınlık: 9 cm, akroterler sol: 4 cm x 4 cm, tepe: 5 cm x 4 cm, sağ: 5 cm x 3 cm, alınlık yükseklik: 8 cm, genişlik: 26 cm, kalkan çapı: 4,5 cm, arşitrav yükseklik: 5 cm, çerçeveler: 2,5 cm, bezeme alanı yükseklik: 33 cm, genişlik: 22 cm, yazıt alanı yükseklik: 7,5 cm, toprağa batım alanı yükseklik: 9 cm, genişlik: 11 cm, erkek hizmetçi: 10 cm x 3 cm, oturan erkek: 25,5 cm x 13 cm, ayaktaki kadın: 28 cm x 11 cm, kız hizmetçi: 11 cm x 3,5 cm, raf yükseklik: 6 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli beyaz mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Toprak batım alanı, alt çerçevenin az bir bölümü ve üst kısımdaki kırıklar dışında tamamı korunmuştur. Korunan alanlarda yoğun aşınmalar ve korozyon görülür. Stel tipi, yan ve tepe akroterleri, alınlık ve ortasındaki kalkan, arşitrav ve bezeme alanını çevreleyen çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında ayakta giyimli bir kadın ile diphrosta oturan bir erkek yer alır. Arka plan da ise bir raf ve üzerinde çeşitli eşyalar görülmektedir. Solda diphros üzerinde oturan erkek, $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir ve kısa kollu tunik üzerine beline kadar himation giyimlidir. Başını hafifçe soluna döndürmüş, boynu düzdür, sağ kolunu dirseğinden bükerek öne doğru uzatmış ayaktaki kadın ile tokalaşmaktadır (*Dexiosis*). Sol kol ise önde kucağı üzerinde, sol eliyle bir obje tutmaktadır. Bacaklar yan yana aşağı uzanır ve sağ ayağını bir adım öne atmıştır. Himationun bir ucu beli sarıp sol omuzdan öne doğru, sol kolu da sararak kucağa dökülmektedir. Kıyafet kıvrımları şematik ve bant şeklindedir. Karşısında ayakta, gövdesi cepheden başı $\frac{3}{4}$ profilden verilen, khiton üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Kadın, başını sağına çevirmiştir, omuzlar aynı hizadadır, sağ kolunu öne doğru uzatmış erkek figür ile tokalaşmaktadır, sol kolunu ise dirseğinden bükerek sol göğsü üzerinde başından gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır. Beli sol bacağın yana açılması nedeniyle sol eğimli ve sağa çıkıntılıdır. Sağ bacak sabittir. Başını örten himationun her iki ucu da sol omuz ve sol kol üzerinden aşağıya dökülür. Kıyafet kıvrımları şematik ve kalın bant formundadır. Bezeme alanının solunda sol çerçeveye yaslanmış $\frac{3}{4}$ cepheden verilen tunik giyimli erkek hizmetçi yer alır. Başını oturan erkeğe doğru kaldırmış ona bakmaktadır ve ellerini önde beli hizasında birleştirmiştir. Bezeme alanının sağında ise sağ çerçeveye yaslanmış, himation giyimli, cepheden verilen erkek çocuk Dioskurides tipindedir. Elbise içindeki sağ kolunu dirseğinden bükerek göğüslerinin ortasına uzatır, belinin solundaki sol koluyla elbise kıvrımlarını tutar. Sağ bacağı öne doğru

ve hareketli, sol bacağı vücut ağırlığını taşıyacak biçimde tasvir edilmiştir.

Benzer Örnekler: Veda sahnesi grubunda incelenen stelin benzer örnekleri, Pfuhl-Möbius tarafından, “*oturan erkek ile ayakta bir kadının tokalaşması (dexiosis)*” grubunda ele alınmıştır²⁰⁰². Batı Anadolu²⁰⁰³, Ephesos²⁰⁰⁴, Magnesia²⁰⁰⁵, Thyeira/Thyaira çevresi²⁰⁰⁶, Smyrna²⁰⁰⁷, Byzantion²⁰⁰⁸, Atina²⁰⁰⁹, Anadolu ve Kıta Yunanistan²⁰¹⁰, Ephesos²⁰¹¹, Byzantion²⁰¹², Anadolu²⁰¹³, Lydia Bölgesi²⁰¹⁴, Thyeira/Thyaira çevresi²⁰¹⁵, Smyrna²⁰¹⁶, Atina²⁰¹⁷, İstanbul Arkeoloji²⁰¹⁸, Phokaia²⁰¹⁹, Verona, Venedik, Atina²⁰²⁰, Smyrna²⁰²¹, Münih²⁰²², Attika ve adalar²⁰²³, Stratonikeia²⁰²⁴, Byzantion²⁰²⁵, Samos²⁰²⁶, Ephesos²⁰²⁷, Adapazarı²⁰²⁸, Antakya Yöresi²⁰²⁹, Malibu²⁰³⁰, Batı Anadolu ve Adalar²⁰³¹, Smyrna, Sardes

²⁰⁰² Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 863 – 881.

²⁰⁰³ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²⁰⁰⁴ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²⁰⁰⁵ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²⁰⁰⁶ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²⁰⁰⁷ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²⁰⁰⁸ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²⁰⁰⁹ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²⁰¹⁰ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²⁰¹¹ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²⁰¹² Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²⁰¹³ Karagöz 1984, Res. 19.

²⁰¹⁴ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²⁰¹⁵ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²⁰¹⁶ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²⁰¹⁷ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²⁰¹⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²⁰¹⁹ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²⁰²⁰ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²⁰²¹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²⁰²² Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²⁰²³ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²⁰²⁴ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²⁰²⁵ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²⁰²⁶ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²⁰²⁷ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²⁰²⁸ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²⁰²⁹ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²⁰³⁰ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

ve Antalya²⁰³², Yalova ve Tlos²⁰³³, Karadeniz Bölgesi²⁰³⁴, Roma²⁰³⁵, Thyeria/Thyarie²⁰³⁶, Kyme²⁰³⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁰³⁸, Bandırma Müzesi²⁰³⁹, Çanakkale Müzesi²⁰⁴⁰, Kyzikos²⁰⁴¹, İzmir Müzesi'nde²⁰⁴² bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonu – İÖ. 1. yüzyıl başı.

Yazıt: Sahne alanı altında tek satır:

Toῦ Μνημῆου

Çeviri: “O'nun” hatırasına/anısına (eril)

Yayın Bilgisi: Pfuhl- Möbius 1977, Band I, Nr. 875, Taf. 129 (İÖ. 2. yüzyıl); Atalay 1988, Lev. 17, Kat. No. 29 (İÖ. 150 – 100)

K.36. Mezar Steli (Lev. 36), (Çiz. 36)

Müze Envanter Numarası: 1773 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk Kalesi çevresi. **Ölçü:** Yükseklik: 32,5 cm, genişlik: 31 cm, kalınlık: 7 cm, yan çerçeve: 4 cm, arşitrav: 10,5 cm, bezeme alanı yükseklik: 19 cm, genişlik: 27 cm, ayaktaki erkek figür yükseklik: 15 cm, genişlik: 8,5 cm, oturan kadın yükseklik: 17 cm, genişlik: 11 cm, ayaktaki kadın yükseklik: 19 cm, genişlik: 7 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli beyaz mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Sağ çerçeve, arşitravın bir kısmı ile bezeme alanında sol figürlerin bacaklarının bir kısmı ve üst gövdeleri dışında stel kırık ve eksiktir. Yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Stel tipi sağ çerçeve ve arşitravdan oluşur. Bezeme alanında, diphrosta oturan kadın, tokalaştığı bir erkek ve ayakta bir diğer kadın yer alır. Alanın ortasında diphrosta oturan kadın ¾ profilden verilmiş, khiton üzerine himation giyimlidir. Başını hafifçe öne eğmiştir. Sol omuz yukarıda sağ omuz biraz daha aşağıdadır. Sağ kolunu öne uzatarak dirseğinden hafifçe bükmüş karşısındaki erkek ile tokalaşmaktadır. Sol kolunu ise vücuda paralel tutarak kucağının

²⁰³¹ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²⁰³² Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²⁰³³ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²⁰³⁴ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²⁰³⁵ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²⁰³⁶ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²⁰³⁷ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²⁰³⁸ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²⁰³⁹ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²⁰⁴⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²⁰⁴¹ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²⁰⁴² Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

üzerinde tutmaktadır. Üst gövdesi hafifçe öne eğimli, beli düzdür, bacakları yan yana diphrostan aşağıya uzanır. Omuzlarından aşağıya uzanan himation bacaklarını sarmaktadır, kıyafet kıvrımları çizgisel ve şematiktir. Önünde ayakta ve ¾ profilden verilen himation giyimli erkek figürün başı soluna oturan kadına dönük ve düzdür. Omuzları aynı hizadadır. Sağ kolunu bükerek öne uzatmış kadın ile tokalaşır. Sol kolunu ise vücuduna paralel aşağıya uzatarak himation kıvrımlarını tutmaktadır. Kıvrımlar çizgisel ve şematiktir. Sağ çerçevenin yanında vücudu cepheden, başı sola dönük biçimde profilden verilen, khiton üstüne himation giysili bir kadın figürü bulunur. *Pudicitia Saufeia/Fethiye* tipinde verilen kadın, sağ kolunu dirseğinden bükerek çenesinin altına yerleştirmiş sol kolunu belinin hizasında sağına doğru uzatarak sağ koluna destek olmaktadır. Beli sol bacağın biraz önce olmasından dolayı sağına eğimlidir. Omuzlarından iki yana uzanan himation belinden itibaren alt vücuda sarılmıştır kıvrımlar çizgisel ve şematiktir.

Benzer Örnekler: Veda Sahnesi grubundaki stelin benzer örnekleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*diğer figürler de ayakta, ayakta bir erkek/erkek çocuk ile oturan kadının tokalaşması (dexiosis)*” grubunda ele alınmıştır²⁰⁴³. Batı Anadolu²⁰⁴⁴, Ephesos²⁰⁴⁵, Magnesia²⁰⁴⁶, Theyira/Thyaira çevresi²⁰⁴⁷, Smyrna²⁰⁴⁸, Byzantion²⁰⁴⁹, Atina²⁰⁵⁰, Anadolu ve Kıta Yunanistan²⁰⁵¹, Ephesos²⁰⁵², Byzantion²⁰⁵³, Anadolu²⁰⁵⁴, Lydia Bölgesi²⁰⁵⁵, Theyira/Thyaira çevresi²⁰⁵⁶, Smyrna²⁰⁵⁷, Atina²⁰⁵⁸, İstanbul Arkeoloji²⁰⁵⁹, Phokaiia²⁰⁶⁰, Verona, Venedik, Atina²⁰⁶¹, Smyrna²⁰⁶², Münih²⁰⁶³, Attika ve adalar²⁰⁶⁴, Stratonikeia²⁰⁶⁵,

²⁰⁴³ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 1096 – 1105.

²⁰⁴⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²⁰⁴⁵ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²⁰⁴⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²⁰⁴⁷ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²⁰⁴⁸ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²⁰⁴⁹ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²⁰⁵⁰ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²⁰⁵¹ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²⁰⁵² Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²⁰⁵³ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²⁰⁵⁴ Karagöz 1984, Res. 19.

²⁰⁵⁵ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²⁰⁵⁶ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²⁰⁵⁷ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²⁰⁵⁸ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²⁰⁵⁹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²⁰⁶⁰ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²⁰⁶¹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²⁰⁶² Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25,

Byzantion²⁰⁶⁶, Samos²⁰⁶⁷, Ephesos²⁰⁶⁸, Adapazarı²⁰⁶⁹, Antakya Yöresi²⁰⁷⁰, Malibu²⁰⁷¹, Batı Anadolu ve Adalar²⁰⁷², Smyrna, Sardes ve Antalya²⁰⁷³, Yalova ve Tlos²⁰⁷⁴, Karadeniz Bölgesi²⁰⁷⁵, Roma²⁰⁷⁶, Thyeria/Thyarie²⁰⁷⁷, Kyme²⁰⁷⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁰⁷⁹, Bandırma Müzesi²⁰⁸⁰, Çanakkale Müzesi²⁰⁸¹, Kyzikos²⁰⁸², İzmir Müzesi'nde²⁰⁸³ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yazıt: Arşitravda tek satır okunamayan bir yazıt görülmektedir.

[ ] Σκο[ ]

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 18, Kat. No. 30 (İÖ. 150 – 100)

K.37. Mezar Steli (Lev. 37), (Çiz. 37)

Müze Envanter Numarası: 2.35.80 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos çevresi, 9.5.1980, depo sayımı sırasında no. 240 ile mükerrer olduğu için envanter edilmiştir.

Ölçü: Stel yüksekliği: 46,5 cm, stel genişliği: 25 cm, kalınlık: 6,5 cm, alınlık yüksekliği: 7,5 cm, genişliği: 19 cm, arşitrav: 3 x 3 cm, alt çerçeve yüksekliği: 12 cm, bezeme alanı

Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²⁰⁶³ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²⁰⁶⁴ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²⁰⁶⁵ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²⁰⁶⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²⁰⁶⁷ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²⁰⁶⁸ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²⁰⁶⁹ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²⁰⁷⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²⁰⁷¹ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²⁰⁷² Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²⁰⁷³ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²⁰⁷⁴ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²⁰⁷⁵ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²⁰⁷⁶ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²⁰⁷⁷ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²⁰⁷⁸ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²⁰⁷⁹ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²⁰⁸⁰ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²⁰⁸¹ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²⁰⁸² Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²⁰⁸³ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

yüksekliği: 22 cm, oturan figür yüksekliği: 21 cm, genişliği: 9,5 cm, ayaktaki figür yüksekliği: 19 cm, genişliği: 10,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen formlu mezar steli. Alınlığın üzerinden alt çerçeveye kadar korunmuş olan stelin, sol yanda alınlığın bir kısmı, sol çerçeve, alt çerçevenin bir kısmı, sağ alt köşe kırıktır. Bezeme alanında solda oturan figürün oturduğu alan, iki figürün başları kırıktır. Figürlerin kıyafetleri, vücut detayları ve stelin tamamı korozyonlu ve oldukça aşınmıştır. Stel tipi alınlık ve bezeme alanını sınırlayan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında, solda, oturan bir erkek figür ile karşısında ayakta bir kadın yer alır. Solda oturan, profilden, tunik giyimli erkek başını önüne eğmiş, sol kolunu başına dayamış, sağ kolunu öne uzatarak karşısındaki kadın ile tokalaşmaktadır. Sağ bacağı önde, aşağı uzanmış ve sağ ayak bir ayaklık üzerindedir. Karşısında, cepheden tasvir edilen, ayakta, khiton üzerine himation giyimli kadın yer alır. Başını sağına, oturan figüre hafifçe çevirmiş, sol omuz yukarıda sağ omuz daha aşağıda verilmiştir. Sağ kolunu yana ve öne doğru uzatarak diğer figür ile tokalaşmaktadır (*dexiosis*). Sol kol vücuda paralel ve yanda aşağı uzanmakta, himationun sol omuzdan dökülen kıvrımlarını tutmaktadır. Bel, sola eğimli olduğundan sağa doğru hafifçe çıkıntılıdır. Her iki bacak da sabit ve hareketsizdir. Himation beli sarmış ve sağ kolu açıkta bırakıp göğüs üzerinden sol omuz üzerine ve arkaya uzanmıştır. Göğüs ve omuz üzerinde kalın şematik kıvrımlar görülmektedir.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*oturan erkek figür ile ayakta duran diğer figürün tokalaşması (Dexiosis)*” grubunda ele alınmıştır²⁰⁸⁴. Benzer örnekler, Batı Anadolu²⁰⁸⁵, Batı Anadolu²⁰⁸⁶, Ephesos²⁰⁸⁷, Magnesia²⁰⁸⁸, Thyeira/Thyaira çevresi²⁰⁸⁹, Smyrna²⁰⁹⁰, Byzantion²⁰⁹¹, Atina²⁰⁹², Anadolu ve Kıta Yunanistan²⁰⁹³, Ephesos²⁰⁹⁴, Byzantion²⁰⁹⁵, Anadolu²⁰⁹⁶, Lydia Bölgesi²⁰⁹⁷, Thyeira/Thyaira çevresi²⁰⁹⁸, Smyrna²⁰⁹⁹,

²⁰⁸⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 863-862.

²⁰⁸⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 127, 867, Taf. 128, 868, 869, Taf. 129, 875, 876.

²⁰⁸⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²⁰⁸⁷ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²⁰⁸⁸ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²⁰⁸⁹ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²⁰⁹⁰ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²⁰⁹¹ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²⁰⁹² Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²⁰⁹³ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²⁰⁹⁴ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²⁰⁹⁵ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²⁰⁹⁶ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²⁰⁹⁷ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²⁰⁹⁸ Çekilmez 2011, Fig. 1.

Atina²¹⁰⁰, İstanbul Arkeoloji²¹⁰¹, Phokaiia²¹⁰², Verona, Venedik, Atina²¹⁰³, Smyrna²¹⁰⁴, Münih²¹⁰⁵, Attika ve adalar²¹⁰⁶, Stratonikeia²¹⁰⁷, Byzantion²¹⁰⁸, Samos²¹⁰⁹, Ephesos²¹¹⁰, Adapazarı²¹¹¹, Antakya Yöresi²¹¹², Malibu²¹¹³, Batı Anadolu ve Adalar²¹¹⁴, Smyrna, Sardes ve Antalya²¹¹⁵, Yalova ve Tlos²¹¹⁶, Karadeniz Bölgesi²¹¹⁷, Roma²¹¹⁸, Thyeria/Thyarie²¹¹⁹, Kyeme²¹²⁰, İstanbul Arkeoloji Müzesi²¹²¹, Bandırma Müzesi²¹²², Çanakkale Müzesi²¹²³, Kyzikos²¹²⁴, İzmir Müzesi'nde²¹²⁵ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 129, 879 (İÖ. 3. yüzyıl)

K.38. Mezar Steli (Lev. 38), (Çiz. 38)

²⁰⁹⁹ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²¹⁰⁰ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²¹⁰¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²¹⁰² Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²¹⁰³ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1-2,

²¹⁰⁴ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15, 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²¹⁰⁵ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²¹⁰⁶ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²¹⁰⁷ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²¹⁰⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²¹⁰⁹ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²¹¹⁰ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²¹¹¹ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²¹¹² Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²¹¹³ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²¹¹⁴ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²¹¹⁵ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²¹¹⁶ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²¹¹⁷ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²¹¹⁸ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²¹¹⁹ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²¹²⁰ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²¹²¹ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²¹²² Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²¹²³ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²¹²⁴ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²¹²⁵ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Müze Envanter Numarası: 2.44.72 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 26 cm, stel genişliği: 20 cm, kalınlık: 10 cm, korunan figür yüksekliği: 21 cm, genişliği: 20 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Bezeme alanının sol alt kısmı korunmuş eserin büyük bir bölümü kırıktır. Korunan bezeme alanında oturan bir erkek ile karşısında diğer bir figür bulunmaktadır. Solda, $\frac{3}{4}$ profilden verilen, tunik üzerine himation giyimli bir erkek figür yer alır. Başını sağa doğru hafifçe döndürmüş, sol kol vücuda paralel aşağıya uzanmaktadır ve sağ kolunu dirsekten bükerek öne uzatmış karşısındaki figür ile tokalaşmaktadır (*Dexiosis*). Tunik kıvrımları göğüs üzerinde “V” formunda karın üzerine dökülmektedir. Himation omuzlar üzerinden öne doğru kolları da saracak şekilde aşağıya uzanır. Karşısında yer alan figürün ise sadece kolunun bir kısmı korunmuştur ve dirsekten bükerek oturan figüre doğru uzatmıştır.

Benzer Örnekler: Benzer örnekler Pfuhl-Möbius tarafından, “*oturan erkek figür ile ayakta duran diğer figürün tokalaşması (Dexiosis)*” grubunda ele alınmıştır²¹²⁶. Batı Anadolu²¹²⁷, Ephesos²¹²⁸, Magnesia²¹²⁹, Thyaira/Thyaira çevresi²¹³⁰, Smyrna²¹³¹, Byzantion²¹³², Atina²¹³³, Anadolu ve Kıta Yunanistan²¹³⁴, Ephesos²¹³⁵, Byzantion²¹³⁶, Anadolu²¹³⁷, Lydia Bölgesi²¹³⁸, Thyaira/Thyaira çevresi²¹³⁹, Smyrna²¹⁴⁰, Atina²¹⁴¹, İstanbul Arkeoloji²¹⁴², Phokaia²¹⁴³, Verona, Venedik, Atina²¹⁴⁴, Smyrna²¹⁴⁵, Münih²¹⁴⁶, Attika ve adalar²¹⁴⁷, Stratonikeia²¹⁴⁸, Byzantion²¹⁴⁹,

²¹²⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 127-129.

²¹²⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²¹²⁸ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²¹²⁹ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²¹³⁰ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²¹³¹ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²¹³² Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²¹³³ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²¹³⁴ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²¹³⁵ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²¹³⁶ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²¹³⁷ Karagöz 1984, Res. 19.

²¹³⁸ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²¹³⁹ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²¹⁴⁰ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²¹⁴¹ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²¹⁴² Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²¹⁴³ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²¹⁴⁴ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²¹⁴⁵ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²¹⁴⁶ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

Samos²¹⁵⁰, Ephesos²¹⁵¹, Adapazarı²¹⁵², Antakya Yöresi²¹⁵³, Malibu²¹⁵⁴, Batı Anadolu ve Adalar²¹⁵⁵, Smyrna, Sardes ve Antalya²¹⁵⁶, Yalova ve Tlos²¹⁵⁷, Karadeniz Bölgesi²¹⁵⁸, Roma²¹⁵⁹, Thyeria/Thyarie²¹⁶⁰, Kyme²¹⁶¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²¹⁶², Bandırma Müzesi²¹⁶³, Çanakkale Müzesi²¹⁶⁴, Kyzikos²¹⁶⁵, İzmir Müzesi'nde²¹⁶⁶ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 18, Kat. No. 31 (İÖ. 150 – 125)

K.39. Mezar Steli (Lev. 39), (Çiz. 39)

Müze Envanter Numarası: 33.1.88 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos, 4.1.1988, etütlük eseler arasında saptanmıştır. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 14 cm, stel genişliği: 30,5 cm, kalınlık: 6 cm, çerçeve: 5 cm, korunan sahnede ayakla beraber elbise kıvrımları genişlik: 22 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Sol ve alt çerçevenin bir kısmı ile sahne alanında yer alan figürün sağ ayağı ve kıyafetinin bir bölümü korunmuş stelin, geri kalanı kırık ve eksiktir. Stel tipi yan ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında profilden verilen sağ ayağın üzerine peplos/khithon oldukça şematik ve bant formunda kıvrımlar halinde dökülmektedir. İki bacağın arasında kalan kıvrımlar ise kalın bant

²¹⁴⁷ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²¹⁴⁸ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²¹⁴⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²¹⁵⁰ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²¹⁵¹ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²¹⁵² Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²¹⁵³ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²¹⁵⁴ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²¹⁵⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²¹⁵⁶ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²¹⁵⁷ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²¹⁵⁸ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²¹⁵⁹ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²¹⁶⁰ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²¹⁶¹ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²¹⁶² Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²¹⁶³ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²¹⁶⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²¹⁶⁵ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²¹⁶⁶ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

formunda dikey olarak zeminle birleşmektedir.

Benzer Örnekler: Benzer figürlere sahip mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından “*çocuklarla betimlenen ayakta kadınlar*” grubunda ele alınmıştır. Batı Anadolu²¹⁶⁷, Ephesos²¹⁶⁸, Magnesia²¹⁶⁹, Thyaira/Thyaira çevresi²¹⁷⁰, Smyrna²¹⁷¹, Byzantion²¹⁷², Atina²¹⁷³, Anadolu ve Kıta Yunanistan²¹⁷⁴, Ephesos²¹⁷⁵, Byzantion²¹⁷⁶, Anadolu²¹⁷⁷, Lydia Bölgesi²¹⁷⁸, Thyaira/Thyaira çevresi²¹⁷⁹, Smyrna²¹⁸⁰, Atina²¹⁸¹, İstanbul Arkeoloji²¹⁸², Phokaia²¹⁸³, Verona, Venedik, Atina²¹⁸⁴, Smyrna²¹⁸⁵, Münih²¹⁸⁶, Attika ve adalar²¹⁸⁷, Stratonikeia²¹⁸⁸, Byzantion²¹⁸⁹, Samos²¹⁹⁰, Ephesos²¹⁹¹, Adapazarı²¹⁹², Antakya Yöresi²¹⁹³, Malibu²¹⁹⁴, Batı Anadolu ve Adalar²¹⁹⁵, Smyrna, Sardes ve Antalya²¹⁹⁶, Yalova ve Tlos²¹⁹⁷,

²¹⁶⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²¹⁶⁸ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²¹⁶⁹ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²¹⁷⁰ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²¹⁷¹ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı-Tuna 2009, 134.

²¹⁷² Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²¹⁷³ Moock D. W. 1998, Taf. 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²¹⁷⁴ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²¹⁷⁵ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²¹⁷⁶ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²¹⁷⁷ Karagöz 1984, Res. 19.

²¹⁷⁸ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²¹⁷⁹ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²¹⁸⁰ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²¹⁸¹ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²¹⁸² Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²¹⁸³ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²¹⁸⁴ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²¹⁸⁵ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²¹⁸⁶ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²¹⁸⁷ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²¹⁸⁸ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²¹⁸⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²¹⁹⁰ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²¹⁹¹ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²¹⁹² Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²¹⁹³ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²¹⁹⁴ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

Karadeniz Bölgesi²¹⁹⁸, Roma²¹⁹⁹, Thyeria/Thyarie²²⁰⁰, Kyme²²⁰¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²²⁰², Bandırma Müzesi²²⁰³, Çanakkale Müzesi²²⁰⁴, Kyzikos²²⁰⁵, İzmir Müzesi'nde²²⁰⁶ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonu – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.40. Mezar Steli (Lev. 40), (Çiz. 40)

Müze Envanter Numarası: 3.15.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** St. Jean Bazilikası çevresi, 12.11.1978, Rıdvan İşler tarafından bağış. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 39 cm, stel genişliği: 46 cm, kalınlık: 14 cm, çerçeve: 3 cm, alt kalınlık: 10 cm, toprak batım alanı yüksekliği: 7 cm, genişliği: 21 cm, sahne alanı yüksekliği: 21,5 cm, genişliği: 38,5 cm, korunan elbise kıvrımı yüksekliği: 21,5 cm, genişliği: 13,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Bezeme alanının az bir bölümü, alt ve yan çerçevelerin bir kısmı dışında stelin büyük bölümü eksiktir. Bezeme alanı içerisinde ayakta, bir kadına ait peplosa (?) ait elbisenin bir kısmı korunmuştur. Derin ve bant formunda kıvrımlar görülmektedir.

Benzer Örnekler: Benzer örnekler Pfuhl-Möbius tarafından “*çocuklarla betimlenen ayakta kadınlar*” grubunda ele alınmıştır. Batı Anadolu²²⁰⁷, Ephesos²²⁰⁸, Magnesia²²⁰⁹, Thyera/Thyaira çevresi²²¹⁰, Smyrna²²¹¹, Byzantion²²¹², Atina²²¹³, Anadolu ve Kıta Yunanistan²²¹⁴, Ephesos²²¹⁵, Byzantion²²¹⁶, Anadolu²²¹⁷, Lydia Bölgesi²²¹⁸, Thyera/Thyaira

²¹⁹⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²¹⁹⁶ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²¹⁹⁷ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²¹⁹⁸ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²¹⁹⁹ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²²⁰⁰ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²²⁰¹ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²²⁰² Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²²⁰³ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²²⁰⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²²⁰⁵ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²²⁰⁶ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

²²⁰⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²²⁰⁸ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²²⁰⁹ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²²¹⁰ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²²¹¹ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²²¹² Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²²¹³ Mooock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²²¹⁴ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²²¹⁵ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

çevresi, Smyrna²²¹⁹, Atina²²²⁰, İstanbul Arkeoloji²²²¹, Phokaia²²²², Verona, Venedik, Atina²²²³, Smyrna²²²⁴, Münih²²²⁵, Attika ve adalar²²²⁶, Stratonikeia²²²⁷, Byzantion²²²⁸, Samos²²²⁹, Ephesos²²³⁰, Adapazarı²²³¹, Antakya Yöresi²²³², Malibu²²³³, Batı Anadolu ve Adalar²²³⁴, Smyrna, Sardes ve Antalya²²³⁵, Yalova ve Tlos²²³⁶, Karadeniz Bölgesi²²³⁷, Roma²²³⁸, Thyeria/Thyarie²²³⁹, Kyme²²⁴⁰, İstanbul Arkeoloji Müzesi²²⁴¹, Bandırma Müzesi²²⁴², Çanakkale Müzesi²²⁴³, Kyzikos²²⁴⁴, İzmir Müzesi'nde²²⁴⁵ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonu – İÖ. 1. yüzyıl başları.

---

²²¹⁶ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²²¹⁷ Karagöz 1984, Res. 19.

²²¹⁸ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²²¹⁹ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²²²⁰ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²²²¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²²²² Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²²²³ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²²²⁴ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²²²⁵ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²²²⁶ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²²²⁷ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²²²⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²²²⁹ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²²³⁰ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²²³¹ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²²³² Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²²³³ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²²³⁴ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²²³⁵ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²²³⁶ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²²³⁷ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²²³⁸ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²²³⁹ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²²⁴⁰ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²²⁴¹ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²²⁴² Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²²⁴³ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²²⁴⁴ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²²⁴⁵ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Yazıt: Stel gövdesinin, sahne alanının sağ alt köşesinde yer alan iki satırlık yazıt

S[ ]O

[ ]Pair[ ]

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.41. Mezar Steli (Lev. 41), (Çiz. 41)

Müze Envanter Numarası: 293 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 81 cm, genişlik: 45 cm, kalınlık: 12 cm, alınlık yükseklik: 13 cm, genişlik: 37 cm, çiçek rozeti çap: 5,5 cm, kemer üzerindeki rozetler (iki adet) çap: 5,5 cm, kemer: 40 cm, kemer anteleri sol başlık: 6,5 cm, sağ: 7,5 cm, sütunlar: 4,5 cm, kaideler sol: 9,5 cm, sağ: 8 cm, zemin yükseklik: 10 cm, alt çerçeve: 3,5 cm, bezeme alanı yükseklik: 41,5 cm, genişlik: 31 cm, toprak batım alanı yükseklik: 7 cm, genişlik: 13,5 cm, figür yükseklik: 38,5 cm, genişlik: 12 cm.

Tanım ve Tipoloji: Açık gri mermerden, boyuna dörtgen-naiskos formlu, kemer nişli mezar steli. Yan akroterleri, sol plaster başlığı altından plasterin bir kısmı, toprak batım alanının bir bölümü, erkek figürün başı kırık ve eksiktir. Stel figürün omuzları hizasından iki parçaya ayrılmış ve tekrar birleştirilmiştir. Yer yer aşınmalar ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu, tepe ve yan akroterler, alınlık ve içerisindeki rozet ile bezeme alanını sınırlandıran kemer formu ve rozetlerden oluşur. Bezeme alanında ayakta giyimli bir erkek figür yer alır. *Dioskurides* tipinde betimlenen himation giyimli erkek, cepheden verilmiştir. Başını hafifçe soluna çevirmiş boynu düzdür. Sağ omuz biraz aşağıda sol omuz yukarıdadır. Elbise içindeki himationa sarılı sağ kolunu, dirseğinden bükerek göğsü üzerine uzatır. Sol kolunu hafifçe dirseğinden bükmüş vücuduna paralel olarak aşağıya uzatarak, sol bacağı yanında himationun kıvrımlarını tutmaktadır. Beli sağ bacağın yana açılmış olması nedeniyle sağa eğimli ve sola çıkıntılıdır. Sağ bacağı dizinden bükerek bir adım yana açmış sol bacağı sabit ve hareketsizdir. Himationun bir ucunu sol koltuk altına tutturduktan elbise vücudun arkasından dolanıp vücudun ön kısmını sarar, sağ kolu içerisine alıp sol omuza oradan da açılarak sol kola sarılıp aşağı dökülür

Benzer Örnekler: Veda sahneli grubunda benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, “*normal tipteki erkekler*” grubunda ele alınmıştır²²⁴⁶. Batı Anadolu²²⁴⁷, Ephesos²²⁴⁸, Magnesia²²⁴⁹,

²²⁴⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 156 – 249.

²²⁴⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

Thyeira/Thyaira çevresi²²⁵⁰, Smyrna²²⁵¹, Byzantion, Atina²²⁵², Anadolu ve Kıta Yunanistan²²⁵³, Ephesos²²⁵⁴, Byzantion²²⁵⁵, Anadolu²²⁵⁶, Lydia Bölgesi²²⁵⁷, Thyeira/Thyaira çevresi²²⁵⁸, Smyrna²²⁵⁹, Atina²²⁶⁰, İstanbul Arkeoloji²²⁶¹, Phokaia²²⁶², Verona, Venedik, Atina²²⁶³, Smyrna²²⁶⁴, Münih²²⁶⁵, Attika ve adalar²²⁶⁶, Stratonikeia²²⁶⁷, Byzantion²²⁶⁸, Samos²²⁶⁹, Ephesos²²⁷⁰, Adapazarı²²⁷¹, Antakya Yöresi²²⁷², Malibu²²⁷³, Batı Anadolu ve Adalar²²⁷⁴, Smyrna, Sardes ve Antalya²²⁷⁵, Yalova ve Tlos²²⁷⁶, Karadeniz Bölgesi²²⁷⁷, Roma²²⁷⁸, Thyeria/Thyarie²²⁷⁹, Kyme²²⁸⁰, İstanbul Arkeoloji Müzesi²²⁸¹, Bandırma Müzesi²²⁸², Çanakkale Müzesi²²⁸³, Kyzikos²²⁸⁴, İzmir Müzesi'nde²²⁸⁵ bulunmaktadır.

²²⁴⁸ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²²⁴⁹ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²²⁵⁰ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²²⁵¹ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²²⁵² Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²²⁵³ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²²⁵⁴ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²²⁵⁵ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²²⁵⁶ Karagöz 1984, Res. 19.

²²⁵⁷ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²²⁵⁸ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²²⁵⁹ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²²⁶⁰ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²²⁶¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²²⁶² Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²²⁶³ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²²⁶⁴ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²²⁶⁵ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²²⁶⁶ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²²⁶⁷ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²²⁶⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX. Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²²⁶⁹ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²²⁷⁰ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²²⁷¹ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²²⁷² Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²²⁷³ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²²⁷⁴ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²²⁷⁵ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²²⁷⁶ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²²⁷⁷ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²²⁷⁸ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

Tarih: İÖ. 100.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 198, Taf. 41. (İÖ. 1. yüzyıl); Atalay 1988, Lev. 6, Kat. No. 10 (İÖ. 100 – 50)

K.42. Mezar Steli (Lev. 42), (Çiz. 42)

Müze Envanter Numarası: 1.15.73 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 29 cm, stel genişliği: 20 cm, kalınlık: 12,5 cm, sağ çerçeve genişliği: 3,5 cm, alt çerçeve yüksekliği: 5 cm, sol kadın figürü yüksekliği: 22 cm, sağ kadın figür yüksekliği: 24 cm, genişliği: 5,5 cm, hizmetçi figürü yüksekliği: 10 cm, genişliği: 3 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Büyük çoğunluğu kırık olan stelin bezeme alanında başları korunmamış olan iki kadın ve bir hizmetçi ile sol ve alt çerçevenin az bir kısmı korunmuştur. Korunan stelin tamamında yer yer yoğunlaşan korozyon mevcuttur. Stel tipi sağda ve altta korunan çerçevelerden oluşmaktadır. Bezeme alanı içerisinde ayakta, giyimli, cepheden verilen Pudicitia tiplerinde iki kadın ve ayakta giyimli bir hizmetçi kız yer alır. Stelin solunda yer alan *Pudicitia Saufeia/Fethiye* tipinde, cepheden tasvir edilen ilk kadın, khiton üzerine himation giyimlidir. Sol omzu yukarıda sağ omzu aşağıdadır, sol kolunu öne, karın üzerinden belin sağına doğru yerleştirmiş ve dirseğinden bükerek göğsü üzerinde himation kıvrımlarını tuttuğu sağ kolunu desteklemektedir. Sağ bacağın sabit, sol bacağın önde ve hareketli olması nedeniyle bel sola eğimli ve sağa çıkıntılıdır. Ayaklar üzerinden yere yayılan khiton üzerindeki himation, sol bacak üzerinde tutturulmuş ve sağ bacağın üzerinden arkaya uzanır, çapraz olarak sol omzun üzerine ilerler ve sol kolu da sararak bacaklar üzerine dökülür. Elbise kıvrımları ince ve hareketle uyumlu verilmiştir. Yanında *Pudicitia Baebia/Lysandra* varyasyonu tipinde ayakta, cepheden verilen khiton üzerine himation giyimli kadının, sol omzu yukarıda sağ omzu aşağıdadır. Sağ kolunu göğsün altında belin soluna doğru sarmış, göğsü üzerinde dirsekten bükerek yukarı kaldırdığı ve himationu tuttuğu sol kolu altına yerleştirmiştir. Sol ayağı sabit ve taşıyıcıyken sağ ayağı yana doğru açılmış, hareketlidir bu nedenle bel sola eğimli, sağa doğru az da olsa çıkıntı yapmaktadır. Ayakları üzerinden zemine dökülen khiton üzerine sarılan himationun sarılış biçimi aşınmadan kaynaklı net değildir. Ancak korunan elbise kıvrımları, hareket ile

---

²²⁷⁹ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²²⁸⁰ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²²⁸¹ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²²⁸² Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²²⁸³ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²²⁸⁴ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²²⁸⁵ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

uyumlu ve incedir. Stelin sağında çerçeveye yaslanmış, cepheden verilen, uzun khiton giyimli bir hizmetçi kız yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*üç yetişkin ve dört yetişkin*” gruplarında sınıflandırılmıştır²²⁸⁶. Benzer örnekler, Batı Anadolu²²⁸⁷, Byzantion ve Anadolu²²⁸⁸, Ephesos²²⁸⁹, Smyrna²²⁹⁰, Stratonikeia²²⁹¹, Atina²²⁹², Batı Anadolu²²⁹³, Ephesos²²⁹⁴, Magnesia²²⁹⁵, Thyaira/Thyaira çevresi²²⁹⁶, Smyrna²²⁹⁷, Byzantion²²⁹⁸, Atina²²⁹⁹, Anadolu ve Kıta Yunanistan²³⁰⁰, Ephesos²³⁰¹, Byzantion²³⁰², Anadolu²³⁰³, Lydia Bölgesi²³⁰⁴, Thyaira/Thyaira çevresi²³⁰⁵, Smyrna²³⁰⁶, Atina²³⁰⁷, İstanbul Arkeoloji²³⁰⁸, Phokaia²³⁰⁹, Verona, Venedik, Atina²³¹⁰, Smyrna²³¹¹, Münih²³¹², Attika ve adalar²³¹³, Stratonikeia²³¹⁴, Byzantion²³¹⁵,

²²⁸⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 643-670, Nr.671-692.

²²⁸⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf.99, 660, Taf. 100, 662, 664, 666, Taf. 101, 674.

²²⁸⁸ Karagöz 1984, 6, 21, 22.

²²⁸⁹ Atalay 1988, Lev. 13, Kat. No. 22.

²²⁹⁰ Yaylalı 1979, 121, 123., Aybek-Tuna –Atıcı, 2009, 135, 136, 138.

²²⁹¹ Özgan 1999, Taf. 51, c, Taf. 53, a.

²²⁹² Moock D. W. 1998, Taf. 30, 220, Taf. 31, 231, Taf. 34, 240, Taf. 42, 274, Taf. 51, Taf. 56.

²²⁹³ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²²⁹⁴ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²²⁹⁵ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²²⁹⁶ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²²⁹⁷ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı-Tuna 2009, 134.

²²⁹⁸ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²²⁹⁹ Moock D. W. 1998, Taf. 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²³⁰⁰ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²³⁰¹ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²³⁰² Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²³⁰³ Karagöz 1984, Res. 19.

²³⁰⁴ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²³⁰⁵ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²³⁰⁶ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²³⁰⁷ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²³⁰⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²³⁰⁹ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²³¹⁰ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²³¹¹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²³¹² Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²³¹³ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²³¹⁴ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²³¹⁵ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX. Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

Samos²³¹⁶, Ephesos²³¹⁷, Adapazarı²³¹⁸, Antakya Yöresi²³¹⁹, Malibu²³²⁰, Batı Anadolu ve Adalar²³²¹, Smyrna, Sardes ve Antalya²³²², Yalova ve Tlos²³²³, Karadeniz Bölgesi²³²⁴, Roma²³²⁵, Thyeria/Thyarie²³²⁶, Kyme²³²⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi²³²⁸, Bandırma Müzesi²³²⁹, Çanakkale Müzesi²³³⁰, Kyzikos²³³¹, İzmir Müzesi'nde²³³² bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısı.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.43. Mezar Steli (Lev. 43), (Çiz. 43)

Müze Envanter Numarası: 26.38.72 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 30,5 cm, stel genişliği: 29,5 cm, kalınlık: 10 cm, çerçevele kalınlığı: 7 cm, sahne alanı yükseklik: 27 cm, genişlik: 15 cm, figür yükseklik: 27 cm, genişlik: 11,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Yan çerçevelerin bir kısmı, sahne alanındaki figürün başı ve ayakları kırıktır. Yer yer korozyon ve aşınmalar görülür. Stel tipi yan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında, ayakta, cepheden, himation giyimli bir erkek figür yer alır. *Dioskurides* tipinde betimlenen erkek, himation içinde kalan sağ kolunu bükerek sağ göğsü üzerine uzatır, sol kolunu vücuduna paralel olarak aşağıya uzatmış, sol eli ile sol bacağı üzerinde himation kıvrımlarını tutmaktadır. Beli, sağ ayağın hareketli olması nedeniyle sağa eğimli olup kalça sola doğru çıkıntılıdır. Sol bacak sabit, sağ bacak yanda ve hareketlidir. Himationun sol omuzdan gelen ucu sol kola sarılarak sol bacağın üzerinden aşağıya dökülürken, sağ omuzdan gelen ucu sağ kolu ve vücudu sararak

²³¹⁶ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²³¹⁷ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²³¹⁸ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²³¹⁹ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²³²⁰ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²³²¹ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²³²² Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²³²³ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²³²⁴ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²³²⁵ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²³²⁶ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²³²⁷ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²³²⁸ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²³²⁹ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²³³⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²³³¹ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²³³² Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

sol omzun arkasından sol kola sarılarak yine sol bacağın üzerinden aşağıya dökülür. Elbise kıvrımları kalın bant formunda verilmiştir. Sağ ayağın önde olması nedeniyle oluşan ayak üzerinden belin soluna doğru uzanan bacaklar arasındaki kıvrım oldukça şematik verilmiştir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, benzer tipteki örnekler “*normal tipte betimlenen erkekler*” grubunda ele alınmıştır²³³³. Batı Anadolu²³³⁴, Ephesos²³³⁵, Magnesia²³³⁶, Thyaira/Thyaira çevresi²³³⁷, Smyrna²³³⁸, Byzantion²³³⁹, Atina²³⁴⁰, Anadolu ve Kıta Yunanistan²³⁴¹, Ephesos²³⁴², Byzantion²³⁴³, Anadolu²³⁴⁴, Lydia Bölgesi²³⁴⁵, Thyaira/Thyaira çevresi²³⁴⁶, Smyrna²³⁴⁷, Atina²³⁴⁸ İstanbul Arkeoloji²³⁴⁹, Phokaia²³⁵⁰, Verona, Venedik, Atina²³⁵¹, Smyrna²³⁵², Münih²³⁵³, Attika ve adalar²³⁵⁴, Stratonikeia²³⁵⁵, Byzantion²³⁵⁶, Samos²³⁵⁷, Ephesos²³⁵⁸, Adapazarı²³⁵⁹, Antakya Yöresi²³⁶⁰, Malibu²³⁶¹, Batı

²³³³ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr.156 – 249.

²³³⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²³³⁵ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²³³⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²³³⁷ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²³³⁸ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²³³⁹ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²³⁴⁰ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²³⁴¹ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²³⁴² Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²³⁴³ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²³⁴⁴ Karagöz 1984, Res. 19.

²³⁴⁵ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²³⁴⁶ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²³⁴⁷ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²³⁴⁸ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²³⁴⁹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²³⁵⁰ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²³⁵¹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²³⁵² Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²³⁵³ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²³⁵⁴ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²³⁵⁵ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²³⁵⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX. Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²³⁵⁷ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²³⁵⁸ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²³⁵⁹ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²³⁶⁰ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

Anadolu ve Adalar²³⁶², Smyrna, Sardes ve Antalya²³⁶³, Yalova ve Tlos²³⁶⁴, Karadeniz Bölgesi²³⁶⁵, Roma²³⁶⁶, Thyeria/Thyarie²³⁶⁷, Kyme²³⁶⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi²³⁶⁹, Bandırma Müzesi²³⁷⁰, Çanakkale Müzesi²³⁷¹, Kyzikos²³⁷², İzmir Müzesi'nde²³⁷³ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 1. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 5, Kat. No. 9 (İÖ. 150 – 100)

K.44. Mezar Steli (Lev. 44), (Çiz. 44)

Müze Envanter Numarası: 2591 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 20,5 cm, genişlik: 33,5 cm, kalınlık: 5 cm, ayaktaki figür: 19 cm x 9 cm, oturan figür: 15 cm x 16 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen mezar steli. Sağ çerçevenin çok az bir kısmı, bezeme alanında ayaktaki figürün bacakları ve yüzündeki kırık dışında tamamı, oturan figürün başı bacakları dışında tüme yakını korunmuştur. Stel tipi sağ çerçeveden oluşur. Bezeme alanında thronosta oturan bir kadın ile karşısında ayakta bir diğer erkek yer alır. Oturan kadın $\frac{3}{4}$ profilden verilmiştir. Kısa kollu tunik üzerine himation giyimlidir. Sağ kolunu öne uzatmış karşısındaki figür ile tokalaşmaktadır. Sol kolunu ise dirseğinden bükmüş thronosun kolçağına yaslamıştır. Beli düzdür, bacaklar yan yana aşağıya uzanır. Kıyafet kıvrımları bant formunda ve şematiktir. Karşısında ayakta, $\frac{3}{4}$ cepheden verilen kısa kollu tunik üzerine himation giyimli bir erkek yer alır. Başı ve boynu düz, omuzlar aynı hizadadır. Sağ kolunu bükerek öne uzatmış oturan figür ile tokalaşmakta, sol kolunu ise dirseğine kadar vücuduna paralel olarak uzatıp dirseğinden bükerek oturan figürün sol omzunu tutmaktadır. Himationun bir ucu sol omuzdan öne diğeri belin sağından soluna sarılmıştır. Kıyafet kıvrımları kalın bant formunda ve şematiktir.

---

²³⁶¹ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²³⁶² Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²³⁶³ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²³⁶⁴ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²³⁶⁵ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²³⁶⁶ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²³⁶⁷ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²³⁶⁸ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²³⁶⁹ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²³⁷⁰ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²³⁷¹ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²³⁷² Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²³⁷³ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Benzer Örnekler: Veda sahneli benzer örnekler Pfuhl-Möbius tarafından, “*oturan erkek ile ayaktaki kişinin tokalaşması (dexiosis)*” grubunda ele alınmıştır²³⁷⁴. Batı Anadolu²³⁷⁵, Ephesos²³⁷⁶, Magnesia²³⁷⁷, Thyaira/Thyaira çevresi²³⁷⁸, Smyrna²³⁷⁹, Byzantion²³⁸⁰, Atina²³⁸¹, Anadolu ve Kıta Yunanistan²³⁸², Ephesos²³⁸³, Byzantion²³⁸⁴, Anadolu²³⁸⁵, Lydia Bölgesi²³⁸⁶, Thyaira/Thyaira çevresi²³⁸⁷, Smyrna²³⁸⁸, Atina²³⁸⁹, İstanbul Arkeoloji²³⁹⁰, Phokaia²³⁹¹, Verona, Venedik, Atina²³⁹², Smyrna²³⁹³, Münih²³⁹⁴, Attika ve adalar²³⁹⁵, Stratonikeia²³⁹⁶, Byzantion²³⁹⁷, Samos²³⁹⁸, Ephesos²³⁹⁹, Adapazarı²⁴⁰⁰, Antakya Yöresi²⁴⁰¹, Malibu²⁴⁰², Batı Anadolu ve Adalar²⁴⁰³, Smyrna, Sardes ve Antalya²⁴⁰⁴, Yalova ve Tlos²⁴⁰⁵,

²³⁷⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 863 – 881.

²³⁷⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²³⁷⁶ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²³⁷⁷ Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²³⁷⁸ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²³⁷⁹ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²³⁸⁰ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²³⁸¹ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²³⁸² Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²³⁸³ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²³⁸⁴ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²³⁸⁵ Karagöz 1984, Res. 19.

²³⁸⁶ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²³⁸⁷ Çekilmez 2011, Fig. 1.

²³⁸⁸ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²³⁸⁹ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²³⁹⁰ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²³⁹¹ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²³⁹² Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²³⁹³ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²³⁹⁴ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²³⁹⁵ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²³⁹⁶ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²³⁹⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX. Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²³⁹⁸ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²³⁹⁹ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²⁴⁰⁰ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²⁴⁰¹ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²⁴⁰² Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²⁴⁰³ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

Karadeniz Bölgesi²⁴⁰⁶, Roma²⁴⁰⁷, Thyria/Thyrie²⁴⁰⁸, Kyme²⁴⁰⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁴¹⁰, Bandırma Müzesi²⁴¹¹, Çanakkale Müzesi²⁴¹², Kyzikos²⁴¹³, İzmir Müzesi'nde²⁴¹⁴ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 50 – 25.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.45. Mezar Steli (Lev. 45), (Çiz. 45)

Müze Envanter Numarası: 1.4.74 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 49 cm, stel genişliği: 45 cm, stel kalınlığı: 12,5 cm, bezeme alanı genişliği: 32,5 cm, iki yanda bezeme alanını sınırlayan anteler: 5 cm, kaideler: 7 cm, soldaki kadın figürü yüksekliği: 32,5 cm, genişliği: 9 cm, hemen yanında yer alan kız hizmetçi yüksekliği: 14 cm, genişliği: 5 cm, ortadaki erkek figürü yüksekliği: 32 cm, genişliği: 11 cm, sağdaki erkek figürü yüksekliği: 32 cm, genişliği: 11 cm, alt kısımda yazıtlı alan yüksekliği: 11 cm, iki sıra yazıtın harf boyutu: 2 cm.

Tanım ve Tipoloji: Gri-mavimtrak damarlı mermerden, naiskos formulu mezar steli. Bezeme alanının büyük bir bölümü, dört figürün neredeyse tamamı, sağ antenin bir kısmı ile kaidesi ve sol antenin daha büyük bir kısmı ile kaidesi, bezeme alanı altındaki yazıtın bulunduğu bölümün bir kısmı korunmuştur. Naiskos formunun bezeme alanı üstünde kalan kısmı, sağ antenin büyük bölümü ve sol antenin bir kısmı, en sağdaki ve en soldaki figürlerin başları ile stelin alt kısmının zemin alanı ve yazıtın bir parçası kırıktır. Stelin tamamında korozyon mevcuttur. Naiskos formuna ait mimari öğelerden, sadece antelerin bir kısmı ve kaideleri korunmuştur. Bezeme alanında cepheden işlenmiş ayakta ve giyimli üç figür ve onlara eşlik eden bir hizmetçi yer alır. Stelin solunda yer alan ilk figür, khiton üzerine himation giyimli bir kadındır, başını soluna çevirmiş, *Pudicitia Saufeia* duruşundan dolayı, sağ omzu yukarda sol omzu ise daha aşağıdadır. Sağ kolunu dirseğinden yukarı doğru bükerek göğsünün üzerine kaldırmış ve sağ omzundan gelen elbise kıvrımını tutmaktadır. Sol kolunu ise dirseğinden yukarı doğru kaldırarak sağ kolunun altına yerleştirmiş. Figürün beli, sağ bacağın sabit ve

²⁴⁰⁴ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²⁴⁰⁵ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²⁴⁰⁶ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²⁴⁰⁷ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

²⁴⁰⁸ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²⁴⁰⁹ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²⁴¹⁰ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²⁴¹¹ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²⁴¹² Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²⁴¹³ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²⁴¹⁴ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

taşıyıcı olması, sol bacağın hareketi ile sağa doğru taşmaktadır. Khiton ve üzerindeki himationun kıvrımları ince, sert ve şematiktir. Sol bacak üzerinde sabitlenen himationu, belini sarar ve belin sol tarafından sırtta çapraz bir form oluşturarak sağ omuza yükselir ve önde sağ omuzdan sol omuza doğru sarılır. Hemen solunda cepheden tasvir edilen ayakta ve khiton üstüne himation giysili, *Küçük Herkulaneumlu Kız* tipinde bir diğer kadın figür yer alır. Baş kısmı aşınmış olan figürün ense kısmında saçların azda olsa bir bölümü korunmuştur. Boynu düz verilmiş, omuzlar vücutla aynı genişlikte ve düzdür. Sağ kolu himationun içinde, dirsekten bükülerek göğsün üzerinde sol omuzdan gelen kumaş kıvrımlarını tutmaktadır. Sol kol ise yanda, aşağı uzanır ve öne doğru hafifçe uzattığı sol eliyle himationunu tutmaktadır. Bel iki ayağın da yere basması nedeniyle düz, sağ bacak sabit ve taşıyıcı, sol bacak yana doğru bir adım açılmıştır. Khiton üzerine sardığı himation, önce sol bacak üzerinden başlayıp bele sarılarak sabitlenmiş, yine sol tarafından sırtta çapraz oluşturacak şekilde sağ omuzdan sol omza doğru sarılmış ve sol omzun arkasından elbise kıvrımları dökülmektedir. Khiton ise ayaklar üzerinden yere yayılmaktadır. Bezeme alanının sağında, cepheden tasvir edilmiş, ayakta ve khiton üzerine himation giyimli *Dioskurides* tipinde bir erkek figür yer alır. Figürün omuzları aynı hizada, vücuda göre daha küçük ve aşağı eğimlidir. Sağ kol himationun içinde, dirsekten bükülerek göğsün üzerine kaldırılmıştır, himationdan dışarı çıkarılan sağ el göğsün üzerinde, sol omuzdan gelen himation kıvrımlarını tutmaktadır. Sol kol ise yandan aşağı doğru uzanır, dirsekten hafifçe öne doğru bükülmüş, sol elinde bir obje tutmaktadır. Beli, bacakların hareketi nedeniyle, sağ tarafa doğru eğimlidir. Sağ bacak sabit ve taşıyıcı, sol bacak ise yana doğru bir adım açılmıştır. Kısa kollu tunik üzerine sarılan himation sol bacakta tutturularak bele sarılmış, belin solundan sağ omzun üzerine kadar sırtta çapraz şekilde yükselmiş ve önde sol omuzdan sağ omza uzatılmış, sol omzun arkasından kıvrımlar sol kola dolanmıştır. Elbise kıvrımları diğer figürlerde olduğu gibi şematik, ince ve serttir. Solda kadın figürünün yanında ayakta, uzun khiton giyimli, $\frac{3}{4}$ profilden verilen bir hizmetçi kız görülür. Elinde oldukça aşınmış bir obje tutmaktadır.

Benzer Örnekler: Benzer tipteki mezar stelleri, Pful-Möbius tarafından “*ayakta, cepheden tasvir edilen aile*” grubu içerisinde değerlendirilmiş ve benzer örnekler yan yana dizilmiş üç yetişkin olarak sınıflandırılmaktadır²⁴¹⁵. Smyrna²⁴¹⁶, Stratonikeia²⁴¹⁷, Atina²⁴¹⁸, Kıta Yunanistan²⁴¹⁹, Batı Anadolu²⁴²⁰, Ephesos²⁴²¹, Magnesia²⁴²², Thyeira/Thyaira çevresi²⁴²³,

²⁴¹⁵ Pful-Möbius 1977, Taf. 98, Nr. 640, 641, 646. Taf. 99, 648, 651, 652, 660, 661. Taf. 100, 662, 663,

²⁴¹⁶ Yaylalı 1979, 121, 123. Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 135, 136, 138,139.

²⁴¹⁷ Özgan 1999, Taf. 51, c.

²⁴¹⁸ Moock D. W. 1998, Taf. 31, 231, Taf. 51

²⁴¹⁹ Grossman 2001, Cat. No. 44.

Smyrna²⁴²⁴, Byzantion²⁴²⁵, Atina²⁴²⁶, Anadolu ve Kıta Yunanistan²⁴²⁷, Ephesos²⁴²⁸, Byzantion²⁴²⁹, Anadolu²⁴³⁰, Lydia Bölgesi²⁴³¹, Thyaira/Thyaira çevresi²⁴³², Smyrna²⁴³³, Atina²⁴³⁴, İstanbul Arkeoloji²⁴³⁵, Phokaia²⁴³⁶, Verona, Venedik, Atina²⁴³⁷, Smyrna²⁴³⁸, Münih²⁴³⁹, Attika ve adalar²⁴⁴⁰, Stratonikeia²⁴⁴¹, Byzantion²⁴⁴², Samos²⁴⁴³, Ephesos²⁴⁴⁴, Adapazarı²⁴⁴⁵, Antakya Yöresi²⁴⁴⁶, Malibu²⁴⁴⁷, Batı Anadolu ve Adalar²⁴⁴⁸, Smyrna, Sardes ve Antalya²⁴⁴⁹, Yalova ve Tlos²⁴⁵⁰, Karadeniz Bölgesi²⁴⁵¹, Roma²⁴⁵², Thyeria/Thyarie²⁴⁵³,

---

²⁴²⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 87, 554, 555, 557, Taf. 88 559, 560, Taf. 89, 564, 567, 569. Taf. 90, 584-590.

²⁴²¹ Atalay 1988, Lev. 9, Kat. No. 17, Lev. 11, Kat. No. 19 – 20, Lev. 12, Kat. No. 21.

²⁴²² Durugönül 2015, Kat. No. 66.

²⁴²³ Çekilmez 2015, Lev. XVIII, K. 18, Lev. XIX, K. 19.

²⁴²⁴ Yaylalı 1979, 22, 43, 51, 76, 93, 122., Ayrıca Bkz.: Aybek-Atıcı- Tuna 2009, 134.

²⁴²⁵ Fıratlı 1964, Planche XXXVIII, 157, 158, Planche LXIV, Kyme.

²⁴²⁶ Moock D. W. 1998, Taf 27, 207, Taf. 28, 217, Taf. 41, 266, Taf. 44, 285, Taf. 54, 391-394

²⁴²⁷ Schmaltz 1983, Tf. 24, 1, Tf. 24, 2, Tf. 25, 1, Tf. 26, 1. Tf. 28, 1.

²⁴²⁸ Atalay 1988, Lev. 12 Kat. No. 21, Lev. 11 Kat. No.19-20, Lev. 10 Kat. No. 18, Lev. 9 Kat. No. 17

²⁴²⁹ Fıratlı 1964, Pl. XXXVIII, 157.

²⁴³⁰ Karagöz 1984, Res. 19.

²⁴³¹ Işık 1988, Lev. 11, Kat. No. 22, Lev. 12, Kat. No. 23-24, Lev. 25, Kat. No. 50, Lev. 28, Kat. No. 55-56, Lev. 29 Kat. No. 57-58.

²⁴³² Çekilmez 2011, Fig. 1.

²⁴³³ Yaylalı 1979, 6, 14, 21, 26, 32, 98, 100; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, 134; Schmaltz 1983, Taf. 24, 2, Taf. 25, 1, Taf. 25, 2, Taf. 28, 1; Zanker 1993, 2, 19, 26.

²⁴³⁴ Moock D. W. 1998, Taf. 11, 120, Taf. 16, 132, Taf. 29, 221, Taf. 34, 238, Taf. 39, 259, Taf. 45, 288.

²⁴³⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

²⁴³⁶ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

²⁴³⁷ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

²⁴³⁸ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

²⁴³⁹ Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

²⁴⁴⁰ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

²⁴⁴¹ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

²⁴⁴² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

²⁴⁴³ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

²⁴⁴⁴ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

²⁴⁴⁵ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

²⁴⁴⁶ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

²⁴⁴⁷ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

²⁴⁴⁸ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

²⁴⁴⁹ Karagöz 1983, Fig. 5-8.

²⁴⁵⁰ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

²⁴⁵¹ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

²⁴⁵² Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

Kyme²⁴⁵⁴, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁴⁵⁵, Bandırma Müzesi²⁴⁵⁶, Çanakkale Müzesi²⁴⁵⁷, Kyzikos²⁴⁵⁸, İzmir Müzesi'nde²⁴⁵⁹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 1. yüzyıl sonları.

Yazıt: Bezeme alanı altında iki satır yazıt korunmuştur.

[Φ] ἰλοξενος χαιρή μονος /

Ἡραϊς

Φιλοξένου.Καλ[ ]λιτύχης[ ]ίου.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 13, Kat. No. 22 (İÖ. 100 – 75)

K.46. Mezar Steli (Lev. 46), (Çiz. 46)

Müze Envanter Numarası: 239 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 32 cm, stel genişliği: 40cm, kalınlık: 9 cm, çerçeve yanda: 1,5 cm, altta: 2,5 cm, sahne alanı yükseklik: 29,5 cm, genişlik: 37 cm, at yükseklik: 22 cm, genişlik: 23 cm, figür yükseklik: 17,5 cm, genişlik: 9,5 cm, sunak yükseklik: 11 cm, genişlik: 6 cm, yılan: 15 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Sağ ve sol çerçevenin bir kısmı, bezeme alanının bir bölümü, süvarinin başı, boynu ve sağ kolu, atın sağ ön ve arka ayağı ve sol arka ayağın ucu kırıktır. Yer yer kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Bezeme alanında atın üzerinde bir süvari, önünde bir yılan ve dörtgen formlu bir mezar sunağı yer alır. Profilden verilen atın üzerinde $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, khlamys giyimli süvari, üst gövdesini sola döndürmüş, sağ kolunu arkaya uzatmıştır. Sol kolunu dirsekten bükerek atın eğerine uzatmıştır. Kıyafet kıvrımları bant şeklinde ve harekete uyumludur. Süvarinin önünde, stelin sağında bulunan dörtgen formlu mezar sunağına yönelmiş bir yılan görülmektedir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Süvari grubu içerisinde “*tek başına betimlenen atlı*” grubunda ele alınmıştır²⁴⁶⁰. Bursa²⁴⁶¹, Roma, Smyrna²⁴⁶², Smyrna²⁴⁶³, Attika²⁴⁶⁴, Stratonikeia²⁴⁶⁵,

²⁴⁵³ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

²⁴⁵⁴ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

²⁴⁵⁵ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

²⁴⁵⁶ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

²⁴⁵⁷ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

²⁴⁵⁸ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

²⁴⁵⁹ Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

²⁴⁶⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1279 – 1293.

²⁴⁶¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁴⁶² Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁴⁶³ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁴⁶⁴ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁴⁶⁵ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

Mysia Bölgesi²⁴⁶⁶, Byzantion²⁴⁶⁷, Pergamon²⁴⁶⁸, Bursa ve Çavuşköy²⁴⁶⁹, Lydia²⁴⁷⁰, Bolu ve Çavuşköy²⁴⁷¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁴⁷², Çanakkale Müzesi²⁴⁷³, Kyzikos²⁴⁷⁴, Makedonya/Gephyra²⁴⁷⁵, Malibu²⁴⁷⁶, Miletopolis²⁴⁷⁷, Thyeira/Thyaira²⁴⁷⁸, Metropolis²⁴⁷⁹, Miletopolis²⁴⁸⁰, Manisa ve çevresinde²⁴⁸¹, Smyrna²⁴⁸², Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁴⁸³, Miletopolis²⁴⁸⁴, Aydın Müzesi'nde²⁴⁸⁵ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 195, Nr. 1330; Atalay 1988, Lev. 30, Kat. No. 47 (İÖ. 100 – 50)

K.47. Mezar Steli (Lev. 47), (Çiz. 47)

Müze Envanter Numarası: 1.56.80 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bayındır, 11.1980, satın alma. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 35 cm, stel genişliği: 38,5 cm, kalınlık: 7 cm, alt çerçeve kalınlığı: 6 cm, at figürü yüksekliği: 16 cm, genişliği: 18 cm, süvari? yüksekliği: 16 cm, genişliği: 11 cm, sunak: 8 cm, ağaç yüksekliği: 25 cm, genişliği: 2,5 cm, bezeme alanı yüksekliği: 25 cm, genişliği: 30 cm, iki üst kenarda delikler: 0,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden enine dörtgen formlu mezar steli. Tamamına yakın kısmı korunan stelin alt, üst ve yan çerçevelerinde kırıklar mevcuttur. Ağaç, yılan ve sunak oldukça aşınmıştır. Atın ve süvarinin tamamında kırık ve yoğun aşınma görülür. Atın kuyruğu, önde sol bacağı ve arkadaki iki bacağı dizden kırıktır. Stel tipini dörtgen bezeme alanı ve alttaki çerçeve oluşturur. Bezeme alanında at üzerinde bir süvarinin ve yılanın dolandığı bir ağaç ile

²⁴⁶⁶ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁴⁶⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁴⁶⁸ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁴⁶⁹ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁴⁷⁰ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁴⁷¹ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁴⁷² Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁴⁷³ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁴⁷⁴ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁴⁷⁵ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁴⁷⁶ Koch 1988, No. 48.

²⁴⁷⁷ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁴⁷⁸ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁴⁷⁹ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁴⁸⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁴⁸¹ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁴⁸² Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁴⁸³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁴⁸⁴ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁴⁸⁵ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

silindirik mezar sunağı yer almaktadır. At üzerinde oturmuş khlamys giyimli erkek $\frac{3}{4}$ profilden betimlenmiş, başını önüne eğmiştir. Sağ kolunu baş hizasında kaldırmış ve elinde mızrak tutmaktadır. Vücuda bitişik sol kolunu ise öne doğru uzatmış sol el atın eyerindedir. Oturuşundan dolayı sadece sağ bacağı görülmektedir ve atın gövdesine paralel aşağı uzanır. Profilden betimlenen atın, başı üzerinde yeleleri ve ağız hizasından başın arkasına doğru giden eyeri görülür. Sağ ön bacağı yukarı kaldırmış ve dizinden bükmüş adım atmaktadır. Diğer üç bacak sabittir. Atın önünde silindirik bir mezar sunağı ve üzerinde bir yılanın aşağıdan yukarı dolanarak uzandığı bir ağaç yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “atlı” grubunda ele alınmıştır²⁴⁸⁶. Batı Anadolu²⁴⁸⁷, Bursa²⁴⁸⁸, Roma, Smyrna²⁴⁸⁹, Smyrna²⁴⁹⁰, Attika²⁴⁹¹, Stratonikeia²⁴⁹², Mysia Bölgesi²⁴⁹³, Byzantion²⁴⁹⁴, Pergamon²⁴⁹⁵, Bursa ve Çavuşköy²⁴⁹⁶, Lydia²⁴⁹⁷, Bolu ve Çavuşköy²⁴⁹⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁴⁹⁹, Çanakkale Müzesi²⁵⁰⁰, Kyzikos²⁵⁰¹, Makedonya/Gephyra²⁵⁰², Malibu²⁵⁰³, Miletopolis²⁵⁰⁴, Thyaira/Thyaira²⁵⁰⁵, Metropolis²⁵⁰⁶, Miletopolis’te görülmüştür²⁵⁰⁷, Manisa ve çevresinde²⁵⁰⁸, Smyrna²⁵⁰⁹, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁵¹⁰, Miletopolis’te görülmüştür²⁵¹¹ Aydın Müzesi’nde²⁵¹² bulunmaktadır.

²⁴⁸⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1279- 1469.

²⁴⁸⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁴⁸⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁴⁸⁹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁴⁹⁰ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁴⁹¹ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁴⁹² Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁴⁹³ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁴⁹⁴ Fırathlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁴⁹⁵ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁴⁹⁶ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁴⁹⁷ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁴⁹⁸ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁴⁹⁹ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁵⁰⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁵⁰¹ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁵⁰² Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁵⁰³ Koch 1988, No. 48.

²⁵⁰⁴ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁵⁰⁵ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁵⁰⁶ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁵⁰⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁵⁰⁸ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁵⁰⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁵¹⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁵¹¹ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.48. Mezar Steli (Lev. 48), (Çiz. 48)

Müze Envanter Numarası: 247 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 35 cm, stel genişliği: 51 cm, kalınlık: 10 cm, alt çerçeve: 3,5 cm, at yükseklik: 24,5 cm, genişlik: 26,5 cm, figür yükseklik: 21,5 cm, genişlik: 11,5 cm, sunak: 12 cm x 7,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Bezeme alanında atlı üzerinde bir süvari ile yuvarlak formlu mezar sunağı oldukça aşınmıştır. Stelin çevresinde, alt çerçevede kırıklar mevcuttur ayrıca sağ kısım da kırık ve eksiktir. Bezeme alanında profilden bir atın üzerinde oturan yine profilden verilen khlamys giyimli bir süvari yer alır. Vücudu düz, sağ kolunu dirsekten bükerek atın eğerine doğru uzatır, sağ bacak da at gövdesine paralel olarak aşağıya uzanır. Elbisenin bir ucu sırtın arkasından yukarıya doğru uçmaktadır. At başını öne eğmiş, sağ ön ayağını adım atar şekilde kaldırmıştır. Arka ayaklar da hareketlidir. Atın hemen önünde yuvarlak formlu ve profilli bir mezar sunağı bulunur. Sunağın hemen yanında olasılıkla bir seyis yer almaktadır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, süvari grubu içerisinde “*kutsal objelerle betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁵¹³. Batı Anadolu²⁵¹⁴, Bursa²⁵¹⁵, Roma, Smyrna²⁵¹⁶, Smyrna²⁵¹⁷, Attika²⁵¹⁸, Stratonikeia²⁵¹⁹, Mysia Bölgesi²⁵²⁰, Byzantion²⁵²¹, Pergamon²⁵²², Bursa ve Çavuşköy²⁵²³, Lydia²⁵²⁴, Bolu ve Çavuşköy²⁵²⁵, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁵²⁶, Çanakkale Müzesi²⁵²⁷, Kyzikos²⁵²⁸, Makedonya/Gephyra²⁵²⁹, Malibu²⁵³⁰,

²⁵¹² Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

²⁵¹³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1313 – 1390.

²⁵¹⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁵¹⁵ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁵¹⁶ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁵¹⁷ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁵¹⁸ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁵¹⁹ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁵²⁰ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁵²¹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁵²² Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁵²³ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁵²⁴ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁵²⁵ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁵²⁶ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁵²⁷ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁵²⁸ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁵²⁹ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

Miletopolis²⁵³¹, Thyaira/Thyaira²⁵³², Metropolis²⁵³³, Miletopolis'te görülmüştür²⁵³⁴, Manisa ve çevresinde²⁵³⁵, Smyrna²⁵³⁶, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁵³⁷, Miletopolis²⁵³⁸ Aydın Müzesi'nde²⁵³⁹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.49. Mezar Steli (Lev. 49), (Çiz. 49)

Müze Envanter Numarası: 2391 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 15,5 cm, genişlik: 16 cm, kalınlık: 5,5 cm, çerçeveler: 2 cm, erkek figür: 8 cm x 6,5 cm, at: 11,5 cm x 7 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst ve sağ çerçevenin az bir kısmı ile bezeme alanında süvarinin başı ile üst gövdesinin az bir kısmı ve atın başı ile göğsünün bir bölümü korunmuş, geri kalan kırık ve eksiktir. Korunan kısımlarda da kırıklar ve aşınma mevcuttur. Naiskos formu üst ve yan çerçeveden oluşur. Bezeme alanında atın üzerinde betimlenen bir süvari yer alır. Cepheden ve khlamys giyimli verilen süvarinin saçları hacimlidir. Başı ve boynu düzdür, sol omuz yukarıda sağ omuz aşağıdadır. Sol kolunu dirseğinden bükerek öne, atın başının yanına uzatmıştır. At profilden verilmiştir, yelesi, gözleri, burun ve ağız detayları belirtilmiştir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, benzer steller Süvariler grubu içerisinde “yalnız atlılar” grubunda ele alınmıştır²⁵⁴⁰. Batı Anadolu²⁵⁴¹, Bursa²⁵⁴², Roma, Smyrna²⁵⁴³, Smyrna²⁵⁴⁴, Attika²⁵⁴⁵, Stratonikeia²⁵⁴⁶, Mysia Bölgesi²⁵⁴⁷, Byzantion²⁵⁴⁸, Pergamon²⁵⁴⁹, Bursa

²⁵³⁰ Koch 1988, No. 48.

²⁵³¹ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁵³² Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁵³³ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁵³⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁵³⁵ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁵³⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁵³⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁵³⁸ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁵³⁹ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

²⁵⁴⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1279 – 1293.

²⁵⁴¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁵⁴² Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁵⁴³ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁵⁴⁴ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁵⁴⁵ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁵⁴⁶ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

ve Çavuşköy²⁵⁵⁰, Lydia²⁵⁵¹, Bolu ve Çavuşköy²⁵⁵², İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁵⁵³, Çanakkale Müzesi²⁵⁵⁴, Kyzikos²⁵⁵⁵, Makedonya/Gephyra²⁵⁵⁶, Malibu²⁵⁵⁷, Miletopolis²⁵⁵⁸, Thyaira/Thyaira²⁵⁵⁹, Metropolis²⁵⁶⁰, Miletopolis²⁵⁶¹, Manisa ve çevresinde²⁵⁶², Smyrna²⁵⁶³, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁵⁶⁴, Miletopolis²⁵⁶⁵ Aydın Müzesi'nde²⁵⁶⁶ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.50. Mezar Steli (Lev. 50), (Çiz. 50)

Müze Envanter Numarası: 1.36.76 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 39,5 cm, stel genişliği: 25 cm, kalınlık: 8,5 cm, alt çerçeve yüksekliği: 5 cm, yılan dolanmış ağaç yüksekliği: 32 cm, genişliği: 8 cm, figür yüksekliği: 19 cm, genişliği: 8,5 cm, at yüksekliği: 18 cm, genişliği: 12 cm, köpek yüksekliği: 6 cm, genişliği: 7 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen-naiskos formlu mezar steli. Bezeme alanının bir bölümü ile sol ve alt çerçevenin bir kısmı korunmuş diğer alanlar kırık ve eksiktir. Yer yer korozyon mevcuttur. Naiskos formu sağda ve altta korunabilen çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında at üzerinde bir süvari, solda yılanın dolandığı bir ağaç ve atın altında bir köpek yer alır. At üzerindeki süvarinin giydiği khlamys omuzları üzerinden arkasına uçuşur. Sağ kolu vücuduna paralel ve sağ bacağı üzerindedir. Sağ bacak ise atın gövdesinden aşağı

²⁵⁴⁷ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁵⁴⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁵⁴⁹ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁵⁵⁰ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁵⁵¹ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁵⁵² Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁵⁵³ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁵⁵⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁵⁵⁵ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁵⁵⁶ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁵⁵⁷ Koch 1988, No. 48.

²⁵⁵⁸ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁵⁵⁹ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁵⁶⁰ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁵⁶¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁵⁶² Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁵⁶³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁵⁶⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁵⁶⁵ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁵⁶⁶ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

sarkar. Atın her iki bacağı da sabittir, kuyruk uzun ve kıvrıktır. Hemen arkasında, ağacın birkaç dalı ve üzerinde, çevresine dolanarak yukarı uzanan bir yılan yer almaktadır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*dini objelerle betimlenen atlıları*” grubunda ele alınmıştır²⁵⁶⁷. Benzer örnekler, Batı Anadolu²⁵⁶⁸, Bursa²⁵⁶⁹, Roma ve Smyrna²⁵⁷⁰, Smyrna²⁵⁷¹, Attika²⁵⁷², Stratonikeia²⁵⁷³, Mysia Bölgesi²⁵⁷⁴, Byzantion²⁵⁷⁵, Pergamon²⁵⁷⁶, Bursa ve Çavuşköy²⁵⁷⁷, Lydia²⁵⁷⁸, Bolu ve Çavuşköy²⁵⁷⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁵⁸⁰, Çanakkale Müzesi²⁵⁸¹, Kyzikos²⁵⁸², Makedonya/Gephyra²⁵⁸³, Malibu²⁵⁸⁴, Miletopolis²⁵⁸⁵, Thyaira/Thyaira²⁵⁸⁶, Metropolis²⁵⁸⁷, Miletopolis²⁵⁸⁸, Manisa ve çevresinde²⁵⁸⁹, Smyrna²⁵⁹⁰, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁵⁹¹, Miletopolis²⁵⁹² Aydın Müzesi’nde²⁵⁹³ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 130 – 100.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.51. Mezar Steli (Lev. 51), (Çiz. 51)

²⁵⁶⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr.1279-1312.

²⁵⁶⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 191, 1294, Taf. 191, 1294, Taf. 194, 1326, Taf. 197, 1354, Taf. 198, 1358, 1360, 1362. Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁵⁶⁹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁵⁷⁰ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁵⁷¹ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁵⁷² Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁵⁷³ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁵⁷⁴ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁵⁷⁵ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁵⁷⁶ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁵⁷⁷ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁵⁷⁸ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁵⁷⁹ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁵⁸⁰ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁵⁸¹ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁵⁸² Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁵⁸³ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁵⁸⁴ Koch 1988, No. 48.

²⁵⁸⁵ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁵⁸⁶ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁵⁸⁷ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁵⁸⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁵⁸⁹ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁵⁹⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁵⁹¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁵⁹² Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁵⁹³ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

Müze Envanter Numarası: 294 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 20 cm, genişlik: 31 cm, kalınlık: 7,5 cm, çerçeve: 2 cm, alt-üst: 1 cm, bezeme alanı yükseklik: 17,5 cm, genişlik: 27 cm, ağaç ve üzerindeki yılan: 15 cm x 15 cm, at: 17 cm x 21 cm, süvari: 14,5 cm x 9,5 cm, sunak: 5 cm x 6 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Alt ve üst çerçevenin büyük bir bölümü, yan çerçevelerin bir kısmı, süvarinin başı, sağ eli, yılanın ve ağacın bir bölümü kırıktır. Tamamında yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu alt üst ve yan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında sağa doğru $\frac{3}{4}$ cepheden betimlenen atın üzerinde bir süvari yer alır ayrıca solda yılanın dolandığı bir ağaç ile sağda dörtgen formlu bir sunak bulunur. Sağa doğru ilerlemekte olan atın üzerinde $\frac{3}{4}$ cepheden verilen süvari tunik giyimlidir. Sol omzu yukarıda, sağ omzu daha aşağıdadır. Üst gövdesini soluna ve arkaya doğru çevirmiştir. Sol kolunu önüne uzatarak atın eyerini tutmaktadır. Sağ elindeki phialeyi ise arkasına doğru, stelin solunda ağaca dolanmış olan yılanı uzatmaktadır. Sağ bacağı atın gövdesine paralel aşağı uzanır. Hareketli olan at, sol ön ayağını mezar sunağının üzerine kaldırmıştır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından Süvariler grubu içinde, “*dini objelerle betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁵⁹⁴. Batı Anadolu²⁵⁹⁵, Bursa²⁵⁹⁶, Roma, Smyrna²⁵⁹⁷, Smyrna²⁵⁹⁸, Attika²⁵⁹⁹, Stratonikeia²⁶⁰⁰, Mysia Bölgesi²⁶⁰¹, Byzantion²⁶⁰², Pergamon²⁶⁰³, Bursa ve Çavuşköy²⁶⁰⁴, Lydia²⁶⁰⁵, Bolu ve Çavuşköy²⁶⁰⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁶⁰⁷, Çanakkale Müzesi²⁶⁰⁸, Kyzikos²⁶⁰⁹, Makedonya/Gephyra²⁶¹⁰, Malibu²⁶¹¹, Miletopolis²⁶¹², Thyaira/Thyaira²⁶¹³, Metropolis²⁶¹⁴, Miletopolis²⁶¹⁵, Manisa ve

²⁵⁹⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1313 – 1390.

²⁵⁹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁵⁹⁶ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁵⁹⁷ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁵⁹⁸ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁵⁹⁹ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁶⁰⁰ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁶⁰¹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁶⁰² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁶⁰³ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁶⁰⁴ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁶⁰⁵ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁶⁰⁶ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁶⁰⁷ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁶⁰⁸ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁶⁰⁹ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁶¹⁰ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁶¹¹ Koch 1988, No. 48.

²⁶¹² Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

çevresinde²⁶¹⁶, Smyrna²⁶¹⁷, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁶¹⁸, Miletopolis²⁶¹⁹ Aydın Müzesi'nde²⁶²⁰ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 130 – 100.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.52. Mezar Steli (Lev. 52), (Çiz. 52)

Müze Envanter Numarası: 6.15.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk, 1975, hediye. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 21,5 cm, stel genişliği: 26,5 cm, kalınlık ilk kademe: 6 cm, ikinci kademe: 5 cm, ağaç yükseklik: 17 cm, at yükseklik: 15 cm, genişlik: 17,5 cm, korunan süvari yükseklik: 10,5 cm, genişlik: 6,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Stelin çerçeveleri, atın baş kısmı ve sol ön bacağı, solda yer alan ağacın büyük bir kısmı ve figürün üst bölümü kırıktır. Yoğun korozyon ve aşınma mevcuttur. Bezeme alanında at üzerinde sağ elinde phiale tutan bir süvari yer almaktadır, alanda sağda bir sunak ve solda yılanın dolandığı bir ağaç figüre eşlik eder. Profilden verilen atın üzerinde oturan süvarinin alt gövdesi profilden, (korunan) üst gövdesi ise $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Khlamys giyimli süvari, sağ kolunu arkaya uzatmış elinde bir phiale tutmaktadır, beli sağa dönük ve eğimlidir. Sağ bacak atın gövdesine paralel aşağıya uzanmaktadır. Kıyafetine ait kıvrımlar belinde bir tomar halinde toplanmıştır. At figürü hareketlidir, önünde dörtgen bir sunak yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer örnekler Pfuhl-Möbius tarafından, “*dini objelerle betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁶²¹. Batı Anadolu²⁶²², Bursa²⁶²³, Roma, Smyrna²⁶²⁴, Smyrna²⁶²⁵, Attika²⁶²⁶, Stratonikeia²⁶²⁷, Mysia Bölgesi²⁶²⁸, Byzantion²⁶²⁹, Pergamon²⁶³⁰,

²⁶¹³ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁶¹⁴ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁶¹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁶¹⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁶¹⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁶¹⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁶¹⁹ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁶²⁰ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

²⁶²¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1313-1390.

²⁶²² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁶²³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁶²⁴ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁶²⁵ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁶²⁶ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁶²⁷ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁶²⁸ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

Bursa ve Çavuşköy²⁶³¹, Lydia²⁶³², Bolu ve Çavuşköy²⁶³³, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁶³⁴, Çanakkale Müzesi²⁶³⁵, Kyzikos²⁶³⁶, Makedonya/Gephyra²⁶³⁷, Malibu²⁶³⁸, Miletopolis²⁶³⁹, Thyaira/Thyaira²⁶⁴⁰, Metropolis²⁶⁴¹, Miletopolis²⁶⁴², Manisa ve çevresinde²⁶⁴³, Smyrna²⁶⁴⁴, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁶⁴⁵, Miletopolis²⁶⁴⁶ Aydın Müzesi'nde²⁶⁴⁷ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 130 – 100.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.53. Mezar Steli (Lev. 53), (Çiz. 53)

Müze Envanter Numarası: 40.1.88 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos çevresi, 4.11.1988, etütlük eserler arasında saptanmıştır. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 36 cm, stel genişliği: 49 cm, kalınlık: 7,5 cm, çerçeveler sağ: 3 cm, sol: 3,5 cm, alt ve üst: 2,5 cm, sahne alanı yükseklik: 31,5 cm, genişlik: 43 cm, ağaç yükseklik: 30,5 cm, genişlik: 13 cm, at yükseklik: 29 cm, genişlik: 27,5 cm, erkek figür yükseklik: 21 cm, genişlik: 10 cm, sunak: 8 cm x 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst ve alt çerçevenin ortasından bezeme alanına doğru az bir kısım kırık ve eksiktir. At üzerinde yer alan süvarinin büyük bir kısmı kırıktır. Yer yer aşınmalar görülür. Naiskos formu yan, üst ve alt çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında, atın üzerinde bir süvari ve atın eğerini tutmakta olan bir seyis yer alır, ayrıca bezeme alanının sol tarafında yılanın dolandığı bir ağaç ile sağda dairesel formlu bir sunak da figürlere eşlik eder. Alanın ortasında profilden verilen bir

²⁶²⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁶³⁰ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁶³¹ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁶³² Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁶³³ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁶³⁴ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁶³⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁶³⁶ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁶³⁷ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁶³⁸ Koch 1988, No. 48.

²⁶³⁹ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁶⁴⁰ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁶⁴¹ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁶⁴² Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁶⁴³ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁶⁴⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁶⁴⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁶⁴⁶ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁶⁴⁷ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

atın üzerinde $\frac{3}{4}$ cepheden, khlamys giyimli bir süvari, sağ kolunu arkasına uzatmış elinde phiale tutmaktadır. Sağ bacağı atın gövdesine paralel aşağı uzanmaktadır. Oldukça az korunmuş olan kıyafetine ait kıvrımlar kalın ve şematiktir. Pelerinin bir kısmı arkaya doğru uçuşmaktadır. Atın gözleri ve yeleleri detaylı verilmiştir. Atın hemen önünde, dairesel formlu mezar sunağının arkasında, ayakta, cepheden işlenmiş tunik üzerine khlamys giyimli bir seyis yer alır. Sağ çerçeveye yaslanmış olan figürün başı ve boynu düzdür, sağ kolunu dirseğinden bükerek atın eyerini tutmakta, çerçeveye dayanan sol kolunu ise sunağa doğru uzatmaktadır. Beli çerçeveye dayandığı için soluna eğimli, sağ bacak profilden verilmiştir. Kıyafet kıvrımları şematiktir. Sahnenin solunda bir ağacın üzerine dolanan yılan süvariye doğru dönüktür.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Süvari grubu içerisinde “*seyisi veya ailesi ile verilen atlı*” grubunda ele alınmıştır²⁶⁴⁸. Batı Anadolu²⁶⁴⁹, Bursa²⁶⁵⁰, Roma, Smyrna²⁶⁵¹, Smyrna²⁶⁵², Attika²⁶⁵³, Stratonikeia²⁶⁵⁴, Mysia Bölgesi²⁶⁵⁵, Byzantion²⁶⁵⁶, Pergamon²⁶⁵⁷, Bursa ve Çavuşköy²⁶⁵⁸, Lydia²⁶⁵⁹, Bolu ve Çavuşköy²⁶⁶⁰, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁶⁶¹, Çanakkale Müzesi²⁶⁶², Kyzikos²⁶⁶³, Makedonya/Gephyra²⁶⁶⁴, Malibu²⁶⁶⁵, Miletopolis²⁶⁶⁶, Theyira/Thyaira²⁶⁶⁷, Metropolis²⁶⁶⁸, Miletopolis²⁶⁶⁹, Manisa ve çevresinde²⁶⁷⁰, Smyrna²⁶⁷¹,

²⁶⁴⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1297 – 1312

²⁶⁴⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁶⁵⁰ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁶⁵¹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁶⁵² Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁶⁵³ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁶⁵⁴ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁶⁵⁵ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁶⁵⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁶⁵⁷ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁶⁵⁸ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁶⁵⁹ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁶⁶⁰ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁶⁶¹ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁶⁶² Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁶⁶³ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁶⁶⁴ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁶⁶⁵ Koch 1988, No. 48.

²⁶⁶⁶ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁶⁶⁷ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁶⁶⁸ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁶⁶⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁶⁷⁰ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁶⁷¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁶⁷², Miletopolis²⁶⁷³, Aydın Müzesi'nde²⁶⁷⁴ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 130 – 100.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.54. Mezar Steli (Lev. 54), (Çiz. 54)

Müze Envanter Numarası: 240 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 39 cm, stel genişliği: 40,5 cm, kalınlık: 7,5 cm, alt çerçeve: 4,5 cm, at yükseklik: 31 cm, genişlik: 36 cm, figür yükseklik: 33 cm, genişlik: 15 cm, sağ köşede yılanın dolandığı ağaç: 11 cm x 10 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Stelin çevresi, ağaç, at ve süvarinin tamamında kırıklar ve yoğun aşınma mevcuttur. Bezeme alanında sola doğru işlenmiş profilden bir at, önünde bir süvari/seyis? ve ağaca dolanmış yılan yer alır. Süvari cepheden verilmiş, sol kolunu dirsekten bükerek atın boynuna doğru uzatmış, sağ kol ise atın başına doğru uzatılmıştır. At, başını önüne eğmiş, sağ ön bacağını adım atar şekilde kaldırmış, arka bacaklarda hareketlidir. Sağ kenarda ağaca dolanmış yılanın başı figüre doğru bakmaktadır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, süvari grubu içerisinde “*tek başına betimlenen atlı*” grubunda ele alınmıştır²⁶⁷⁵. Batı Anadolu²⁶⁷⁶, Bursa²⁶⁷⁷, Roma, Smyrna²⁶⁷⁸, Smyrna²⁶⁷⁹, Attika²⁶⁸⁰, Stratonikeia²⁶⁸¹, Mysia Bölgesi²⁶⁸², Byzantion²⁶⁸³, Pergamon²⁶⁸⁴, Bursa ve Çavuşköy²⁶⁸⁵, Lydia²⁶⁸⁶, Bolu ve Çavuşköy²⁶⁸⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁶⁸⁸,

²⁶⁷² Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁶⁷³ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁶⁷⁴ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

²⁶⁷⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1279 – 1293.

²⁶⁷⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁶⁷⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁶⁷⁸ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁶⁷⁹ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁶⁸⁰ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁶⁸¹ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁶⁸² Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁶⁸³ Fırıtlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁶⁸⁴ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁶⁸⁵ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁶⁸⁶ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁶⁸⁷ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁶⁸⁸ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

Çanakkale Müzesi²⁶⁸⁹, Kyzikos²⁶⁹⁰, Makedonya/Gephyra²⁶⁹¹, Malibu²⁶⁹², Miletopolis²⁶⁹³, Thyeira/Thyaira²⁶⁹⁴, Metropolis²⁶⁹⁵, Miletopolis²⁶⁹⁶, Manisa ve çevresinde²⁶⁹⁷, Smyrna²⁶⁹⁸, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁶⁹⁹, Miletopolis²⁷⁰⁰, Aydın Müzesi'nde²⁷⁰¹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonu – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 210, Nr. 1442; Atalay 1988, Lev. 29, Kat. No.45 (İÖ. 200- 150)

K.55. Mezar Steli (Lev. 55), (Çiz. 55)

Müze Env. No: 243 **Buluntu Yeri, Müzeye Geliş Şekli ve Tarihi:** Bilinmiyor. **Ölçü:** stel yüksekliği: 49 cm, stel genişliği: 38 cm, kalınlık: 4 cm, alt çerçeve: 4 cm, at yükseklik: 34 cm, genişlik: 12 cm, figür yükseklik: 37.5 cm, genişlik: 18 cm, mızrak yükseklik: 38.5 cm, kalkan: 16 cm x 12.5 cm

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dikdörtgen, naiskos formlu mezar steli. Üst ve alt çerçevenin oldukça az bir kısmı ile bezeme alanında yer alan atın ön ayakları ve gövdesinin az bir kısmı, avcının ise ayakları dışında tamamına yakını, kalkanın yarından fazlası korunmuştur. Korunan alan üzerinde yoğun korozyon ve aşınmalar mevcuttur. Naiskos formu üst ve alt çerçevelerden oluşur. Sahne alanında, ayakta başı profilden, vücudu $\frac{3}{4}$ cepheden verilen ayakta çıplak bir avcı yer alır. Başını hafifçe önüne eğmiş boynu da öne doğru başı takıp eder. Sol omzu arkaya doğru kalkanı tutmasından dolayı daha yukarıda, sağ omzu sağ elinde mızrak tuttuğu için daha aşağıdadır. Sağ kolunu dirseğinden bükerek yukarı kaldırmış, önünde duran uzun ve uç kısmı profilli mızrağı üst kısmından tutmaktadır. Sol kolunu ise arkasında duran kalkanın üstüne uzatmıştır. Sol kolu üzerinden kalkana doğru khlamys dökülmektedir. Vücudu düz, bel, sağ ayağın hareketli sol ayağın sabit olması nedeniyle soluna doğru çıkıntılıdır. Sağ bacağı dizinden bükerek sağ ayağını arkasına

²⁶⁸⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁶⁹⁰ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁶⁹¹ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁶⁹² Koch 1988, No. 48.

²⁶⁹³ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁶⁹⁴ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁶⁹⁵ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁶⁹⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁶⁹⁷ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁶⁹⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁶⁹⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁷⁰⁰ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXXVIII, KX.7.

²⁷⁰¹ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

atmıştır. Hemen arkasında korunan iki bacağı da sabit olan bir at yer alır. Avcının arkasında tuttuğu kalkanı ise yuvarlak formlu olup kenarı profillidir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, süvariler grubu içerisinde “*avcılar*” grubunda ele alınmıştır²⁷⁰² Batı Anadolu²⁷⁰³, Bursa²⁷⁰⁴, Roma, Smyrna²⁷⁰⁵, Smyrna²⁷⁰⁶, Attika²⁷⁰⁷, Stratonikeia²⁷⁰⁸, Mysia Bölgesi²⁷⁰⁹, Byzantion²⁷¹⁰, Pergamon²⁷¹¹, Bursa ve Çavuşköy²⁷¹², Lydia²⁷¹³, Bolu ve Çavuşköy²⁷¹⁴, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁷¹⁵, Çanakkale Müzesi²⁷¹⁶, Kyzikos²⁷¹⁷, Makedonya/Gephyra²⁷¹⁸, Malibu²⁷¹⁹, Miletopolis²⁷²⁰, Thyaira/Thyaira²⁷²¹, Metropolis²⁷²², Miletopolis²⁷²³, Manisa ve çevresinde²⁷²⁴, Smyrna²⁷²⁵, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁷²⁶, Miletopolis²⁷²⁷ ve Aydın Müzesi’nde²⁷²⁸ tespit edilmiştir.

Tarih: İÖ. 2 . yüzyıl sonu - İÖ. 1. yüzyıl başları

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.56. Mezar Steli (Lev. 56), (Çiz. 56)

Müze Envanter Numarası: 10.56.72 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 20,5 cm, stel genişliği: 16,5 cm, kalınlık: 3 cm, çerçeveler yan: 0,5 cm,

²⁷⁰² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1399 - 1405.

²⁷⁰³ Pfuhl- Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁷⁰⁴ Möbius 1969, 507-510, Abb.1.

²⁷⁰⁵ Möbius 1956, 113,123, Bei.67, Bei.68; Pfenner 1989, 165-218,Abb.7;

²⁷⁰⁶ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig.146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁷⁰⁷ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr.461, Kat. Nr.495, Kat. Nr.60, Kat. Nr.366.

²⁷⁰⁸ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁷⁰⁹ Has 2019, No.62, 293-303,Res.7.

²⁷¹⁰ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁷¹¹ Konaç 2007, Res.14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig.6.

²⁷¹² Konaç 2007, Res.12, Kat.8, Res.21, Kat.15, Res.23, Kat.17.

²⁷¹³ Konaç 2007, Res.18, Kat.14.

²⁷¹⁴ Karagöz 1983, Fig.2, Fig. 4.

²⁷¹⁵ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b,c, Lev. 31.a, Lev.57, Lev. 66,b, Lev. 67, a.

²⁷¹⁶ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁷¹⁷ Karlsson 2014, Pl.45.2.

²⁷¹⁸ Hatzopoulos – Juhel 2009, Vol. 113, No.3, Fig.8.

²⁷¹⁹ Koch 1988, No.48.

²⁷²⁰ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB.44, Lev. XLVI KA.1.

²⁷²¹ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁷²² Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁷²³ Pfuhl, Möbius 1979, Taf.191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁷²⁴ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁷²⁵ Pfuhl, Möbius 1979, Taf.196, Nr. 1350.

²⁷²⁶ Pfuhl ve Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf.195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁷²⁷ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁷²⁸ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

alt: 1 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Orta kısımdan kırık olan stelin bezeme alanı ve çerçevelerin yarısı korunmuştur. Naiskos formu, yanda, altta ve üstteki çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında sağa doğru hareket eder şekilde at üzerinde bir süvari yer almaktadır. Baş profilden, gövdesi ise $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş olan süvari, kısa kollu bir khiton üzerine khlamys giyimlidir. Omuzlar aynı hizadadır, sağ kolunu hafifçe bükerek öne doğru uzatmış elinde bir phiale tutmaktadır. Sağ bacak atın gövdesine paralel aşağıya uzanmaktadır. İki omzu üzerinden arkaya uzanan khlamysi yukarı doğru uçuşmaktadır. Kıyafetin kıvrımları oldukça şematiktir.

Benzer Örnekler: Benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, “*kutsal eşyalarla betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁷²⁹. Batı Anadolu²⁷³⁰, Bursa²⁷³¹, Roma, Smyrna²⁷³², Smyrna²⁷³³, Attika²⁷³⁴, Stratonikeia²⁷³⁵, Mysia Bölgesi²⁷³⁶, Byzantion²⁷³⁷, Pergamon²⁷³⁸, Bursa ve Çavuşköy²⁷³⁹, Lydia²⁷⁴⁰, Bolu ve Çavuşköy²⁷⁴¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁷⁴², Çanakkale Müzesi²⁷⁴³, Kyzikos²⁷⁴⁴, Makedonya/Gephyra²⁷⁴⁵, Malibu²⁷⁴⁶, Miletopolis²⁷⁴⁷, Thyaira/Thyaira²⁷⁴⁸, Metropolis²⁷⁴⁹, Miletopolis²⁷⁵⁰, Manisa ve çevresinde²⁷⁵¹, Smyrna²⁷⁵², Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁷⁵³, Miletopolis²⁷⁵⁴, Aydın Müzesi’nde²⁷⁵⁵ bulunmaktadır.

²⁷²⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1313-1390.

²⁷³⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁷³¹ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁷³² Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁷³³ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁷³⁴ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁷³⁵ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁷³⁶ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁷³⁷ Fırathlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁷³⁸ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁷³⁹ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁷⁴⁰ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁷⁴¹ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁷⁴² Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁷⁴³ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁷⁴⁴ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁷⁴⁵ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁷⁴⁶ Koch 1988, No. 48.

²⁷⁴⁷ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁷⁴⁸ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁷⁴⁹ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁷⁵⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁷⁵¹ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁷⁵² Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁷⁵³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

Tarih: İÖ. 75 – 50.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.57. Mezar Steli (Lev. 57), (Çiz. 57)

Müze Envanter Numarası: 242 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 21,5 cm, stel genişliği: 29,5 cm, kalınlık: 8 cm, çerçeveler solda: 4 cm, altta: 8,5 cm, harf boyutu: 0,5 cm, sahne alanı yükseklik: 12,5 cm, genişlik: 23,5 cm, at yükseklik: 12,5 cm, genişlik: 18,5 cm, figür yükseklik: 10 cm, genişlik: 7 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, dairesel formlu mezar steli. Yuvarlak dış hattın içinde, dörtgen formlu çerçeve ve bezeme alanının az bir kısmı, sol ve altta çerçevenin bir bölümü dışında stel kırık ve eksiktir. Atın üzerinde betimlenen süvarinin sadece bacağı ve kolu korunmuştur. Atın başı ve boynu ile sunağın büyük kısmı kırıktır. Yer yer aşınmalar da mevcuttur. Korunan bezeme alanında atın üzerinde verilen bir süvari ile hemen önünde dörtgen formlu mezar sunağı yer alır. Profilden ve hareketli betimlenen atın üzerinde, süvari sağ kolunu dirseğinden bükerek atın gövdesine paralel olarak hafifçe öne uzatmış phiale tutmaktadır. Sağ bacak ise atın gövdesine paralel olarak hafifçe dizden bükülmüş aşağıya uzanır. At, sağ ön bacağı yukarı kaldırmış ve sol arka bacağı bir adım öne atmıştır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, Süvariler grubu içerisinde “*phiale taşıyan atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁷⁵⁶. Batı Anadolu²⁷⁵⁷, Bursa²⁷⁵⁸, Roma, Smyrna²⁷⁵⁹, Smyrna²⁷⁶⁰, Attika²⁷⁶¹, Stratonikeia²⁷⁶², Mysia Bölgesi²⁷⁶³, Byzantion²⁷⁶⁴, Pergamon²⁷⁶⁵, Bursa ve Çavuşköy²⁷⁶⁶, Lydia²⁷⁶⁷, Bolu ve Çavuşköy²⁷⁶⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁷⁶⁹, Çanakkale Müzesi²⁷⁷⁰, Kyzikos²⁷⁷¹, Makedonya/Gephyra²⁷⁷², Malibu²⁷⁷³, Miletopolis²⁷⁷⁴,

²⁷⁵⁴ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁷⁵⁵ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

²⁷⁵⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1333 – 1365.

²⁷⁵⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁷⁵⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁷⁵⁹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁷⁶⁰ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁷⁶¹ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁷⁶² Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁷⁶³ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁷⁶⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁷⁶⁵ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁷⁶⁶ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁷⁶⁷ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁷⁶⁸ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁷⁶⁹ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁷⁷⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁷⁷¹ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

Thyeira/Thyaira²⁷⁷⁵, Metropolis²⁷⁷⁶, Miletopolis²⁷⁷⁷, Manisa ve çevresinde²⁷⁷⁸, Smyrna²⁷⁷⁹, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁷⁸⁰, Miletopolis²⁷⁸¹, Aydın Müzesi'nde²⁷⁸² bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 75 – 50.

Yazıt: Bezeme alanının altında 4 satır yazıt.

Κληπ[ ] Ο [ ] Η [ ] Οενει
[ ] Ηδενενενχονειλ[ ]
Κνονμθιααρη[ ]
Οηε[ ] Ν[ ]

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.58. Mezar Steli (Lev. 58), (Çiz. 58)

Müze Envanter Numarası: 1.24.93 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 70 cm, stel genişliği: 28 cm, kalınlık: 16 cm, çerçeve yüksekliği: 4 cm, alınlık yüksekliği: 15 cm, genişliği: 20 cm, kalkan yüksekliği: 5 cm, genişliği: 6 cm, üç fascialı arşitrav yükseklikleri (yukarıdan aşağıya): 1-2-1 cm, bezeme alanı yüksekliği: 35 cm, figür yüksekliği: 30 cm, genişliği: 11 cm, at yüksekliği: 20 cm, genişliği: 17,5 cm, Stelin sol yan kısmında bitkisel motif alanı yüksekliği: 63 cm, genişliği: 10 cm (devşirme malzeme olarak kullanılmış olmalı).

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen formlu mezar steli. Üst çerçeve, alınlığın, arşitravin ve bezeme alanının büyük bir kısmı, yan çerçeveler ve stelin altı kırıktır. Süvari figürünün başı, sağ kolu, sol kolunun bir kısmı ve atın gövdesinin büyük bir bölümü, ön ayaklarının yarısı ve başının ön bölümü kırıktır. Stelin tamamında yer yer yoğunlaşan korozyon mevcuttur. Stel tipi alınlığı sınırlayan üst çerçeve, alınlık ve arşitravdan oluşur. Bezeme alanı içerisinde giyimli bir süvari yer alır. $\frac{3}{4}$ profilden, atın üzerinde ve khlamys giyimli figürün sağ omzu yukarıda sol omzu daha aşağıdadır. Sol kolunu öne doğru uzatmış

²⁷⁷² Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁷⁷³ Koch 1988, No. 48.

²⁷⁷⁴ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁷⁷⁵ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁷⁷⁶ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁷⁷⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁷⁷⁸ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁷⁷⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁷⁸⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁷⁸¹ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁷⁸² Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

atın eyerini tutmakta, sağ kolunu ise arkasına doğru uzatmaktadır. Vücut sağa dönük, sağ bacağı atın gövdesine paralel olarak aşağıya uzanmaktadır. Atın yeleleri bir sıra şeklindedir, başını öne eğmiş, ağız çevresinde eyerler görülmektedir. Öndeki iki ayağını da koşar şekilde kaldırmıştır. Erkeğin sağ ayağı önünde dörtgen formlu bir sunak yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*dini objelerle betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁷⁸³. Benzer steller, Batı Anadolu²⁷⁸⁴, Metropolis²⁷⁸⁵, Magnesia²⁷⁸⁶, Ephesos²⁷⁸⁷, Smyrna²⁷⁸⁸, Atina²⁷⁸⁹, Miletopolis²⁷⁹⁰, Lydia Bölgesi²⁷⁹¹, Batı Anadolu²⁷⁹², Bursa²⁷⁹³, Roma, Smyrna²⁷⁹⁴, Smyrna²⁷⁹⁵, Attika²⁷⁹⁶, Stratonikeia²⁷⁹⁷, Mysia Bölgesi²⁷⁹⁸, Byzantion²⁷⁹⁹, Pergamon²⁸⁰⁰, Bursa ve Çavuşköy²⁸⁰¹, Lydia²⁸⁰², Bolu ve Çavuşköy²⁸⁰³, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁸⁰⁴, Çanakkale Müzesi²⁸⁰⁵, Kyzikos²⁸⁰⁶, Makedonya/Gephyra²⁸⁰⁷, Malibu²⁸⁰⁸, Miletopolis²⁸⁰⁹, Thyaira/Thyaira²⁸¹⁰, Metropolis²⁸¹¹, Miletopolis²⁸¹², Manisa ve çevresinde²⁸¹³, Smyrna²⁸¹⁴, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁸¹⁵, Miletopolis²⁸¹⁶, Aydın Müzesi’nde²⁸¹⁷ bulunmaktadır.

²⁷⁸³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1313-1390.

²⁷⁸⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 194, 1322, 1327, Taf. 198, 1358, Taf. 199, 1369, Taf. 201, 1382.

²⁷⁸⁵ Aybek, 2009, Lev. 55, 223, 225.

²⁷⁸⁶ Durugönül 2015, Kat. No. 76

²⁷⁸⁷ Atalay 1988, Lev. 27, Kat. No. 43, Lev. 28, Kat. No. 44, Lev. 20, Kat. No. 45- 46, Lev. 30, Kat. No. 47 – 48, Lev. 31, Kat. No. 49.

²⁷⁸⁸ Aybek- Atıcı- Tuna 2009, 146

²⁷⁸⁹ Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 435, Kat. Nr. 366, Kat. Nr. 60.

²⁷⁹⁰ Şahin 1996, Lev. XXXII, Kat. Nr. 66, Lev. XLIII, Kat. Nr. 15, Lev. XLIV Kat. Nr. 91, Lev. XLVII, Kat. Nr. 97- 96, Lev. LVIII, Kat. Nr. 120, Lev. LX, Kat. Nr. 121-122.

²⁷⁹¹ Işık 1988, Lev. 39, Kat. No. 77, Lev. 40, Kat. No. 78-79.

²⁷⁹² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413

²⁷⁹³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁷⁹⁴ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁷⁹⁵ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁷⁹⁶ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

²⁷⁹⁷ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁷⁹⁸ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁷⁹⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁸⁰⁰ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁸⁰¹ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁸⁰² Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁸⁰³ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁸⁰⁴ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁸⁰⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁸⁰⁶ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁸⁰⁷ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁸⁰⁸ Koch 1988, No. 48.

²⁸⁰⁹ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁸¹⁰ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁸¹¹ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁸¹² Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁸¹³ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

Tarih: İS. 1. yüzyıl sonu – İS. 2. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.59. Mezar Steli (Lev. 59), (Çiz. 59)

Müze Envanter Numarası: 241 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 34 cm, stel genişliği: 62 cm, kalınlık: 9 cm, alt çerçeve: 3 cm, at yükseklik: 25 cm, genişlik: 27,5 cm, figür yükseklik: 18 cm, genişlik: 15 cm, sunak: 10,5 cm x 7 cm, yazıt harf boyutu solda: 3 cm, sağda: 2 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen formlu mezar steli. Stel kenarları, bezeme alanının sol üst ve sağ alt köşelerinde kırıklar mevcuttur. Süvari, at ve sunakta aşınmalar görülür. Bezeme alanında atın üzerinde bir süvari ve dörtgen formlu mezar sunağı yer alır. Sağa doğru, profilden betimlenen atın üzerinde yine profilden betimlenen, khlamys giyimli süvari yer alır. Her iki kolunu atın eyerine doğru uzatmıştır. Görünen sağ bacak atın gövdesine paralel aşağı uzanmaktadır. Kıyafet kıvrımları şematik kalın bantlar halinde dökülür. Atın başı öne eğik, ayaklar hareketlidir. Atın önünde dörtgen formlu üzerinde ateş yanan bir sunak bulunur.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından Süvari grubu içerisinde “*kutsal objelerle betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır²⁸¹⁸. Batı Anadolu²⁸¹⁹, Metropolis²⁸²⁰, Magnesia²⁸²¹, Ephesos²⁸²², Smyrna²⁸²³, Atina²⁸²⁴, Miletopolis²⁸²⁵, Lydia Bölgesi²⁸²⁶, Batı Anadolu²⁸²⁷, Bursa²⁸²⁸, Roma, Smyrna²⁸²⁹, Smyrna²⁸³⁰, Attika²⁸³¹, Stratonikeia²⁸³², Mysia

²⁸¹⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁸¹⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁸¹⁶ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁸¹⁷ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

²⁸¹⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr. 1313 – 1390.

²⁸¹⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 194, 1322, 1327, Taf. 198, 1358, Taf. 199, 1369, Taf. 201, 1382.

²⁸²⁰ Aybek, 2009, Lev. 55, 223, 225.

²⁸²¹ Durugönül 2015, Kat. No. 76

²⁸²² Atalay 1988, Lev. 27, Kat. No. 43, Lev. 28, Kat. No. 44, Lev. 20, Kat. No. 45- 46, Lev. 30, Kat. No. 47 – 48, Lev. 31, Kat. No. 49.

²⁸²³ Aybek- Atıcı- Tuna 2009, 146

²⁸²⁴ Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 435, Kat. Nr. 366, Kat. Nr. 60.

²⁸²⁵ Şahin 1996, Lev. XXXII, Kat. Nr. 66, Lev. XLIII, Kat. Nr. 15, Lev. XLIV Kat. Nr. 91, Lev. XLVII, Kat. Nr. 97- 96, Lev. LVIII, Kat. Nr. 120, Lev. LX, Kat. Nr. 121-122.

²⁸²⁶ Işık 1988, Lev. 39, Kat. No. 77, Lev. 40, Kat. No. 78-79.

²⁸²⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 195, 1328, 1338, Taf. 200, 1376, Taf. 203, 1397, Taf. 205, 1413.

²⁸²⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

²⁸²⁹ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

²⁸³⁰ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

²⁸³¹ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

Bölgesi²⁸³³, Byzantion²⁸³⁴, Pergamon²⁸³⁵, Bursa ve Çavuşköy²⁸³⁶, Lydia²⁸³⁷, Bolu ve Çavuşköy²⁸³⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁸³⁹, Çanakkale Müzesi²⁸⁴⁰, Kyzikos²⁸⁴¹, Makedonya/Gephyra²⁸⁴², Malibu²⁸⁴³, Miletopolis²⁸⁴⁴, Theyra/Thyaira²⁸⁴⁵, Metropolis²⁸⁴⁶, Miletopolis²⁸⁴⁷, Manisa ve çevresinde²⁸⁴⁸, Smyrna²⁸⁴⁹, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos²⁸⁵⁰, Miletopolis²⁸⁵¹, Aydın Müzesi'nde²⁸⁵² bulunmaktadır.

Tarih: İS. 1. yüzyıl sonu – İS. 2. yüzyıl başları.

Yazıt: Merkezde yer alan ana figürün iki yanında ve sunak üzerinde yazıt bulunur.

Ζωσιμος Αβασκαμτου

Ἡρος Ζησασετε

[ ]ξ

Sunak üzeri iki sıra yazıt:

Χα[1]ρε

Çeviri:

Abaskomtos'un oğlu

sonsuz dek yaşayacak kahraman Zosimos,

selam sana/elveda!

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 193, 1315 (İÖ. 2. yüzyıl)

Genre (Günlük Yaşam) Sahneleri

²⁸³² Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

²⁸³³ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

²⁸³⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

²⁸³⁵ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

²⁸³⁶ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

²⁸³⁷ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

²⁸³⁸ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

²⁸³⁹ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

²⁸⁴⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

²⁸⁴¹ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

²⁸⁴² Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

²⁸⁴³ Koch 1988, No. 48.

²⁸⁴⁴ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

²⁸⁴⁵ Sonkaya 2019, Res. 39.

²⁸⁴⁶ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

²⁸⁴⁷ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

²⁸⁴⁸ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

²⁸⁴⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

²⁸⁵⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

²⁸⁵¹ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

²⁸⁵² Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

K.60. Mezar Steli (Lev. 60), (Çiz. 60)

Müze Envanter Numarası: 1775 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk İsa Bey İlkokulu çevresinden. **Ölçü:** Yükseklik: 54,5 cm, genişliği: 34,5 cm, kalınlık: 14 cm, çerçeve yanlarda: 5 cm, altta: 6 cm, üstte 3 satır yazıtlı alan yükseklik: 9 cm, bezeme alanı yükseklik: 38,5 cm, genişlik: 21,5 cm, figür yükseklik: 34 cm, genişlik: 15,5 cm, köpek yükseklik: 11 cm, genişlik: 9 cm.

Tanım ve Tipoloji: Beyaz-mavimtrak orta tanecikli mermerden, boyuna dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Arşitravin üzerinde, yan çerçevelerin kenarlarında, sol alt köşe ve alt çerçevenin bir kısmında, figürün yüzünde üst gövdesinde ellerinde ve köpektaki kırıklar dışında tamamı korunmuştur. Yoğun aşınma mevcuttur. Naiskos formu üstte arşitrav, altındaki yazıtlı alan/friz, yan ve alt çevrelerden oluşur. Bezeme alanında *Alxenor* tipinde bir erkek çocuk ile köpek yer alır. Çocuğun başı profilden, gövdesi $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Kısa kollu tunik üzerine himation giyimlidir. Başını öne eğmiş köpeğe doğru bakmaktadır. Sol omuz yukarıda sağ omuz sağ kolun hareketi nedeniyle daha aşağıdadır. Sağ kolunu aşağıya ve öne uzatarak köpeğe doğru bir kuş uzatır sol kol ise bel hizasında bükülmüş himationun beldeki kıvrım demetinin tutmaktadır. Beli sol bacağı sabit sağ bacağın bir adım öne atılması ve hafifçe dizden bükülmesi nedeniyle sağa eğimli sola çıkıntılıdır. Ayakları çıplak, sağa doğru ve profilden verilmiştir. Tunik üzerine sarılan himationun bir ucu sol omuzdan aşağıya sarkarken diğer uç sağ omzu açıkta bırakarak belin sağından soluna doğru sarılmış ve her iki ucun kıvrımları sol elde tutulmaktadır. Kıyafet kıvrımları kalın bant formunda ve harekete uyumludur. Solda çocuğun sağ dizine ön ayakları ile dayanmakta olan bir köpek yer alır.

Benzer Örnekler: Genre Sahnesi grubuna ait benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından “*hayvanlarla birlikte betimlenen, ayakta duran erkek çocuklar*” grubunda ele alınmıştır²⁸⁵³. Attika²⁸⁵⁴, Stratonikeia²⁸⁵⁵, Byzantion²⁸⁵⁶, Samos²⁸⁵⁷, Smyrna²⁸⁵⁸, Mytion ve Malibu²⁸⁵⁹,

²⁸⁵³ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 726 – 747. O'Neill 1979, Fig. 190; Scholl 1996, Taf. 4, Kat. Nr. 302, Taf. 17, Kat. Nr. 384, Taf. 32, Kat. Nr. 351

²⁸⁵⁴ Gardner 1965, Fig. 61, Pl. XVII; Pedley 1965, Vol. 69, Pl. 1; Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 6, Fig. 1; Lawton 1995, Pl. 39, Fig. 73-74, Pl. 73, Fig. 138, Pl. 90, Fig. 173, Pl. 91, Fig. 175; Scholl 1996, Taf. 32, Kat. Nr. 83, Kat. Nr. 351, Kat. Nr. 362, Taf. 33, Kat. Nr. 361, Kat. Nr. 176, Kat. Nr. 447, Kat. Nr. 438; Vikela 1997, 167-335, Taf. 24.3, Taf. 31.3; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.5, Fig. 16.6.

²⁸⁵⁵ Özgan 1999, Taf. 53, b-c.

²⁸⁵⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XIII, Fig. 25-26.

²⁸⁵⁷ Horn 1972, Taf. 74, 121, Bei. 13, 111a.

²⁸⁵⁸ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 15, Abb. 28; Zanker 1993, Fig. 17, Fig. 18; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 147; Karlsson 2014, Pl. 15, Pl. 16.

²⁸⁵⁹ Koch 1988, No. 36, No. 37; Grossman 2001, Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 8, Kat. No. 24, Kat. No. 35.

Alexandria ve Dresden²⁸⁶⁰, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁸⁶¹, Çanakkale Müzesi²⁸⁶², Londra²⁸⁶³, Sporades²⁸⁶⁴, Samos ve Pagos²⁸⁶⁵, Samos²⁸⁶⁶, Rhodos ve British Museum²⁸⁶⁷, Samos²⁸⁶⁸, Atina²⁸⁶⁹, Ephesos²⁸⁷⁰ ve Khios²⁸⁷¹ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 4. yüzyıl ortaları.

Yazıt: Arşitrav üzerinde üç satır yazıt

Ἀναξικράτης

Δημόνος

Ἀθηναῖος (Atinalı

Çeviri:

Atinalı/Atina halkından Anaksikshrates

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 1, Kat. No. 1 (İÖ. 250 – 200)

K.61. Mezar Steli (Lev. 61), (Çiz. 61)

Müze Envanter Numarası: 2584 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos, Panayır Dağ'ı güneydoğu yamacı, 13.1.1971, satın alınmıştır. **Ölçü:** Yükseklik: 43 cm, genişlik: 37 cm, kalınlık: 14 cm, yazıtlı alan: 20 cm, 3 satır yazıtın ilk harfleri: 0,5 cm, devamı 2 cm, yan çerçeveler: 4,5 cm, bezeme alanı yükseklik: 23,5 cm, genişlik: 22 cm, erkek figür yükseklik: 23 cm, genişlik: 13 cm, Herme yükseklik: 14 cm, Herme'nin altındaki platform: 8,5 cm x 7,5 cm, köpek: 6 cm x 8 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli gri mermer, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Sağ ve sol çerçevelerin bir kısmı, alt kısmın tama yakın bir bölümü, toprak batım alanının çok az bir kısmı, bezeme alanında Herme'nin, figürün ve köpeğin başları hariç tamamı korunmuş, gerisi kırık ve eksiktir. Korozyon, ufak kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Stel tipi yan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanı içinde ayakta bir erkek çocuk, bir Herme ve bir köpek yer alır. Ayakta cepheden verilen erkek çocuk kısa kollu tunik üzerine manto giyimlidir. Boynu düz, sol omzu yukarıda sağ omzu aşağıdadır. Sağ kolunu yana doğru açmış elinde köpeğe uzattığı üzüm salkımını tutmaktadır.

²⁸⁶⁰ Schmidt 1991, Abb. 1, Abb. 2.

²⁸⁶¹ Arifzade 1996, Lev. 16, K.14, Lev. 19, K.15, Lev. 55.

²⁸⁶² Yıldırım 2014, Kat. No. 7.

²⁸⁶³ Pfuhl 1907, Abb. 12.

²⁸⁶⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 727.

²⁸⁶⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

²⁸⁶⁶ Horn 1972, Bei 13, 111a.

²⁸⁶⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

²⁸⁶⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 117, Nr. 809.

²⁸⁶⁹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 2.

²⁸⁷⁰ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 1.

²⁸⁷¹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 2.

Sol kolunu ise dirseğinden bükerek belinin solunda manto kıvrımlarını toplamaktadır. Beli sol ayağın parmak ucunda olmasından ve sağ bacağın hareketinden dolayı sağına çıkıntılı ve soluna eğimlidir. Sağ bacak ise sabit ve taşıyıcıdır. Himationun bir ucunu sol omzu üzerinden diğer ucunu belin sağından soluna doğru sararak vücudun önünde, belinin solunda toplayarak seli eliyle tutmaktadır. Kıyafet kıvrımları detaylı verilmiş, harekete uyumlu ve kalın bant formundadır. Elinde tuttuğu üzüm salkımının taneleri de detaylı olarak işlenmiştir. Sağında dörtgen bir platform üzerinde ince ve uzun dörtgen gövdeli bir Herme yer alır. Kaidenin önünde erkek çocuğa yönelmiş arka ayakları üzerine kalkmış, kıvrık kuyruklu bir köpek görülür.

Benzer Örnekler: Veda Sahneli benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, “*hayvanlarla birlikte betimlenen çocuklar*” grubunda, “*ayakta duran erkek çocuklar*” başlığında ele alınmıştır²⁸⁷². Attika²⁸⁷³, Stratonikeia²⁸⁷⁴, Byzantion²⁸⁷⁵, Samos²⁸⁷⁶, Smyrna²⁸⁷⁷, Mytion ve Malibu²⁸⁷⁸, Alexandria ve Dresden²⁸⁷⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁸⁸⁰, Çanakkale Müzesi²⁸⁸¹, Londra²⁸⁸², Sporades²⁸⁸³, Samos ve Pagos²⁸⁸⁴, Samos²⁸⁸⁵, Rhodos ve British Museum²⁸⁸⁶, Samos²⁸⁸⁷, Atina²⁸⁸⁸, Ephesos²⁸⁸⁹, Khios²⁸⁹⁰ ve Byzantion’da²⁸⁹¹ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 200 – 150.

Yazıt: Sahne alanı altında üç satır yazıt

Ἐξ ἀκέστα Δαμοτέλου(ς) /

Ποθοῦσα /

Πύρου ζῆ. ²⁸⁹².

²⁸⁷² Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 726 – 747.

²⁸⁷³ Gardner 1965, Fig. 61, Pl. XVII; Pedley 1965, Vol. 69, Pl. 1; Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 6, Fig. 1; Lawton 1995, Pl. 39, Fig. 73-74, Pl. 73, Fig. 138, Pl. 90, Fig. 173, Pl. 91, Fig. 175; Scholl 1996, Taf. 32, Kat. Nr. 83, Kat. Nr. 351, Kat. Nr. 362, Taf. 33, Kat. Nr. 361, Kat. Nr. 176, Kat. Nr. 447, Kat. Nr. 438; Vikela 1997, 167-335, Taf. 24.3, Taf. 31.3; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16,5, Fig. 16.6.

²⁸⁷⁴ Özgan 1999, Taf. 53, b-c.

²⁸⁷⁵ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XIII, Fig. 25-26.

²⁸⁷⁶ Horn 1972, Taf. 74, 121, Bei. 13, 111a.

²⁸⁷⁷ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 15, Abb. 28; Zanker 1993, Fig. 17, Fig. 18; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 147; Karlsson 2014, Pl. 15, Pl. 16.

²⁸⁷⁸ Koch 1988, No. 36, No. 37; Grossman 2001, Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 8, Kat. No. 24, Kat. No. 35.

²⁸⁷⁹ Schmidt 1991, Abb. 1, Abb. 2.

²⁸⁸⁰ Arifzade 1996, Lev. 16, K.14, Lev. 19, K.15, Lev. 55.

²⁸⁸¹ Yıldırım 2014, Kat. No. 7.

²⁸⁸² Pfuhl 1907, Abb. 12.

²⁸⁸³ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 727.

²⁸⁸⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

²⁸⁸⁵ Horn 1972, Bei 13, 111a.

²⁸⁸⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

²⁸⁸⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 117, Nr. 809.

²⁸⁸⁸ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 2.

²⁸⁸⁹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 1.

²⁸⁹⁰ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 2.

²⁸⁹¹, Fig. 1, b.

²⁸⁹² Erol ATALAY burada yazılmış olan isimleri Ephesos’da alışılmamış Dor isimleri olarak değerlendirmiştir.

Çeviri:

Damotelos'un oğlu Eksakestes

Pyros'un kızı Pothousa,

(henüz) *hayattayken*, (bu mezarı yaptırdılar)²⁸⁹³.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 731, Taf. 110. (İÖ. 2.yüzyılın ikinci yarısı); Atalay 1978, 612, Lev. 180, No. 2; Atalay 1988, Lev. 2, Kat. No. 2 (İÖ. 150 – 100); Arınç 2015, Lev. XVI, Res. 21, Kat. No. 5 (İÖ. 2. yüzyılın 2. yarısı)

K.62. Mezar Steli (Lev. 62), (Çiz. 62)

Müze Envanter Numarası: 1394 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk, Kale Mahallesi, 1961. **Ölçü:** Yükseklik: 24 cm, genişlik: 21 cm, kalınlık: 7 cm, akroterler sol: 3 cm x 2,5 cm, tepe: 2 cm x 4 cm, sağ: 3,5 cm x 2 cm, alınlık yükseklik: 5 cm, genişlik: 14,5 cm, rozet çapı: 2 cm, arşitravın her iki köşesinde çiçek rozetleri arasında bitkisel bezeme: 2 cm x 2,5 cm, çerçeveler: 2,5 cm, bezeme alanı yükseklik: 14 cm, genişlik: 16 cm, figür: 9 cm x 9 cm, oturduğu zemin genişliği: 10 cm.

Tanım ve Tipoloji: İnce tanecikli gri mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Akroterlerin bir kısmı ile bezeme alanıyla çerçevelerin yarısı kırık ve eksiktir. Yoğun korozyon ve aşınma mevcuttur. Stel tipi tepe ve yan akroterler, alınlık ve ortasındaki kalkan rozeti, iki ucunda dört yapraklı rozetlerin sınırladığı zeytin dalı bezemeli arşitrav ve yan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında küçük ve örtülü bir tabure üzerinde oturan kız çocuk yer alır. Bezeme alanının sağında çocuğa yönelmiş bir yılanın dolandığı ağaç da görülür. Bir taburede oturan, cepheden verilen, khiton giyimli çocuk, başını hafifçe soluna çevirmiş omuzları aynı hizadadır. Sağ kolunu yana açarak dirseğin bükmüş ve elinde bir obje/üzüm salkımı/çekirge tutmaktadır. Sol kolunu ise oturduğu zemine yaslamıştır. Bacaklarını sağa ve arkaya doğru dizlerinden bükerek, sol bacağının üzerine oturması nedeniyle üst gövdesi ve beli de sola eğimlidir. Oturduğu taburenin alt kısmında figüre doğru hareketli bir hayvan/köpek yer alır. Az sayıda görünen kıyafet kıvrımları şematik ve kalın bant formundadır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından benzer steller, “*oturan ya da uzanan çocuklar*” grubunda ele alınmıştır²⁸⁹⁴. Attika²⁸⁹⁵, Stratonikeia²⁸⁹⁶, Byzantion²⁸⁹⁷, Samos²⁸⁹⁸,

²⁸⁹³ Arınç 2015, Kat.6, 147-148.

²⁸⁹⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Nr. 789 – 808.

²⁸⁹⁵ Gardner 1965, Fig. 61, Pl. XVII; Pedley 1965, Vol. 69, Pl. 1; Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 6, Fig. 1; Lawton 1995, Pl. 39, Fig. 73-74, Pl. 73, Fig. 138, Pl. 90, Fig. 173, Pl. 91, Fig. 175; Scholl 1996, Taf.

Smyrna²⁸⁹⁹, Mytion ve Malibu²⁹⁰⁰, Alexandria ve Dresden²⁹⁰¹, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁹⁰², Çanakkale Müzesi²⁹⁰³, Londra²⁹⁰⁴, Sporades²⁹⁰⁵, Samos ve Pagos²⁹⁰⁶, Samos²⁹⁰⁷, Rhodos ve British Museum²⁹⁰⁸, Samos²⁹⁰⁹, Atina²⁹¹⁰, Ephesos²⁹¹¹, Khios²⁹¹² ve Byzantion'da²⁹¹³ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl ortaları.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 799, Taf. 116. (İÖ. geç 3. yüzyıl – erken 2. yüzyıl); Atalay 1988, Lev. 22, Kat. No. 36 (İÖ. 2. yüzyıl ortaları)

K.63. Mezar Steli (Lev. 63), (Çiz. 63)

Müze Envanter Numarası: 7.3.89 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 1,58 m, stel genişliği: 61 cm, kalınlık: 22 cm, alınlık yükseklik: 11 cm, genişlik: 64,5 cm, tek silmeli arşitrav yükseklik: 8,5 cm, genişlik: 60 cm, tepe akroteri: 7 cm x 4,5 cm, sol ante başlığı yükseklik: 5 cm, genişlik: 9 cm, sol ante sütunu genişlik üst: 7 cm, alt: 8,5 cm, kaide: 11 cm, plinthos: 12 cm, sağ ante başlığı yükseklik: 5 cm, genişlik: 10 cm, sağ ante sütunu genişlik: 7,5 cm, altta: 8,5 cm, kaide genişlik: 10 cm, plinthos genişlik: 10,5 cm, alt çerçeve yükseklik: 13 cm, genişlik: 65,5 cm, toprak batım alanı yükseklik: 12 cm, genişlik: 44,5 cm, sahne alanı yükseklik: 1,09 m, genişlik: 46 cm, figürün durduğu zemin yükseklik: 4,5 cm, genişlik: 42 cm, erkek hizmetçi yükseklik: 33 cm, genişlik: 15,5 cm, üçayaklı formunda masa yükseklik: 17 cm, genişlik: 11 cm, hizmetçinin elinde tuttuğu mızrak yükseklik: 22 cm, Sporcu/okçu genç figürü yükseklik: 65 cm, genişlik: 46 cm, sporcu figürünün elindeki yay: 41,5 cm, hermenin yer aldığı plaster

---

32, Kat. Nr. 83, Kat. Nr. 351, Kat. Nr. 362, Taf. 33, Kat. Nr. 361, Kat. Nr. 176, Kat. Nr. 447, Kat. Nr. 438; Vikela 1997, 167-335, Taf. 24.3, Taf. 31.3; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16,5, Fig. 16.6.

²⁸⁹⁶ Özgan 1999, Taf. 53, b-c.

²⁸⁹⁷ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XIII, Fig. 25-26.

²⁸⁹⁸ Horn 1972, Taf. 74, 121, Bei. 13, 111a.

²⁸⁹⁹ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 15, Abb. 28; Zanker 1993, Fig. 17, Fig. 18; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 147; Karlsson 2014, Pl. 15, Pl. 16.

²⁹⁰⁰ Koch 1988, No. 36, No. 37; Grossman 2001, Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 8, Kat. No. 24, Kat. No. 35.

²⁹⁰¹ Schmidt 1991, Abb. 1, Abb. 2.

²⁹⁰² Arifzade 1996, Lev. 16, K.14, Lev. 19, K.15, Lev. 55.

²⁹⁰³ Yıldırım 2014, Kat. No. 7.

²⁹⁰⁴ Pfuhl 1907, Abb. 12.

²⁹⁰⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 727.

²⁹⁰⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

²⁹⁰⁷ Horn 1972, Bei 13, 111a.

²⁹⁰⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

²⁹⁰⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 117, Nr. 809.

²⁹¹⁰ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 2.

²⁹¹¹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 1.

²⁹¹² Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 2.

²⁹¹³ , Fig. 1, b.

yükseklik: 28,5 cm, genişlik: 12 cm, sadak: 12,5 cm, kalkan çap: 6 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden naiskos formlu mezar steli. Sağ alt köşedeki kırık, sağ üst akroter dışında tamamı korunmuştur. Buna karşın figürlerde korozyon ve aşınmalar görülür. Stelin sağında cepheden verilen khlamys giyimli genç erkek figür yer alır. Başı dik, omuzları ise aynı hizadadır. Üst gövde düz bir hatta işlenmiş ancak alt gövde ve bel ise sol bacağı dizden bükülerek sağ bacağın önüne atılması nedeniyle sağa eğimlidir. Khlamys figürün yalnızca plastere yasladığı sol kolunda, sol omzunda ve arkasında görülür bunun dışında figür tamamen çıplak işlenmiştir. Sağ kolunu ise büyük bir yayın içinden geçirerek yayla birlikte sağına doğru uzatmaktadır. Stelin hemen solunda daha ufak boyutlarda, çıplak işlenen cepheden işlenen hizmetçi erkek görülür. Sol kolunu önünde yer alan üçayaklı formunda bir masa üzerinden uzanan mızrağa uzatmıştır. Sahnenin arka planında sağda bir disk torbasıyla plastere dayalı sadak görülmektedir.

Benzer Örnekler: Benzer figürlerin yer aldığı mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından “*hayvanlarla birlikte betimlenen çocuklar*” grubunda, “*ayakta duran erkek çocuklar*” başlığında ele alınmıştır. Attika²⁹¹⁴, Samos²⁹¹⁵, Malibu²⁹¹⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁹¹⁷, Knidos²⁹¹⁸, Eretria²⁹¹⁹, Smyrna²⁹²⁰, İzmir Müzesi²⁹²¹, Attika²⁹²², Stratonikeia²⁹²³, Byzantion²⁹²⁴, Samos²⁹²⁵, Smyrna²⁹²⁶, Mytion ve Malibu²⁹²⁷, Alexandria ve Dresden²⁹²⁸, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁹²⁹, Çanakkale Müzesi²⁹³⁰, Londra²⁹³¹, Sporades²⁹³², Samos ve

²⁹¹⁴ Gardner 1896, Fig. 57, PL. XIII; Schmidt 1991, Abb. 45-48; Scholl 1996, Taf. 37, Kat. Nr. 97, Kat. Nr. 412, Kat. Nr. 331; Squire 2018, 41/3, Fig. 7, Fig. 10, Fig. 11.

²⁹¹⁵ Horn 1972, Taf. 75, 125.

²⁹¹⁶ Grossman 2001, Kat. No. 41.

²⁹¹⁷ Arifzade 1996, Lev. 47a, Lev. 70.

²⁹¹⁸ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 16

²⁹¹⁹ Pfuhl 1907, Abb.5.

²⁹²⁰ Karlsson 2014, 26.1.

²⁹²¹ Pace 2013, 2, Fig. 3.

²⁹²² Gardner 1965, Fig. 61, Pl. XVII; Pedley 1965, Vol. 69, Pl. 1; Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 6, Fig. 1; Lawton 1995, Pl. 39, Fig. 73-74, Pl. 73, Fig. 138, Pl. 90, Fig. 173, Pl. 91, Fig. 175; Scholl 1996, Taf. 32, Kat. Nr. 83, Kat. Nr. 351, Kat. Nr. 362, Taf. 33, Kat. Nr. 361, Kat. Nr. 176, Kat. Nr. 447, Kat. Nr. 438; Vikela 1997, 167-335, Taf. 24.3, Taf. 31.3; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.5, Fig. 16.6.

²⁹²³ Özgan 1999, Taf. 53, b-c.

²⁹²⁴ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XIII, Fig. 25-26.

²⁹²⁵ Horn 1972, Taf. 74, 121, Bei. 13, 111a.

²⁹²⁶ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 15, Abb. 28; Zanker 1993, Fig. 17, Fig. 18; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 147; Karlsson 2014, Pl. 15, Pl. 16.

²⁹²⁷ Koch 1988, No. 36, No. 37; Grossman 2001, Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 8, Kat. No. 24, Kat. No. 35.

²⁹²⁸ Schmidt 1991, Abb. 1, Abb. 2.

²⁹²⁹ Arifzade 1996, Lev. 16, K.14, Lev. 19, K.15, Lev. 55.

²⁹³⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 7.

²⁹³¹ Pfuhl 1907, Abb. 12.

²⁹³² Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 727.

Pagos²⁹³³, Samos²⁹³⁴, Rhodos ve British Museum²⁹³⁵, Samos²⁹³⁶, Atina²⁹³⁷, Ephesos²⁹³⁸, Khios'ta²⁹³⁹ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın sonu – İÖ. 1. yüzyılın başı.

Yayın Bilgisi: Aybek 2004, Lev. XCII Kat. Nr. 229 (İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı); Aybek 2009, Lev. 56 Res. 229 (Geç Hellenistik Dönem); Arınç 2015, Kat. 15 (İÖ. 2. yüzyıl ikinci yarısı)

K.64. Mezar Steli (Lev. 64), (Çiz. 64)

Müze Envanter Numarası: 164 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 41 cm, stel genişliği: 24 cm, kalınlık: 4,5 cm, alınlık ve akroter yükseklik: 7,5 cm, genişlik: 24 cm, çelenk: 3 cm x 3,5 cm, arşitravda 2 satır yazıt alanı genişlik: 20,5 cm, harf boyutu: 0,5 cm, çerçeveler sağda: 3,5 cm, solda: 3 cm, sahne alanı: 18 cm x 18 cm, sahne altı 11 satır yazıtlı alan yükseklik: 15 cm, kadın yükseklik: 18 cm, genişlik: 8,5 cm thronos yükseklik: 13,5 cm, genişlik: 5,5 cm, ateşli sunak yükseklik: 6 cm, genişlik: 3 cm, köpek yükseklik: 7,5 cm, genişlik: 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Tepe ve yan akroterler ile stel kenarlarında kırıklar dışında tamamı korunmuştur. Arşitravda iki, sahne alanı altında 11 satırlık yazıtlı alanlardaki harfler de aşınmıştır. Yer yer korozyon mevcuttur. Stel tipi tepe ve yan akroterler, alınlık ortasında bir çelenk, sahne alanını çevreleyen çerçevelerden oluşur. Sahne alanında thronosta oturan bir kız, ateşli bir sunak ve bir köpek yer alır. Thronosta oturan, khiton üzerine himation giyimli kızın başı profilden, vücudu ise $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Saçlar dilimler halinde başın arkasına toplanarak ensede topuz yapılmıştır. Yüz ve çene dolgun, boyun düzdür. Gövde hafifçe sola dönüktür, sağ kolunu dirsekten bükmüş ve göğsü üzerinde bir obje tutmaktadır. Sol kolunu ise öne doğru uzatmış elinde bir pyksis? tutmaktadır. Beli düzdür, sol bacağını bir adım öne çıkarmıştır. Khiton kıvrımları çizgisel ve şematiktir. Hemen önünde dörtgen formlu, üzerinde ateş yanan bir sunak ile kadına doğru bakarak oturan bir köpek yer alır.

Yazıt: Stelin arşitravında 2, sahne altında 12 satır olmak üzere tamamında 14 satırlık yazıt yer almaktadır. Pfuhl-Möbius tarafından okunmuş ve yazıt çevirisi verilmeksizin epigrafik

²⁹³³ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

²⁹³⁴ Horn 1972, Bei 13, 111a.

²⁹³⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

²⁹³⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 117, Nr. 809.

²⁹³⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 2.

²⁹³⁸ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 1.

²⁹³⁹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 2.

açından açından tartışılmış, sonucunda altı yaşında bir kıza ait olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın Knibbe ve Merkelbach yazıtı aşağıdaki şekilde okuyarak transkripsiyonunu yapmıştır;

τόμβος ᾧδε κατέχει καλὸν
δέμας αἰ βιόμοι<ρ>ον. |
ἡλικίην γὰρ ἔχουσαν ἔτι[ω]ν
ἕξ· ἢ ἕξιτι πλῖον σε | Κοῦρη [Π]λοῦ[ω]-
τῆος ἤγαγεν εἰς Ἄϊδην. ἀλλὰ
θεοὶ μάκα[ρε]ς οἰκτεῖραντες |
ψυχὴν οὐ πρόλιπον δύν[αι]
δόμον Ἄϊδος ἴσω· | ἥερσι δ' ἐμ[πεπό]-
τηται κατ' οὐρανόν· ἐν δὲ [θεοῖ-]
σιν | εἴσῃν μοῖραν ἔχει ἡρώ[σι] δῆ[ι]
Στρατονείκη. | εἰ δὲ τις ἦν κατέ-
χει τόμβος ζῶσαν ποτ' ἔβλεφεν, |
οὐκ ἂν ἀδακρυτεῖ τόν[δε]
διῆλθε τόπον.

“Dieses Grab birgt eine schöne Gestalt, die – wehe – durch eine gewaltsame Moira vor der Zeit gestorben ist. Denn als du sechs Jahre alt warst oder etwas mehr, führte dich die Pluteus-Gattin Kore in den Hades. Aber die seligen Götter hatten Erbarmen und liessen deine Seele nicht in das Haus des Hades untertauchen; vielmehr fliegt sie in der Luftregion im Himmel; unter den Göttern hat Stratonike dasselbe Schicksal wie die Heroinnen. Wer sie, welche dieses Grab birgt, einst lebend gesehen hätte, der könnte an diesem Platz nicht ohne Tränen vorübergehen.”

Almancadan çeviri: Bu mezarda, hepimizden irak olsun, zorba bir Moira (Kader Tanrıçası) tarafından zamanından önce ölüme sürüklenen güzel bir kadın yatmakta. Çünkü sen altı yaşlarındayken, belki biraz daha da büyüktün, Plüton'un eşi Kore seni ölülerin diyarına götürmüştü. Ancak merhametli tanrılar sana acıdılar ve ruhunun Hades'in diyarında kalmasına razı gelmediler, aksine ruhun gökler diyarında, gökyüzünde uçuyor, tanrılar arasında Stratonike ise diğer kadın kahramanlar gibi aynı kaderi paylaşmakta. Her kim bu mezarda yatana, onu, bir zamanlar yaşarken görseydi, gözyaşı dökmeden buradan geçip gidemezdi.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, “oturan çocuklar” grubunda ele alınmıştır²⁹⁴⁰. Attika²⁹⁴¹, Stratonikeia²⁹⁴², Byzantion²⁹⁴³, Samos²⁹⁴⁴, Smyrna²⁹⁴⁵, Mytion ve Malibu²⁹⁴⁶,

²⁹⁴⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 798-808.

²⁹⁴¹ Gardner 1965, Fig. 61, Pl. XVII; Pedley 1965, Vol. 69, Pl. 1; Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 6, Fig. 1; Lawton 1995, Pl. 39, Fig. 73-74, Pl. 73, Fig. 138, Pl. 90, Fig. 173, Pl. 91, Fig. 175; Scholl 1996, Taf.

Alexandria ve Dresden²⁹⁴⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁹⁴⁸, Çanakkale Müzesi²⁹⁴⁹, Londra²⁹⁵⁰, Sporades²⁹⁵¹, Samos ve Pagos²⁹⁵², Samos²⁹⁵³, Rhodos ve British Museum²⁹⁵⁴, Samos²⁹⁵⁵, Atina²⁹⁵⁶, Ephesos²⁹⁵⁷ ve Khios'ta²⁹⁵⁸ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonu – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Knibbe – Merkelbach 1976, Bd. 21, 191-192; Pfuhl-Möbius 1977, 212-213,

K.65. Mezar Steli (Lev. 65), (Çiz. 65)

Müze Envanter Numarası: 1.2.12 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** 30.12.2012, Efes Müzesi'ne bağış **Ölçü:** Stel yüksekliği: 38,5 cm, stel genişliği: 36 cm, stel kalınlığı: 8,5 cm, akroterlerin boyutları: 4 x 4,5 cm, alınlığın yüksekliği: 8 cm, alınlığın genişliği: 36 cm, alınlık içinde yer alan kalkanın boyutları: 6 x 5,5 cm, kemerin sol ve sağ üst kısımlarında yuvarlak formlu rozetlerin çapı: 5,5 cm, kemer: 34 cm, kemer sütunları/ayaklarının genişliği: sağda 6 cm, solda 5 cm, ana figürün yüksekliği: 17 cm, genişliği: 16 cm, sol elde tutulan kalkanın yüksekliği: 10 cm.

Tanım ve Tipoloji: İri kristalli beyaz mermerden naiskos formlu mezar steli. Akroterlerin üzerinden bezeme alanının orta kısmına kadar korunmuş stelin, alt kısmı kırık ve eksiktir. Bunun dışında yan akroterler, figürün başı, sağ kolu, sol eli, sağ elindeki silahı ve bezeme alanını sınırlarından çerçeve üzerinde kırıklar oluşmuş ve stel yer yer korozyonlu. Naiskos formu, tepe akroteri, yan akroterler, alınlık ve içerisinde rozet ile bezeme alanını sınırlandıran kemer formu ve rozetlerden oluşur. Bezeme alanı içerisinde ayakta ve giyimli bir erkek figür yer alır. Sağa doğru $\frac{3}{4}$ profilden verilen figür, üzerine sağ göğsü açıkta bırakan bir khiton/khlamys giymiştir. Başını soluna çevirmiş, gövdesi de aynı şekilde sola

---

32, Kat. Nr. 83, Kat. Nr. 351, Kat. Nr. 362, Taf. 33, Kat. Nr. 361, Kat. Nr. 176, Kat. Nr. 447, Kat. Nr. 438; Vikela 1997, 167-335, Taf. 24.3, Taf. 31.3; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.5, Fig. 16.6.

²⁹⁴² Özgan 1999, Taf. 53, b-c.

²⁹⁴³ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XIII, Fig. 25-26.

²⁹⁴⁴ Horn 1972, Taf. 74, 121, Bei. 13, 111a.

²⁹⁴⁵ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 15, Abb. 28; Zanker 1993, Fig. 17, Fig. 18; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 147; Karlsson 2014, Pl. 15, Pl. 16.

²⁹⁴⁶ Koch 1988, No. 36, No. 37; Grossman 2001, Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 8, Kat. No. 24, Kat. No. 35.

²⁹⁴⁷ Schmidt 1991, Abb. 1, Abb. 2.

²⁹⁴⁸ Arifzade 1996, Lev. 16, K.14, Lev. 19, K.15, Lev. 55.

²⁹⁴⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 7.

²⁹⁵⁰ Pfuhl 1907, Abb. 12.

²⁹⁵¹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 727.

²⁹⁵² Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

²⁹⁵³ Horn 1972, Bei 13, 111a.

²⁹⁵⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

²⁹⁵⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 117, Nr. 809.

²⁹⁵⁶ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 2.

²⁹⁵⁷ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 1.

²⁹⁵⁸ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 2. Taf. 117, 808

dönük verilmiştir. Sağ omuz yukarıda, diğeri aşağıdadır. Yukarı ve öne doğru uzattığı sağ elinde bir kılıç/mızrak tutar. Vücudunun sol tarafına dayadığı sol elinde ise dairesel formlu bir kalkan yer alır. Bel sol bacağı hareketi nedeniyle sola doğru eğilmiştir. Sol bacağı öne doğru ve hareketlidir, sağ bacağı ise geride vücut ağırlığını taşır biçimde betimlenmiştir. Kısa kollu olan bol dökümlü elbise, gövdenin sağ üst kısmını açıkta bırakır, sol omuzdan belin sağına doğru tutturulan elbise dizlerin üzerine kadar uzanır. Beli üzerinde bir kemer yer almaktadır. Sol omzunun önde yer alması nedeniyle sol omuzdan belin sağına uzanan çapraz, kalın bant şeklindeki hareketsiz kıvrımlarla birlikte bacaklar arasında yatay şematik bir kıvrım oluşmuştur.

Benzer Örnekler: Benzer tipteki mezar stelleri, Pfuhl-Möbius tarafından “savaşçı” grubunda sınıflandırılmıştır²⁹⁵⁹. Benzer tipteki mezar stelleri, Tire ve çevresi²⁹⁶⁰, Atina²⁹⁶¹, Ephesos²⁹⁶², Lydia Bölgesi²⁹⁶³, Mysia Bölgesi²⁹⁶⁴, Antakya Yöresi²⁹⁶⁵, Malibu²⁹⁶⁶, İstanbul Arkeoloji Müzesi²⁹⁶⁷, Attika²⁹⁶⁸, Makedonya/Gephyra²⁹⁶⁹, Muğla Müzesi’nde²⁹⁷⁰ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

Gladyatörlerin Yeraldığı Sahneler

K.66. Mezar Steli (Lev. 66), (Çiz. 66)

Müze Envanter Numarası: 2.15.82 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Aydın çevresi, 20.7.1982, satın alma. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 47,5 cm, stel genişliği: 45 cm, kalınlık: 8 cm, akroterler: sol: 3 x 2,5 cm, tepe: 4 x 3 cm, sağ: 3 x 3 cm, alınlık yüksekliği: 7,5 cm, genişliği: 30 cm, alınlık ortasındaki kalkan: 4 x 4 cm, yan çerçeveler: 4 cm, alt çerçeve: 8 cm, bezeme alanı yüksekliği: 35,5 cm, genişliği: 29 cm, figür yüksekliği: 20,5 cm, genişliği: 13 cm, sunak yüksekliği: 8 cm, genişliği: 6,5 cm, miğfer yüksekliği: 3,5 cm,

²⁹⁵⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 52-56, Nr. 283-319. Taf. 55, Nr. 307, 308, 309. Taf. 56, Nr. 314, 315.

²⁹⁶⁰ Çekilmez 2015, Lev. XXII, K. 22, Lev. 23, K. 23, Lev. XXIV, K. 24.

²⁹⁶¹ Moock D. W. 1998, Taf. 3, 85. Taf. 25, 201.

²⁹⁶² Atalay 1988, Lev. 6, Kat. No. 10.

²⁹⁶³ Işık 1988, Lev.6 Kat. No.12, Lev. 4 Kat. No. 7

²⁹⁶⁴ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 8.

²⁹⁶⁵ Saraçoğlu 1997, Lev. XXII, 43-44.

²⁹⁶⁶ Koch 1988, No.49; Grossman 2001, Kat. No.4, Kat. No. 36.

²⁹⁶⁷ Arifzade 1996, Lev. 31, c.

²⁹⁶⁸ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 56; Squire 2018, 41/3, Fig. 8, Fig. 9; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.9.

²⁹⁶⁹ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig.3.

²⁹⁷⁰ Aydaş, 2007, Lev. VII, Res. 13.

palmiye yüksekliği: 19,5 cm, zemin yüksekliği: 1,5 cm, genişliği: 17 cm, köpek: 7,5 x 5 cm, köpeğin altındaki podyum: 8 x 5 cm, yazıt alanı: 33 cm, harf boyutu: 1,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden dörtgen formlu mezar steli. Tamamı korunmuş olan stelin akroterler ve bezeme alanını çevreleyen çerçeveler üzerinde kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Alınlık, figürün başı, kolları ve bacakları, köpek, miğfer ve kalkan üzerinde kırıklar görülür. Stel tipi, tepe akroter, yan akroterler, alınlık, alınlık içerisindeki rozet ve bezeme alanını çevreleyen çerçevelerden oluşur. Bezeme alanında ayakta, giyimli murmillo tipinde bir gladyatör yer alır, sunak üzerinde köpek ve kalkan üzerinde bir miğfer yer alır. Ayrılmış bir zemin üzerinde cepheden tasvir edilen erkek figür, başını hafifçe sağına çevirmiş, sağ omuz yukarıda sol omuz daha aşağıdadır. Sağ kol yana uzanmış ve hemen sağında bulunan uzun palmiye dalını tutmaktadır. Sol kolunu ise sola ve aşağı uzatarak miğferin üzerinde durmaktadır. Bel sağ bacağın yana bir adım açılması nedeniyle sola eğimlidir. Sol bacak düz ve sabittir. Stelin solunda bir sunak üzerinde profilden erkek figüre doğru yönelmiş bir köpek, sağda ise kalkan üzerinde bir miğfer yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*ayakta betimlenen gladyatörler*” grubunda incelenmiştir²⁹⁷¹. Mysia Bölgesi²⁹⁷², Smyrna²⁹⁷³, Halikarnassos²⁹⁷⁴, Kibyra²⁹⁷⁵, Stratonikeia, Philadelphia, Salbake ve Kos²⁹⁷⁶, İstanbul Arkeoloji müzesi, Laodikeia ve Kyzikos’ta²⁹⁷⁷ bulunmaktadır.

Tarih: İS. 1. yüzyıl ilk yarısı.

Yazıt: Bezeme alanı altındaki çerçeve üzerinde 2 satır yazıt bulunmaktadır:

Καλο και Ποσειμφερο[ ]

Τιμνιας Χαρiv.

Çeviri:

Kalo ve Poseumpheros’un anısına.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.67. Mezar Steli (Lev. 67), (Çiz. 67)

Müze Envanter Numarası: 2593 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

²⁹⁷¹ Pfuhl-Möbius 1979, Nr. 1222-1236.

²⁹⁷² Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 11.

²⁹⁷³ Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 148-158.

²⁹⁷⁴ Carlsen 2014, 441-451, Fig. 1-5.

²⁹⁷⁵ Berns-Ekinci 2015, Vol. 65, A.6 Fig. 8, C.1-6 Fig. 26-39, C.8 Fig. 42-43, D. Fig. 45.

²⁹⁷⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 184, Nr. 1230, Taf. 184, Nr.1231, Taf. 185, Nr. 1233, Taf. 185, Nr. 1234.; Aydaş 2006, EA 39, 107, 4.

²⁹⁷⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 184, Nr. 1226, Taf. 184, Nr. 1227, Taf. 185, Nr. 1232.

Ölçü: Yükseklik: 32 cm, genişlik: 34 cm, sol ante: 12 x 4 cm, başlığı: 7 cm, sağ ante: 13 x 4 cm, başlığı: 6 cm, kemer kalınlığı: 3 cm, tepe akroter: 6 x 6 cm, figür: 20 x 15 cm, sağ eldeki kırbaç: 8 cm, sol eldeki obje (orak?): 8 cm, köpek: 9 x 8 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen-naiskos formlu, kemer nişli mezar steli. Sağ ve sol antelerin bir kısmı, erkek figürün ve köpeğin ayakları kırıktır. Yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu tepe ve yan akroterler, kemer ve kemer ayakları olan antelerden oluşur. Bezeme alanında ayakta giyimli bir erkek ile bir köpek yer alır. Ayakta tunik giyimli erkek, $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Saçları kısa ve çizgiler halindedir. Başu ve boynunu hafifçe soluna çevirmiş ve eğmiştir. Sağ omuz yukarıda sol omuz aşağıdadır. Sağ kolunu yana açmış vücuduna paralel olarak aşağıya uzatmış sağ elinde bir kırbaç tutmaktadır. Sol kolunu ise dirseğinden hafifçe bükerek öne doğru uzatmış elinde bir bıçak ile birlikte sol bacağı önünde duran köpeğin ipi tutmaktadır. Üst gövde sola eğimli olduğu için bel sağa çıkıntılıdır. Sağ bacak bir adım yanda, sol bacak sabittir. Uzun kollu bir tunik üzerine kalın bir kemer takmış, bacaklarında dizlikler vardır. Kıyafet kıvrımları çizgisel ve şematiktir. Önünde tuttuğu köpek profilden verilmiş, gözü, burnu ve ağzı belirgin, kuyruğu kırıktır.

Benzer Örnekler: Benzer figürlerin yer aldığı sahneler Pfuhl-Möbius tarafından, “*ayakta betimlenen gladyatörler*” grubunda incelenmiştir²⁹⁷⁸. Mysia Bölgesi²⁹⁷⁹, Smyrna²⁹⁸⁰, Halikarnassos²⁹⁸¹, Kibyra²⁹⁸², Stratonikeia, Philadelphia, Salbake ve Kos²⁹⁸³, İstanbul Arkeoloji müzesi, Laodikeia ve Kyzikos'ta²⁹⁸⁴ bulunmaktadır.

Tarih: İS. 140 – 170.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

Boyalı veya Kazıma Tekniğinde İşlenen Diğer Steller

K.68. Mezar Steli (Lev. 68), (Çiz. 68)

Müze Envanter Numarası: 1.51.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Torbalı-Pancar, Ayrancılar asfaltı üzeri-tarla kıyısı, 9.1.1980, satın alma. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 57

²⁹⁷⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Nr. 1222-1236.

²⁹⁷⁹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 11.

²⁹⁸⁰ Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 148-158.

²⁹⁸¹ Carlsen 2014, 441-451, Fig. 1-5.

²⁹⁸² Berns-Ekinci 2015, Vol. 65, A.6 Fig. 8, C.1-6 Fig. 26-39, C.8 Fig. 42-43, D. Fig. 45.

²⁹⁸³ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 184, Nr. 1230, Taf. 184, Nr.1231, Taf. 185, Nr. 1233, Taf. 185, Nr. 1234.; Aydaş 2006, EA 39, 107, 4.

²⁹⁸⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 184, Nr. 1226, Taf. 184, Nr. 1227, Taf. 185, Nr. 1232.

cm, stel genişliği: 32-35 cm (yukarı doğru daralır), kalınlık: 7 cm, alınlık yüksekliği: 13,5 cm, genişliği: 36 cm, akroterler: 4 cm, tympanon genişliği: 24 cm, alınlığın ortasındaki kalkan çapı: 3 cm, stel gövde yüksekliği: 37 cm, yazıtlı alan genişliği: 26,5 cm, tek satır yazıtta harf yüksekliği: 2 cm, toprak batım alanı yüksekliği: 7 cm, genişliği: 16,5 cm, kalınlığı: 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen formlu mezar steli. Tepe akroterinden alt kısmında kadar stelin büyük bir kısmı korunmuştur. Sağ akroterin ufak bir kısmı, gövdede yazıtlı alanın sağ kısmında küçük bir alan, stel altında az bir bölüm ve alt kısmı kırıktır. Akroterler arasında ve stelin tamamında yer yer ufak kırıklar, aşınmalar ve korozyon mevcuttur. Stel tipi tepe ve yan akroterler, alınlık, içerisindeki kalkan, yukarı doğru daralan bir gövde ile verilmiştir. Bezeme alanında ise sadece tek satırlık bir yazıt yer alır. Yazıtın başlangıç ve bitiş satırındaki kırıklar nedeniyle tam olarak okunamamaktadır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*boya ve kazıma ile yapılmış figürlü mezar taşları*” grubunda incelenmiştir²⁹⁸⁵. Batı Anadolu²⁹⁸⁶, Rhodos²⁹⁸⁷, Kyme²⁹⁸⁸, Dardanos ve çevresi²⁹⁸⁹, Atina²⁹⁹⁰, Attika²⁹⁹¹, Byzantion²⁹⁹², Boiotia²⁹⁹³, Pergamon²⁹⁹⁴, Rhodos²⁹⁹⁵, Thesselia²⁹⁹⁶, Antandros²⁹⁹⁷, Çanakkale Müzesi²⁹⁹⁸, Makedonya/Gephyra²⁹⁹⁹, Smyrna³⁰⁰⁰, Selçuk’ta³⁰⁰¹ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 3. yüzyıl ortaları.

Yazıt: Bezeme alanında tek satır yazıt:

[de]μοκρατησ[ ]ειων[ ]

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

²⁹⁸⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329.

²⁹⁸⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329, VI, VII, VII, IX, XI.

²⁹⁸⁷ Fraser 1977, 19(a), 19(b), 20(a) NS 108, 20(b) NS 102, 21(b), 21(c) IG.1448, 21(d) IG.1459, 22. IG 331, 23. a, 23. b

²⁹⁸⁸ Adak, Ürkmez 2015, Inv.-Nr.:Etd. 6058, Inv.-Nr.:Etd. 6059, Inv.-Nr.:Etd. 6060, Inv.-Nr.: Etd. 6061, Inv.-Nr.: 028.188, Inv.-Nr. 028.100

²⁹⁸⁹ Yıldırım 2014, Lev. VI, a.

²⁹⁹⁰ Bradeen 1974, Pl. 68, 827.

²⁹⁹¹ Scholl 1996, Taf. 45, Kat. Nr. 212, Kat. Nr. 473, Kat. Nr. 234, Kat. Nr. 210, Taf. 46, Kat. Nr. 213, Kat. Nr. 426; Fabricius 1999, Abb. 12; Schultz 2007, Fig. 83.

²⁹⁹² Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VI, Fig. 6-7, Lev. VII, Fig. 8-9; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr. IX, VIII, VI.

²⁹⁹³ Fraser – Rönne 1957, Pl. 16. 1-6, Pl. 17, 1-3,6, Pl. 21, 1-5, Pl. 22, 1-6, 1-3, Pl. 25, 1, 2.

²⁹⁹⁴ Scholl-Pirson 2015, Fig. 7.

²⁹⁹⁵ Fraser 1977, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 21c, 21d.

²⁹⁹⁶ Graeve 1979, Taf. 1, Taf. 3, Taf. 5. 1-4, Taf. 6. 1-5; Wolters 1979, Pl. 3-4, Pl. 1-4, 104, Pl. 1-4.

²⁹⁹⁷ Yağız 2015, 17, Res. 8.

²⁹⁹⁸ Yıldırım 2014, Kat. No. 6.

²⁹⁹⁹ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 1, Fig. 2.

³⁰⁰⁰ Hanfmann – Polatkan 1960, Vol. 64, No.1, Fig. 1; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr. XI.

³⁰⁰¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr.V.

K.69. Mezar Steli (Lev. 69), (Çiz. 69)

Müze Envanter Numarası: 1.17.81 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Torbalı, 10.11.1981, satın alma. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 96 cm, stel genişliği: 42 cm, kalınlık: 10,5 cm, akroterler sol: 6,5 x 8 cm, tepe: 6 x 7 cm, sağ: 6 x 8 cm, alınlık çerçeve kalınlık: 2 cm, alınlık yüksekliği: 9 cm, genişliği: 38,5 cm, kalkan çapı: 4 x 4 cm, arşitrav yüksekliği: 4 cm, genişliği: 39,5 cm, toprağa batım kısmı yüksekliği: 9 cm, genişliği: 26 cm, ön yüzde çelenk: 18 x 18 cm, çelenk yaprakları: 4 cm, iç daire çapı: 10 cm, çelenk altında iki satır yazıtın harf boyutu genellikle 2 cm olsa da değişik boyutlar mevcuttur.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Tepe akroterinden toprak batım alanına dek stelin tamamı korunmuştur. Sağ ve sol akroterlerde, alınlığın sağında, çelenkte, stel gövdesinin sol kenar ve köşesinde, toprak batım alanında yer yer kırıklar oluşmuştur. Aşınmalar ve korozyon mevcuttur. Stel tipi, yan ve tepe akroterler, alınlık, tympanonda bir kalkan motifi ve arşitravdan oluşur. Bezeme alanında iki adet daire arasında bir sıra yaprak dizisinden yapılmış çelenk yer alır. Hemen altında iki sıra yazıt görülmektedir.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından “*boya ve kazıma ile betimlenen figürlü mezar taşları*” başlığı altında ele alınmıştır³⁰⁰². Batı Anadolu³⁰⁰³, Rhodos³⁰⁰⁴, Kyme³⁰⁰⁵, Dardanos ve çevresi³⁰⁰⁶, Atina³⁰⁰⁷, Attika³⁰⁰⁸, Byzantion³⁰⁰⁹, Boiotia³⁰¹⁰, Pergamon³⁰¹¹, Rhodos³⁰¹², Thesselia³⁰¹³, Antandros³⁰¹⁴, Çanakkale Müzesi³⁰¹⁵, Makedonya/Gephyra³⁰¹⁶, Smyrna³⁰¹⁷, Selçuk’ta³⁰¹⁸ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 3. yüzyıl ortaları.

Yazıt: Stelin gövdesi üzerinde iki satır yazıt

³⁰⁰² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329.

³⁰⁰³ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329, VI, VII, VIII, IX, XI.

³⁰⁰⁴ Fraser 1977, 19(a), 19(b), 20(a) NS 108, 20(b) NS 102, 21(b), 21(c) IG.1448, 21(d) IG.1459, 22. IG 331, 23.a, 23.b

³⁰⁰⁵ Adak, Ürkmez 2015, Inv.-Nr.:Etd. 6058, Inv.-Nr.:Etd. 6059, Inv.-Nr.:Etd. 6060, Inv.-Nr.: Etd. 6061, Inv.-Nr.: 028.188, Inv.-Nr. 028.100.

³⁰⁰⁶ Yıldırım 2014, Lev. VI, a.

³⁰⁰⁷ Bradeen 1974, Pl. 68, 827.

³⁰⁰⁸ Scholl 1996, Taf. 45, Kat. Nr. 212, Kat. Nr. 473, Kat. Nr. 234, Kat. Nr. 210, Taf. 46, Kat. Nr. 213, Kat. Nr. 426; Fabricius 1999, Abb. 12; Schultz 2007, Fig. 83.

³⁰⁰⁹ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VI, Fig. 6-7, Lev. VII, Fig. 8-9; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr. IX, VIII, VI.

³⁰¹⁰ Fraser – Rönne 1957, Pl. 16. 1-6, Pl. 17, 1-3,6, Pl. 21, 1-5, Pl. 22, 1-6, 1-3, Pl. 25, 1, 2.

³⁰¹¹ Scholl-Pirson 2015, Fig. 7.

³⁰¹² Fraser 1977, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 21c, 21d.

³⁰¹³ Graeve 1979, Taf. 1, Taf. 3, Taf. 5. 1-4, Taf. 6. 1-5; Wolters 1979, Pl. 3-4, Pl. 1-4, 104, Pl. 1-4.

³⁰¹⁴ Yağız 2015, 17, Res. 8.

³⁰¹⁵ Yıldırım 2014, Kat. No. 6.

³⁰¹⁶ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 1, Fig. 2.

³⁰¹⁷ Hanfmann – Polatkan 1960, Vol. 64, No.1, Fig. 1; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr. XI.

³⁰¹⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr.V.

Το [ ] ε νιο [ ] λ Κολλονισυ
[ ] ο[ ] υ[ ] ιπυλου

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.70. Mezar Steli (Lev. 70), (Çiz. 70)

Müze Envanter Numarası: 2.2.06 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 72 cm, stel genişliği: 43 cm, kalınlık: 12,5 cm, akroterler: sol 7,5 x 3 cm, tepe 5,5 x 6 cm, sağ 7,5 x 4 cm, alınlık yüksekliği: 9 cm, genişliği: 43,5 cm, alınlık ortasındaki kalkan: 6,5 x 6 cm, arşitrav yüksekliği: 10 cm, yan çerçeve genişliği: 5 cm, alt çerçeve yüksekliği: 2,5 cm, bezeme alanı yüksekliği: 42,5 cm, genişliği: 34 cm, stelin sol üst köşesinde yer alan çerçeve: 15 x 12 cm, yılan: 15 cm, ağaç: 10 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen formlu mezar steli. Akroterlerden bezeme alanı alt sınırına kadar korunmuş, alt kısımda sol çerçeve ile alt çerçevenin bir kısmı bezeme alanıyla birlikte kırıktır. Sol akroterin bir kısmı ve sol çerçevenin bir bölümü de kırılmıştır. Bezeme alanında çerçeve içinde verilen ağaç ve yılan üzerinde, korunan sağ ve alt çerçevenin üzerinde de kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Stelin tamamında yer yer aşınma görülür. Stel tipi, tepe akroteri, yan akroterler, alınlık ile içerisindeki kalkan rozeti ve bezeme alanını sınırlayan çerçevelerden oluşur. Bezeme alanı içerisinde, sol üst köşede bir çerçeve ile sınırlandırılmış ağaç ve çerçevenin sağından ağaca dolanarak üst sol köşeye uzanan bir yılan görülür.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*boya ve kazıma ile yapılmış figürlü mezar taşları*” grubunda incelenmiştir³⁰¹⁹. Batı Anadolu³⁰²⁰, Rhodos³⁰²¹, Kyme³⁰²², Dardanos ve çevresi³⁰²³, Atina³⁰²⁴, Attika³⁰²⁵, Byzantion³⁰²⁶, Boiotia³⁰²⁷, Pergamon³⁰²⁸, Rhodos³⁰²⁹, Thesselia³⁰³⁰, Antandros³⁰³¹, Çanakkale Müzesi³⁰³², Makedonya/Gephyra³⁰³³, Smyrna³⁰³⁴, Selçuk’ta³⁰³⁵ bulunmaktadır.

³⁰¹⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329.

³⁰²⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329, VI, VII, VII, IX, XI.

³⁰²¹ Fraser 1977, 19(a), 19(b), 20(a) NS 108, 20(b) NS 102, 21(b), 21(c) IG.1448, 21(d) IG.1459, 22. IG 331, 23.a, 23.b

³⁰²² Adak, Ürkmez 2015, Inv.-Nr.:Etd. 6058, Inv.-Nr.:Etd. 6059, Inv.-Nr.:Etd. 6060, Inv.-Nr.: Etd. 6061, Inv.-Nr.: 028.188, Inv.-Nr. 028.100.

³⁰²³ Yıldırım 2014, Lev. VI, a.

³⁰²⁴ Bradeen 1974, Pl. 68, 827.

³⁰²⁵ Scholl 1996, Taf. 45, Kat. Nr. 212, Kat. Nr. 473, Kat. Nr. 234, Kat. Nr. 210, Taf. 46, Kat. Nr. 213, Kat. Nr. 426; Fabricius 1999, Abb. 12; Schultz 2007, Fig. 83.

³⁰²⁶ Fıratlı 1965, XXIX, Lev.VI, Fig. 6-7, Lev. VII, Fig. 8-9; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr. IX, VIII, VI.

³⁰²⁷ Fraser – Rönne 1957, Pl. 16. 1-6, Pl. 17, 1-3,6, Pl. 21, 1-5, Pl. 22, 1-6, 1-3, Pl. 25, 1, 2.

³⁰²⁸ Scholl-Pirson 2015, Fig. 7.

³⁰²⁹ Fraser 1977, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 21c, 21d.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları – İÖ. 1. yüzyıl başları.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 329, XIII.

Parçalar

K.71. Mezar Steli (Lev. 71), (Çiz. 71)

Müze Envanter Numarası: 1.58.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Efes çevresi,

16.11.1979, satın alma. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 21 cm, stel genişliği: 23 cm, kalınlık: 7,5 cm, figür yüksekliği: 17 cm, genişliği: 9 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen formlu mezar steli. Büyük çoğunluğu kırılmış olan stelin üst ve yan çerçevesinin küçük bir kısmı ve bezeme alanında sadece belden aşağısı kırık tek bir figür korunmuştur. Korunan alanda korozyon ve aşınmalar görülmektedir. Stelin yanda ve üstte korunan çerçeveleri naiskos formuna ait olmalıdır. Bezeme alanında, başı sağ, gövdesi $\frac{3}{4}$ profilden, yuvarlak yakalı ve kısa kollu tunik üzerine himation giyimli bir kadın yer alır. Başı üzerinde oldukça aşınmış bir sakkos ve alnın üzerinde sakkos altından saçın bir kısmı görülür. Omuzlar aynı hizada, sağ kol önde ve sağ elde bir pyksis tutmaktadır. Khiton üzerindeki himation omuzlardan iki yana dökülmektedir.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “yalnız ya da kız hizmetçisi ile betimlenen oturan kadınlar” grubunda incelenmiştir³⁰³⁶. Benzer örnekler, Batı Anadolu³⁰³⁷, Metropolis³⁰³⁸, Attika³⁰³⁹, Stratonikeia³⁰⁴⁰, Samos³⁰⁴¹, Sardes³⁰⁴², Antakya Yöresi³⁰⁴³, Malibu³⁰⁴⁴, İstanbul Arkeoloji Müzesi³⁰⁴⁵, Bandırma Müzesi³⁰⁴⁶, Smyrna³⁰⁴⁷, Muğla Müzesi³⁰⁴⁸, Rhodos³⁰⁴⁹, Mesembria ve Oxford’da³⁰⁵⁰ bulunmaktadır.

³⁰³⁰ Graeve 1979, Taf. 1, Taf. 3, Taf. 5. 1-4, Taf. 6. 1-5; Wolters 1979, Pl. 3-4, Pl. 1-4, 104, Pl. 1-4.

³⁰³¹ Yağız 2015, 17, Res. 8.

³⁰³² Yıldırım 2014, Kat. No. 6.

³⁰³³ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 1, Fig. 2.

³⁰³⁴ Hanfmann – Polatkan 1960, Vol. 64, No.1, Fig. 1; Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr. XI.

³⁰³⁵ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 329, Nr.V.

³⁰³⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 882-988.

³⁰³⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Taf. 136, 918, Taf. 137, 911, 920, 922, Taf. 198, 919, 923, Taf. 139, 929.

³⁰³⁸ Aybek 2009, Lev. 55, 221

³⁰³⁹ Gardner 1896, Pl. XXV, Pl. XXVI, Pl. XXVII; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 29.1, Scholl 1996, Taf. 13, Kat. Nr.374, Taf. 26, Kat. Nr. 517.

³⁰⁴⁰ Özgan 1999, Taf. 52, c.; Grossman 2001, Kat. No.2.

³⁰⁴¹ Horn 1972, Taf. 74, 116; Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 146, Nr. 968.

³⁰⁴² Hanfmann- Polatkan 1960, Vol.64, no.1, Pl. 9, 1-3, Pl. 10, 4-7; Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 145, Nr. 969.

³⁰⁴³ Saraçoğlu 1997, Lev. XXXI, 61-62.

³⁰⁴⁴ Grossman 2001, Kat. No. 39.

³⁰⁴⁵ Arifzade 1996, Lev. 64a.

³⁰⁴⁶ Yıldırım 2016, Res. 11, K. 11.

³⁰⁴⁷ Karlsson 2014, Pl. 20.

Tarih: İÖ. 3. yüzyılın ilk yarısı.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.72. Mezar Steli (Lev. 72), (Çiz. 72)

Müze Envanter Numarası: 23.17.84 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos çevresi, 23.7.1984, satın alma. **Ölçü:** Yükseklik: 37 cm, genişliği: 29,5 cm, kalınlık: 11 cm, yan çerçeveler: 5-5,5 cm, alt çerçeve: 3,5 cm, erkek figür yükseklik: 30,5 cm, genişlik: 10 cm, krater yükseklik: 18,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Sol ve alt çerçevenin bir kısmı ile bezeme alanında bir saki ile volütlü krater korunmuştur. Yer yer korozyon ve aşınmalar mevcuttur. Sol köşede ayakta, cepheden ve çıplak bir saki yer alır. Sol omuz aşağıda, sağ omuz yukarıdadır, kollar vücuda paralel olarak aşağı uzanmaktadır. Vücut hafifçe sola dönük, bel sağ bacağın hareketi nedeniyle sola çıkıntılıdır. Sol bacak arkada sabit, sağ bacak ise hareketli ve sağ ayak parmak ucundadır. Hemen önünde ovoid formlu, ayaklı ve yüksek volütlü Apulian tipi bir krater yer almaktadır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, benzer tipteki stelleri, Ölü Yemeği sahnesi³⁰⁵¹ grubu içerisinde “bir ya da iki saki ile betimlenen klinede uzanan erkekler³⁰⁵²” grubunda ele alınmıştır. Bursa, İstanbul Arkeoloji Atina ve Smyrna³⁰⁵³, Smyrna³⁰⁵⁴, Mytline³⁰⁵⁵, Attika³⁰⁵⁶, Batı Anadolu ve adalar³⁰⁵⁷, Stratonikeia³⁰⁵⁸, Mysia Bölgesi³⁰⁵⁹, Byzantion³⁰⁶⁰, Berlin ve Lucca³⁰⁶¹, Samos³⁰⁶², Pergamon³⁰⁶³, Sardes³⁰⁶⁴, Aigai³⁰⁶⁵, Adapazarı³⁰⁶⁶, Kyzikos, Bursa ve

³⁰⁴⁸ Aydaş, 2007, Lev. 1, Res. 1.

³⁰⁴⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 143, Nr. 965, Taf. 144, Nr. 966, Taf. 145, Nr. 964,

³⁰⁵⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. Taf. 145, Nr. 967, Nr. 963.

³⁰⁵¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1488 – 2066.

³⁰⁵² Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Nr.1504 – 1519.

³⁰⁵³ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1, 3, 5-6.

³⁰⁵⁴ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 31.1; Zanker 1993, Fig. 10; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 140-143; Karlsson 2014, Pl. 24.2, Pl. 25.

³⁰⁵⁵ Felsch 1973, 89-94, Abb. 19-20; Schmidt 1991, Abb. 61, Abb. 62.

³⁰⁵⁶ Gardner 1896, Fig. 39, Fig. 73, Pl. III; Scholl 1996, Taf. 40, Kat. Nr. 151, Kat. Nr. 148, Kat. Nr. 421, Kat. Nr. 221, Taf. 41, Kat. Nr. 267, Kat. Nr. 282, Kat. Nr. 228, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 136.

³⁰⁵⁷ Pfuhl 1905, Vol. 1/2, Abb. 1, Abb. 4, Abb. 20, Abb. 24, Abb. 25, Abb. 27, Abb. 28; Pfuhl 1907, Abb. 10; Fabricius 1999, Abb. 1-5, Abb. 7-11, Abb. 14-16, Abb. 26-28, Abb. 31, Abb. 35, Taf. 1-Taf. 48; Novakova 2011, 11, 223-235, Fig. 1, a,b,c, Fig. 2.

³⁰⁵⁸ Özgan 1999, Taf. 52, a-b.

³⁰⁵⁹ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 1, 6-9.

³⁰⁶⁰ Firath 1965, XXIX, Lev. VIII, Fig. 12-13, Lev. IX, Fig. 14, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XII, Fig. 21-24, Lev. XXIII, Fig. 47-48; Karagöz 1983, Fig. 15-17; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23; Aristodemou 2014, Fig. 2.

³⁰⁶¹ Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 8, Fig. 1-2, Pl. 9, Fig. 2, Pl. 11.

³⁰⁶² Horn. 1972, Taf. 68, 104, 106, Taf. 69, 137, Taf. 71, 138-139, Taf. 84, 163, Taf. 85, 164-167, Taf. 86, 141, 142, 159, 165, Taf. 87, 143-145, 160, Taf. 88, 146, 147, 158, Taf. 89, 148-151, Taf. 90, 152, 161, 162, 170,

Çavuşköy³⁰⁶⁷, Antakya Yöresi³⁰⁶⁸, Bursa, Khios, Londra ve Basel³⁰⁶⁹, İstanbul Arkeoloji Müzesi³⁰⁷⁰, Bandırma Müzesi³⁰⁷¹, Çanakkale Müzesi³⁰⁷², Malibu³⁰⁷³, Thasos, Odessa, Paros ve Selanik³⁰⁷⁴, Berlin’de³⁰⁷⁵ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın ilk yarısı.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.73. Mezar Steli (Lev. 73), (Çiz. 73)

Müze Envanter Numarası: 2392 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 15 cm, genişlik: 17 cm, kalınlık: 4 cm, çerçeveler üst: 2,5 cm, sağ: 5 cm, yılanlı ağaç yükseklik: 11 cm, genişlik: 9 cm, at yükseklik: 8 cm, genişlik: 6,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, enine dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Sağ ve üst çerçevenin az bir kısmı ile bezeme alanında yılanlı ağacın ve at figürünün az bir bölümü korunmuş, geri kalanı kırık ve eksiktir. Aşınma ve korozyon mevcuttur. Naiskos formu üst ve yan çerçeveden oluşur. Bezeme alanında bir at başı ile yılanın dolandığı yapraklı bir ağaç yer alır. At profilden verilmiş, dalgalı yeleleri, göz, burun ve ağız detayları belirgindir, ağız arkasında kalın bir eyer görülmektedir. Sağ çerçevenin yanından üst çerçeveye uzanan ağacın üzerine dolanmış kalın gövdeli bir yılan yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından benzer örnekler Süvariler grubu içerisinde, “*atlılar*” grubunda ele alınmıştır³⁰⁷⁶. Bursa³⁰⁷⁷, Roma, Smyrna³⁰⁷⁸, Smyrna³⁰⁷⁹, Attika³⁰⁸⁰,

---

Taf. 91, 166, 168, 169, 171, Taf. 92, 153-155, 157, Taf. 93, 156, Bei. 17, 159a, 147a, Bei. 18, 166b, 166d, Bei. 19, 158c, 160b, 166c, Bei. 20, 157b, 158a, 158b, 171a; Schmidt 1991, Abb. 63-65.

³⁰⁶³ Scholl-Pirson 2015, Fig. 5.

³⁰⁶⁴ Ramage 1979, Vol. 29, Pl. XIII, a, Pl. XIV, b.

³⁰⁶⁵ Yaman 2012, Lev. IV, IV.

³⁰⁶⁶ Meral 1995, Lev. 1, Kat. No. 1.

³⁰⁶⁷ Karagöz 1983, Fig. 4, Fig. 9-12; Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17; Karlsson 2014, Pl. 33, Pl.34.1, Pl.35-38, Pl. 39.1, Pl. 40-42, Pl. 43.1, Pl. 44-45, Pl. 46-48.

³⁰⁶⁸ Saraçoğlu 1997, Lev. XLVII, 93-94, Lev. XLVII, 95, Lev. XLIX, 97-98, Lev. L, 99-100, Lev. LI, 101-102, Lev. LII, 103-104, Lev. LIII, 105-106, Lev. LIV, 107-108, Lev. LV, 109-110, Lev. LVI, 111-112, Lev. LVII, 113-114, Lev. LVIII, 115, Lev. LIX, 117-118, Lev. LXI, 121-122, Lev. LXII, 123-124, Lev. LXIII, 125-126, Lev. LXIV, 127-128.

³⁰⁶⁹ Schmidt 1991, Abb. 71-74.

³⁰⁷⁰ Arifzade 1996, Lev. 9, K.10, Lev. 11, K.11, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 65, a.

³⁰⁷¹ Yıldırım 2016, Res. 1, K.1- Res. 6, K.6, Res. 8, K.8 – Res. 10, K.10, Res. 12, K.12, Res. 14, K.14 – Res. 39, K.39.

³⁰⁷² Yıldırım 2014, Kat. No. 5, Kat. No. 15-Kat. No. 25, Kat. No. 27.

³⁰⁷³ Koch 1988, No. 33, No. 34.

³⁰⁷⁴ Aristodemou 2014, Fig. 1, Fig. 3-5.

³⁰⁷⁵ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 1-2, Taf. 20. 1-2.

³⁰⁷⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Nr. 1279-1469.

³⁰⁷⁷ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

³⁰⁷⁸ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

³⁰⁷⁹ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

Stratonikeia³⁰⁸¹, Mysia Bölgesi³⁰⁸², Byzantion³⁰⁸³, Pergamon³⁰⁸⁴, Bursa ve Çavuşköy³⁰⁸⁵, Lydia³⁰⁸⁶, Bolu ve Çavuşköy³⁰⁸⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi³⁰⁸⁸, Çanakkale Müzesi³⁰⁸⁹, Kyzikos³⁰⁹⁰, Makedonya/Gephyra³⁰⁹¹, Malibu³⁰⁹², Miletopolis³⁰⁹³, Thyeira/Thyaira³⁰⁹⁴, Metropolis³⁰⁹⁵, Miletopolis³⁰⁹⁶, Manisa ve çevresinde³⁰⁹⁷, Smyrna³⁰⁹⁸, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos³⁰⁹⁹, Miletopolis³¹⁰⁰, Aydın Müzesi'nde³¹⁰¹ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın ortaları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.74. Mezar Steli (Lev. 74), (Çiz. 74)

Müze Envanter Numarası: 2.52.80 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Torbalı çevresi, 23.9.1980, satın alınmıştır. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 30,5 cm, stel genişliği: 47 cm, kalınlık: 10 cm, akroterler: sol 9 x 5 cm, tepe: 5 x 6,5 cm, sağ: 9 x 4 cm, alınlık iç kısım yüksekliği: 7 cm, genişliği: 41 cm, çiçek rozeti: 6 x 5,5 cm, fascia tam yüksekliği: 6 cm (yukarıdan aşağı sırayla üç fascia 2,5 cm-2 cm-1,5 cm), fascia altındaki ilk yazıt yüksekliği: 4 cm, genişliği: 40 cm, tek satır yazı boyutu: 2 cm, ante üstü arşitrav yüksekliği: 2,5 cm, genişliği: 43 cm, ikinci yazıt alanı genişliği: 33,5 cm, harf boyutu: 2 cm, ante başlıkları genişliği: solda 8,5 cm, sağda 7 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen, naiskos formlu mezar steli. Naiskos formuna ait entablatur kısmı dışında stel kırık ve eksiktir. Yer yer korozyon ve aşınmalar

³⁰⁸⁰ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

³⁰⁸¹ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

³⁰⁸² Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

³⁰⁸³ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

³⁰⁸⁴ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

³⁰⁸⁵ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

³⁰⁸⁶ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

³⁰⁸⁷ Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

³⁰⁸⁸ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

³⁰⁸⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

³⁰⁹⁰ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

³⁰⁹¹ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

³⁰⁹² Koch 1988, No. 48.

³⁰⁹³ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

³⁰⁹⁴ Sonkaya 2019, Res. 39.

³⁰⁹⁵ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

³⁰⁹⁶ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

³⁰⁹⁷ Durugönül 2015, Kat. No. 69.

³⁰⁹⁸ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

³⁰⁹⁹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

³¹⁰⁰ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

³¹⁰¹ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

mevcuttur. Naiskos formu, tepe akroterler, alınlık, alınlık ortasında bir rozet, yazıtlı friz ve arşitravdan oluşur. Stel gövdesine ait antelerin ise sadece başlık kısmı korunabilmiştir.

Benzer Örnekler: Naiskos formu mezar steli. Attika³¹⁰², Byzantion³¹⁰³, Boiotia³¹⁰⁴, Pergamon³¹⁰⁵, Rhodos³¹⁰⁶, Thesselia³¹⁰⁷, Antandros³¹⁰⁸, Çanakkale Müzesi³¹⁰⁹, Makedonya/Gephyra'da³¹¹⁰ bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Yazıt: Arşitrav bölümünde yer alan iki satırlık yazıt

[ ] υκ[ ] ηναμητσοδωρω[ ]

ύο[ ] δλον[ ] ιουλε[ ] γυνε[ ]

Yayın Bilgisi: Meriç 1993, Abb. 4 (İÖ. 2. yüzyıl)

K.75. Mezar Steli (Lev. 75), (Çiz. 75)

Müze Envanter Numarası: 2394 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Ephesos.

Ölçü: Yükseklik: 30 cm, genişlik: 21,5 cm, kalınlık: 6,5 cm, çerçeveler yan: 2 cm, alt-üst: 3 cm, ağaç: 23 cm x 14 cm, ateşli sunak: 13 cm x 8 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli gri mermerden, enine dörtgen, naiskos formu mezar steli. Üst, alt ve sağ çerçevelerin az bir kısmı, bezeme alanında yılanın dolandığı ağacın bir bölümü, ateşli sunak ve atın bir ayağı korunmuş gerisi kırık ve eksiktir. Korunan kısımların üzerinde de kırıklar ve aşınma mevcuttur. Naiskos formu üst, yan ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında sağdaki ateşli mezar sunağına yönelmiş bir at, sağ çerçevenin yanında üzerine kalın gövdeli yılanın dolandığı, yapraklı bir ağaç ve ağacın hemen önünde üzerinde ateşin yandığı dörtgen formu profilli bir sunak yer alır.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından benzer örnekler Süvariler grubu içerisinde, “*kutsal objelerle betimlenen atlılar*” grubunda ele alınmıştır³¹¹¹. Bursa³¹¹², Roma, Smyrna³¹¹³, Smyrna³¹¹⁴, Attika³¹¹⁵, Stratonikeia³¹¹⁶, Mysia Bölgesi³¹¹⁷, Byzantion³¹¹⁸,

³¹⁰² Scholl 1996, Taf. 45, Kat. Nr. 212, Kat. Nr. 473, Kat. Nr. 234, Kat. Nr. 210, Taf. 46, Kat. Nr. 213, Kat. Nr. 426; Fabricius 1999, Abb. 12; Schultz 2007, Fig. 83.

³¹⁰³ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VI, Fig. 6-7, Lev. VII, Fig. 8-9.

³¹⁰⁴ Fraser – Rönne 1957, Pl. 16. 1-6, Pl. 17, 1-3,6, Pl. 21, 1-5, Pl. 22, 1-6, 1-3, Pl. 25, 1, 2.

³¹⁰⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 7.

³¹⁰⁶ Fraser 1977, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 21c, 21d.

³¹⁰⁷ Graeve 1979, Taf. 1, Taf. 3, Taf. 5. 1-4, Taf. 6. 1-5; Wolters 1979, Pl. 3-4, Pl. 1-4, 104, Pl. 1-4.

³¹⁰⁸ Yağız 2015, 17, Res. 8.

³¹⁰⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 6.

³¹¹⁰ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 1, Fig. 2.

³¹¹¹ Pfuhl-Möbius 1979, Band II. Nr. 1313-1390

³¹¹² Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 1.

³¹¹³ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Bei. 67, Bei. 68; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 7.

Pergamon³¹¹⁹, Bursa ve Çavuşköy³¹²⁰, Lydia³¹²¹, Bolu ve Çavuşköy³¹²², İstanbul Arkeoloji Müzesi³¹²³, Çanakkale Müzesi³¹²⁴, Kyzikos³¹²⁵, Makedonya/Gephyra³¹²⁶, Malibu³¹²⁷, Miletopolis³¹²⁸, Thyaira/Thyaira³¹²⁹, Metropolis³¹³⁰, Miletopolis³¹³¹, Manisa ve çevresinde³¹³², Smyrna³¹³³, Pergamon, Smyrna, Kyzikos, Odessos³¹³⁴, Miletopolis³¹³⁵, Aydın Müzesi'nde³¹³⁶ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 31, Kat. No. 49 (İÖ. 100 – 50)

K.76. Mezar Steli (Lev. 76), (Çiz. 76)

Müze Envanter Numarası: 2388 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Yükseklik: 30,5 cm, genişlik: 15,5 cm, kalınlık: 9,5 cm, çerçeve: 6 cm, altta: 10 cm, figür yükseklik: 21 cm, genişlik: 8 cm.

Tanım ve Tipoloji: Orta tanecikli beyaz mermer, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Sağ ve alt çerçevenin az bir kısmı ile bezeme alanında başı kırık tek kız hizmetçinin korunduğu stelin geri kalanı kırık ve eksiktir. Korunan parça üzerinde yoğun aşınma ve korozyon mevcuttur. Stel tipi, sağ ve alt çerçeveden oluşur. Bezeme alanında cepheden verilen khiton giyimli kız hizmetçi yer alır. Başını soluna doğru eğmiş, vücudun sola eğik olmasından dolayı sağ omuz yukarıda sol omuz aşağıdadır. Sağ kolunu dirseğinden bükerek öne uzatmış

³¹¹⁴ Schmidt 1991, Abb. 35, Abb. 43; Zanker 1993, Fig. 29; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 146; Karlsson 2014, Pl. 23.2, Pl. 24.1.

³¹¹⁵ Gardner 1896, Fig. 35, Fig. 36, Fig. 46, Fig. 58; Scholl 1996, Taf. 47, Kat. Nr. 461, Kat. Nr. 495, Kat. Nr. 60, Kat. Nr. 366.

³¹¹⁶ Özgan 1999, Taf. 51, a-d.

³¹¹⁷ Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 7.

³¹¹⁸ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XVIII, Fig. 36-37; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 23.

³¹¹⁹ Konaç 2007, Res. 14, Kat.10; Scholl-Pirson 2015, Fig. 6.

³¹²⁰ Konaç 2007, Res. 12, Kat. 8, Res. 21, Kat. 15, Res. 23, Kat. 17.

³¹²¹ Konaç 2007, Res. 18, Kat. 14.

³¹²² Karagöz 1983, Fig. 2, Fig. 4.

³¹²³ Arifzade 1996, Lev. 29, c, Lev. 30, b, c, Lev. 31.a, Lev. 57, Lev. 66, b, Lev. 67, a.

³¹²⁴ Yıldırım 2014, Kat. No. 20.

³¹²⁵ Karlsson 2014, Pl. 45.2.

³¹²⁶ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 8.

³¹²⁷ Koch 1988, No. 48.

³¹²⁸ Şahin 2000, Lev. XVII, TA.33, Lev. XL, TB. 44, Lev. XLVI KA.1.

³¹²⁹ Sonkaya 2019, Res. 39.

³¹³⁰ Aybek 2009, Lev. 56, Kat. Nr. 228.

³¹³¹ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 191, Nr. 1297; Şahin 2000, Lev. LXIV, KB.3, Lev. LXXIX, KX. 10, Lev. XLVIII, KA.5, Lev. LII, KA.13, Lev. LXVII, KB.9, Lev. LXVI, KB.7.

³¹³² Durugönül 2015, Kat. No. 69.

³¹³³ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 196, Nr. 1350.

³¹³⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 193, Nr. 1311, Taf. 193, Nr. 1312. Taf. 195, Nr. 739b, Taf. 196, Nr. 1347.

³¹³⁵ Şahin 2000, Lev. LIII, KA.14, Lev. LXXVIII, KX.7.

³¹³⁶ Saraçoğlu 2000, III, Pl. II, Fig. 3.

sol eliyle altından desteklediği pyksisin kapağını tutmaktadır. Beli sağ bacağın yanda ve hareketli olmasından dolayı hafifçe sağa çıkıntılı, sol bacak ise sabit ve taşıyıcıdır. Kıyafet kıvrımları kalın bant formunda ve şematiktir.

Benzer Örnekler: Pfuhl-Möbius tarafından, benzer tipteki stelleri, veda sahnesi grubu içerisinde “*ayakta cepheden çiftler*” grubunda ele alınmıştır³¹³⁷. İstanbul Arkeoloji³¹³⁸, Phokaia³¹³⁹, Verona, Venedik, Atina³¹⁴⁰, Smyrna³¹⁴¹, Münih³¹⁴², Attika ve adalar³¹⁴³, Stratonikeia³¹⁴⁴, Byzantion³¹⁴⁵, Samos³¹⁴⁶, Ephesos³¹⁴⁷, Adapazarı³¹⁴⁸, Antakya Yöresi³¹⁴⁹, Malibu³¹⁵⁰, Batı Anadolu ve Adalar³¹⁵¹, Smyrna, Sardes ve Antalya³¹⁵², Yalova ve Tlos³¹⁵³, Karadeniz Bölgesi³¹⁵⁴, Roma³¹⁵⁵, Thyeria/Thyarie³¹⁵⁶, Kyme³¹⁵⁷, İstanbul Arkeoloji Müzesi³¹⁵⁸, Bandırma Müzesi³¹⁵⁹, Çanakkale Müzesi³¹⁶⁰, Kyzikos³¹⁶¹, İzmir Müzesi’nde³¹⁶² bulunmaktadır.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl sonları.

³¹³⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Nr. 524 – 623.

³¹³⁸ Möbius 1969, 84, 507-510, Abb. 2.

³¹³⁹ Atalay-Voutiras 1979, 58-68, Abb. 1.

³¹⁴⁰ Möbius 1956, 71, 2/8, 113, 123, Taf. 1, Bei. 66; Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 30.1- 2,

³¹⁴¹ Schmaltz 1983, Band 192, Taf. 24,1-2, Taf. 25, 1-2, Taf. 26, 1-2, Taf. 27, 1-2, Taf. 28, 1-2; Kanel 1989, 1, 50-58, Taf. 13.1-2, Taf. 14.1-2, Taf. 15. 2; Pfenner 1989, 104, 165-218, Abb. 6; Schmidt 1991, Abb. 22-25, Abb. 27-30; Zanker 1993, Fig. 2, Fig. 4-6, Fig. 12, Fig. 14-16, Fig. 19, Fig. 24, Fig. 26, Fig. 27; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 125-132, Fig. 134-139; Karlsson 2014, Pl. 1-3, Pl. 10-14, Pl. 18-19, Pl. 22.

³¹⁴² Pfenner 1989, 104, 165-218, Taf. 28.1.

³¹⁴³ Gardner 1896, Fig. 38, Fig. 43, Pl. XXI, Pl. XXII, Pl. XXIII, Fig. 72, Pl. XXIX Scholl 1996, Taf. 1, Kat. Nr. 17, Kat. Nr. 516, Kat. Nr. 102, Taf. 6, Kat. Nr. 292, Kat. Nr. 41, Kat. Nr. 396, Kat. Nr. 502, Taf. 8, Kat. Nr. 415, Kat. Nr. 488, Kat. Nr. 277, Kat. Nr. 466, Taf. 11, Kat. Nr. 352, Kat. Nr. 398; Schmidt 1991, Abb. 53-56; Moock D. W. 1998, Taf. 1-Taf. 69; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.1, Fig. 16.2, Fig. 16.3; Schultz 2007, Fig. 33, Fig. 34; Squire 2018, Fig. 14, Fig. 19.

³¹⁴⁴ Özgan 1999, 32, Taf. 50, a-d, Taf. 51, a-d

³¹⁴⁵ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VII, Fig. 10-11, Lev. X, Fig. 15-17, Lev. 18-20, Lev. XIV, Fig. 27-28, Lev. XV, Fig. 29-30, Lev. XX, Fig. 41, Lev. XXIV, Fig. 49-50, Lev. XVI, Fig. 31-32, Lev. XVII, Fig. 33-34.

³¹⁴⁶ Horn 1972, Taf. 72, 112-113, Taf. 73, 120, 130, 131, Taf. 74, 133, Taf. 78, 114-115, 117-118, Bei. 14, 131c, 131d.

³¹⁴⁷ Atalay 1973, Abb. 1, Abb. 4-6; Schmidt 1991, Abb. 26.

³¹⁴⁸ Meral 1995, Lev.3, Kat. No. 3.

³¹⁴⁹ Saraçoğlu 1997, Lev. I, Kat. Nr. 1-2, Lev. XI, Kat. Nr. 21-2, Lev. XII, Kat. Nr. 23-24, Lev. XIII, Kat. Nr. 25, Lev. XIX, Kat. Nr. 37, Lev. XXIII, Kat. Nr. 45-46, Lev. XXVI, Kat. Nr. 51-52.

³¹⁵⁰ Koch 1988, No. 32, No. 35; Grossman 2001, Kat. No. 6, Kat. No. 7, Kat. No. 14, Kat. No. 23, Kat. No. 44, Kat. No. 47.

³¹⁵¹ Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 2, Abb. 3, Abb. 5-6, Abb. 7, Abb. 8, Abb. 10-14, Abb. 22, Abb. 26; Pfuhl 1907, Abb. 1-4, Abb. 6-9; Schmidt 1991, Abb. 3-8, Abb. 49, Abb. 51

³¹⁵² Karagöz 1983, Fig. 5-8.

³¹⁵³ Karagöz 1983, Fig. 19, Fig. 20.

³¹⁵⁴ Karagöz 1983, Fig. 21-24.

³¹⁵⁵ Huskinson 2007, Fig 17.1, Fig. 17.3.

³¹⁵⁶ Çekilmez 2011, Fig. 1-2.

³¹⁵⁷ Bağdatlı Çam 2012, Fig. 1-2.

³¹⁵⁸ Arifzade 1996, Lev. 31, d-e, Lev. 46, 1-8.

³¹⁵⁹ Yıldırım 2016, Res. 13, K.13, Res. 40, K.40.

³¹⁶⁰ Yıldırım 2014, Kat. No. 9-10, Kat. No. 13.

³¹⁶¹ Karlsson 2014, Pl. 28.1, Pl. 30.

³¹⁶² Pace 2013, 2, Fig. 6, Fig. 9.

Yazıt: Sahne altından 2 satır yazıtın korunmuş kısmı:

[ ]υαουκα[ ]

[ ]αισ Χαίρ[ε]

Yayın Bilgisi: Atalay 1988, Lev. 14, Kat. No. 26 (İÖ. 100 – 50)

K.77. Mezar Steli (Lev. 77), (Çiz. 77)

Müze Envanter Numarası: 246 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Bilinmiyor.

Ölçü: Stel yüksekliği: 40 cm, stel genişliği: 20,5 cm, kalınlık: 10 cm, çerçeve: 5,5 cm, hizmetçi yükseklik: 21,5 cm, genişlik: 8 cm, plaster 26,5 cm x 5,5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Sağ çerçevenin ve bezeme alanının az bir kısmı korunmuştur. Bezeme alanında yer alan erkek hizmetçinin ayakları ve başının bir bölümü de kırıktır. Korunan alanlarda da yer yer kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Bezeme alanında sağ çerçeveye dayanmış, $\frac{3}{4}$ cepheden verilen, tunik giyimli erkek hizmetçi yer alır. Başını sağına ve yukarı doğru hafifçe kaldırmıştır. Sağ omzu çerçeveye yaslandığı için yukarıda, sol omzu aşağıda çerçeveye yaslıdır. Kollarını dirseklerinden bükerek vücudun önünde, belinin hizasında, sağ el üstte sol el altta kalacak şekilde birleştirmiştir. Vücut ve bel yaslanmadan dolayı arkaya meyilli ve düzdür. Sağ bacağı dizinden bükerek sabit olan sol bacağının önüne getirmiştir. Tunik kıvrımları harekete uyumlu ve çizgiseldir. Hizmetçinin arkasında dörtgen bir gövde üzerinde Herme yer alır ancak üst kısmı korunmamıştır.

Benzer Örnekler: Veda Sahneli benzer steller Pfuhl-Möbius tarafından, “*hayvanlarla birlikte betimlenen çocuklar*” grubunda, “*ayakta duran erkek çocuklar*” başlığında ele alınmıştır³¹⁶³. Attika³¹⁶⁴, Stratonikeia³¹⁶⁵, Byzantion³¹⁶⁶, Samos³¹⁶⁷, Smyrna³¹⁶⁸, Mytion ve Malibu³¹⁶⁹, Alexandria ve Dresden³¹⁷⁰, İstanbul Arkeoloji Müzesi³¹⁷¹, Çanakkale

3163 Pfuhl-Möbius 1977, Band I, Nr. 726 – 747.

3164 Gardner 1965, Fig. 61, Pl. XVII; Pedley 1965, Vol. 69, Pl. 1; Carroll-Spillecke 1985, Vol/Bd. 11, Pl. 6, Fig. 1; Lawton 1995, Pl. 39, Fig. 73-74, Pl. 73, Fig. 138, Pl. 90, Fig. 173, Pl. 91, Fig. 175; Scholl 1996, Taf. 32, Kat. Nr. 83, Kat. Nr. 351, Kat. Nr. 362, Taf. 33, Kat. Nr. 361, Kat. Nr. 176, Kat. Nr. 447, Kat. Nr. 438; Vikela 1997, 167-335, Taf. 24.3, Taf. 31.3; Grossman 2007, Vol. 41, Fig. 16.5, Fig. 16.6.

3165 Özgan 1999, Taf. 53, b-c.

3166 Fıratlı 1965, XXIX, Lev. XIII, Fig. 25-26.

3167 Horn 1972, Taf. 74, 121, Bei. 13, 111a.

3168 Pfuhl 1905, Vol. 1-2, Abb. 15, Abb. 28; Zanker 1993, Fig. 17, Fig. 18; Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 147; Karlsson 2014, Pl. 15, Pl. 16.

3169 Koch 1988, No. 36, No. 37; Grossman 2001, Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 8, Kat. No. 24, Kat. No. 35.

3170 Schmidt 1991, Abb. 1, Abb. 2.

3171 Arifzade 1996, Lev. 16, K.14, Lev. 19, K.15, Lev. 55.

Müzesi³¹⁷², Londra³¹⁷³, Sporades³¹⁷⁴, Samos ve Pagos³¹⁷⁵, Samos³¹⁷⁶, Rhodos ve British Museum³¹⁷⁷, Samos³¹⁷⁸, Atina³¹⁷⁹, Ephesos³¹⁸⁰ ve Khios'ta³¹⁸¹ görülmektedir.

Tarih: İÖ. 2. yüzyıl ikinci yarısı.

Yayın Bilgisi: Pfuhl-Möbius 1979, Band II, Taf. 328, Nr. 2320 (İÖ. 2. yüzyıl); Atalay 1988, Lev. 15, Kat. No. 25 (İÖ. 150- 100)

K.78. Mezar Steli (Lev. 78), (Çiz. 78)

Müze Envanter Numarası: 9.62.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** 17.5.1979, Efes Müzesi deposunda envanter dışı eser olarak tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Ölçü: Stel yüksekliği: 22 cm, tel genişliği: 23,5 cm, kalınlık: 7 cm, alınlık yükseklik: 10 cm, genişlik: 23 cm, iç kısım genişlik: 18,5 cm, tepe akroteri: 3 cm x 3,5 cm, aslan figürü yükseklik: 6,5 cm, genişlik: 9 cm, alınlık altında korunan stel gövdesi: 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden, boyuna dörtgen formlu mezar steli. Alınlığın bir kısmı ile stel gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Stel tipi alınlık ve akroterlerden oluşur. Alınlığın ortasında, gövdesi profilden başı cepheden tasvir edilmiş bir aslan yer alır. Başını hafifçe önüne eğmiş, başı çevreleyen yeleleri kat kat ve çizgisel verilmiştir. Sol bacağına havaya kaldırmış diğer üç ayağı sabittir. Öndeki sol bacağıyla yanındaki yaban keçisi/geyiği avlar şekilde işlenmiş. Kuyruğu sağ arka bacağına dolanmıştır. Alınlığın hemen üzerinde akroterlerin arasında yan yana sıralanmış üçgen formlu motifler yer alır.

Benzer Örnekler: Naikos formlu mezar steli. Attika³¹⁸², Byzantion³¹⁸³, Boiotia³¹⁸⁴, Pergamon³¹⁸⁵, Rhodos³¹⁸⁶, Thesselia³¹⁸⁷, Antandros³¹⁸⁸, Çanakkale Müzesi³¹⁸⁹, Makedonya/Gephyra'da³¹⁹⁰ bulunmaktadır.

³¹⁷² Yıldırım 2014, Kat. No. 7.

³¹⁷³ Pfuhl 1907, Abb. 12.

³¹⁷⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 727.

³¹⁷⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 109, Nr. 728, Taf. 110, Nr. 737.

³¹⁷⁶ Horn 1972, Bei 13, 111a.

³¹⁷⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, Nr. 811, Taf. 118, Nr. 812.

³¹⁷⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 117, Nr. 809.

³¹⁷⁹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 19, 2.

³¹⁸⁰ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 1.

³¹⁸¹ Heres-Littrow 1968, Bd. 10, Taf. 20, 2.

³¹⁸² Scholl 1996, Taf. 45, Kat. Nr. 212, Kat. Nr. 473, Kat. Nr. 234, Kat. Nr. 210, Taf. 46, Kat. Nr. 213, Kat. Nr. 426; Fabricius 1999, Abb. 12; Schultz 2007, Fig. 83.

³¹⁸³ Fıratlı 1965, XXIX, Lev. VI, Fig. 6-7, Lev. VII, Fig. 8-9.

³¹⁸⁴ Fraser – Rönne 1957, Pl. 16. 1-6, Pl. 17, 1-3,6, Pl. 21, 1-5, Pl. 22, 1-6, 1-3, Pl. 25, 1, 2.

³¹⁸⁵ Scholl-Pirson 2015, Fig. 7.

³¹⁸⁶ Fraser 1977, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 21c, 21d.

³¹⁸⁷ Graeve 1979, Taf. 1, Taf. 3, Taf. 5. 1-4, Taf. 6. 1-5; Wolters 1979, Pl. 3-4, Pl. 1-4, 104, Pl. 1-4.

³¹⁸⁸ Yağız 2015, 17, Res. 8.

³¹⁸⁹ Yıldırım 2014, Kat. No. 6.

³¹⁹⁰ Hatzopoulos-Juhel 2009, Vol. 113, No. 3, Fig. 1, Fig. 2.

Tarih: İÖ. 1. yüzyıl.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

K.79. Mezar Steli (Lev. 79), (Çiz. 79)

Müze Envanter Numarası: 1.64.79 **Bulunduğu Yer, Tarih ve Müzeye Gelişi:** Selçuk,

1.10.1978, hediye. **Ölçü:** Stel yüksekliği: 28 cm, stel genişliği: 30 cm, kalınlık: 11 cm, üst bezeme alanı 1. figür yüksekliği: 13 cm, genişliği: 8,5 cm, 2. figür yüksekliği: 13 cm, iki sahneyi ayıran çerçeve kalınlığı: 2 cm, alt bezeme alanındaki baş yüksekliği: 5 cm, genişliği: 5 cm.

Tanım ve Tipoloji: Mermerden boyuna dörtgen-katlı mezar steli. Stelin oldukça az bir kısmı korunmuştur. Korunan alanın çevresinde korozyon ve kırıklar mevcuttur. İki sahneli bezeme alanını ayıran çerçevenin bir kısmı korunmuştur. Üst bezeme alanında yan yana iki figürün sadece bacakları korunmuştur. Soldaki figür tunik giyimli ve ayaktadır. Sol yanına doğru yönelmiş adım atmakta, sağ ayak parmak ucunda ve sol ayak sabittir. Kıyafetin kıvrımları çizgisel ve şematiktir. Yanındaki figürün daha az bir kısmı korunmuş, sol yanına yönelmiş, sağ bacağı arkada ve parmak ucundadır. Sağ dizin üzerinde diz bandı görülür. Alt bezeme alanı bir çerçeve ile başlar çerçevenin hemen altında kılıcı, miğferi ve kalkanı yanında başının bir bölümü korunmuş gladyatör yer alır.

Benzer Örnekler: Benzer mezar stelleri Pfuhl-Möbius tarafından, “*ayakta betimlenen gladyatörler*” grubunda incelenmiştir³¹⁹¹. Mysia Bölgesi³¹⁹², Smyrna³¹⁹³, Halikarnassos³¹⁹⁴, Kibyra³¹⁹⁵, Stratonikeia, Philadelphia, Salbake ve Kos³¹⁹⁶, İstanbul Arkeoloji müzesi, Laodikeia ve Kyzikos³¹⁹⁷, Miletos, Pamukkale Müzesi ve İzmir Müzesi’nde³¹⁹⁸ bulunmaktadır.

Tarih: İS. 2. yüzyılın sonları – İS. 3. yüzyılın başları.

Yayın Bilgisi: Yayınlanmamıştır.

³¹⁹¹ Pfuhl-Möbius 1979, Nr. 1222-1236.

³¹⁹² Has 2019, No. 62, 293-303, Res. 11.

³¹⁹³ Aybek-Tuna-Atıcı 2009, Fig. 148-158.

³¹⁹⁴ Carlsen 2014, 441-451, Fig. 1-5.

³¹⁹⁵ Berns-Ekinci 2015, Vol. 65, A.6 Fig. 8, C.1-6 Fig 26-39, C.8 Fig. 42-43, D. Fig. 45.

³¹⁹⁶ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 184, Nr. 1230, Taf. 184, Nr.1231, Taf. 185, Nr. 1233, Taf. 185, Nr. 1234.; Aydaş 2006, EA 39, 107, 4.

³¹⁹⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 184, Nr. 1226, Taf. 184, Nr. 1227, Taf. 185, Nr. 1232.

³¹⁹⁸ Uzunaslın 2010, Res.54, Res.55, Res. 56, Res. 58, Res. 59, Res. 61.

KAYNAKLAR

- Adak M. - Ürkmez Ö. (2015). Hellenistische Grabstelen aus der Ostnekropole von Kyme. *PHILIA*, 1, 46-56.
- Agard W. (1938). Notes on the Siphnian Treasury Frieze. *American Journal of Archaeology*, 42(2), 237-244.
- AJA American Journal of Archaeology*.
- Akurgal E. (1961). *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*. Almanya: Walter de Gruyter & Col Berlin.
- Akurgal E. (1966). *Orient und Okzident: Die Geburt Griechischen Kunst*. Baden: Baden.
- Akurgal M. (1997). *Korinth Seramiği, M.Ö. 750 – 550*, İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık San. AŞ.
- Akurgal E. (2001). *The Hattian and Hittite Civilizations*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akurgal E. (2014). *Anadolu Uygarlıkları*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Anatolia Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi. Arkeoloji Dergisi Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.*
- Anderson J. K. (1961). *Ancient Greek Horsemanship*. USA: The Regents of University of California Press.
- Antonaccio C.M. (1994). *An Archaeology of Ancestors: Tomb Cult and Hero Cult in Early Greece*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Arınç U. (2015). *Hellenistik Dönem Mezar Stellerindeki Hermes ve Herakles Hermeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Denizli.
- Arifzade Ş. (1996). *İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Attik Steller*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aristodemou G. (2014). Representations of Women and Children in Roman Banquet Scenes. Ida Koncani Uhač (Editör), *Proceedings of the 12th International Colloquium on Roman Provincial Art: The Dating of Stone Monuments and Criteria for Determination of Chronology*, içinde (123-128). Pula: Archaeological Museum of Istria.
- Aristophanes. *Lysistrata*. (Çev. Rogers, B.B.), Londra: Hienemann, 1924.
- Atalay E. – Türkoğlu S. (1978). *Efes*. Bornova: Bilgehan Matbaası

- Atalay E. (1973). Ein Spathellenistisches Grabrelief aus Ephesos. *Jdl* 88, AA. Berlin: Walter de Gruyter & Col Berlin. 231-243.
- Atalay E. (1986). Doğu Grek Hellenistik Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri. *X. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 22 – 26 Eylül 1986, Kongreye Sunulan Bildiriler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 285-92.
- Atalay E. (1988). *Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri Atölyeleri*. İstanbul: Hitit Color Matbaası.
- Atalay E. – Voutiras E. (1979). Ein spathellenistisches Grabrelief aus Phokaia. AA, Berlin: Walter de Gruyter & Col Berlin. 58-67.
- Ateşlier S. (2006). Euromos Arkaik Mimari Terrakottaları Üzerine İlk Gözlemler. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi VIII/2*, 59 – 78.
- Athenaeus. *Deipnosophistae*. (Çev. Gulick C. B.). Londra: Hienemann, 1927.
AthMitt Athenische Mitteilungen
- Aybek S. (2004). *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara.
- Aybek S. (2009). *Metropolis İonia I Heykel, Metropolis'te Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, İstanbul: Homer Kitabevi.
- Aybek S. vd. (2009). *İzmir Tarih ve Sanat Müzesi Heykel Kataloğu: Orijinaler, Roma Kopyaları, Portreler ve Kabartmalar*. Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Aydaş M. (2006). Gladiatorial Inscriptions from Stratonikeia in Caria. *Epigraphica Anatolica*, 39. 105-110
- Aydaş M. (2007). Two New Inscriptions from Stratonikeia in Caria. *Epigraphica Anatolica*, 40, 33-34.
- Aytüre S. (2017). Hellenistik Dönem'de Panionion/İonia Birliği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 337-348.
BCH Bulletin de Correspondance Hellenique.
- Badian E. (1963). The Death of Philip II. *Phoenix*, 17, 244 – 250.
- Bağdatlı Çam F. (2012). Kyme Nekropolünden Figürlü Bir Mezar Steli, *OLBA*, 20, 155 – 182.
- Bammer A. (1974). *Architektur und Gesellschaft in der Antike. Zur Deutung Baulicher Symbole*. Almanya: Boehlau Verlag.

- Bammer A. (1990). A Peripteros of the Geometric Period in the Artemision of Ephesus. *AnatSt* 40, 137-160.
- Başgelen N. (2012). *Tarihi Fotorafllarıyla Efes-Selçuk*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Baughan P. E. (2013). *Couched in Death: Klinai and Identity in Anatolia and Beyond*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Baughan P. E. (2011). Sculpted Symposiasts of Ionia. *American Journal of Archaeology*, 115, 19-53.
- Beaumont L. A. (2012). *Childhood in Ancient Athens: Iconography and Social History*. Londra: Routledge.
- Beazley J. D. (1927). The Antimenes Painter. *JHS*, Vol. 47, Part I, 63 – 92.
- Bulleten Türk Tarih Kurumu Süreli Yayını.*
- Bellia A. (2014). Images of Music in Magna Graecia: The Tomb of the Diver at Poseidonia (5th Century BCE). *Music in Art*, Vol. 39, No. 1-2, 33-41.
- Berns C – Ekinçi H. A. (2015). Gladiatorial Games in The Greek East: a Complex of Reliefs from Cibyra, *Anatolian Studies*, 65, 143–179.
- Bieber M. (1955). *The Sculpture of the Hellenistic Age*. New York: Columbia University Press.
- Bieber M. (1959). Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying. *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 103, No. 347 – 417.
- Bieber M. (1962). The Copies of the Herculaneum Women. *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 106, No. 2, 111 – 134.
- Bieber M. (1965). The Portraits of Alexander. *Greece & Rome, Alexander the Great*, Vol. 12, No. 2, 183 – 188.
- Blake M. E. (1940). Mosaics of the Late Empire in Rome and Vicinity. *Memoirs of the American Academy in Rome*, Vol. 17, 81 – 130.
- Blegen C. W. (1962). Early Greek Portraits. *American Journal of Archaeology*, Vol. 66, No. 3, 245 – 247.
- Boardman J. (2001). *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*. (Çev. Ersoy Y.). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti. (Eserin orijinali 1991 tarihinde yayınlandı).
- Boardman J. (2002). *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları Arkaik Dönem*. (Çev. Ergin G.). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti. (Eserin orijinali 1997 tarihinde yayınlandı).

- Boardmann J. (2003). *Siyah Figürlü Atina Vazoları*. (Çev. Ergin G.). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti. (Eserin orijinali 1997 tarihinde yayınlandı).
- Boardman J. (2005). *Yunan Heykeli: Klasik Dönem*. (Çev. Ergin G.). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti. (Eserin orijinali 2002 tarihinde yayınlandı).
- Boardman J. (2014). *Yunan Heykeli: Geç Klasik dönem ve Koloniler ile Denizaşırı Yerlerdeki Heykeltıraşlık*. (Çev. Peker M.). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti. (Eserin orijinali 1995 tarihinde yayınlandı).
- Bobou O. (2014). *Children in the Hellenistic World: Statues and Representation*. Oxford: Oxford University Press.
- Bohen B. E. (1991). The Dipylon Amphora: Its Role in the Development of Greek Art. *The Journal of Aesthetic Education*, Vol. 25, No. 2, 59 – 65.
- Bothmer D. (1958). Greek Marble Sculptures. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin New Series*, Vol. 16, No. 6, 187 – 192.
- Bowie L. E. (1971). The Temple of Hadrian at Ephesus. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Band 8, 137 – 141.
- Bradeen D. W. (1974). Inscriptions: The Funerary Monuments. *The Athenian Agora*, Vol. 17, iii – 240.
- Briant P. (2002). *From Cyrus to Alexander: a History of the Persian Empire*. (Çev. Daniels P. T.). USA: Eisenbrauns.
- Brinkmann vd. (2010). The Funerary Monument to Phrasikleia. *The Polychromy of Antique and Mediaeval Sculpture: Lieoiechaus Colloquium* 189.
- Broneer O. (1942). Hero Cults in the Corinthian Agora. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 11, No. 2, 128 – 161.
- Bruns-Özgan C. (1987). *Lykische Grabreliefs des 5. und 4. Jahrhunderts v. Chr. IstMitt, Beiheft 33*. Tübingen: Wasmuth.
- Brückner H. vd. (2015). Neolithic settlement sites in Western Turkey—palaeogeographic studies at Çukuriçi Höyük and Arvalya Höyük. *Journal of Archaeological Science: Reports* 4. 565 – 577.
- BSA *Annual of the British School at Athens*.
- Burrell B. (2004). *Neokoroi: Greek Cities and Roman Emperors*. Leiden: Brill.
- Bückler W. H. – Robinson D. M. (1932). *Sardis VII: Part I, Greek and Latin Inscriptions*. Leyden: American Society for the Excavation of Sardis.
- Büyükkolancı M. (2001). *St. Jean, hayatı ve anıtı*. İzmir: Efes 2000 Vakfı Yayınları.

- Büyükkolancı M. (2005). Eski Efes Ayasuluk Tepesi, (Editörler. Şahin M. ve Mert İ. H.), *Ramazan Özdoğan'a Armağan* içinde 65-77. İstanbul: Ege Yayınları.
- Büyükkolancı M. (2008). Selçuk Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) “Apasas” mı?. (Editörler. Armağan E. –Günel Ö. S. ve Deniz U.). *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı kültürleri üzerine yeni araştırmalar* içinde (41-55). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Camp J. M. (1998). *Horses and Horsemanship in the Athenian Agora*. Atina: American School of classical Studies at Athens.
- Carlsen, J. (2014). Gladiators in ancient Halikarnassos. (Editörler, Karlsson L., S. Carlsson ve Kullberg J. B) *ΛΑΒΥΣ, Studies presented to Pontus Hellström, BOREAS. Uppsala Studies in Ancient Mediterranean and Near Eastern Civilizations* 35, 441-450.
- Carroll-Spillecke M. (1985). *Landscape Depictions in Greek Relief Sculpture: Development and Conventionalization*. Bern, New York.
- Chanotis A. – Staebler P. D. (2018). Gladyatörler ve Hayvanlar. Aphrodisias'tan Yeni Resimsel Graffitiler ve Bağlıları. *PHILIA*, 4, 31 – 54.
- Cedrus Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi*.
- Childs W. A. P. (2018). *Greek Art and Aesthetics in the Fourth Century B.C*. Princeton University: Princeton University Press.
- Cicero M. T. *De Legibus*. Paris: Belles Lettres. 1959.
- Clair St. A. (1996). Imperial Virtue: Questions of Form and Function in the Case of Four Late Antique Statuettes, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 50, 147 – 162.
- Collon D. (1992). Banquets in the Art of the Ancient Near East. (Editör. Gyselen R.). *Banquets d' Orient, Res Orientales 6* içinde (23 – 30). Bures-sur-Yvette.
- Comstock M. B. – Vermule C. C. (1976). *Sculpture in Stone, The Greek, Roman and Etruscan Collections of the Museum of Fine Arts Boston*. USA: Meriden Gravure Co., Meriden Conn.
- Conze A. (1893 - 1922). *Die Attischen Grabreliefs I- IV*. Berlin ve Leipzig: Walter de Gruyter & Co.
- Cook J. M. (1959-1960). Greek Archaeology in Western Asia Minor. *Archaeological Reports* 6, 27-57.
- Cook J. M. – Blackman D. J. (1964-1965). Greek Archaeology in Western Asia Minor. *Archaeological Reports* 11, 32 – 62.

- Cremer M. (1991). *Hellenistisch-Römische Grabstelen im nordwestlichen Kleinasien. I. Mysien, Asia Minor Studien, Band 4*. Bonn: Habelt.
- Crielaard J. P. (2009). The Ionians in the Archaic Period: Shifting Identities in a Changing World. (Editörler. Derks A. M. J, & Roymans N. G. A. M.). *Ethnic constructs in antiquity: The role of power and tradition içinde* (37-84). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Çekilmez M. (2011). Geç Hellenistik Dönemden Bir Mezar Steli. *OLBA*, 19, 107 – 126.
- Çekilmez M. (2015). *Tire Müzesi Hellenistik ve roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri*. İzmir: Birleşik Matbaa Ltd. Şti.
- Çelgin G. (2011). *Eski Yunanca – Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Davies G. (1985). The Significance of the Handshake Motif in Classical Funerary Art. *American Journal of Archaeology*, Vol. 89, No. 4, 627 – 640.
- Deighton H. J. (2012). *Eski Atina Yaşantısında Bir Gün*. (Çev. Ersoy K. H.). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Delorme J. (1960). *Gymnasion. Étude Sur Les Monuments Consacrés À L'éducation En Grèce, Des Origines À l'Empire Romain*. Paris: BEFAR 196.
- Dimitrova N. (2002). Inscriptions and Iconography in the Monuments of the Thracian Rider. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol.71, No. 2, 209 – 229.
- Dmitriev S. (2011). The Neokorai of Ephesus and City Rivalry in Roman Asia Minor. (Editörler. Richardson J. H ve Santangelo F.) *Priests and State in the Roman World*, içinde (529 – 552), Almanya: AZ Druck und Datentechnik GmbH, Kempten.
- Durugönül S. (2015) *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*. İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık.
- Eadie J. W. (1967). The Development of Roman Mailed Cavalry. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 57, No. 1/2, 161 - 173.
- Emery P. B. (1999). Old-Age Iconography in Archaic Greek Art. *Mediterranean Archaeology*, Vol. 12, 17 – 28.
- Erdemgil S. – Büyükkolancı M. (1991). 1990 Yılı Efes-Ayasuluk Tepesi Prehistorik Kazısı, *XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, Çanakkale, 265-282.
- Erdemgil S. (1988). *Efes*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Net turistik Yayınlar A.Ş.
- Ergürer, H.E. - Keleş, V. (2018). Parion tiyatrosun'da bulunan gladiatör graffitoları, *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı:18, 21-32.
- Errington M. R. (2017). *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323 – 30*. (Çev. Günata G.), İstanbul: Homer Kitabevi.

- Ervine S. (1938). John Turtle Wood, Discoverer of the Artemision 1869. *ISIS*, 28, 2, 76 – 384.
- Eule J. C. (2001). *Hellenistitische Bürgerinnen aus Kleinasien Weibliche Gewandstatuen in ihrem Antiken Kontext*. İstanbul: TASK Vakfı.
- Euripides. *Medeia*. (Çev. Tanpınar H. A.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Evren A. (1996). Selçuk – Efes Davut Yetiş Tarlası 1993 yılı Kurtarma Kazısı. *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 24 – 26 Nisan 1995, Didim*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 21 – 76.
- Fabricius J. (1999). *Die hellenistischen Totenmahlreliefs: Grabrepräsentation und Wertvorstellungen in ostgriechischen Städten*. Münih: Verlag Dr. Friedrich Pfeil.
- Felsch R. C. S. (1973). Ein hellenistisches Totenmahlrelief aus *Mytilini*. *Jds* 88, AA, 89 – 94.
- Fıratlı N. (1964). *Les Steles Funeraires De Byzance Greco-Romaine. Bibliotheque Archeologique Historique De L'Institut D' Archeologie D'Istanbul XV*. Paris.
- Fıratlı N. (1965). İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri. *Belleten*, Cilt.XXIX, sayı. 114, 263–328.
- Fraser P. M. – Rönne T. (1957). *Boeotian and West Greek Tombstones*. Lund: Gleerup.
- Fraser P. M. (1977). *Rhodian Funerary Monument*. Oxford: Oxford University Press.
- Freeman C. (2013). *Mısır, Yunan ve Roma, Antik Akdeniz Uygarlıkları*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Friesen S. J. (1993). *Friesen, Twice Neokoros. Ephesus, Asia and the Cult of the Flavian Imperial Family*. Leiden.
- Fossel. E. - Langmann G. (1983). Das Nymphaeum des C. *Laecanius* Bassus in Ephesos. *AntW* 14, 53 – 55.
- Fuchs W. (1993). *Die Skulptur der Griechen*. München: Hirmer Verlag.
- Galanakis K. (2013). The Place of the Dipylon Master in Attic Late Geometric Pottery of the Mid-8th Century B.C. (Editörler Morozova Y. & Oniz H.) *SOMA 2010: proceedings of 14th Symposium on Mediterranean Archaeology: Taras Shevchenko National University of Kiev, Kiev, Ukraine, 23–25 April 2010* içinde (35–42). Oxford, Archaeopres, BAR international series 2555.
- Gardiner E. N. (1903) The Method of Deciding the Pentathlon. *The Journal of Hellenic Studies*. Vol. 23, 54-70.
- Gardner, P. (1896). *Sculptured Tombs Of Hellas*, New York: The Macmillan Co.

- Garland R. (1985). *The Greek Way of Death*. (İkinci Basım). New York: Cornell University Press
- Garstang J. (1947). Problems and Prospects in Hittite Studies. *The American Journal of Economics and Sociology, Essays in Honor of Francis Neilson, Litt. D., On the Occasion of His Eightieth Birthday, Vol. 6, No. 2*, 221-230.
- Georges P. (1994). *Barbarian Asia and the Greek Experience: From the Archaic Period to the Age of Xenophon*. Londra: The Johns Hopkins University Press.
- Graeve V. (1979). Zum Zeugniswert der bemalten Grabstelen von Demetrias für die griechische Malerei. *La Thessalie. Actes de la Table-Ronde, 21-24 juillet 1975, Lyon*, 111-137.
- Green J. R. (1971). Choes of the Later Fifth Century. *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 66, 189 – 228.
- Grossman J. E. J. B. (2001). *Greek Funerary Sculpture: Catalogue of the Collections at the Getty Villa*. Los Angeles: J. Paul Getty Trust.
- Grossman J. E. J. B. (2007). Forever Young: An Investigation of the Depictions of Children on Classical Attic Funerary Monuments. *Hesperia Supplements, Constructions of Childhood in Ancient Greece and Italy*, Vol. 41, 309 – 322.
- Grossmann J. B. (2013). Funerary Sculpture. *The Athenian Agora*, Vol. 35, ii -246.
- Gür S. (2007). *İlk İnsandan Selçuklu'ya Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirler*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Hanfmann G. M. A. – Polatkan K. Z. (1960). A Sepulchral Stele from Sardis. *American Journal of Archaeology*, Vol. 64, No. 1, 49-52.
- Hanfmann G. M. A. (1953). Ionia, Leader or Follower?. *Harvard Studies in Classical Philology*, Vol. 61, 1-37.
- Hanfmann G. M. A. (1962). A "Hittite" Priest from Ephesus. *American Journal of Archaeology*, Vol. 66, No. 1, 1-4.
- Has A. (2019). Mysia Bölgesi Mezar Stelleri Üzerine İkonografik Değerlendirme/ Iconographic Evaluation of Funerary Stele in Mysia Region. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 62, 293-303.
- Hatzopoulos M. B. – Juhel P. (2009). Four Hellenistic Funerary Stelae from Gephyra, Macedonia. *American Journal of Archaeology*, Vol. 113, No. 3, 423-437.

- Heard B. V. – Poole K. S. (1892). *A Catalogue of the Greek Coins in The British Museum*. Londra: Oxford University Press.
- Heckel W. – Tritle L. A. (2009). *Alexander the Great: A New History*. Singapur: C.O.S Printers Pte Ltd.
- Heinz R. vd. (2017). Das Mausoleum von Belevi: Bauforschung. (Editör. Grossman J. E. M.) *Forschungen in Ephesos, VI/1*. içinde (295 – 306). Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Henig M. (1983). *A Handbook of Roman Art. A Survey of The Visual Arts of The Roman World*. Oxford: Phaedon.
- Heres H. – Littrow v. (1968). Vier Totenmahlreliefs der Berliner Antiken-Sammlung. *Forschungen und Berichte, Archäologische Beiträge*. Bd. 10, 103-112, T19-T20.
- Hermay A. – Jaeger B. (2012). *Private space and public space, polarities in religious life, religious interrelations between the classical world and neighbouring civilizations. Thesaurus cultus et rituum antiquorum (ThesCRA) 8, addendum to vol.6: Death and burial; supplementum: Animals and plants*. Los Angeles: J. Paul Getty Museum.
- Herodotos. *Tarih*. (Çev. Ökmen, M.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Hesperia The Journal of the American Scholl of Classical Studies at Athens*.
- Heubach D. (1903). *Das Kind in der Griechischen Kunst*. Almanya: Druck von R. Bechtold & Comp.
- Holloway R. R. (2006). The Tomb of the Diver. *American Journal of Archaeology*, Vol. 110, No. 3, 365-388.
- Homer. *İlyada*. (Çev. Erhat A. – Kadir A.), İstanbul: Can Yayınları Ltd. Şti. 2010.
- Hope V. M. (2003). Trophies and Tombstones: Commemorating the Roman Soldier. *World Archaeology, The Social Commemoration of Warfare*, Vol. 35, No. 1, 79-97.
- Horejs B. (2012). *Western Anatolia before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th Millenium BC. Proceedings of the International Symposium held at the Kunsthistorisches Museum. OREA 1, Oriental and European Archaeology*. Vienna: Totem digital print.
- Horejs B. (2017). *Çukuriçi Höyük 1: Anatolia and the Aegean from the 7th to the 3rd Millennium BC. OREA, 5, Oriental and European Archaeology*. Austrian Academy of Sciences, Vienna: Totem digital print.
- Horn R. (1931). *Stehende Weibliche Gewandfiguren in der Hellenistischen Plastik*. Münih: Verlag F. Bruckman AG.
- Horn R. (1972). *Hellenistische Bildwerke Auf Samos. Samos XII*. Mainz: Philipp von Zabern.

Houby – Nielsen S. (1998). Revival of Archaic Funerary Practices in the Hellenistic and Roman Kerameikos. (Editörler. Dietz S. Ve Isager S.). *Proceedings of the Danish Institute at Athens II* içinde (127 – 145), Denimarka: The Danish Research Council for the Humanities.

Hurwit J. M. (2007). The Problem with Dexileos: Heroic and Other Nudities in Greek Art. *American Journal of Archaeology*. Vol. 111, No. 1, 35-60.

Huskinson J. (2007). Constructing childhood on Roman funerary memorials. (Editörler Cohen A. ve Rutter J. B.). *Constructions of Childhood in Greek and Roman Antiquity, Volume Supplement Hesperia*. (323–338). USA: American School of Classical Studies at Athens.

IstMitt *Istanbuler Mitteilungen Beiheft*.

Işık E. (1988) *Lydia Mezar Stelleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Arkeoloji Anabilim Dalı. Erzurum.

İplikçioğlu B. (2007). *Hellen Ve Roma Tarihinin Ana Hatları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Jacobelli L. (2003). *Gladiators at Pompeii*. İtalya: L'erma di Bretschneider Co. Litograf s.r.l Industria Grafica Editoriale.

JHS *The Journal of Hellenic Studies*.

Johansen K. J. (1951). *The Attic Grave-Reliefs of the Classical Period: An Essay in Interpretation*. Kopenhag: Ejnar Munksgaard.

Jones C. P. (1993). The *Olympieion* and the Hadrianeion at *Ephesos*. *JHS* 113, 149–152.

Känel R. (1989). Drei hellenistische Grabreliefs aus Smyrna in Basel, *Antike Kunst*, 32, 50-58.

Karageorghis V. (1999). A Cypriot Silver Bowl Reconsidered 1. The Iconography of the Decoration. *Metropolitan Museum Journal*, Vol. 34, 13-20.

Karagöz Ş. (1984). *Anadolu'dan Mezar Stelleri: Arkaik, Greko Pers, Hellenistik, Roma, Bizans çağları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Karatağ M. (2011). *Klasik Arkeoloji Sözlüğü, Yunan – Roma*. Ankara: Genesis Kitap.

Karlsson S. (2014). *Emotions Carved In Stone? The Social Handling Of Death As Expressed On Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos*. Gothenbur: University Of Gothenburg.

Kern O. (1900). *Die Inschriften Magnesia am Maeander*. Berlin: W. Spemann.

Kjellberg L. (1940). *Larisa am Hermos II. Die Architektonischen Terrakotten*.

Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902–1934. Stockholm.

Kleiner G. (1942). *Tanagrafiguren: Untersuchungen zur Hellenistischen Kunst und Geschichte.* JDAI, *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 15. Berlin: W. De Gruyter.

Knibbe D. – Merkelbach R. (1976). “Grabepigramm aus Ephesos”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Bd. 21, 191 – 192.

Koch G. (1988). *Roman Funerary Sculpturecatalogue Of The Collections.* California: Gardner Lithograph.

Konaç V. (2007). *Anadolu’da Pers Dönemi Süvari Betimlemeleri (Arkaik Dönem).* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Meral K. (1995). *Adapazarı Müzesindeki Mezar Stelleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Erzurum.

Kosmopoulou A. (2001). Female Professionals on Classical Attic Gravestones. *Annual of the British School at Athens*, 96, 281 – 319.

Krinzinger F. – Ruggendorfer P. (2017). The Architectural Development of the Theatre from the Hellenistic to the Byzantine Period. *Das Theater von Ephesos, Archäologische Befunde, Funde und Chronologie. Forschungen in Ephesos, II/1.* Almanya: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Kurtz D. C. – Boardman J. (1971). *Greek Burial Customs: Aspects of Greek and Roman Life.* Londra: Thames and Hudson.

Külzer, A. (2011). Bizans Dönemi Ephesos’u: Tarihine Bir Genel Bakış. (Editörler. Daim D. ve Ladstätter S.). *Bizans Dönemi’nde Ephesos içinde* (29-46). İstanbul: Ege Yayınları.

Laale H. W. (2011). *Ephesus (Ephesos): An Abbreviated History from Androclus to Constantine XI.* Bloomington: WestBow Press.

Ladstätter S. – Pülz A. (2007). Ephesus in the Late Roman and Early Byzantine Period: Changes in its Urban Character from the Third to the Seventh Century AD, (Editör. Poulter A. G.), *The Transition to Late Antiquity*, 391-433.

Ladstatter S. 2011 Bizans Dönemi’nde Ephesos – Büyük Bir Antik Kentin Tarihinde son Sayfa. (Editörler. Daim D. ve Ladstätter S.). *Bizans Dönemi’nde Ephesos içinde* (2 – 38). İstanbul: Ege Yayınları.

- Ladstatter S. (2012) *Ephesos Yamaç Ev 2*. (Çev. Gün S.). İstanbul: Ege Yayınları.
- Ladstatter S., vd. (2016). Ephesus, Ertürk N. Ve Karakul Ö. (Editörler), *UNESCO World Heritage in Turkey* içinde (412-443). Ankara: Turkish National Commission for UNESCO.
- Ladstatter S. (2016) Hafen und Stadt von Ephesos in *Hellenistische Zeit*, *ÖJh* 85, 233-272.
- Lawrence A. W. (1927). *Later Greek Sculpture and Its Influence on East and West*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Lawton C. L. (1995). *Attic Document Reliefs Art and Politics in Ancient Athens*. Oxford: Clarendon Press.
- Leader R. E. (1997). In Death Not Divided: Gender, Family, and State on Classical Athenian Grave Stelae. *American Journal of Archaeology*, Vol. 101, No. 4, 683-699.
- Lendering J. (2009). *Büyük İskender*. (Çev. Sengir B.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Lewerentz A. (1993). Stehende männliche Gewandstatuen im Hellenismus. Ein Beitrag zur Stilgeschichte und Ikonologie hellenistischer Plastik. *Antiquates*, Band 5. Hamburg: Kovac.
- Linfert A. (1976). *Kunstzentern Hellenistische Zeit. Studien An Weiblichen Gewandfiguren I*. Aufl. – Wiesbaden: Steiner.
- Lock P. (1990). D.G. Hogarth (1862-1927): A Specialist in the Science of Archaeology. *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 85, 175-200.
- Lysias. *Speeches* (Çev Lamb W.R.M.). London: Harvard University Press, William Heinemann Ltd. 1930.
- Magie D. (1953). Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins. *American Journal of Archaeology*, Vol. 57, No. 3, 163-187.
- Malay H. – Sılay H. (1991). *Antik Devirde Gladyatörler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Malkin I. (1987). *Religion and colonization in ancient Greece, Studies in Greek and Roman religion*, 3. Leiden: Brill,
- Malten L. (1914) *Das Pferd im Totenglauben, Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 29, 179-255.
- Mark I. S. (1984). The Gods on the East Frieze of the Parthenon. *Hesperia* 53, 289-342.
- Markman S. D. (1969). *The Horse in Greek Art*. New York: Biblo and Tannen.
- Markoe G. (1985). *Phoenician bronze and silver bowls from Cyprus and the Mediterranean*. Berkeley: University of California Press.
- Matthews D. M. (1997). *The Early Glyptic of Tell Brak: Cylinder Seals of Third Millennium Syria*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

McCann A.M. (1978). *The Metropolitan Museum of Art, Roman Sarcophagi*. New York: Metropolitan Museum of Art.

MKKS *Müze Kurtarma Kazıları Sonuçları*.

Mellink M. J. (1972). Excavation at Karatas-Semayuk and Elmali, Lycia, 1971. *AJA*, Vol. 76, No. 3. 257–269.

Mellink M. J. (1973). Archaeology in Asia Minor. *American Journal of Archaeology*, Vol. 77, No. 2, 169-193.

Meriç R. (1993). “Neue Ostgriechische Grabreliefs aus Ionien und Lydien. Mit Einem Historisch – Topographischen Exkurs”, *Öjh* 62, 57 – 75

Meriç R. (1988) Überblick zur Historischen Geographie des Küçük Menderes (Kaystros) Tales. *Ege Coğrafya Dergisi*, 4 /1, 202 – 213.

Merriam A. C. (1887). Painted Sepulchral Stelai from Alexandria. *The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*. Vol. 3, No. 3/4 261-268.

Mitropoulou E. (1976). *Horses' Heads And Snakes: Banquet Reliefs And Their Meaning*, Atina: Pyli Editions.

Mohr E. M. (2015). *Eisenzeitliche Nekropolen in westlichen Kleinasien, Struktur und Entwicklung zwischen dem 9. und 6. Jh. v. Chr.* BYZAS 21. İstanbul: Ege Yayınları.

Mooock D. W. D. W. (1998) *Die Figurlichen Grabstelen Attikas in der Kaiserzeit. Studien zur Verbreitung, Chronologie, Typologie und Ikonographie*. Mainz: von Zabern.

Moore M. B. (1985). The West Frieze of the Siphnian Treasury: a new Reconstruction. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 109-1, 131-156.

Mouratidis J. (1985). The Origin of Nudity in Greek Athletics. *Journal of Sport History*, Vol. 12, No. 3, 213 – 232.

Möbius H. (1956). Drei Griechische Grabreliefs in Oberitalien, *Ath. Mitt.* 71, 2/8, 113 – 123.

Möbius H. (1969). Hellenistische Grabreliefs, Mit. 6. Abbildungen. *Jdl* 84, AA, 507 – 510.

Möbius H. (1971). Zu den Stelen von Daskyleion *Jdl* 86, AA, 442 – 455.

Mylonas G. E. (1948). Homeric and Mycenaean Burial Customs. *American Journal of Archaeology*, Vol. 52, No. 1, 56 – 81.

Mylonas G. E. (1951). The Figured Mycenaean Stelai. *American Journal of Archaeology*, Vol. 55, No. 2, 134-147.

Nelson G. W. (1935). An Archaic Greek Terra-Cotta Statuette. *Bulletin of the Museum of Fine Arts*, Vol. 33, No. 198, 49-51.

- Norris M. (2000). *Greek Art: From Prehistoric to Classical a Resource for Educators The Metropolitan Museum of Art*. New York: The Metropolitan Museum of Art.
- Novakova L. (2011). Common Themes in Funerary Art: Contribution to the Hellenistic Tomb Decoration in South-west Coast of Asia Minor. *ANODOS, Studies of the Ancient World*, 11, 223- 236.
- Nudell P. J. (2017). *Centered on the Periphery: The Changing Dynamic Between Ionia and Imperial Powers 454 – c.294 BCE*. Missouri: The University Of Missouri – Columbia.
- O’Neill J. P. (1979) *Greek Art of The Aegean Islands*. New York: The Metropolitan Museum of Art.
- OLBA *Mersin Üniversitesi Klıkya Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları.*
- ÖJH *Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Institutes in Wien*
- Oliphant D. – Zigal T. (1982). *Perspectives on Photography: Essays on the Work of Du Camp, Dancer, Robinson, Stieglitz, Strand & Smithers at the Humanities Research Center*. Austin: Humanities Research Center, University of Texas.
- Ostrogorsky G. (2011). *Bizans Devleti Tarihi*. (Çev. Işıltan F.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özgül N. G. (2018). Yazıtlar Işığında Küçükasya’da Stephanephoros / Stephanephoros in Asia Minor in the Light of Inscriptions. *History Studies*, Vol. 10, No.3, 197 – 205.
- Özer S. (2006). *Büyük İskender’in Doğu Seferinde Anadolu’nun Yeri ve Önemi*. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Eski Çağ Tarihi Bilim Dalı. Konya.
- Özgan R. (1999). *Die Skulpturen von Stratonikeia. Asia Minor Studien; 32*. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GmbH.
- Özgan R. (2018). *Hellenistik Devir Heykeltraşlığı III: Yüksek Hellenistik*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Pace R. (2013). Une Grande Stèle Funéraire Hellénistique Reconstituée De Kymè D’Éolide (Turquie). *Revue Archéologique, Nouvelle Série, Fasc. 2*, 347 – 366.
- Palagia O. (1993). *The pediments of the Parthenon*. Leiden: E J Brill.
- Papadimitriou J. (1963). The Sanctuary of Artemis at Brauron. *Scientific American*, Vol. 208, No. 6, 110 – 123.
- Parrish D. (1985). The Date of the Mosaics From Zliten. *Antiquités Africaines*, 21, 137 – 158.
- Pausanias. *Pausaniae Graeciae Description*. (Çev. Helena M.). Leipzig: Teubner.

- Pedley J. G. (1965). An Attic Grave Stele in the Fogg Art Museum. *Harvard Studies in Classical Philology*, Vol. 69, 259 – 267.
- Pemberton E. (1989). The "Dexiosis" On Attic Gravestones. *Mediterranean Archaeology*, Vol. 2, 45-50.
- Pérez D. R. (2011). Contextualizing Symbols: the Eagle and the Snake in the Ancient Greek World, *BOREAS*, 33, 1 – 18.
- Pettitt J. (2016). *A Basket Case Study: Attic Basketry from Iconography to Production*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. The university of Edinburgh College of Humanities and Social Science Graduate School of History, Classics and Archaeology. Edinburgh.
- Pfanner M. (1989). Über das Herstellen von Portrats. Ein Beitrag zu Rationalisierungsmassnahmen und Produktionmechanismen von Massenware im späten Hellenismus und in der Römischen Kaiserzeit. *Jdl*, 104, 157 – 257.
- Pfuhl E. (1905). Das Beiwerk auf den Ostgriechischen Grabreliefs. *Jdl*, 20, 47 – 96.
- Pfuhl E. (1907). Zur Darstellung von Buchrollen auf Grabreliefs. *Jdl*, 22, 113 – 132.
- Pfuhl E. – Möbius H. (1977). *Die Ostgriechischen Grabreliefs. Text und Tafel Band I*. Mainz am Rhein: Verlag Philipp von Zabern.
- Pfuhl E. – Möbius H. (1979). *Die Ostgriechischen Grabreliefs. Text und Tafel Band II*. Mainz am Rhein: Verlag Philipp von Zabern.
- Philia* *Uluslararası Eskiçağ Akdeniz'i Araştırmaları Dergisi*
- Pinkwart D. (1973). Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia am Mäander, *AntPl* 12, 149–159.
- Pleket H. W. (2012). Ephebes and Horses. *Mnemosyne*, Fourth Series, Vol. 65, Fasc. 2. 324-328.
- Plinius. *The Natural History*. (Çev. Bostock J. - Riley H.T.) Londra: Taylor and Francis, Red Lion Court, Fleet Street. 1855.
- Polat G. (1991). *Daskyleion ve çevresinden ele geçen Anadolu Satraplık Dönemine Ait Mezar stelleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İzmir. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji anabilim Dalı. İzmir.
- Pollitt J. J. (1986). *Art in the Hellenistic Age*. New York: Cambridge University Press.
- Pollitt J. J. (1997) The Meaning of the Parthenon Frieze. Symposium Papers XXIX: The Interpretation of Architectural Sculpture in Greece and Rome *Studies in the History of Art*, Vol. 49, 50-65.
- Posamentir R. (2010). *Chersonesan Studies I: The Polychrome Grave Stelai from the Early Hellenistic Necropolis*. Austin: University of Texas.

- Pritchard D. M. (2018). The Horsemen of Classical Athens. Some Considerations on Their Recruitment and Social Background. *Athenaeum* 106/2, 439 – 453.
- Quatember U. vd. (2013) The Virtual and Physical Construction of the Octagon and Hadrian's Temple in Ephesus. (Editörler. Bock H. G., Jäger W. ve Winckler M J.) *Scientific Computing and Cultural Heritage: Contributions in Computational Humanities* içinde (217-228). Springer: Heilderberg New York Dordrecht London.
- Quatember U. (2017). *Der sogenannte Hadrianstempel an der Kuretenstraße, Forschungen in Ephesos XI/3*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Ramage N.H. (1979). A Lydian Funerary *Banquet*. *AnatSt* 29, 91 – 95.
- Ramsay R. W. (1901). Ephesus. *The Biblical World*, Vol. 17, No. 3, 167-177.
- Richter G. M. A. (1915). Two Colossal Athenian Geometric or "Dipylon" Vases in the Metropolitan Museum of Art. *American Journal of Archaeology*, Vol. 19, No. 4, 385-397.
- Richter G. M. A. (1936). *Red-Figured Athenian Vases in the Metropolitan Museum of Art Vol. I*. New Haven: Yale University Press.
- Richter G. M. A. (1948). *Roman Portraits*. New York: Metropolitan Museum.
- Richter G. M. A. (1961). *The Archaic Gravestones of Attica*. London: the Phaidon Press.
- Richter G. M. A. (1965). *The Portraits of the Greeks*. London: the Phaidon Press.
- Richter G. M. A. (1970). *The sculpture and sculptors of the Greeks*. New Haven: Yale University Press.
- Ricks S. D. (2006). Dexiosis and Dextrarum Iunctio: The Sacred Handclasp in the Classical and Early Christian World. *FARMS Review*, 18/1, 431–436.
- Ridgway B. S. (1981). *Fifth Century Styles in Greek Sculpture*. Princeton: Princeton University Press.
- Rigsby K. J. (1988). Provincia Asia. *Transactions of the American Philological Association (1974-2014)*, Vol. 118, 123-153.
- Roccos L. J. (2000). Back - Mantle and Peplos: The Special Costume of Greek Maidens in 4th - Century Funerary and Votive Reliefs. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 69, No. 2, 235 – 265.
- Rodenwaldt G. (1939). *Die Bildwerke des Artemistempels von Korkyra, Korkyra II*, Berlin: Mann.
- Roebuck C. (1961). *Ionian Trade and Colonization*. New York: The Archaeological Institute of America.
- Saller R. P. – Shaw B. D. (1984). Tombstones and Roman Family Relations in the Principate: Civilians, Soldiers and Slaves. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 74, 124-156.

- Salapata G. (1997). Hero Warriors From Corinth and Lakonia. *Hesperia*, Vol. 66, No.2, 245 – 260.
- Saraçoğlu A. (1997). *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Erzurum.
- Saraçoğlu A. (2000). Kyzikos'dan Figurlu Mezar Kabartmaları, *OLBA*, III, 181–197.
- Scherrer P. (2000). *Ephesus. The New Guide*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Schmaltz B. (1983). *Griechische Grabreliefs*. Darmstadt.
- Schmidt S. (1991). *Hellenistische Grabreliefs. Typologische und Chronologische Beobachtungen*. Wien: Bohlau Verlag Köln.
- Scholl A. (1996). *Die attischen Bildfeldstelen des 4. Jhs. v. Chr.: Untersuchungen zu den kleinformatigen Grabreliefs im spätklassischen Athen*. Berlin: Gebr. Mann.
- Scholl A. – Pirson F. (2015). *Pergamon – Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent / A Hellenistic Capital in Anatolia*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Schultz P. (2007). *Early Hellenistic Portraiture: Image, Style, Context*. New York: Cambridge University Press.
- Sevin V. (2003). *Eski Anadolu ve Trakya, Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Sevin V. (2014). *Yeni Assur Sanatı II: Assur Resim Sanatı*. (İkinci Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sevin V. (2016). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Dördüncü Basım) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Shapiro H. A. (1991). The Iconography of Mourning in Athenian Art. *American Journal of Archaeology*, Vol. 95, No. 4, 629–656.
- Sidnell P. (2006). *Warhorse: Cavalry in Ancient Warfare*. Cornwall: MPG Books.
- Smith A. H. (1892) *A Catalogue of Sculpture in the Department of Greek and Roman Antiquities. British Museum I*. Londra: Trustees.
- Smith R. R. R. (2013). *Hellenistik Heykel*. (Çev. Avunç B.). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti. (Eserin orijinali 1995 tarihinde yayınlandı).
- SOMA *Symposium of the Mediterranean Archaeology*
- Sonkaya K. A. (2019). *Lydia Bölgesi Hellenistik Dönem Mezar Stelleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı.
- Squire M. (2018). *Embodying the Dead on Classical Attic Grave-Stelai*. *Art History* 41, 518–545.

- Steskal M. (2011). Wandering Cemeteries: Roman and Late Roman burials in the Capital of the Province of Asia. (Editör. Henry O.). *Le mort dans le villa. Pratiques, contextes et impacts des inhumations intra-muros en Anatolie, du début de L' Age du Bronze à l'époque Romaine*. içinde 243 – 257. İstanbul: Zero Prodüksiyon Ltd.
- Steskal M. (2017). Reflections on The Mortuary Landscape of Ephesus: The Archaeology of Death in A Roman Metropolis. (Editörler. Brandt J. R., Hagelberg E., Bjornstad G. Ve Ahrens S.), *Life And Death in Asia Minor in Hellenistic, Roman, And Byzantine Times* içinde (176 – 187), Oxford: Oxbow Books.
- Stewart A. (2012). Hellenistic Freestanding Sculpture From The Athenian Agora, Part 2: Demeter, Kore, And The Polykles Family. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 81, No. 4, 655-689.
- Strabon. *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap XII–XIII–XIV)*. (Çev. Pekman, A.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2015.
- Şahin M. (2000). *Miletopolis Kokenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*. Ankara: TTK Basımevi.
- Şahin N. (2013). *Antik Dönemde Anadolu'da Kadın*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Şimşek C. (2015). *Laodikeia Kilisesi, Lykos Vadisi'nde Hıristiyanlık*. Denizli: Çağrı Serigrafi Etiket İnşaat Organizasyon Tekstil San. Tic. Ltd. Şti.
- Tekin O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Texier C. (2010). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi Arkeolojisi*. (Çev. Suat, A.). Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.
- Thomason A. K. (2010). Banquets, Bronzes and Baubles: Material Comforts in Neo-Assyrian Places. (Editörler. Cohen A. ve Kongos S.). *Assyrian Reliefs at Dortmund Collage: A Cultural Biography*, içinde (198 – 214), Lebanon. New York: Hood Museum of Art at Dortmund University and University Press.
- Thönges – Stringaris R. (1965). Das Griechische Totenmahl, *AM*, 80. 1–99.
- Thucydides. *Historiae*. (Çev. Stuart H. J. ve Powell J. E.) Volume II, Oxford: Oxford University Press. 1942.
- Tiryaki S. G. (2010) *Erken Demir Çağ Gurgum (=Kahramanmaraş) Kabartmalı Mezartaşları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı. Antalya.
- Tournefort J. P. (1717). *Relation D'un Voyage Du Levant, Fait Par Ordre Du Roy: L'Histoire Ancienne & Moderne de plusieurs Isles de l'Archipel, de Constantinople, des*

Côtes de la Mer Noire, de l'Arménie, de la Géorgie; des Frontières de Perse & de l'Asie Mineure. Paris: Imprimerie Royale.

Toynbee J. M. C. (1973). *Animals in Roman Life and Art.* Londra: The Camelot Press Ltd.

TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi.

Tremaux P. (1858). *Exploration Archéologique en Asie Mineure.* Paris: University Bibl.

Turner S. (2012). In cold blood: dead athletes in Classical Athens. *World Archaeology, The Archaeology Of Sport And Pastimes*, Vol. 44, No. 2, 217-233.

Türkoğlu S. (1995). *The Story of Ephesus.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Uzunaslan A. (2010). *Gladyatörler Arenanın Tutsak Savaşçıları.* İstanbul: Myken Yayınları.

Vikela E. (1997). Attische Weihreliefs und die Kult-Topographie Attikas. *AM*, 112, 167 – 246.

Visconti E. Q. (1819). *Il Museo Pio Clementino illustrato e descritto da Giambattista.* Milano: Presso Gli Editori.

Watrous L. V. (1982). The Sculptural Program of the Siphnian Treasury at Delphi. *American Journal of Archaeology*, Vol. 86, No. 2, 159 – 172.

Watrous L. V. (1998). Crete and Egypt in the seventh century BC: Temple A at Prinias. *British School at Athens Studies*, Vol. 2, 75-79.

Weller M. E. (1970). The Procession on the Sarcophagus of the Mourning Women. *California Studies in Classical Antiquity* 3, 219 – 227.

Wheler G. (1682). *A Journey into Greece. I - VI*, London: William Cademan, Robert Kettlewell and Awnsham Churchill.

Winter F. (1903). *Die antiken Terrakotten*, Vol. III, Die Typen der figürlichen Terrakotten, I-II. Berlin: Stuttgart.

Wood J.T. (1877). *Discoveries at Ephesus Including The Site and Remains of The Great Temple Of Diana.* Boston: James R. Osgood and Company.

Wotschitzky A. (1961). Ephesus: Past, Present and Future of an Ancient Metropolis. *Archaeology*, Vol. 14, No. 3, 205 – 212.

Wroth W. (1900). Greek Coins Acquired by The British Museum in 1900. *The Numismatic Chronicle and Journal of the Numismatic Society*, Third Series, Vol. 20, 273 – 296.

Wycherley R. E. (2011). *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Xenophon. *Hellenica. I-IV.* (Çev. Brownson C. L). Loeb Classical Library 88. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1918.

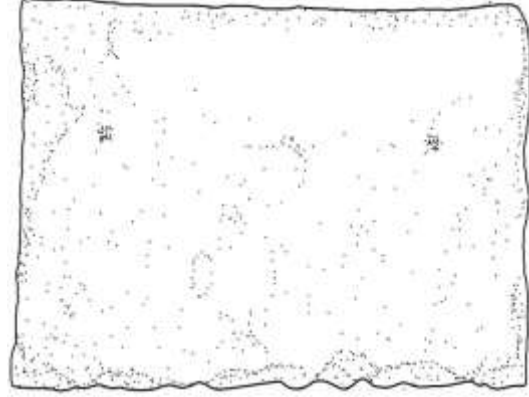
- Yağız K. (2015). Antandros Mezar Taşları, *TÜB-AR*, Cilt 17, 129-142.
- Yaman A. (2012). *Aigai Bouleuterionu'ndan Ele Geçen Figürlü Bir Stel*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Muğla.
- Yaylalı A. (1979). *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*. Yayınlanmamış Docentlik Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Erzurum.
- Yaylalı A. (1986) Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri. *IX. Turk Tarih Kongresi. 21-25 Eylül 1981, Kongreye Sunulan Bildiriler*. I. Cilt. içinde (473 – 489) Ankara: T.T.K. Basımevi.
- Yıldırım N. (2012). Herakles Hermelerinin Anlamı ve Kullanımı. *Mediterranean Journal of Humanities*, II/1, 229 – 237.
- Yıldırım Ö. C. (2014). *Çanakkale Müzesindeki Antik Çağ Mezar Stelleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı. İstanbul.
- Yıldırım A. (2016). *Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Mezar Stelleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Erzurum.
- Yıldız N. (2003). *Antikçağ Kütüphaneleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Zajdowski K. (2013). Transformaiton of the Mesopotamian Banquet Scene into the Presentation Scene in the Early Dynastic, Akkadian and Ur III Periods. *Akkadica*, 134, 1 – 16.
- Zanker P. (1993). The Hellenistic Grave Stelai From Smyrna: İdentity and Self-Image in the Polis. (Editörler Bulloch A. W. vd.), *Images and Ideologies: Self-Definition in the Hellenistic World*, içinde (212 – 230). Berkeley: University of California Press.
- Ziffer I. (2005). From Acemhöyük to Megiddo. The banquet scene in the art of the Levant in the second millennium BCE. *Tel Aviv*, 32, 133-167.
- Zimmerman N. (2011). Die Spätantike und Byzantinische Malerei in Ephesos. (Editörler. Daim D. ve Ladstätter S.). *Bizans Dönemi'nde Ephesos* içinde (125-172.). İstanbul: Ege Yayınları.

0 50cm

0 50cm

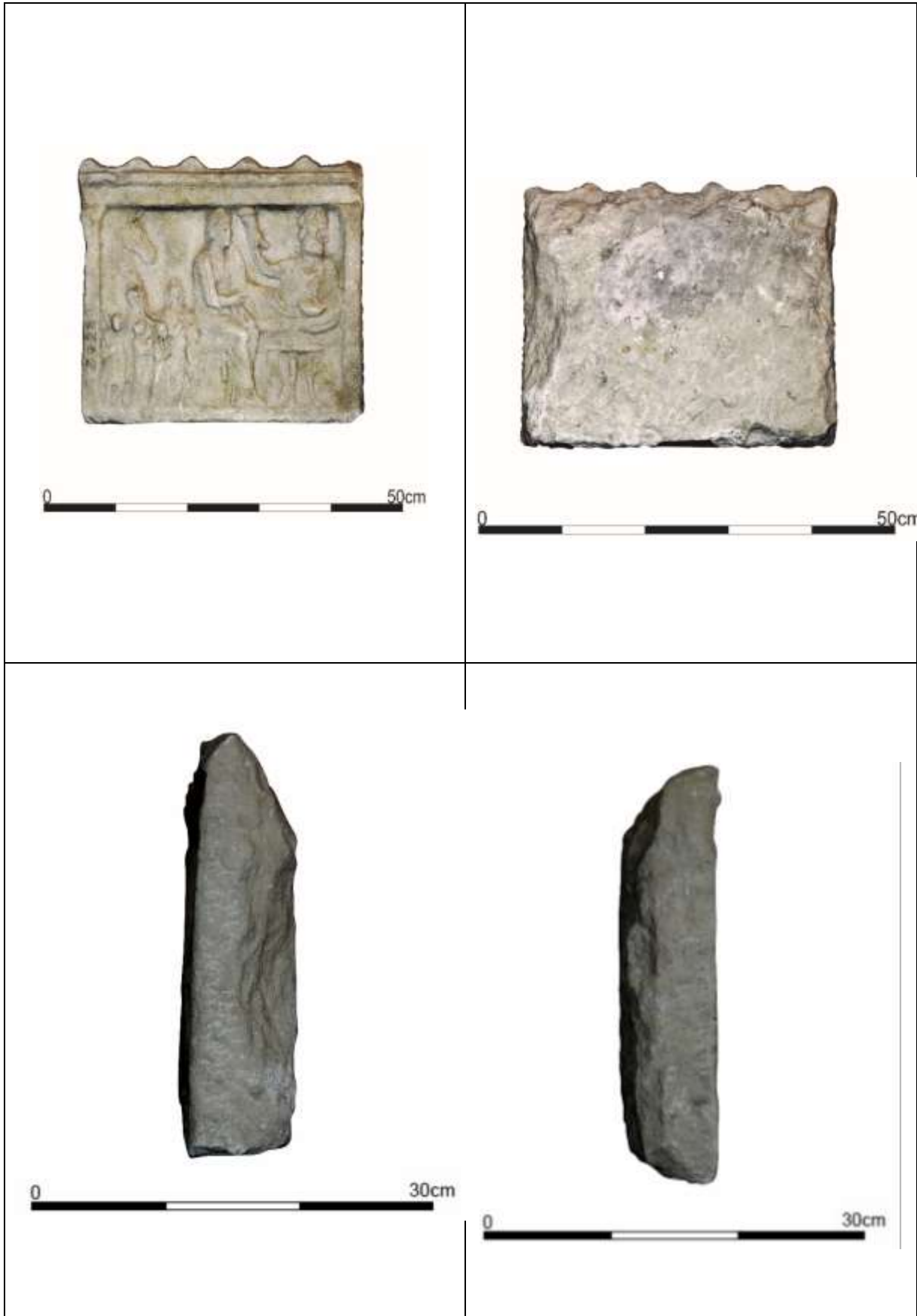

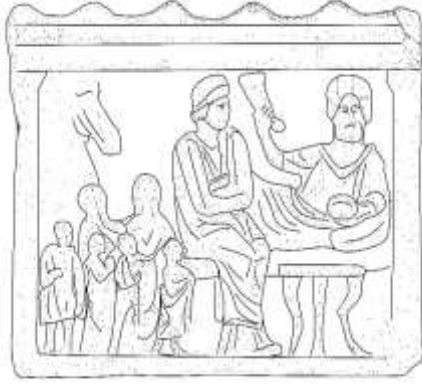
0 30cm

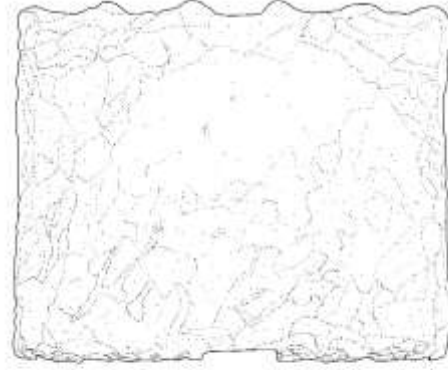
0 30cm

0 50cm

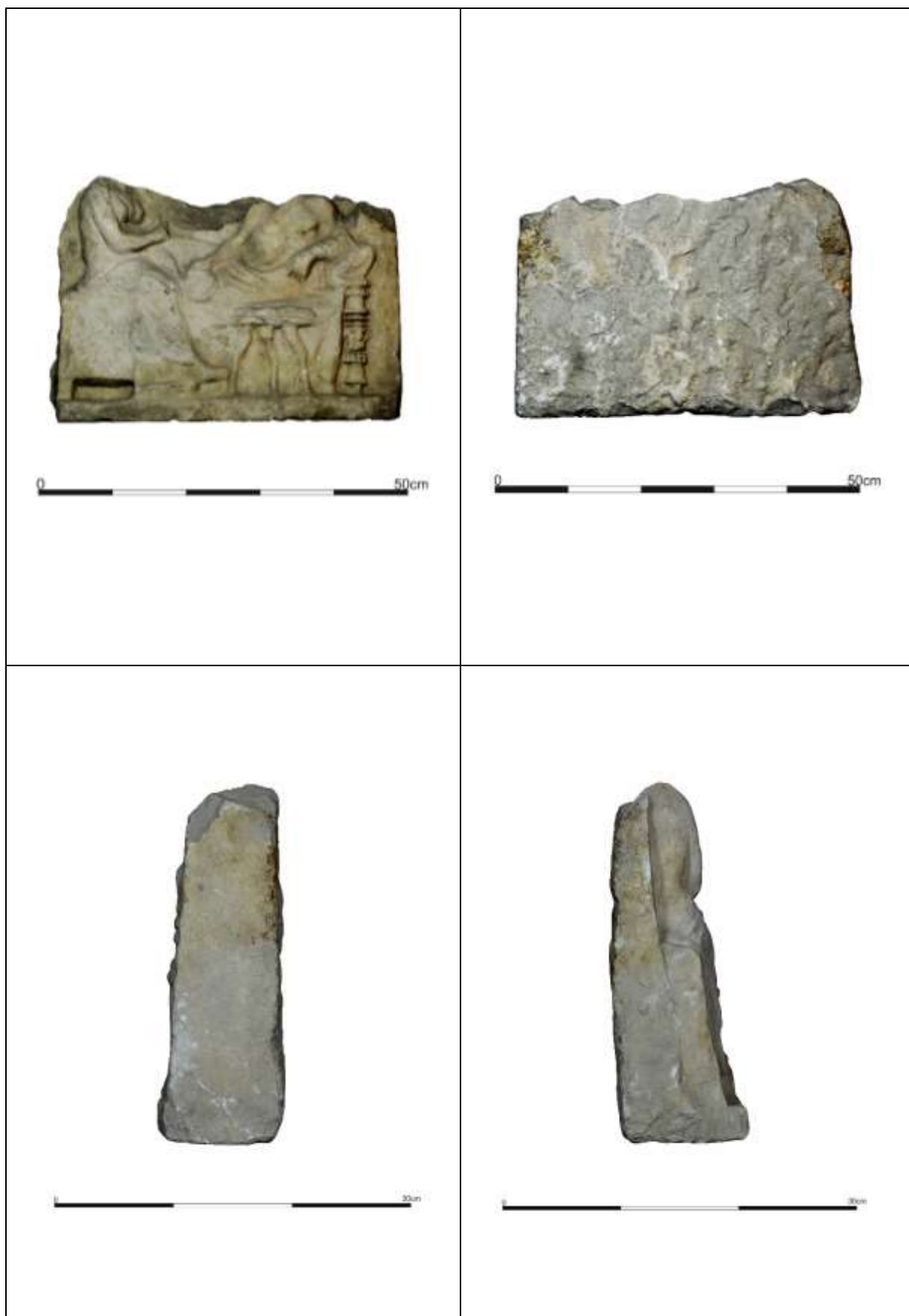
0 50cm

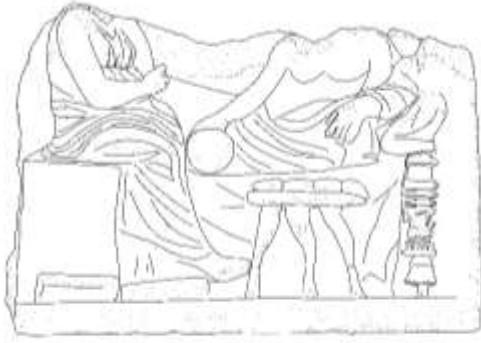
0 30cm

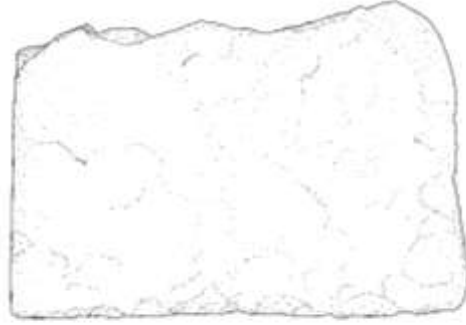
0 30cm

ÇİZİM 3

0 50cm

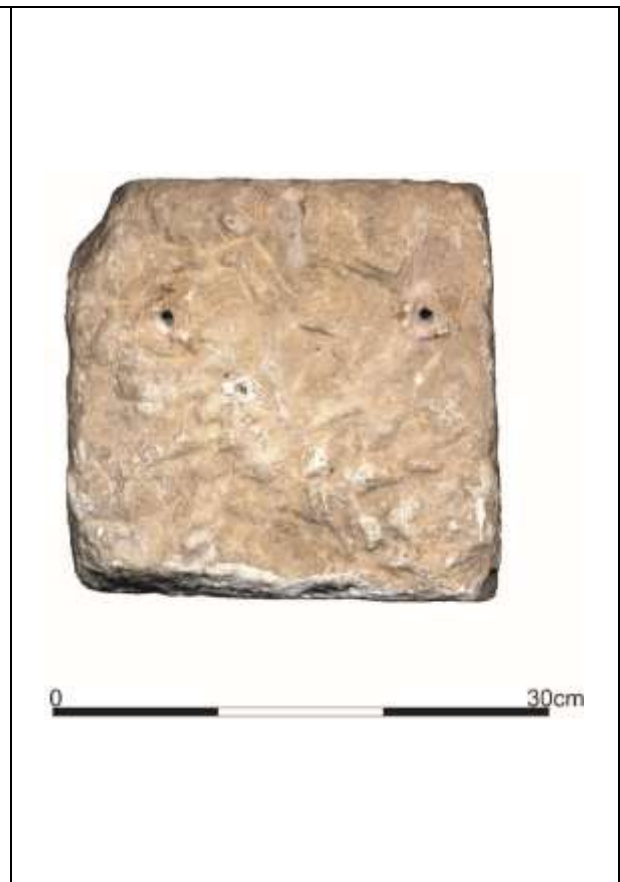
0 50cm

0 50cm

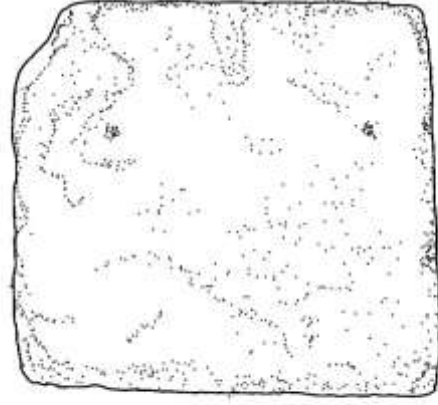

0 50cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

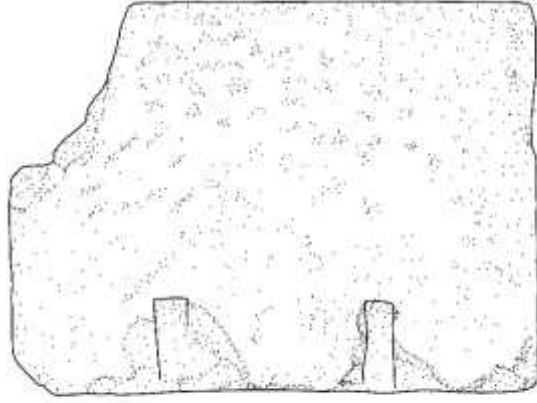
0 50cm

0 20cm

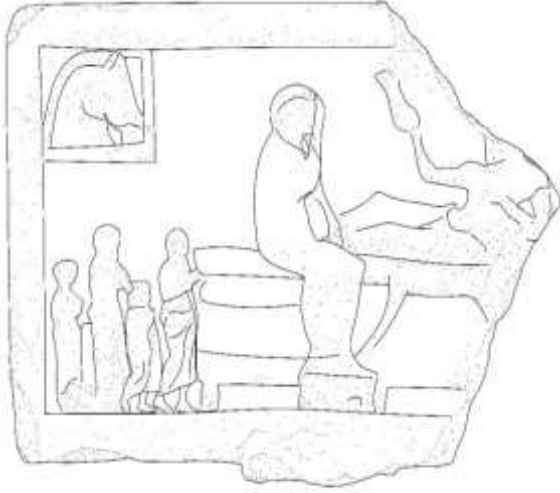

0 20cm

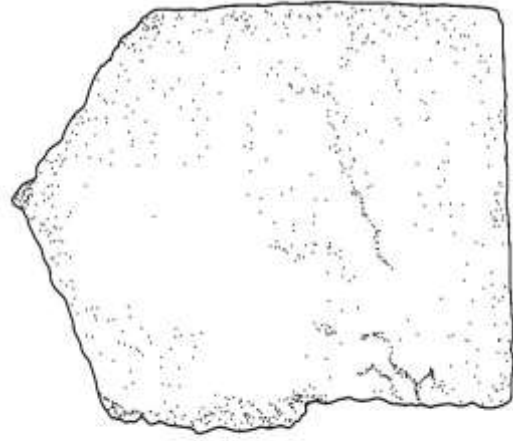

0 50cm

0 50cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50cm

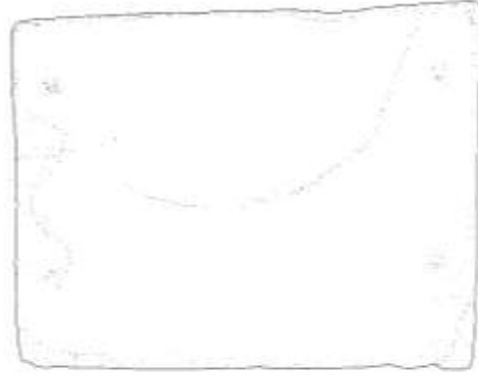
0 20cm

0 20cm

0 50cm

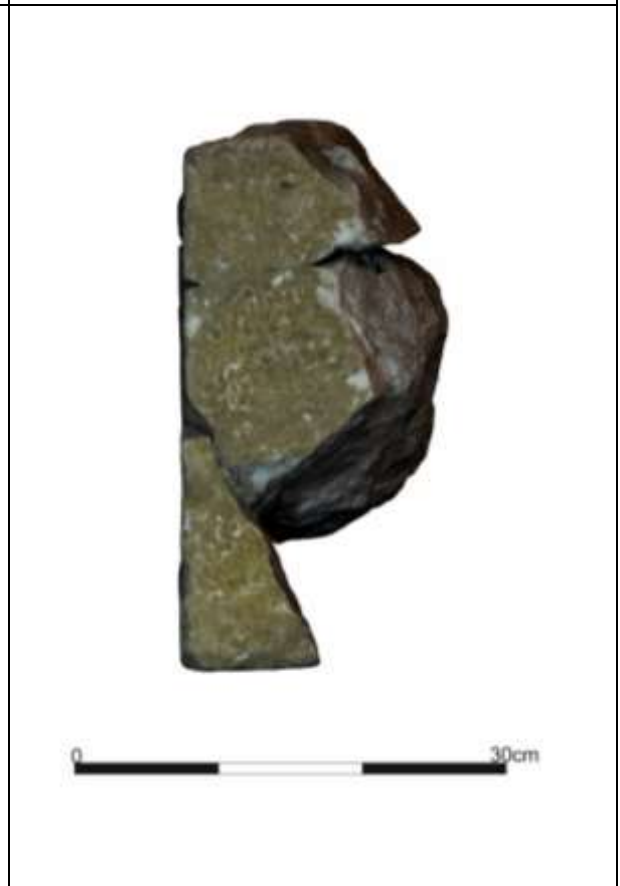
0 50cm

0 50cm

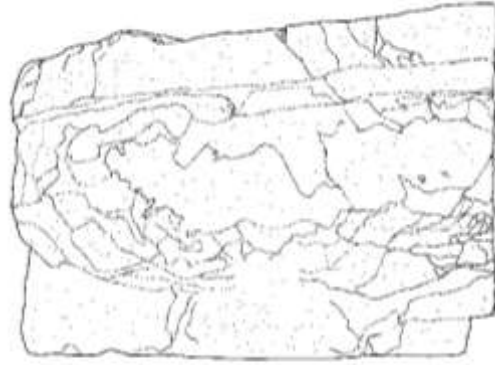

0 50cm

0 50cm

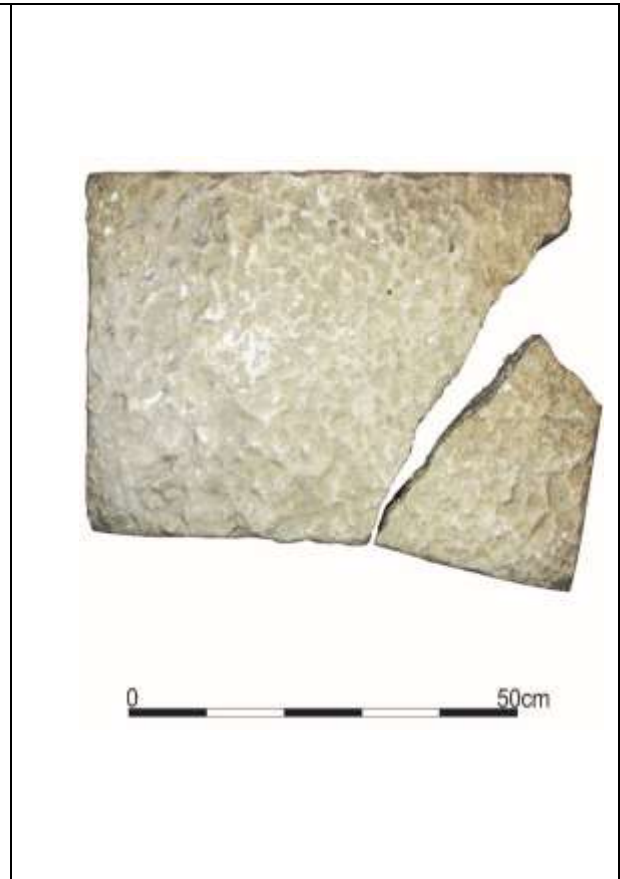
0 50cm

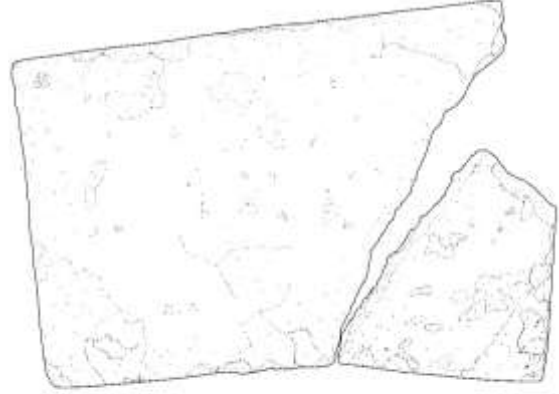

0 50cm

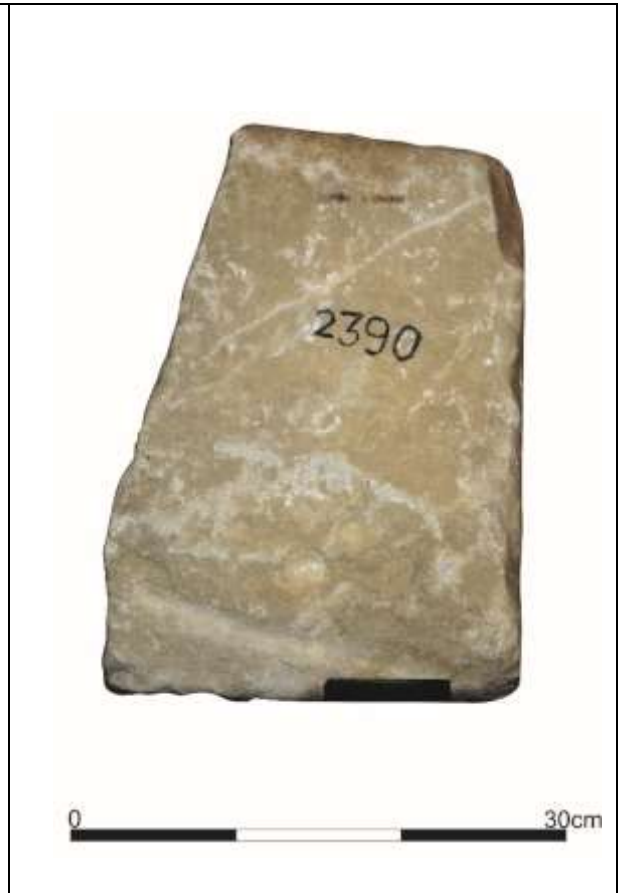

0 50cm

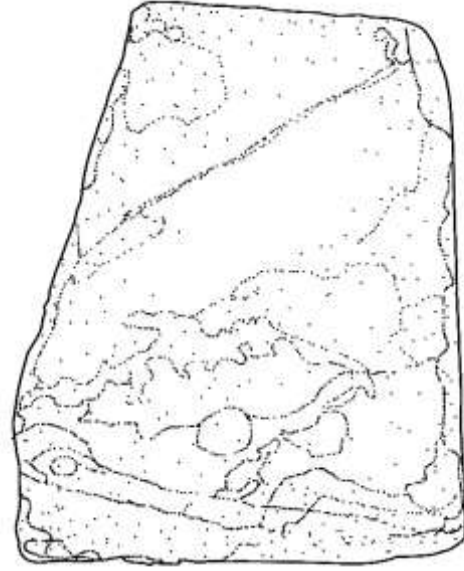

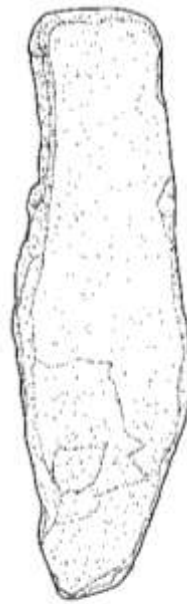
0 30cm

0 30cm

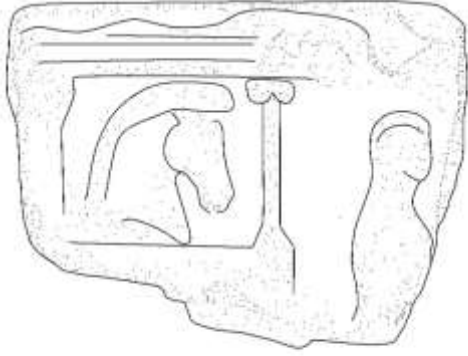

0 30cm

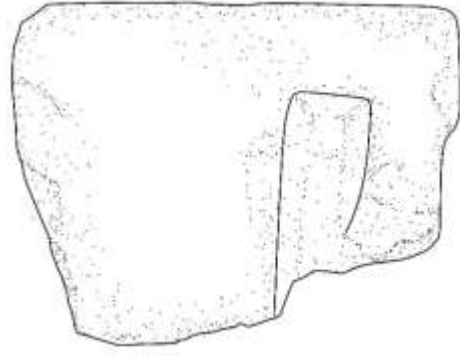

0 30cm

0 30cm

0 30cm

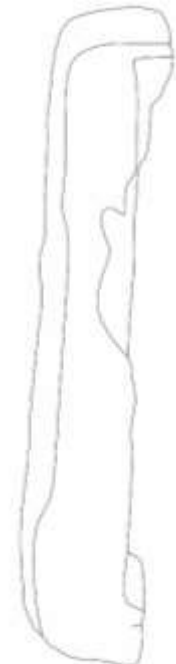
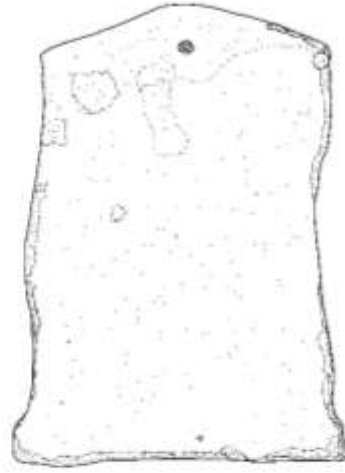

0 30cm

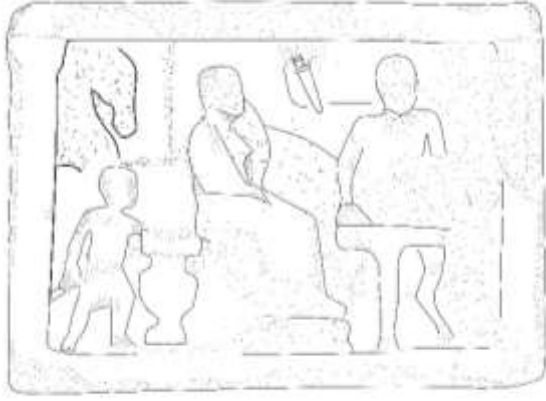

0 30cm

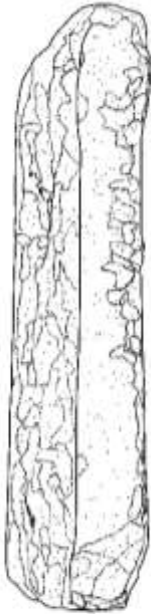

0 50cm

0 50cm

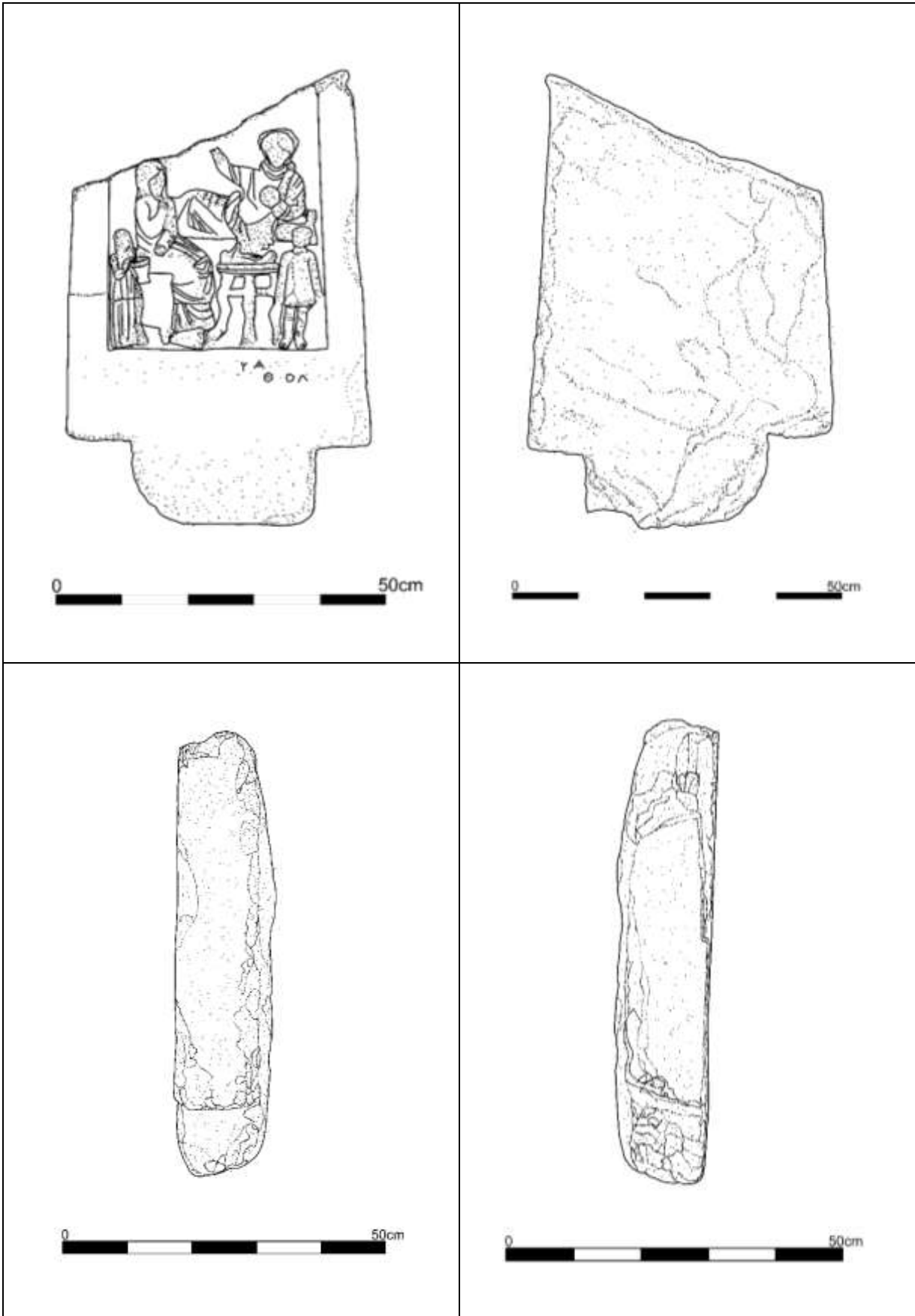
0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

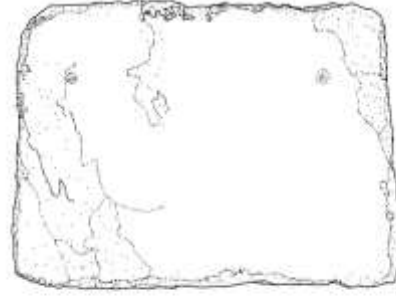

0 50cm

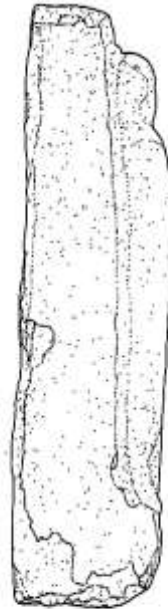
0 50cm

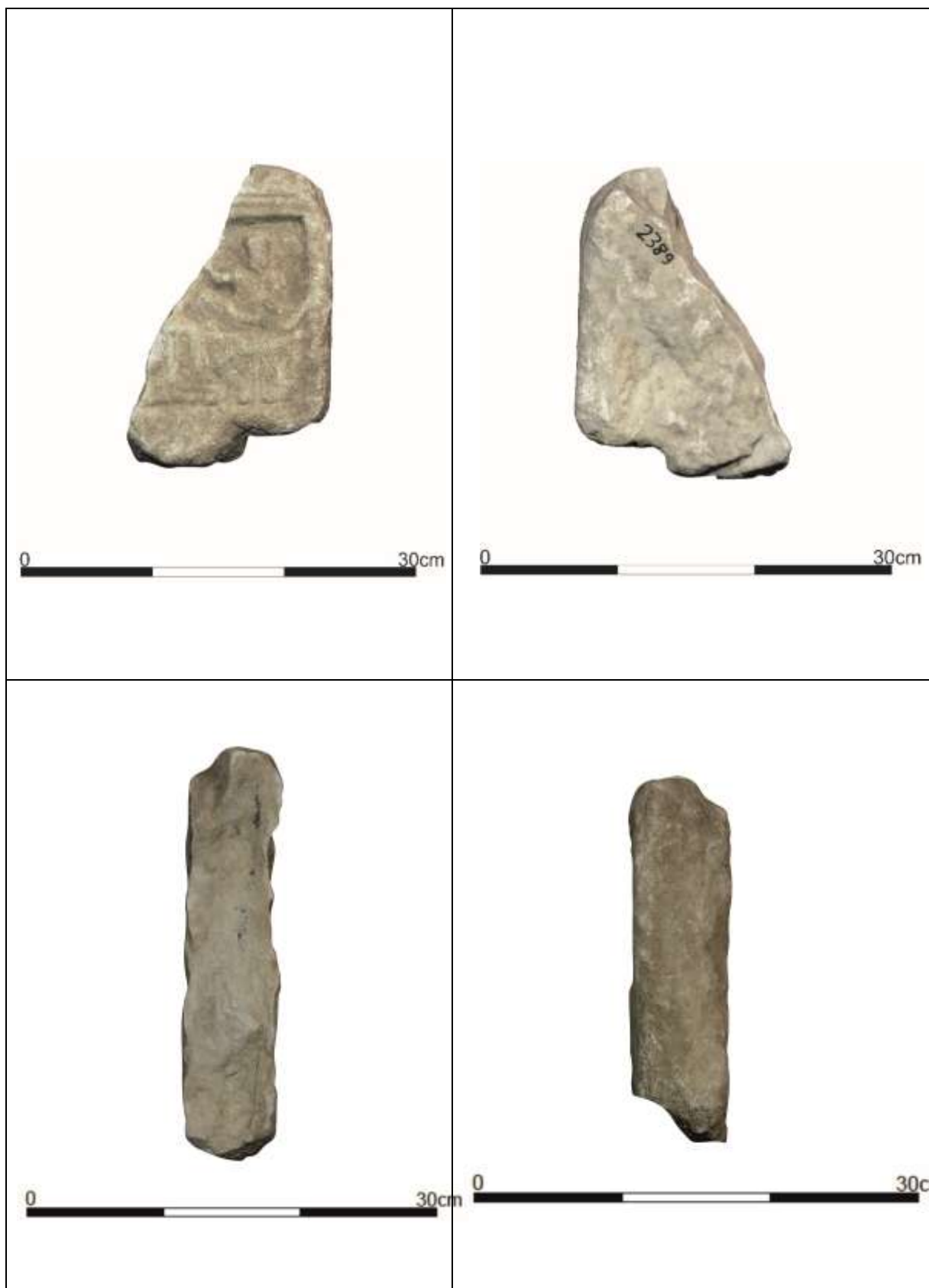
0 50cm

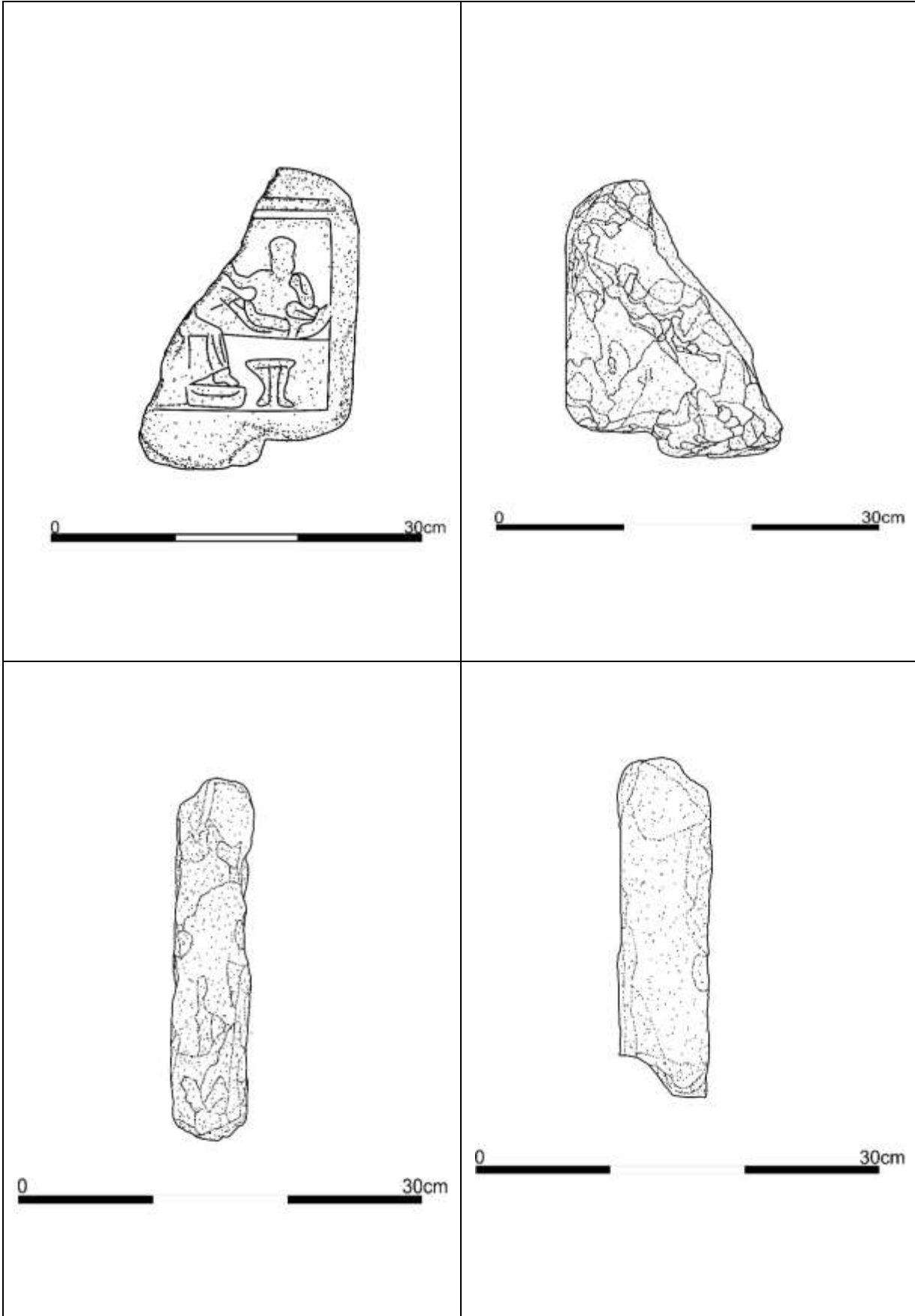

0 30cm

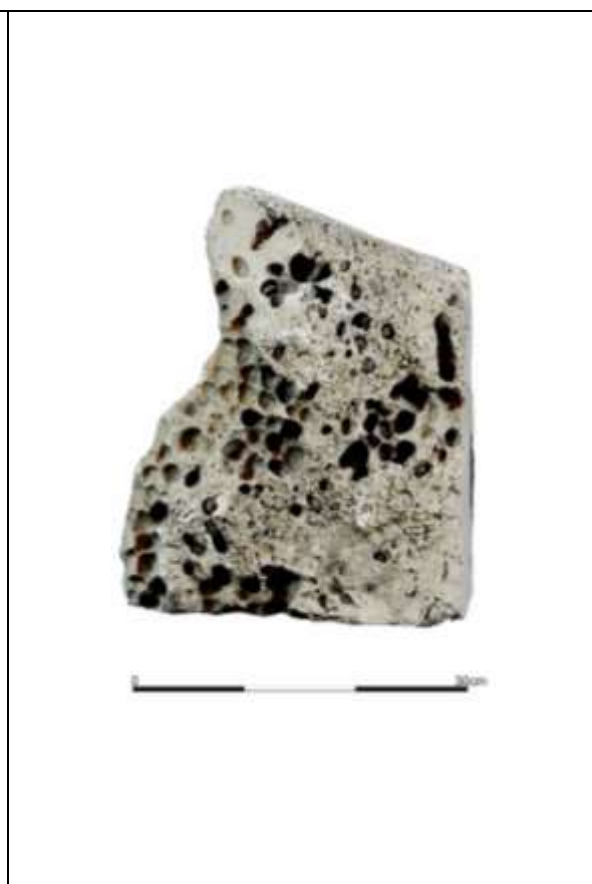

0 30cm

0 30cm

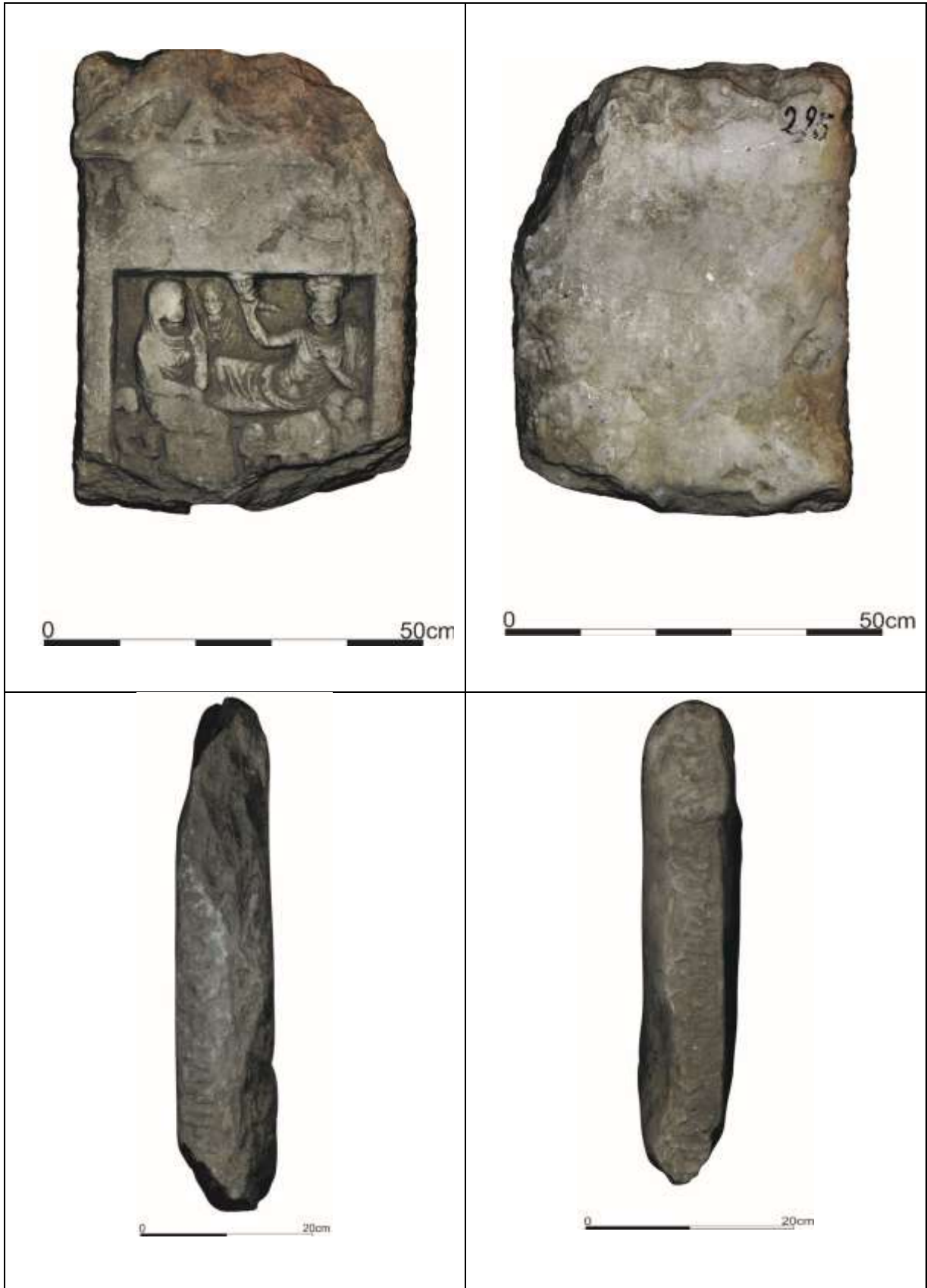
0 30cm

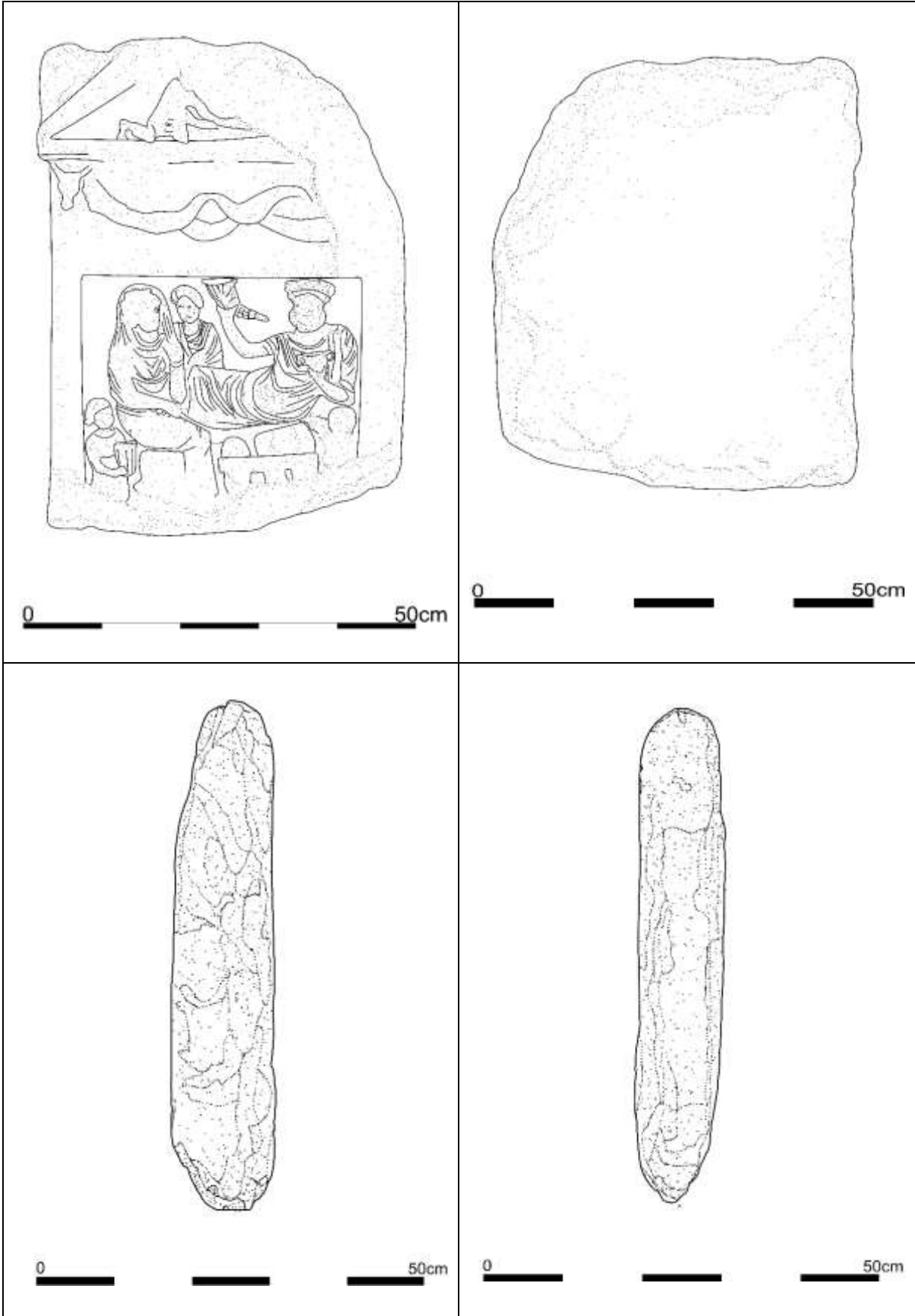

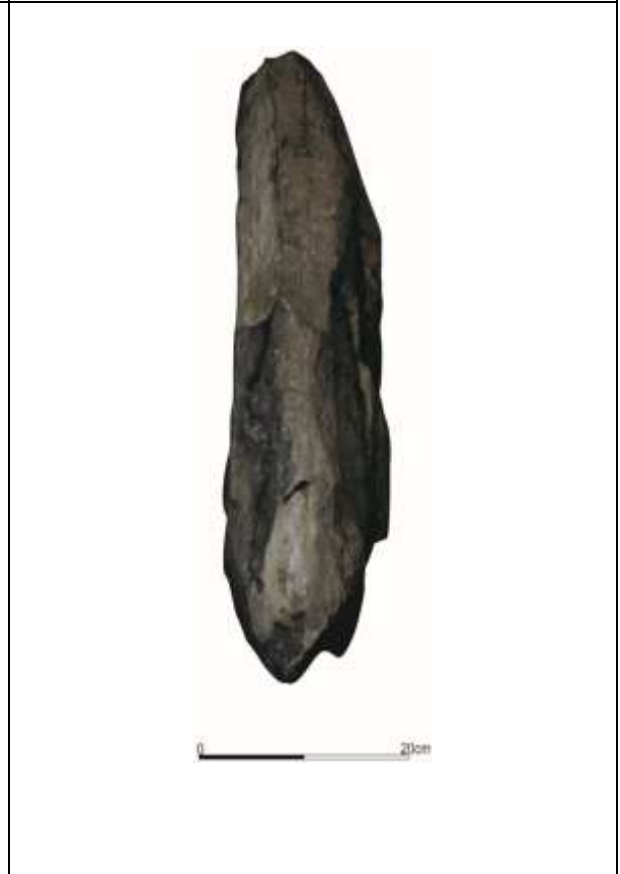
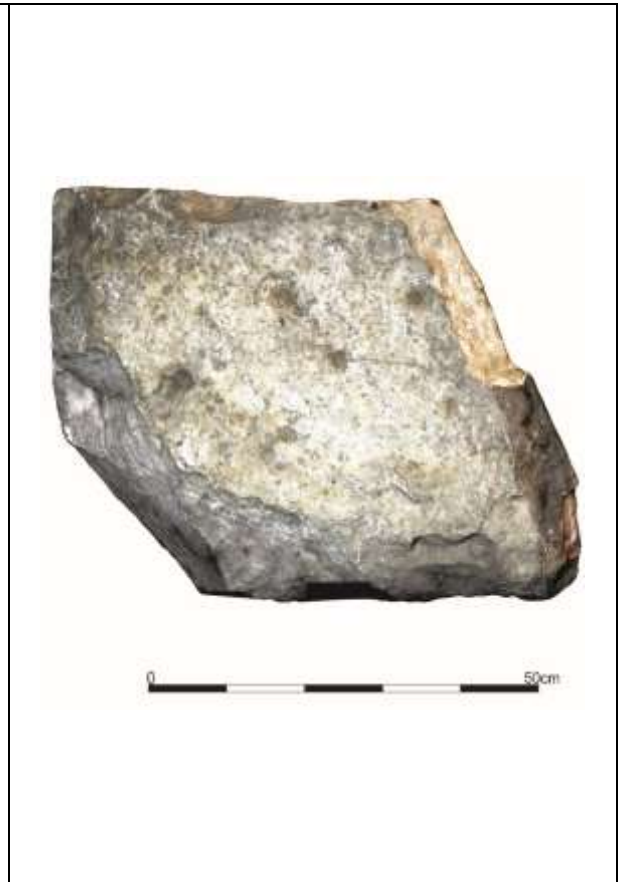
0 30cm

0 30cm

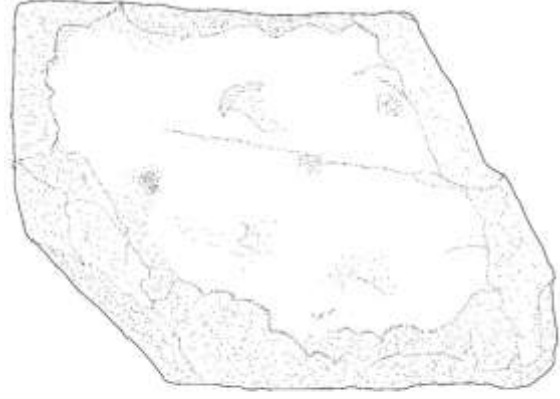

0 50cm

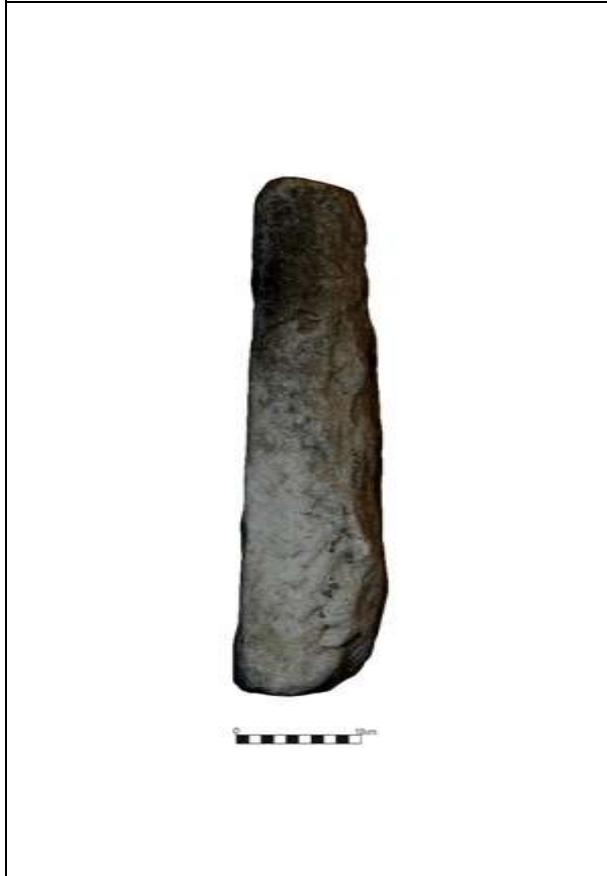
0 50cm

0 50cm

0 50cm

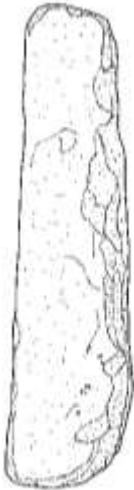

0 50cm

0 50cm

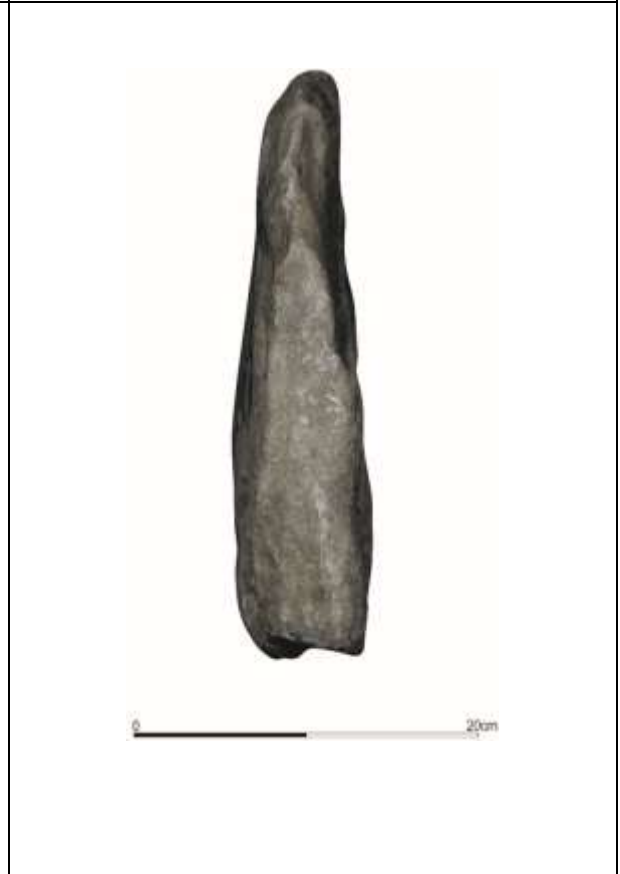
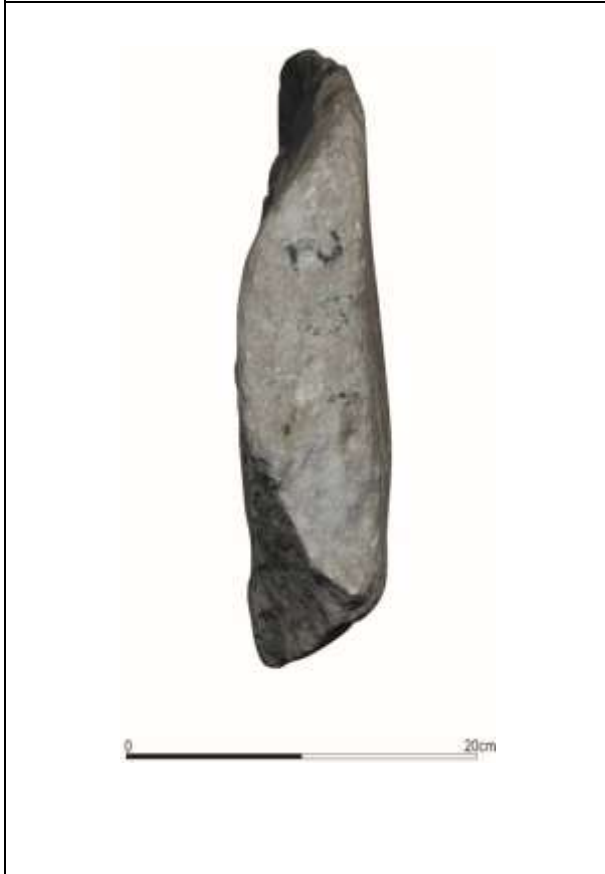
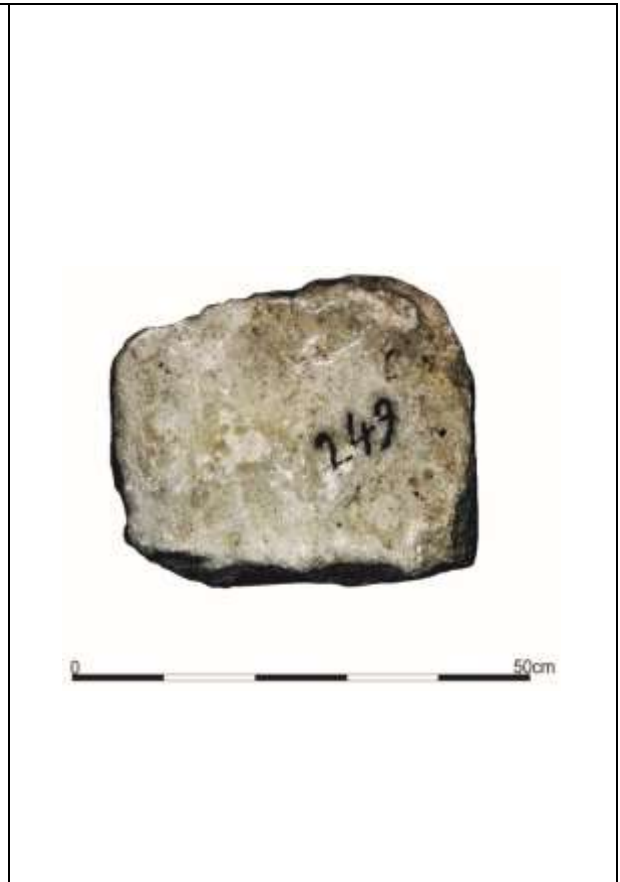
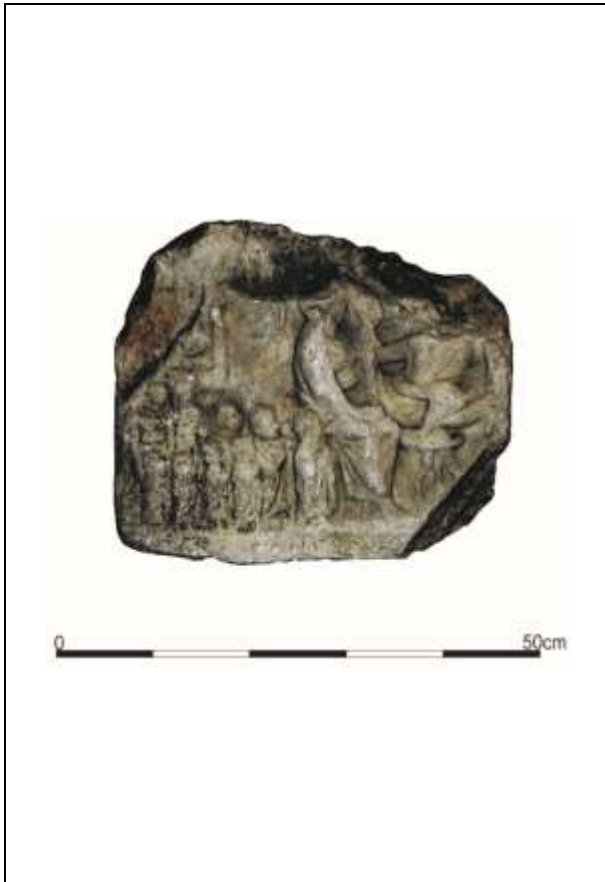

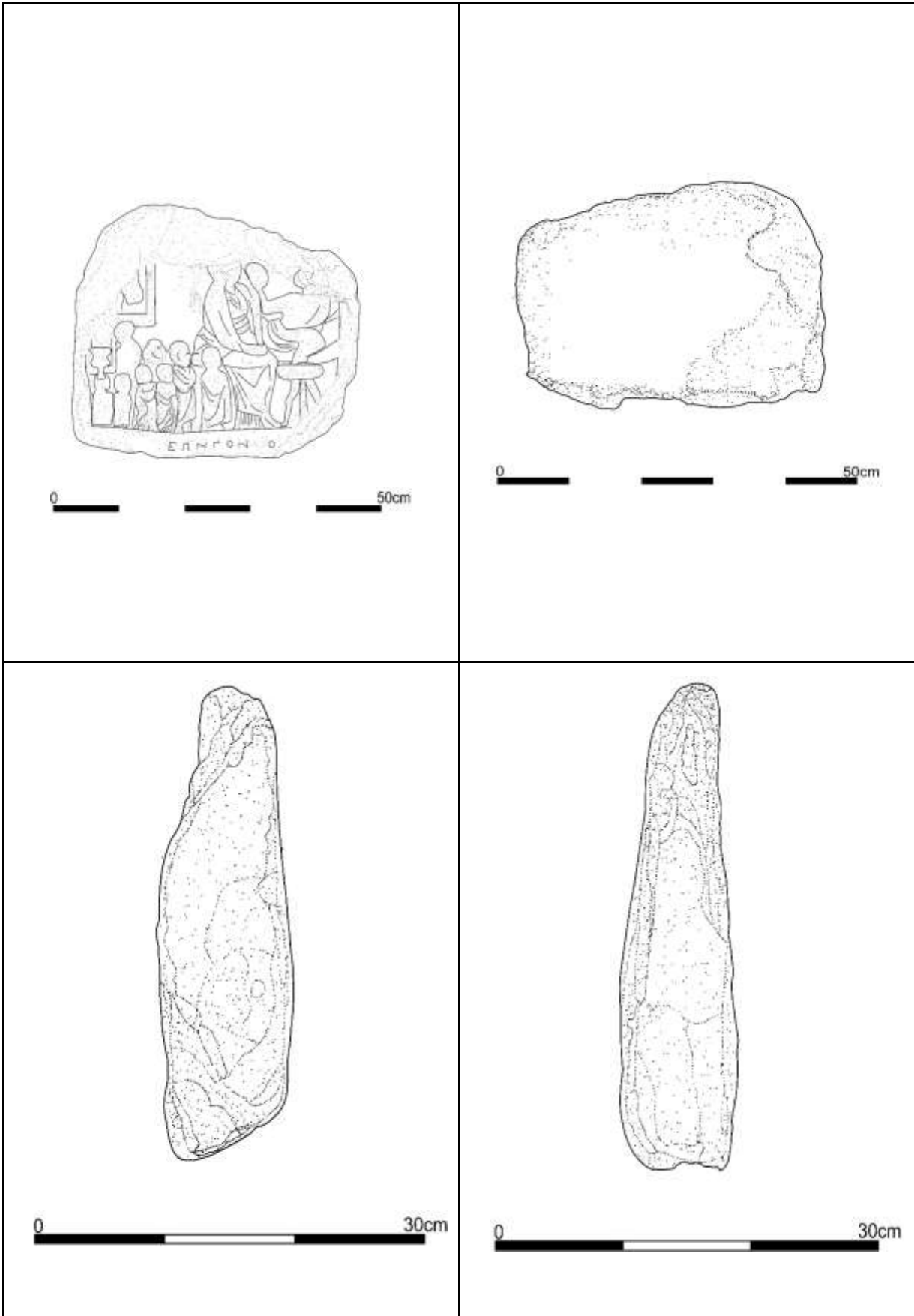
0 50cm

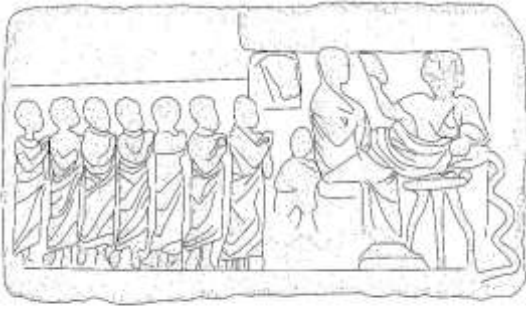
0 50cm

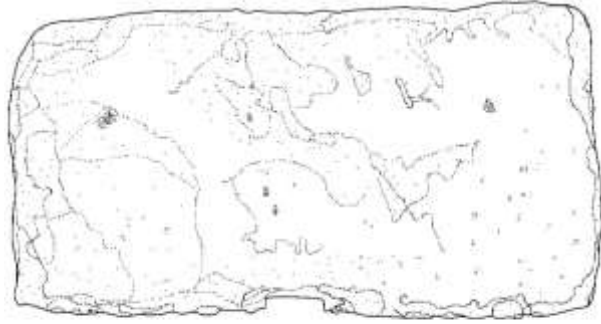

0 50cm

0 50cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50CM

0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

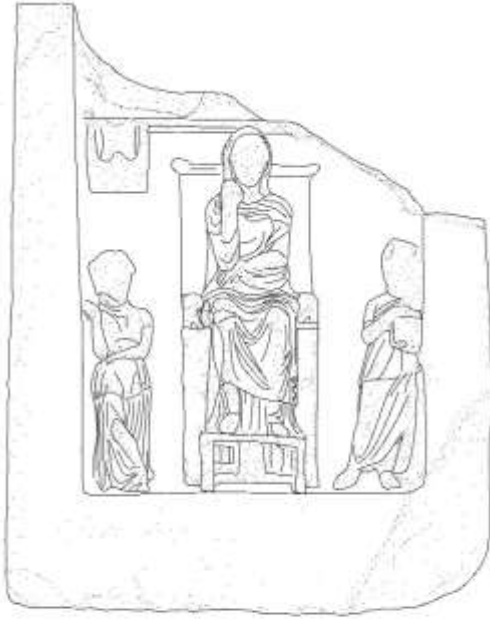
0 50cm

0 20cm

0 20cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

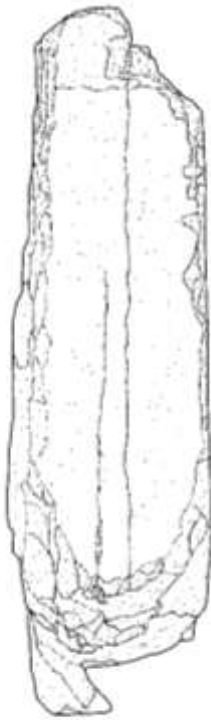

0 50cm

0 50cm

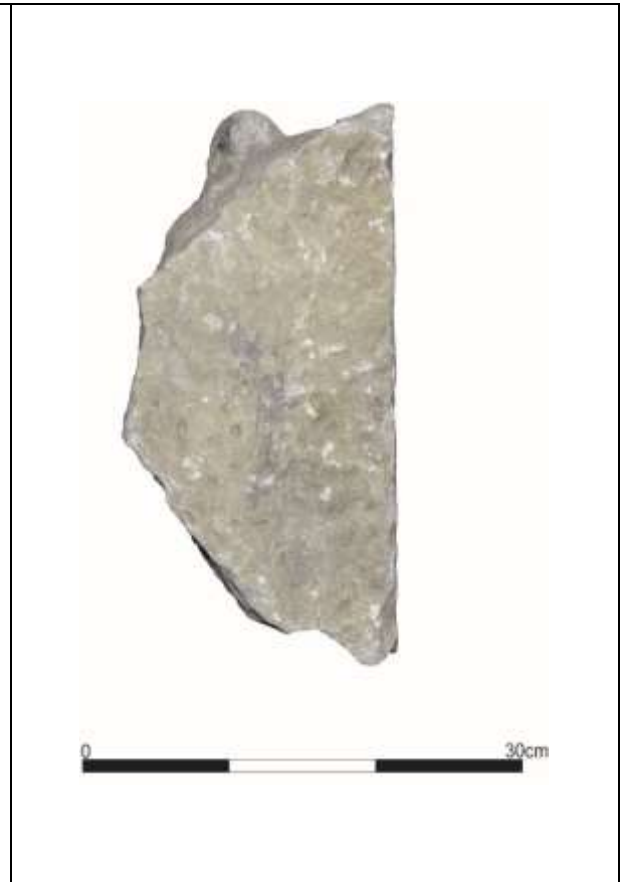
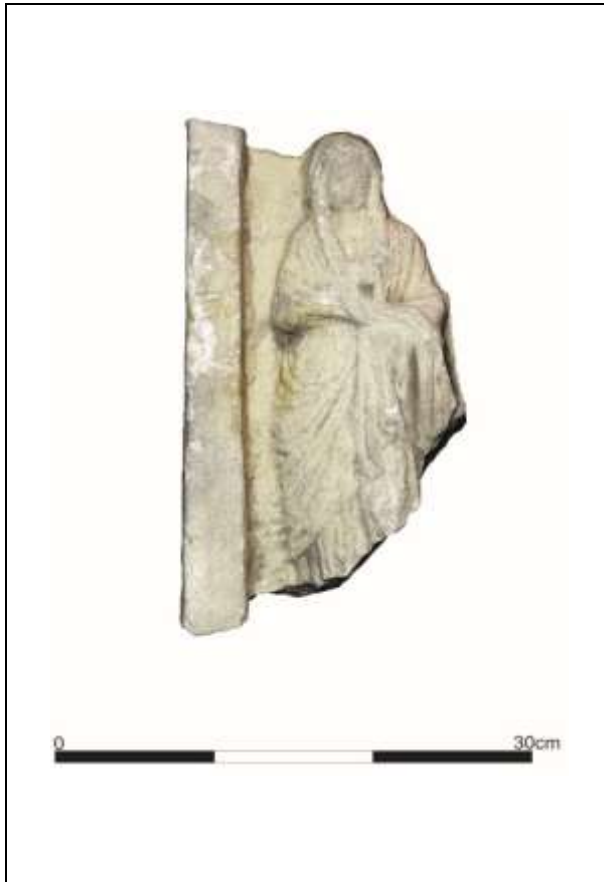

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

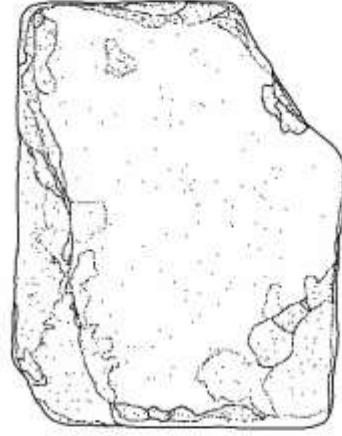

0 30cm

0 30cm

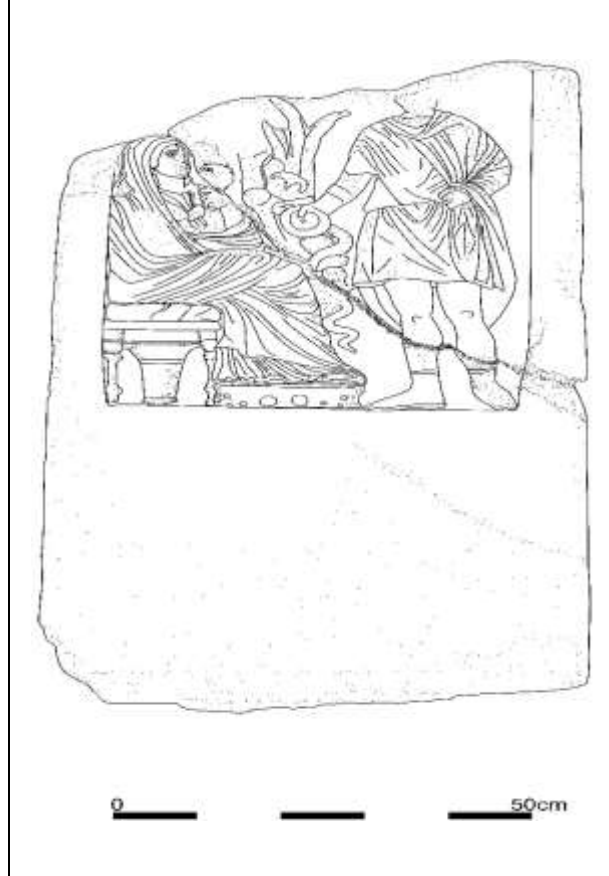
0 30cm

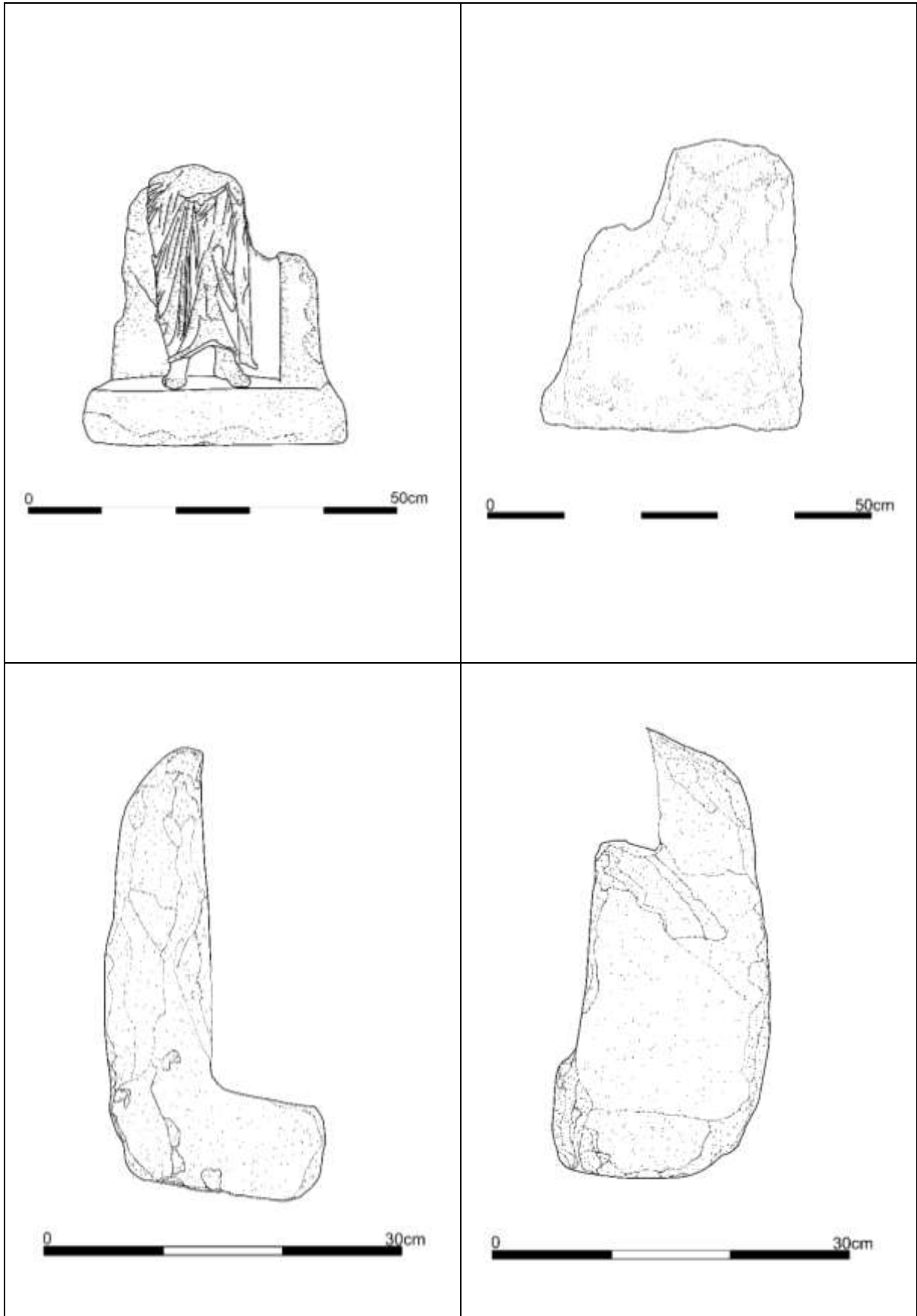
0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50cm

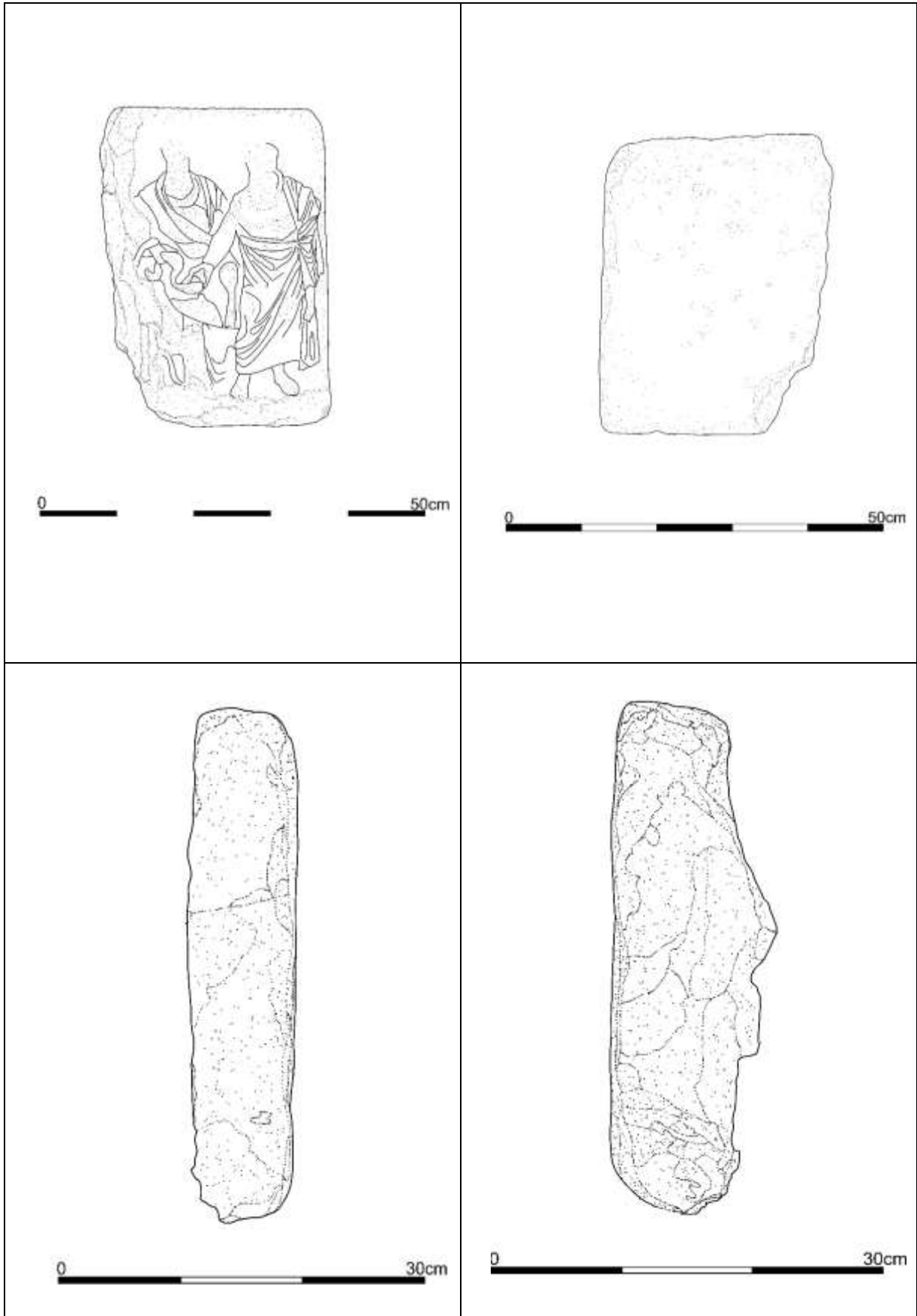

0 20cm

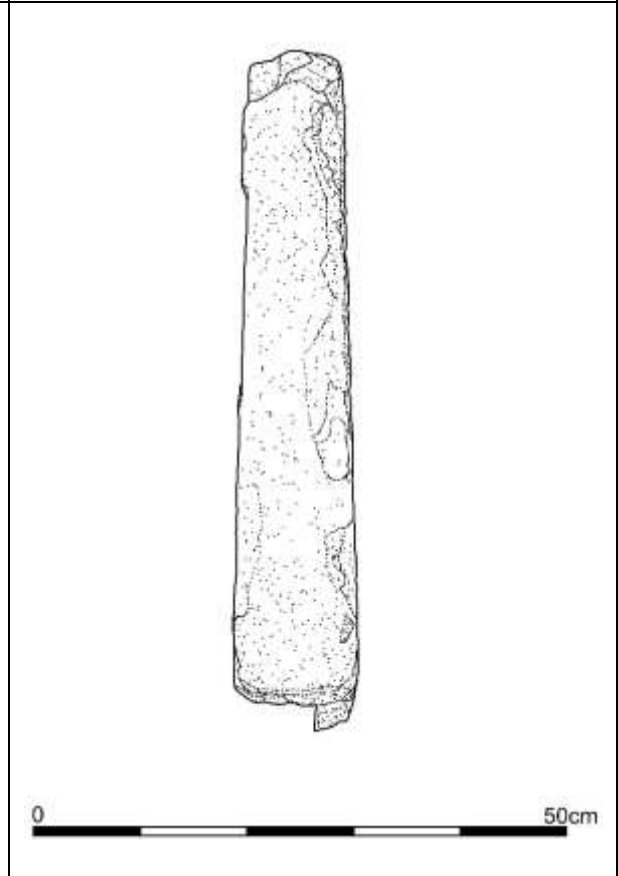
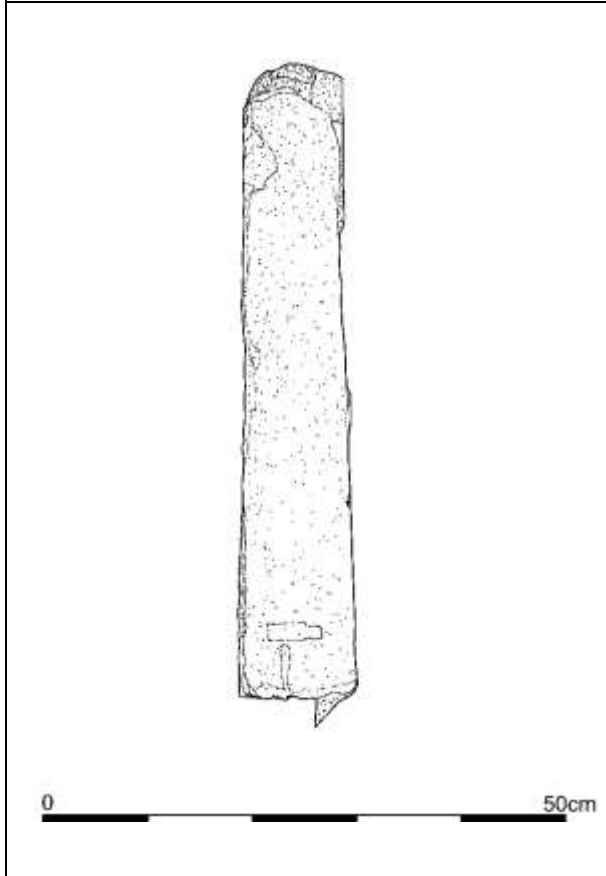
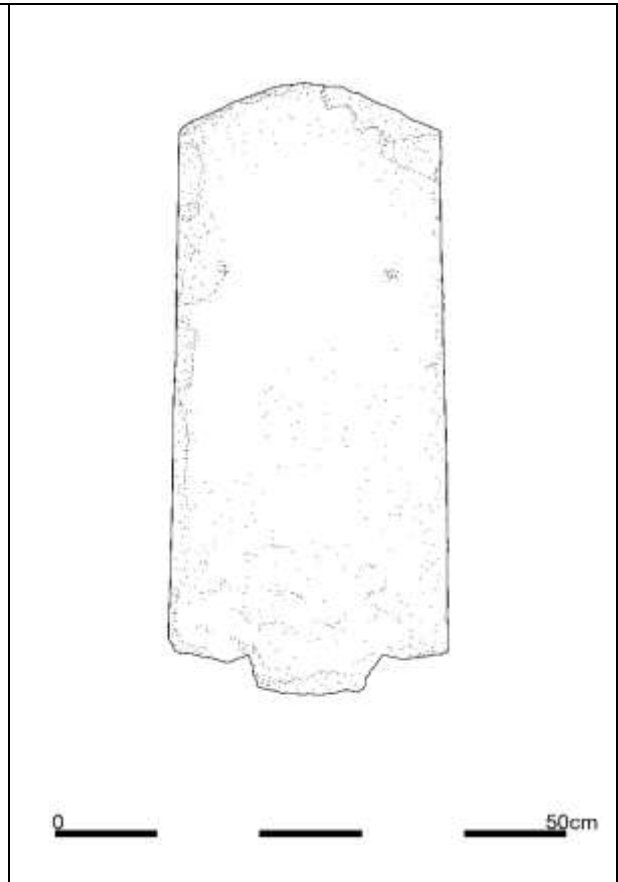

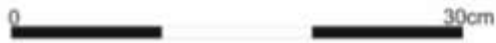
0 20cm

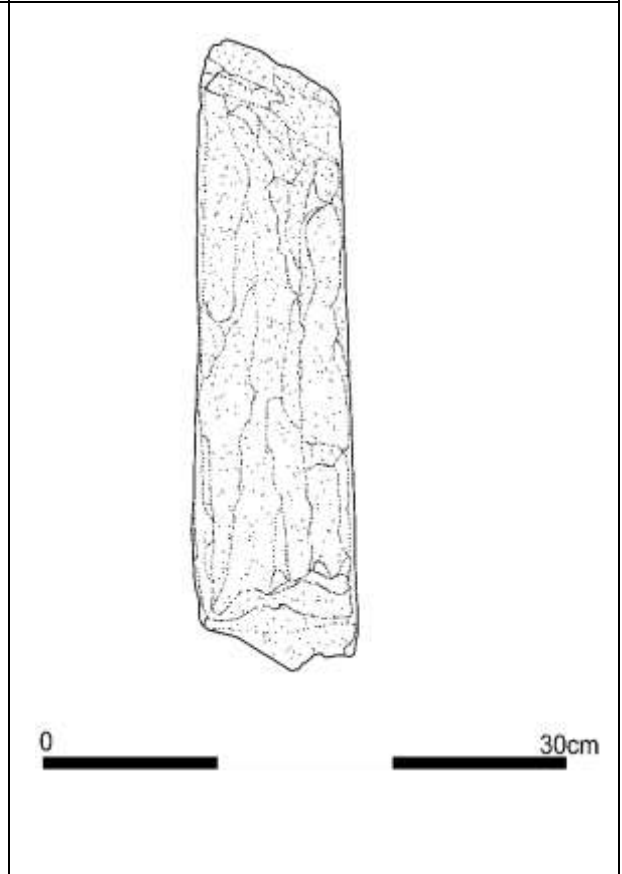
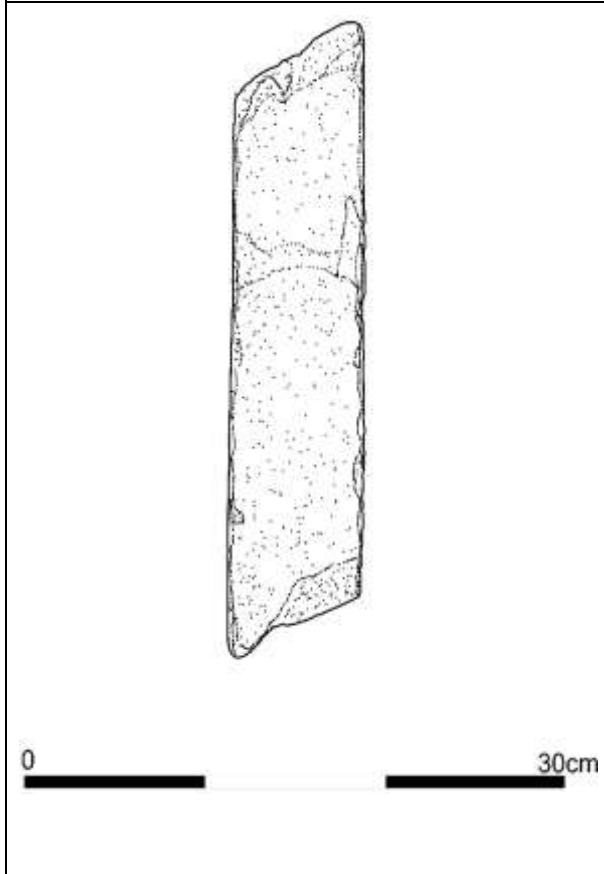
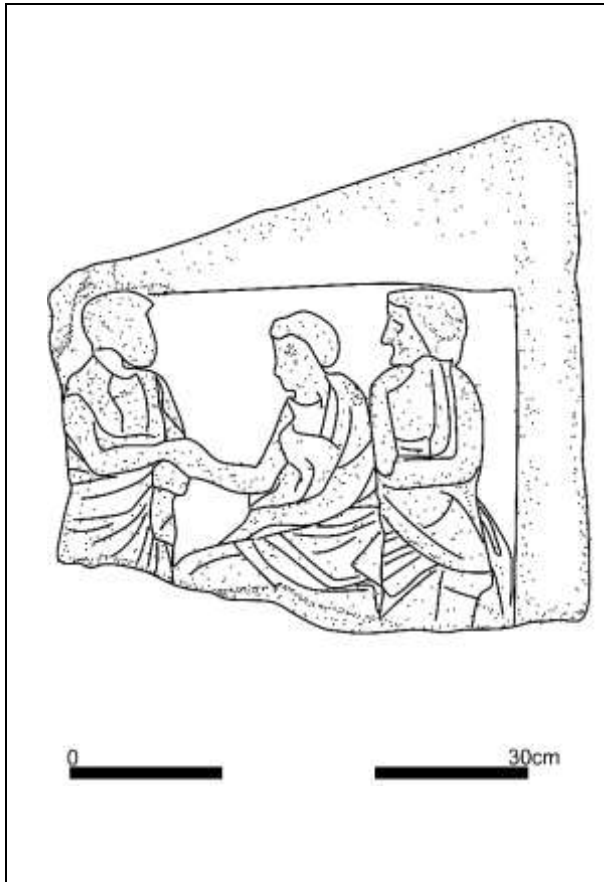

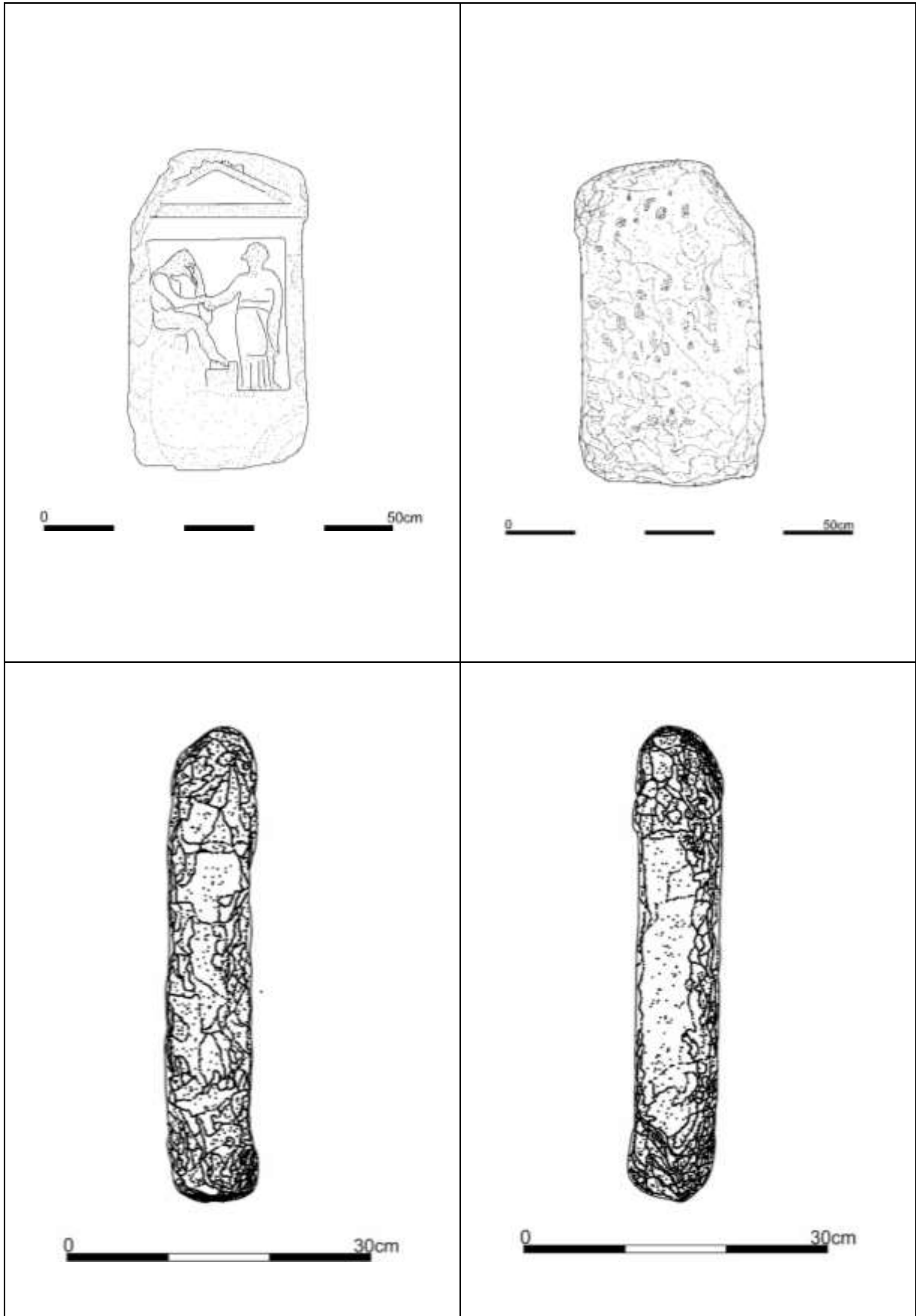

0 20cm

0 20cm

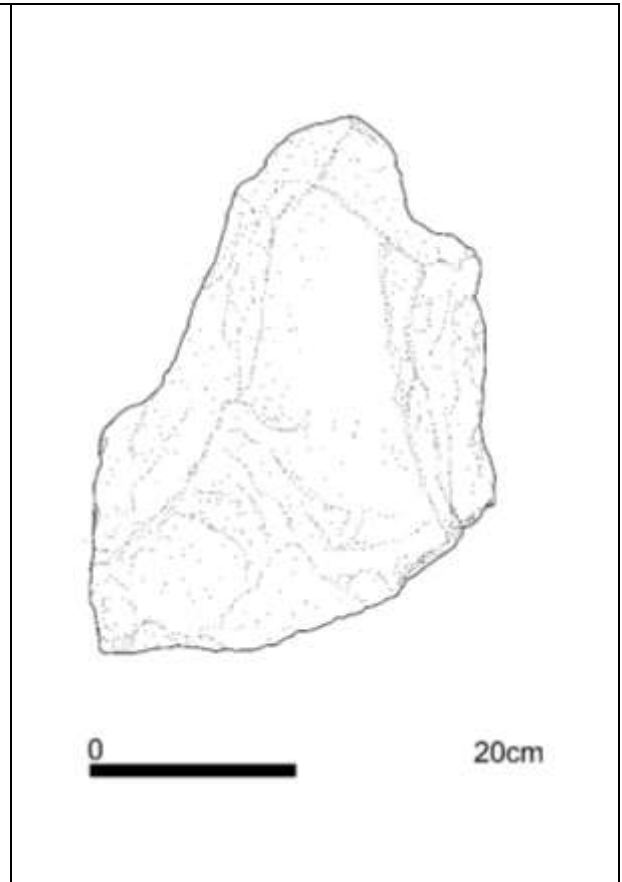
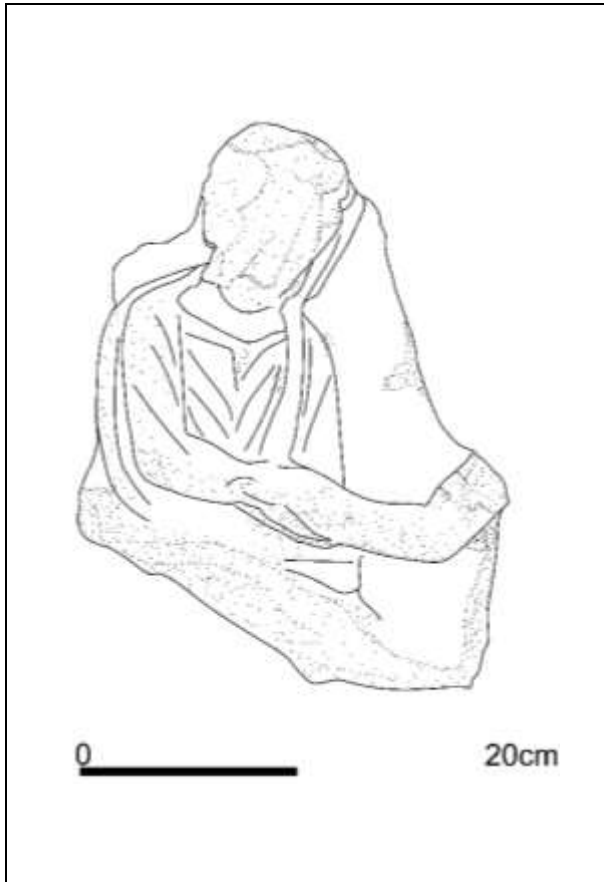

0 10cm

0 10cm

0 30cm

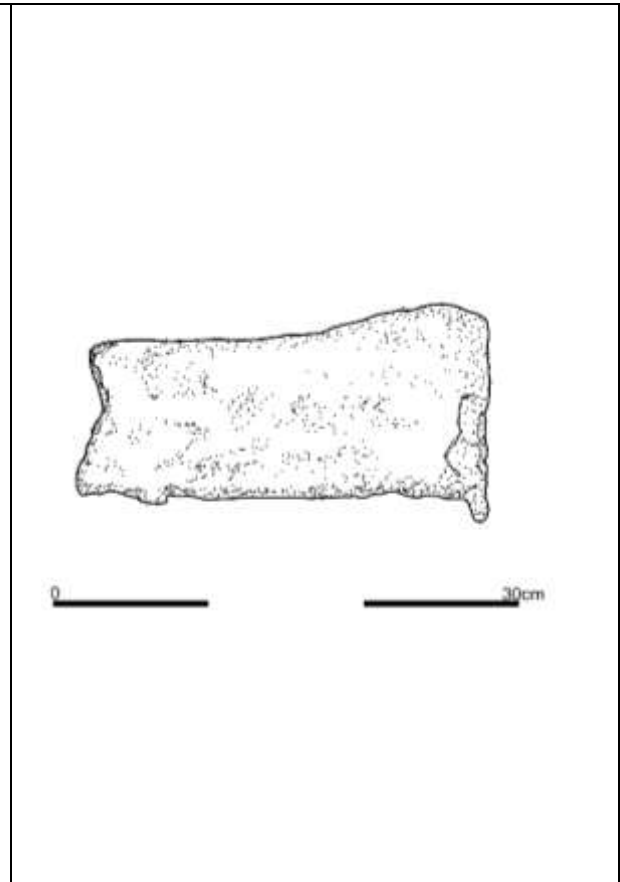
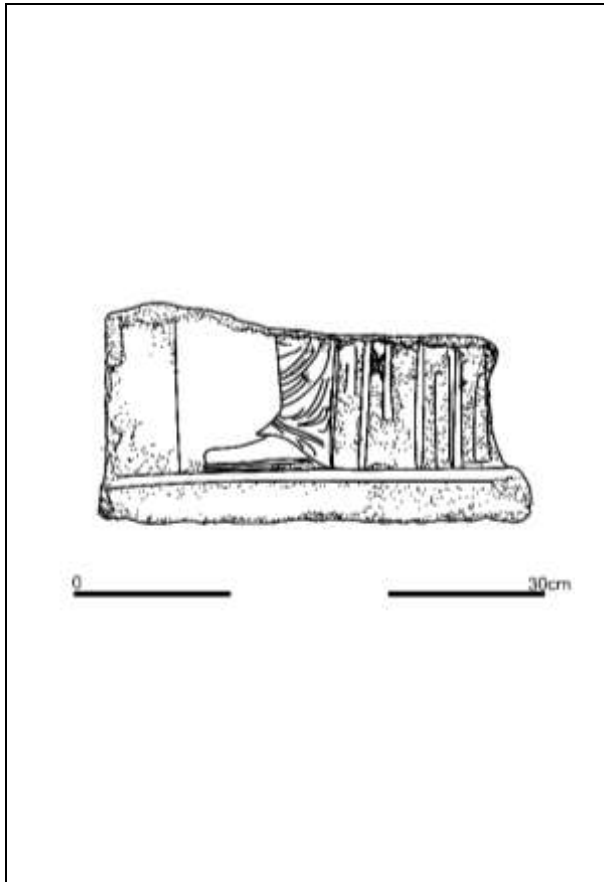
0 30cm

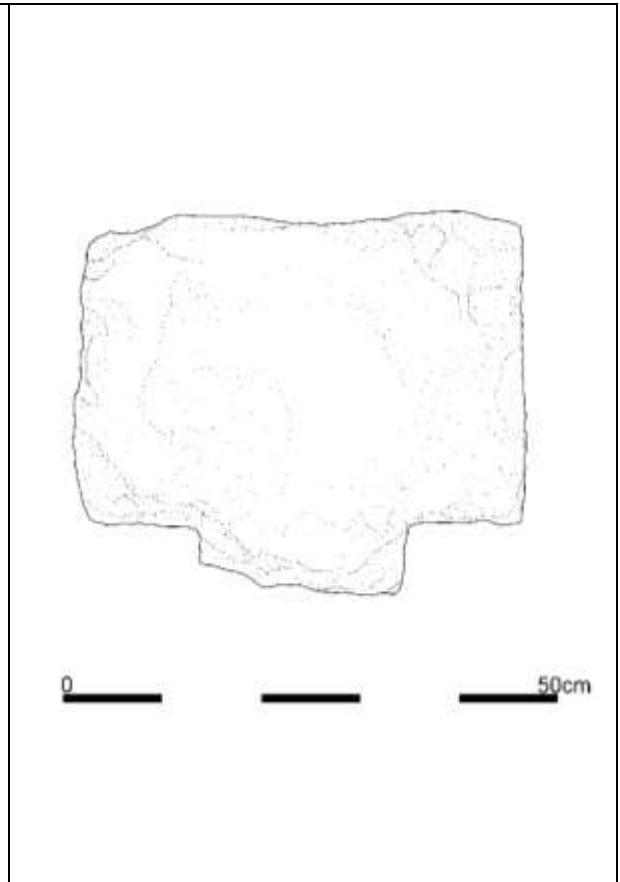
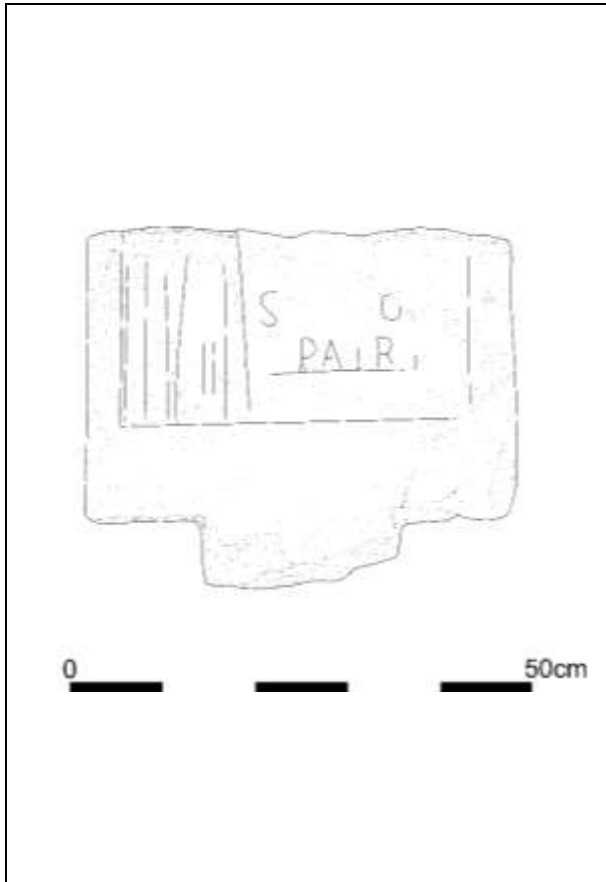
0 30cm

0 30cm

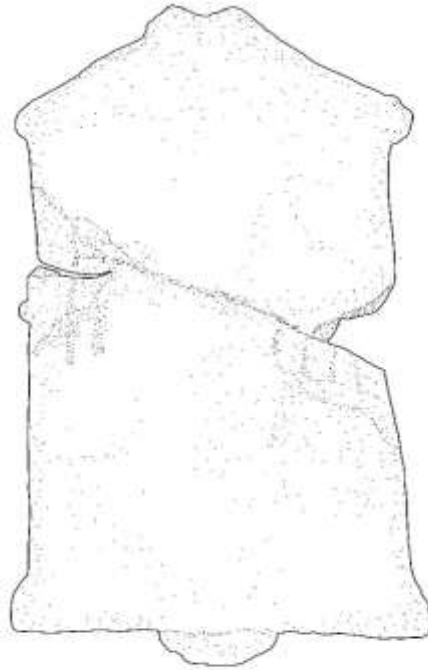
0 50cm

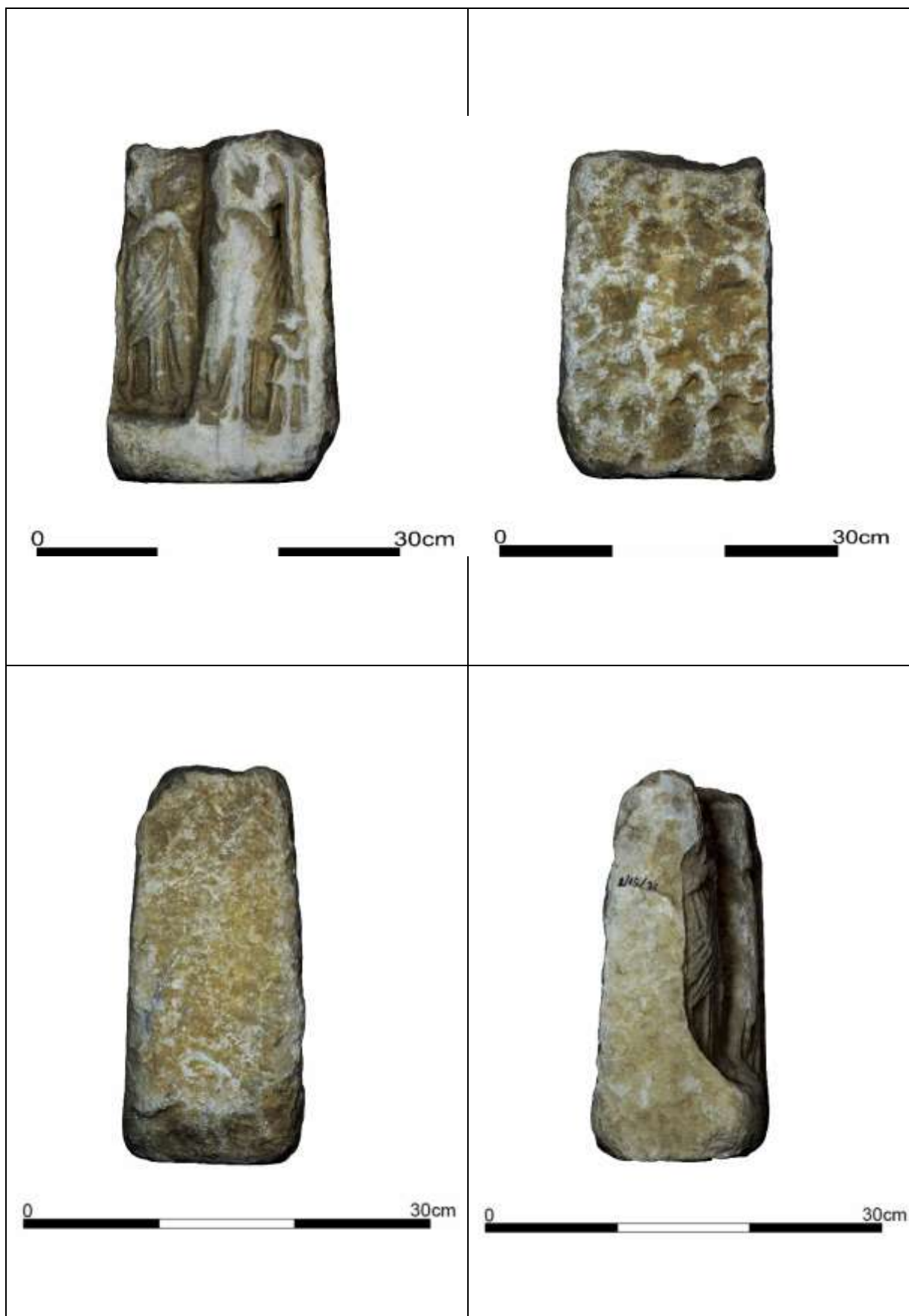
0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

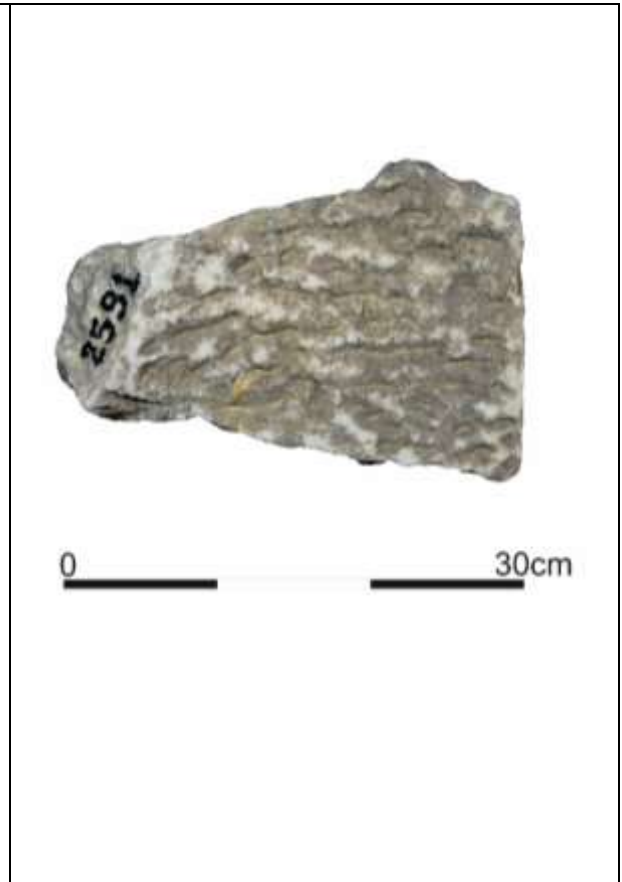
0 50cm

0 30cm

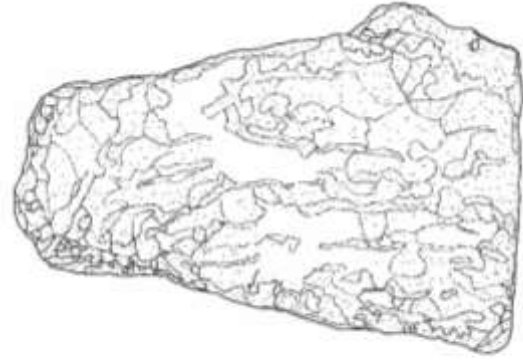

0 30cm

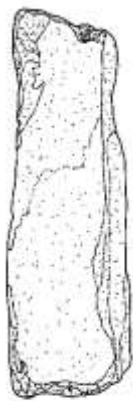

0 30cm

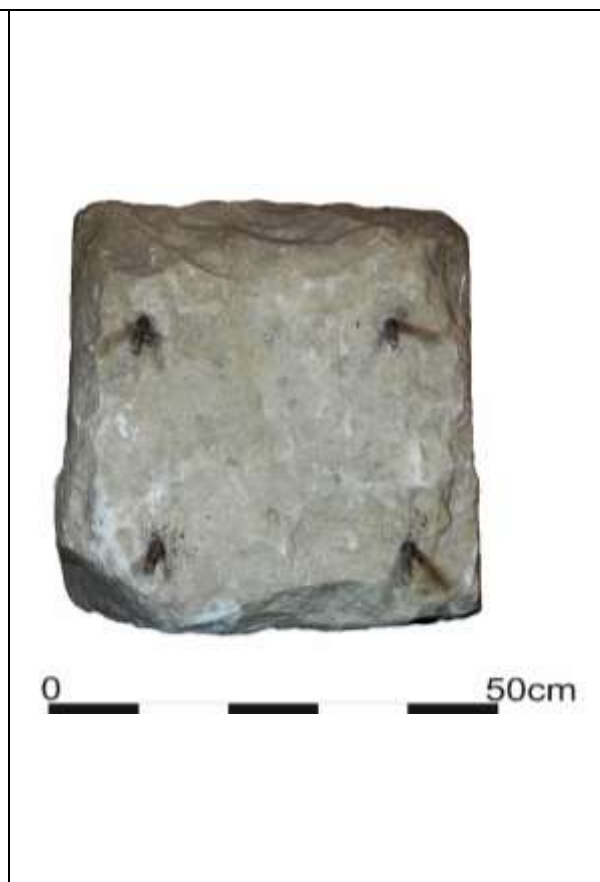
0 30cm

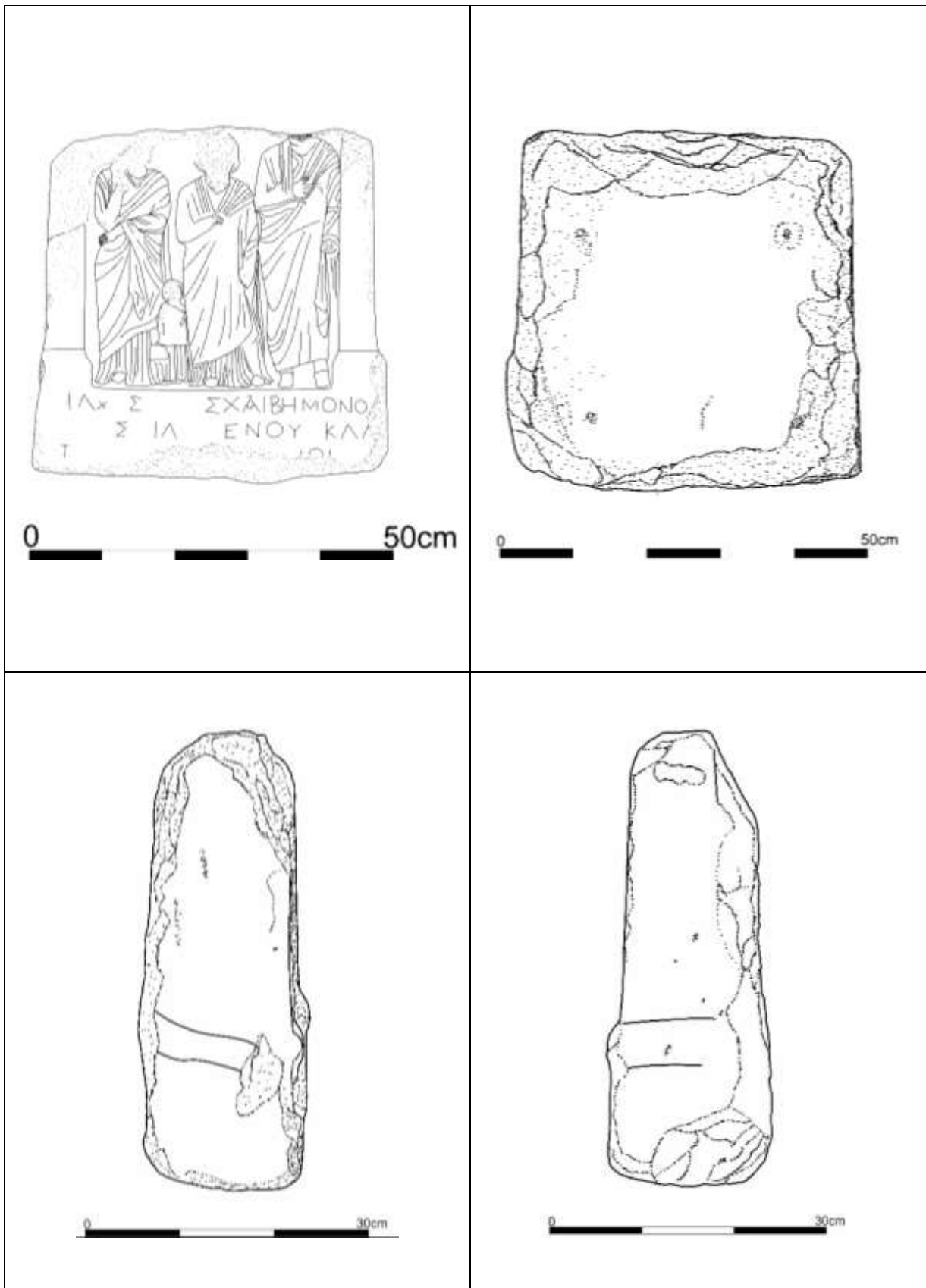

0 30cm

0 30cm

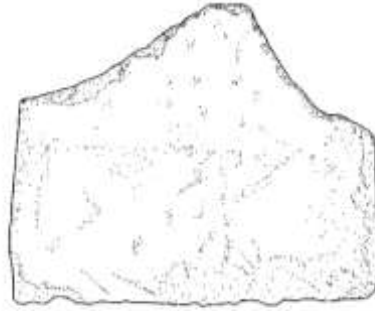

0 50cm

0 50cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50cm

0 30cm

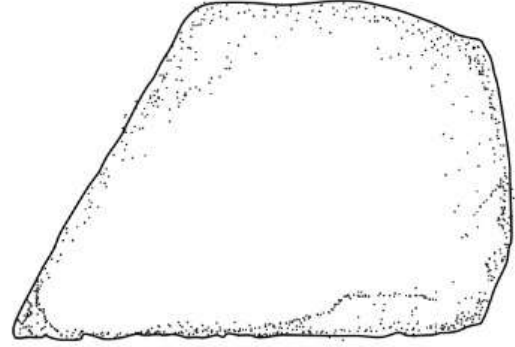

0 30cm

0 50cm

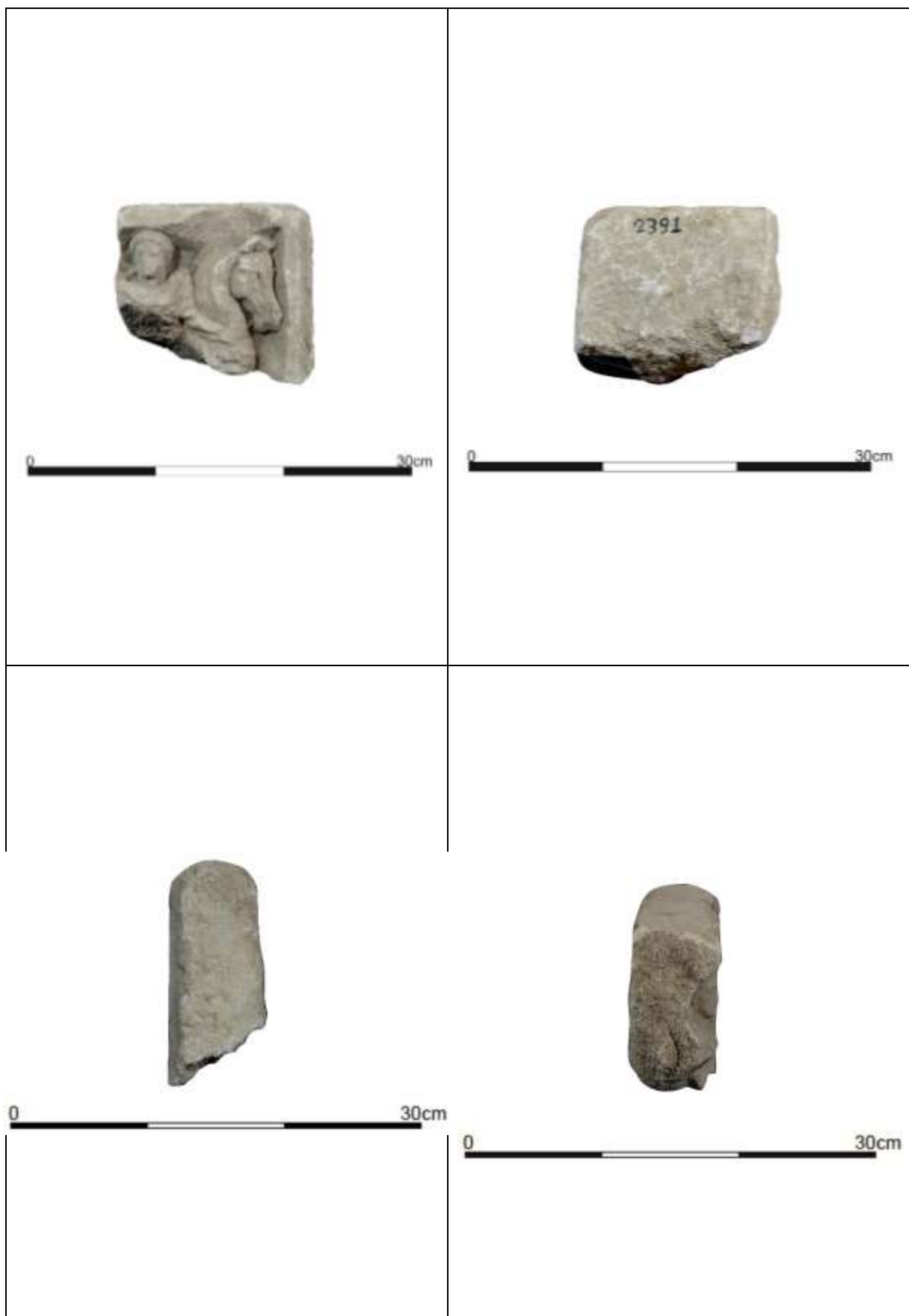
0 50cm

0 30cm

0 30cm

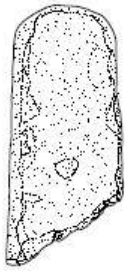

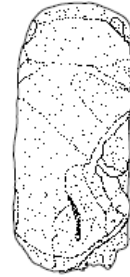
0 30cm

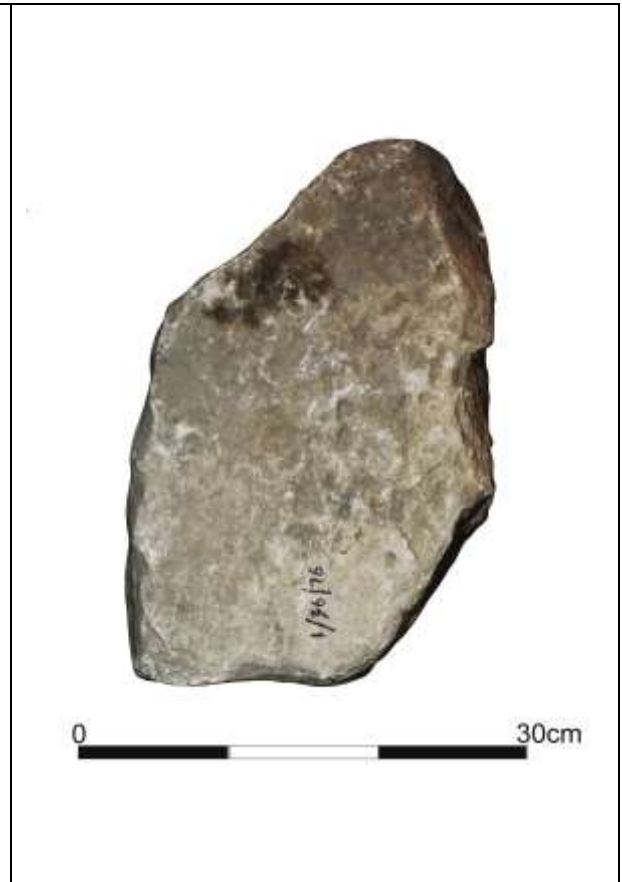
0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

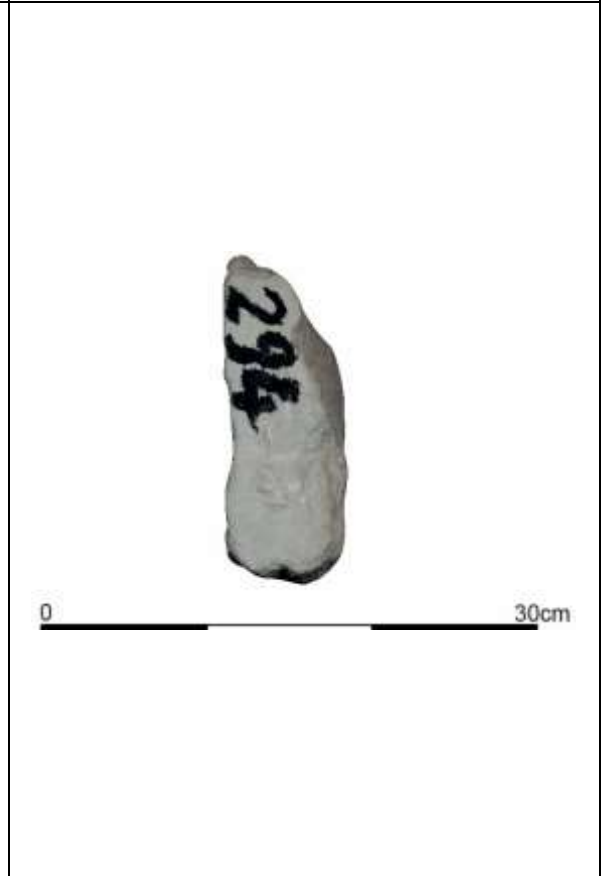
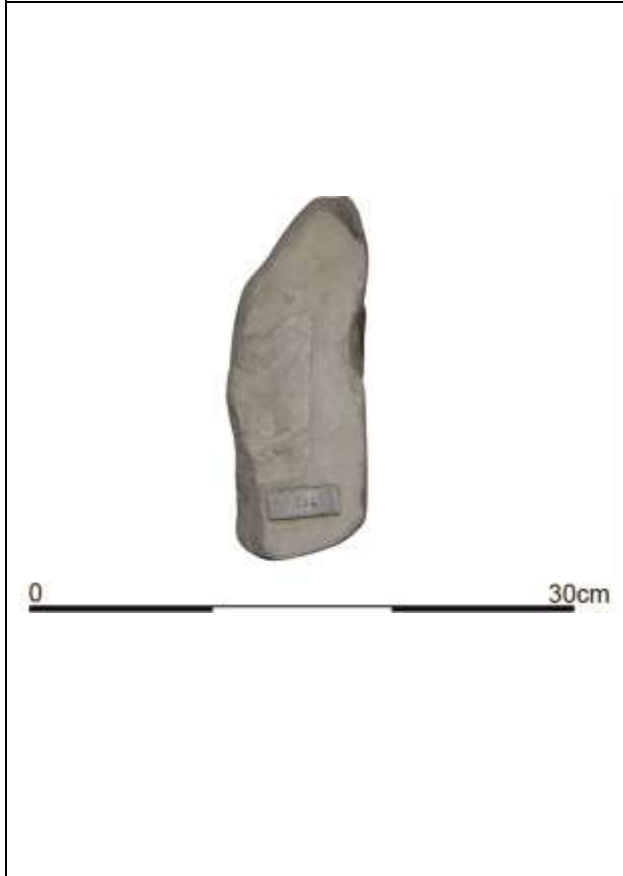

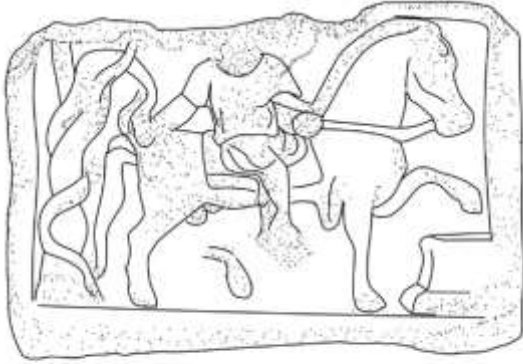
0 30cm

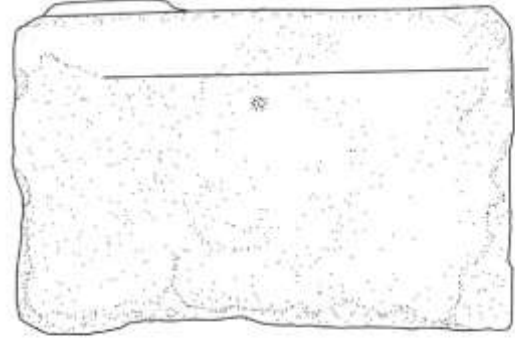
0 30cm

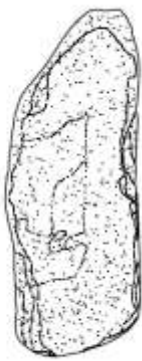

0 30cm

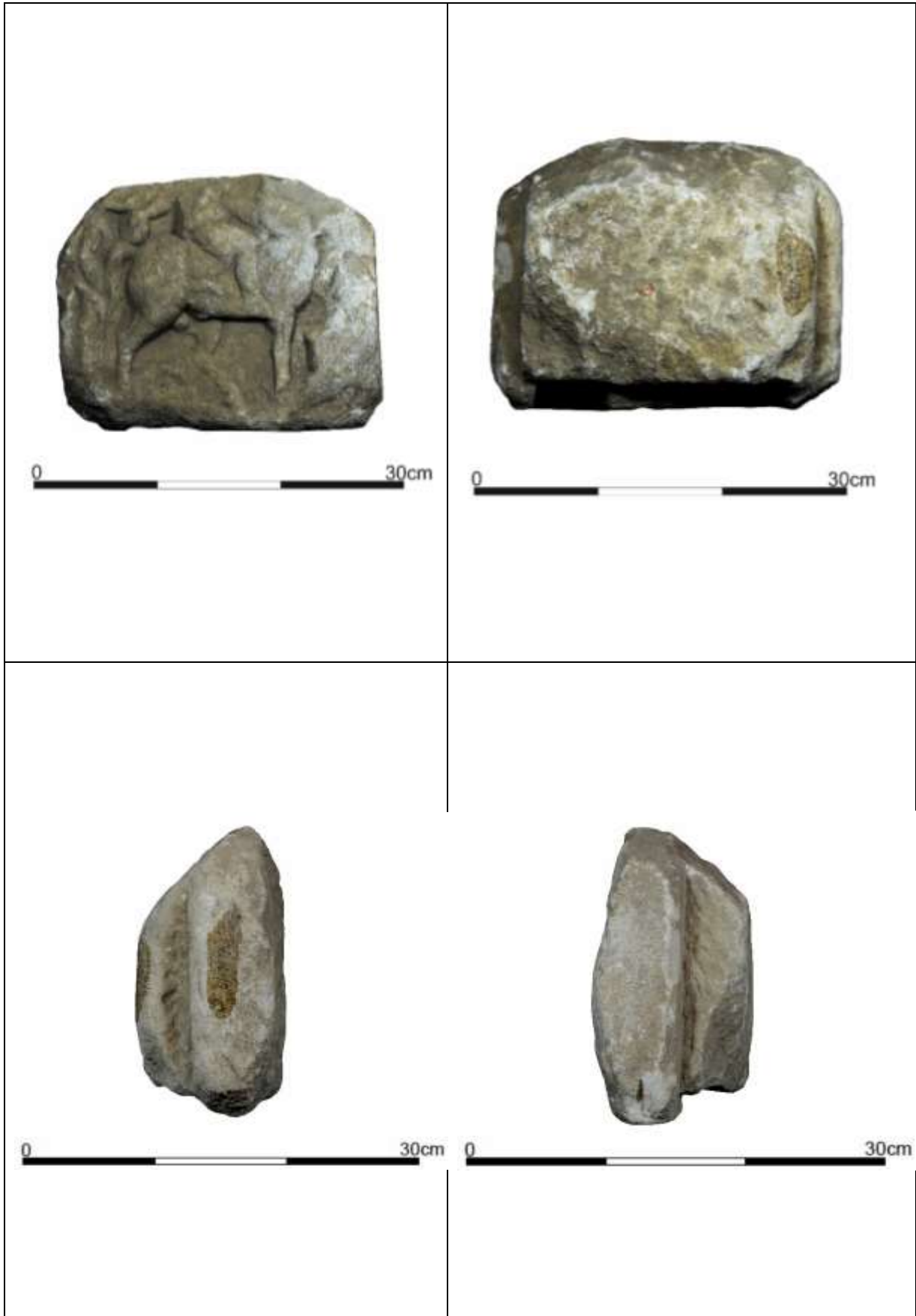
0 30cm

0 30cm

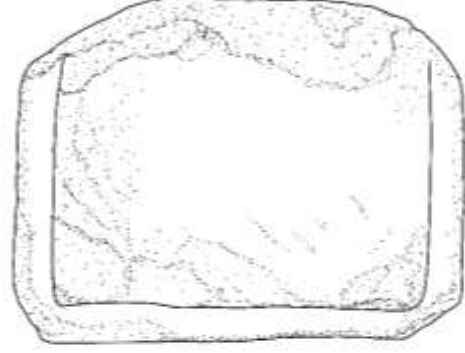

0 30cm

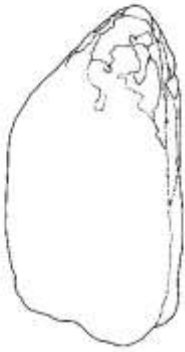

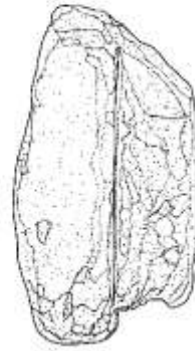
0 30cm

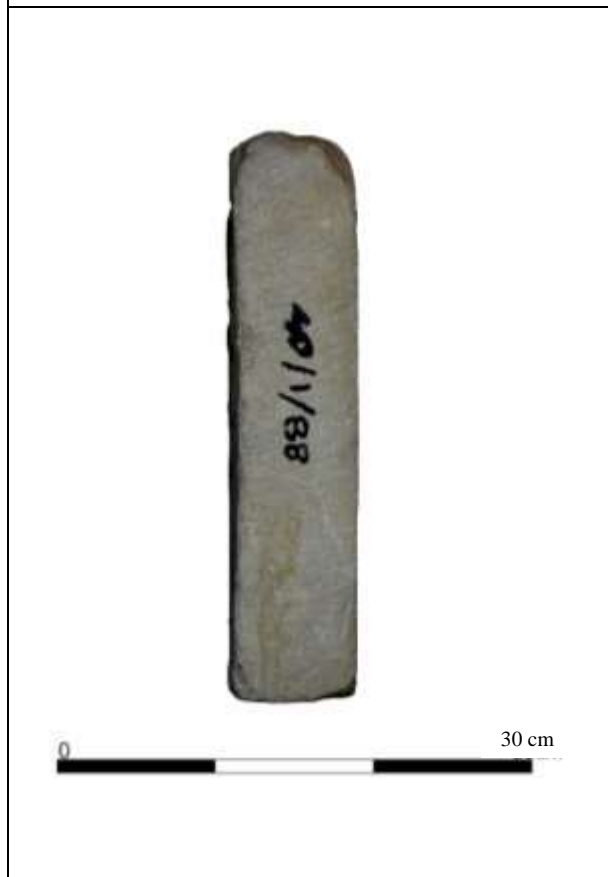
0 30cm

0 30cm

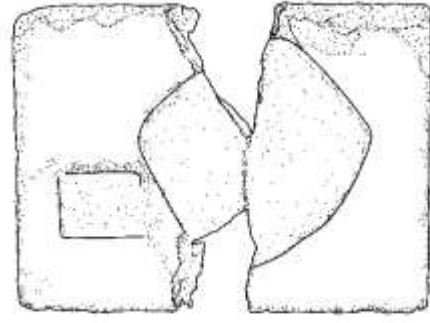

0 30cm

0 50cm

0 50cm

0 30cm

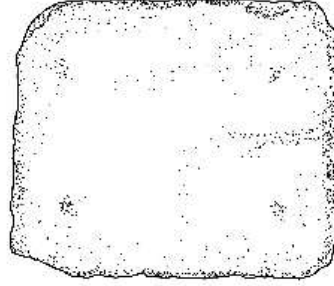

0 30cm

0 50cm

0 50cm

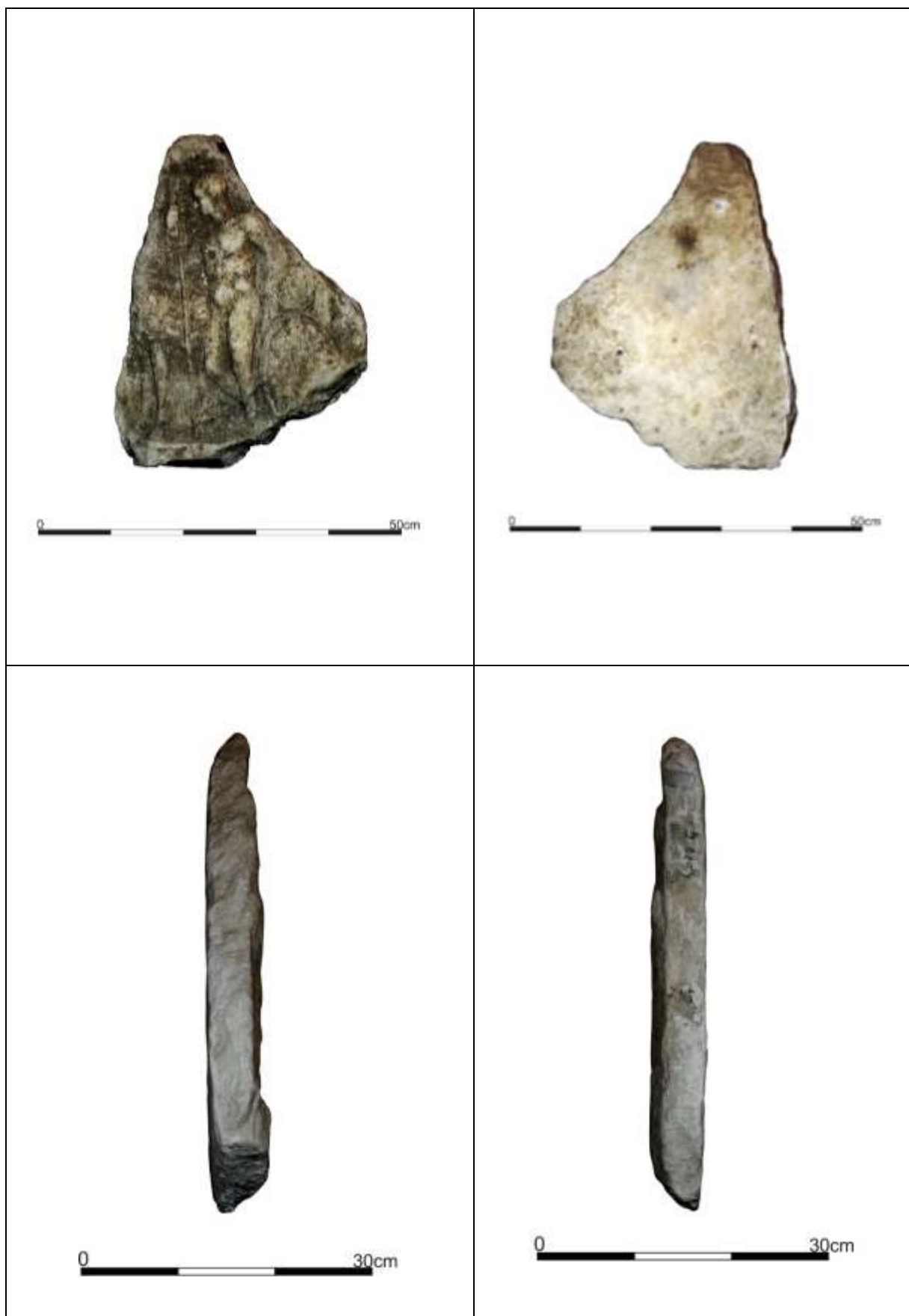

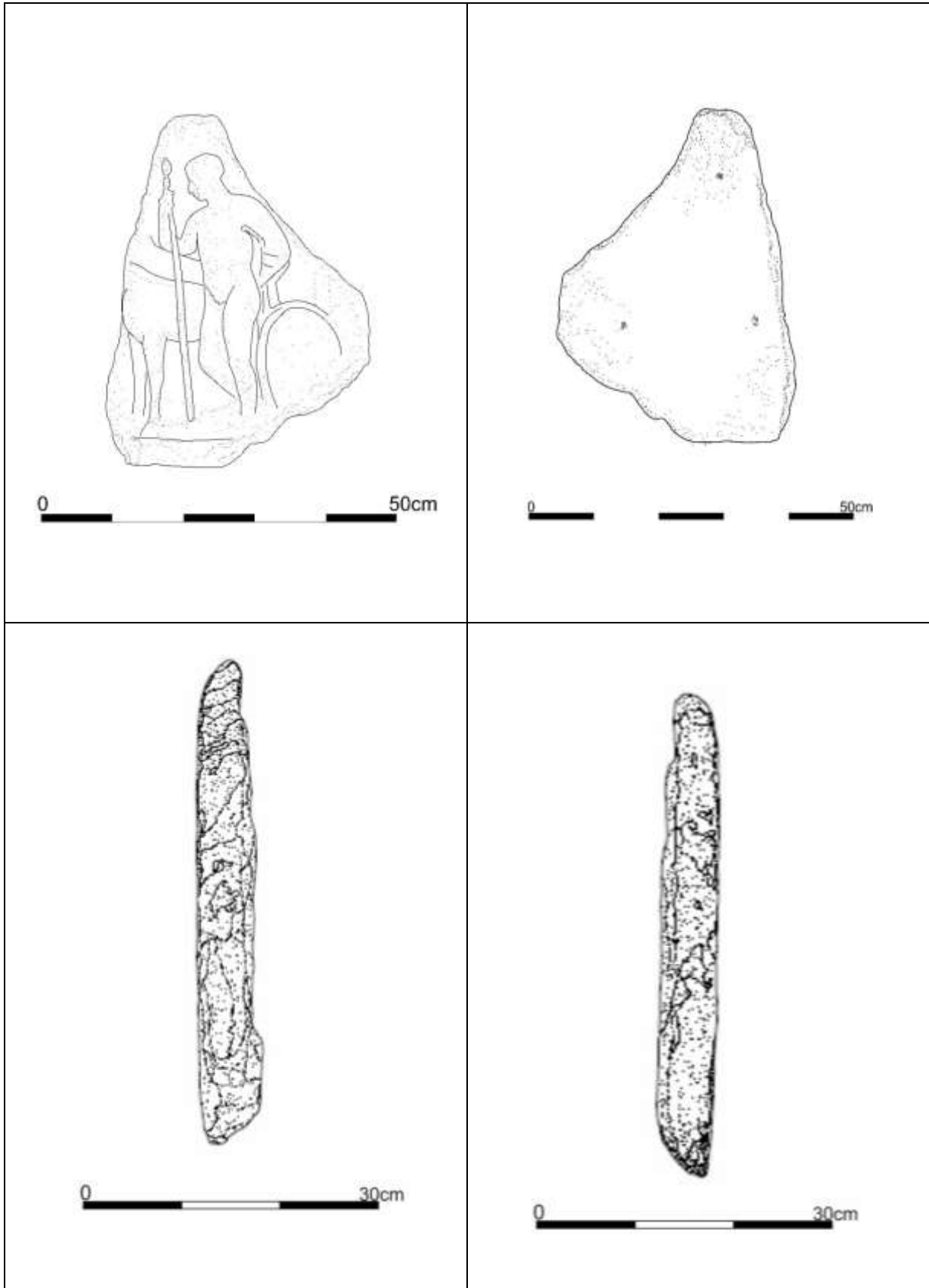
0 30cm

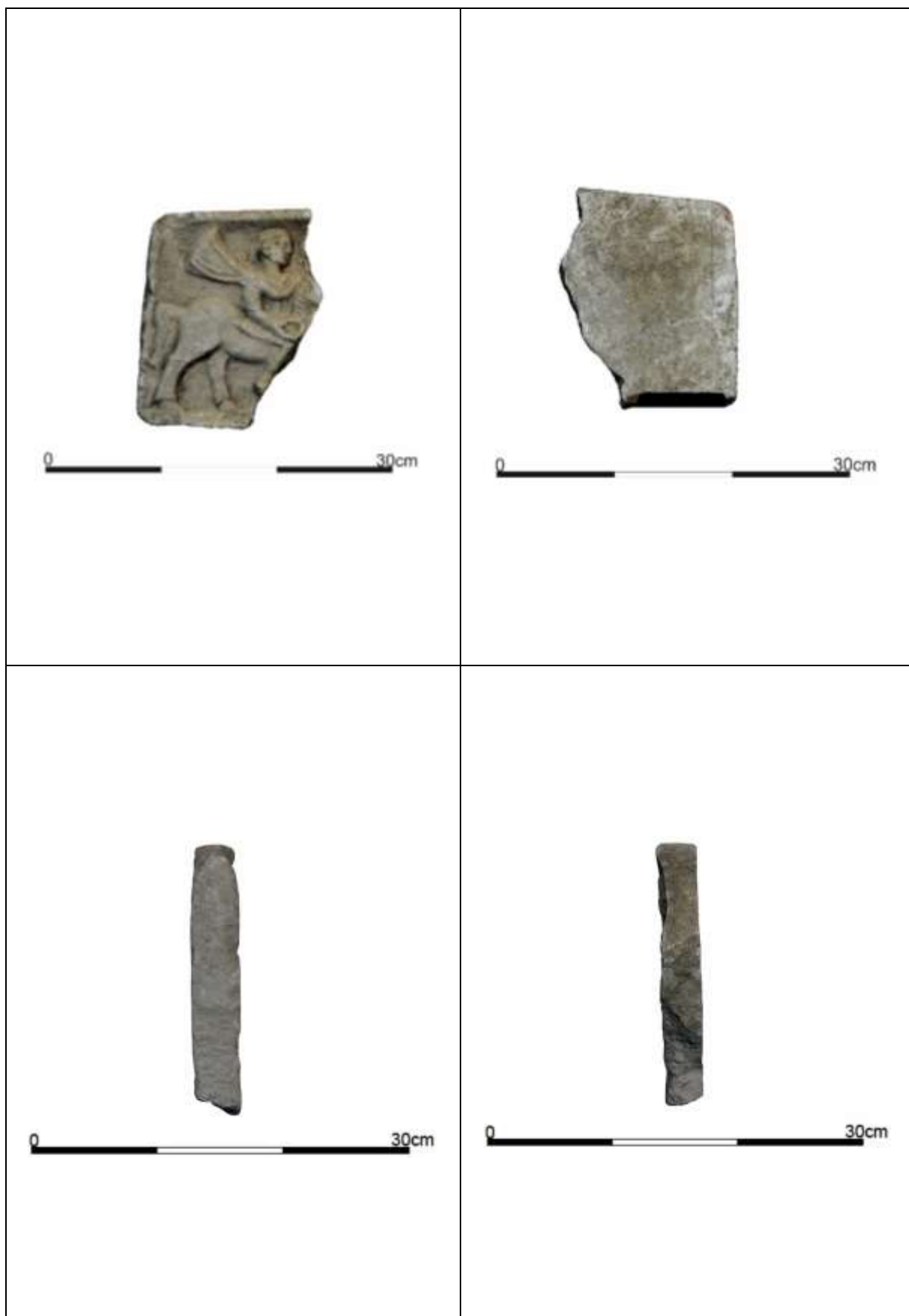

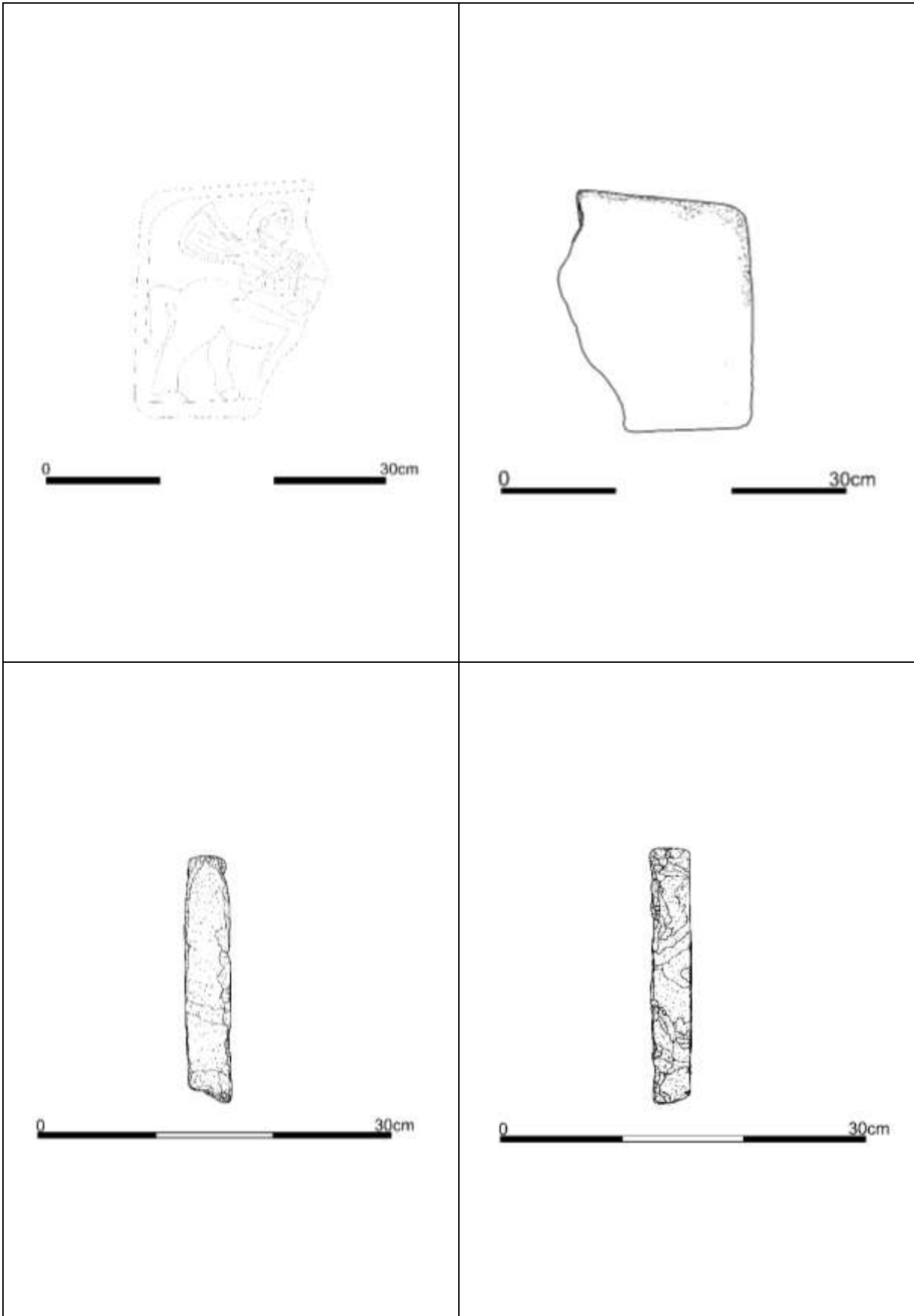
0 30cm

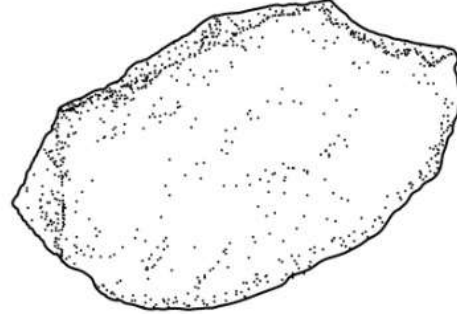

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 50cm

0 50cm

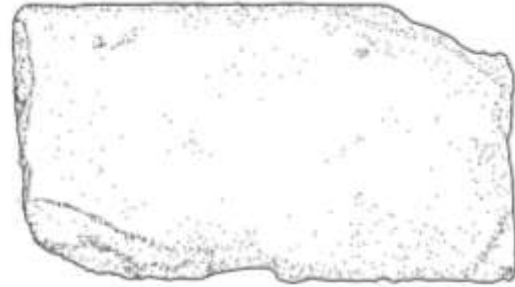
0 30cm

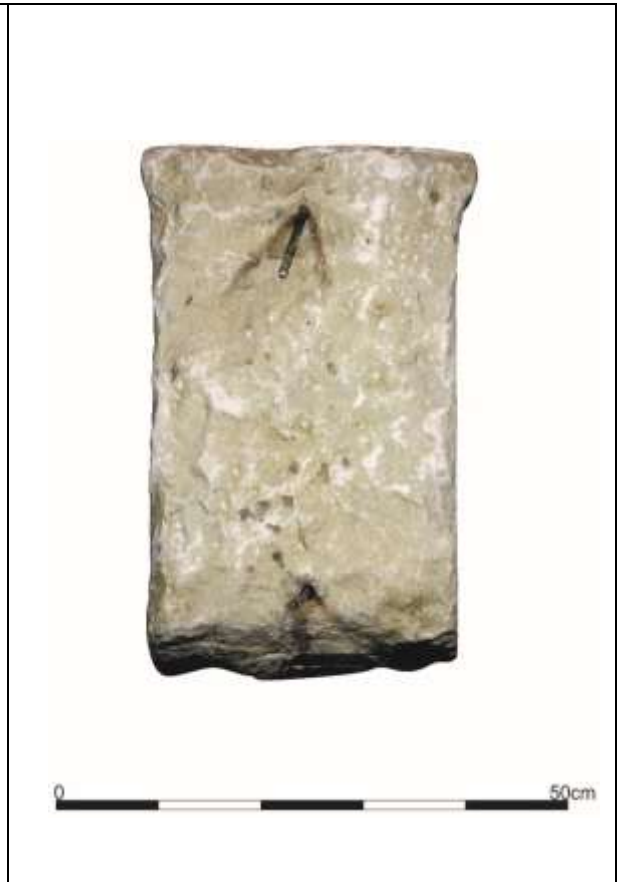

0 30cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

0 50cm

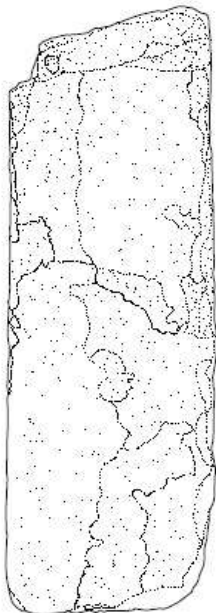

0 50cm

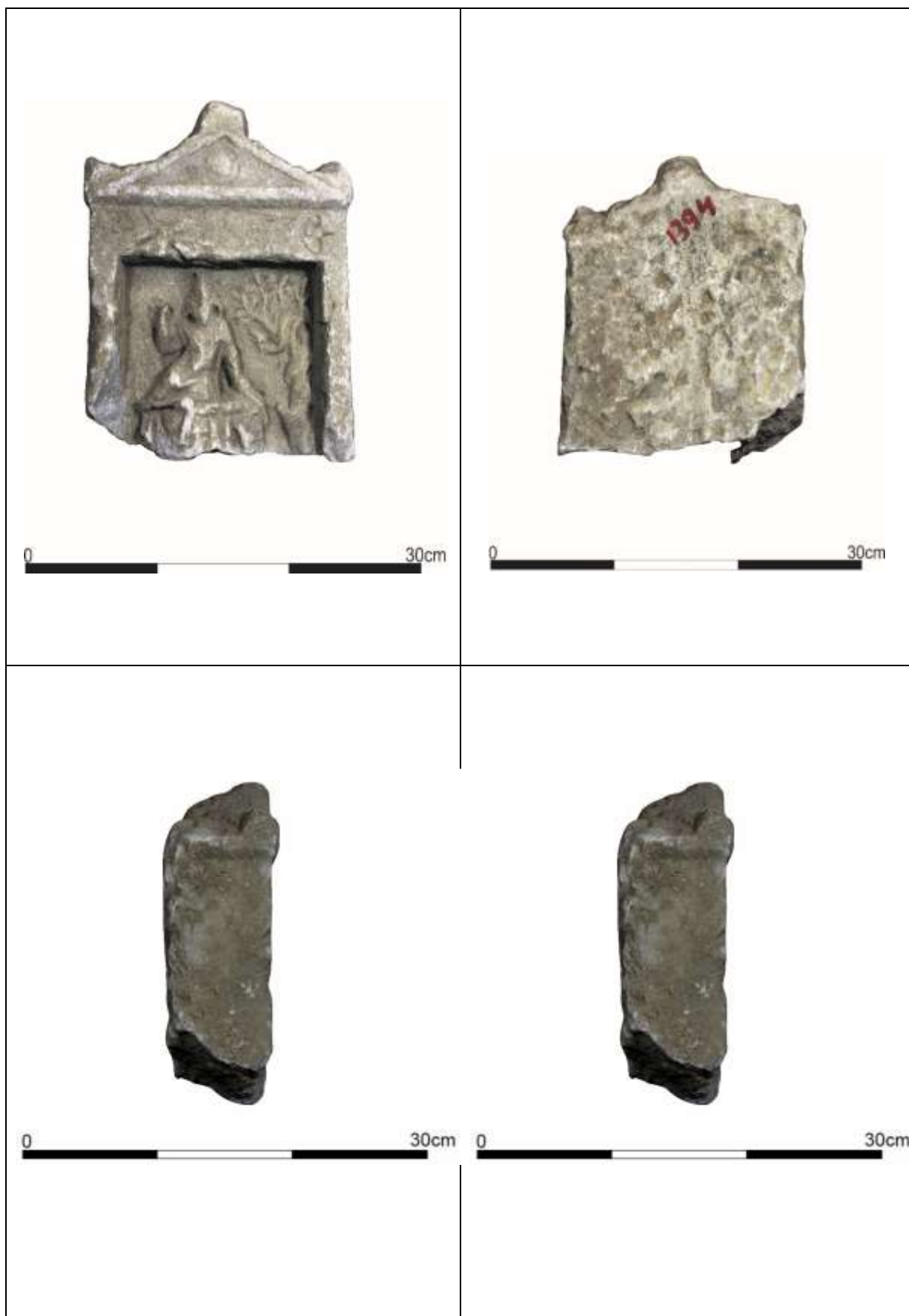
0 50cm

0 30cm

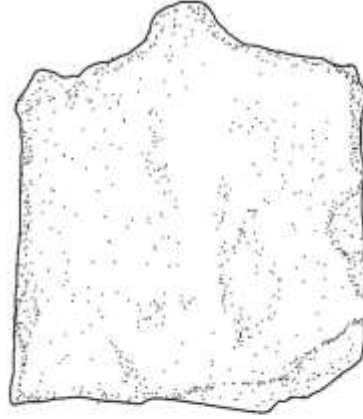

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

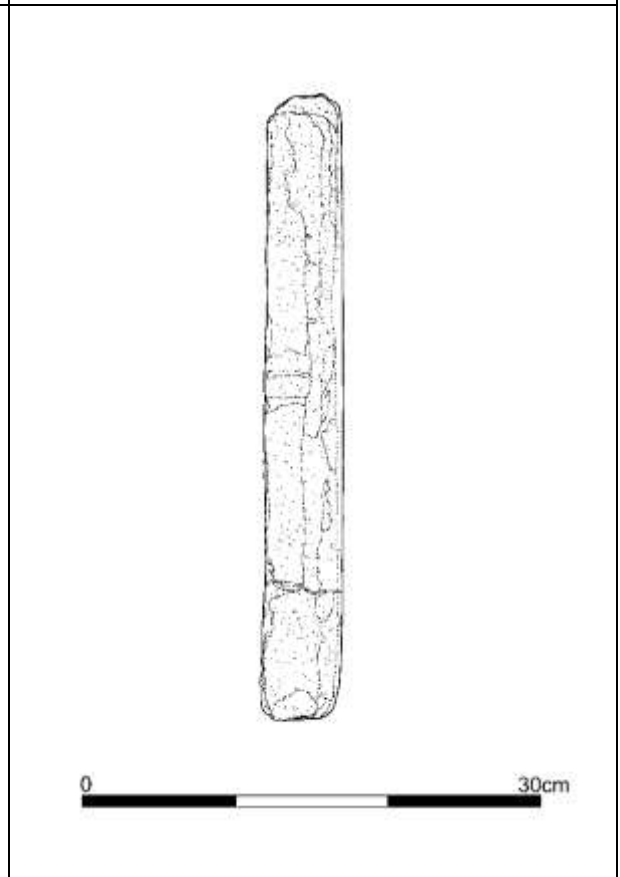
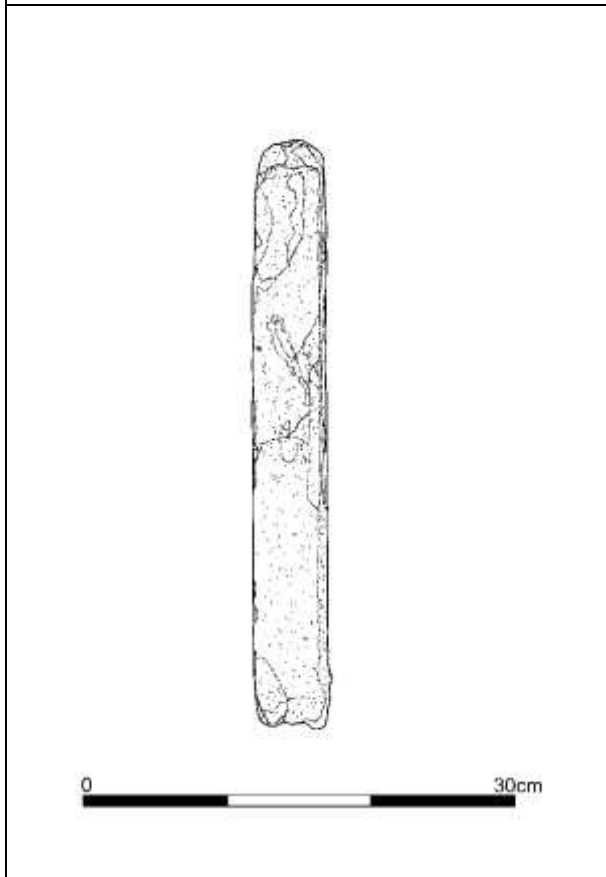

0 30cm

0 30cm

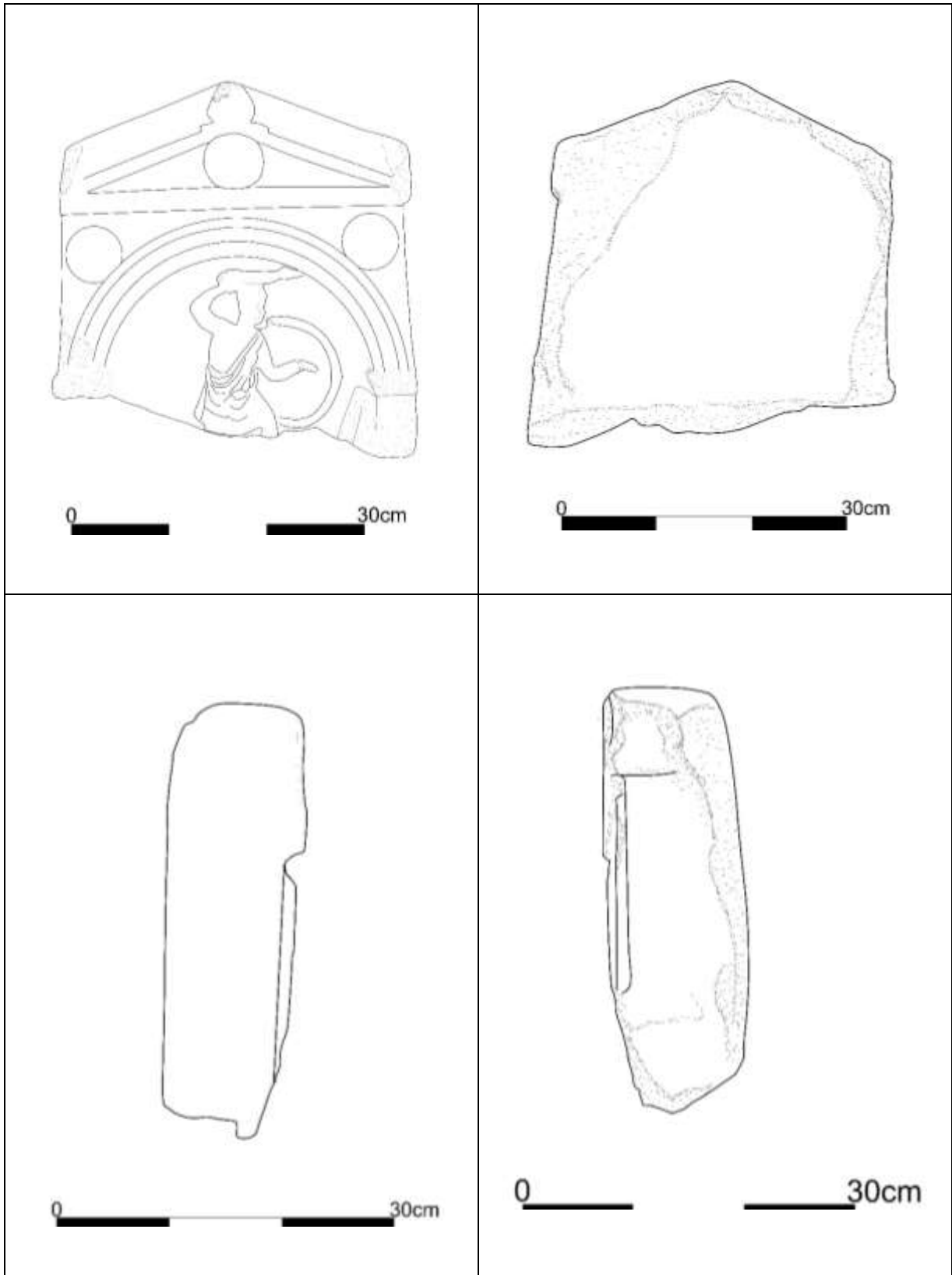
0 30cm

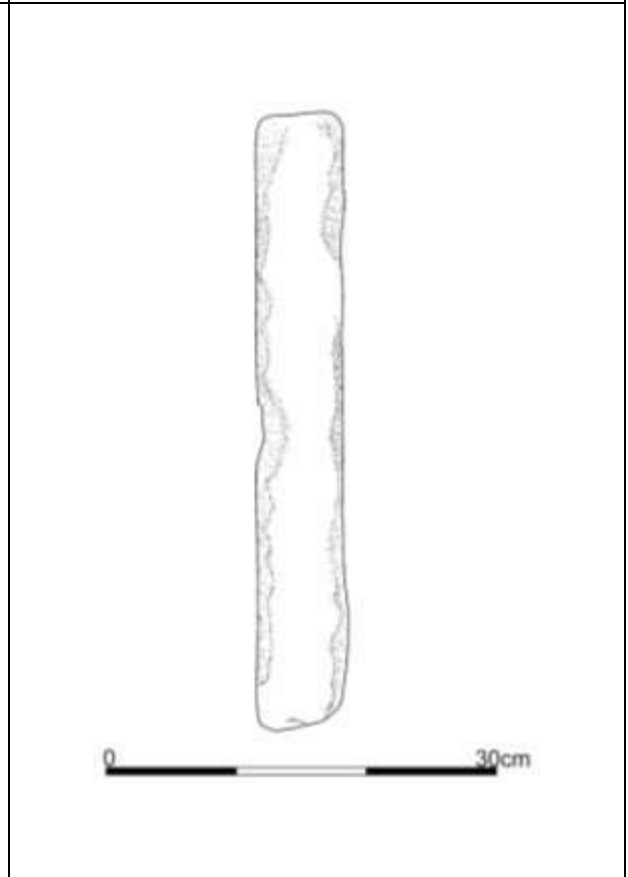
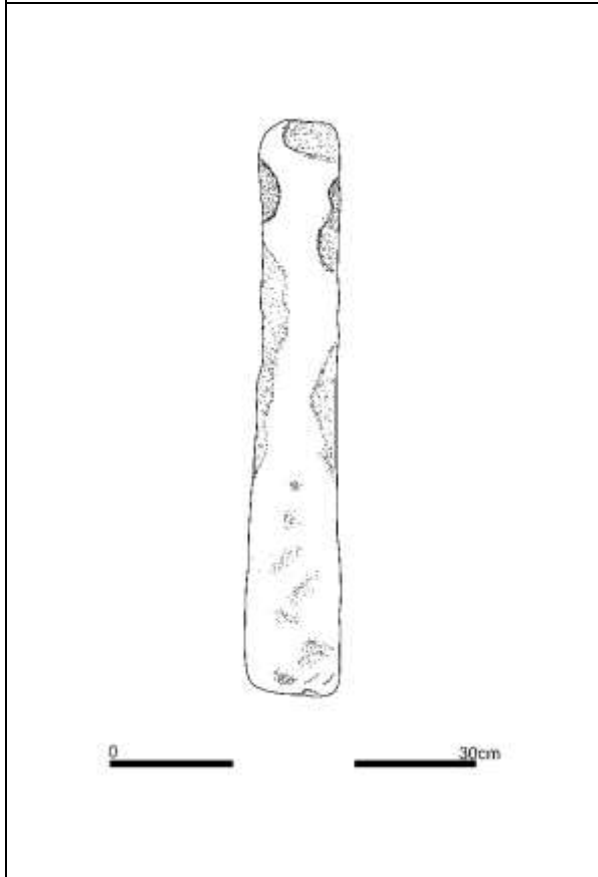
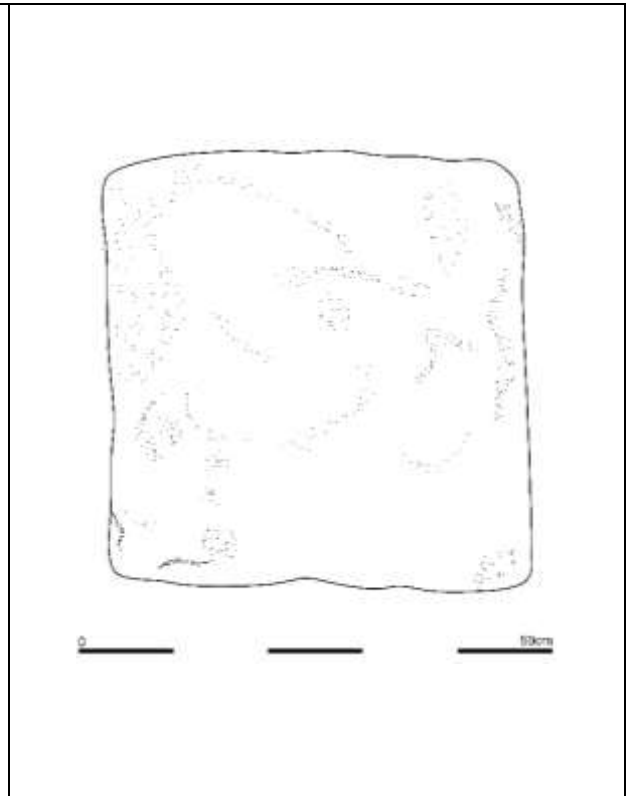
0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

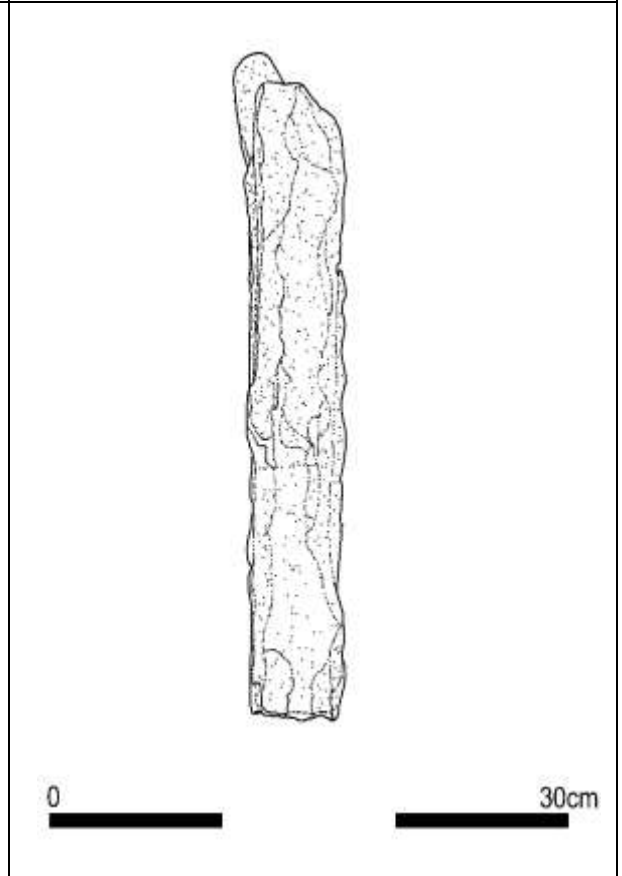
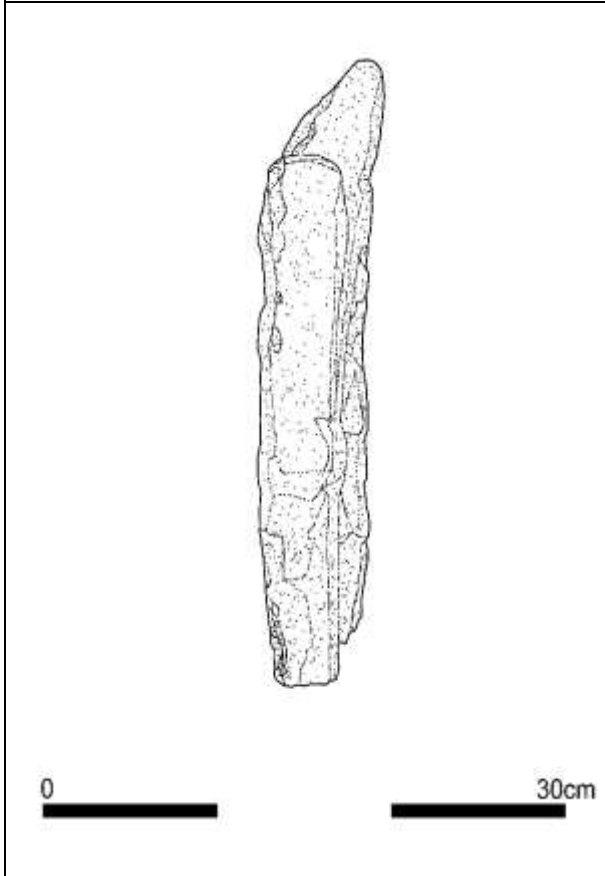
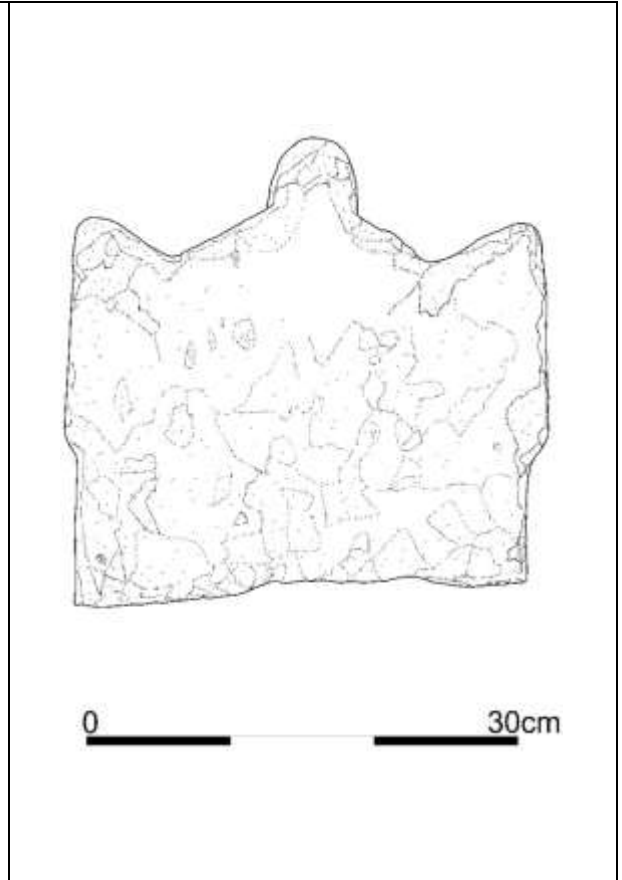
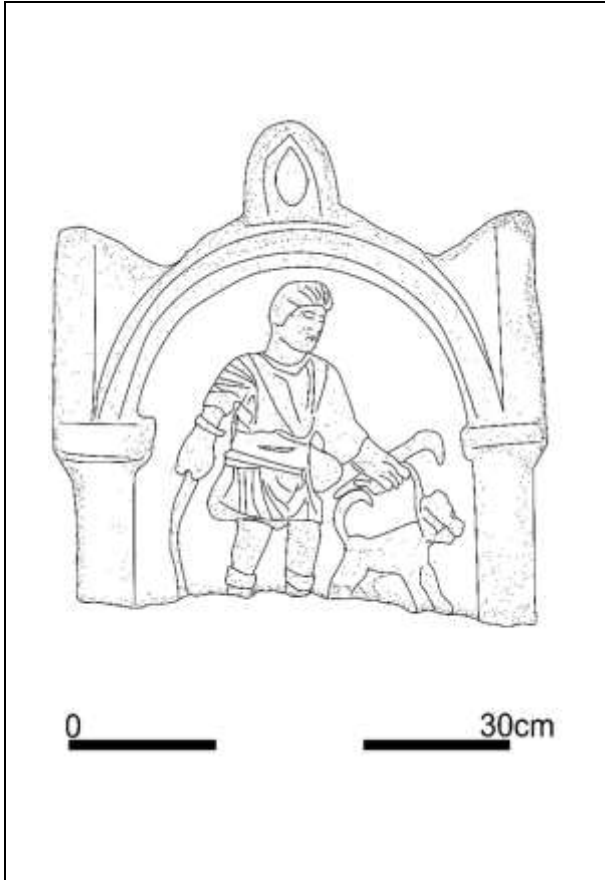

0 30cm

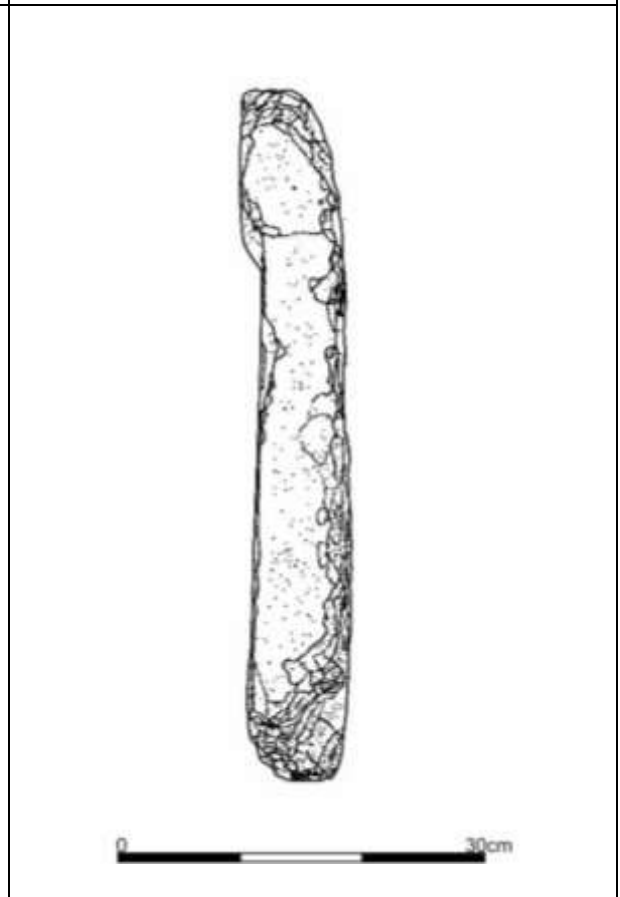
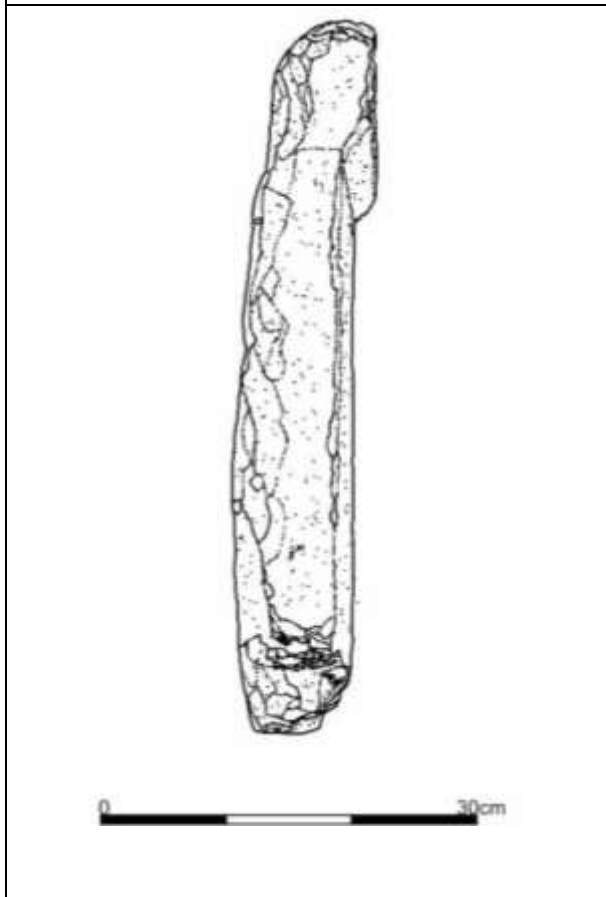
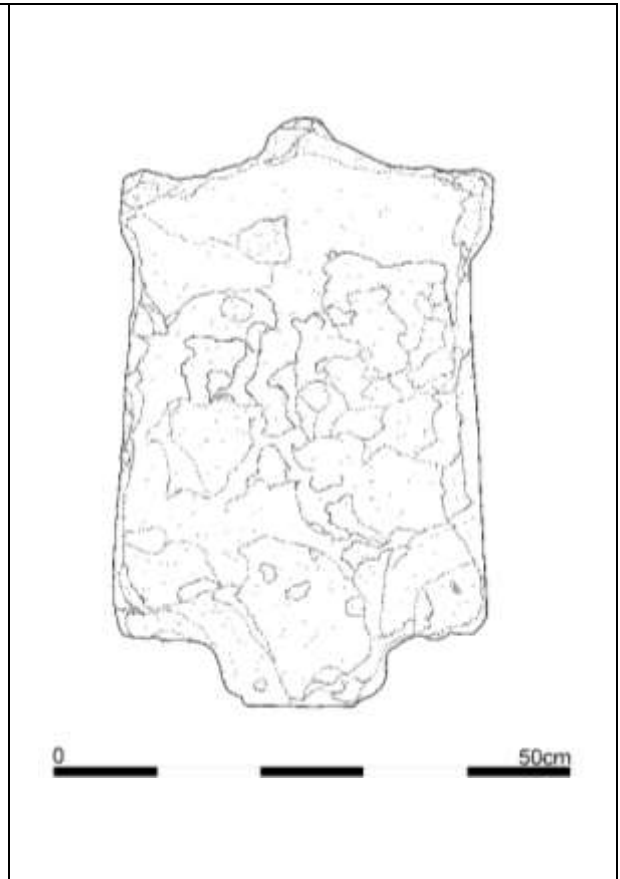

0 30cm

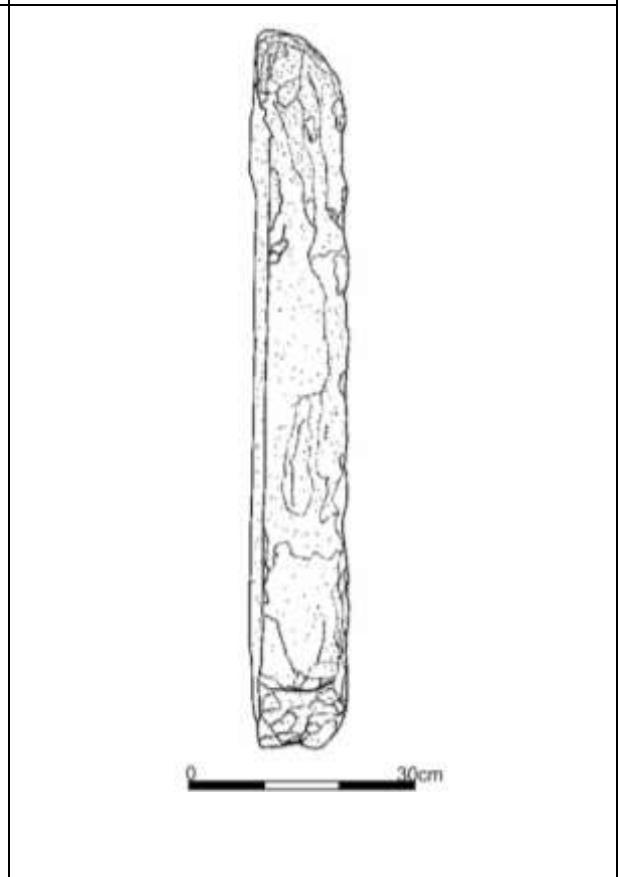
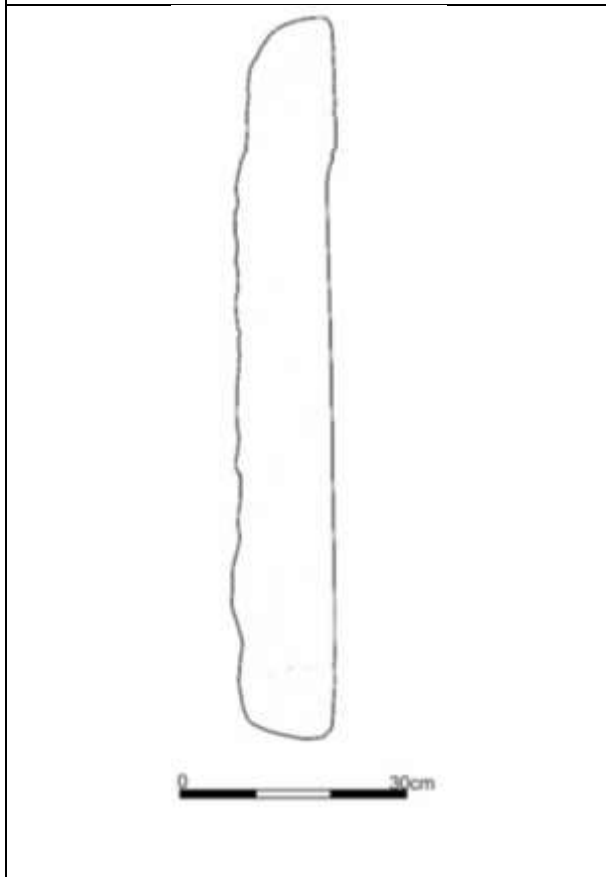
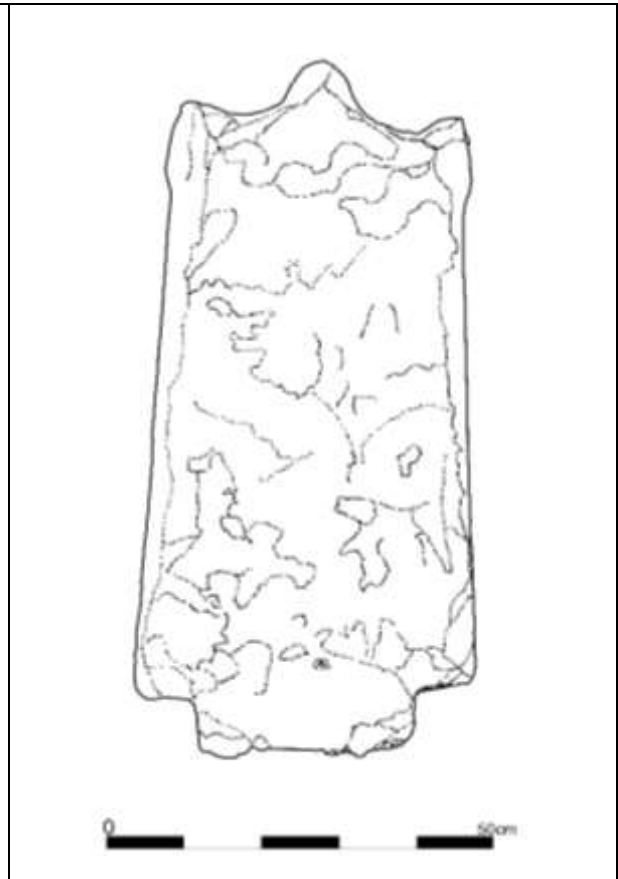
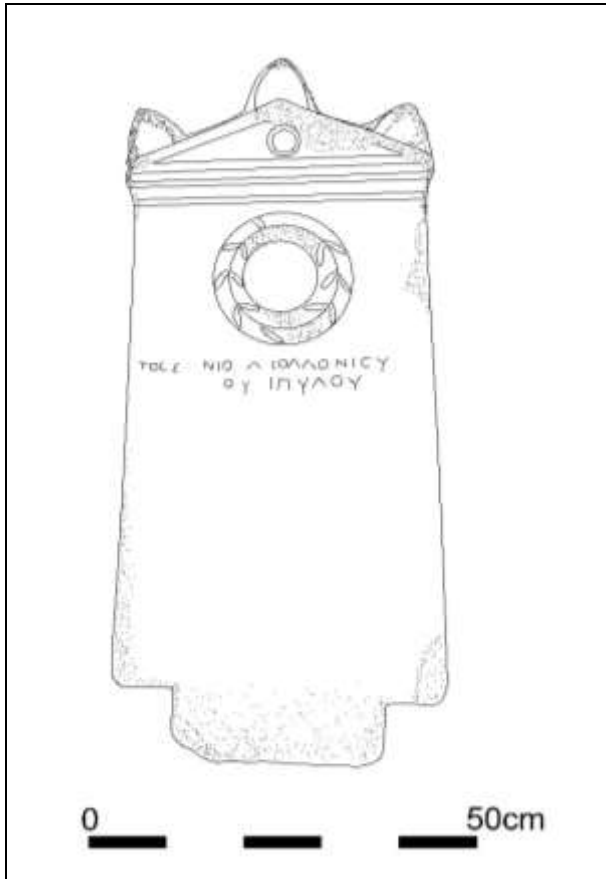

0 50cm

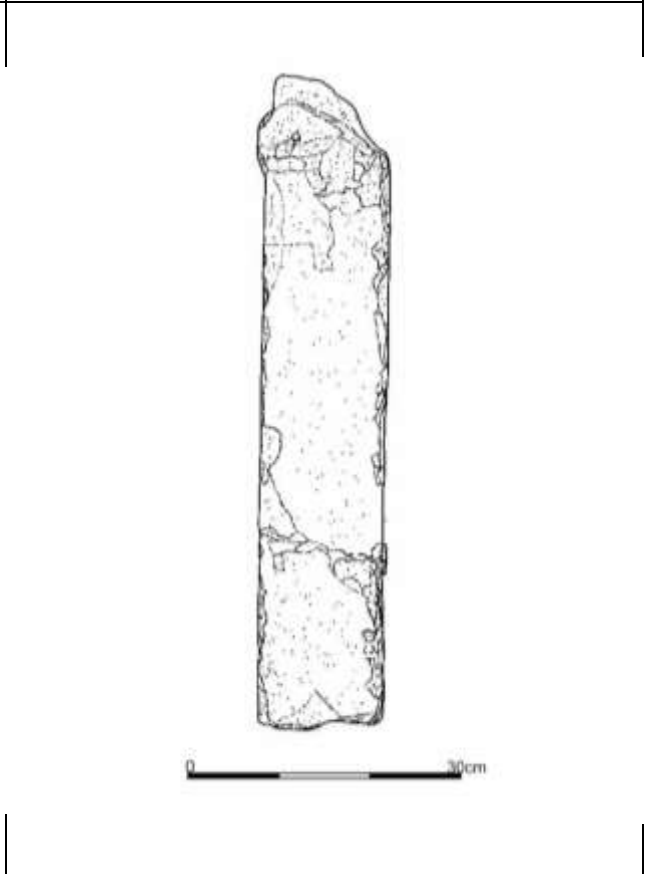
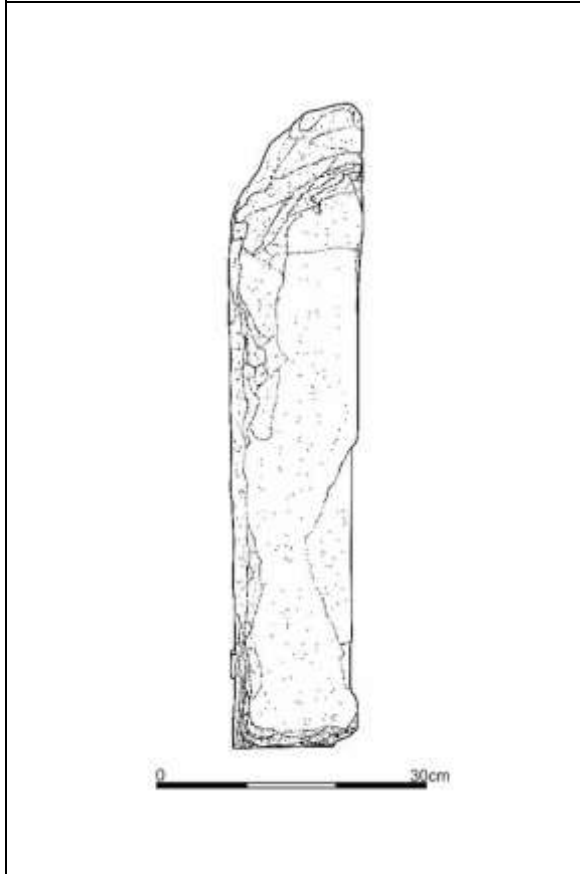
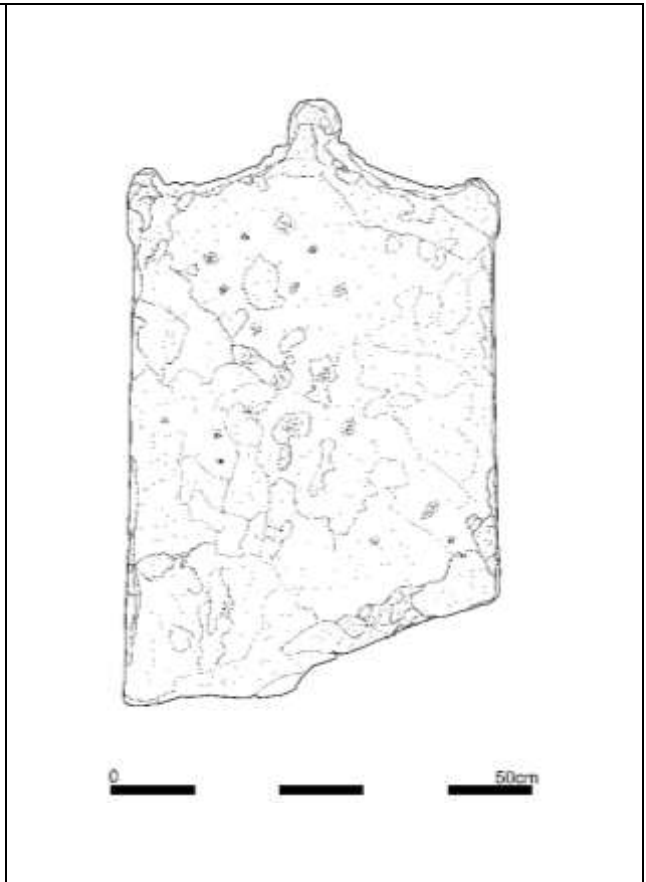
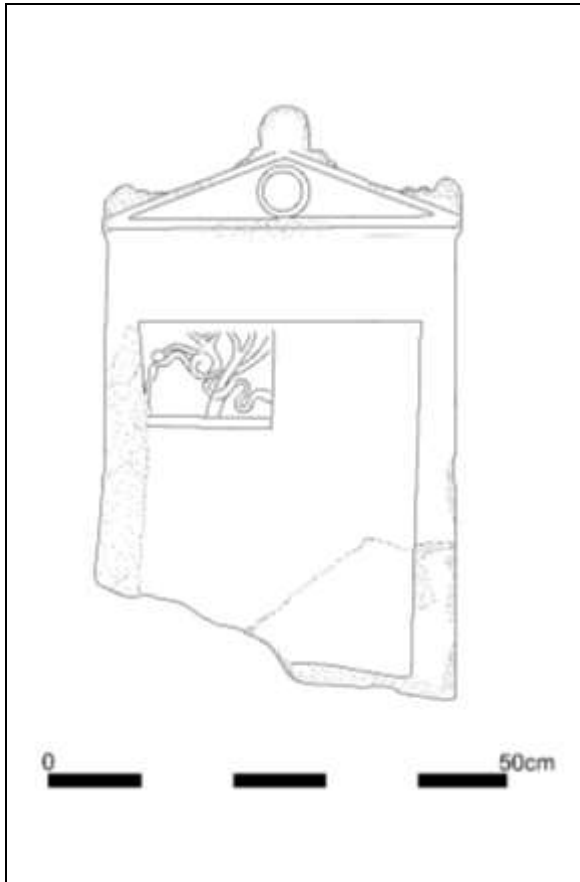
0 50cm

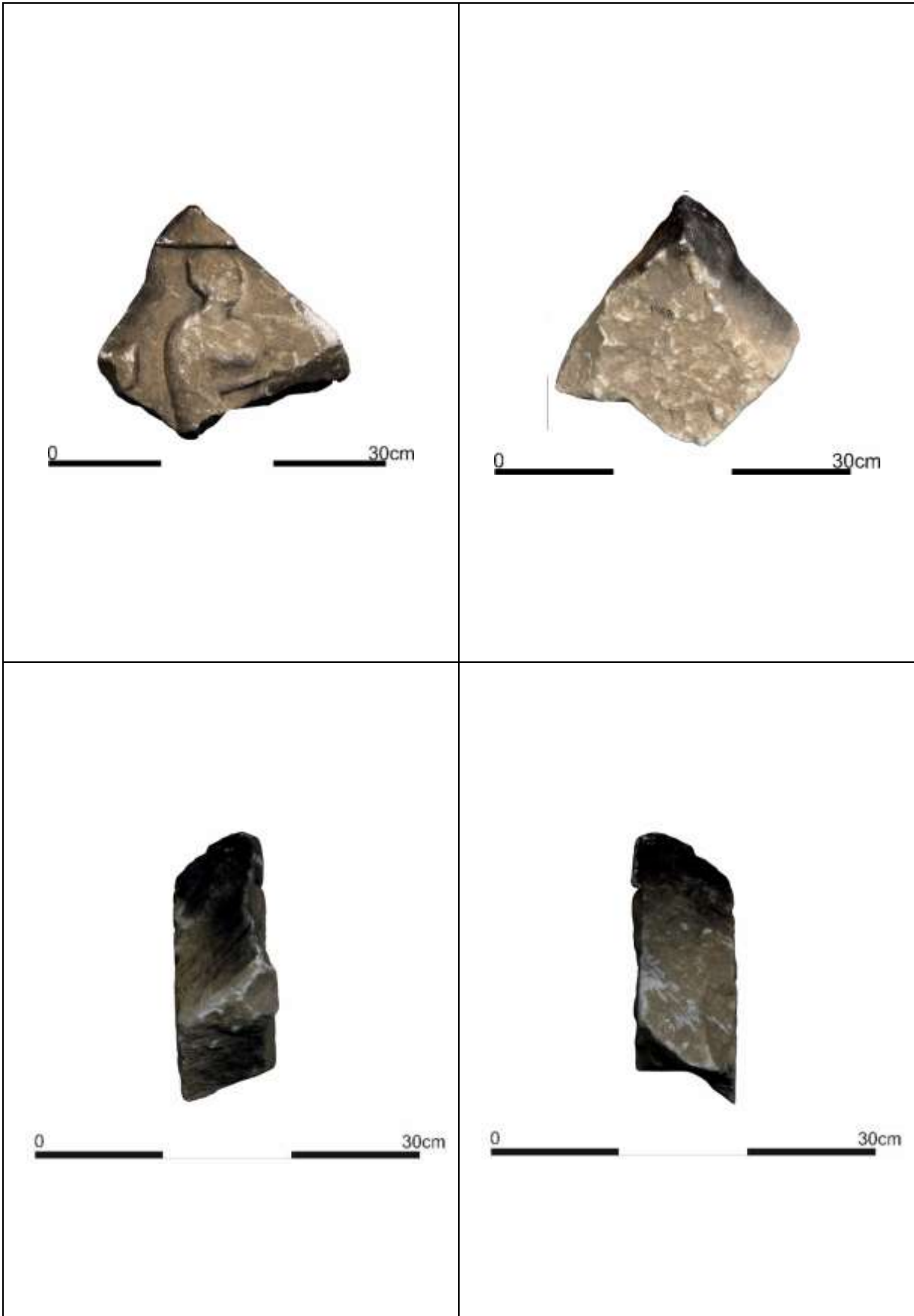

0 30cm

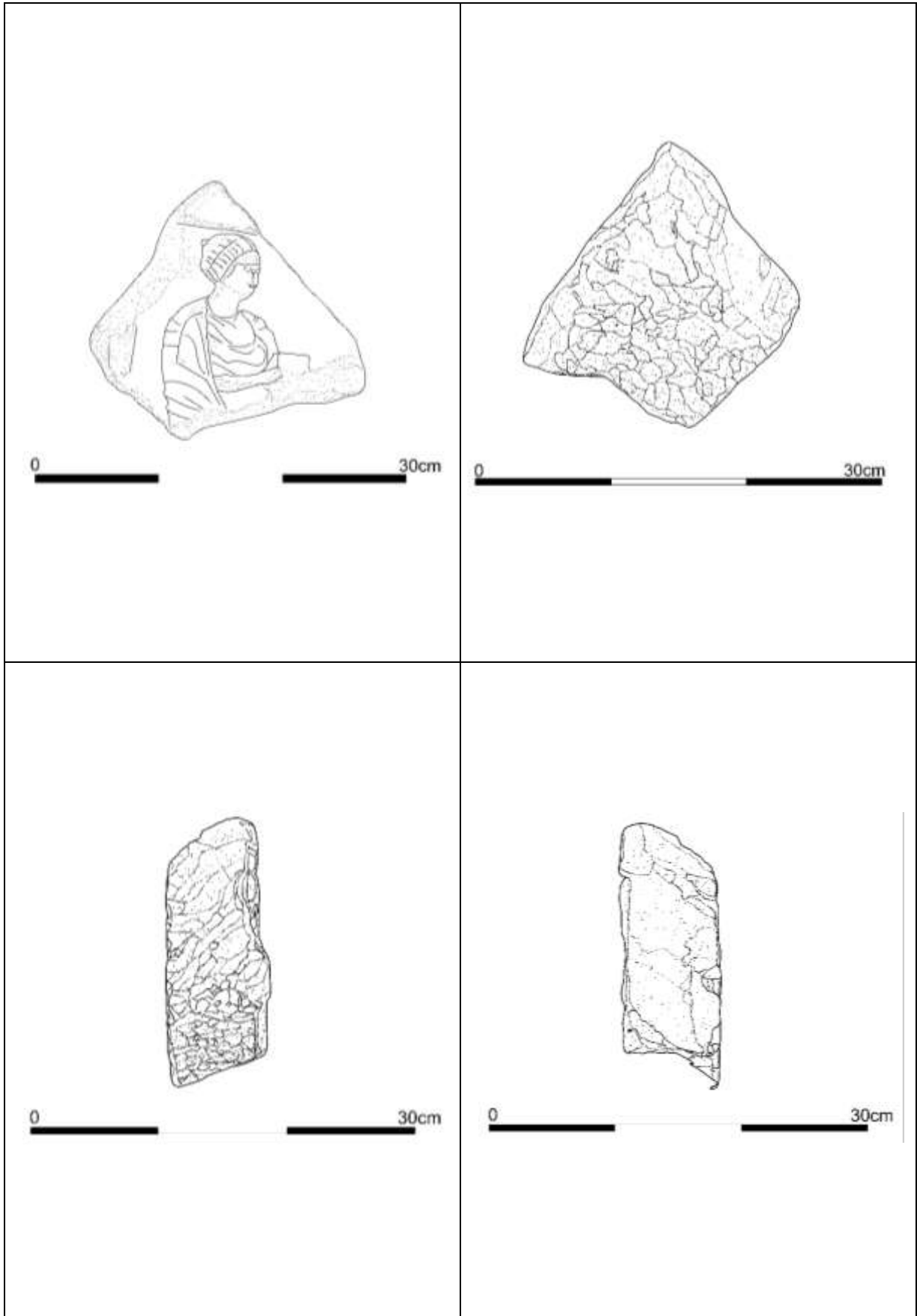

0 30cm

0 50cm

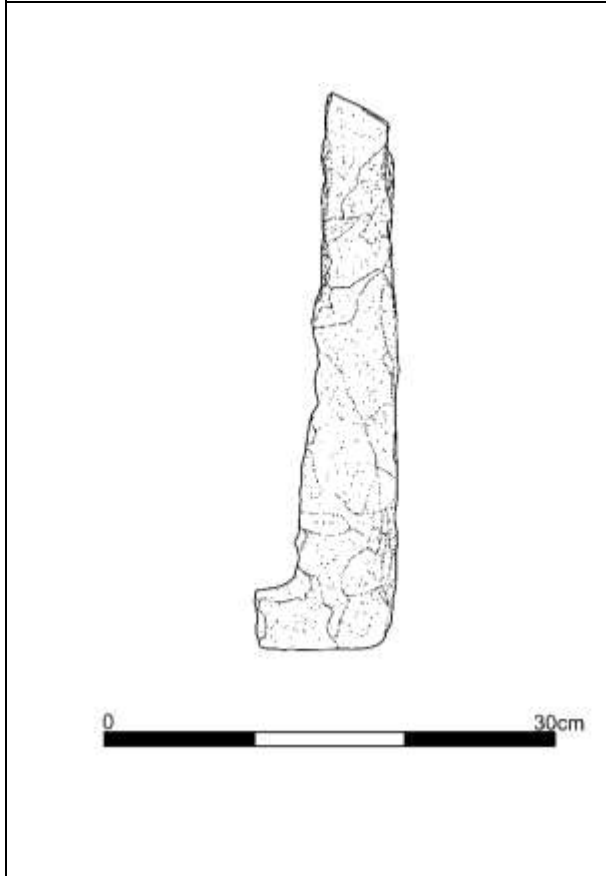
0 50cm

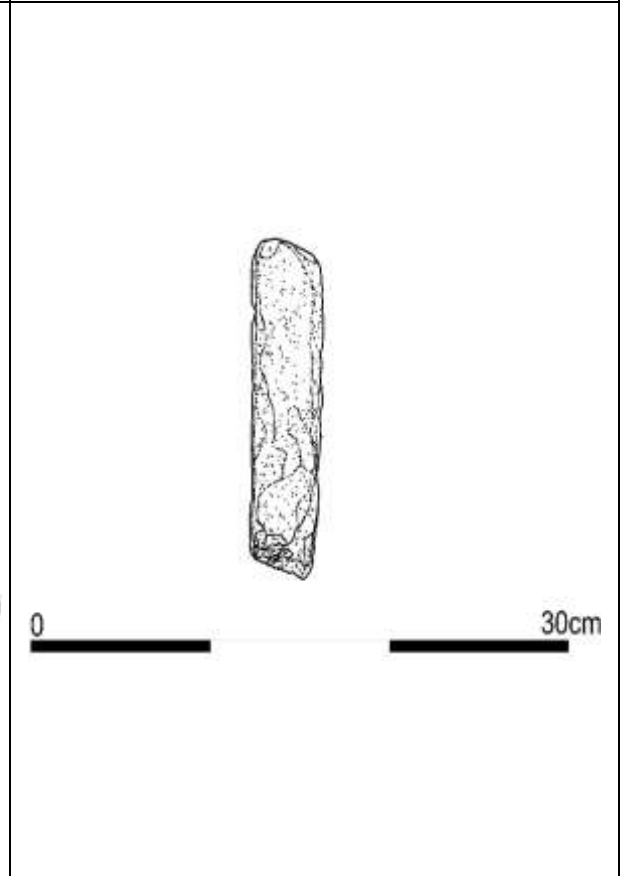
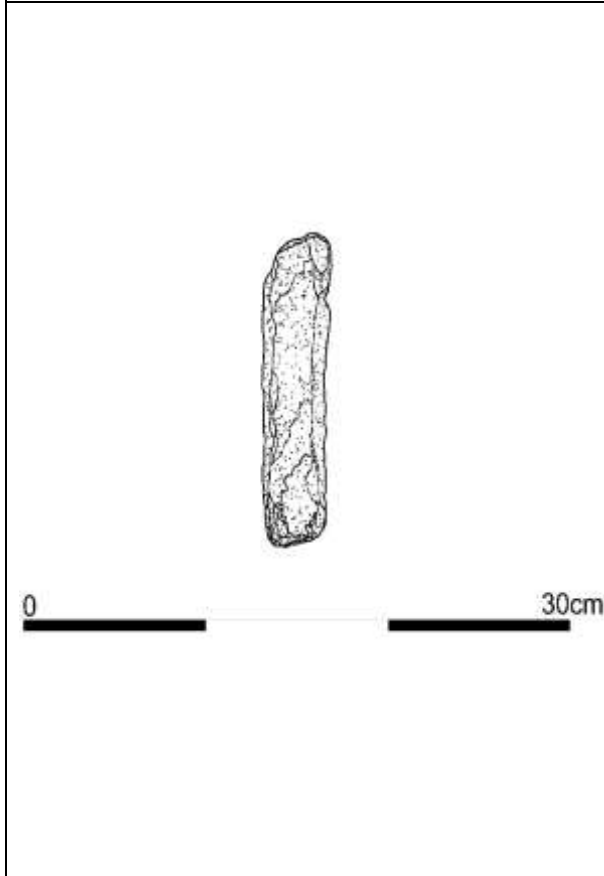
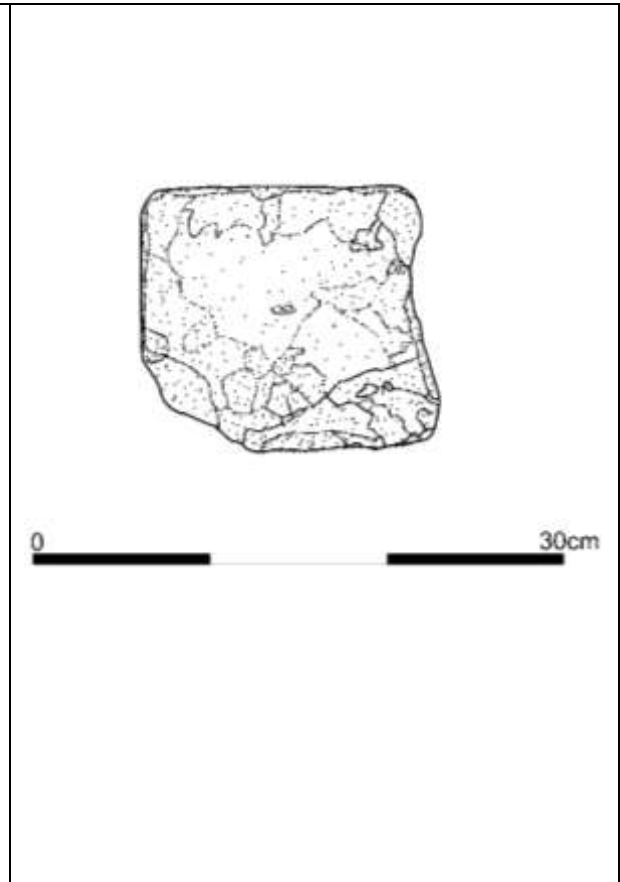
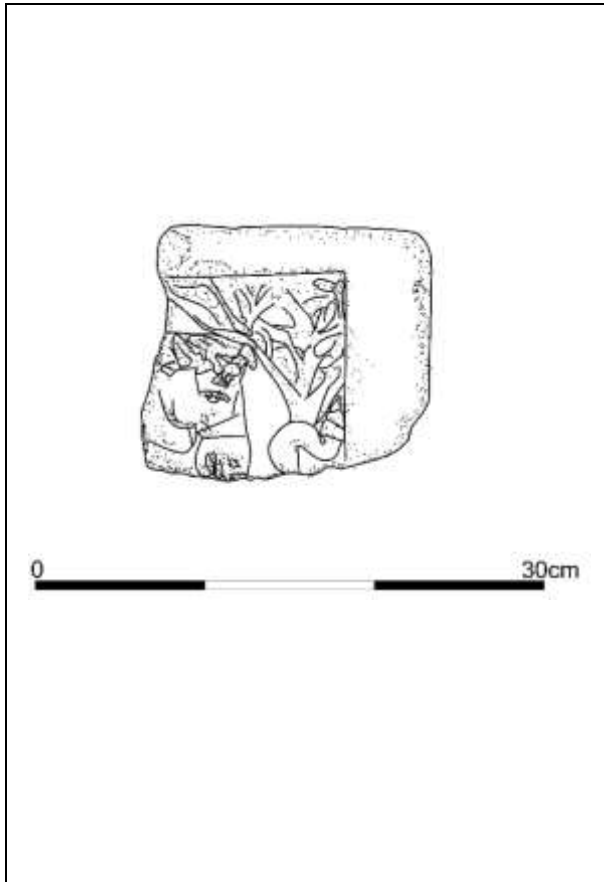
0 30cm

0 30cm

0 30cm

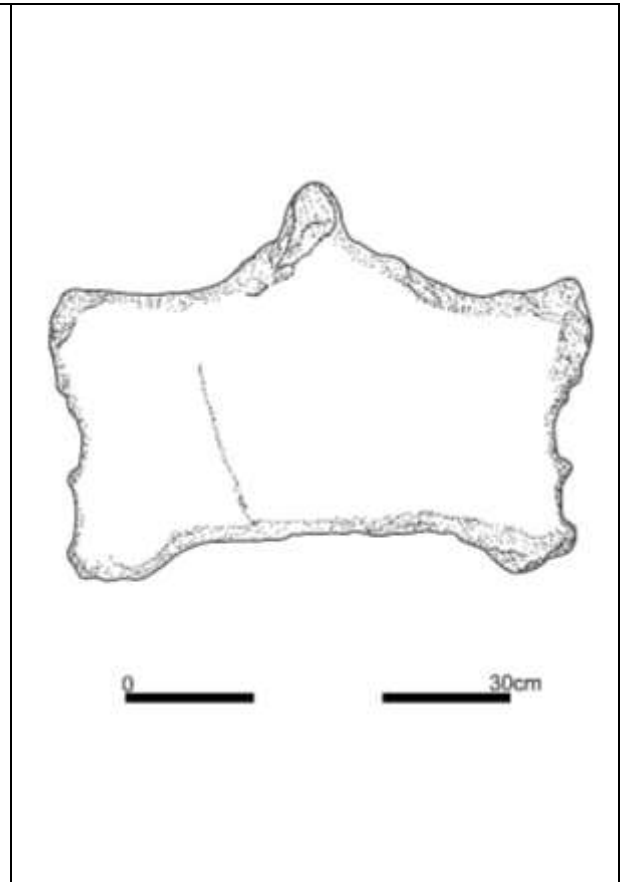
0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

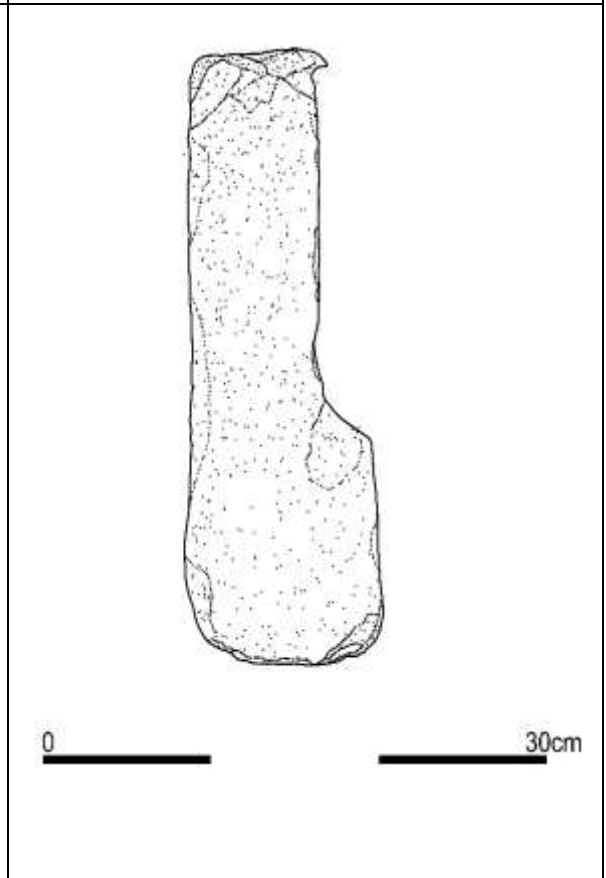
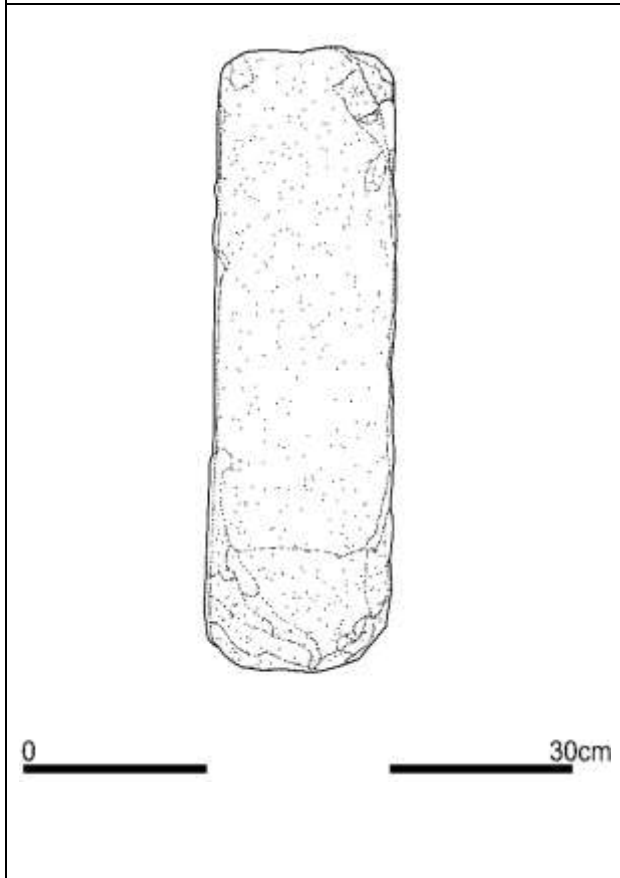
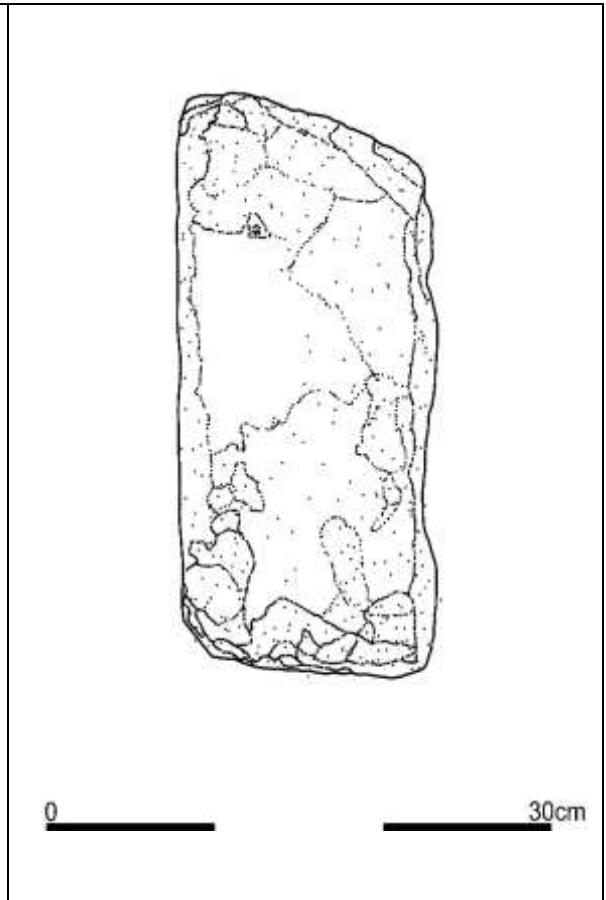
0 30cm

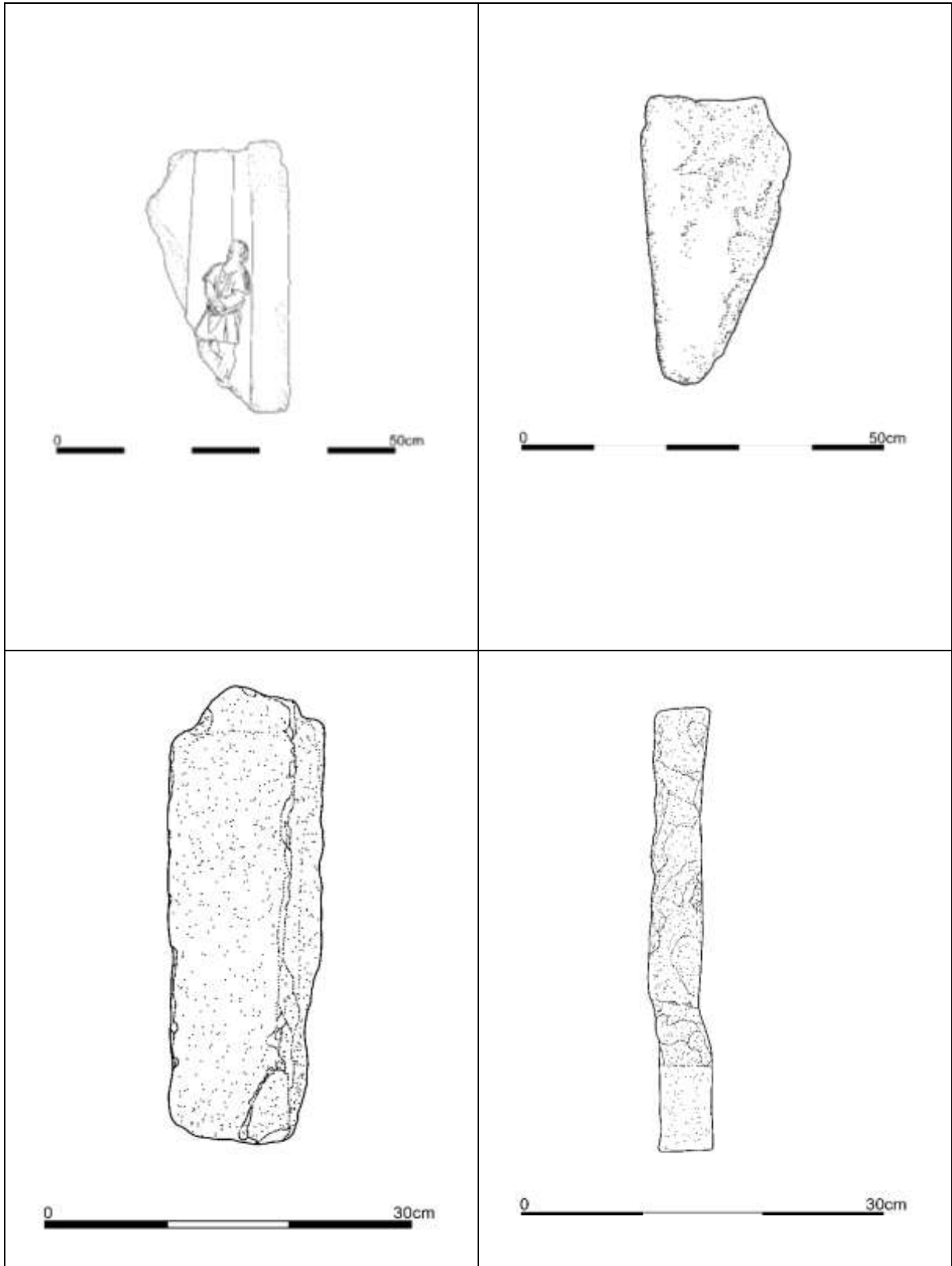
0 30cm

0 30cm

0 30cm

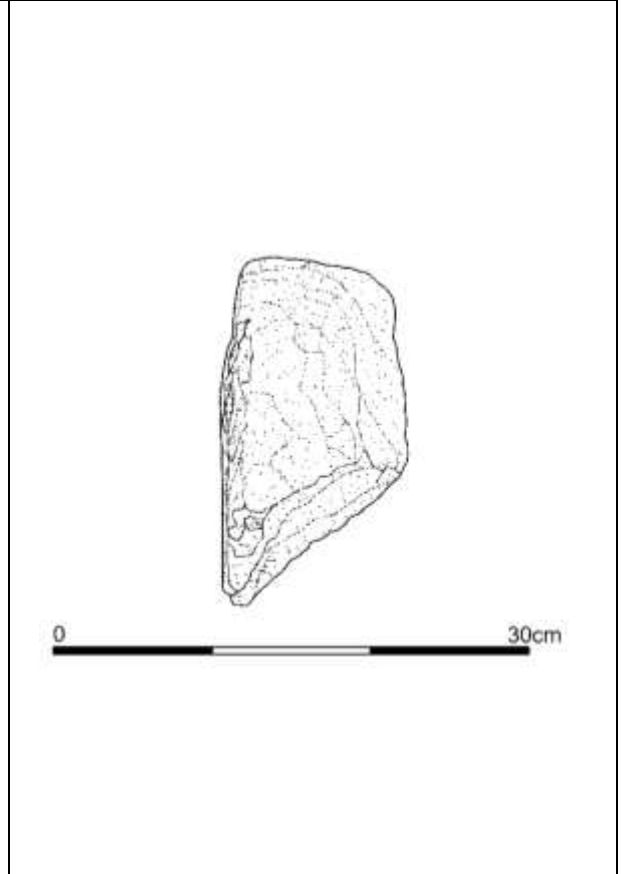
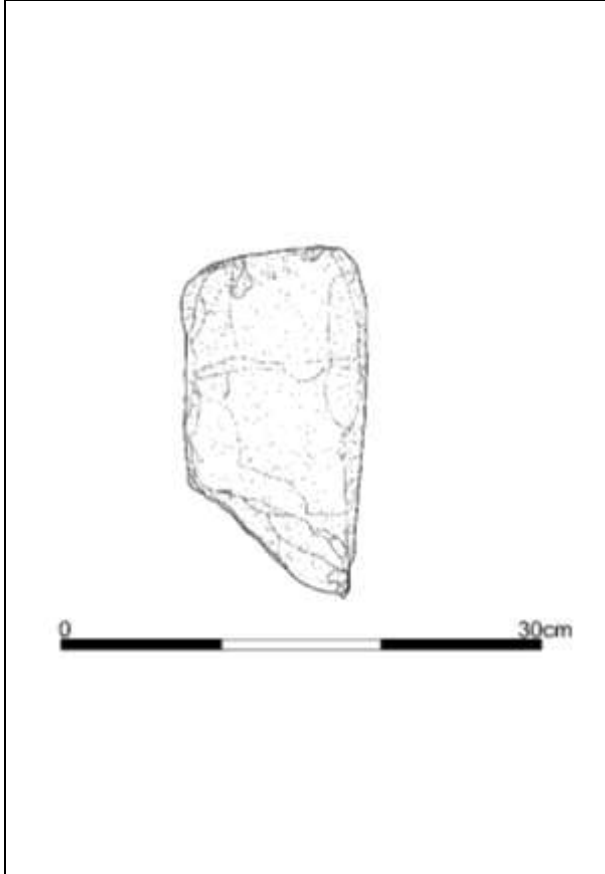
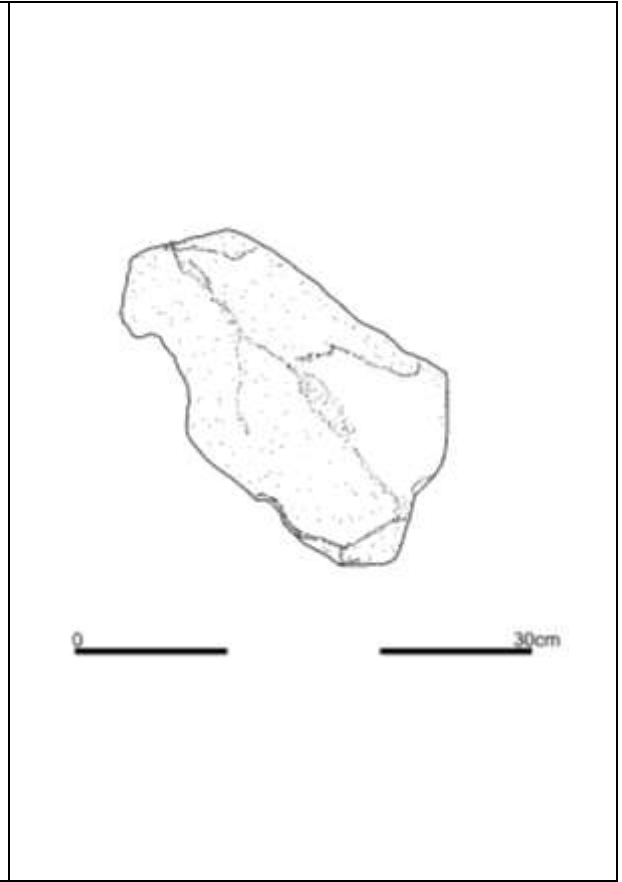
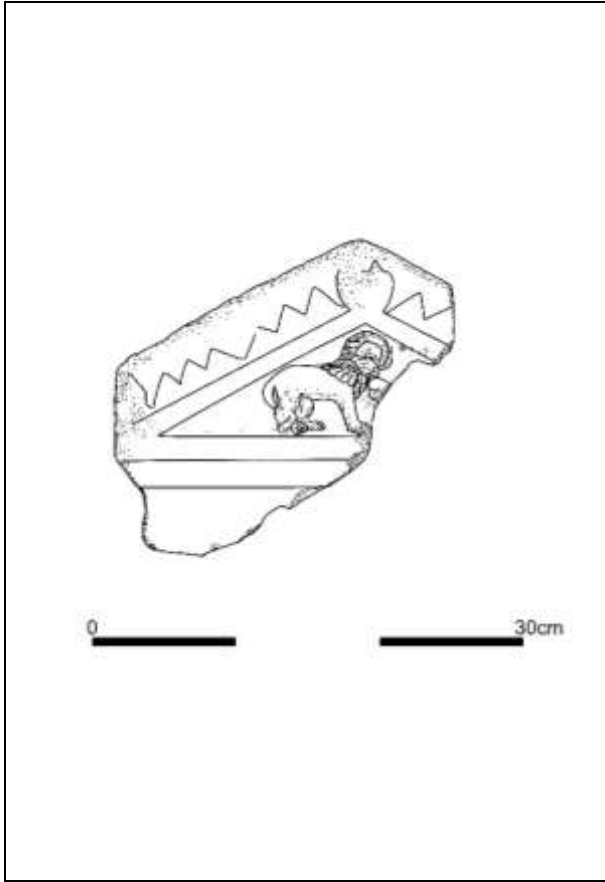
0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

0 30cm

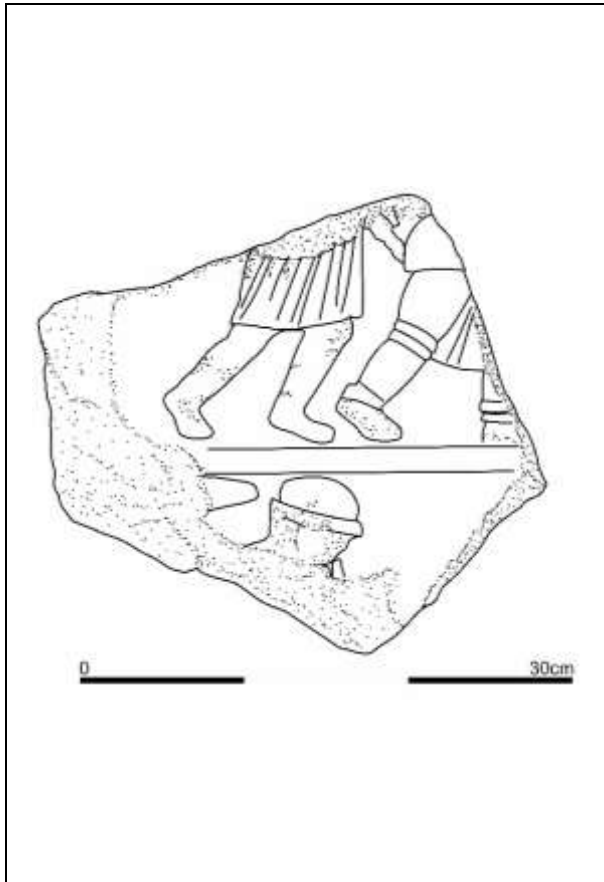

0 30cm

0 30cm

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Merve ARINÇ

Doğum Yeri ve Tarihi: Lüleburgaz - 1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Ege Üniversitesi/ Edebiyat Fakültesi/ Klasik Arkeoloji Bölümü

Lisansüstü Öğrenimi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/
Arkeoloji Anabilim Dalı/ Yüksek Lisans.

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce (Yökdil: 80.00)

İş Deneyimi

Kazı Deneyimi

2011-2012 Phokaia Kazısı/ Öğrenci

2014 Smyrna Agorası Kazısı/ Öğrenci

2014 – 2015 Aigai Kazısı/ Öğrenci

Yüzey Araştırmaları

2017-2019 Myrina ve Gryneion Antik Kentleri Arkeolojik Yüzey Araştırmaları.

2018-2019 Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Yüzey Araştırması.

İletişim

e-posta Adresi: mervearinc@gmail.com

Bilimsel Etkinlikler

Yayımlar

Çekilmez, M. – Erön, A - Erdan, E.- Arinç, M. vd. (2019). 2017 Yılı Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırması (3. Sezon). 36. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt. (83-102). Ankara.

Dereboylu Poulain, E – Taşpınar, P. – Arinç, M. (2018). 2017 Yılı Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırması Seramik Buluntuları. M. Çekilmez, E. Erdan ve E. Dereboylu Poulain (Edt.), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar*, 2. Cilt, (61- 96). Ankara.

Özcan, F. – Arinç, M. – Taşpınar, P. (2018). 2017 Yılı Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmalarında Bulunan Ağırlık ve Ağırşaklar. M. Çekilmez, E. Erdan ve E. Dereboylu Poulain (Edt.), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar*, 2. Cilt, (273-284). Ankara.